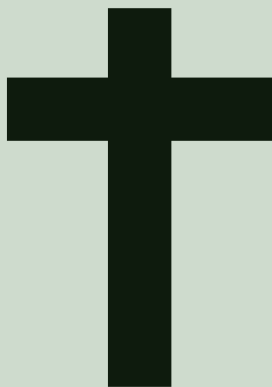

SINĠGI ÂLIP EKAP

The New Testament in the Komba Language of Papua New Guinea

SINGI ÂLIP EKAP

The New Testament in the Komba Language of Papua New Guinea Nupela Testamen long tokples Komba long Niugini

copyright © 1980 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Komba

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-06

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

8e5b8dff-a54f-5e56-9b8c-1906f06b22d1

Contents

MATAIO	1
MAREKO	65
LUKA	104
YOHANE	170
APOSOLO	221
ROMA	284
1 KORINTI	317
2 KORINTI	348
GALATA	368
EPESO	379
PILIPI	389
KOLOSAI	396
1 TESALONIKE	404
2 TESALONIKE	410
1 TIMOTEO	414
2 TIMOTEO	422
TITO	428
PILEMON	432
HEBIRAIO	434
YAKOBO	457
1 PETERO	465
2 PETERO	474
1 YOHANE	479
2 YOHANE	487
3 YOHANE	488
YUDA	490
DEN TIKŅĀ	493

Yesugât singi âlip Mataionâ kulengoip.

*Yesugât sâkurâpnâ,
zenġât kutziñâ.
(Lu 3:23-38)*

¹ A danġonġâ danġonġâ muyagem gane Yesu Kristo, zâk Abaram sot Dawidi, zekât kiun muyageip. ² Abaramġâren gâbâ Isaka âsageip. Isakagâren gâbâ Yakobo muyageip. Yakobogâren gâbâ Yuda sot âtâ murâpnâ âsagiwe. ³ Yudagâren gâbâ Perese sot Sera âsagiwet. Zekât mamzik kutġâ Tama. Peresegâren gâbâ Hes-oroġ muyageip. Hes-oroġgâren gâbâ Ram âsageip. ⁴ Ramgâren gâbâ Aminadaba âsageip. Aminadabagâren gâbâ Nason muyageip. Nasonġâren gâbâ Salomonġâren gâbâ Boasi âsageip. Boasigât mamġâ kutġâ Rahaba. Boasigâren gâbâ Obede muyageip. Obedegât mamġâ kutġâ Ruti. Obedegâren gâbâ Yese âsageip. ⁶ Yesegâren gâbâ a kutâ Dawidi muyageip. A kutâ Dawidigâren gâbâ Salomo muyageip. Dawidi zâk Uriagât ambân zo mei Salomo âsageip. ⁷ Salomogâren gâbâ Rehabeam muyageip. Rehabeamgâren gâbâ Abia âsageip. Abiagâren gâbâ

Asa âsageip. ⁸ Asagâren gâbâ Yosapata muyageip. Yosapatagâren gâbâ Yoram muyageip. Yoramgâren gâbâ Usia muyageip. ⁹ Usiagâren gâbâ Yotam âsageip. Yotamgâren gâbâ Ahasi muyageip. Ahasigâren gâbâ Hisikia âsageip. ¹⁰ Hisikiagâren gâbâ Manase muyageip. Manasegâren gâbâ Amon âsageip. Amongâren gâbâ Yosia muyageip. ¹¹ Yosiagâren gâbâ Yekonia sot âtâ murâpnâ âsagiwe. Kâsaziñâ Yuda a gâsum diiziġgâm Babilonia hânân âine âsagiwe. ¹² Oi zoren Yekoniagâren gâbâ Salatie muyageip. Salatiegâren gâbâ Serubabe muyageip. ¹³ Serubabegâren gâbâ Abidu muyageip. Abidugâren gâbâ Eliakim âsageip. Eliakimgâren gâbâ Aso muyageip. ¹⁴ Asogâren gâbâ Sadoko âsageip. Sadokogâren gâbâ Akim muyageip. Akimgâren gâbâ Eliudu muyageip. ¹⁵ Eliudugâren gâbâ Eleasa muyageip. Eleasagâren gâbâ Matanġâren gâbâ Yakobo muyageip. ¹⁶ Yakobogâren gâbâ Yosepe âsageip. Zâk Mariagât apġâ oip. Mariagâren gâbâ Yesu âsageip. Zâkkât kutġâ Kristo sâmen. Kutġâ zorat topġâ itâ. Zâk bâliġan gâbâ mâkâniġgâbap.

¹⁷ Âsaâsagiġ zo itâ âsagiwe. Abaramgâren gâbâ âsagem gane Dawidi âsageip,

tenjâziñâ kiin kimembut uap. Oi Dawidigâren gâbâ muyagem gane Yuda a Babilonia hânân âiwe, zo tenjâziñâ kiin kimembut uap. Oi narâk zoren gâbâ âsagem gane Kristo muyageip, zo yatigâk kiin kimembut uap.

Yesu muyageip, zorat den sinji.

(Lu 2:1-7)

18 Yesu Kristo muyageip, zorat topñâ itâ. Mamñâ Maria Yosepegât sinji sâne ândeip. Sinji sânetâ tirik tirik ândiwet. Ândeitâ Tirik Kaapumñâ Maria sot pâlâtân oi kâmbonjâ oip.

19 Maria zâk kâmbonjâ oi ko Yosepenjâ nângip. Oi zorat topñâ mân nângipkât nângi mân dâp oip. Yosepe a târârakñâ ândeipkât umñan itâ nângip, “Nâ diñâ a ambân mâteziñan sa anjun opapkât tigâk birâbat.”

20 Yatâ upat sâm nângâm ândei Kembangât sumbem a nâinjâ umanân muyagem itâ sâm dukuip, “Yosepe, Dawidigât kiunñâ, ambingâ mimbam um zagât mân upan. Tirik Kaapumñâ zâk sot pâlâtân oipkât kâmbonj op katep mimbam. 21 Nanñâ mimbam. Mei ko zâkkât kutñâ Yesu sâban. Zâkñâ a ambân gakârâpñâ bâliñangât tâgân gâbâ olanziñgâbap.”

22 Kut nâi nâi muyageip, zo Propete a nâinjâ Kembangât sâtkât den itâ sâip, zo bonñâ oip,

23 “Nângânek. Ambân sigan nâinjâ kâmbonjâ op nanñâ mimbam. Zâkkât kutñâ Imanue sâbi (Niin denân ko Anutunjâ nen sot ândiap).”

24 Yosepe zâk umanân gâbâ zaatñâ sumbem anjâ den dukuip, zo lum Maria diim mirâñan zari ândiwet.

25 Ka ap ambin ândiandinj, zo yatâ mân ândiwet. Yatâ op ândeitâ kâtep muyagei Yosepenjâ kutñâ Yesu sâip.

2

Nângânângâ a, zen hân kârebân gâbâ gawe.

1 Yudaia hânân Herode a kutâ ândeip, narâk zoren Yesu zâk Betelem kamânân Yudaia hânân âsageip. Oi narâk zoren mirâsinj takâtakâñan gâbâ nângânângâ a, zen Yerusalem kamânân gawe.

2 Gamñâ sâm mâsikâziñgâm sâwe, “Katep mâik âsagiap, zâk Yuda a zengât a kutâ upap, zâk ikâ taap? Nen ândi hânñan gâbâ sângelakñâ ekñâ mâtâsinam gen.”

3 Yatâ sânetâ Herode sot Yerusalem kamân mâirâp, zen aksik nângâm pârâkparâwe. 4 Herodeñâ den zo nângâm Anutugât tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot a sâtnjâ minduziñgâm itâ sâm mâsikâziñgip. “Kristo zâk ikâ muyagibapkât sâsânj?” 5 Mâsikâziñgi itâ sâm dukuwe, “Betelem kamânân,

Yudaia hânân. Zorat Propete
 ñâinâ itâ sâm kulemoip,

⁶ ‘O Betelem, kamân mâik Yu-
 daia hânân, gâ Yudaia
 zenġât kamân giginâ
 buñâ. Gâgâren a kutâ
 patâ muyagem Isirae
 a ambân gakârâpnâ
 kembu otziñgâbap.’ ”

⁷ Den zo sâne nânġâm
 Herodenâ nânġânânġâ
 a diiziñġâm ziiñjik âim
 mulunâk mâsikâziñġip.
 Sâñġelak muyageip, zo-
 rat narâknâ mâsikâziñġi
 dukuwe. ⁸ Dukune

nânġâm zen Betelem kamân
 âibigât sâñġonzânġom sâip,
 “Zen âimñâ kârum katep
 muyagemñâ ga dâtnobi. Oi
 nânġoot yatik âi mâpâsibat.”

⁹ A kutânâ den yatâ sâi zen
 âiwe. Oi sâñġelak hânziñan
 gâbâ igâwe, zorânġ kândom
 otziñġâm âimñâ katep zeip,
 zorat mirâ kwâkñan âi
 tâip. ¹⁰ Oi zen sâñġelak
 zo ekñâ sâtâre patâ urâwe.

¹¹ Oi mirin bagim katep
 sot mamñâ Maria zikit
 umzik topñan gei mâpâsiwe.
 Mâpâsemñâ irâziñan gâbâ
 kut ñâi ñâi âlipñâ mem
 pindâwe. Kât âlipñâ

goide sot too wârânñâ âlip,
 sâñġânñâ patâ, zo pindâwe.

¹² Oi Kembuñâ umanân
 kwâkâziñġi zen Herodegâren
 mân âi muyagem mâtâp ñâin
 gâbâ hânziñan âiwe.

*Kembuñâ Yesu katep
 lâiâuġip.*

¹³ Nânġânânġâ a, zen
 âburem kamânziñan âine ko
 Kembuġât sumbem a ñâinâ

Yosepe umanân itâ dukuip,
 “Gâ zaat katep sot mamñâ
 diizikâna Aigita hânân âi
 tap nâġât dengât mambât
 ândibi. Nânġâ. A kutâ
 Herode, zâk katep kârumñâ
 muyagem kumbat sap.”

¹⁴ Sâi Yosepenâ zaatñâ katep
 sot mamñâ diiziki ñâtigânâk
 tik âim Aigita hânân âiwe.

¹⁵ Oi zen zoren ândinetâ a
 kutâ Herode moip. Propete
 ñâinâ zorat Kembuġât sâtkât
 itâ sâip, zo bon oip,
 “Nannâ Aigita hânân gâbâ
 konsa gâip.”

¹⁶ Nânġânânġâ a, zen
 Herode kâitkum âinetâ
 nânġâm kuk imbanâ
 oip. Yatâ op kâwali

a sâñġonzânġoi Betelem
 kamân sot kamân mâik mâik
 tap arip, zoren âim katep
 kendonziñ zagât, zo zânġom
 nanġawe. Nânġânânġâ a
 zen sâñġelak âsageip, zorat
 narâk sâwe, zorat dâp sâi
 katep zânġom nanġawe. ¹⁷ Oi
 Propete Yesaianâ mârumñan
 den sâip zo narâk zoren bon
 oip,

¹⁸ “Rama kamânân den
 kwamit patâ muya-
 ġiap. Âigirâp patâ
 uap. Mamârâpziñ
 zen murarâpziñanġât
 umbâla op âigirâp op
 zem tatne hiriñsâbigât
 sâm osiziñġe. Wangât,
 murarâpziñ buñ op
 nanġe, zorat.”

¹⁹ Herode moi Kembuġât
 sumbem a ñâinâ Yosepe
 Aigita hânân umanân itâ sâm
 dukuip, ²⁰ “Gâ zaat. Katep
 sot mamñâ diizikâna Isirae

hânân âburem âinek. Katep kunat sâwe, a zo muwe.”
²¹ Yatâ sâi Yosepenâ katep sot mamñâ diiziki Isirae hânân âburem âiwe. ²² Âburemñâ Yosepenâ den nñai itâ nângip, “Akela u zâk ibânâ Herode, zâkkât gebâkñan Yudaia hângât a kutâ op ândiap.” Den zo nângâm zo ândibam kenñât oip. Oi umanân den nângâmñâ Galilaia hânân arip. ²³ Zoren kamân nñai kutñâ Nasarete zeip, zoren âi ândeip. Oi Propete zengât den itâ ziap, zo bon oip, “Zâk Nasarete kamânân gokñâ sâbi.”

3

Yohanenâ nep topkwâip.

(Mk 1:2-8; Lu 3:1-18; Yo 1:19-28)

¹ Ândim zâim ko Yohanenâ Yuda a zengâren muyagem gâip. Gamñâ Yudaia zengât mirâ âtânjan, a mân ândiândinjan, zoren âi ândim den sinji itâ sâm dâzângom ândeip, ² “Anutu um topñan ândinatkat narâk mâte uap, zorat zen umziñ melânnek.”
³ Yohanegât Propete Yesaianâ mârurnjan den itâ sâm kulemgui, zo bon oip, “Mirâ kamân âtânjan a nñainâ âsagem den patâ itâ sâm muyagem ândiap, ‘Kembugât mâtâp kârâm kubiknek. Oi kârâm kwâarakune kelâlunâ oik.’”

⁴ Yohane zâk a kanpitâ ândeipkât sâk pâke âlipñâ mân mem ândeip sot nalem

âlip mân nem ândeip. Hâmbâ kamele sâmotñandâ tuuwe, zo mem ândeip. Oi kâmbatñan inzut nñai lap ândeip. Nalemñâ ko kumbon sot bânñsat, zo nem ândeip. ⁵ Oi Yerusalem kamânân gâbâ sot Yodañ too nâmbut nâmbut, zengâren gâbâ a gâbâreyangâm zâkkâren âimarâwe. ⁶ Zâkkâren âimñâ bâlinâzinâ sapsune Yodañ toin sanjonziñgip. ⁷ Oi Parisaio a sot Sadukaio a donñbepñâ too sanjonam gane zingitñâ itâ mâsikâziñgip, “O mulumgât kiurâp, zen bâlinâziñangât hâuñâ mâte otziñgâbâmap, zo nñainâ dâzângoi bâlinâziñ birâbi?” ⁸ Zen umziñ melânâ orot mâmeziñâ kubik ândibi. ⁹ Zen umziñan itâ mân nângâbi, ‘Nen Abaramgât kiurâp, zorat kârâpñoot mân otniñgâbap.’ Nâ dâzângua nângânek. Anutuñâ sâbâ sâm sâi kât zirânâ Abaramgât kiurâpñâ op âsagibi. ¹⁰ Zorat sa nângânek. Nak nñai bonñâ âlipñâ mân upap, zo ko mariñandâ kârâm kârâp oi simbap. Nânga zo mârurn nak topñan pâi ziap. ¹¹ Zen umziñâ melânne toin sanjonziñgâman. Ka nñai bet gam taap, zâk imbanâ patâ zemñangap. Nâ yatâ zorân irânâ sikumñâ goribat, zorâgoot ko mân dâp upap. Zâkñâ Tirik Kaapum sot kârâp sanjonziñgâbap. ¹² Zâk gâbâgâbâriñoot gamñâ nalem gwapgwapñâ gâbârem mindubap. Nalem

bonjâ mirânan pâmbap. Ka gwapgwapjâ, zo ko gâbârem kârâbân pâi simbap. Oi kârâp zo mân bâpsâbap.”

Yohanenâ Yesu too sanjonjanjip.

(Mk 1:9-11; Lu 3:21-22)

¹³ Narâk zoren Yesu zâk Galilaia hânân gâbâ Yodañ toin âimjâ Yohanenâ too sanjonjanjâbapkât dukuip.

¹⁴ Dukui ko Yohanenâ nângi mân dâp oi itâ dukuip, “Wangât nâgâren ga sat? Gâjâ nâ sanjonina dâp opap.” ¹⁵ Sâi Yesujâ den itâ mâburem dukuip, “Nângâm kwâkâ mân ot. Net Anutugât sâtnâ lugitâ dâp upap.” Yatâ sâi Yohanenâ dijnâ lum sanjonjanjip.

¹⁶ Too sanjonjanji Yesu zâk toin gâbâ kopgam egi sumbem pâronjsâi Anutugât Kaapumjâ nii kembâ yatâ opjâ gem gam kwâkjan pâip. ¹⁷ Oi zorenâk sumbemân gâbâ den nâi itâ muyageip, “Zi nannâ âlipjâ. Umnâ zâkkâren kinmap. Ekjâ umnâ âlip opmap.”

4

Satanjâ Yesu mâsikip.

(Mk 1:12-13; Lu 4:1-13)

¹ Kaapumjâ Yesu okjanji mirâ kamân âtânan arip. Satanjâ mâsikânanjâbapkât okjanji arip. ² Oi zoren Yesu zâk nâtik sot sirâm 40 umjan nâlem buj ândeip. ³ Oi sarâ marijandâ zâkkâren gamjâ itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât nannâ ândiat oi ko sânanâ kât zirân nâlem oi ne.” ⁴ Sâi

Yesujâ itâ sâm dukuip, “Den kulem nâi itâ ziap,

‘Anjâ nâlemâk nem mân ândinat. Nâlem nem sot den Anutugâren gâbâ gamap, zo nângâm ândim kwâtâtinat.’”

⁵ Yatâ sâi Satanjâ diim âim kamân patin takâm tirik namâ pum kwâkjan pâip.

⁶ Pamjâ itâ dukuip, “Gâ Anutugât nannâ ândiat oi ko zibâ pâtan gei. Oi den kulem nâi itâ ziap, zo nângâ,

‘Zâknâ sumbem arâp zenjât bitziñan gâbanbap. Zinjâ bitziñandâ mingim geine kâtnâ mân gobap.’”

⁷ Yatâ sâi Yesujâ itâ sâip, “Oi den kulem nâi itâ ziap,

‘Kembu Anutugâ zâizâin mân okjanjâban.’”

⁸ Sâi Satanjâ bak kârep patâ nâin diim zâi kin hân dâp a kâmut kâmutjâ sot sikum kut nâi nâi âknâleñoot, zo tirâpkoip.

⁹ Tirâpkum itâ sâip, “Gâ nâgât umnâ topnan gei pindijsâm mâpâseninandâ hân sot kut nâi nâi, zi aksik gâ gibat.”

¹⁰ Sâi Yesujâ den mâburem itâ dukuip, “Satanjâ gâ birânim âi. Den kulem nâi itâ ziap,

‘Kembu Anutugâ kânok mâpâsiban. Oi zâk kânok kore okjanjâban.’”

¹¹ Yatâ sâi Satanjâ birânanjâm ari sumbem a zen gam on galem okjanjâwe.

Yesuñâ Galilaia hânân âi nep tuugip.

(Mk 1:14-20; Lu 4:14-15; 5:1-11)

12 Yohane tâk namin panetâ Yesuñâ zorat sinji, zo nângâm Galilaia hânân arip. 13 Oi Nasarete kamânân ândeip, zo birâm Kapenaum kamân âi ândeip. Kamân zo saru sâtņan Sebulon sot Naptali, zengât hânân tâip. 14 Yatâ oi Propete Yesaia zâkkât den nâi itâ ziap, zo bon oip,

15 “Sebulon sot Naptali hân saru sâtņan Yodaņ too nâmbutken ziap, Galilaia hân torenņan, zoren hân nâin gokņâ zen ândime. 16 A zo nâtâtigân ândiwe, zen kârâp âsakņâ patâ ikse. Mumuņangât sinji op nâtâtigân ândiwe, zen âsakņâ muyagezینگap.”

17 Narâk zoren Yesuñâ topkwapņâ sinji âlip dâzângom a itâ dâzângom ândeip, “Anutugât um topņan ândinatkat narâkņâ mâte uapkât umziņ melâņnek.”

18 Oi sirâm nâin Yesuñâ Galilaia saru sâtņan âim gam tap a zagât, âtâ mun zikirip. Nâi Simon, kutņâ nâi Petero. Nâi ko munņâ Andrea. Zet saruyân zuugât irâ pam kirâwet. Zet iņangât nep tuum ândiwet. 19 Yesuñâ zikitņâ dâzâkom sâip, “Zet ga nâgât a op molinigit. Oi zet iņangât nep tuum ândiabot, zo yatik a zengâren nep tuum

ândibabot.” 20 Sâi zorenâk irâzikņâ birâm molim âiwet.

21 Oi Yesuñâ mâik nâi âimņâ a âtâ mun zagât muyagezikip. Yakobo sot munņâ Yohane, zet Zebedaiogât nanzatņâ. Zet ibâzikņoot waņgâyân tap irâziņâ kubik tarâwe. 22 Yesuñâ dâzâkoi zorenâk waņgâ sot ibâzikņâ birâņangâm molim âiwet.

23 Yesuñâ Galilaia hânân kamân toren toren âim gam mâpâmâpâse namin zâim den sinji âlip dâzângom ândeip. Oi a ambân sisi mâsekziņoot kubikzingâm ândeip. 24 Yatâ op ândei sinjiņâ Siria hânân laņ kârâm ari nângâm a ambân sisi mâsek sot wâkeziņoot sot kin bitziņâ mumuņâ zâkkâren diizingâm gane kubikzingâm naņgip. 25 Oi Galilaia hânân gâbâ sot kamân bâzagât Yodaņ too nâmbutken tâibân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Yudaia hânân gâbâ sot Yodaņ too nâmbutken gâbâ, a ambân kâmut patâņâ mindumņâ moliwe.

5

Yesuñâ bâkņan den sinji âlip dâzângoip.

(Lu 6:20-26)

1 Yesuñâ a ambân kâmut patâ ziņgitņâ bâkņan zâi tâi arâpņâ zen um topņan âiwe. 2 Âinetâ sinji âlip itâ sâm dâzângoip, 3 “A nâmbutņâ umziņangât nângâne gigin opmap, zengât nânga

sâtâreṅoot uap. Zo ziṅâ sumbemân Anutu um topṅan ândibi. ⁴ A nâmbutṅâ isem umbâlâ op ândime, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. Zen zo umâlep kwatziṅgâbap. ⁵ A nâmbutṅâ zâizâiṅâ mân op ândime, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. A zo ziṅâ hân patâ zi galem upi. ⁶ A nâmbutṅâ ândiândi târârakât otziṅgi ândime, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. Zen gâtâm bonṅâ muyagibi. ⁷ A nâmbutṅâ zen um lâklâk op a toren tânzâṅgome, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. Zen zo Anutuṅâ zo yatik otziṅgâbap. ⁸ A nâmbutṅâ umziṅ salek ândime, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. Zen zo Anutu ek ândibi. ⁹ A nâmbutṅâ lumbeṅangât nep tuum ândime, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. Zen zo Anutugât murarâṅṅâ sâbi. ¹⁰ A nâmbutṅâ târârakziṅangât op kâmbamân sot tâk namin âibi, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. Zen zo sumbemân Anutu um topṅan ândibi. ¹¹ A nâmbutṅâ nâgât opṅâ a ziṅâ den bâliṅ top topṅâ dâzâṅgom zâṅgom molimoli otziṅgâme, zengât nâṅga sâtâreṅoot uap. ¹² Zen sumbemân sâṅgân patâ mimbi, zorat umâlep patâ op sâtâre upi. Wangât, Propete a mârumṅan yatik zâṅgom moliziṅgâwe, zorat.”

Nen a zengât sii sot kârâp âsakṅâ yatâ utnat.

(Mk 9:50; 4:21; Lu 14:34-

35; 8:16; 11:33)

¹³ “Zen a zengât sii op ândibi. Ka siigât naamṅâ buṅ oi ko dap oindâ naamṅâ dum upap? Zo buṅâ. Sii bâliṅâ zo yatâ mo yatâ orotṅâ, zo mân ziap. Sii zo yen hânân lokine giari a ambân ziṅâ lânbi.

¹⁴ Oi zen a zengât kârâp âsakṅâ op ândibi. Kamân ṅâi bak kârep ṅâin tâi wan mo wanṅâ mân kwâtepkubap. ¹⁵ Zen kârâp sâumṅâ âmaṅân mân kwârakume. Buṅâ. Zo tâtatṅan pane tâpmap. Oi mirâ kâligen zime, zo âsageziṅgâmap. ¹⁶ Zen zo yatâ a zengât âsakṅâ op ândibi. Oi a zen ândiândiziṅâ ikne âlip oi sumbem Ibâziṅâ sâm âlip kwâkṅangâbi.”

*Yesu zâk Mosegât guru-
min den kumbam mân geip.*

¹⁷⁻¹⁸ “‘Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kumbam geip,’ nâgât yatâ sâme? Nâ mân kumbam gewan. Nâ zo lubatkât gewan. Den zo bon op kut ṅâi ṅâi muyagem nanṅâbap. Nâ perâkṅak dâzâṅgobâ. Mosegât gurumin den murukṅâ ṅâi mân buṅ upap. Gurumin den zo tâi hân sumbem, zet buṅ upapot. ¹⁹ Oi a ṅâi, zâk gurumin den murukṅâ ṅâi mân lumṅâ a toren yatik upigât dâzâṅgobap, zo ko sumbemân a ândibi, zengât ombenṅan a gigiṅ op ândibap. Oi ṅâiṅâ ko den zo lum a nâmbut zo yatik upigât sâbap, zo ko sumbemân a

ândibi, zengât patâziņ op ândibap. ²⁰ Zorat dâzâņgua nâņgânek. Zen gurumin den galem a sot Parisaio a, zen ândiândiziņ âlip mân ândim walâziņgâm sumbemgât siņgi mân upi.”

Gurumin den, zorat topņâ sâip.

(Lu 12:57-59)

²¹ “Sâkurâpziņ zen den itâ dâzâņgowe, ‘Gâ kâmbam mân kumban. Nâi zâk kâmbam kumbap, denân pambi.’ ²² Ka nâņâ itâ dâzâņgobâ. Nâi zâk bukuņâ um kuk nâņgâņgâbap, zâk den nepņangât siņgi upap. Nâi zâk bukuņâ den bâliņâ dukubap, zo ko a sâtņâ zengât minduminduyân pambi. Nâi zâk bukuņâ den kârok bâliņâ dukubap, zo ko sim kârâpkât siņgi upap. ²³ Zorat ko gâ kut nâi nâi Kembugât siņgi pâmbam itâ nâņgâban, ‘Bukunet kâsâp osetnikņan ziap.’ ²⁴ Zo yatâ nâņgâm kut nâi zo birâm âi bukugoot den sâm kusik tuumņâ âburem kut nâi zo Kembugât siņgi pâmban.

²⁵ Gâ a nâi sot kâsâp op dinzikhâ zo kek kubikpabot. Top likuliku a zâkkâren mân âim kâsagoot den sâm kubikpabot. Yatâ mân otna kâsagandâ den zo top likuliku agâren sâi nâņgâm kâwali a gakârâpņâ sâi gâ gâsugim tâk namin gâbanbi. ²⁶ Nâ perâkņak dâgobâ. Gâ zoren tapņâ yen mân giban. Kâsaganġât tosa mâkâm naņgâm gem gâban.

²⁷ Sâkurâpziņâ itâ dâzâņgowe, ‘Ap ambin, zet mân birâyanġâbobot.’ ²⁸ Ka nâņâ ko itâ dâzâņgobâ. A nâiņâ ambân nâi ek âkņâlējaņgâbap, zo ko zâk zik ambin zo umņandâ birâņanġâbap. Zâk tosa mimbap.

²⁹ Zorat siņgâ nâiņâ bâliņan gâbanbâ sâi sum lâmuņ birâban. Hâlâlu ândim simân geibatkât laņ siņgâ toren sum lâmuņban. ³⁰ Bikâ bongenņâ bâliņan gâbanbâ sâi kârâm mânâņgât pâmban. Sâk hâlâlu ândim sim kârâpkât siņgi opatkât laņ bikâ kârâm mânâņgât pâmban.

³¹ Den sâņgiņâ itâ ziap, ‘Nâi zâk ambinņâ birâbam ekap pindâm molibap.’ ³² Ka nâņâ ko itâ dâzâņguan. A nâi ambin birâbap, zo ko zâk târotârozik mânâņgât tosa patâ mimbap. Ka ambân zo a nâi sot ândeip oi ko tosa zo apņanġât mân upap. Oi nâi zâk ambân birâbirâņ zo mimbap, zo ko zâk tosa patâ mimbap.

³³ Zen nâņge. Sâkurâpziņâ itâ dâzâņgowe, ‘Gâ Anutu mâteņan den nâi sarâ mân sâban. Kambu mâteņan den nâi sâmņâ lunandâ bonņâ upap.’ ³⁴ Naņâ ko itâ dâzâņguan. Anutu mâteņan den sâsâņâ, zo itâgât birâm naņgâbi. Sumbem, zo Anutugât tâtat mâme uap. ³⁵ Hânân kwap sâme, zo itâgât op birâbi. Hân, zo Anutugât kombâņņâ.

Oi Yerusalem kamânân kwap sâsânâ, zo itâgât op birâbi. Yerusalem kamân, zo Kambu patâgât kamân. ³⁶ Oi kâukziñan kwap sâsân, zo birâbi. Zen kâukziñ sâmotñâ kâu nâi dukune sumun upap? Mo sumun nâi dukune kâu upap? Yatâ buñâ. ³⁷ Zorat dinziñâ bonñan sâne bonñâ upap. Buñâ sâne buñâ upap. Den târokwap sâme, zo Satañgâren gâbâ gâmap.”

Hâukâu mân upi.

(Lu 6:29-30)

³⁸ “Den nâi itâ sâsânâ, zo nânge, ‘Nâiñâ siñgâ sum lâmuñi gângoot siñâ sum lâmuñban. Nâiñâ sâtkâ kwâki gângoot sâtnâ hâuñâ kom kwâkâban.’ ³⁹ Nâñâ ko itâ dâzânguan. Zângonâ sâne sâkziñâ mân anğân kârâbi. Gât ko a nâiñâ pâlomgâ toren koi toren nâi pindâna kumbap. ⁴⁰ Oi nâiñâ gâ sot kâsa op hâmbâgâ kwâkñan mei umñan yatik pindâban. ⁴¹ Oi a nâiñâ gâ irânâ mem pânkânogân âi pâmbangât sâi gânâ târokwap kârebân âi pam gâban. ⁴² Oi a nâiñâ kut nâi nâi nibangât sâi pindâban. Oi yen mem ândim gibat sâi nânğânğâban.”

Kâsarâpziñ buku otziñgâbi.
(Lu 6:27-28, 32-36)

⁴³ “Den nâi itâ sâsânâ, zo nânğâme, ‘Gâ bukugâ buku okñanğâban, ka kâsagâ kâsa miñanğâban.’ ⁴⁴ Ka nânâ ko itâ dâzângobâ. Kâsarâpziñ buku otziñgâbi.

Oi a zângom molizingâme, zenğât op ninâu sâbi. ⁴⁵ Zen zo yatâ op ândim sumbem Ibâziñanğât nan bârarâp bonñâ op ândibi. Zâkñâ yatik sâi maanandâ a orot mâmezîñ bâlîñâ sot âlipñâ aksik âsageziñgâmap. Oi yatik sâi mapñâ a orot mâmezîñ bâlîñâ sot âlipñâ aksik ziñgâmap. ⁴⁶ Zen buku otziñgâme, zorik buku otziñgâbi, zo ko Anutuñâ sângânñâ wan ziñgâbap? Bâlîñ mâme a, zen yatâ op ândime, zo ka. ⁴⁷ Zen torerâpziñâ zorik mânğanziñgâbi, zorat sângânñâ wan ziñgâbap? Um kâtik a, zen yatâ upme. ⁴⁸ Zorat zen ko walâm sumbem Ibâziñandâ târârak ândimap, zo yatik op ândibi.”

6

Ninâu sânam sâk mâmeyân mân sâbi.

¹ “Zen siñgi âlip lumñâ kut nâi nâi âlipñâ upme, zo ziñgitne âlip upapkât a mâteyân mân mem ândibi. A mâteyân yatâ op ândine Anutuñâ sângânñâ mân ziñgâbap. ² Zorat gâ a âlip otziñgâm a nâmbutñandâ gek nânğâbigât lâmun mân waatpan. A sarânâ, zen mâpâmâpâse namin sot kamân sombemân a ziñâ sâm âlip kwatziñgâbigât yatâ upme. Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen sângânziñâ mârur mine âkip. ³ Bukugâ nâi kut nâi pindâbam tik pindâm bukugâ nâi mân

dukuban. ⁴ Yatâ upan, zo ko orot mâmegâ tik zimbap. Yatâ otna Ibâgandâ kut nâi nâi tik ek nângâmñâ hâuñâ sângânñâ gibap.”

Ninâuğât den.
(Lu 11:2-4)

⁵ “Zen ninâu sânam a sarânâ, zen yatâ mân upi. Zen mâpâmâpâse namin sot a minduminduyân ninâu sânam bâbâlañ upme, zo ko anâ zingitpigât yatâ upme. Nâ perâkñak dâzângobâ. Yatâ zingitne ko zorânak sângânziñâ opmap. ⁶ Gâ ko ninâu sâbâ sâmirâgan zâi hângi doongumñâ Ibâgâ tik ândimap, zâkkâren ninâu sâban. Oi Ibâgâ tigâk kut nâi nâi ek nângâmmapñâ bonñâ muyagem gibap.

⁷ Oi zen ninâu lâuyâk mân sâbi. Ninâu sâmñâ târokwap mân sâmirâgan âine kârep patâ upap. Um kâtik a, zen ninâu yatâ sâme. A zo ziñâ den doñbep sâmirâgan nângânziñâ sâme. ⁸ Gât ko zen a zo zen yatâ mân upi. Zen ninâu mân sâne Ibâziñâ zâk kut nâi nâi um nângânziñâ ziap, zo kek ek nângâmmap. ⁹ Oi zen itâ sâmirâgan sâbi,

‘Ibâziñâ sumbemân taat, gâgât kutkâ hâlâlû zimbap. ¹⁰ Gâ gamñâ um dâp hân dâp kembu otningâban. Sumbemân gâgâren sât lulu ziap, zo yatik hânân neñgâren zimbapkât otningap. ¹¹ Gâ sirâm ziren

nalem dâpniñan ningâban. ¹² Nen a zeñgât tosa biren zo yatik tosanziñâ birâban. ¹³ Top mâsimâsikâyân mân nâmbanban. Bâliñâ mariñangât bikñan gâbâ mâkânziñâ.”

¹⁴ Zen a zeñgât tosa birânetâ Anutuñâ yatik tosaziñ birâbap. ¹⁵ Ka zen a zeñgât tosa mem ândinetâ Anutuñâ zeñgât tosa yatik mem ândibap.”

Nalem birâm kendon ândiândigât den.

¹⁶ “Zen nalem birâm kendon ândim si sângânziñ kuk sen sen mân upi. A sarânâ, zen yatâ upme. A nâmbutñâ, zen nâlem birâm kendon ândiândiziñâ zingitpigât yatâ upme. Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen zorat sângânñâ mârûm mine âkap. ¹⁷ Gânâ ko nalem birâm kâukâ kendâm si sângângâ too sañgonñâ ândiban. ¹⁸ Yatâ otna a ziñâ nalem birâm ândiândigâ mân ek nângâbi. Sumbem Ibâgâ tik ândimap, zâk zikñak nângâbap. Oi zâk tik ândim kut nâi nâi ek nângâmmapñâ sângânñâ gibap.”

Sikumgât âkñâle mân ut-nat.

(Lu 11:34-36; 12:33-34)

¹⁹ “Zen hângât sikum kut nâi nâi doñbep mân mindubi. Hângât kut nâi nâi kabâtñâ niniñâ sot alâalâgiñ sot anâ kâmbu mime, zorat nângânnetâ mân zâibap.

20 Zen sumbemân kut nâi nâi mindum ândibi. Sumbemgât kut nâi nâi, zo kabâtņâ mân nininâ sot mân alâlâgiņ sot aņâ kâmbu mân orotņâ, zorat nângâne zâibap. 21 Kut nâi nâiziņ zemabân, zoren yatik umziņ pane zemap. 22 Siņgâ so sâkkangât âsakņâ. Siņgâ âlip tâi sâkkâ âsakņâ ek ândiban. 23 Ka siņgâ bâliņ oi ko sâkkâ nâtâtik upap. Zorat sa nângâne. Umgangât âsakņâ nâtâtiksâbap, zo ko opon nâtâtik patâ muyagei kwakmak op ândiban.

24 A kânokņâ a kutâ zagât, zekât kore âlip mân upap. Zâkņâ nâi buku okņangâm nâigât âkon upap. Oi zâk nâi sot pâlâtâņ op nâi kândâtkubap. Zen yatik Anutugât nep sot kât sikum âkņâlegât nep, zo dap yatâ mâtâkâziņgâm mem ândibi?"

Sâkkât kut nâi nâi, zorat mân nângâm kwâkâban.
(Lu 12:22-32)

25 "Zorat torenņâ nâi zi dâzâņgua nângâne. Zen ândiândiziņangât nângâm itâ mân sâbi, 'Wan wan mem nem ândinat?' Mo sâkziņangât nângâm itâ mân sâbi, 'Wan mo wan lap ândinat?' Kut nâi nâi zorat mân nângâm kwâkâ upi. Zorat zen sânek. Ândiândiziņandâ bonņâ mo nalemnâ bonņâ? Sâkziņandâ bonņâ mo sâk pâkeņâ bonņâ? 26 Zen nii ziņgitnek. Nii zen nep mân kârâm kâmitme. Zen nalem mân mindune tâpmap. Oi

sumbem Ibâziņandâ nalemnuyagem ziņgâmap. Oi dap dap? Zen nii zengât ombeziņan? Buņâ. 27 Oi zen nângânangâziņ kâtikņâ ziap oi ko sânetâ sâkziņ kâtigei narâkņâ pânkânok târokwap ândibi? 28 Yatâ orotņâ mân ziabân wangât sâk pâkegât donbep nângâme? Zen pâliņpâliņ neule hibukņan zemap, zorat topņâ nângâbi. Zâk sâk pâke mân tuumap. 29 Zorat sa nângâne. A kuta Salomo mârumņan ândeip, zâk sikum patâ sot neule âlip zemņangip. Ka Salomo zâk sâkņâ neulenootņâ neule âlipņâ yatâ zo mân mem ândeip. 30 Oi hibuk bâloņâ zo irak muyagem mukan âkâm gemap. Anutuņâ sâi neule âlipņâ zo muyagemap. Oi zen dap nâņge? Anutuņâ sâk pâke âlip mân muyagem ziņgâbap? Zen nângâm pâlâtâņziņ lotņâ. 31 Zorat zen nângâ kwâkâ op itâ mân sâbi, 'Nen wan wan nem ândinat. Nen wan wan mem lap ândinat?' 32 Um kâtik a, zen um nângânangâziņ zoren pane zemap. Zen ko yatâ mân upi. Ibâziņandâ wan wangât kwakse, zo nângâm nanğâmap. 33 Zen sumbem Ibâziņangât um topņan ândiândiņ sot zâkkât mâtâp târârak ândiândiņ, um nângânangâziņ zoren pane zimbap. Zo yatâ utne sâkkât kut nâi nâi ziņgâbap. 34 Zen mukangât nângâ kwâkâ mân upi. Nângâ kwâkâ zo mukangât siņgi. Sirâm

ñâigât kâbâ yâmbât, zo sirâm zorat sinji upap.”

7

Den hâuñâ mân sâm sinjan giban.

(Lu 6:37-38, 41-42)

1 “Zen a hâuñâ den mân sâm sinjan gibi, zo ko Anutugoot zen yatigâk mân sinjan giban. 2 Zen a hâuñâ den sâm kwâkâzingâbi, zorat dâp yatigâk Anutuñâ zen sâm kwâkâzingâbap. Zen a kut ñâi ñâi otzingâbi, zorat dâp yatik Anutuñâ mâburem zingâbap. 3 Gâ wangât bukugangât sinjan gwapgwap zo ekñâ gikâ sinjan nak sâmbañâ zo mân ek nângat? 4 Nak sâmbañâ gikâ sinjan zeî dabângen bukugâ itâ dukuna dâp upap? ‘Gâ nângâna sinjan gwapgwap ziap zo, mem pambâ.’ 5 Sarâ a gâ. Kândom gikâ sinjan nak sâmbañâ zo mem pamñâ gwapgwap bukugangât sinjan zeî mem pâna dâp upap.

6 Gâ a nâmbutñâ Anutu kândâtkume, zen sinji âlipkât kut ñâi ñâi âlipñâ, zo mân zingâban. Zen wâu bâu yatâ opñâ kut ñâi ñâi âlipñâ zo birâm âburem gibegât.”

Ninâu sâm ândim kut ñâi zo mimbi.

(Lu 11:9-13)

7 “Ninâu sâm ândim kut ñâi zo mimbi. Kârum ândim bonñâ muyagibi. Hângiyân kom ândine mirâ mârîñandâ mem pâmbap. 8 Ñâi zâk ninâu sâm ândim kut ñâi

memap. Ñâi zâk kârumapñâ bonñâ muyagemap. Ñâi zâk mâtâbân kom ândei marîñandâ mâtâp mem pâmbap. 9 Zengâren gâbâ ñâiñâ nanñâ nalemgât sâi kâsaget pindâbap? 10 Mo zengâren gâbâ ñâiñâ nanñâ inangât sâi guk mo mulum pindâbap? 11 Buñâ. Zen a bâliñandâ murarâpziñâ kut ñâi ñâi âlipñâ yatâ otzingâme. Oi Ibâziñ sumbemân walâwalâñandâ kut ñâi ñâi âlipñâ zingâbap. Zen zâkkâren ninâu sâne kut ñâi ñâi âlipñâ walâm zingâbap.

12 Zen a ziñâ kut ñâi ñâi otzingâbigât otzingâmap, zorat dâp otzingâbi. Zorâñâ Mosegât gurumin den sot Propete zengât den zo mind-uap.”

Mâtâpkât den.

(Lu 13:24)

13 “Zen mâtâp pâlâtânjan sumbemân bagibi. Tâmbetagoagor hângi, zo patâ uap. Oi zorat mâtâpñâ zo ñilip patâ. Zoren a ambân donjbeñâ bagim âime. 14 Ândiândi kamângât mâtâp, zo pâlâtân. Zoren a ambân bituktânâ âime.”

Propete sarâñâ, zengât den.

(Lu 6:43-46; 13:25-27)

15 “Propete sarâñâ, zen holi tobatziñâ râma yatâ ka umziñâ wâu kâtikñâ kâwaliziñoot. Zo nângâm galem ândibi. Zen zengât orot mâmezîñangât sen kwapñâ topziñâ nângâbi. 16 Bolep sângerân bonñâ oi

nime? Mo zâlâliyân sam bonjâ oi nime? ¹⁷ Zo bujâ. Nak âlipjân bonjâ âlipjâ âsagemap, ka nak bâlijân bonjâ âlipjâ mân âsagemap. ¹⁸ Nak âlipjân bonjâ bâlijâ mân muyagemap. Nak bâlijân bonjâ âlipjâ mân âsagemap. ¹⁹ Zorat nak nâi zâk bonjâ âlipjâ mân oi kârâm kârâbân umbi. ²⁰ Nâ zorat op san. A zengât orot mâmezij ekjâ topzij nângâbi.

²¹ Kembuniñâ, Kembuniñâ nonsâme, ka zengâren gâbâ nâmbutjandâ sumbemân mân zâibi. Ibânâ sumbemân, zâkkât den lume, zen ziiñik sumbemân bagibi. ²² Narâk zoren a donjêp patânâ zijâ itâ sâm dâtnobi, ‘Kembunâ, Kembunâ, gâgât kutkâ sâm a ambân sinji âlip dâzângowen. Gâgât kutkâ sâm wâke molizijgâwen. Gâgât kutkâ sâm nep patâ tuuwen.’ ²³ Yatâ sâne nâ itâ sâm dâzângobat, ‘Nâ zengât kutzijâ mân nângan. Bâlij mâme a, zen birânim âinek.’ ”

Nângânângâ a sot a kwakmak.

(Lu 6:47-49)

²⁴ “A nâinjâ dinnâ zi nângâm lubap, zâk a nângânângânoot upap. Zâk a nâinjâ bâkjan mirânjâ kâtikjâ tuugip yatâ. ²⁵ Mirânjâ tuugi tâi map pibâ patâ gam kom osei mirâ zo kâtigem kirip. Lâm kêrep esâm tandâ pâi giari sârakoip, zorat kâtigem kirip. ²⁶ Oi a nâi dinnâ zi nângâm

birâbap, zâk a kwakmak zi yatâ. A kwakmak nâinjâ mirânjâ too sâtjan tuugip. ²⁷ Mirânjâ tuugi tâi map patâ too uurupjoot takâm koi giligâlaksâm nanjip.”

²⁸ Yesujâ den zo sâm nanji a ambân kâmut patâ zen den sâip, zorat nângâne imbanjâ oip. ²⁹ Oi itâ sâwe, “Zâk Kembangât gurumin den zorat galem a, zen walâzingâm sap.” Yesu zâk imbanjâñootjâ den sinji âlip dâzângoip, zorat yatâ sâwe.

8

Yesujâ sâk bâlâ a nâi kubikjanjip.

(Mk 1:40-44; Lu 5:12-14)

¹ Yesujâ bâkjan gâbâ gem gâi a ambân kâmut patâ molim âiwe. ² Oi a nâi, sâk bâlâ a, zorâj um topjan âim gei pindijsâm itâ sâm dukuip, “Kembu, gâ imbanjâ ziap, zorat kubiknibâ sâm âlip kubikniban.” ³ Yatâ sâi Yesujâ bikjandâ weemjâ sâip, “Nângâgigangât sâkkâ âlip oik.” Sâi zorenâk usejâ sogei sâknâ âlip oip. ⁴ Yesu zâk yatâ okjanjâm sâip, “Gâ zirat sinji a ambân mân dâzângoban. Gâ âi tirik namâ galem a sâkkâ tirâpkuna ikpap. Oi Mosenjâ den sâip, zo lum nii mo zuu nâi Kembangât sinji sâm pâmban. Sâkkâ âlip uap, zo a ambân ek nângabigât yatâ otnan.”

Yesunâ kore a nâi kubiknanjip.

(Lu 7:1-10)

5 Oi Yesu zâk Kapenaum kamânân zari kâwali a galem a nâinâ zâkkâren gam itâ sâip, 6 “Kembu, kore anâ sâknam yâmbât oknanji kinj bik bâliņ oi mirin zem taap.” 7 Yatâ sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâ gam kubiknanjâbat.” 8 Yatâ dukui kâwali anâ den itâ mâburem dukuip, “Nâ wandâ yatâ, zorat op mirânan mân gâban. Gâ ziren tapnâ yen denâk sâna ari kore anâ âlip upap.” 9 Nâ a kutâ zengât kore a ândim sâtziņ luman. Oi nâgât ombenan nâgât kore a ândie. Oi zengâren gâbâ nâi âinan sa âibap. Nâi gânan sa gâbap. Kore anâ nâi nep zo tuu sa tuubap.” 10 Yatâ sâi Yesunâ den zo nâņgi imbanâ oip. A molim âiwe, zo itâ dâzâņgom sâip, “Nâ perâkņak dâzâņgobâ. Isirae a zengâren nâņgâm pâlâtânziņ itâ mân ekman. 11 Zorat itâ dâzâņgobâ. Hân toren toren gâbâ a donjbe mindum Anutugât um topņan Abaram sot Isaka sot Yakobo, zen sot tap sii nalem nimbi. 12 Oi Isirae a nâmbutnâ mârur sumbengât sinji sâm zingâziņgânâ, zen ko âkņan nâttâtigân âimnâ umbâlâ opnâ isem ândibi.” 13 Yesunâ yatâ sâmņâ kâwali a patâ itâ sâm dukuip, “Gâ âi. Nâņgâm pâlâtânņangât bonnâ muyagegibap.” Yatâ sâi zorenâk kore a âlip oip.

A ambân nâmbutnâ mâsekziņoot kubikziņjip.

(Mk 1:29-34; Lu 4:38-41)

14 Yesunâ Peterogât mirin zâim Petero sibunņâ mâsek kârâpņoot op zei egip. 15 Ekņâ biknan weegi mâsekņâ buņ oip. Oi ambân zo zaatnâ nalem om Yesu pindip. 16 Oi mirâ nâttiksâisâi a ambân wâkeziņoot donjbe diizingâm gawe. Diizingâm gane Yesunâ den sâm wâkeziņâ molizingip. Oi a ambân sisi mâsekziņoot zo kubikziņjip. 17 Yatâ oi Propete Yesaianâ den itâ kulengoip, zo bonnâ oip, “Zâk lotnâniņ betniņan mem mâseknij âkoip.”

Yesu molinatkat den.

(Lu 9:57-60)

18 A ambân donjbeņnâ Yesugâren gam haangum kine Yesunâ zingitnâ arâpņâ saru nâmbutken âibigât dâzâņgoip. 19 Âinam utne Kembangât gurumin den zorat galem a nâinâ Yesugâren gam itâ sâm dukuip, “Patâ, gâ zoren mo zoren âibâ sâna moligibat.” 20 Sâi ko Yesunâ itâ mâburem dukuip, “Wâu ulin, zen denziņan ândime. Nii zuu, zen hâņgootziņan ândime. A bonnâ, nâ ko isen korem zo buņâ ândiman.” 21 Yesugât arâpņâ, zengâren gâbâ nâinâ itâ sâm dukuip, “Kembu, nâņgânina âi ibânâ hangum gâbat.” 22 Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ birâm molinina mumunâ ziinjak hanagonek.”

Pibânâ Yesu sâtñâ lugip.
(Mk 4:36-41; Lu 8:22-25)

²³ Yatâ sâm wangâyân zari arâp zâine âiwe. ²⁴ Âim tatne saruyân pibâ patâ gâi saru bâlim kirip. Oi sarujâ wangâ umñan giarip. Yesu zâk uman zem tâip. ²⁵ Zem tâi arâpñâ zen âi mângim dukuwe, “Kembu, betñinan me. Saruyân geinamen.” ²⁶ Sâne itâ sâm dâzânngoip, “Nângâm pâlâtânziñ lotñâ, zen wangât umziñ kenğât uap?” Yatâ sâm oksâm zaat pibâ sot saru den dâzâkoi hiriñsâm ziwet. ²⁷ Arâpñâ zen zo ekñâ imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Sâi pibâ sot saru sot kut ñâi ñâi, zen sâtñâ lume. Zâk a dap yatâ?”

Yesuñâ a zagât wâkezikñâ moliziki âiwet.

(Mk 5:1-17; Lu 8:26-37)

²⁸ Oi saru nâmbutken âim Gadara a zenğât hânân âi takip. Taki a zagât, zet wâkezikñoot gam Yesu muyagiwet. Zet a mumuñâ zenğât kwagân gâbâ gawet. Zet kwagân ândim kâwali mem ândeitâ a zen zekât kenğât op gootzikñan mân âimarâwe. ²⁹ Zet den yu kambañ sâm itâ sâwet, “Yesu Anutugât nanñâ, wan ot-ningâbam nenğâren gaat? Gâ narâk mân mâte oi sâknam patâ ningâbam gaat?” ³⁰ Oi kârebân bâu kâmut patâ, zen gendâk nem ândiwe. ³¹ Zorat wâke ziñâ Yesu itâ dukuwe, “Moliniñgâbâ sâm sângonnângona bâu umziñan geinâ.” ³² Sâne ko itâ sâm

dâzânngoip, “Ba âinek.” Yatâ sâi a umzikñan gâbâ gam bâu umziñan geiwe. Baginetâ bâu zen aksik patâ bâkñan gâbâ tembatñan koñkoñ geim denğânân gei mom nanğawe.

³³ Oi bâu galem a, ziñâ kamânân zâim bâu zenğât siñgi sot a zagât zekât den siñgi, zo dâzânngom nanğawe.

³⁴ Den siñgi zo dâzânngone a ambân aksik patâ, zen Yesu iknam kamânân gâbâ geiwe. Gei ekñâ Yesuñâ birâzingâm âibapkât dukuwe.

9

Yesuñâ a ñâi kubigip.

(Mk 2:1-12; Lu 5:17-26)

¹ Yatâ utne Yesu zâk wangâyân zâim zikñâ kamânân âbureip. ² Gâi a kiñ bik mumuñâ ñâi helân aam pam mem gawe. Oi Yesuñâ nângâm pâlâtânziñangât topñâ ekñâ a zo itâ sâm dukuip, “Nannâ, mân kenğât ot. Tosagâ mârûm biran.” ³ Yatâ sâi Kembugât gurumin dengât galem a nâmbutñâ, zen den zo nângâm umziñan itâ nângawe. “Zâk Anutu hutkum sap. Zâk Anutu yatâ op sap.” ⁴ Yatâ nângâne Yesuñâ umziñan ekñâ itâ sâm dâzânngoip, “Wangât umziñan nângânângâ bâliñâ nângânige? ⁵ Zen dap nânge? Nep ikâ zorânj bâbâlañ? Tosa birâbirânj mo sâk kubikkubik? ⁶ A bonñâ, nâ hânân ândim tosa gulipkubatkât imbanâ zemniğap. Zorat topñâ ikpigât yatâ sâm

dukuan.” Yatâ sârnjâ a kin bik bâliņ itâ sârn dukuiþ, “Gâ zaat isen korengâ mem kamângan âi.”⁷⁻⁸ Sâi a zo zaatņâ kamânņan arip. Oi a ambân kâmut patâ, zen ekņâ kâwaliziņ buņ oi Anutuņâ imbaņâ zo a bikņan pâipkât mâpâsem sârn âlip kwâkņangâwe.

Yesu zâk bâliņ mâme a zengâren arip.

(Mk 2:13-17; Lu 5:27-32)

⁹ Yesu zâk zobâ âim kât mimiņ a nâ muyagenigip, kutnâ Mataio. Nâ kât mimiņ namânan ta nekņâ itâ dâtnogip. “Gâ nâ sot pâlâtâņ op molini.” Yatâ sârn dâtnogi zaatņâ moliwan.

¹⁰ Oi nâ Yesu mirânan nalem nimbapkât diim zaria kât mimiņ a sot bâliņ mâme a donþep gamņâ Yesu sot arâpņâ nen sot nalem ârândân niwen.

¹¹ Yatâ oindâ Parisaio a nâmbutņâ, zen niņgitiņâ Yesugât arâpņâ mâsikâniņgâwe, “Patâziņâ zâk wangât kât mimiņ a sot bâliņ mâme a, zen sot tap nalem niap?”¹² Sâne Yesuņâ den zo nângâmņâ dâzângoip, “Sisi mâsek kubikkubik a, zâk a sâkziņ âlip, zengâren nep mân tuumap. Mâsekziņoot, zengârenâk nep tuumap.

¹³ Zen ko Anutugât den ziap, zorat topņâ nângâbi. Den zo itâ,

‘Zuu bâu kom om nibigât mân sâwan. Um lâklâk op a buku otziņgâbigât otnimap.’

A ziiņangât nen âlipņâ sâme, nâ zengât buņâ. Nâ bâliņ mâme a diiziņga nâgâren gabigât sârn gem gâwan.”

Nalem birâm kendon ândiândiņangât sâwe.

(Mk 2:18-22; Lu 5:33-39)

¹⁴ Narâk zoren Yohanegât arâpņâ, zen Yesugâren gam itâ sârn mâsikâwe, “Nen sot Parisaio a narâk nâmbutņan nalem birâm kendon ândimen. Ka gâgât arâpkâ ko wangât nalem mân birâm ândime?”

¹⁵ Yatâ sâne Yesuņâ itâ sârn dâzângoip, “A kutâ, zâk a ambân gakârâpņoot ândei dabân umbâlâ op nalem birâm ândibi? Gâtâm a kutâ betziņan mine, nârâk zoren umbâlâ op nalem birâm ândibi.

¹⁶ Nen hâmbâ sâņgiņan, zo hâmbâ uņakņâ mân pam gârimen. Hâmbâ uņakņandâ sâņgiņâ diigi oloņþapkât yatâ mân upmen.

¹⁷ Zen waiņ too uņakņâ hâkop sâņgiņan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiņ too uņakņandâ hâkop sâņgiņâ kunziri hâkop sot waiņ ârândân buņ upabot. Waiņ too uņakņandâ hâkop uņakņan gune giari âlip opmabot.”

Yesuņâ Yairo bâratņâ mu-muņan gâbâ mâņgeip.

(Mk 5:22-43; Lu 8:41-56)

¹⁸ Yesuņâ yatâ sârn dâzângom kiri mâpâmâpâse namâ galem a nâi gam um topņan pindiņsâm dukuiþ,

“Bâratnâ irabot zi muap. Diigiga âi sâkñan weenandâ âlip op zaatpap.”¹⁹ Yatâ dukum ari Yesu zâk zaat sâi arâpnâ zâk sot Yairo molim âiwen.

²⁰ Mâtâbân arindâ ambân nâi gâip. Ambân zo gilâm gem ândei kendon patâ kiin zagât oip. Ambân zorân kândâtñan gamñâ Yesugât hâmbâ murukñan weegip.²¹ Ambân zo umñandâ itâ nângip, “Hâmbânik weemñâ âlipnâ upat.”²² Yesuñâ puriksâm ambân zo ekñâ sâip, “Bâratnâ, gâ mân kenğât ot. Nângâm pâlâtân kwatnigat, zorat op âlip uat.” Yesuñâ yatâ sâi zorenâk ambân zo âlip oip.

²³ Oi Yesu zâk âimñâ galem agât mirin zâimñâ girâp kwamit nângip. A ambân donbep patâ, zen girâp isem tarâwe.²⁴ Yesuñâ nângâm itâ sâm dâzânğoi, “Zen zaat geim nanğânek. Ambân zâk mân muap. Zâk yen uman zem taap.” Yatâ sâm dâzânğoi girânğânğawe.²⁵ Sâi a ambân kâmut patâ zo geim nanğâne kâmbârânâ zeibân âim bikñan gâsui mumuñan gâbâ zaarip.²⁶ Oi zorat den sinji hân zoren denân denân âragum nanğawe.

A sinzik bâpsâsân sot a wâkenjoot kubikzingip.

²⁷ Oi Yesu zâk kamân zo birâm ari a sinzik bâpsâsân zagât, zet molimñâ den kâtik sâm den sâwet, “Gâ Dawidigât kiunnâ, nekât

umgâ bâliñ oik.”²⁸ Oi âimñâ mirin zari a zagât zet zâkkâren zaritâ mâsikâzikâm sâip, “Sinzikñâ kubikpatkât imbanâ zemnigap, zo nângabot?” Oi zet sâwet, “On, Kembu, net nângâgiget.”²⁹ Yatâ sâitâ sinzikñan weemñâ sâip, “Nângâm pâlâtânzikñanğât bonñâ muyagezikik.”³⁰ Sâi zorenâk sinzikñâ ânânğarip. Oi Yesuñâ mân sâbabotkât den kâtikñâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet zirat sinji a ambân mân dâzânğobabot.”³¹ Oi a zagât, zet den zo nângâmñâ âim lan dâzânğom nanğitâ sinji zo hân dâp lan kârâm arip.³² Oi zet aritâ zorenâk a nâi wâkenjoot Yesugâren diim gawe. Zâk wâkenjâ okñanji kopa oip.³³ Yesuñâ wâke zo molei a zo den sâip. A ambân kâmut zoren tarâwe, zen zo ikne imbanâ oi sâwe, “Isirae nenğâren mârurum kut nâi itâ zo mân âsagei igâwen.”³⁴ Parisaio a ziñâ ko Yesugât itâ sâwe, “Wâke zenğât patâzinandâ imbanâ pindâm mam okñanji wâke molizingâm.”

Nep a kâruzingâm sâip.

³⁵ Oi Yesu zâk yatâ opñâ kamân patâ sot mâik aksik ândim nanğip. Oi mâpâmâpâse namâ dâp zâim Kembu um topñan ândiândiñanğât den dâzânğom a ambân sisi mâsekziñoot kubikzingâm ândei.³⁶ Yesuñâ a ambân kâmut patâ zo ziñgitñâ umñâ nângip. Zâkñâ ziñgiri râma

galem aņâ buņâ yatâ gulip-
malip ândine ziņgrip. ³⁷ Oi
zorat arâpņâ den sumbuņâ
ņâi itâ sârn dâtnângoip,
“Kâlamân bonņâ donbep
ziap, ka nep a ko bituktâ.
³⁸ Zorat nep mariņâ zâkkâren
ninâu sâne nep a muyagem
sâņgonzângoip nebân bagim
kâlamân bonņâ mem ândibi.”

10

Yesu arâpņâ kutziņâ.

(Mk 3:13-19; Lu 6:12-16)

¹ Yesuņâ arâpņâ kiin
zagât nâņgonsâi gâindâ
wâke moliziņgânatkât sot
sisi mâsek kubikziņgânatkât
imbanâ niņgip. ² Aposolo
kiin zagât, neņgât kutniņâ
itâ. Kândom Simoņ kutņâ
ņâi Petero, munņâ An-
drea, Zebedaiogât nanzatņâ
Yakobo sot munņâ Yohane.
³ Pilipo sot Batolomaio,
Toma sot kât mimiņ a
nâ, kutnâ Mataio, Yakobo
Alipaiogât nanņâ sot Tadaio.
⁴ Simoņ Zelote sot Yuda,
Karioto kamânân gok. Yuda
zâk ândim Yesu tirâpziņgoi
gâsuwe.

*Yesuņâ arâpņâ nep diņ
sâm ziņgip.*

(Mk 6:7-13; Lu 9:1-5)

⁵ Yesuņâ arâp kiin zagât,
nen sâņgonnâņgom sâip,
“Zen hân nâin mân âibi.
Samaria zeņgât kamânân
mân zâibi. ⁶ Isirae a
kâmurân gâbâ râma yatâ
gulipmalip ândiândiņ, zo
zeņgârenâk âibi. ⁷ Âim
siņgi âlip itâ sârn dâzâņgom
ândibi, ‘Anutuġât um topņan

ândinatkât narâk mâte uap.’
⁸ Sisi mâsek kubikziņgâbi.
Mumuņâ mâņgiziņgâbi. Sâk
bâlâ kubikziņgâne âlip upi.
Wâkeziņoot moliziņgâbi. Oi
Anutuņâ kut nâi nâi sâņgân
buņ ziņgip, yatigâk zeņgoot
a otziņgâbi.

⁹ Kât patâ mo mâik mân
mem âibi. ¹⁰ Mâtâpkât irâ
mân mem âibi. Hâmbâ zâgât
mân mem âibi. Kipâke buņ,
sot tân mân mem âibi. Bet
bâsaņâk âibi. Nep a zen
nalem mot sâņgân buņâ
ziņgâne dâp upap.

¹¹ Kamân patâ mo mâigân
takâm mirin tâtat mâme
upi, zorat topziņâ sârn
mâsikâziņgâbi. A nâigât
ek nâņgâne âlip oi zâkkât
mirin zâim tâtat mâme op
tap ko kamân zo birâm âibi.
¹² Mirâziņan zâim itâ sârn
dâzâņgobi. ‘Um lumbenâ
zeņgâren zimbap.’ ¹³ Oi mirâ
mariņandâ ândei dâp oi dinz-
iņâ zâkkâren bonņâ upap. Ka
mirâ mariņandâ ândei mân
dâp oi lumbenâ dinziņaņġât
bonņâ âburem ziiņan gâbap.
¹⁴ Oi mirâ kamân nâin
birâziņgâm dinziņaņġât
âkonziņgi kinziņan gwapg-
wap lâņne gei birâziņgâm
âibi. ¹⁵ Nâ perâkņak
dâzâņgobâ. Den kubikkubik
narâkņan Anutuņâ Sodom
sot Gomora kamân mâirâp,
zen hâuņâ mem gei kwap
otziņgâbap. Ka kamân zorat
a, zo ko hâuņâ mem zâi kwap
otziņgâbap.”

Kâmbamġât den.

16 “Nângânek. Râma wâu hulin zengât oserân mân sângonzângozângoŋ, zo nânâ ko zen sângonzânguan. Zorat zen a sarâ buŋâ, nângânângâziŋoot târârak ândibi. 17 Zen a ziŋ tâmbetzângobegât gasâziŋ kârâm ândibi. A zen den sâsân namin diizingâm âibi. Mâpâmâpâse namâziŋan zâmbamŋâ lapitziŋgâbi. 18 Oi zorigâk buŋâ. Zen nâgât a ândie, zorat opŋâ a kutâ zengâren diizingâm âine den nep tuubi. Oi zen zengât mâteziŋan kinŋâ a kutâ sot hân nâin gokŋâ nâgât topnâ sapsum ziŋgâbi. 19 Zen a kutâgâren zâmbane den dap sâna sâm mân nângâm kwâkâ upi. Narâk zoren den sâbi, zo Kaapumŋâ ziŋgâbap. 20 Yatâ otziŋgi den sâne zo zengât den mân upap. Ibâziŋangât Kaapum umziŋan pâmbap, zâkkât den upap.

21 Narâk zoren âtânâ nâiŋâ munŋâ sâi kumbi. Oi ibâ nâiŋâ sâi nanŋâ kumbi. Oi nan bârat, zen ibâ mam kâsa otziŋgâm sâne zângobi. 22 Kutsiŋginangât op a doŋbepŋâ zengât um kâlak nângâziŋgâbi. Oi nâi zâk den siŋgi âlip mem kâtigem kinbap, zâk narâk âki sumbem kamânân bagibap. 23 Zen kamân nâin ândinetâ zângom moliziŋgânetâ kâmân nâin âibi. Nâ perâkŋak dâzângobâ. Isirae kamân dâp tap ariap, zo âine mân âki a bonŋâ nâ takâbat.”

Yesu okŋangâwe, zo yatik

otniŋgâbi.

(Lu 12:2-9)

24 “Ekap namin kateŋŋâ a kwâkâm pindâmap, zâk mân walâmap. Kore anâ a patâŋâ mân walâmap. 25 Ekap namin kateŋŋâ patâŋangât holi zorik mei dâp upap. Kore ânâ patâŋangât holi zorik mei dâp upap. Bâliŋ mâme a, ziŋ nâgât Bezebulu sâwe. Sâm bâliŋ kwatniwe yatik mâte pirik mem zâi kwap otziŋgâbi. 26 Zorat sa nângânek. A zo zengât op mân keŋgât upi. Kut nâi nâi tik ziap, zo zemŋâ mân zim-bap. Kut nâi nâi kwârakukun, zo zemŋâ mân zimbap. Zo aksik mâbâlakŋem nanŋâbi. 27 Nâ nâtigân den tik dâzângoman, zo a kâmut zengât mâteziŋan sapsubi. Den halop dâzângowan, zo sombemân kin dâzângobi. 28 Sâkziŋjik zângobi, zengât mân keŋgât upi. Zen um dâpziŋ mân tâmbetkubi. Nâigât keŋgât upi. Sâkkâ sot um dâpkâ ârândân sim kârâbân gâbanbapkat imbanâ zemŋangap, Anutu, zâkkât keŋgât op ândibi.

29 Nii sâmbâlâle, zâk sângânŋâ patâ buŋâ. Kât kuriŋâ mâik kânok pam zagât mimban. Oi Ibâziŋandâ mân nâŋgi ko dap op sâmbâlâle nâi gei kumbap? 30-31 Anutu zâk a zengât kâukziŋ sâmotŋâ zorat tenŋânâ nângâm nanŋâmap. Zorat zen keŋgâtziŋ buŋ ândibi. Zen sâmbâlâle yatâ buŋâ. Zen a. Anutu zâk

zenğât umñâ patâ kinmap.”

Anâ sinji âlipkât hâuñâ minat.

(Lu 12:51-53; 14:26-27)

32 “Nâi zâk a ambân zenğât mâteziñan sâmbâlip kwatnibap, zâk yatigâk nânâ sumbem Ibânangât mâteñan sâmbâlip kwâkñangâbat. 33 Nâi zâk a ambân zenğât mâteziñan kwâimbânigi zâk nânâ yatigâk sumbem Ibânangât mâteñan kwâimbânangâbat.

34 Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk lumbe muyag-ibapkât geip.’ Nâ lumbenâ buñâ, kâmbam âbângubapkât gewan. Nâ kâsâpzanğobatkât gem gâwan. Zen dinnangât op kâsâpagom ândibi. 35 Zorat nanñâ sot ibânâ, zet kâsâpagobabot. Bâratñâ sot mamñâ, zet kâsâpagobabot. Iranñâ sot sibunñâ, zet kâsâpagobabot. 36 A nâi zâkkât kiñ topñan gâbâ kâsa okñangâbi. 37 Oi nâi zâk umñâ ibâ mamzik zet sot pâlâtñ op nâ sot bituk pâlâtñ upap, zâk zo nâgât sinji mân op ândibap. Nâi zâk umñâ murarâp zen sot pâlâtñ op nâ sot bituk pâlâtñ upap, zâk yatik nâgât sinji mân ândibap. 38 Oi nâi zâk zikñâ poru nakñâ mân lum nâgât mâtâp lânğap, zâk zo yatik nâgât sinji mân upap. 39 Nâi zâk ândiândiñ angân kâri gulipkuñangâbat. Oi nâi zâk nâgât opñâ hânân

ândiândiñâ birâm ândiândiñ âlipñâ muyagibap.”

Yesugât opñâ buku otziñgâbi.

(Mk 9:41)

40 “A nâiñâ zen galem otziñgâbap, zâk zo yatik kore otnibapñâ sângonnogip yatik okñangâbap. 41 Nâi zâk Propete a nâi on galem okñangâbap, zâk Propetegât dâp yatik sângân mim-bap. Nâi zâk a târârakñâ galem okñangâbap, zâk a târârakñangât dâp sângân mim-bap. 42 Nâ perâkñak dâzânğobâ. Nâiñâ a giginâ zenğâren gâbâ nâgât sinji ândiap, zo too paten aam pindâbap, zo ko sângânñâ buñ mân zimbap.”

11

Yohane arâpñâ zen Yesugâren âiwe.

(Lu 7:18-35)

1 Yesunâ arâpñâ kiin zagât den dâtnangom nanğam kamân nâin sinji âlip dâzânğobam arip.

2 Yohane tâk namin tap Kristonâ nep tuugip, zorat sinji nânğam arâp den mâsikâbigât sângonzânğoi Yesugâren âiwe. 3 Yesugâren âimñâ itâ sâmbâsikâwe, “Mârumñan Propete a, ziñâ a nâi gâbapkât sâwe, zo gâ mo nâigât mambât ândinat?” 4 Sâne Yesunâ itâ sâmbâdânğoi, “Zen âburem âimñâ kut nâi nâi ek nânge, zorat sinji Yohane dukubi. 5 Sen nâtatikñâ

sinziŋ ânânġâtsap. Kinziŋ bâliŋâ mâtâp lân âim ge. Sâk bâlâ a sâkziŋ âlip uap. Kindapziŋ bâpsâsân, zo den nânġe. Mumunġandâ zaatse. A ambân kanpitâ, zen lâunan ġâbâ den sinġi âlip nânġe. ⁶ Nâi zâk nânġât nânġi mân âkon upap, zâkkât nânġa sâtâreŋoot uap.”

⁷ Oi Yohanegât arâp, zen âburem âine Yesuŋâ a ambân zâk sot ândiwe Yohanegât topŋâ itâ sâm dâzânġoip, “Zen mirâ kamân âtânġan, a mân ândiândiŋan wan iknam âiwe? Gerâ nâi pibânġâ koi âim gam kiri iknam âiwe? ⁸ Mo a nâi hâmbâ neulenġoot iknam âiwe? Zen nânġe. A hâmbâziŋ neulenġoot, zen a kutâ zengât mirin tapme. ⁹ Mo zen Propete nâi iknam âiwe? Zorat nâ dâzânġua nânġâneġ. Zen a igâwe, zo Propete nâmbutŋâ zengât dâp buŋâ. Zâk tobat nâi. Nâmbutŋâ zo walâziŋġap. ¹⁰ A zorat den kulem nâi itâ ziap,

‘Nânġâ. Nânġât kore a nâi sâŋgongua kândom ot-gibap.

Zâkŋâ mâtâpkâ kârâm kubik-pap.’

¹¹ Nâ perâkŋak dâzânġobâ. Ambân zengâren ġâbâ âsagiwe, nâmbutŋâ zengâren ġâbâ nâiŋâ Yohane mân wâlap. Ka a gigiŋâ nâiŋâ Anutu um topŋan ândibapŋâ, zâk walâbap. ¹² Yohane too saŋgon nep topkwâip, narâk zoren ġâbâ a ambân doŋbep, zen sumbemġât

sinġi upigât kâtigiwe. Oi a kâwaliziŋootŋâ sumbem kamân zo baginam kâtigie. ¹³ Propete a sot Mose, zen zorat den kânġan sâm kulemgum ġane Yohanegâren âkip. ¹⁴ Den zi umziŋâ ġâsui nânġânâ sâm, nânġâneġ. Elia ġâbapġât sâwe, zorat bonŋâ Yohane ġâip. ¹⁵ Nâi zâk kindapŋootŋâ den zi nânġâbap.

¹⁶ A kâmut zi, waniŋ zen sot dâpkwap sâbâ? Zen katep yatâ. Katep ziŋâ ek birâ, nânġâm birâ upme. A ambân kâmut zi zo yatâ. Katep, zen kamân sombemân tap bukurâpziŋ itâ sâm dâzânġome, ¹⁷ ‘Kep meindâ wangât mân kue? Nen umbâlâ kep meindâ wangât mân isie?’ ¹⁸ Yohane zâk nepŋâ topkwap too kâtik sot nalem birâm ândei ekŋâ sâwe, ‘Zâk wâkenġoot ândiap.’ ¹⁹ A bonŋâ nânġâ ġamŋâ nalem sot too nia nekŋâ itâ sâme, ‘Iknek. A zi kât mimiŋ a sot bâliŋ mâme a, zengât buku. Waiŋ sot nalem nem mân birâmap.’ Ka sa nânġâneġ. Anutugât nânġânânġâ bon asâgem topŋâ mem kâkŋan kwâpmap.”

Yesuŋâ Galilaia a zengât girem sâip.

(Lu 10:13-15)

²⁰ Narâk zoren Yesuŋâ kamân nâmbutken nep tuugi ekŋâ umziŋ mân melânġawegât den topkwap sâm topziŋ itâ sâm muyageip, ²¹ “Yei, Koraziŋ mâirâp, Yei,

Besaida mâirâp, zengâren nep patâ kulem top top muyageip. Kulem yatâ zo Tiro sot Sidonj kamânân muyagei sâi zen mâruman isem umbâlâ opnâ umziņ melânbe. ²² Zorat dâzângua nângânek. Tiro Sidonj kamân mâirâp, zen den kubikkubik narâkņan hâuņâ diim gei otziņgâbap. Zen ko hâuņâ mem zâi pam otziņgâbap.

²³ Kapenaum mâirâp, zen dap upi? Sumbemân zâibi? Buņâ. Zen sim kârâbân kâbakņeziņgâbap. Zengâren kulem top top muyageip. Kulem zo Sodom sot Gomora kamânân muyagei sâi kamân zo mân buņ op narâk ziren tok tâpap. ²⁴ Zorat dâzângua nângânek. Den kubikkubik narâkņan Sodom kamân mâirâp, zen hâuņâ mem gei kwap otziņgâbap. Zen ko hâuņâ mem zâi kwap otziņgâbap.”

Yesuņâ Ibâņâ sâm bâbâlanj kwâkņangip.

(Lu 10:21-22)

²⁵ Narâk zoren Yesuņâ Kembugâren den itâ sâip, “Ibâ, hân sot sumbem mariņâ, gâ âlip opmat. A ziinâ nângânângâziņangât nângâne zâizâiņ opmap, zo diņgâ tik kwatziņgâmat. Ka a umziņan giginâ upme, zen ko diņgâ sâm muyageziņgâmat. Oi nâ zorat sâm âlip kwatgigan. ²⁶ Kembu, gâ yatâ muyagem âibapkât nângâna âlip oip.” ²⁷ Ninâu yatâ sâmņâ arâpņâ nen itâ sâm dâtnângoip, “Ibânâ, zâk

kut nâi nâi nâgât siņgi sâm bitnan pam nanjip. Umnan den sot nângânângâ ziap, zo mân nâņge. Ibânâ zâk zikņik nâņgap. Oi Ibânangât umņan den sot nângânângâ ziap, zo mân nâņge. Nâ ninik nâņgan. Oi nâņâ a nâmbutņâ Ibânangât topņâ sâm muyageziņga âlip nângâm kwâkâbi.”

Yesuņâ diiniņgâbap.

²⁸ “Kut nâi nâi yâmbâtņâ tuum kâbâ yâmbât sot sâknam nângâm ândime, zen aksik nâgâren gane gâsuziņga um sâkziņâ sânduksâbap. ²⁹ Nâ umnandâ mulun op giginâ op ândimangât nâgâren gane nep ârândâņ tuum ândinat. Oi um dâpziņandâ lumbenâ muyagem ândibap. ³⁰ Nâ sot kin nep tuutuun, zo bâbâlanj. Nâgât nep, zo bâbâlanj.”

12

Yuda zengât kendongât den.

(Mk 2:23-28; Lu 6:1-5)

¹ Narâk zoren Yesuņâ kândom otņiņgi kendonân kâlamân obândiwen. Âimņâ arâp nen tepniņangât opņâ segoņ keet namuņ niwen. ² Yatâ oindâ Parisaio a, ziņ zo ekņâ Yesu dukum sâwe, “Ek. Arâpkâ ziņ kut zo ue, zo kendonân mân orotņâ.” ³ Sânetâ itâ sâm dâzângoip, “Dawidi sot arâpņâ, zen tepkât opņâ urâwe, zo sâlâpkum nângâme mo buņâ? ⁴ Zâk Kembu Anutugât namâ

zo zâim nalem hâlâlu sâsânâ, zo mei niwe. Nalem zo zâk sot arâpnâ niwe. Zo mân orotnâ. Namâ galem ziinjik nimbigât sâsân. ⁵ Anutugât gurumin den ekabân den itâ sâlâpkum nângâme? Tirik namâ galem a, zen Yuda zengât kendonân tirik namin âim nep tuum gurumin den zo kume, zorat tosanâ mân opmap. ⁶ Zen Kembangât namâ zo hâlâlu sâme, Ka nânâ ko dâzângua nângânek. Nâ mâteziņan kinzan, nâ walâwalâņ. Namâ zo giginâ. ⁷ Anutugât den kulem nâi itâ ziap,

‘Bâu zuu kom om nibigât mân sâwan. Um lâklâk op a buku otziņgâbigât onigap.’

Zen den zirat topnâ nângâm sâi a tosaziņ buņâ den laņ nâi mân dâzângobe. ⁸ A bonņâ, nâ kendongât mariņâ op ândian.”

Yesuņâ kendonân a nâi kubigip.

(Mk 3:1-6; Lu 6:6-11)

⁹ Yatâ sâmņâ zobâ âim mâpâmâpâse namin zarip. ¹⁰ Zoren a nâi tâip. Zâk biknâ humutņik. Oi a ziņâ Yesu mâsikâm sâwe, “A kendonân kubikziņgâziņgâņ, zo orotnâ mo mân orot?” ¹¹ Sâne Yesuņâ lâuziņan mem itâ sâm mâsikâziņgip, “Zengâren gâbâ a nâiņâ râmaņâ kânok lâmân giari ko kendongât op birâbap? Yatâ mân upap. ¹² Râma zâk yennâ. A zen ko bonņâ, zorat kendonân âlip orotnâ.” ¹³ Yatâ sâmņâ a zo

itâ sâm dukui, “Bikâ tâņtân pa.” Sâi biknâ tâņtân pâi âlip op toren yatâ oip. ¹⁴ Yatâ oi Parisaio a, zen zo eknâ âimņâ zâk dap yatâ kunat sâm den âraguwe.

Yesugât den sâsân, zo bonņâ oip.

¹⁵ Yesuņâ den zo nângâm kamân zo birâm nâin arip. A donņep patânâ molinetâ kubikziņgâm naņgip. ¹⁶ Zen zâkkât topnâ zo a ambân mân dâzângobigât den sâm kâtigeip. ¹⁷ Yatâ oi Propete Yesaianâ mârumņan Anutugât den kulengoip, zo bonņâ oip. Den zo itâ,

¹⁸ “Zen nannâ iknek. Nâ zâk gâsum sâlâpkuan. Zâk nannâ âlipnâ. Zâkkât umnâ kinmap. Nâ Kaapumnâ pinda beņan mei hân toren toren a zengâren den kubikkubiknâ sâm haņpâmbap. ¹⁹ Zâk den sârek mân sâbap. Kamân sombemân mân kwamitagoi nângâbi. ²⁰ Gerâ âbâbâņgum, zo mân kârâm mânâņgât pâmbap. Oi kârâp tirâp mân biri bâpsâbap. Yatâ op nep tuum ândim den târârak sâm kubikmubik oi târârak op kâtigem zimbap. ²¹ Yatâ oi a ambân hân toren toren, zen zâkkât kutsiņiņan târokwapî.”

Yesuñâ wâke ñâi moleip.

(*Mk 3:20-30; Lu 11:14-23; 12:10*)

²² Nârâk zoren wâkeñâ a ñâi okñanji kopa op siñ bâpsâsân op ândei Yesugâren diim âiwe. Âine Yesuñâ a zo kubigi siñâ ânângâri ekñâ den sâip. ²³ A ambân kâmut kirâwe, zen zo ekñâ imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Dawidigât kiun gâbapkât sâsânâ, zo zi mot ñâi.” ²⁴ Sâne Parisaio a, ziñâ den zo nângâm itâ sâwe, “Zo sarâ. Wâke zenğât a kutâ kutñâ Bezebulu, zâkñâ mam okñanji wâke molizingâmap.”

²⁵ Zen yatâ sâne Yesuñâ umziñan ekñâ itâ dâzângom sâip, “Hân ñâigât a, zen kâsa utnetâ hânziñ zo kwamen zimbap. Oi kamân ñâigât a mo mirâ ñâigât a, zen kâsa utne mirâ kamânziñ buñ upap. ²⁶ Satân sot arâpñâ, zen kâsa utnetâ nepziñâ dap yatâ kâtigem zimbap? ²⁷ Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebuluñâ mam okñanji wâke molizingâmap.’ Oi zenğât narâpziñâ ñâiñâ mam otziñgi wâke molizingâme? Sarâziñanğât topñâ zo narâpziñandâ muyagibi. ²⁸ Nâ ko Anutugât Kaapumñâ mam otnigi wâke molizingâman. Anutugât um topñan ândiândigât narâkñâ mâte otziñgi mân nânge.

²⁹ A ñâi, zâk mirâñan kâwali op tâi dap yatâ a ñâiñâ zâim sikum beknjan mimbap? Yatâ buñâ. Kâwali

a zo komñâ kiñ bik saam pamñâ sikumñâ âlip beknjan mimbap.” (Yesuñâ den zo Satangât op sâip.) ³⁰ Yatâ sâmñâ itâ sâip. “Ñâi zâk buku mân otnibapñâ, zâk kâsa otnibap. Ñâi zâk nepnâ mân galem upapñâ, kândanbap.

³¹ Zorat dâzângua nângânek. Bâliñâ top top sot den sumunñâ top top, zorat tosa birâbirân ziap. Ka ñâi zâk Tirik Kaapum sâmbâliñ kwâpap, zâkkât tosa birâbirân mân ziap. ³² Ñâi zâk a bonñâ nâ sâmbâliñ kwatnibap, zâkkât tosa âlip gulipkubap. Ka ñâi zâk Tirik Kaapum sâmbâliñ kwâpap, zo ko tosanâ hânân sot Sumbemân mân gulipkubap.

³³ Zen nak ñâigât âlipñâ sâmbonñanğât yatik âlipñâ sâbi. Mo nak ñâigât bâliñâ sâmbonñanğât yatigâk bâliñâ sâbi. Nak zo bonñandâ nak topñâ sâmbuyagemap. ³⁴ Zen mulumğât kiurâp. Bâliñandâ wan den âlipñâ sâbi. Umziñan kut ñâi ñâi zemap, zo yatik lâuziñan kopğâmap. ³⁵ A târârakñandâ umñan gâbâ den âlipñâ kopğâmap. A ñâi nângânângâ bâliñâ, zâkkât umñan gâbâ den bâliñâ kopğâmap. ³⁶ Nâ dâzângua nângânek, Den kubikkubik narâkñan den sarâ top top, zorat hâuñâ Anutuñâ ziñgâbap. ³⁷ Den sâmat, zorân topkâ sâmbuyagei gâsu gobap. Mo den sâmat, zorân topkâ muyagei birâgibap.”

Yesu kulem top topkât dukuwe.

(Mk 8:12; Lu 11:29-32)

38 Yatâ sâṁ dâzânḡoi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a nâmbutṅâ, zen itâ mâburem dukuwe, “Patâ, top lâkulâku kulem ṅâi tuuna âsagei iknâ.” 39 Sânetâ itâ sâṁ dâzânḡoip, “A kâmut zi orot mâmeziṅâ bâliṅâ sot Kembugât den birâbirân. A yatâ zorân top lâkulâku kulemgât sâme. Zen kulem ṅâi mârâtṅâ buṅâ. Propete Yonagâren muyageip, zo yatâ muyagei ikpi. 40 Yona zâk sirâm karâmbut saru zuu patâgât umṅan gei zeip. Zo yatigâk a bonṅâ, nâ sirâm karâmbut hân umṅan zimat. 41 Zorat ko den kubikkubik narâkṅan Niniwe kamân mâirâp, zen gam a kâmut zi zengât topziṅ sâne hâuṅâ yâmbâtṅâ patâ mimbi. Wangât, Niniwe kamân mâirâp, zen Yonaṅâ den girem dâzânḡoi nânḡâm umziṅâ melânḡawe, zorat. Na sa nânḡânek. Nâ zi kinzan, nâ Yona wâlan. 42 Oi ambân kutâ hân torengen gâbâ Salomogâren gâip, zâk yatik den kubikkubik narâkṅan kâmut zi zengât toszaiṅ sapsubap. Wangât, ambân zorânḡâ hân kârebân gâbâ gam Salomogâren den nânḡânḡâ bonṅâ mimbam gâip, zorat. Oi nâ zi kinzan, nâ Salomo wâlan. Zen wangât op nâgât den birâme?”

Wâke, zâk gebâkṅan

puriksâm a tâmbetkubap.

(Lu 11:24-26)

43 “Wâkenḡâ a umân gâbâ takâm gam hân a mân ândiândiṅan âi ândim tâtat mâmenḡâ kârubap. 44 Kârumṅâ sâbap, ‘Nâ mirânâ birâm gâwan, zoren âibâ.’ Sâṁṅâ âburem âi ikpap. Egi mariṅâ buṅâ, sanḡon kubikku-bikṅâ. 45 Yatâ ekṅâ âim wâke bukurâpṅâ nâmburân zagât, zikṅâ dâp buṅâ, bâliṅ kâtikṅâ, zo sâi ga mirâ zorenâk tâtat mâme upi. Oi a zo mârûm bâliṅâ ândeipṅâ bet bâliṅ op kwâtâtibap. Bâliṅ mâme a kâmut zi, zengâren yatik muyagibap.”

Yesugât mam murâpṅâ.

(Mk 3:31-35; Lu 8:19-21)

46 Yesu zâk den yatâ sâṁ dâzânḡom kiri kândâtziṅan Yesugât mam murâpṅâ, zen gam den dukunam mambât kirâwe. 47 Mambât kinetâ a ṅâiṅâ Yesu itâ sâṁ dukuiṅ, “Nânḡâ. Mamḡâ murâpkâ, zen den dâgonam kândâtṅiṅan ga kinze.” 48 Sâi Yesuṅâ itâ sâṁ dukuiṅ, “Mam murâpnâ waniṅ ziṅâ?” 49 Yatâ sâṁṅâ arâp kirâwe, zengâren bikṅâ pamṅâ itâ sâṁ dâzânḡoip, “Ziṅitnek. Mamnâ murâpnâ zi te. 50 Sumbem Ibânḡâgât sâtṅâ nânḡâm lume, zen ko nâgât mamârâpnâ mun garâpnâ ue.”

13

Keet maamaandiṅgât den.

(Mk 4:1-9; Lu 8:4-8)

¹ Sirâm zoren Yesunâ mirin gâbâ gem saru sâtŋan âi tâip. ² Âi tâi a ambân kâmut patâ zâkkâren mindune zingit wangâ nâin zarip. Oi zâk wangâyân tâi a ambân donbep patâ, zen sagân kirâwe. ³ Zen sagân kinetâ den sumbuŋâ top top sâm dâzânŋoip. Nâi ko itâ sâip, “Nânŋânek. A nâinâ keet maandinbam nebân arip. ⁴ Âi maandinj keet nâmbutŋâ mâtâbân gei zeï nii zinâ ga niwe. ⁵ Oi keet nâmbutŋâ hân sinjŋan gei zeip. Zoren hân mâiktârâ kwâkŋanâk, zorat kek takip. ⁶ Ândânâ kârep mân giari maanâ egi hâlâlâŋsâm moip. ⁷ Keetŋâ nâmbutŋâ hibuk osetŋan gei zeip. Gei zemŋâ kâmŋâ taki hibukŋâ kwârakoipkât moip. ⁸ Keet nâmbutŋâ ko hân âlipŋan gei zem bonŋâ donbep âsageip. Topŋâ nâigât keetŋâ 1 handeret. Topŋâ nâigât keetŋâ 60. Topŋâ nâigât 30. Bonzinâ yatâ âsageip. ⁹ Zorat nâi zâk kindapŋootŋâ den zi nânŋâbap.”

Yesunâ den sumbuŋanŋât sâm dâzânŋoip.

(Mk 4:10-12; Lu 8:9-10)

¹⁰ Den yatâ sâm dâzânŋoi arâpŋâ nen um topŋan gam mâsikâm sâwen, “Gâ wangât den sumbuŋâ dâzânŋomat?” ¹¹ Sâindâ zâkŋâ itâ dâtnânŋoip, “Anutu um topŋan bagibaginâ, zorat den sumbuŋâ ziinâ nânŋâm kwâtâtibigât sâsân.

A nâmbutŋâ, zen buŋâ. ¹² Nâi zâk den nânŋânŋânŋânŋâ, zo mem ândei Anutuŋâ târokwap pindâbap. Oi nânŋânŋânŋâ patâ upap. Ka nâi zâk den nânŋânŋânŋâ pindip, zo mân mem ândei bekŋan mimbap. Oi yen ândibap. ¹³ A nâmbutŋâ, zen sinzinâ ekŋâ mân ek kwâtâtibi. Oi kindapzinandâ den nânŋâm mân nânŋâm kwâtâtibi. Zorat op den sumbuŋâ dâzânŋoman. ¹⁴ Oi mârumŋan Propete Yesaianâ kânŋan den sâip, den zo bonŋâ uap. Den zo itâ, “Kindapzinandâ den nânŋânŋânŋâ, zo nânŋâbi. Ka umzinandâ ko mân nânŋâm kwâtâtibi. Sinzinandâ igikŋâ, zo ikpi. Ka zorat topŋâ, zo mân ek kwâtâtibi. ¹⁵ A ambân kâmut zi, zen um kâtik. Kindapzin bâpsâsân. Sinzinandâ mân ek kwâtâtibi. Umzinandâ mân nânŋâm kwâtâtibi. Umzin mân melânŋe ko nâ dap yatâ kubikzinŋâbat?”

¹⁶ Zen ko sinzinâ âlip ikme. Kindapzin âlip nânŋâme. ¹⁷ Zorat zenŋât nânŋa âlip uap. Nâ perâkŋak dâzânŋobâ. Mârumŋan Propete sot a târârakŋâ donbep, zen kut nâi nâi zen ek nânŋâme, zo ek nânŋânŋam osimŋâ mân ek nânŋâwe.”

Keet maamaandinj, zorat

topnâ sâm dâzângoip.

(Mk 4:13-20; Lu 8:11-15)

18 “Oi zi keet maamaadin den, zorat topnâ dâzângua nângânek.

19 Keetnâ mâtâbân gei zeip, zorat dâp a nâmbutnâ ândime. Zen singi âlip nângâne umziñan mân giari bâlinâ mariñandâ gamñâ zo beknjan memap.

20 Keetnâ hân sinjtnjan gei zeip, zorat dâp a nâmbutñandâ ândime. Zen singi âlip nângâm âkñâlem ândime.

21 Umziñan ko ândânâ mân gâsuipkât narâk pânkânok mem ândine sâknam mo zângom tâk namîn pâpan, zo âsagei kektâ lorem birâme.

22 Keetnâ hibuk kwâkñan gei zeip, a nâmbutnâ zen yatâ ândime. Zen singi âlip zo nângâmñâ sâkkât kut nâi sot kât sikumgât âkñâle op ândine umziñan bon mân âsagei bonñâ buñ op gukupitnâ upap.

23 Keetnâ hân âlipñân gei zeip, zo a nâmbutnâ zo yatâ ândime. Zen den singi âlip nângâm umziñan gei mem ândime. Oi nâigâren bonñâ 1 handeret, nâigâren 60, nâigâren 30. Bonñâ yatâ âsagemap.”

Nebân hibuk takip, zorat den.

24 Yesunâ den sumbuñâ nâi itâ sâm dâzângoip, “Sumbemgât den singi âlip, zorat mâtâp zi itâ. A nâinâ nepñan âi keet maandenjip, zoren dâpkwap sâbâ.

25 Keetnâ maandinâ ari a uman zine

narâk zoren kâsanâ gam hibuk keetnâ maandinâ arip.

26 Oi keet zo takâm bon upâ sâi hibuk ârândân takâwe.

27 Oi kore a, zen zo ekñâ nep mariñâ dukum sâwe, ‘Patâniñâ, gâ nepkan keet âlipñâ maandenjin. Oi Hibuk zo waniñ gâbâ tâkap?’

28 Mâsikâne sâip, ‘Kâsa nâinâ maandenji âsageip.’ Yatâ sâi mâsikâwe, ‘Nen âi sâmbum panâ?’

29 Sâne itâ dâzângoip, ‘Buñâ. Zen hibuk sâmbum kâmñâ zo sâmbubegât birâbi.

30 Zo yenâk zimbabot. Oi bonñâ mimiñ narâk oi nep a itâ sâm dâzângobat, “Kândom zen hibuk zo sâmbum buran saam kârâbân umbi. Bet ko bonñâ âlipñâ mine mirânan zâibap.” ’ ’ ”

Wakum sot sii dangât, zekât den.

(Mk 4:30-32; Lu 13:18-21)

31 Den sumbuñâ nâi itâ sâm dâzângoip, “Sumbemgât den singi âlip, zorat mâtâp, zo wakum keetnâ yatâ. A nâinâ keetnâ zo nepñan pâip.

32 Keetnâ zo mâiktârâ. Keetnâ nâmbutnâ zenjgât ombeziñan. Zo kâmñâ takâm zâim walâziñgâm nak patâ opmap. Oi nii zen gam bâranñan pam tapme.”

33 Oi den sumbuñâ nâi itâ sâm dâzângoip, “Sumbemgât den singi âlip, zorat mâtâp, zo sii dangât naamñâ yatâ. Ambân nâinâ nalemân sii dangât zâtki giari nalem aksik naam op nanjip.”

Nebân hibuk takip, zorat topnâ.

³⁴ Yesuñâ den dâzânngoip, zo sumbuñik dâzânngoip. Den muyap mân sâm muyagem dâzânngoip. ³⁵ Yatâ oi Propete a nâinâ den sâip, zo bonñâ oip. Den zo itâ,

“Lâunan den sumbuñâ top top muyagei sâbat. Hân muyageibân gâbâ den tik zeip, zo sâm muyagibat.”

³⁶ Yesuñâ a ambân zâmbari âine mirin zarip. Zâi tâi arâpnâ nen zâimñâ dukum sâwen, “Kâlamân hibuk muyageip, den sumbuñâ zorat topñâ sâna nânğânâ.” ³⁷ Dukoindâ itâ sâm dâtnânngoip, “A keet âlipñâ pâip, zo a bonñâ nânğâ pârâwan. ³⁸ Nep, zo han patâ zi. Keet âlipñâ, zo sumbengât sinji a ambân kâmut. ³⁹ Hibuk, zo bâliñâ mariñâ, zâkkât kâmut. Kâsa zâk nebân hibuk keetñâ maandinjip, zâk Satañ. Bon mimiñ narâkñâ, zo hâuñâ mimiñ narâkñâ. Nep tuutuun a, zen sumbem a. ⁴⁰ Hibuk sâmbum kârâbân uwe, zo yatigâk hâuñâ mimiñ narâkñan âsagibap. ⁴¹⁻⁴² A bonñâ, nânğâ kâwali arâpnâ sângonzângua a ambân zengâren gâbâ bâliñ mâme a ambân sot gurumin den kukuñâ a ambân, zo gâbârezinğâm kârâp tâmbânjan zâmbane geibi. Zen zoren umbâlâ op isem ândibi. ⁴³ A târârak zen ko lbâzinjanğât um topñan âsakñoot maa yatâ âsagem ândibi. Nâi zâk kin-dapñootñâ den zi nânğâbap.”

Kune kinsagât den.

⁴⁴ “Sumbengât den sinji âlip mâtâp, zo itâ. Kune kinsa nâi hibukñan tik ze a nâi zoren âi muyageip. Muyagemñâ umâlep patâ nânğâm kwâarakum âi kut nâi nâi tâkñanğip, zo pam kât mem nanğâm hân zo kwâlîp.”

Kunegât den sumbuñâ.

⁴⁵ “Sumbengât sinji âlip mâtâp, zo itâ. A nâi kunegât kârum ândeip. ⁴⁶ Kârum ândim kune nâi tipñan kurum, zo muyageip. Muyagemñâ kut nâi nâi gakânâ, zo a zo pindi kune zo zâkkât oip.”

Saru zuu irâ, zorat den sumbuñâ.

⁴⁷ “Sumbengât sinji âlip, zorat mâtâp, zo inğangât irâ yatâ. A zen irâ zo saruyân pane giari zuu topñâ topñâ piksâwe. ⁴⁸ Piksâne sâmbune âkñan zarip. Oi injan niniñâ, zo wanğâyân parâwe. Mân niniñâ ko birâm pane saruyân giarip. ⁴⁹⁻⁵⁰ Narâk patâ mâte oi ko zo yatâ muyagibap. Narâk zoren sumbem a, zinâ a hânñâ hânñâ kâsâpzanğomñâ bâliñ mâme a minzinğâm kârâp patin zâmbane geibi. Zoren umbâlâ op isem ândibi.”

⁵¹ Yatâ sâmñâ mâsikâniñgip, “Zen zo aksik nânğâm nanje mo buñâ?” Sâi niñâ sâwen, “Nen nânğâm nanjen.” ⁵² Sâindâ dâtnânngoip, “Zen dinnâ nânğâm kwâtâtemñâ sinji âlipñanğât mâtâp

moi arâpñâ zen gamñâ kâmbârñâ mem hangumñâ âi Yesu den sinji dukuwe.

Yesuñâ a 5 tausen nalem zingip.

(Mk 6:31-44; Lu 9:10-17; Yo 6:1-13)

¹³ Yesuñâ den sinji zo nângâm wanğâyân zâim hân a mân ândiândiñan, zoren ândibam arip. Ari a ambân doñbep patâ kamân nâin nâin gâbâ, zen sinjina nângâm saru sâtñan âim muyagiwe. ¹⁴ Yesuñâ wanğâyân gâbâ gemñâ a ambân kâmut zo zingitñâ umñâ nângâmñâ a ambân sisi mâsekziñoot, zo kubikzingip.

¹⁵ Yatâ op ândei mirâ oi Yesugât arâpñâ niñâ dukum sâwen, “Zi a mân ândiândiñan ândeindâ mirâ nâtiksâbâmap. Gât ko a ambân zâmbana kamânân âim nalem muyagibi.”

¹⁶ Sâindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnânğoi, “Wangât âibigât se? Zinâ nalem zingâne.”

¹⁷ Yatâ sâm dâtnânğoi sâwen, “Nen zi nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât mem ândien. Nen nalem nâmbutñâ buñâ.”

¹⁸ Sâindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnânğoi, “Nalem zo nâgâren mem ganek.”

¹⁹ Yatâ sâmñâ a dâzânğoi hibuk luatñâ tap âiwe. Yesuñâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât, zo mem sumbemân egi zari sâiwap sâmñâ namuñ arâpñâ niñgi niñâ kâsâpkum a zingâwen. ²⁰ A pisuk nem âkon urâwe. Oi buputñâ

zeip, zo meindâ irâ kiin zagât piksâip. ²¹ A nalem niwe, zo tenğâziñâ 5 tausen yatâ. Ambâ murarâpziñâ mân sâlâpzanğowen.

Yesu saru kwâkñan lân lân arip.

(Mk 6:45-52; Yo 6:15-21)

²² Yatâ opñâ Yesuñâ arâpñâ sâi wanğâyân zâi saru nâmbutken âinam âiwen. Yesu zâk a ambân zâmbari âibigât zoren tâip. ²³ Oi

a ambân zâmbari âinetâ zâk zikñik ninâu sâbam bâkñan zarip. Yatâ op ândei nâtiksâi zâk zikñik zoren ândeip. ²⁴ Wanğânñâ âim saru tânâmñan takip. Oi

pibâ patâ zâk âiwenân gâbâ gam saru kunziri wanğâ mem kâbakñei âinam osiwen.

²⁵ Mirâ hanğsâsâgât Yesuñâ saru kwâkñan lân lân ga muyageningip. ²⁶ Zâk zo yatâ gâi arâp niñâ ekñâ

keñgâtñiñâ op wâke gaap sâm den kâtik kambânâwen.

²⁷ Yatâ oindâ den itâ sâm dâtnânğoi, “Umziñ diim geik. Zi ninak gaan. Mân keñgât utnek.” ²⁸ Sâi Pe-

teronñâ sâtñan mem itâ sâip, “Kembu, ninak gaan sâna too kwakñik lân gabâ.” ²⁹ Sâi

Yesuñâ sâip, “Ga.” Sâi Peteronñâ wanğâyân gâbâ geim saru kwâkñan Yesugâren arip. ³⁰ Peteronñâ âim tâi

pibâ patâ nâi gâi keñgât op geibam op Yesu konsâm sâip, “Kembu, gâ gâsuni.”

³¹ Sâi zorenâk Yesuñâ gâsum sâip, “Gâ wangât nângâm pâlâtânğâ lotñâ oi

um zagât uat?" ³² Yatâ sâm gâsui wangâ kâligen kopgâitâ pibâ hirinêsâip. ³³ Oi a wangâyân tarâwen, nen Yesu um topņan âi pindiņsâm sâwen, "Gâ perâkņak Anutugât nanņâ." ³⁴ Oi saru nâmbutken âimņâ Genesarete hânân takâwen. ³⁵ Zoren a zen Yesu ekņâ den pane kamân nâin nâin ari a ambân sisi mâsekziņoot diiņgâm zâkkâren gawe. ³⁶ Oi zen Yesu itâ dukuwe, "Nâņgâna hâmbâgâ murukņan gâsum mâsekziņ buņ upap." Yatâ urâwe, zorâņâ sâkziņâ âlip op nanņip.

15

Kut nâi nâi nininândâ a um mân sumunkomap.

(Mk 7:1-23)

¹ Narâk zoren Yerusalem kamânân gâbâ Parisaio a sot Kembangât gurumin den galem a, zen Yesugâren gam mâsikâm sâwe, ² "Arâpkâ, zen wangât sâkurâpniņ zengât den kom bitziņâ mân too sanņon nalem mem nime?"

³ Yatâ sâm mâsikâne Yesuņâ itâ sâip, "Zen ko wangât ziiņâ sâkurâpziņangât den lum Anutugât den kume? ⁴ Anutugât den itâ ziap, 'Gâ ibâ mam sâtzik lum hurat kwatzikâban. Oi nâi zâk ibâ mam den bâliņâ dâzâkobap, zâk mân ândibap. Zâk kune mumbap.' ⁵ Zen ko itâ sâme, 'Nâi zâk ibâ mam itâ dâzâkobap, "Kut nâi zikâbam, zo Anutugât sinņi sâm paan." Zâk zo yatâ opņâ on galem mân

otzikâbap.' ⁶ Zen yatâ opņâ Anutugât den birâne giari sâkurâpziņangât den zorik lum ândime. ⁷ Sarâ a, zen. Zengât op Propete Yesaianâ Anutugât den itâ sâm kulengoip,

⁸ 'A kâmut zi lâuziņandik mâpâsenime. Umziņandâ ko birânime. ⁹ Oi den bonņagât hâuņâ a ziiņ den sâm kwâkâyangâme. Zen lâuziņandik mâpâsenime. Nâ zorat nâņga yen opmap.' "

¹⁰ Yesu zâk zo yatâ sâm dâzâņgom a ambân sâi gane itâ dâzâņgom sâip, "Nâ den dâzâņgua nâņgâm kwâtâtinek. ¹¹ Kut nâi nâi nine geimap, zo mân sumunkomap. Ka lâuziņan gâbâ kopgâmap, zorâņâ sumunkomap."

¹² Yatâ sâi arâpņâ niņâ zâkkâren âim mâsikâm sâwen, "Den yatâ zo sâna Parisaio a zen nâņgâm bâliņ kwatgige, zo nâņgat?"

¹³ Sâindâ sâip, "Nebân kut nâi zo sumbem Ibânandâ mân kâmerip, zo sâmbum nanņâbap. ¹⁴ Zen yen birâziņgânek. Parisaio zen sinņiņ nâtâtikņâ. Zengât mâtâp kândom a sen bâpsâsâņ zagât diiņgâm âibabot, zo ko mâtâp tâpâkum ârândâņ lâmân geibabot."

¹⁵ Sâi Peteroņâ itâ sâm dukui, "Den sumbuņâ dâzâņguat, zorat topņâ sâna nâņgânâ." ¹⁶ Sâi

Yesunâ dâtnânngoip, “Zen tok um nânngânngâziņ mân pâronșâi ândie, mo dap? ¹⁷ Topņâ itâ mân nânge? Anâ kut nâi nâi nine tep kâmboziņan giari mem kubigi mâtâpņan geimap. ¹⁸ Ka umziņan gâbâ den bâliņ top top lâuziņan takâmap, zorânâ ko umziņ sumunkomap. ¹⁹ A umân gâbâ kut nâi nâi kop gâmap, zo itâ. Nânngânngâ bâliņâ, âkņâle nep, kâmbam ku, kâmbu konda, den sarâ, ambân mem birâbirân sot den sumunņâ. ²⁰ Kut nâi nâi yatâ, zorân sumunkomap. Oi bet mân saņgon kut nâi nâi nine, zorânâ mân sumunkomap.

Kanaan ambân nâiņâ Yesu konsâm mâpâseip
(Mk 7:24-30)

²¹ Oi Yesu zâk kamân zo birâm Tiro sot Sidoņ kamân zagât, zo zeņgâren arip. ²² Zeņgâren ândei Kanaan hânân gokņâ ambân nâi gam Yesu konsâm sâip, “Kembu gâ Dawidigât kiunņâ, nâgât umgâ bâliņ oik. Bâratnâ, zâk wâkeņâ mâte pirik okņanngâmap.” ²³ Yatâ sâi Yesunâ nânngâm den hâuņâ mân dukuip. Yatâ oi arâpņâ nen zâkkâren gam dukum sâwen, “Ambân zo molina arik. Zâk kândâtņiņan den sâm gaap.” ²⁴ Sâindâ dâtnânngoip, “Nâ Isirae kâmut râma yatâ gulip op ândime, zo zeņgârâk sâņgonnogi gem gâwan.” ²⁵ Sâi ambân zorân um topņan âi siminņâ liim

pindiņsâm sâip, “Kembu, gâ laņ betnan me.” ²⁶ Yatâ sâi ko itâ sâm dukuip, “Katep zeņgât nalem betziņan mem wâu ziņgâziņgân, zo mân dâp upap. Nâ Isirae a kâmut, zeņgât gem gâwan.” ²⁷ Sâi ambân zo itâ sâip, “Kembu zo âlip sat. Oi marirâpziņandâ nalem nem tatne gwapgwap gei wau zen laņ nime.” ²⁸ Yatâ sâi Yesunâ dukum sâip, “O ambân nânngâm pâlatânngâ patâ, sat zorat dâp muyagegigik.” Sâi zorenâk bâratņâ âlip oip.

Yesunâ a doņbep kubikziņgip.

(Mk 7:31-37)

²⁹ Yesu zâk hân zobâ âburem gam Galilaia saru sâtņan âim bâkņâ nâin zâi tâip. ³⁰ Zâi tâi a ambân kâmut patâ zâkkâren mindum gawe. Zen sâkziņâ gigiņâ, sinziņ bâpsâsân, kin bitziņ bâliņâ, kopa sot sisi mâsekziņoot diiziņgâm Yesugât um topņan zâmbane kubikziņgip. ³¹ Yatâ oi kopa, zen dinziņâ sâwe. Kin bitziņ bâliņ, zen mâtâbân âim gawe. Sâkziņ gigiņandâ âlip urâwe. Sinziņ bâpsâsânandâ sinziņ igâwe. Oi a ambân kâmut, ziņâ zo ekņâ nânngâne imbanâ oi itâ sâwe, “Nen Isirae a kâmut neņgât Anutu mâpâsinâ.”

Yesunâ a 4 tausen nalem gumuziņgip.

(Mk 8:1-10)

³² Yesunâ arâpņâ sâi gâindâ itâ sâm dâtnânngoip, “Nâ a

zenġât umnâ nânġan. Zen nâ sot ândine sirâm karâmbut oi tepkât mue. Oi nalemem buñâ sânġonzânġoindâ âi mâtâbân tâmbetagobegât umnâ girem uap.”³³ Sâi arâpñâ niñ itâ sâwen, “Nen hân a mân ândiândinjan ândim nalemem ikâ gâbâ mem a kâmut zi zinjindâ nine dâp upap?”³⁴ Yatâ sâindâ Yesuñâ mâsikâniñġâm sâip, “Zengâren nalemem dabutâ ziap?” Sâi niñâ sâwen, “Nalemem nâmburân zagât sot saru zuu zagât mo karâmbut ziap.”³⁵ Oi Yesuñâ nânġâm sâi a ambân zen mindum hânân ge tarâwe.³⁶ Yatâ utnetâ Yesu zâk nalemem nâmburân zagât sot saru zuu, zo mem sâiwap sâmem namuñ arâp niñġi kâsâpkum a ambân zinjâwen.³⁷ Nen zinjindâ a ambân aksik nem âkon urâwe. Oi buputñâ tap arip, zo sânduindâ irâ nâmburân zagât piksâip.³⁸ Nalemem niwe, a zo 4 tausen yatâ. Ambâ murarâpziñ mân sâlâpziñġowen.³⁹ Yesuñâ a ambân zâmbari âine zikñâ wanġâyân zâim Magadañ hânân âi takip.

16

Yesuñâ kulemem ñai tubapkât sâne kwâkâziñġip.

(Mk 8:11-13; Lu 12:54-56)

¹ Parisaio a sot Sadukaio a, zen Yesugâren gam mâsikâm sâwe, “Gâ sâna top lâkulâku kulemem ñai âsagei iknâ.”² Sâne dâzânġom sâip, “Mirâ ñâtiksâbâ sâi sumbem kuriñkoi sâme, ‘Muka maa

upap.’³ Mo hanjsâi sasa mem doonġubap, zo ko map gâbap sâme. Sarâ a, zen. Sumbemġât tobatñâ ekñâ nânġame. Ka nâġât topnâ ko mân nânġâm kwâtâttime.⁴ A ambân ândi mâmanziñ bâliñâ, zen kulemem tobat ñai iknat sâme. Zen kulemem ñai unakñâ buñâ. Yonañâ Niniwe a umziñ melânġbigât kulemem yatâ oip. Narâk ziren Yona kulemem oip zo yatâ nânġa muyagia ikpi.”

Parisaio a sot Sadukaio a, zengât girem dâzânġoip.

(Mk 8:14-21)

⁵ Oi arâpñâ nen nalememġât nelâmnânġoi Yesu sot saru nâmbutken arindâ Yesuñâ itâ sâmem dâtnânġoip,⁶ “Zen Parisaio sot Sadukaio a zengât sii danġât nalememziñjan mân pam om nimbi.”⁷ Yatâ sâmem dâtnânġoi nen kwakñâ itâ sâmem ârâġuwen, “Nalemem zei birâm gen, zorat dâtnânġuap.”⁸ Yatâ sâindâ Yesuġât kindapñan ġiari nânġâm itâ sâmem dâtnânġoip, “O nânġâm pâlatânziñ lotñâ. Zen wangât nalemem birâm ge, zorat âragum te?”⁹ Kut zo orâwan, zo mârum nelâmzânġoi mân nânġe? Nâ nalemem bâtnâmbut zorânġa a 5 tausen zinjâ nem âkon utne buputñâ sândune irâ dabutâ piksâip?¹⁰ Nalemem nâmburan zagât, zorânġa a 4 tausen zinjâ nem âkon utne buputñâ sândune irâ dabutâ ġei piksâip?¹¹ Nâ nalememġât mân dâzânġuan. Zo wangât mân nânġâm kwâtâttime? Parisaio

a sot Sadukaio a, zengât sii dangât nalemziñan mân pam nimbi.”¹² Arâpñâ nen den yatâ nângâm kwâtâtem sâwen, “Zâk sii dangât pam nininjangât sap, zo Parisaio sot Sadukaio den sâsâzinjangât op sap.”

Peteroñâ Yesugât topñâ sâm muyageip.

(Mk 8:27-30; Lu 9:18-21)

¹³ Kaisarea kamân a kutâ Piliponâ sâi tuuwe. Yesu zâk âi zo mâte upam arâp dâtnângom sâip, “A ambân, zen a bonjâ nâgât ñâi sâme?”

¹⁴ Sâi niñâ dukum sâwen, “Nâmbutñandâ Yohane too sanjon nep tuugip sâme. Nâmbutñandâ Elia sâme. Nâmbutñandâ Yeremia mo Propete a ñâi sâme. Gâgât yatâ sâme.”¹⁵ Yatâ sâm dukoindâ mäsikâniñgip,

“Ka ziiñâ ko nâgât ñâi sâme?”¹⁶ Mäsikâniñgi

Simonj Peteroñâ sâip, “Gâ Anutu ândiândiñ marinjangât nanñâ. Bâliñan gâbâ mâkâniñgâban. Gâ Kristo.”

¹⁷ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuij, “Simonj, Yonagât nanñâ, gâgât nânga sâtârenoot uap. Nângânângâ zo agâren gâbâ mân muyagegigap. Zo sumbem Ibânandâ sâm muyagem gigip.”¹⁸ Zorat dâgoga nângâ. Gâgât

kutkâ Petero (niñ denân ko Kât). Oi nâñâ kât zorat kwâkñan a ambân kâmut gakârâpnâ zâmbansa simgât imbanñandâ mân walâziñgâbap.¹⁹ Oi nâ

sumbem mâtâp konkonñâ gibat. Oi hânân saasaanjâ nep tuuna sumbemân bonjoot upap. Oi hânân olañolañjâ nep tuuna sumbemân bonjoot upap.”²⁰ Yatâ sâmñâ arâpñâ den kâtikñâ dâtnângom sâip, “Nâ Kristo ândian, zorat den a ambân mân dâzângobi.”

Yesu momñâ zaatpap, zorat den kânñan sâm muyagem ziiñgip.

(Mk 8:31–9:1; Lu 9:22–27)

²¹ Narâk zoren Yesuñâ topkwap kut ñâi ñâi gâtâm âsagibap, zorat arâp sâm muyagem niñgip. Oi Yesuñâ Yerusalem kamânân zari galem a sot tirik namâ galem a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, ziiñâ kut ñâi ñâi sumunñâ okñangâm kune mom sirâm karâmbut zem zaatpap, zorat diñâ dâtnângom nanñgip.

²² Dâtnângoi Petero zikñik diim âimñâ kwâkâñangâm sâip, “Kembu, Anutuñâ galem otgigi kut ñâi yatâ zo mân âsagegibap.”²³ Sâi puriksâm Petero itâ sâm dukuij, “Satanj, gâ siriksâm âi. Gâ mâtâp doonjgubâmat. Den sat, zo Anutugâren gâbâ buñâ. Zo a den.”

Yesu molimoliñangât den.

²⁴ Narâk zorenâk Yesuñâ târokwapñâ arâp itâ sâm dâtnângoip, “Zen nâ molin-inâ sâm um sâkziñangât den birâm poru nakziñ lum nâgât mâtâp, zo lânji.”²⁵ Zen ândiândiziñ angân kârane zo

ko gulipzângobap. Ka zen nâgât op ândiândiziņ birâne muyageziņgâbap. ²⁶ Zen hângât kut nâi nâi, zorik mem ândine ândiândiziņâ buņ oi wan âlipņâ muyageziņgâbap? Zen dap yatâ ândiândiziņ suup mei târokwap ziņgâbap? ²⁷ Nângânek. A bonņâ, nâ Ibânaņgât neule âsakņoot âsagem sumbem arâpnâ diiziņgâm gem gam a aksik patâ ândi mâmanziņaņgât dâp hâuņâ ziņgâbat. ²⁸ Nâ perâkņak dâzângobâ. A zi kinzeyân gâbâ nâmbutņandâ mân munetâ a bonņâ nâ gem kembu patâ op tâka nikpi.”

17

*Yesuņâ holi tobat nâi oip.
(Mk 9:2-13; Lu 9:28-36)*

¹ Yesu zâk sirâm nâmburân kânok ândim Petero sot Yakobo sot munņâ Yohane, zen ziiņik diiziņgi bâkņan zâiwe. ² Oi zoren Yesu zâk mâteziņan kinņâ tobat nâi oip. Oi si sângâņņâ maa yatâ âsageip. Hâmbâņâ kâukom âsakņâ yatâ âsagem naņgip. ³ Oi Mose sot Elia, zet zorenâk âsagem kin Yesu sot den den urâwe. ⁴ Yatâ utnetâ Peteroņâ Yesu itâ sâm dukuip, “Kembu, mat nâi ziren ândien. Zorat nângâna ziren silep karâmbut tuuga, gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi.”

⁵ Yatâ sâm kiri sasaņâ âsakņoot gem kwâtepzâņgoip. Oi sasa kâligen gâbâ den nâi itâ gâip, “Zi nannâ

âlipņâ. Umnandâ gâsumap. Zen diņâ nângâm biranņbi.” ⁶ Oi arâpnâ zen den zo nângâm sângâziņ hânân gei tutukum keņgât op sânam sânsân urâwe. ⁷ Yatâ utne Yesuņâ zeņgâren âim weeziņgâm sâip, “Zen zaatņâ keņgât buņ ândinek.” ⁸ Yatâ sâi sinziņâ lum za ikne Yesu zikņik kiri igâwe.

⁹ Oi bâkņan gâbâ gem tap Yesuņâ den itâ sâm dâzângoip, “Kut nâi sen mârât ikse, zorat den siņgi a ambân mân dâzâņgom ândine a bonņâ nâ mumuņan gâbâ zaatpat.” ¹⁰ Yatâ sâm dâzâņgoi arâpnâ zen mâsikâm sâwe, “Elia zâk Kristo kândom okņaņgâm gâbap. Kembugât gurumin den galem a zen wangât yatâ sâme?” ¹¹ Sâm mâsikâne itâ sâm dâzângoip, “Elia zâk kândom gam kut nâi nâi kubikpapkât sâwe, zo bonņâ. ¹² Oi zorat dâzâņgua nângânek. Elia zâk mârurum gam ândei mân ek nângâm kut nâi laņ okņaņgâwe. Oi a bonņâ, nâ yatigâk nom sâknam nibi.” ¹³ Yatâ sâi arâpnâ ziņâ itâ nângâwe. Eliagât sap, zo Yohane too saņgon nep tuugip, zâkkât op sap.

Arâpnâ a nâi kubiknam osiwe.

(Mk 9:14-29; Lu 9:37-42)

¹⁴ Oi bâkņan gâbâ gem gam a kâmut zeņgâren ganetâ a nâi Yesugâren gam pindiņsâm sâip, ¹⁵ “Kembu, gâ nannaņgât umgâ bâlîņ

oik. Zâk mom gwâlâ op kârâbân sot toin geimap. ¹⁶ Oi arâpkâ zengâren mem ga kubiknam osie.” ¹⁷ Sâi Yesuñâ itâ sâip, “O a kâmut, zen nângâm pâlâtânziñ buñ. Den kwâkâ a. Nâ zen sot âsâbân ândim âkom diizîngâmâmbat?” Yatâ sâmñâ katep mem ganek sâip. ¹⁸ Oi yatâ utnetâ Yesuñâ wâke den dukui pam ari zorenâk katep âlip oip. ¹⁹ Bet arâp nen Yesugâren gam tik sâm mâsikâwen, “Nen wangât wâke molinam osien?” ²⁰ Sâindâ dâtnânngoip, “Nângâm pâlâtânziñâ lolotñâ, zorat yatâ ue. Nâ perâkñak dâzângua nângânek. Nângâm pâlâtân bonñâ, mâiktârâ ñâi, mundo keetñâ yatâ zemziñgi bakñâ ândiren zi dukunetâ âbângum ândirengen âibap. Zen wan mo wangât mân kwakpi. ²¹ Wâke zo yatâ, zo wan wanñâ buñâ, nalem birâm ninâu sot ândimñâ âlip moliziñgâbi.”

Mom zaatpapkât sâm dâzângoi.

(Mk 9:30-32; Lu 9:43-45)

²² Yesugât arâp, nen Galilaia hânân Yesugâren minduindâ itâ sâm dâtnânngoip, “A bonñâ, nâ a bitziñan zâibat. ²³ Zaria none momñâ sirâm karâmbut zem zaatpat.” Den yatâ sâi arâpñâ nen den zo nângindâ makñâ oip.

Peteroñâ iñan lâuñan gâbâ kât meip.

²⁴ Oi Kapenaum kamânân takindâ tirik namâgât kât memarâwe, a zo ziñâ Peterogâren gam mâsikâm sâwe, “Patâziñandâ tirik namâgât kât kânok pâmap mo buñâ?” ²⁵ Sâne Peteroñâ sâip, “Ee, pâmap.” Yatâ sâmñâ mirin zâim den mân dukui Yesu zikñak mâsikâm sâip, “Simon, gâ dap nângat? Hângât a kutâ, zen waniñ zengâren kât mime? Narâpziñâ zengâren mo a nâmbutñâ zengâren?” ²⁶ Mâsiki a nâmbutñâ zengâren mime sâi Yesuñâ itâ sâm dukui, “Âlip sat. Zorat a kutâ narâpziñ, zen yen ândibi. Niñâ yatik Anutu kutâgât narâp ândien. ²⁷ Oi niñanğât nângâne bâliñ opapkât saruyân geim kela tâgân saam pânandâ giari saru zuu kândom zibap, zo sâmbuna kopgâi lâuñâ kwâsatñâ kât ñâi muyagiban. Zo niikñâ sinji kom ziñgâban.”

18

Katep zengât holi yatâ ândibi.

(Mk 9:33-37; Lu 9:46-48)

¹ Narâk zoren arâpñâ nen Yesugâren âim itâ sâm mâsikâwen, “Anutu um topñan, zo ñâiñâ patâ op ândibap?” ² Yatâ sâindâ Yesuñâ katep mâik ñâi sâi gâi osetniñan pam itâ sâm dâtnânngoip, ³ “Nâ perâkñak dâzângobâ. Zen umziñ diim gem katep zengât holi yatâ mân ândibi, zo ko sumbem

kamânân mân zâibi. ⁴ Nâi zâk katep zi yatâ op ândibap, zâk zo ko sumbemân patâ op ândibap. ⁵ Oi nâi zâk nâgât op katep zi itâ galem okņanġâbap, zâk nâ kore otnibap.”

Bâliņanġât den.

(Mk 9:42-48; Lu 17:1-2)

⁶ “Nâi zâk katep gakârâpnâ zengâren gâbâ kânoktâ sâi bâliņ upap, zâk mârumņan kât patâ nâi gânduņan saam saruyân pane giari sâi zo bâbâlaj opap. ⁷ Yei, bâliņanġât nep tuutuņ, zo yâmbâtņâ. Bâliņanġât nep tuutuņ muyagibap. Zo dap op yen zimbap. Ka a nâi bâliņanġât nep tuubap, Yei, Anutuņâ dap dap okņanġâbap?

⁸ Zorat bikandâ mo kiņgandâ bâliņ upâ sâi mânânġât pâmban. Ândiândi kâtikņan zâibâ sâm zâibam kwakņâ birâm ândiban. Kiņgâ bikâ hâlâluyâk ândim kârâp kâtikņan geibatkât yatâ upan. ⁹ Mo siņgandâ bâliņâ nâi ek nâņgâbâ sâi ketârapkum pâmban. Ândiândi kâtikņan âiban, zorat op siņgâ bâpsâi ândiban. Seņ hâlâlu ândim kârâbân geibatkât yatâ upan.”

Yesugât katep gakârâp, zengât den.

(Lu 15:3-7)

¹⁰ “Umziņ girem oi mulun ândim katep gakârâpnâ, zengât nâņgâne gigiņâ mân upap. Nâ zorat dâzânġua nâņgâne. Sumbemân katep

zengât galem a ândie. Zen sumbem Ibânanġât mâtenan ândime. ¹¹ A bonņâ, nâ a ambân tâmbetagoaņan gâbâ kubikziņgâbam gem gâwan.

¹² Zen dap dap nânġe? A nâi râma gakârâp 1 handeret ândibi, oi zengât osetziņan gâbâ kânok buņ oi birâbap? Mo 99 zo zâmbamņâ kânok barin buņ upap, zo âi kârum muyagibap? ¹³ Nâ perâkņak dâzânġobâ. Zâk âi kârumņâ muyagemņâ 99 zengât buņâ, buņ upap, zorat op umâlep patâ nâņgâbap. ¹⁴ Zo yatâ zengâren gâbâ katep nâi tâmbetagoi sumbem Ibâziņandâ nâņgi mân dâp upap.”

Kubikkubik sot ninâugât den.

(Lu 17:3)

¹⁵ “Bukugâ nâiņâ gâgât tosa muyagei gâ tik âi dukuban. Zâkņâ diņgâ nâņgi âlip oi buku upapot. ¹⁶ Ka diņgâ biri ko a kânok mo zagât sâna gâ sot âinetâ a zâk sot dinziņ kubikne âlip upap. ¹⁷ Oi a zorâņâ dinziņâ zo biri Kembugât a kâmut zengât bitziņan pane dinziņâ kwâki nâņgânġanġâne a um kâtik mo orot mâme bâliņ a yatâ upap.

¹⁸ Nâ perâkņak dâzânġobâ. Zen hânân saasaa nep tuune sumbemân zo yatik bonņâ upap. Mo zen hânân olaņolaj nep tuune sumbemân yatik bonņâ upap.

¹⁹ Oi dum dâzânġua nâņgâne. Zengâren gâbâ a

bituktâ, zagât mo karâmbut yatâ, ziŋ umziŋ mâtakâm wan mo wangât ninâu sânetâ sumbem Ibâziŋandâ muyagem ziŋgâbap. ²⁰ A bituktâ, zagât mo karâmbut yatâ, zen nâgât op mindune nâ osetziŋan tâpat.”

Kore a bâliŋaŋgât den.

(Lu 17:4)

²¹ Yesuŋâ den yatâ sâi Peteroŋâ zâkkâren âim mâsikâm sâip, “Kembu, bukunâ nâiŋâ bâliŋ otnigi tosaŋâ sâp dabutâ birâbat? Nâmburân zagât oi bira dâp upap?” ²² Sâim mâsiki Yesuŋâ sâip, “Nâmburân zagât oi birâbangât sat. Nâ yatâ buŋâ, 70 oi birâbangât san. Oi yatigâk buŋâ, walâm doŋbep patâ oi birâban.

²³ Zorat siŋgi âlipkât mâtâp, zo a kutâ nâiŋâ oip, zoren dâpkwap sâbâ. A kutâ zo arâpŋâ tosaŋâ namuŋ pindâbigât sâi gawe. ²⁴ Oi nâi diim gawe, zâkkâren tosa patâ nâi zeip. Kât 10 tausen yatâ. ²⁵ Oi a zo kât buŋ oi a kutâ zâk a zo zikŋâ sot ambin murarâpŋâ sot kut nâi nâi a ziŋ sâŋgân mine zâkkât upapkât sâip. ²⁶ A kutâŋâ yatâ sâi kore aŋâ um topŋan gei itâ sâim dukuip, ‘A kembunâ, gâ birânina kât zo mulunâk muyagem gibat.’ ²⁷ Yatâ sâi a kutâŋâ umŋâ nâŋgâm tosaŋâ birip.

²⁸ Yatâ oi kore a zo mirin gâbâ gem bukunâ nâi muyageip. Zâkkâren tosa mâik nâi kât 1 handeret yatâ tâip. Zâk muyagem

gânduŋan gâsum kârâpŋoot sâip, ‘Tosa zo kek melâŋ ni.’ ²⁹ Oi a zo bukunâŋgât um topŋan geim itâ sâip, ‘Gâ birânandâ mulunâk tap kât zo muyagem gibat.’ ³⁰ Yatâ sâi diŋâ mân nâŋgâm itâ sâim bukunâ zo tâk namin pâip, ‘Tosa zo kwâkâm naŋgâna âki birâgibat.’

³¹ Oi kore a bukurâpŋâ, zen zo eknâ umziŋ bâliŋ oi âi a kutâziŋâ siŋgi dukuwe. ³² Oi a kutâ, zâkŋâ nâŋgâm kore a zo sâi gâi itâ sâim dukuip, ‘Kore a bâliŋ kâtik kâtikŋâ, gâ. ³³ Nâ gâgât umnâ nâŋgâm tosaŋâ biran. Oi nâŋâ tosaŋâ biran, zo yatik bukuganŋât tosaŋâ birâbat?’ ³⁴ Yatâ sâimŋâ kuk op kâwali a bitziŋan pam sâip, ‘Tâk namin pane ândim zâim nâgât tosa patâ, zo kwâkâm naŋgi birâne gibap.’ ³⁵ Zen zo yatik um bâbâlanâk a bukuziŋâ, zâkkât tosa mân birâne sumbem Ibânandâ zo yatâ yâmbâtŋâ otziŋgâbap.”

19

Ambân mem birâbirâgât den.

(Mk 10:1-12; Lu 16:18)

¹ Yesu zâk den top top zo sâim naŋgâm Galilaia hân birâm Yudaia hân Yodaŋ too nâmbutken arip. ² Ari a ambân kâmut patâ molim âiwe. Oi hân zoren ândim sisi mâsek a kubikziŋgip.

³ Oi Parisaio a, zen mâsikânam ga itâ sâim mâsikâwe, “Kembugât den kâtik, zo dap ziap? A nâi, zâk

ambinŋa wan mo wangât op biri dâp upap?" ⁴ Mâsikâne sâip, "Kembugât ekabân den ziap, zo sâlâpkume mo buŋâ? Zâkŋa mâruman a sot ambân muyagezikip. ⁵ Muyagezikâmŋa itâ sâip, 'Zorat ko a ŋainŋa ibâ mam birâzikâm ambinŋanŋâren pâlâtâŋ oi zet um sâk kânok op ândibabot.' ⁶ Oi zet zagât buŋâ, kânok op ândibabot. Zorat sa nâŋgânek. Anutuŋa mâpotzikipkât a zen mân kâsâpzâkobi."

⁷ Yatâ sâm dâzânŋoi zen itâ sâwe, "Mose zâk den itâ sâip, 'A ŋai ambân birâbam ekap kulemgum pindâm birâbap.' Zo wangât yatâ sâip?" ⁸ Sâne Yesuŋa itâ sâm dâzânŋoip, "Mose zâk um kâtikŋanŋât op yatâ sâip. Mârum topkwâkkwatŋan yatâ mân zeip. ⁹ Zorat nâ dâzânŋua nâŋgânek. A ŋai, zâk ambân birâm ŋai mimbap, zâk târotârozik mânânŋât tosa patâ mimbap. Ka mârûm ambânŋa a ŋai sot ândeip oi ko tosa zo agât mân upap."

¹⁰ Yatâ sâi arâpŋa nen dukum sâwen, "Ap ambin, zekât topzikŋa yatâ oi anŋa ambân mân mem yen ândibâ sâm âlip ândibap." ¹¹ Sâindâ ko Yesuŋa itâ sâm dâtnânŋoip, "Den zi a aksik zeŋgât buŋâ. Zorat imbanŋa zemziŋgap, zen mem umziŋan gibi. ¹² A nâmbutŋa, zen mam kâmbô kâligen gâbâ ambân buŋa ândibigât gukupitŋik

âsagiwe. A nâmbutŋa, zen anŋa katep mân mimbigât otziŋgawe. Oi a nâmbutŋa, zen sinŋi âlip nepkât op ambân mân mime. Nâi zâk zorat imbanŋa zemŋanŋap oi den zi nâŋgâm umŋan gibap."

Yesuŋa bikŋandâ katep kâukziŋan pâip.

(Mk 10:13-16; Lu 18:15-17)

¹³ Oi a ambân zen murarâpziŋ Yesugâren diiziŋgâm âim Yesuŋa bikŋandâ kâukziŋan gâsum ninâu sâbapkât dukuwe. Oi arâpŋa nen keŋgât minziŋgawen. ¹⁴ Yatâ oindâ Yesuŋa itâ sâip, "Birânetâ katep zen nâgâren ganek. Mân pâke panek. ¹⁵ Katep yatâ zo, zen sumbemgât sinŋi sâsânŋ." Yatâ sâmŋa bikŋandâ kâukziŋan pamŋa hân zo birâm ŋain arip.

A sikum patâ, zâk Yesu kândâtkuip.

(Mk 10:17-31; Lu 18:18-30)

¹⁶ Oi a ŋainŋa Yesugâren gam mâsikâm sâip, "Nâ wan nep âlipŋa tuumŋa ândiândi kâtikŋanŋât sinŋi upat?" ¹⁷ Sâi Yesuŋa itâ sâm dukuip, "Gâ wangât nâgâren gam âlip orotŋanŋât mâsikânigat? Âlipŋa mariŋa Anutu kânok. Gâ ândiândi kâtikŋanŋât sinŋi upâ sâm Kembugât gurumin den zo lum ândiban." ¹⁸ Sâi a zorânŋa wan gurumin dengât sat sâm mâsikip. Sâi Yesuŋa itâ sâip, "Gâ kâmbamŋa a mân kumban. Ap ambin,

zet mân birâyangâbabot. Gâ kâmbu mân upan. ¹⁹ Gâ bukugangât sarân sâsân mân sâban. Gâ ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban. Oi gikanğât otgimap, zo yatik a torenğâ zengât otgibap.” ²⁰ Sâi a sigan zorânğâ itâ sâm dukuip, “Den sat, zo âlip op gâwan. Oi nâi dap dap târokwap upat?” ²¹ Yatâ sâi Yesuğâ itâ sâm dukuip, “Gâ tosanâ buğ upap sâm kut nâi nâi tatgigap, zo pam kât memğâ a kanpitâ zingâban. Zingâmğâ ga moliniban. Gâ yatâ opğâ sumbemân sikumgoot upan.” ²² Yatâ sâi a zo nângâm umğandâ bâliğ oi arip. Zâk sikum a op ândeip, zorat op umbâlâ op arip.

²³ Ari Yesuğâ arâpğâ itâ sâm dâtnânğoiğ, “Nâ perâkğak dâzânğobâ. A sikum patânğootğâ sumbem kamânân baginam kwakpi. ²⁴ Nâ zorarâk dâzânğobâ. Bâu patâ kamelenğâ kuup mâtâpğan bagibagiğ, zo yâmbâtğâ yatâ. Ka a kât sikum patânğâ sumbem kamânân bagibagiğ, zo yâmbâtğâ walâwalânğâ.” ²⁵ Arâpğâ nen den zo nângâmğâ kwakmak op sâwen, “Zo yatâ zorânğâ dap yatâ sumbemân baginat?” ²⁶ Sâindâ Yesuğâ niğgitğâ sâip, “Anğâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutuğâ mâtâpğâ âlip muyagemap. Zâk mân kwakmap.”

Yesugât op kut nâi nâi birâm hâuğâ minat.

²⁷ Yatâ sâm dâtnânğoiğ Peteronğâ itâ sâm mâsikip, “Nânğat. Nen kut nâi nâiniğâ aksik birâm gâ moligigen. Oi zorat hâuğâ wan muyageniğğabap?” ²⁸ Yatâ sâm mâsiki Yesuğâ sâip, “Nâ perâkğak dâzânğobâ. Gâtâm den kubikkubik narâkğan a bonğâ, nâ kembu tâtatnan ta nâ moliniwe, zen yatik a kembu tâtat kiin zagât, zoren tapğâ Isirae a kâmut kiin zagât, zengât den sâm kwâkâbi. ²⁹ Oi nâi zâk nâgât opğâ âtâ mun, mam ponâ, ibâ mam, nan bârat, mirâ kamân mo hân birâbap, zâk hâuğâ donğep mimbap sot ândiândi kâtik ândibap. ³⁰ Oi a kândom, zengâren gâbâ donğepğâ bet upi. A bet, zengâren gâbâ donğepğâ kândom upi.”

20

Waiğ nep tuutuunğ a zengât den siğgi.

¹ “Sumbemgât mâtâp, zorat siğgi, zo waiğ nep mariğâ nâiğâ nep a gâsuziğğabam arip, zoren dâpkwapâ. Mirâ hağsâi nep mariğâ zâk nep a muyageziğğabat sâm arip. ² Oi a nâmbutğâ gâsuziğğâm sirâm kânokkât bâtnâmbut sâi nângâne dâp oi nepğan sângonzânğoi âiwe. ³ Mirâsiğ takâm tânâmğan zari dum âi a nâmbutğâ kamân sombemân muyageziğip. ⁴ Zingitğâ itâ sâm dâzânğoiğ, ‘Waiğ nep ziap. Âi tuune sângânğâ zingâbat.’ Yatâ sâi nângâm

waiŋ nepŋan âiwe. ⁵ Oi mirâ bâkŋan opŋâ, mirâ torengeŋ oi âim dum gâsuziŋgip. ⁶ Oi nâtiksâisâi dum âim a nâmbutŋâ muyageziŋgâm itâ sâmbâsikâziŋgip. ‘Zen wangât sirâm patâ yen ândinetâ mirâ nâtiksâbam uap?’ ⁷ Mâsikâziŋgi zen itâ sâwe, ‘Nen nep nâi mân sâmbâniŋge.’ Sâne dâzâŋgom sâŋgonzâŋgom sâip, ‘Waiŋ nepŋâ ziap. Zo âi tuunek.’

⁸ Nep mariŋandâ yatâ oi nâtiksâi nep galem a dukum sâip, ‘Gâ nep a di-iziŋgâna gane kât ziŋgâban. Oi bet ge, zengâren topkwap ziŋgâm âim ziŋgâm naŋgâban.’ ⁹ Oi bet gawe, zo sâi gawe. Gane bâtnâmbut bâtnâmbut ziŋgâm naŋgip. ¹⁰ Ziŋgi kândom gawe, zo ekŋâ sâŋgân mem zâi pam niŋgâbâmap sâne galem a bâtnâmburâk ziŋgip. ¹¹ Kât yatâ memŋâ nep mariŋâ den bâliŋ dukum kuk okŋaŋgâwe. ¹² Oi itâ sâwe, ‘Bet ge, zen nep bituk tuuge. Nen ko sirâm patâ nebân sâknâm patâ nâŋgâm kirindâ nâtiksap. Oi wangât bet a zengât dâp yatik niŋgat?’ ¹³ Yatâ sâne nep mariŋandâ zengâren gâbâ nâi itâ dukuiŋ, ‘Buku, nâ mân mem bâliŋ otgigan. Kât bâtnâmbut sa nâŋgâna âlip uap, zo ka. ¹⁴ Zorat kâtkâ mem âi. Nâ bet ge, zen sot kât dâbâk ziŋgâbatkât nâŋga âlip uap. ¹⁵ Ninâ kut nâi nâi, zorâŋ yatâ upâ sâmbâlip upat. Nâ âlip uan, zorat umgâ bâliap?’

¹⁶ Zo yatik a betŋâ kândom upi. A kândomŋâ bet upi.”

Mom zaatzaat, zorat den dâzâŋgoip.

(Mk 10:32-34; Lu 18:31-33)

¹⁷ Oi Yesuŋâ Yerusalem kamânân zâibam arâpŋâ kiin zagât diiniŋgi niŋjik âiwen. Mâtâbân âim itâ sâmbâdâtnâŋgoip, ¹⁸ “Zen den nâŋgânek. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Zoren a bonŋâ, nâ tirik namâ galem a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zengât bitziŋan zariandâ mumbatkât sâbi. ¹⁹ Zen um kâtik zengât bitziŋan nâbane ziŋâ nom sinnan gemŋâ poru nagân none mumbat. Mom sirâm karâmbut zem zaatpat.”

Yohane sot Yakobo, zet patâ utat sâwet.

(Mk 10:35-45)

²⁰ Narâk zoren Zebedaio ambiniŋandâ nanzatŋâ di-izikâm Yesugât um topŋan âi simin liim pindiŋsâm dukuiŋ. ²¹ Oi Yesuŋâ mâtiksâm sâip, “Gâ wangât otgigap?” Sâi ambân zorâŋâ sâip, “Gâ a kutâ tâtarân tâtna nanzatnâ, zikŋâ gâgât âsangâ toren toren tâpabot.”

²² Sâi Yesuŋâ itâ sâmbâdukuiŋ, “Zen den topŋâ mân nâŋgâm itâ se. Nâ too kâlakŋâ nimbat, zo zet âlip nimbabot?” Sâi zikŋâ itâ sâwet, “Net âlip nindat.” ²³ Sâitâ dâzâkom sâip, “Too kâlakŋâ nimbat, zo âlip nimbabot. Ka âsannan tâtatŋâ, zorat den nâŋgâren mân ziap.”

Ibânandâ sâmb zingip, a zorânâ tâtat zoren tapi.”

²⁴ Oi arâp bâzagât, nen den zo nângâm kuk otzikâwen.

²⁵ Oi Yesunâ sâi gâindâ itâ sâmb dâtnângoip, “Hân a kutâ, zen kembu otzingâm kore aziñ gâsuzingâme. Oi a zâizâiñ, zen a gigiñ walâzingâm a kutâ upme. Zo nângâme. ²⁶ Zen ko yatâ mân upi. Zengâren gâbâ a nâiñâ a kutâ upâ sâmb a gigiñâ yatâ op ândibap. ²⁷ Nâi zâk a sâtnâ upâ sâmb kore otzingâm ândibap. ²⁸ A bonñâ, nâ zo yatik ziñâ kore otnibigât buñâ. Ninak a donbep zengât kore opñâ suupziñ mimbatkât gewan.”

Yesu zâk a zagât sinzikñâ kubizikip.
(Mk 10:46-52; Lu 18:35-43)

²⁹ Yesu sot arâpñâ, nen Yeriko kamân birâm arindâ a donbepñâ moliningâm âiwe. ³⁰ Oi a zagât sinzikñâ bâpsâsânj mâtâbân tapñâ Yesu gam ariap sâne nângâm den kâtikñâ den sâmb sâwet, “Kembu, gâ Dawidigât kiunñâ, nekât umgâ bâliñ oik.” ³¹ Den donbep sâitâ a ziñâ kwerâzikñâ sâwe. Hirinjsâm tâpabotkât sâwe. Oi zet nângâm tâtâlim sâwet, “Kembu, Dawidigât kiunñâ, nekât umgâ bâliñ oik.” ³² Yesu zâk mâtâbân kin sâi gâitâ mâsikâzikip, “Dap otzikâbatkât sabot?” ³³ Sâi itâ sâwet, “Kembu, sinnikñâ mânângâtna iktâ.” ³⁴ Sâitâ Yesunâ umñâ nângâmñâ sinzikñan weegi zet sinzikñâ

igâwet. Oi Yesu molim ba âiwet.

21

Yesu zâk donji kwâkñan tap Yerusalem kamânân zariip.

(Mk 11:1-11; Lu 19:28-40; Yo 12:12-19)

¹ Oi nen Yerusalem kamânân takânam urâwen. Oi Betepage kamân Oliwa bakñâ topñan tâip, zoren takâmñâ Yesunâ arâpñâ nenğâren gâbâ a zagât sângonzâkoip. ² Zâk itâ sâip, “Zet kamân ândiren âimñâ donji mamñâ sot sigan tâgân saane kinzabot, zo zikitñâ olañ diizikâm gâbabot. ³ Zet yatâ oitâ nâiñâ zikitsâi sâbabot, ‘Kembuniñangâren nep nâi muyagei zirat sap.’ Yatâ sâitâ ziki diim gâbabot.”

⁴ Zo yen buñâ. Propete nâiñâ den sâip, zo bonñâ oip. Zâk den itâ sâip,

⁵ “Zen Yerusalem kamân, Sion mâirâp dâzângonek, ‘Iknek. A kutâziñâ gigiñâ op zengâren gaap. Zâk donji sigan kwâkñan tap gaap. Sikum lamap, zorat kwâkñan tâi gabot.’ ”

⁶⁻⁷ Oi a zagât zo Yesugât den lum âiwet. Âimñâ donji mam murarâ diizikâm gâitâ hâmbâniñ kwâkñan pâindâ Yesunâ zâi tâip. ⁸ Oi a kâmut patâ, zengâren gâbâ donbepñâ hâmbâziñ kwâkâm mâtâbân parâwe. Oi a nâmbutñandâ gâlangât sot lâkom ilumñâ mânângât pam

diim âiwe. ⁹ Oi a kâmut patâ, zen mem oset kwâkɲaŋgâm itâ sâm pam diim âiwe, “Oe, Dawidigât kiunjâ gam niŋgap. Kembangât sâtkât gaatkât sâm âlip kwatginâ. Oe, sumbem mâriŋâ.”

¹⁰ Yerusalem kamânân zari kamân mâirâpziŋâ umziŋâ zari sâwe, “A zi nâiŋâ gâi ue?” ¹¹ Sâne a ambân kâmut gâwe, zorâŋ itâ sâm dâzâŋgowe, “Propete Yesu, zâk Galilaia gokɲâ, Nasarete kamânân gâbâ gaap.”

Yesu zâk tirik namâ hâlâlu sâip.

(Mk 11:15-19; Lu 19:45-48; Yo 2:13-22)

¹² Yesuŋâ tirik namin zari kut nâi nâi aŋgâgwanjâ op ziwe, zo moliziŋgi âiwe. A nâmbutjâ, zen Roma zengât kât sot Yuda zengât kât, zo hâukwap aŋgâgwanjâ op kirâwe. Kât tâtatjâ sot kembâ mâirap zengât tâtat, zo kom kâbakɲem dâzâŋgom sâip, ¹³ “Kembangât den kulem nâi itâ ziap, ‘Namânâ zi ninâu namâ upap.’

Zen ko utnetâ kâmbu a zengât kât ki silep yatâ uap.” ¹⁴ Oi zoren ândei a sinziŋ bâpsâsâŋ sot kinziŋ bâliŋâ, zen zâkkâren âine kubikziŋgip. ¹⁵ Yatâ oi tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den galem a, zen kulem zo igâwe. Oi katep zen tirik namin zâi den kâtikjâ sâm sâwe, “Oe, Dawidigât kiunjâ, gâ gam niŋgat.” Yatâ sâne Parisaio

sot gurumin den galem a, zen nâŋgâm bâliŋ kwâkɲaŋgâwe.

¹⁶ Oi Yesu itâ dukum sâwe, “Den sâm te, zo nâŋgat?” Sâne sâip, “Ee, nâŋgan. Oi Kembangât ekabân den nâi ziap, zo sâlâpkume mo buŋâ? Den zo itâ,

‘Katep sot namân gokɲâ, zengât um mem bâbâlân kwatna lâuziŋan gâbâ gâgât sâtâre muyagiap.’”

¹⁷ Yatâ dâzâŋgom birâziŋgâm Yerusalem kamânân gâbâ geim Betania kamânân zari nâtiŋksâi zeip.

Yesuŋâ wakum nak dukui moip.

(Mk 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Haŋgârâk Yesuŋâ kamân patin puriksâm tepɲaŋgât oip. ¹⁹ Oi mâtâbân âim wakum nak nâi ekjâ topɲan âi keetjâ kârui buŋ oi ilumɲik kiri egip. Ekjâ nak itâ sâm dukui, “Gâgâren bongâ mânâk âsagibap.” Yatâ sâi zorenâk ilumjâ mom hâlâlâŋsâm kirip. ²⁰ Oi arâpɲâ nen zo ekjâ imbanâniŋ buŋ oi sâlâpniŋan zim kirâwen. Oi itâ sâwen, “Nak zi dap opɲâ kek hâlâlâŋsap?”

²¹ Yatâ sâindâ Yesuŋâ sâip, “Nâ perâkɲak dâzâŋgobâ. Zen um zagât mân opɲâ nâŋgâm pâlâtâŋziŋâ bonjâ op ândibi. Yatâ op ândine sâi nagân kulem âsagiap, zorik buŋâ. Zen bakjâ ândi dukubi, ‘Bakjâ, gâ pâuksâm saruin gei.’ Yatâ sâne dinziŋâ lubap. ²² Oi

nângâm pâlâtânziñ bonņoot ândim wan mo wangât ninâu sâne muyageziñgâbap.”

Yesu sot a kâukņâ mäsikâyañgâwe.

(Mk 11:27-33; Lu 20:1-8)

²³ Oi Yesuņâ âimņâ tirik namin zâim den sinġi âlip dâzângom tâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtņâ, zen zâkkâren gam itâ sâm mäsikâwe, “Gâ ziren kut nâi nâi opmat, zo nâigât sâtġât opmat? Nâinâ dâgogi opmat?” ²⁴ Sâne Yesuņâ itâ mâburem dâzângom sâip, “Nâ den kânok mäsikâziñga dâtnone nânġoot yatik nâigât sâtġât kut nâi nâi opman, zorat dâzângobat. ²⁵ Yohane too sanġon nep tuugip, zo nâigât sâtġât nep tuugip? Anutugât sâtġât mo agât sâtġât?” Yatâ sâm mäsikâziñgi zen ziñik den dap sâna sâm um zagât op itâ âraguwe, “Nen Anutugât sâtġât sâindâ sâbap, ‘Wangât diñâ mân luwe?’” ²⁶ Agât sâtġât tuugip yatâ sânam a zengât kenġât urâwe. Wangât, a zen aksik patâ Yohanegât Propete sâme, zorat. ²⁷ Zen yatâ sâm Yesu itâ sâm dukuwe, “Nen mân nânġen.” Sâne Yesuņâ itâ mâburem dâzângom sâip, “Den zo dâtnoge sâi ko nânġoot nâigât sâtġât opman, zo dâzângobam. Ka zen mân dâtnoge, zorat nânġoot mân dâzângobat.”

Katep zagât, zet walâgilâ urâwet.

²⁸ “Den nâi dâzângua nânġânek. A nâigât nan-zatņâ zagât ândiwet. Oi ibânandâ nanņâ nâi itâ sâm dukui, ‘Nannâ, gâ irak âi waiñ nep tuuban.’” ²⁹ Dukui sâip, ‘Âlip âi tuubat.’ Yatâ sâmņâ âi gulip op ândeip. ³⁰ Oi ibânandâ nanņâ nâi yatik dukum sângonguip. Sâi, nâinâ âi tuubap, yatâ sâmņâ bet umņâ nânġâm lañ âi tuugip.” ³¹ Yatâ sâmņâ Yesuņâ mäsikâziñgip, “Zen sânek. Nâi katepņâ ibânangât den lugip?” Sâi ziñâ dukum sâwe, “Den bet dukui, zorâņâ.” Yatâ sâne Yesuņâ sâip, “Nâ perâkņak dâzângobâ. Kât mimiñ a sot lañ mâme ambân, zen Anutugât um topņan bagine zen ko kândâtņâ upi. ³² Yohane takâmņâ târârak ândiândigât mâtâp tirâpzânġoi zen birânangâne bâliñ mâme a sot lañ mâme ambân, zen zâkkât den nânġâm kwâtâtiwe. Yatâ utne zen ziñgitņâ umziñ mân âbureip.”

Waiñ nep galem a bâliñâ, zengât den.

(Mk 12:1-12; Lu 20:9-19)

³³ “Nâ den sumbuņâ nâi sa nânġânek. A kutâ nâinâ hân nâin waiñ nep kârâm kâmit dâmân paset tuugip. Tuumņâ tâk keetņâ mândâlibapkât âmañ patâ tuum galem a zengât mirâ tuugip. Tuum nanġâm galem a bitziñan pam hân nâin âi ândeip. ³⁴ Zoren ândei bonņâ mimiñ narâk oi kore arâpņâ

bonjâ nâmbutjâ mim-
bigât sângonzângoi galem
a zenjâren gawe. ³⁵ Gane
galem a zinjâ a zo gâsuzingâm
njâi kom kâbakjiwe. Oi njâi
gâsum kune moip. Oi njâi
kâtjâ kuwe. ³⁶ Yatâ utne
nep marijandâ nângâm a
dojbej sângonzângoi âine
yatik otzingâwe. ³⁷ Oi

bet zikjâ nanjâ, zo itâ
sâm sângongoip, 'Nannâ ari
ekjâ hurat kwâkjanjâbi.'
³⁸ Oi galem a, zen nanjâ
zo ekjâ itâ sâm âraguwe,
'Zâkijâ gâtâm nep zi marijâ
upap, zorat nen komjâ
nep zi mârijâ oindâ nenjât
upap.' ³⁹ Yatâ sâmijâ nebân
gâbâ kom geim kune moip.

⁴⁰ Nep marijandâ gamjâ
galem a dap otzingâbap?"

⁴¹ Yesujâ yatâ sâi a zinjâ
itâ dukuwe, "Kut njâi njâi
sumunjâ okjanjâwegât
zâkoot yatik otzingâbap.
Oi nepjan galem a âlipjâ
zâmbari zen narâk dâp nalem
bonjâ pindâm ândibi."

⁴² Yatâ sâne Yesujâ itâ
târokwap dâzângoip, "Kem-
bugât ekabân den itâ ziap,
zo sâlâpkum nângâme?"

'Mirâ tuutuuj a, zen kunkun
njâi ekjâ âkon op
birâwe. Kembujâ
kunkun zo mem
namin kwânângi kin-
zap. Kembujâ sâi yatâ
âsageip. Nijâ egindâ
mârâtjâ njâi uap.'

⁴³ Nâ zorat dâzângua
nângânek. Anutu um topjan
ândiândijâ, zo zen betzinjan
mem a kâmut unakjâ

zingâbap. Oi zinjâ bonjâ
muyagibi.

⁴⁴ ('A njâi zâk kunkun zorân
kom sâkijâ tâmbetkubap.
Oi kunkun zorânjâ a njâi
kwâkjan kumbap, zo ko kom
kwândâlibap.' ")

⁴⁵ Den sumbujâ yatâ sâi
tirik namâ galem a sot
Parisaio a, zen nângâm
sâwe, "Zo nenjât op sap."

⁴⁶ Yatâ nângâm gâsum ku-
nat sâm nângâm, a zen
Yesugât Propete sâmarâwe,
zo nângâm kenjât op birâwe.

22

*A hâmbânjâ bujâ, zâkkât
singi.*

(Lu 14:16-24)

¹ Yesu zâk den sumbujâ
njâi târokwap itâ sâip, ² "Singi
âlipkât mâtâp, zo itâ. A kutâ
njâinjâ sii nalem oip, zoren
dâpkwap sâbâ. A kutâ, zâk
nanjâ ambân pindâbam sii
nalem mei gâip. ³ Yatâ opjâ
kore arâpâ sângonzângoi
zen zop kânjan sâsânjâ,
zo diizingânam âiwe. ⁴ Âi
sâne mân nângâne kore a
dum sângonzângom sâip,
'Zen âimjâ a zop sâsânjâ, zo
dâzângonek, "Zen nângânek.
Patâinjâ itâ sap, 'Nâ sii
nalem mia gaap sot bâu
makau sa gaam ue. Oi kut
njâi njâi mem târâkbârâk uen,
zorat zen ganetâ a ambân
mâpotzikâm nem sâtâre
utnat.' " "

⁵ A zen âim yatâ dâzângone
den zo nângâne yenjâ oi a
njâi zâk nepjan arip. Njâi
zâk hibukjan arip. ⁶ A

nâmbutņandâ ko kore a kâsa otziņgâm zâņgone muwe. ⁷ Yatâ utne a kutâņâ nâņgi bâlei kuk yâmbâtņâ op kâwali a gakâņâ sâi âimņâ a zâņgomņâ kamânziņâ kârâp une seip. ⁸ Oi a kutâ, zâk kore a itâ sâm dâzâņgoip, ‘Sii nalem zo mârum kubiksen. Oi a zengât zop sâsâņ, zo âkonziņgi bire. ⁹ Zorat zen mâtâp kâukņan âim a muyageziņgâm zen aksik diiziņgâm gabi.’ ¹⁰ Sâi arâpņâ zen mâtâp kâukņan âi tap a âlipņâ sot a bâliņâ, zo aksik diiziņgâne gam mirâ piksâm tarâwe.

¹¹ Tatnetâ a kutâņâ ziņgitpam zâimņâ a nâi kendongât hâmbâ âlipņâ mân pam tâi egip. ¹² Ekņâ itâ sâm dukuip, ‘Arâ, gâ dap op hâmbâ buņ ga taat?’ Sâi a zo suluk mem tâip. ¹³ Oi a kutâņâ arâpņâ dâzâņgom sâip, Zen kiņ bikņâ saam âkņan nâtâtigân kâbakņine giarik. Zoren gemņâ umbâlâ op isem zimbap.’ ¹⁴ Kembuņâ a ambân zop dâzâņgomap, zo donbep. Ka mem sâlâpzâņgomap, zo bituktâ.”

Yesu kâtkât topņâ māsikâwe.

(Mk 12:13-17; Lu 20:20-26)

¹⁵ Yesuņâ yatâ sâm dâzâņgoi Parisaio a, zen denņâ dap sâm saanat sâm den sâm kubigâwe. ¹⁶ Yatâ opņâ arâpziņâ sot Herodegât a nâmbutņâ sâņgonzâņgone zen Yesugâren âim itâ sâwe, “Patâ, nen gâgât topkâ

nâņgâmen. Den sarâ mân sâm, den bonņik sâmat. Oi Anutugât mâtâp, zorat a zâizâiņ gigiņ pisuk târârak dâtnâņgomat. A patâ mân walâziņgâm den mân sâmat. ¹⁷ Zorat māsikâgindâ dâtnâņgo. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotņâ mo mân orotņâ?”

¹⁸ Yatâ sâne Yesuņâ sarâziņangât topņâ nâņgâm itâ sâm dâzâņgoip, “Sarâ a zen. Zen wangât denņâ saanige? ¹⁹ Zen kât pame, zo tirâpnone ikpâ.” Sâi kât nâi mem tirâpkuwe. ²⁰ Yesuņâ māsikâziņgâm sâip, “Zo nâigât holi tobat sot kutņâ ziap?” ²¹ Sâi ziņâ sâwe, “Zi a kutâ Sisagât.” Sâne itâ sâip, “Sisagât siņgi, zo Sisa pindâbi. Ka Anutugât siņgi, zo Anutu pindâbi.” ²² Yatâ sâm dâzâņgoi zen nâņgâne imbanņâ oi birâm âiwe.

Mom zaatzaat, zorat Yesu māsikâwe.

(Mk 12:18-27; Lu 20:27-40)

²³ Sirâm zoren Sadukaio a, zen Yesugâren gawe. A zo momņâ zaatzaat, zo mân ziap sâmarâwe. Zen Yesu den māsikâm itâ sâwe, ²⁴ “Patâ, Mose zâk den itâ sâm kulengoip, ‘A nâiņâ ambân mem kiun buņ ândim moi munņandâ malâ zo mimbap. Oi âtâņangât siņgi katep muyagibap.’ ²⁵ Oi neņgâren âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziņ kunņâ ambân memņâ kiun buņ ândim moi munņandâ malâ zorik meip. ²⁶ Zâk

yatigâk kiun buŋ ândim moi munŋandâ malâ zorik meip. Yatâ opŋâ âtâ mun nâmburân zagât, zo ambân kânok zorik mem mom nanŋâwe. ²⁷ Bet ambân malâziŋâ, zo moip. ²⁸ Oi zen aksik patâ ambân zorigâk miwe, zorat mumuŋan gâbâ zaatzaat narâkŋan ambân zo ŋâigât upap?”

²⁹ Sâne Yesuŋâ itâ sâm dâzânŋoip, “Zen Kembangât den sot Kembangât imbanâ kârum den sâm gulipkume. ³⁰ Zaatzaat narâkŋan a ambân, zen mân miangâm ândibi. Sumbem a yatâ op ândibi. ³¹ Oi zen zatzaatŋanŋât sâme, zorat dâzânŋobâ. Anutuŋâ den itâ sâm dâzânŋoip, zo zen sâlâpkum nânŋâme mo buŋâ? Den zo itâ, ³² ‘Nâ Abaram sot Isaka sot Yakobo, zengât Anutu.’ Nâ zorât sa nânŋânek. Zâk mom buŋ urâwe, zengât Anutu buŋâ. Gwâlâ ândie, zengât Anutu. Zorat Abaram sot Isaka sot Yakobo, zen mân buŋ urâwe. Anutu sot gwâlâ ândie.” ³³ Yesuŋâ den yatâ sâi a ambân kâmut patâ, zen siŋgi âlip sâip, zorat nânŋâne imbanâ oip.

Yesu Kembangât gurumin dengât mâsikâwe.

(Mk 12:28-31; Lu 10:25-28)

³⁴ Yesugât denŋâ Sadukaio a walâziŋŋip, zo Parisaio a zen nânŋâmŋâ mindue. ³⁵ Zengâren gâbâ bukuziŋâ ŋâi Kembangât gurumin den nânŋânŋânŋâ a, zâk dukune

zâk Yesu mâsikâmŋâ sâip, ³⁶ “Patâ, Kembangât den gurumin ikâ zorânŋ kâukŋâ patâ uap?” ³⁷ Sâi Yesuŋâ itâ sâm dukui, “‘Gâ um dâpkâ sot nânŋânŋânŋânŋâ, zo hâlâluyâk Kambu Anutuŋâ pindâna zimbap.’ ³⁸ Gurumin den zorânŋ patâ uap. ³⁹ Oi torenŋâ ŋâi itâ ziap. Zo itâ, ‘Gâ gikânŋât otgimap, zo yatik a toren zengât otgibap.’ ⁴⁰ Gurumin den zo, zet Mose sot Propete zengât den topŋâ uabot.”

Yesu zikŋak Kristogât mâsikâziŋŋip.

(Mk 12:35-37; Lu 20:41-44)

⁴¹ Parisaio a, zen mindum tatne Yesuŋâ itâ sâm mâsikâziŋŋip, ⁴² “Zen Kristogât dap dap nânŋâme? Zâk ŋâigât kiun?” Sâi ziŋâ sâwe. “Zâk Dawidigât kiunŋâ.”

⁴³ Sâne Yesuŋâ itâ sâm dâzânŋoip, “Dap op Kaa-pumŋâ Dawidi nânŋânŋânŋâ mâtâp pindi Kristogât kembunâ sâip? ⁴⁴ Zo itâ sâip,

‘Kembuŋâ nânŋât kembu itâ sâm dukui, “Gâ âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ minduziŋga kiŋŋanŋât kombânŋ upi.’”

⁴⁵ Dawidi zâk Kristogât kembunâ sâip, zorânŋ dap op kiunŋâ uap?”

⁴⁶ Yatâ sâm mâsikâziŋŋip den hâuŋâ sânam kwagâwe. Narâk zoren gâbâ a zen dum mâsikânam kenŋât op birâwe.

23

Den sinji âlip lum sâk mame mân upi.

(Mk 12:38-39; Lu 11:43, 46; 20:45-46)

¹ Narâk zoren Yesuñâ arâpñâ sot a nâmbutñâ itâ sâmb dâtnânngoip.

² “Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen Mosegât gebâkñan tapme. ³ Zorat den dâzânngome, zo lum ândibi.

Ka zengât ândiândiziñan mân ândibi. Wangât, zen den sâme, zo mân lum ândime, zorat. ⁴ Zen kut ñai ñai yâmbâtñâ, zo saam a ambân kwâkziñan pam ziiñâ bet bâsañ ândime. ⁵ Kut ñai ñai upme, zo aña zingit nânngâbigât upme. Zen ninâu kârep sâme. Zen Mosegât den lum Kembugât den ek-

abân kulemgum mâteziñan sot bâranziñan saam ninâu sâme. Oi hâmbâziñan neule top topñâ mem ândime. ⁶ Oi mâtâmâtâse namin sot sii nalem minduminduyân a sâtñâ tâtarân tâtnat sâme.

⁷ Oi sombemân a ambân sâmb âlip kwâtningâbigât ândime. Oi kutniñâ patâ nânngonsâbigât kindap kwap ândime.

⁸ Zengât ko a ambân ziñâ patâ sâne mân dâp upap. Patâziñâ, zâk kânok. Zen patâ buñâ. Zen aksik ombenjan. ⁹ Oi hânân zi a ñaigât Ibâniñâ mân sâbi. Ibâziñâ sumbemân ândiap, zâk kânok. ¹⁰ Oi zen a ñaigât a kembu patâ mân sâbi. A

kembuziñâ Kristo, nâ kânok.

¹¹ Zengâren gâbâ a ñai patâ upapñâ, zâk a nâmbutñâ zengât kore op ândibap.

¹² Ñai zâk zikñangât nânngi zari diim gibap. Ka ñai zâk zikñangât nânngi gibap, zo diim zâibap.”

Yesuñâ Parisaio a girem den sâmb dâzânngoip.

(Mk 12:40; Lu 11:39-42, 44, 52; 20:47)

¹³ “Yei, Kembugât gurumin

den zorat galem a sot Parisaio a, zen sarâ a. A ambân, zen sumbemân zâinam utne zen mâtâp lañ doongume. Zi- iñâ mân zâim zâk ziñâ baginâ sâne kenngât minziñgâme.

¹⁴ Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen sarâ a. Zen malâ mandu zengâren ninâu kârep sâmb mirâ motziñâ lañ mime. Zorat Anutuñâ hâuñâ yâmbâtñâ otziñgâbap.

¹⁵ Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisio, zen sarâ a. Zen a kânok zengât a upapkat saru sot hân walâm âime. Oi a yatâ zorâñ zengâren târokwap ândim simgât sinji upap. A zorat bâliñandâ wâlâziñgâbap.

¹⁶ Yei, a sâtñâ sinziñ bâpsâsâñ. Zen itâ sâme, ‘Tirik namin kwap den sâmb kâtigime, zo tabâñâ. Tirik namin neule mot taap, zoren kwap den sâmb kâtigime, zorâñ kâtigem bon upap.’

¹⁷ Zen a sinziñ bâpsâsâñ sot nânngânngâziñ buñâ. Tirik namâ, zo tirik taap.

Neulenâ, zo yatik tirigâk uap. Zorat ko ikâ zorânâ bonnâ uap? Namâ mo neulenâ? ¹⁸ Oi nâi itâ sâme, 'Kembugât sinji nalem pâpannâ, zoren kwap den sâm kâtigime, zo tabânâ. Nalem mot pame, zoren kwap den sâm kâtigime, zo bonnâ.' ¹⁹ A sinziñ nâtâtik, zen. Nalem pâpannâ, zo hâlâlu taapkât nalem kwâknan pame, zo tirik uap. Zorat ikâ zorânâ bonnâ uap? Nalem pâpannâ mo nalemnâ? ²⁰ Zorat nâi zâk nalem pâpannan mândâm sâm kâtigei nalem pâpannâ sot kut nâi nâi kwâknan taap, zo ârândân dâbâk upabot. ²¹ Oi nâi zâk tirik namin kwap sâm kâtigei namâ zikhâ sot umnan ândiap, zet ârândân dâbâk upabot. ²² Nâi zâk sumbemân kwap sâm kâtigei Anutugât tâtatnâ sot tâtat zorat mariñoot dâbâk upabot.

²³ Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, sarâ a, zen. Zen dangât sot kângan sot zomap, kut nâi nâi zo bâzagârân gâbâ kânok Kembugât sinji sâm pame. Oi zorat toren bonnâ, gurumin den luluñ sot a buku otziñgâziñgân sot nângâm pâlâtân sot târârak ândiândiñ, zo birâne gei komap. Zo toren toren luzikâne dâp upap. ²⁴ A sâtnâ sinziñâ nâtâtik sâsânâ, zen kabât mâik mâik, zo ikme. Ka bâu mo kut nâi nâi patâ, zo mân ikme.

²⁵ Yei, Kembugât gurumin

den zorat galem a sot Parisaio, zen sarâ a. Hâkop sâknjik too sanjon kubik tu-ume. Oi umnan ko kâmbu sot sâkziñangât âknâle bâlinâ, zo piksâm ziap. ²⁶ O Parisaio a, zen sinziñ nâtâtik. Hâkop umnan bâlinâ ziap, zo sanjonne âlip oi sâknjan âlip upap.

²⁷ Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, sarâ a, zen. Zen a mumunâ zengât kwagân ziap yatâ. Kwaknâ zo kwâknan kâsâget pane neulenoot zemap. Umnan ko a sinjit sot guk mangulen ziap. ²⁸ Zen yatik sâkziñandâ a mâteziñan târârak ândime. Umziñan ko sarâ sot gurumin den kukunâ piksâm ziap.

²⁹ Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, sarâ a zen. Zen Propete a kwagân pitâme. Zen a târâraknâ zengât kwagân neule pam ândime. ³⁰ Zen itâ sâme, 'Sâkurâpniñâ ândiwe, narâk zoren ândim sâi ko betziñan mem Propete mân zângobem.' ³¹ Zen yatâ sâm Propete zângowe, zengât kiun ândime. Zengât topziñâ sâm muyagime. ³² Sâkurâpziñ zen tosa kwâknan kwâknan pam gawe. Zen yatik târokwapkwap utnetâ tosaziñ dâbâk upap. ³³ Mulumgât kiurâp zen. Tosagât hâuñâ kârâbân geigeiñ narâk oi waniñ âi tik pambi?

³⁴ Zorat sa nângânek. Nâ ninak zengâren Propete sot

nângânângâ a sot Kembangat gurumin den zorat galem a nâmbutjâ sângonzângua zengâren gane nâmbutjâ zen zângom sâknam zingâbi. Oi nâmbutjâ poru nagân zângobi. Oi nâmbutjâ mâpâmâpâse namâzijan lapitzingâne kamân nâin nâin âine molizingâm âim zângobi. ³⁵ Yatâ ut-netâ a târârak gilâmziñ hânân geip, zorat hâuñâ zengâren muyagezingâbap. Mârumñan Abegâren gâbâ kâmbam topkwap târokwâi târokwâi kom gam Berekia nanñâ Sakaria, zâk tirik namin komñâ kâmbam zo kune âkip. ³⁶ Nâ perâkñak dâzângobâ. Kâmbam zorat tosa a kâmut zi ziinñâ hâuñâ mimbî.”

Yesuñâ Yerusalem zengât umñâ nângip.

(Lu 13:34-35)

³⁷ “O Yerusalem mâirâp, wangât Propete a kâmbamñâ zângome? A sângonzângua zengâren âine kâtnjâ zângone mume. Kurukñâ gwa-marâpñâ gâbarezingâm lâmbamzângomap, zo yatik nâñâ umnâ topñan a ambân minduzingâbat sa kwâkâme. ³⁸ Dâzângua nângânek. Nâ birâzinga mandu yatâ op ândibi. ³⁹ Zen dum zagât mân nek ândimñâ itâ sâm nikpi, ‘Kembangat sâtkât gaap, zâk sâm âlip kwâkñanğânâ.’”

24

*Yesu takâbapkat den sâip.
(Mk 13:1-21; Lu 21:5-6)*

¹ Yesu zâk tirik namin gâbâ gem ari arâpñâ nen zâkkâren âimñâ namâ tuutuunñâ ek nângâbapkat dukuwen. ² Oi den itâ mâburem dâtnângoip, “Namâ zi tâi ek mâpâsime, zorat nâ perâkñak dâzângobâ. Kâsaziñâ gam kândañne giligâlaksâm buñ op nanğâbap.”

³ Oi Oliwia bâkñan zâi tâi arâpñâ niinjik um topñan âimñâ mâsikâm sâwen, “Sat, zo wan narâkñan âsagibap? Oi gikâ gâban narâkñâ sot hân âkâbapkat narâkñâ oi wan wesâk nâi âsagibap?”

⁴ Yatâ sâindâ Yesu itâ sâm dâtnângoip, “Um gulip kwatzingâbegât gasâziñ kârâm ândibi. ⁵ A donbepñâ gam itâ sabi, ‘Nâ Kristo. Bâliñan gâbâ mâkâzingâbapkat sâsân, zo nâ.’ Yatâ sâmñâ a ambân donbep patâ um gulip kwatzingâbi. ⁶ Zen kâmbam goorân mo kârebân âsagei nângâmñâ mân kenğât upi. Kâmbam zo yatâ muyag-ibapkat sâsân. Oi yatâ muyagem ze narâk kek mân âkâbap. ⁷ Hânñâ hânñâ a kâmut mâik sot patâ, zen kâsa op agom âibi. Oi hânñâ hânñâ pu patâ sot wâriñ mem zimbap. ⁸ Kut nâi nâi zo sâknam patâ zorat topkwâkwatñâ. Zo yatâ nângâm ândibi.”

Kâsa otzingâbi, zorat den.

⁹ “Narâk zoren sâknam kwatzingâm zângone mumbi. Zen nagât opñâ hânñâ hânñâ a, zen um

kâlak otziŋgâbi. ¹⁰ Kut nâi nâi yatâ zo âsagei a doŋbepŋâ siŋgi âlip birâm kâsa oranjâbi. ¹¹ Oi propete a sarâŋâ asâgemŋâ a doŋbep um gulip kwatziŋgâbi. ¹² Gurumin den kukuŋâ, zorâŋ laŋ kâri a doŋbepŋâ buku orotŋâ, zo birâbi. ¹³ Nâi zâk den siŋgi âlip mem kâtigem ândei narâkŋâ âki sumbem kamânân bagibap. ¹⁴ Oi Anutu um topŋan ândiândigât siŋgi âlip, zorâŋ laŋ kârâm hânŋâ hânŋâ âim a topziŋâ sâam muyagei hângât narâkŋâ âkâbap.”

*Kut nâi sumunŋâ muyag-
ibap.*

(Mk 13:14-23; Lu 21:20-24)

¹⁵ “Gâtâm tâmbet tâmbet kâukŋâ tirik nâmin kwânâŋgânêkwakpi. kinbap. (Den zo mulunâk sâlâpkum nâŋgâbi.) Zo yatâ âsagibapkât Propete Danieŋâ mârûm kânŋan sâam kulemgui. ¹⁶ Zo yatâ âsagei ekŋâ Yudaia hânân ândibiŋâ barâ kâtikŋan sârârâk kârâm âibi. ¹⁷ Nâi zâk mirâ sombemân ândibapŋâ sikumŋâ mimbam mirin mân zâibap. ¹⁸ Oi a nâi nebân tâpapŋâ âburem hâmbânŋâ mimbapkât kamânân mân gâbap.

¹⁹ Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gok, zen dap upi? ²⁰ Zen Kembugâren ninâu sâne nâŋgi âiâiziŋâ, zo map narâkŋan mo kendonân mân muyagibap. ²¹ Narâk zoren sâknam patâ muyageziŋgâbap. Zorat dâp hân muyageibân gâbâ mân

muyageip. Oi dum mân muyagibap. ²² Kembuŋâ sâknam narâkŋâ zo mân mânâŋgâri sâi a aksik buŋ upe. Kâmut gakârâpŋanŋât opŋâ Kembuŋâ narâk zo mânâŋgâtpap.”

*Propete a sarâŋâ muyag-
ibi.*

²³ “A ziŋâ Kristo ziren âsagiap mo ândiren âsagiap sâne mân nâŋgâbi. ²⁴ A sarâŋâ âsagem nâ Kristo sâbi. Propete a sarâŋâ, zen âsâgem kut nâi nâi sen mârât tuunetâ a um gulip kwatziŋgâbi. Oi Anutuŋâ gâsum sâlâpziŋgoip, zo um gulip kwatziŋgânâ osibi.

²⁵ Nâ kânŋan dâzâŋguan, zorat ko muyageziŋgi mân

²⁶ Kristo barâ kâtikŋan âsagei iksen sânetâ mân âibi. Oi Kristo mirâ zoren mo zoren âsagiap sâne mân nâŋgâbi. ²⁷ Hânpanŋâ âsagem hân toren torenŋan aksik âsagem kwâkâmap, zo yatâ a bonŋâ, nâ âsagibat. ²⁸ Bâu mo zuu kârokŋâ nâi ze zoren nii keŋ, ziŋâ ninam mindume.”

Wesâk âsagibap.

(Mk 13:24-27; Lu 21:25-28)

²⁹ “Sâknam narâkŋâ âki mirâsiŋ sumunkoi kâin âsakŋâ buŋ upap. Oi sâŋgelak, zen sumbemân gâbâ âkâm gibi. Oi Anutuŋâ sumbem mângei olayanŋâm imbanâ buŋâ upap. ³⁰ Narâk zoren a bonŋâ, nâgât kulem sumbemân âsagei a hânŋâ hânŋâ umbâlâ op isem

zine a bonjâ, nâ sumbem unumunum kwâkñan kâwali mem âsakñânoot tâka nikpi. ³¹ Oi lâmun kwamit patâ âsagei sumbem a gakânâ sângonzângua hân toren toren gâbâ kâmut gakârâpnâ minduziñgâbi.”

Narâk patâgât den.

(Mk 13:28-31; Lu 21:29-33)

³² “Dâgap nak ziap, zorat topñâ nângâbi. Iinñâ buru-tuksâi maa narâk upâmap sâme. ³³ Zen yatigâk kut ñâi ñâi zo âsagei itâ nângâbi. ‘Zâk mâte otniñgâbâmap. Zâk mâtâbân ga kinzap.’ ³⁴ Nâ perâkñak dâzângobâ. A kâmut zi mân mune kut ñâi ñâi âsagibap. ³⁵ Sumbem sot hân buñ upabot. Ka nâgât den ko mân buñ upap.

³⁶ Kut ñâi ñâi muyagibap, zorat sirâm narâkñâ a ñâiñâ mân nângap. Sumbem a, zen mân nânge. Oi nanñâ, nâ mân nângan. Ibânâ, zâk zikñik nângap. ³⁷ Noa ândeip, narâk zoren kut ñâi urâwe, zo yatik a bonjâ, nâgât takâtakâñ narâkñan yatik upi. ³⁸ Uurupñâ mân gâi sii nalem nem ândiwe. A ambân anjâgwanjâ op mianjâwe. Gulip op ândine Noañâ wanjâyân zarip ³⁹ Oi zen gulip op ândine too uurupñâ gwâkâziñgip. A bonjâ, nâgât takâtakâñ narâkñan zo yatâ upi. ⁴⁰ Narâk zoren a zagât nebân kiritâ, ñâi gâsum, ñâi birâbat. ⁴¹ Ambân zagât zet nalem sobem tâitâ, ñâi gâsum, ñâi birâbat. ⁴² Kembuziñâ,

nâ narâk zoren mo zoren takâbat, zorat mân nângegât umziñandâ galem oranjâm ândibi. ⁴³ Zen topñâ itâ nângânek. Kamân ñâigât a, zen kâsa ñâtik zoren takâbi, narâk yatâ nângâm um wâgân ândim kamânziñ galem upi. ⁴⁴ Oi a bonjâ nâgât narâknâ mân nângâne gâbat, zorat zen um wâgân ândibi.” Yatâ sâmñâ zorat den sumbuñâ ñâi itâ sâm dâtnângoip, ⁴⁵ “A patâ ñâiñâ kore a gakârâpñâ zengât galem a ñâi pam itâ sâm dukubap, ‘Nâ âi ândia galem otziñgâm ândim narâkñan nalem dâpziñanâk ziñgâm ândiban.’ A zo ândiândiñâ dap yatâ ândei galem a nângânângânoot sot sât luluñoot sâsânâ? ⁴⁶ Galem a, zâk patânâ nep diñ sâm pindip, zo dâñâk lum ândei patânâ gâbabân galem a yatâ zorat nângi âlip upap. ⁴⁷ A kutânâ galem a zo patâ pam zâkkât kut ñâi ñâi aksik galem op ândibapkât sâbap. ⁴⁸ Ka a ñâiñâ galem a bâliñ ândim umñandâ itâ nângâbap, ‘Patânâ, zâk kârebân âimñâ kek mân gâbap.’ ⁴⁹ Yatâ nângâm kore a ambân zângom mem ñâi ñâi otziñgâm too tewarân âi lanj ândim um gulip op ândibap. ⁵⁰ Oi a kutânâ gâbap, zorat narâkñâ mân nângâm ândei zâk gâbap. ⁵¹ Gâmñâ tâkñâ imbanjâ lapitñâ sarâ a zengât oserân pâi ândibap. Zoren umbâlâ op isem ândibi.”

25

Ambân sigân âsakñâ toonjanġât kâruwe.

¹ “Sinqi âlipkât mâtâp, zo ambân sigan bâzâgât zengâren dâpkwap sâbâ. Zen a kutâ mâtâbân âi muyaginam kârâpziņ mem âiwe.

² Ambân sigân bâtnâmbut, zen nângânângâziņ buņ. Bâtnâmbut, zen nângânângâziņoot.

³ Ambân nângânângâziņ buņ, zen kârâp siņitņik mem âiwe.

⁴ Ambân nângânângâziņoot, zen kârâp sot âsakñanġât toonġâ ârândâņ mem âiwe.

⁵ Oi a kutâ, zâk mulun ândei zen mambât tap uman ziwe.

⁶ Zinetâ ñâtik tânâmñâ oi den ñâi itâ âsageip, ‘Hai, a kutâ gaap. Zen zaat zâkkâren âinek.’ ⁷ Oi ambân sigan, zen nângâm zaat âsakñâziņâ kubigawe. ⁸ Oi ambân nângânângâziņ buņâ, zen nângânângâziņoot itâ sâm dâzângowe, ‘Nen kârâpniņâ bâpsâbâmap, zorat zen too ñâi gum niņgâneġ.’ ⁹ Sânetâ ambân nângânângâziņoot, zen itâ sâm dâzângowe, ‘Buņâ. Zengât dâp buņâ. Nen dâpniņan mem gen. Zen âi anġâgwanġâ namin kwâlânek.’ ¹⁰ Oi zen âsakñanġât too kwâlânem âinetâ a kutâ gam ambân nângânângâziņoot, zorik diiziņgi âiwe. Oi kamânân âim mirin zâimñâ hânġi doonġum sii nalem nem tarawe.

¹¹ Tatnetâ ambân nângânângâziņ buņ, zen gamñâ den sâm sâwe, ‘Patâniņâ, mâtâp mem

pa.’ ¹² Sâne dâzângoip, ‘Nâ perâkñak dâzângobâ. Nâ zengât topziņ mân nângâman.’” Den sumbuņâ zo sâmñâ itâ sâm dâzângoip. ¹³ “Zen narâk mân nângegât umziņ galem oranġâm ândibi.”

A kât ekap ziņġip, zengât den.

(Lu 19:11-27)

¹⁴ “A kutâ ñâi oip, zo yatâ gâtâm âsagibap. A kutâ ñâiñâ kamân kârebân âibamñâ kore anġâ minduziņġâm kâtrñâ galem upigât kâsâpkum ziņġip. ¹⁵ A ñâi kât ekap bâtnâmbut pindip. Ñâi zagât. Ñâi kânok. Zo nepkât imbanġâ zem ziņġip, zorat dâp ziņġip. Kât ziņġâmñâ kamân kârebân âi ândeip. ¹⁶ Ari a kât ekap bâtnâmbut meip, zorân nep pindi târokwap ekap bâtnâmbut âsageip. ¹⁷ Oi bukuņâ ekap zagât meip, zâkñâ yatik oi târokwap zagât âsageip. ¹⁸ Ka a ekap kânok meip, zo ko hân umņan esâm kwârakui zeip.

¹⁹ Oi a kutâziņâ narâk kârep ândim puriksâm ġâip. Puriksâmñâ kore a kât ziņġip, zorat op minduziņġip. ²⁰ Oi a kât ekap bâtnâmbut pindip, zâkñâ nepñâ tuugi târokwap ekap bâtnâmbut âsageip, zo tirâpkumñâ sâip, ‘Patanâ, ġâ ekap bâtnâmbut niġin, zo nep pindandâ ekap bâtnâmbut târokwap âsagiap.’ ²¹ Sâi patânandâ itâ sâm dukuip, ‘Ġâ kore a

âlipnâ, sât lulugoot. Kut nâi yenņanğât galem âlip oingât nânâ kut nâi bonņanğât galem gâbanbat. Zorat ko patâgâ, nâgât umnâ topņan bagim sâtâre op ândiban.’

²² Yatâ sâi a kât ekap zagât pindip, zo gam sâip, ‘Patânâ, gâ kât ekap zagât nigin. Zorat nepņâ tuugandâ ekap zagât târokwap muyageip.’

²³ Sâi patânandâ itâ sâm dukui, ‘Gâ kore a âlipnâ, sât lulugoot. Gâ kut nâi yenņanğât galem âlip oingât nânâ kut nâi bonņanğât galem gâbanbat. Zorat gâ patâgâ, nâgât umnâ topņan bagim sâtâre op ândiban.’

²⁴ Sâi bet a ekap kânok pindip, zâk gamņâ sâip, ‘Patâ, nâ topkâ itâ nânğâman. Gâ a bâliņâ. Gâ nep mân kârâm kâmitmat. Nalem muyagem nibi sâmât. A nâmbutņâ zengât kâlamân nalem nibigât sâmât. ²⁵ Nâ zorat keņğâtņanğât op kâtkâ hân kendâm hangua ziap. Oi zi mâburem gibâman.’

²⁶ Yatâ sâi patânâ den itâ sâm dukui, ‘Gâ kore a bâliņâ, konam. Lâugan gâbâ den mâburem dâgobâ. Nâgât itâ nânğâmat. Nâ nep mân kârâm kâmit yen tap nalem muyagenibi sâman. A zengât nebân nalem meman. ²⁷ Nâgât yatâ nânğâm kâtnâ anğâgwanğâ zengâren pâna kâtnâ nep tuugi âsagei ga membam.

²⁸ Zorat zen kât ekap beņņan mem bâzagât mem ândiap, zo pindânek. ²⁹ Nâi zâk kut

nâi pindâpindân, zo mem galem op ândei târokwap pindâpindân. Oi gom sambe muyagenanğâbap. Ka nâi zâk kut nâi pindâpindân, zo mân mem ândei beņņan mei yen ândibap. ³⁰ Kore a konam, zo ko gâsum nâtâtigân zo pane geibap. Zoren umbâlâ op isem zimbap.’ ”

Yesuņâ gâtâm kâsâpnânğobap.

³¹ “Gâtâm a bonņâ, nâ sumbem âsakņânoot sot sumbem a zengât oserân gamņâ tâtatnâ âlipnâ, zoren zâi tâpat. ³² Oi a ambân hânņâ hânņâ, zo minduziņga nâgât mâtenan mindubi. Mindunetâ râma galem a râma noniņ kâsâpzânğomap, zo yatik upat. ³³ Oi râma noniņ kâsâpzânğom râma bongen zâmbam noniņ yanğâgen zâmbanbat. ³⁴ Yatâ op a kutâziņâ, nâ bongen zo itâ sâm dâzânğobat, ‘Zen Ibânandâ mâsop minziņgip. Zen gam Kembugât um topņan bagim ândibi. Zo mârumņan hân muyageibân gâbâ zengât siņgi sâip. ³⁵ Zen itâ otniwe, zorat. Tepnanğât ua nalem niwe. Toogât mua too niwe. Nâ lomba yatâ ândiandâ zen galem otniwe. ³⁶ Nâ sâk bârak ândia zen hâmbâ mot mem niwe. Nâ mâsek zia zen galem otniwe. Nâ tâk namin ta zen ga nigâwe.’ ³⁷ Yatâ sa a târârak ziņâ den itâ mâburem dâtnobi, ‘Kembu, gâ wan narâkņan nalemğât otgigi nalem nâi giwen?’

26

Wan narâkñan toogât otgigi nen too giwen? ³⁸ Gâ wan narâkñan lombâ yatâ ândina nen galem otgiwen? Gâ wan narâkñan hâmbâgât kwakna hâmbâ ñai giwen? ³⁹ Gâ wan narâkñan mâsek mo tâk namin tâtna ga gigâwen?’ ⁴⁰ Yatâ sânetâ a kutâziñâ, nâ itâ sâmb dâzângobat, ‘Kâmurâpnâ zengâren gâbâ a giginâ ñai galem okñangâwe, zo nâ otniwe uap.’ ⁴¹ Yatâ sâmb a yangâgen, zo itâ sâmb dâzângobat, ‘Sâit mianğâwe, zen kârâp kâtikñan gei ândibi. Kârâp zo Satâñ sot sumbem arâpnâ zengât sinji oip. Zoren gei ândibi. ⁴² Zen itâ otniwe, zorat. Nâ tepnangât ua nalemb mân niwe. Nâ toogât nânga too mân niwe. ⁴³ Nâ lombâ ândia mân galem otniwe. Hâmbâgât kârûandâ mân niwe. Mâsegân sot tâk namin ta mân ga nigâwe.’ ⁴⁴ Yatâ sâmb dâzângua ko yangâgen ziñ itâ sâbi, ‘Kembu, gâ wan narâkñan nalemb too buñâ sot hâmbâ mirâ kamân buñâ ândina gek mân nângânângâ urâwen? Mo ikâ zoren mâsek mo tâk namin tâtna gekñâ mân galem otgiwen?’ ⁴⁵ Yatâ sâne itâ dâzângobat, ‘Nâ perâkñak dâzângobâ. Arâpnâ zengâren gâbâ giginâ ñai ek mân galem okñangâwe, zo nâ otniwe uap.’ ⁴⁶ Oi a yangâgen zen âi sâknamb tâmbâñâ nângâm ândibi. A ambân târârakñâ, zen ko ândiândi kâtikñan bagim ândibi.”

Yesuñâ mumbapkât sinji dâzângoip.

(Mk 14:1-2; Lu 22:1-2; Yo 11:45-53)

¹ Yesu zâk den so aksik sâmb nângâm arâpnâ itâ sâmb dâtnângoip, ² “Nânge. Sirâmb zagât tap Pasowa kendon upap. Oi narâk zoren a bonñâ, nâ kâsa zengât bitziñan zaria poru nagân none mumbat.” Yesuñâ den yatâ sâip

³ Narâk zoren tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkât namin zâim minduwe. ⁴ Zen Yesu tik gâsum kunamb den sâmb kâtâñ urâwe. ⁵ Oi itâ sâwe, “Kendonân kâmbamb lañ âsagebapkât kegâk gâsunat.”

Ambân ñaiñâ Yesu too wârân âlip mem sanğonñangip.

(Mk 14:3-9; Yo 12:1-8)

⁶ Yesu zâk Betania kamânân âim Simoñ, sâk bâlâ a, zâkkât mirin zâim nalemb neip. ⁷ Nalemb nem tâi ambân ñaiñâ too wârân âlip belonoot, sângân patâ, zo mem gam too wârânoot zo kâukñan lokei giari sanğorip. ⁸ Yatâ oi arâpnâ nen ekñâ sâwen, “Too sângân zâizâiñ zi wangât tâmbetkuap? ⁹ Too zo pam kât patâ mem a kanpitâ ziñgip sâi ko dâp opap.”

¹⁰ Yatâ sâindâ Yesuñâ nângâmñâ itâ sâmb dâtnângoip, “Zen wangât ambân den okñange? Zâkñâ otnigi âlip uap. ¹¹ A ambân kanpitâ, zen

narâk dâp zen sot ândibi. Nâ ko zen sot narâk kêrep mân ândibat. ¹² Nâ mua hanobi, zorat dâp sâknâ sanjori âlip uap. ¹³ Nâ perâknjak dâzânjogobâ. Kembugât den sinji âlip zi hânjâ hânjâ sâm âim ambân zirânjâ uap, zorat sinji ârândânj sâne lanj kârâbap.”

Yudanâ Yesu tirâpzânjogobap kât kât meip.

(Mk 14:10-11; Lu 22:3-6)

¹⁴ Oi arâpnjâ kiin zagât nenjâren gâbâ a nâi kutjâ Yuda, Karioto kamânân goknjâ, zâknjâ tirik namâ galem a patâ, zengâren arip. ¹⁵ Âimjâ itâ sâm dâzânjogip, “Nâ tirâpzânjogobap, zorat kât dabutâ nibi?” Mâsikâziŋgi zinjâ kât ekap 30 yatâ sâlâpkum pindâwe. ¹⁶ Yudanâ zo memjâ Yesu tirâpzânjogoi gâsubigât ek kârum ek molim ândeip.

Yesu zâk arâpnjoot nalem niwe.

(Mk 14:12-21; Lu 22:7-14, 21-23; Yo 13:21-30)

¹⁷ Pasowa kendon narâk topkwâtnam arâpnjâ nen Yesu mâsikâm sâwen, “Nen itârânj mirâ ikâ zoren Pasowa nalem unat?” ¹⁸ Sâindâ itâ sâip, “Zen kamânân âimjâ a nâi muyagem itâ sâm dukunek, ‘Patâniŋjâ gâgât sap, ‘Narâknjâ mâte uap, zorat nâ sot arâpnâ, nen gâgât mirin gam Pasowa nalem ninat.’ ” ¹⁹ Oi arâpnjâ nen Yesunâ den sâip, zo lumjâ Pasowa kendongât nalem uwen.

²⁰ Mirâ nâtiksâi Yesu sot arâpnjâ kiin zagât, nen mirâ zoren zâimjâ Pasowa nalem niwen. ²¹ Nem tapnâ Yesunâ itâ sâm dâtnânjogip, “Zengâren gâbâ nâiŋjâ nâ kâsa a tirâpzânjogoi gâsanobi.” ²² Yatâ sâi arâpnjâ nen umniŋ bâlei nâigoot ziknjik ziknjik mâsikâyanjâm sâwen, “Kembu, nâgât sat?”

Sâindâ zâknjâ sâip, “A zo nâ sot ârândânj niet, zâknjâ yatâ otnibap. ²⁴ A bonjâ, nâ Kembugât ekabân den kulem ziap, zo yatik upat. Ka a bonjâ, nâ tirâpzânjogoi gâsunibi, yei, zâk hâunjâ yâmbâtnjâ mimbap. A zo mam kâmbonj kâligen gâbâ mân âsageip sâi bâbâlanj opap.” ²⁵ Yatâ sâi Yudanâ mâsikâm sâip, “Patâ, nâgât sat?” Sâi dukuip, “Gâ sat, zo.”

Yesunâ nalem sot too ziŋgip.

(Mk 14:22-26; Lu 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)

²⁶ Nalem nem tâindâ Yesunâ nalem nâi mem sâiwap sâm namuŋ arâp itâ sâm niŋgip, “Mem ninek. Zi sunumnâ.” ²⁷ Yatâ sâmjâ waiŋ hâkop mem sâiwap sâmjâ itâ sâm niŋgip, “Zen aksik ninek. ²⁸ Zi târotâroniŋanjât gilâmnâ. Zo a ambân donjebep patâ, zengât tosaziŋ buŋ upapkât hânân gibap. ²⁹ Oi dâzânjgua nânjânek. Waiŋ too itârânj nia âkap. Oi dum zagâtŋan mân nemjâ Ibânanjât um topŋan zâim zen sot ârândânj waiŋ mârâtnjâ nâi ninat.”

Gezemanê kâlamân âiwe.
(Mk 14:27-31; Lu 22:31-34;
Yo 13:36-38)

³⁰ Oi Kembangât mâpâmâpâse
kep nâi mem kamânân gâbâ
âimnâ Oliwa bâknân zâiwen.
³¹ Mâtâbân âimnâ Yesunâ itâ
sâm dâtnânngoip, “Nâtik ziren
a ziņ gâsuninetâ zen nânġâm
pâlâtânziņ lolot, zorat op
âksik birânim âibi. Kembangât
den kulem nâi ziap, zo bon
upap. Den zo itâ,

‘Nâ râma galem a kua râma
zen sinjururuņ op âim
nanġâbi.’

³² Nâ sa nânġânek. Nâ mu-
muņan gâbâ zaatnâ Gâlilaia
âi kândom otziņġâbat.” ³³ Sâi
Peteronâ itâ sâm dukui, “A
nâmbutnâ, ziņ birâgibi.
Nâ ko mân birâgibat.
Buņ kâtiknâ.” ³⁴ Yatâ sâi
Yesunâ itâ sâm dukui, “Nâ
perâknak dâgobâ. Gâ nâtik
ziren kwâimbâninandâ sâp
karâmbut oi kuruknâ diņ
sâbap.” ³⁵ Yatâ sâi Peteronâ
itâ sâip, “Gâ gomnâ nâ nonâ
sâne mân kwâimbâgibat.” Sâi
arâpnâ nâmbutnâ, nen den
yatik sâwen.

³⁶ Nen âimnâ nak kalâm
nâi kutnâ Gezemanê, zoren
takâm Yesunâ arâpnâ itâ
sâm dâtnânngoip, “Zen ziren
tatne nâ ândi âi ninâu
sâbâ.” ³⁷ Yatâ sâmġâ Petero
sot Zebedaiogât nanzatnâ
diiziņġi âiwe. Âimnâ Yesunâ
umġâ yâmbârei ken bet kakit
oip. ³⁸ Yatâ op dâzânġom
sâip, “Umnâ yâmbârei mu-
muņâ otnigap. Zen nâ sot
tap um wâġân ândinek.”

³⁹ Yatâ sâmġâ mâik nâi âim
si sâņġân hânân ge tutukum
itâ sâm ninâu sâip, “Ibânâ,
nânġânim sâknam kâmut zi
betnan mena buņ oik. Oi
nâġât den buņâ, gâġât den,
zo kâtigibap.”

⁴⁰ Yatâ ninâu sâmġâ
puriksâm arâp karâmbut
ziņġiri uman zem tatne
Petero itâ sâm dukui,
“Zen nâ sot gwâlâ mâik nâi
ândibigât dâp buņâ? ⁴¹ Zen
mâsimâsikâyân loribegât um
gwâlâ ândim ninâu sânek.
Umġâ bâbâlaņ opmap.
Sâknâ ko yâmbâremap.”

⁴² Dum âimnâ den itâ sâm
ninâu sâip, “Ibânâ, sâknam zi
betnan mimbangât nânġâna
mân dâp oi laņ gâġât den,
zo kâtigibap.” ⁴³ Yatâ
ninâu sâmġâ âburem arâp
karâmbut, zen sinziņâ uman
oi zinetâ ga muyageziņġip.
⁴⁴ Zâmbamġâ âi ninâu sâi sâp
karâmbut oip. Den mârur
sâip zo yatik ninâu sâip.

⁴⁵ Ninâu sâm nanġâm arâp
zeņġâren puriksâm itâ sâm
dâzânngoip, “Zen uman tok
zem te? Zi mârur narâk
uap. A bonġâ, nâ bâliņ mâme
a zeņġât bitziņan zâibâman.
⁴⁶ Zaatne âinâ. Iknek. A
sâi gâsunim nobi, zo mâte
otniņġap.”

Kâsa ziņâ Yesu gâsuwe.

(Mk 14:43-50; Lu 22:47-53;
Yo 18:3-12)

⁴⁷ Den yatâ sâm kiri arâp
kiin zagât, neņġâren gâbâ
a nâi, kutnâ Yuda, zâknâ
a kâmut kândom otziņġi
gawe. A kâmut zo tirik

namâ galem a patâ sot a sâtñâ, ziñâ sângonzângone kâmbam sot sâu patâziñâ mem gawe. ⁴⁸ Oi Yudañâ den kânñan itâ sâm dâzângoip, “Nâ lum mângansa zi sâm gâsubi.” ⁴⁹ Oi gamñâ zorenâk Yesugâren âim O patânâ sâm lum mângarip. ⁵⁰ Yatâ oi Yesuñâ den ñâi itâ sâm dukuiip, “Buku, nep tuubam gaat, zo tuum nanğânan.” Yatâ sâi a kâmut, zen Yesugâren ga gâsum saawe.

⁵¹ Oi Yesu sot ândiwen, nenğâren gâbâ ñâiñâ sâuñâ sâmbum tirik namâ galem a patâgât kore a ñâi kindapñâ kârâm kwâkip. ⁵² Yatâ oi Yesuñâ itâ sâm dukuiip, “Sâugâ mirâñan hanguna giririk. Ñâi zâk sâuñâ zângoï hâuñâ kumbi. ⁵³ Nâgât dap nânğat? Nâ Ibânanğâren ninâu sa sâi ko sumbem kâwali a kâmut kiin zagât, zo kegâk sâi gem galem otnibe. ⁵⁴ Oi zen gem ga galem ot-nine Kembangât ekabân den ziap, zo dabân bon opap?”

⁵⁵ Yatâ sâmñâ a kâmut gâsunam gawe, zo itâ sâm mâsikâziñgip, “Nâgât dap nânge? Zen nâgât nânğâne kâmbam ku oi kâmbam sot sâuziñâ mem ga gâsânoge? Zorat sa nânğânek. Nâ sirâmñâ sirâmñâ tirik namin zen Kembangât den sinji dâzângoman. Oi zen zoren mân gâsânowe. ⁵⁶ Oi zi Propete zenğât den kâtigibapkât âsagiap.” Oi Yesugât arapñâ, nen aksik Yesu birânanğâm sinjsururuñ âiwen.

Yesu a sâtñanğât namin diim âiwe.

(Mk 14:53-65; Lu 22:54-55, 63-71; Yo 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Kâwali a zen Yesu gâsum tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkâren diim âiwe. Zâkkât namin Kembangât gurumin den zorat galem a sot a sâtñâ mindum tarâwe. ⁵⁸ Zen Yesu diim âinetâ Petero zâk kândâtziñan bet molizingâm arip, Âi takâmñâ tirik namâ galem a patâgât dâmân kâligen bagimñâ kore a zenğât oserân itâ nânğâm kwâkâm getâip, “Yesugât den dap sâbi? Zorat ziren tap nânğâbat.”

⁵⁹ Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zen aksik tapñâ Yesugât den sâkñanâk sâm kunatkât den sâm kâruwe. ⁶⁰ Oi a donğep den sarâ donğep sâm bonñâ mân muyagiwe. Oi bet a zâgât gawet. ⁶¹ Zet gamñâ itâ sâwet, “A zirânâ itâ sâip, ‘Nâ Kembangât tirik namâ kândañâ sirâm karâmbut umñanâk dum tuubat.’”

⁶² Yatâ sâitâ tirik namâ galem a patâ, zâk zaatñâ Yesu itâ sâm mâsikip, “Gâgât den se, zorat den hâuñâ sâban mo mân sâban?” ⁶³ Sâi Yesuñâ den mân sâm kirip. Yatâ kiri tirik namâ galem a patâ, zâkñâ itâ sâm dukuiip, “Anutu, ândiândi mariñâ, zâkkât mâtenjan mâsikâgiga sâm kâtigenan. Gâ Kristo, Anutugât nanñâ mo a ñâi?”

⁶⁴ Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dukuiip, “Zo sat, zo. Oi ñâi dâzângua nânğânek. Gâtâm

a bonjâ, nâ imbanjâ marinjâ, zâkkât âsanjâ bongen tap sumbem unumunum kwâknan gem ga nikpi.”

⁶⁵ Yatâ sâi tirik namâ galem a patâ den zo nângi bâlij oi hâmbânâ mem moloj arâpnâ itâ sâm dâzânngoip, “Zâk Anutu yatâ op sap. Wangât den zagât sâm kârumat. Den sap, zo aksik nânge. ⁶⁶ Den zo nângâm dap dap nânge?” Mâsikâziŋgi zinjâ itâ sâwe, “Zâk mumunanjât sinji uap.”

⁶⁷ Yatâ sâmnâ tâpziŋandâ Yesu si sângânŋan tâpkumjâ bitziŋandâ kom kâbakniwe. Oi a nâmbutjandâ bitziŋ tipjandâ pâlomŋan kunzirâwe. ⁶⁸ Oi itâ sâm dukuwe, “Kristo, gâ Propete ândiat oi ko sânan. A gogap, zo kutjâ nâi?”

Peteronjâ Yesu kwâimbip.

(Mk 14:66-72; Lu 22:56-62; Yo 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Yatâ op tatne Petero zâk namâ sombemân tâip. Tâi kore ambân nâinjâ zâkkâren âim sâip, “Gâ ko Galilaia a, zâk sot ândimat.” ⁷⁰ Yatâ sâi Peteronjâ a tarâwe, zengât mâteziŋan kwâimbâm sâip, “Gâ den sat, zo nâ nângâm kwaksan.” ⁷¹ Yatâ sâmnâ geibâ sâi kore ambân nâinjâ ekjâ a itâ sâm dâzânngoip, “A zi Yesu Nasarete gokjâ, zâk sot ândimap.” ⁷² Yatâ sâi Peteronjâ kwâimbâm den sâm kâtigeip. Oi sâip, “Nâ a zo mân ekman.” ⁷³ Yatâ sâm mâik nâi kinjâ

a zinjâ Peterogâren âim sâwe, “Gâ perâkŋak zengât kâmurân gokjâ. Nen diŋgâ holinjâ nângen.” ⁷⁴ Sânetâ dum Anutu mâteŋan sâm kâtigem den laj sâm itâ sâm dâzânngoip, “Nâ a zo mânâk ekman.” Sâi zorenâk kurukjâ diŋ sâip. ⁷⁵ Oi Yesujâ den mârur sâip, zo Peteronjâ nângip, “Gâ sâp karâmbut kwâimbânina kurukjâ diŋ sâbap.” Den zo nângâm umbâlâ op âkŋan âim girâp patâ iseip.

27

Yesu zâk Pilatogâren diim âiwe.

(Mk 15:1; Lu 23:1-2; Yo 18:28-32; Apo 1:18-19)

¹ Haŋsâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen mindum Yesu koindâ mumbapkât den sâwe. ² Oi sâne Yesu bikjâ saamjâ diim âim Roma a kutâ Pilato, zâkkâren parâwe. ³ Mumbapkât sâm kâtigine Yuda, zâk zo ekjâ wangât yatâ uan sâm umjâ bâlei kât pindâwe, zo mem âim tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ mâburem ziŋgip. ⁴ Oi itâ sâm dâzânngoip, “Nâ laj opjâ a târârakjâ zi bitziŋan paan.” Yatâ sâi zinjâ sâwe, “Wangât nengâren ga sat? Zo gikak.” ⁵ Yatâ sâm kât zo birânetâ mem tirik namin lum pam âi sip miangip.

⁶ Tirik namâ galem a patâ, zen kât zo memjâ sâwe, “Kât zi kâmbamgât sângân, zorat tirik namin pâindâ mân dâp upap.” ⁷ Oi kât zo mem dap utnat sâm âragum hân

ñai kwâlâwe. Hân zo âmañ tuutuun agât hân sâmarâwe. Hân zo kamân ñain gâbâ ga ândiândiñ, zo mune zoren hanzângogigât sângân miwe. ⁸ Oi narâk zoren hân zorat kutñâ ñai kâmbam hân sâne kâtigeip. ⁹ Oi Propete Yeremia zâkkât den kânñan sâip, zo bon oip. Den zo itâ, “Isirae a zen a sângânñangât kât sâwe. ¹⁰ A sângânñangât kât ekap 30, zorân âmañ tuutuun agât hân, zo sângân miwe. Kembunâ dâtnogip, yatik urâwe.”

A kutâ zâk Yesu poru nagân mumbapkât sâip.

(Mk 15:2-5; Lu 23:3-5; Yo 18:33-38)

¹¹ Zen Yesu diim âine a kutâ Pilato, zâkkât mâtenñan kiri itâ sâmbâsikip, “Topkanğât dâtno. Gâ Yuda zengât a kutâ?” Sâi Yesuñâ sâip, “Sat, zo.” ¹² Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zinjâ den sâkñanâk sâmbâ kine den hâuñâ mân sâip. ¹³ Yatâ oi Pilatoñâ dukum sâip, “Gâgât den doñbep sânetâ wangât den hâuñâ mân sat?” ¹⁴ Oi Yesuñâ den hâuñâ ñai mân dukui a kutânâ nâñgi imbânñâ oip.

¹⁵ Pasowa kendon narâk dâp a kutâ zâk Yuda a tâk namin tâpmarâwe, zengâren gâbâ ñai olañ zingâmâip. ¹⁶ Oi narâk zoren kâmbam ku a bâliñâ ñai tâk namin zeip, kutñâ Baraba. ¹⁷ Oi a mindumñâ kinetâ Pila-tonñâ mâsikâzingâm sâip,

“Ñai olañbatkât nâñge? Baraba mo Yesu kutñâ ñai Kristo sâme?” ¹⁸ Yuda a sâtñâ, zen Yesugât um kâlak nângânğâm zâkkâren parâwe, zorat nângâmñâ sâip.

¹⁹ A kutâ, zâk den sâmbâ kubikkubik tâtarân tâi ambinñandâ zâkkâren den itâ pâi gâip, “Gâ a târârak zo, zâkkât den mân mâsâsuatpan. Nâ itârân umanân nângâm zâkkât op sâknam doñbep nângan.”

²⁰ Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zen a umziñan gem sâwe, “Zen sâne Baraba olaññâ ko Yesu ko koi mumbap.”

²¹ Oi a kutâ zorân dum mâsikâzingâm sâip, “Ñai mo ñai olañbatkât se?” Sâi zinjâ sâwe, “Baraba.” ²² Sânetâ itâ sâmbâsikâzingip, “Yesu, kutñâ ñai Kristo sâme, zâk dap okñangâbat?” Sâi zen lâu mâtâkâm aksik sâwe, “Zâk poru nagân moik.” ²³ Sâne a kutânâ dum mâsikâm sâip, “Wan tosgât?” Yatâ sâi den kâtik sâmbâ sâwe, “Zâk poru nagân moik.”

²⁴ Yatâ utnetâ Pilatoñâ sâi den mânâk nângâm den doñbep sâne sâi too pindânetâ mâteziñan bikñâ too sanğonñâ sâip, “A târârak zirat tosa nâgâren zimbap, zo zengât singi uap.” ²⁵ Sâi a ambân kâmut, zen itâ sâwe, “Tosa zo nen sot kiurâpniñ nengâren zimbap.” ²⁶ Yatâ sâne a kutânâ Baraba olañ zingip. Yesu ko sâi inzut

kuupnjoot, zorân lapitne poruyân kumbigât kâwali a bitziñan pâip.

Kâwali a, zen Yesu kom eksâwe.

(Mk 15:16-20; Yo 19:2-3)

²⁷ Oi a kutâgât kâwali a, zen Yesu namin gâbâ diim gem kâwali a zengât namâ sombemân âim sânetâ kâwali a ziñâ aksik minduwe. ²⁸ Mindumñâ Yesugât hâmbâ mâkâm kâwali a zengât hâmbâ kuriñâ giñangâne giarip. ²⁹ Oi tâk sâtmam goñkom kâukñan pane giarip. Oi bikñan tân ñâi pindâne bikñâ bongen mem kirip. Yatâ opñâ kâwali a zen zâkkâren gam simin liim itâ sâwe, “Oe, Yuda zengât a kutâ.” ³⁰ Oi tâpziñâ tâpkum tân bekñan mem kâukñan kuwe. ³¹ Yatâ kom eksâmñâ kâwali a zengât hâmbâ, zo mâkâm zikñâ hâmbâ du giñangâne giari poru nagân kunam diim âiwe.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mk 15:21-32; Lu 23:26-43; Yo 19:17-27)

³² Diim âim mâtâbân a ñâi muyagiwe, kutñâ Simoñ, Kirene kamânân gokñâ. Zâk okñangâne Yesugât poru nak bekñan mem lugi âiwe. ³³ Âimñâ hân ñâi kutñâ Goligata (niñ denân ko kâuk siñit), zoren takâwe. ³⁴ Zoren takâmñâ waiñ too sot um gulip too mâpot pindânâ sâne nem ekñâ birip. ³⁵ Yatâ oi poru nagân kuwe. Kune kiri

hâmbânangât wenzu pam igâwe. Ikne muyageip dâp miwe. ³⁶ Yatâ opñâ galem tarâwe. ³⁷ Oi kâukñâ kwâkñan poru nagân topñâ itâ kulemgune zeip, “Zi Yesu, Yuda zengât a kutâ.”

³⁸ Oi kâmbam ku a zâgât poru nagân zâkom, ñâi toren, ñâi toren kwânângâzikâwe. ³⁹ Oi a ambân zoren âim gawe, zen sâm siñan gem den top topñâ dukum kâuk birâm sâwe, ⁴⁰ “Bâi, gâ tirik namâ kândañ sirâm karâmbut tuum nangâbat sâin. Bâi, gikâ sâkkâ sâna poru nagân gâbâ âkâm geik. Oi gâ Anutu nannâ ândiat oi poru nagân gâbâ pâtan ge.” ⁴¹ Oi tirik namâ galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a sot a sâtnâ, zen yatik dukum sâwe, ⁴² “A nâmbutñâ tâmbetagonam utnetâ tânzângomap. Zikñangât ko kwaksap. Zâk Isirae a nenngât a kutâ ândiap oi ko poru nagân gâbâ âkâm gâi zâkkât diñâ nângânat. ⁴³ Zâk nâ Anutugât nannâ sâmb, nângâm pâlâtânâ Anutugâren pâi zeip, zorat Anutuñâ zâkkât nângap oi ko poru nagân gâbâ kwâki geik.” ⁴⁴ Oi kâmbam ku a zâkowe, zet yatik den mot dukuwet.

Yesuñâ moip.

(Mk 15:33-41; Lu 23:44-49; Yo 19:28-30)

⁴⁵ Yatâ okñangâne mirâ bâkñan zoren ñâtâtik muyagem zeï mirâ oi âkip. ⁴⁶ Mirâ oi Yesuñâ den kâtikñâ

den sâm sâip, “Eli, Eli lama sabatini (niin denân ko, Anutunâ, Anutunâ, wangât birânigat)?” ⁴⁷ Oi kirâwe, zengâren gâbâ a nâmbutnâ zinjâ sâwe, “Zâk Elia konsap.” ⁴⁸ A nâinjâ nângâm sârârâk kârâm âim sarugât kâmon mem ga winiga too kâlaknoot sum kapijnkum pindip. ⁴⁹ Oi a nâmbutnâ itâ sâm dukuwe, “Nen tap iknâ. Elia perâknak ga mâkâbap mo bujâ?” ⁵⁰ Oi Yesu zâk dum den kâtiknâ den sâi Kaapumnâ takâm arip. ⁵¹ Moi tirik namin sângum patâ, zo uren gâbâ oloj gei kwâkip. Oi wâriņ mei kât âbângum nanjip. ⁵² Oi a zengât kwak, zo pâronjsâi Kembangât sinji a ândim muwe, zo zengâren gâbâ nâmbutnandâ zaarawe. ⁵³ Oi Yesu zâk kâdom op zaari zen kwagân gâbâ zatnâ kamân kâuknjan zo âim a donbep muyagezingâwe. ⁵⁴ Oi kâwali a galem sot arâpnâ kirâwe, zen wâriņ sot kut nâi nâi zo eknâ imbanâzinj buj oi sâwe, “Perâknak a zirâņ Anutugât nannâ ândeip.”

⁵⁵ Yesu kuwe, narâk zoren ambân donbep kârebân kin kut nâi nâi zo ek nanjâwe. Ambân zo, zen Yesu molim kore okņanğâm Galilaia hânân gâbâ gawe. ⁵⁶ Maria, Madala kamânân goknâ sot Maria, Yakobo sot Yose zekât mamziknâ. Oi ambân nâi Zebedαιο nanzatnâ, zekât mamziknâ. Zen ârândân tarâwe.

Yesu hanguwe.

(Mk 15:42-47; Lu 23:50-55; Yo 19:38-42)

⁵⁷ Mirâ nâtiksâisâi Ari-mataia kâmânân goknâ sikum a nâi Yesugât a op ândeip, kutnâ Yosepe, zâk gâip. ⁵⁸ Gamnâ Pilatogâren âim Yesugât kâmbarânâ zorat dukum sâi Pilatonâ kâwali a sâm dâzânğoi pindâwe. ⁵⁹ Yosepenâ kâmbarânâ zo memnâ sângum kâu unaknandâ kâpim lum arip. ⁶⁰ Lum âim kât mâtâpnâ zik sinji nâi tuugip, zoren pamnâ kât patâ nâi kâbakņei âi mâtâp doonğoi arip. ⁶¹ Oi kwak nanjâmņan Maria, Madala kamânân gok sot Maria nâi, zet zo tap igâwet.

⁶² Kendongât kut nâi nâi kubikkubik narâk, zo âki ko hanjsâi tirik namâ galem a patâ sot Parisaio a, zen Pilatogâren âiwe. ⁶³ Âimnâ sâwe, “Patâniņâ, nen den nâi nânğen, zo dâgonâ. Sarâ a zâk wâgân ândeibân itâ sâip, ‘Momnâ sirâm karâmbut zem tap zaatpat.’” ⁶⁴ Zorat arâpnâ zinjâ âi kâmbarânâ mem âimnâ mumunjan gâbâ zaatsap sarâ sâbegât kâwali a sângonzânğona kwagân âi galem kinetâ sirâm karâmbut âkâbap. Mârum den sarâ zeip, zorat den sarâ kwâknjan zari lâmbatpapkât girem op dâgogen.” ⁶⁵ Sâne Pilatonâ itâ sâm dâzânğoi, “Kâwali a zingân. Diizingâm kwagân âim ziinjak dap mo dap nânge, zo yatâ doonğune tâpap. Yatâ sâi kâwali a zen

sot âimnâ kwagân zo winzip pam galem tarâwe. ⁶⁶ (-)

28

Yesu mumujan gâbâ zaarip.

(Mk 16:1-10; Lu 24:1-10; Yo 20:1-18)

¹ Yuda zengât kendon âki haŋsâsâgât Maria, Madala kamânân goknâ sot Maria bukuŋâ, zet kwagân iktam âiwet. ² Aritâ wâriŋ patâ mei Kembangât sumbem a nâinâ sumbemân gâbâ gem kât patâ mem kâbaknei ari kât kwâkŋan tâip. ³ Tobatnâ âsakŋoot hânpan yatâ. Hâmbânâ kâu timan. ⁴ Kâwali a, zen zo eknâ sânamziŋ sâmbui kengât op hânân gei zem ândiwe.

⁵ Oi ambân zagât zo, zet âi takitâ anâ itâ dâzâkom sâip, “Zet kengât mân oit. Nâ nâŋgan. Zet poru nagân kuwe, zo iktam gabot. ⁶ Oi zâk zi mân taap. Zâk mârum sâm dâzângoip, zo yatâ op mumujan gâbâ zaatsap. ⁷ Zet kek âi arâpnâ dâzângobabot, ‘Yesu zâk mumujan gâbâ zaatsap. Galilaia hânân âi kândom otziŋgâbap. Zen zoren âi ikpi.’”

⁸ Sâi zet kek kwak zo birâm kengât sot sâtâre op arâp den siŋgi dâzângoram sârârâk kârâm âiwet. ⁹ Aritâ Yesuŋâ mâtâbân muyagezikâm itâ sâm dâzâkoip, “Umzik âlip oit.” Yatâ sâi zet um topŋan âi pindiŋsâm mâpâsem kinjan gâsuwet. ¹⁰ Oi Yesuŋâ itâ sâm

dâzâkoip, “Zen mân kengât oit. Zet âi arâpnâ dâzângoitâ Galilaia hânân âi nikpi.”

¹¹ Ambân zagât, zet ar-itâ kwagân galem kirâwe, zengâren gâbâ nâmbutnâ zen âim kamân patin takâmŋâ tirik namâ galem patâ kut nâi âsageip, zorat siŋgi dâzângowe. ¹² Oi tirik namâ galem a patâ sot a sâtŋâ, zen mindum kâwali a zen kât doŋbep ziŋgâwe. ¹³ Ziŋgâm itâ sâwe, “Zen itâ sâbi. Nen nâtigân uman zeindâ arâpnâ ziŋ gam kâambarânâ mie. ¹⁴ Den zo Roma a kutânâ nângâbapkât kengât mân upi. Âlip niŋâ dukunat.” ¹⁵ Yatâ sâm dâzângone kâwali a zen den lum kât zo mem âiwe. Den sarâ zo Yuda a zengâren zeipŋak tok ziap.

Yesuŋâ bâkŋan arâpnâ muyageziŋgâm nep diŋ sâm ziŋgip.

¹⁶ Yesugât arâp kiin kânok, nen Galilaia hânân baknâ nâin Yesuŋâ den kânŋan dâtnângoipkât zoren zâiwen. ¹⁷ Zâimnâ ziknâ eknâ pindiŋsâm mâpâsiwen. Nâmbutnandâ ko um zagât urâwe. ¹⁸ Oi Yesuŋâ gootniŋan gam itâ sâm dâtnângoip, “Anutuŋâ im-bañâ top top aksik sumbe-mgât sot hângât nâ nigip. ¹⁹ Zorat ko zen hânŋâ hânŋâ, a kâmutnâ kâmutnâ, zengâren âim nep tuune dinnâ lum nâgât a ambân upi. Oi Ibâ sot nanŋâ, nâ sot Tirik Kaapum, nengât korân târokwap too saŋgon

ziŋgâbi. ²⁰ Den dâzangom
ândiwan, zo aksik lubigât
dâzangom ândibi. Oi ŋâi
dâzangua nângânek. Nâ
sirâmŋâ sirâmŋâ, âsâbân zen
sot ândia hângât narâkŋâ
âkâbap.”

Zo yatik.

Yesugât den sinji âlipnâ Marekonâ kulemguip

Yohanegât den sinji.

(Mt 3:1-12; Lu 3:1-9, 15-17;
Yo 1:19-28)

¹ Yesu Kristo, zâk Anutugât nanjâ, zâkkât den sinji âlipnâ, zo topkwapnâ. ² A sânginjâ Propete Yesaianjâ mârûm nâi Anutugâren gâbâ den itâ nângâm kulemguip, “Nângâ. Nâgât kore a nâi sângongua gâ kândom otgibap. Zâknâ mâtâpkâ kârâm kubikpap. ³ Barâ kâtik, mirâ âtânjan ândim den itâ sâbap, ‘Kembugât mâtâp kârâm pitâne gânduŋ oik.’”

⁴ Den zorat bonjâ ko Yohanenâ âsagem barâ kâtik mirâ kamân âtânjan ândim den itâ sâm dâzângomâip, “Umzinâ melâjne too sanjonziŋga Anutuŋâ tosaziŋ birâbap.” ⁵ Yatâ sâm dâzângoi ko Yerusalem kamân mâirâp sot Yudaia hânân a ambân ândiwe, zen gâbâreyangâm zâkkâren âiwe. Zen bâlinâziŋjâ sapsune Yohanenâ Yodaŋ toin sanjonziŋgâmâip.

⁶ Yohane zâk a kanpitâ ândeipkât sâk pâke âlipnâ mân mem ândeip sot nalem âlip mân nem ândeip. Yohanegât hâmbâ zo bâu kamele sâmotjandâ tuune

pam ândeip. Ka pânjan ko inzut nâi bâu sâknâ tuutuunâ, zo lap ândeip. Kumbon sot bânsat, zo nem ândeip. Ândim itâ zo sâm dâzângom ândeip, ⁷ “Betnan a nâi gam taap. Zâk kâwaliŋjâ nâi yatâ zemjângap. Nâ yatâ zorân irâ sikumjâ goribat, zorâgoot ko mân dâp upap. ⁸ Nâ tooyâk sanjonziŋgan. Ka zâknâ ko Kaapum bonjâ sanjonziŋgâbap.”

*Yohanenâ Yesu too sanjori
ari Sataŋnâ mâsikip.*

(Mt 3:13-17; 4:1-11; Lu
3:21-22; 4:1-13)

⁹ Narâk zoren Yesuŋâ Nasarete kamânân gâbâ Galilaia hân birâm Yodaŋ toin Yohanengâren takip. Âi taki ko Yonanenâ Yodaŋ toin sanjonziŋgip. ¹⁰ Yesu zâk toin gâbâ kopga egi sumbem pâronjsâi Anutugât Kaapum zâk nii kembâ yatâ opjâ Yesu kwâknjan gem pâip. ¹¹ Oi sumbemân gâbâ den nâi itâ âsagem gâip, “Nannâ, gâ umnandâ gâsugim biranmap. Oi gekjâ umnâ âlip opmap.”

¹² Op ko narâk zorenâk Kaapumjâ Yesu okjângi barâ kâtik, mirâ kamân âtânjan arip. ¹³ Zoren Sataŋnâ mâsikâm ândei hilâm 40 âkip. Yesuŋâ zuu osetziân ândeip. Ândei ko Anutugât sumbem a ziŋjâ on galemjâ okjângâwe.

*Yesuŋâ nep topkwap
arâpnâ gâsuziŋgip.*

(Mt 4:18-22; Lu 4:14-15)

14 Yohane tâk namin pane tâi ko Yesu zâk Galilaia hânân gamnâ Anutugât den sinji âlipnâ itâ dâzângom ândeip, 15 “Anutugât um topnjan ândiândigât narâknâ mâte uap, gât ko umzinâ melân Anutugât den sinji âlipnâ zirât nângâne bon upap.”

16 Yesunâ Galilaia saru sâtņan âim tap ko Simonj sot munjâ zikirip. Zet injangât nep tuum ândiwet. Zikiri injangât irâ pam kirâwet. 17 Yesunâ zâkonsâm itâ sâip, “Zet ga nâ târokwatnigit. Nânâ den âlip kwâkâm zika ândim ko zet injangât nep tuum ândiabot, yatigâk a zengâren tuum ândibabot.” 18 Yatâ sâi irâziknâ birâmņâ Yesu molim ba âiwet. 19 Yesunâ mâik nâi âim ko Zebedaio nanzatņâ Yakobo sot Yohane zikirip. Zet waņgâyân tapņâ injan mâme irâziknâ kubik tarâwet. 20 Yesunâ zâkonsâi nângâm ibâziknâ sot nep a waņgâyânâk tatne zâmbamņâ gem Yesu molim ba âiwet.

Yesu Kapenaum kamânân nep tuugip.

(Mt 4:12-17; Lu 4:14-15, 31-37)

21 Op ko zen Kapenaum kamânân âiwe. Yuda zengât kendon mâik zorat narâknâ oi Yesu zâk mâpâmâpâse namin zâim sinji âlipnâ sâm dâzângoip. 22 Den dâzângoip Yesugât nângâne imbanjâ oip. Yesu zâk sinji âlip den dâzângoip, zo Anutugât

gurumin den zorat galem a ziņ sâmarâwe, yatâ mân sâip. Zo walâm yatâ dâzângoip.

23 Narâk zorenâk mâpâmâpâse namin a wâkeņoot nâi tâip. 24 Zâknâ den yu kambânjâ sâm itâ sâip, “Yesu Nasarete goknâ, gâ dap otniņgâbam gaat? Gâ tâmbetnâņgobam gaat? Gâgât topkâ nângen. 25 Gâ Anutugât tirik a.” Sâi Yesunâ den yatâ mân sâbapkât dukum sâip, “Gâ hiriņsâm ayân gâbâ takâm ba âi.” 26 Yatâ sâi wâke zorân a zo okņangi kâkâksâm zei wâke zo yu kambânj sâm ko takâm ba arip. 27 A ambân zen zo ekņâ imbanjâziņ buņ oi âragwârâgu opņâ sâwe, “A zi dap dap yatâ? Topņâ nâi. Den uņakņâ sap. 28 Zâk a kâwaliņâ patâ wâke sorâk den dâzângoip sâtņâ lume.” Yatâ sâm sinjiņâ âragunetâ Galilaia hânân a ambân aksik nângâwe.

Yesunâ use mâsek kubikziņgip.

(Mt 8:14-17; Lu 4:38-44)

29 Yesu sot Yakobo sot Yohane, zen mâpâmâpâse namin gâbâ gemņâ Simonj sot Andrea, zekât mirin zâiwe. 30 Simonj sibunņâ, zâk mirin mâsek kârâpņoot op zeip. 31 Yesu zâk mirin zari dukuwe. Dukune zâkkâren âi bikņan gâsum mem zaarip. Oi sâknâ sânduksâip. Sânduksâi ko nalem om ziņgi niwe.

32 Nâtiksâisâi kamân mâirâp zen a wâkeziņoot sot sisi mâsekziņoot a ambân

gâbâreziŋgâm Yesugâren gawe. ³³ A ambân aksik mirâ sâŋgânŋan ga mindum tarâwe. ³⁴ Yesuŋâ a ambân doŋbep mâsek top top kubikziŋgip. Oi wâkeziŋoot wâke zo moliziŋgi âiwe. Wâke zen Yesugât topŋâ nâŋgâwe. Oi zo sâŋm muyag-ibegât dâzâŋgoip.

³⁵ Yesugât arâpŋâ uman zem tatnetâ nâtigân Yesuŋâ zaatŋâ zâmbam hân nâi a mân ândiândiŋan ba arip. ³⁶ Âim ko ninâu sâŋm ândeip. Haŋsâi Simoŋ sot bukurâpŋâ, zen Yesu kârum âim muyagemŋâ sâwe, ³⁷ “A ambân zen aksik kârugige.” Sânetâ Yesuŋâ itâ sâip, “Kamân ginŋan ginŋan âinâ. ³⁸ Zoren den siŋgi âlipŋâ dâzâŋgobarâk. Oi nep zo tuubâ sâŋm gem gâwan.” ³⁹ Yatâ sâŋmŋâ Galilaia hânân kamân dâp âim gam mâpâmâpâse namâziŋan zâim siŋgi âlip den dâzâŋgomŋâ wâkeziŋoot moliziŋgâm ândeip.

Yesuŋâ sâk bâlâ nâi kubikŋaŋgip.

(Mt 8:1-4; Lu 5:12-16)

⁴⁰ Sâk bâlâ a nâi Yesugâren âimŋâ um topŋan simin liim pindiŋsâm sâip, “Gâ imbaŋâgâ ziap, zorat gâ kubiknibâ sâŋm âlip kubikniban.” Yatâ sâi Yesuŋâ umŋâ nâŋgâm ko sâkŋan gâsum sâip, ⁴¹ “Nâ nâŋgâgigan. Bâi sâkkâ âlip oik.” Yatâ sâi ko useŋâ sogei âlip oip. ⁴²⁻⁴³ Oi Yesuŋâ zorat siŋgi zo a ambân torenŋâ mân

dâzâŋgobapkât sâŋm kâtigem sâŋgongoip. ⁴⁴ Itâ dukui, “Gâ nâŋgâ. Zorat den siŋgi a ambân laŋ mân dâzâŋgoban. Mârum nâi Moseŋâ den nâi sâip, zo luban. Gâ tirik namâ galem agâren âi sâkkâ tirâpkuna egi ko nii mo zuu nâi mem ko Anutugât siŋgi sâŋm a sâtŋâ zo pindânan. Usegâ sogiap, zo a ambân ek nâŋgâbigât yatâ otnan.” ⁴⁵ Sâi ko a zo zâk âim ko Yesugât diŋâ kwâkâm a ambân pisuk âi dâzâŋgoip. Zorat opŋâ a ambân ziŋâ Yesugâren mindum gabegât Yesu zâk kamân patin mân âim gâip. Birâm hibuk mâtâp âim gam ândeip. Yatâ ândeip ko a ambân kamân naŋgâm naŋgâm tarâwe, zenŋak zâkkâren âimarâwe.

2

Yesuŋâ a nâi kiŋ bik mumuŋâ kubikŋaŋgip.

(Mt 9:1-8; Lu 5:17-26)

¹ Yesu zâk mâik nâi ândim ko Kapenaum kamânân âbureip. ² Âburem mirin zâi tâi ko kamân mâirâp zen nâŋgâmŋâ zâkkâren mindum mirâ piksâmŋâ mirâ sâŋgânŋan mindumŋâ mirâ mâtâpŋâ dooŋguwe. ³ Yesu zâk mirin den dâzâŋgom tâi a kimembut bukuziŋâ nâi kin bik mumuŋâ, zo lum gawe. ⁴ Oi a ambân nâmbutŋâ zen sot gawe. A kâmut patâŋâ mirâ mâtâp dooŋgune ko lum mirâ kwâkŋan zâim ogep kwâsat temŋoorâk pane Yesugât kiŋ topŋan geip.

⁵ Pane gei zeï ko Yesuñâ nânġâm pâlâtânziñanġât bonñâ zo ekñâ a zo itâ dukuip “Nannâ, to sagâ biran.” ⁶Yatâ sâi ko Anutuġât gurumin den zorat galem a tarâwe, ziñâ itâ nânġawe, ⁷ “A zi wan den sap? Zâk Anutu mem ge kwap sap. Op ko Anutu zâizâiñ okñanġap. Anutu, zâk kânokñâ to saninñâ birâmap.” Yatâ nânġâm tatnetâ Yesuñâ umziñan nânġâm itâ sâm dâzânġoip, ⁸⁻⁹ “Zen umziñan wangât den zo yatâ nânġe? Zen dap nânġe? Nep ikâ zorânñâ bâbâlan? Tosa birâbirân mo sâk kubikkubik?” ¹⁰ Yatâ sâmñâ Yesuñâ itâ sâip, “A bonñâ nâ hânân ândim a ambân zenġât to saziñ birâbatkât imbanñâ zemniġap, zorat topñâ ikpigât den zo dukuan.” ¹¹ Yatâ dâzânġomñâ puriksâm a kiñ bik mumuñ zo itâ dukuip, “Gâ zaat isen koremgâ zo mem ko ba kamângan âi.” ¹² Yatâ sâi zaatñâ mâteziñanâk isenñâ zo mem ko ba arip. A ambân zen ekñâ kâwaliziñâ buñ oi Anutu mâpâsem sâwe, “Kulem zi itârânġ âsagei iksen, zi sen pup iksen.”

Yesuñâ bâliñ mâme a zen sot buku oip.

(Mt 9:9-13; Lu 5:27-32)

¹³ Yesu zâk yatâ op ko dum Galilaia saru sâtñan ġiarip. Zoren a ambân mindum ganetâ den siñġi âlip sâm dâzânġoip. ¹⁴ Dâzânġom âim ko Alipaiogât nanñâ Lewi egi

kât mimiñâ namin tâi itâ sâm dukuip, “Gâ nâ sot pâlâtân op molini.”

¹⁵ Sâi zâk zaatñâ beknan sâip. Lewiñâ sâi Yesu mirin zâi tâi Lewi bukurâpñâ kât mâme a sot bâliñ mâme a tatnetâ Yesu sot arâpñâ zen sot nalem niwe. Kât mâme a zen kât memñâ nâmbutñâ kâmbu memarâwe. A zo yatâ zo donbepñâ Yesu molim zâk sot ândim pâlâtân kwarâwe.

¹⁶ Parisaio a kâmurân ġâbâ Anutuġât gurumin den zorat galem a nâmbutñâ, zen iknetâ Yesu zâk kât mimiñ a sot bâliñ mâme a osetziñan tap nalem neip. Parisaio a zen ekñâ Yesu arâpñâ itâ sâm mâsikâziñġawe, “Wangât patâziñâ zâk bâliñ mâme a zen sot tap nalem niap?”

¹⁷ Sâne Yesuñâ nânġâm itâ sâm dâzânġoip, “Sisi mâsek kubikkubik a, zen a sâkziñâ wâġân zenġâren nep mân tuume. A mâsekziñoot zenġârenâk tuume. A ziñanġât nen âlipñâ sâme, nâ zenġât mân gem ġawan. Nâ bâliñ mâme a diiziñġa nâġâren gabigât sâm gem ġawan.”

Nalem birâm kendon ândiândiñanġât Yesu mâsikâwe.

(Mt 9:14-17; Lu 5:33-39)

¹⁸ Narâk zoren Yohane arâpñâ sot Parisaio a, zen nalem birâm kendon ândiwe. A nâmbutñâ ziñâ Yesuġâren âim itâ sâm mâsikâwe, “Yohanegât arâpñâ sot Parisaio zenġât arâpziñâ, zen nalem birâm ândime.

Arâpkâ zen ko wangât nalem mân birâm nemjik ândie?”
 19 Yatâ sârn mäsikâne Yesunâ itâ sârn dâzânngoip, “A kutâ, zâk arâpnoot ândei dap yatâ nalem birâm ândibi? A kutâziñoot ândim yatâ mân upi. 20 Gâtâm a kutâ betziñan mine kârubi, narâk zoren umbâlâ op nalem birâm ândibi.

21 Nen hâmbâ sânjiñâ oloñoloñan zo unakñâ mân pam gârimen. Wangât, unakñandâ sânjiñâ zo diigi oloñi mâtâp patâ opap sârnñâ mân upmen. 22 Wâiñ too kâtik unakñâ hâkop sânjiñan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiñ too kâtikñâ zorân hâkop kunziri hâkop sot waiñ ârândân buñ upabot. Waiñ unakñandâ hâkop unakñan giari dâpnâ upap.”

Kendongât den.

(Mt 12:1-8; Lu 6:1-5)

23 Yuda zengât kendon narâk nâin Yesu sot arâpnâ kâlamân obândiwe. Âim ko arâpnâ zen segoñ burotñâ namuñ niwe. 24 Yatâ utne Parisaio a ziñâ Yesu itâ sârn dukuwe, “Ziñgitnan. Zen kendonân mân orotñâ ue.”

25-26 Sânetâ Yesunâ itâ sârn dâzânngoip, “Dawidi sot arâpnâ, zen nalemgât mom ko urâwe. Zen den zo sâlâpkum nângâme mo buñâ? Abita tirik namâ galem a ândeip, narâk zoren Dawidiñâ Anutugât tirik namin zâim Anutugât siñgi nalem parâwe, zo mem nem ko arâpnâ ziñgi niwe. Zen

mân orotñâ urâwe. Tirik namâ galem a, zen ziñjik nalem zo nimbigât sâsân.”

27 Yatâ sârnñâ itâ dâzânngoip, “Kendon zo agât op âsageip. 28 Ka anâ kendongât mân op âsagiwen. Oi a bonñâ, nâ kendongât sot kut nâi nâigât marinâ ândian.”

3

Yesunâ kendonân a nâi kubikñangip.

(Mt 12:9-14; Lu 6:6-11)

1 A nâi bikñâ humutjik mâpâmâpâse namin zâi tâi Yesu zâk zoren zarip. 2 A nâmbutñâ ek tatnetâ kubikñangi ko denân pânarn tarâwe. 3 Yesunâ a bikñâ humutjik zo itâ dukuip, 4 “Gâ zaatñâ a ambân mâteziñan ga kin.” Sâi zari Yesunâ a ambân itâ mäsikâziñgip, “Mäsikâziñga sânek. Kendonân nep ikâ zorân âlip tuutuun? A kubikziñgâziñgân mo a tâmbetzânngoziñgân?” 5-6 Yatâ sâi zen den hâunâ mân sâwe. Mân sânetâ purikgurik op kin ziñgitñâ um kâtikziñangât op umñâ bâleip. A zo itâ dukuip, “Bikâ tântân pa.” Sâi a bikñâ pâi âlip oip. Yatâ oi ekñâ Parisaio a, zen âimñâ Herode arâpnâ zen sot zorenâk zâk dap yatâ kunat sârn den âraguwe.

A ambân kâmutñâ kâmutñâ Yesugâren gam nanğawe.

7-8 Yesu sot arâpnâ saru sâtñan âine a ambân kâmut

patâ Galilaia hânân gâbâ sot Yudaia hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Idumaio hânân gâbâ sot Yodañ too nâmbut zenğâren gâbâ sot Tiro Sidon zenğâren gâbâ, a kâmut patâ zo, zinjâ Yesugât den sinji nângâmñâ ga Yesugâren minduwe.
 9 Yesuñâ zingitñâ arâpñâ itâ sâmbâ dâzânğoi, 10 “Wañğâ ñai ga gootñinjan tâik.” A kâmut zorân lân kwândâlenibegât sâmbâ wañğâgât sâip. A donbep kubikzingâmâip, zorat op a mâsekziñootñâ gootñan âinam agom kâbakñeyanğawe. 11 Ka a wâkeziñoot zorân ko hânân gei pindiñsâm zem kambân sâmbâ sâwe, “Gâ Anutugât nanñâ op ândiat.” 12 Yatâ sâmbâ Yesuñâ zikñâ topñâ zo a ambân lan mân dâzânğobigât sâmbâ kâtigeip.

Yesuñâ a kiin zagât gâsuzinjip.

(Mt 10:1-4; Lu 6:12-16)

13 Yesu zâk bakñâ ñain zâim a umñandâ nângâm sâlâpzanğoi, zo zânğonsâi zâkkâren gawe. 14 Ganetâ a kiin zagât zâk sot ândibigât sâip. A kiin zagât zo itâ sâmbâ dâzânğoi, “Zen âimñâ a ambân den sinji âlipñâ dâzânğobi.” 15 Yatâ sâmbâ ko wâke molibigât imbânñâ zinjip. 16 A kiin zagât zo, zenğât kutziñâ itâ, Simon, Yesuñâ kutñâ ñai Petero sâmbâ pindip. 17 Zebedaiogât nanzatñâ Yakobo sot munñâ Yohane, zekât kutzikñâ Boanegesi sâip (niin denân ko,

dinzikñâ kundundun yatâ opmap). 18 Andrea, Pilipo, Batolomaio, Mataio, Toma, Alipaiogât nanñâ Yakobo sot Tadaio sot a ñai Simon Zelote sot Yuda Karioto kamânân gokñâ. 19 Yuda zâk ândim Yesu tirâpzanğoi kâsa zin gâsuwe.

Yesugât nângâne kwakmak oip.

(Mt 12:24-32; Lu 11:14-23; 12:10)

20 Yesu sot arâpñâ mirin zâimñâ nalem om ninat sâmbâ a ambân kâmut patâ mindune ko nalem mân niwe. 21 Yesugât torerâpñâ zin itâ sâmbâ gâsunam âiwe. A nâmbutñandâ Yesugât umñâ gulip uap sâwe.

22 Anutugât gurumin den zorat galem a nâmbutñâ, zen Yerusalem kamânân gâbâ gam itâ sâwe, “Wâke zenğât patâziñâ Bezebulunñâ umñan gei kin, zorân imbanñâ pindi wâke molizingâmop.”

23 Sâmbâ Yesuñâ zânğonsâi zâkkâren âine den sumbuñâ itâ sâmbâ dâzânğoi, 24 “Satan zâk âlip zikñak moliyanğabap mo? Hân ñaiğât a zen ziinğak agom kâsâpagone hânziñâ kwamen zimbap. 25 A ñai sot warâpñâ, zen sârek op kâsa utne kâsâp âsagibap. 26 Satanñâ arâpñâ zânğom molizingi sâi ko zâkkât nep kamânñâ zorâgoot gulip opap.”

27 Yesuñâ yatâ sâmbâ Sa-tanğât den sumbuñâ ñai itâ sâmbâ dâzânğoi, “Mirâ mar- inñâ, zâk kâwali op mirin tâi

ñâinâ zâim sikum kut ñâi ñâi laj mimbap? Zo mân orot. A zorânâ kâwali a zo kom kin bik saam pam ko sikumñâ âlip beknjan mimbap.”

28-30 Op ko Anutugât gurumin den zorat galem a, zen Yesu umñan wâke ândiap sâwe, zorat itâ sâm dâzânngoip, “Nâ perâknak dâzânngobâ. Den bâlinj top top zorat tosa birâbirânj, zo ziap. Ka a ñâi zâk Tirik Kaapum mem gei kwâknjanngâm den bâlinjâ sâbap, zorat tosa ko mân birâbirânjâ. Zo ko narâk dâp tap zâibap.”

Yesugât mamñâ murâpnâ.

(Mt 12:46-50; Lu 8:19-21)

31 Den yatâ dâzânngom tâi Yesugât mamñâ murâpnâ sombemân ga kin gibapkât den pane zarip. Oi Yesunâ a ambân osetzinan tâi dukuwe, 32 “Mamgâ sot mun gatkâ ga kin gem gânan se.” 33 Sâne a ambân tarâwe, zo zingitnjâ itâ sâm dâzânngoip, “Nâgât mamnâ sot murâpnâ, zo waniñ zinjâ? 34 Nâgât mamnâ mun garâpnâ zi te. 35 Anutugât sâtnjâ nânngâm lume, zen nâgât mamnâ mun garâpnâ ue.”

4

Arik maamaandinjâgât dâzânngoip.

(Mt 13:1-9; Lu 8:4-8)

1 Yesunâ saru sâtnjan geim den sinji âlipnjâ dum dâzânngoip. A ambân donjebep patâ mindune birâm wanjâyân zâi tâip. A

ambân zen sagân tarâwe. 2 Yesu ziknjâ wanjâ kwâknjan tapnjâ den sinji âlipnjâ sâm dâzânngoip. 3 Den sumbuñâ top top dâzânngoip. Nâi itâ sâm dâzânngoip, “Nâ sa nânngânek. 4 A ñâi keet maandinjbam nebân arip. Âi maandenji ko keetnjâ nâmbutnjâ mâtâbân gei zeip. 5 Zei nii zinjâ ga nem nanjâwe. Keet nâmbutnjâ ko hân sinjtnjan gei zeip. Kât kwâknjan zeipkât kek takip. 6 Zo mirâsinj takâm maa irikirik pâi moip. Ândânjâ kât kwâknjan zeipkât maa egi hâlâlânjsâm moip. 7 Keet nâmbutnjâ hibuk osetjan gei zeip. Oi kâmnjâ taki hibuknjâ kwârakuipkât bonnjâ buñ oip. 8 Keetnjâ nâmbutnjâ ko hân kelâknjoorân gei ze bonnjâ takâmnjâ bonnjâ imbanjâ oip. Topnjâ ñâigât 30 oi, ñâigât 60 oi, ñâigât 1 handeret. Bonzinjâ yatâ âsagiwe.” 9 Den yatâ sâmnjâ itâ sâip, “A ñâi kindapnootnjâ ko den zi nânngâbap.”

Den sumbuñik dâzânngomâip, zorat den.

(Mt 13:10-17; Lu 8:9-10)

10 A ambân donjebep patâ âim nanjâne a nâmbutnjâ sot Yesu arâpnjâ zen ziiñik tapnjâ den sumbuñanjâgât topnjâ mâsikâwe. 11 Mâsikâne sâip, “Anutugât um topñan bag-ibaginanjâgât den sumbuñjâ, zo zen nânngâm kwâkâbigât sâsân. Ka a nâmbutnjâ ko topnjâ mân nânngâbigât den sumbuñjâ dâzânngoman. A

sânginjâ Yesaianâ den nâi itâ sâum kulemguip,

12 ‘Umziņ mân âburei ko toszin zemziņgâbapkât zen sinziņandâ igikņâ ko ikpi, ka mân nâņgâm kwâkâbi. Kin-dapziņandâ nâņgâbi, ka mân nâņgâm kwâtâtibi.’

13 Zen ko den sumbuņâ san, zorat topņâ mân nâņge? Den sumbuņâ nâmbutņâ sa dap dap yatâ nâņgâm kwâkâbi? Den sumbuņâ san, zo topņâ itâ. 14 Keetņâ maandenņip, zo ko den sinġi âlipņâ yatâ. 15-16 Keetņâ mâtâbân gei zeip, a nâmbutņâ yatâ ândime. Zen den sinġi nâņgâne Satanņâ ga betziņan mem âimap. 17 Keetņâ hân sinġitņan gei zeip, zo ko a nâmbutņâ zo yatâ ândime. Zen den sinġi âlipņâ nâņgâm âkņâlem ândine ko umziņan mân gâsui ko narâkņâ pânġânok mem ândibi. Sinġi âlipkât kâmbam gâi ko loremņâ kektâ birâbi. 18 Keetņâ nâmbutņâ hibuk osetņan gei zeip, zo ko a nâmbutņâ yatâ ândim den âlipņâ nâņgâm sâkziņanġât kenġât donņbep op ândime. 19 Hâņgât sikum zorat âkņâle sot bâliņâ top top, zo umziņan geim sinġi âlipņâ zo koi bonņâ buņ opmap. 20 Keetņâ nâmbutņâ hân kelâkņan ge zeip, zorat dâp a nâmbutņâ zen den âlipņâ mem ândim bonņâ muyagime. Nâmbutņandâ 30, nâmbutņandâ 60,

nâmbutņandâ 1 handeret. Bonņâ yatâ muyagime.”

*Âsakņan ândiândigât den.
(Lu 8:16-18)*

21 Den nâi itâ târokwap sâip, “Zen kârâp sâum mirin zâim âmaņân mân pam kwârakume. Kârâp sâum tâtatņâ gobetņan mân pame. Buņâ. Tâtatņan panetâ tapņâ ko âsakņâ âsagibap. 22 Kut nâi nâi hânân tik ziap, zo zemņâ tik mân zimbap. Zo âsagem kagibap. 23 A nâi, zâk kindapņootņâ den zi nâņgâbap.

24 Zen den nâņge, zo nâņgâm kwâtâtibi. A nâi, zâk den nâņgâm kwâtâtei Anutuņâ nâņgânâņgâ âlipņâ târokwap pindâbap. 25 A nâi nâņgânâņgânoot, zo Anutuņâ târokwap pindâbap. Ka a nâi zâk den mân nâņgâm kwâtâtei ko Anutuņâ birâm bekņan mimbap.”

Anutugât sinġi âlipkât mâtâp, zorat den sumbuņâ.

26 Yesuņâ den nâi itâ sâip, “Anutugât sinġi âlip zorat mâtâp, zo itâ. 27 A nâiņâ nebân keet maandenņmap. A zo nâtik hilâm ândim zari keet zo kâmņâ takâm zâimap. 28 A zo topņâ mân ek nâņgi ko hânņâ too sot nalem pindi ko kâmņâ takâm zâimap. 29 Zâim ilum opņâ bonņâ opmap. Oi zobâ bon sâlâpagoi sândum memap.”

*Anutugât sinġi âlipkât mâtâp zo ko nak keetņâ yatâ.
(Mt 13:31-35; Lu 13:18-19)*

³⁰ Yesunâ den nâi târokwap itâ sâip, “Anutugât sinji âlip zorat mâtâp zo ko wanân dâpkwap sâbâ? ³¹ Anutugât sinji âlipkât mâtâp, zo nak keetnâ yatâ. Keet zo wakum keetnâ yatâ. Keet zo nak nâmbutnâ ombenjan. Keet zo mâiktâra. ³² Oi hânân kendindâ hibuk walâzingâm naknâ patâ lâmbatmap. Bâranjan nii ga pam sânduknan tapme.”

³³ Yesu zâk den sum-bunâ top top sâm, den âlipnâ sâm dâzânngoip. ³⁴ Nângânângâzingânngât dâp dâzânngoip. Oi sâm muyagem mân dâzânngoip. A ambân âim nanngâne ko Yesu sot arâpnâ ziiñjik tap sâm muyagem dâzânngoip.

Pibânâ Yesugât den lugip.
(Mt 8:23-27; Lu 8:22-25)

³⁵ Hilâm zorenâk nâtiksâisâi Yesunâ wanngâyân tap ko arâpnâ itâ sâm dâzânngoip, ³⁶ “Saru torengen âinâ.” Yatâ sâi zorâñak wanngâyân zâim a ambân kâmut zâmbam âiwe. Âinetâ wanngâ nâmbutnâ zen molimoli âiwe. ³⁷ Âinetâ pibâ patâ koi saru âbângum wanngâ kâligen giarip. ³⁸ Wanngâ kâligen gei piksâbam oi Yesu ziknâ wanngâ muruknan koremnâ kâuk kombân pam uman zem tâip. Zem tâi ko arâpnâ zen mângim dukum sâwe, “Kembuniñâ, nen saruyân geinamen. Gâ nenngât mân nângâm zem taat?” ³⁹ Yatâ sâm mângine zaat pibâ sot saru itâ sâm dâzâkoip,

“Hiriñsâm zeit.” ⁴⁰ Sâi hiriñsâm ziwet. Oi arâpnâ itâ mäsikâzingip, “Zen wangât kenngât ue? Zen dap yatâ mân nângâm pâlâtân kwatnime?” ⁴¹ Sâi zen kenngât yâmbât op âragum sâwe, “Pibâ sot saru sot kut nâi nâi, zen diñâ lume. A zi zâk dap yatâ?”

5

Wâkenâ bâu umziñan geiwe.

(Mt 8:28-34; Lu 8:26-39)

¹ Zen wanngâyân zâim ko ba saru nâmbutken âiwe. Âim ko Gerasene hânân takâwe. ² Takâm hân kârâknan zâine ko a nâi wâkenoot, zâk mumunâ zengât kwagân gâbâ gâip. ³ A munetâ kât mâtâpnjan zâmbanmarâwe. Oi a zo zâk zoren zânzeku op ândei ko a ziñ gâsum tâk kâtikñandâ kin biknâ saane ko tâk tiriktâruk ba âimâip. ⁴ Anâ mân gâsum saabe yatâ. A zo kâwali imbanâ mem ândei. Nâtik sot hilâm dâp a zengât kwagân sot mirâ kamân âtânjan zânzeku op ândei. ⁵ Den sâm kambân sot kât memnâ ziknâ agoyanngâmâip. ⁶ A zorânâ Yesu kârebân gâi eknâ sârârâk kârâm ga pindiñsâip. ⁷⁻⁸ Gâi ko Yesunâ itâ sâip, “Wâke, gâ a umñan gâbâ takâm ba âinan.” Yatâ sâi ko a wâkenoot, zâk den itâ sâm kambânip, “Yesu Anutu patâgât nanñâ, gâ dap otnibam gaat? Anutugât mâtenjan dâgobâ. Gâ sâknam mân niban.” ⁹ Sâi ko Yesunâ

wâke mäsikip, “Gâ kutkâ ñâi?” Mäsiki säip, “Nen kutniñ kâmut. Nen ko donbepñâ ândien.”¹⁰ Yatâ sâm Yesugâren itâ säip, “Mânâk moliningâna hân ñain âinat.”

¹¹ Oi hân zoren bâu kâmut patâ parâñan gendâk nem ândiwe. ¹² Wâke zen Yesuñâ sâi ayân gâbâ takâm âi bâu umziñan geibigât dukuwe. ¹³ Oi Yesuñâ nâñgâziñgi ko wâke zen a umñan gâbâ takâm bâu umziñan geinetâ bâu aksik zen sârârâk kârâm âi simân geim saruyân geim mom nañgâwe. Bâu bituk buñâ, 2 tausen yatâ muwe.

¹⁴ Bâu galem a, zen zo ekñâ sârârâk kârâm âimñâ mâtâbân a ambân dâzâñgom âiwe. Ziñ kamânziñan âim den siñgi zo yatik dâzâñgowe. A ambân ziñ siñgi zo nâñgâmñâ iknam âim minduwe. ¹⁵ Zen Yesugâren âim igâwe. A wâkenoot ândeipñâ Yesu kiñ topñan petñâ lapñâ nâñgânâñgânoot op a lumbenâ op tâip. Yatâ tâi ekñâ ko a gawe, zo ziñâ kenğâtziñangât urâwe. ¹⁶ Ka a nâmbut, a zo ek nâñgâwenâ ko agât den siñgi sot bâu zengât siñgi dâzâñgowe. ¹⁷ Den zo nâñgâmñâ ko Yesuñâ zen sot mân ândibapkât sâm dukuwe.

¹⁸ Yesuñâ wanğâyân zâibam oi a wâkenoot ândeipñâ Yesu sot âibat sâm kâtigeip. ¹⁹ Sâi ko Yesuñâ kwâkânangâm itâ säip, “Gâ âburem kamângan âim a

torerâpkâ zen sot ândiban. Oi Kembuñâ âlipñan kwatgigap, zorat siñgi torerâpkâ dâzâñgoban.”²⁰ Sâi a zo âim Yesuñâ kubikñangip, zorat siñgi kamân bâzagât tarâwe, zoren ândim a ambân dâzâñgoi nâñgâm imbanâziñ buñ oip.

Yesuñâ ambân katep ñai mumuñan gâbâ mângeip.

(Mt 9:18-26; Lu 8:40-56)

²¹ Yesuñâ wanğâyân zâimñâ saru nâmbutken âim ko sagân gei kiri a ambân ekñâ ga minduwe. ²² Mindunetâ mâpâmâpâse namâ galem a ñâi, kutñâ Yairo, zâkñâ gam Yesugât kiñ topñan geim pindiñsâm itâ sâm kâtigeip, ²³ “Bâratnâ mumbam uap, gât ko âi bikñan gâsuna âlip op zaat ândibap.”

²⁴ Yatâ sâm dukui Yesu zâk sot arip. A ambân donbep, ziñâ mem oset kwâkñangâm âiwe. ²⁵ Ambân ñâi osetziñan ândeip, zâk gilâm gem ândeip. Yatâ op ândei kendon patâ kiin zagât yatâ âkip. ²⁶ Oi kubikkubik a ziñ nep tuum osimñâ mân kubigâwe. Kubikñangânâ sâne zorâñak patâ oip. Sângânñâ kwâlâziñgâm gâi kât sot sikum motñâ buñ op nañgip. ²⁷ Ambân zorâñâ Yesugât den siñgi nâñgâm ko a ambân osetziñan gâbâ Yesu kândâtñan gam hâmbânjan weegip. Ambân zo zâk itâ nâñgâm ko oip. ²⁸ Hâmbânâ weebat, zo ko âlipnâ upat säip. ²⁹ Weem zorâñak gilâm

kârâksâi sâknâ âlip oi nângip. ³⁰ Oi Yesu zâk imbânâ nâi gei nângip. Nângâm puriksâm mâsikâzingâm sâip, ³¹ “Nâinâ hâmbânan weegap?” Sâi arâpnâ zen dukuwe, ³² “Wangât sat? A ambân donbep patâ haamgoge, zo ka.” Sânetâ Yesu zâk ambân weegip, zo ek kâruip. ³³ Oi ambân zo mâsek âlip oi nângip, zorat umnâ sâtângui sânam sâmbui Yesugât kin topnan gei pindijsâm nâ topnâ sâm muyageip. ³⁴ Sâm muyagei Yesunâ itâ sâm dukuip, “Gâ nângâm pâlâtâj kwâtnimat, zorat op âlipkâ uat. Âlip op ko umgâ diim gei ândiban.”

³⁵ Yesunâ ambân zo yatâ dukum kiri a nâmbutnâ mâpâmâpâse namâ galem a mirin gâbâ gam sâwe, ³⁶ “Bâratkâ muap, zorat patâ mirâgan mân diim zâiban.” Yatâ sâne Yesu zâk den zo nângâm mâpâmâpâse namâ galem a itâ dukuip, ³⁷ “Mân kenngât ot. Gâ nâgât nângâm pâlâtâj kwatnina bâratkâ âlip upap.” Yatâ sâmnâ a ambân kâmut zo mân gabigât sâm zâmbam arip. Petero sot Yakobo sot zâkkât munjâ Yohane, zengâk sâi ârândân âiwe. ³⁸ Âi takâne mirin a ambân zen âgirâp patâ op tatne zingirip. ³⁹ Zingit ko mirin zâimnâ a ambân itâ dâzângoip, “Wangât isem te? Ambân zi mân muap. Zâk yen uman zem taap.” ⁴⁰ Sâi nângâm girângângâwe. Oi sâi geim nanngâne ambân

katepkât ibâ mam sot arâpnâ karâmbut sâi ambân katep zeibân bagiwe. ⁴¹ Yesunâ ambân zo biknan gâsumnâ ziinj denân sâip, “Talita kumi (niinj denân ko, Ambân dâgoga zaat).” ⁴² Sâi zorenâk ambân zo zaat âim gâip. Ambân katep zo kendonjâ kiin zagât yatâ. Yatâ oi eknâ imbanâziinj buj oi sâlâpziinan zim kirâwe. ⁴³ Yesunâ sinji zorat a ambân lanj mân dâzângobi sâm kâtigeip. Oi ambân zo nalem pindâne nimbapkât sâm dâzângoip.

6

Nasarete kamân goknâ, zinj Yesu birângângâwe.

(Mt 13:53-58; Lu 4:16-30)

¹ Yesu zâk mirâ kamân zo birâm kamân njan ari arâpnâ molim âiwe. ² Âi ândei Yuda zengât kendon narâknâ oi mâpâmâpâse namin zâi sinji âlipnâ sâm dâzângoi a donbep zinj den sinji âlipnâ nângâm imbanâziinj buj oi itâ sâwe, “Den sinji âlipnâ zi nâinâ kwâkâm pindap? Nâinâ nângânângâ patâ zi pindap? Kut nâi nâi tuutuunâ, zo topnâ dap yatâ? ³ Zâk mirâ tuutuunâ a. Zo Mariagât nanjâ. Zâkkât murâpnâ Yakobo, Yose, Yuda, sot Simon, zengât âtâziinjâ zo. Ka garâpnâ osetniinan ândie.” Yatâ sâm zâkkât nângâne giginâ oip. ⁴ Oi Yesunâ itâ sâm dâzângoip, “Propete nâi zâk kutsinjinâ kamân dâp lanj kârâm ari kamârâp sot

torerâpnâ, ziiŋ ko nângâne yennâ opmap.”⁵ Yatâ ândiwegât Yesunâ zengâren nep patâ tuubam kwagip. Zâk a mâsekziŋoot kânok kânok weeziŋgi âlip urâwe.⁶ A ambân doŋbep patâ umziŋandâ aŋgân kârâwegât nâŋgi yâmbât oip. Oi kamân torennâ ginŋen, zengâren âi den siŋgi âlipnâ dâzângoip.

Arâpnâ kamân dâp den siŋgi âlipnâ sâbigât sâŋgonzângoip.

(Mt 10:5-15; Lu 9:1-6)

⁷ Yesunâ sâi arâpnâ gane ko zagât zagât âi den siŋgi âlipnâ sâbigât sâŋgonzângoip. Wâke moliziŋgâbigât imbanâ ziŋgâm itâ sâm dâzângoip,⁸ “Zen tânziniŋk mem âibi. Zen mâtâpkât nalem sot kât sot irâ mân mem âibi.⁹ Ki pâke zo ko mem ândibi. Hâmbâ ko umŋan sâkŋan buŋâ, kânogâk mem âibi.”¹⁰ Yatâ sâmŋâ dâzângoip, “Kamân ŋâi âimŋâ mirâ zâibi, zorenâk tâtat mâme opŋâ gem kamân ŋâin âibi.”¹¹ Kamân ŋâi takâne a ambân ziŋâ mân buku otziŋgâmŋâ dinziŋâ birâne kândâtzâŋgom ko kinziŋan gwapgwap lânŋ gâbârine gei topziŋâ nâŋgâbi. Zen yatâ opŋâ kamân zo birâm âibi.”¹² Yatâ sâi zen âimŋâ a ambân umziŋ melâŋbigât den sâm dâzângowe.¹³ Wâke doŋbep moliziŋgâwe. A mâsekziŋoot doŋbep kelâk saŋgonziŋgâm kubikziŋgâwe.

Herodenâ sâi Yohane kuwe.

(Mt 14:1-12; Lu 3:19-20; 9:7-9)

¹⁴ Yesugât den siŋgi lan kârâm a kutâ Herodegâren ari nâŋgip. A nâmbutŋâ ziŋâ Yesugât itâ sâwe, “Yohanenâ too saŋgonziŋgip, zâkŋâ mumuŋan gâbâ zaat kâwaliŋoot ândiap.”¹⁵ A nâmbutŋandâ Yesugât itâ sâwe, “Zâk Elia zaat ândiap.” Sâne nâmbutŋandâ itâ sâwe, “Zâk Propete ŋâi, Propete sâŋgiŋâ yatâ.”¹⁶ Herodenâ den zo nâŋgâm sâip, “Buŋâ. Yohane sa gânduŋ kârâm mânâŋgârâwe, zâkŋâ zaat ândiap.”

¹⁷ Herode zâk mârumŋan kâwali a sâŋgonzângoip Yohane gâsum tâk namin parâwe. Mârum ombenŋan Herodenâ munŋâ Pilipo zâkkât ambinŋâ Herodia beŋŋan meip. Ambân zâkkât opŋâ Yohanenâ Herode itâ dukuiŋ.¹⁸ “Gâ mungangât ambân mein, zo mân dap uap.”¹⁹ Yatâ sâi ko Herodegât ambinŋâ Herodia, zâk Yohanegât um kâlak nâŋgâm ândeip. Yohane kumbat sâm mâtâp kârum ândeip.²⁰ Herodenâ ko Yohane a târârak sot âlipnâ sâmŋâ hurat kwâkŋaŋgâm galem ândeip. Herodenâ Yohanegât den nâŋgâm um zagât oip. Oi lanŋ diŋâ zo nâŋgâm âkŋâleip.

²¹ Oi Herodianâ Yohane kumbap sâm matâp itâ muyageip. Herodegât

âsaâsagiñ narâkñâ mâte oi sii nalem om a sâtñâ sot kâwali a patâ sot Galilaia hânân gâbâ a zâizâiñâ minduziñgâm nalem ziñgip. 22 Mindunetâ ko Herodia bâratñâ, zâk mâteziñan zâi kep ândeip. Kep ândei Herode sot arâpñâ ziñ ekñâ âkñâliwe. Herodeñâ ambân itâ sâm dukuip, “Gâ wan mo wangât otgigap? Sâna gibâ.” 23 Yatâ sâm a patâ mâteziñan sâm kâtigeip, “Wan mo wangât otgigi âlip sâna gibat. Hânangât sâna âlipñâ mânângât toren gibat.”

24 Ambân zo âkñan âi mamñâ mâsikâm sâip, “Nâ wan wangât sâbâ?” Sâi mamñandâ dukuip, “Yohane too sañgonziñgip, zâkkât gânduñâ mânângât kâukñâ niban.” 25 Sâi ambân zo sârârâk kârâm âim a kutâgâren itâ sâip, “Yohane too sañgonziñgip, zâkkât gânduñ mânângât kâukñâ hâkop patin pam ni.” 26 Herodeñâ den zo nângâm pârâkpam umñâ bâleip. Zâk a sâtñâ zengât mâteziñan sâm kâtigeip, zorat op zo bon upapkât sâi diñâ nângip. 27-28 Kegâk kâwali a ñâi Yohanegât kâukñâ mem gâbapkât sângonguip. Kâwali a zo tâk namin âim Yohane gânduñ mânângât kâukñâ hâkop patin pam mem ga ambân zo pindip. Ambân zorâñ memñâ mamñangâren mem arip. 29 Oi Yohane arâpñandâ siñgi zo nângâm âi

kâambarâñâ mem hanguwe.

Yesu arâpñâ âburem gawe.

30 Aposolo zen âburem ga Yesugâren mindum ko kut ñâi ñâi urâwe, zorat den siñgi dukum nañgâwe. Den siñgi âlipñâ sâwe, zorat dukuwe. 31 Narâk zoren donbep patâ târotârôyâk mindum âim gawe. Âim ganetâ zen dap op nalem nimbe. Zorat Yesuñâ arâpñâ itâ sâm dâzângoip, “Zen ganetâ a mân ândiândiñan âi ândeindâ sâkniñ sânduksâik.” 32 Oi zen ziñjik wañgâyân zâim a mân ândiândiñan ba âiwe. 33 Ka a ambân kâmut ziñgitnetâ âine kamânñâ kamânñâ mindum sârârâk kârâm âim ziñon âim takâwe.

Yesuñâ a 5 tausen yatâ nalem ziñgip.

(Mt 14:13-21; Lu 9:10-17; Yo 6:1-13)

34 Oi Yesuñâ wañgâyân gâbâ gem gamñâ a ambân kâmut patâ ziñgiri râma galem a buñâ, yatâ ândiwe. Yesuñâ zo yatâ ziñgitñâ umñâ nângip. Yatâ ziñgitñâ zorâñak den siñgi âlipñâ donbep dâzângoip. 35-36 Mirâsiñ geibâ sâi arâpñâ ziñâ Yesugâren âim sâwe, “Zi mân ândiândiñan ândeindâ ñâtiksapkât a ambân zâmbana kamân tap ariabân âim nalem sângân mem nimbi.” 37 Sânetâ itâ sâm dâzângoip, “Wangât âibigât se? Ziñâ nalem ñâi ziñgânek.” Sâi itâ dukuwe, “Nen âim kât 2 handeret yatâ zorâñ nalem kwâlâm ga

ziŋgânatkât sat?" ³⁸ Sâne itâ sâm mâsikâziŋgip, "Zengâren nalem dabutâ ziap, zo âi iknek." Sâi zen âi ekŋâ dukuwe, "Nalem bâtnâmbut sot saru zuuŋâ zagât."

³⁹ Sânetâ Yesuŋâ sâi a zen hibuk kwâkŋan kâmutŋâ kâmutŋâ ge tarâwe. ⁴⁰ Tengâ ŋâi 1 handeret, tengâ ŋâi 50, yatâ tarâwe. ⁴¹ Tatnetâ Yesuŋâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât mem siŋâ sumbemân ek sâiwap sâm sonpam ziŋgip. Nalem zo mamuŋ arâp ziŋgi ziŋâ kâsâpkum a ziŋgâwe. Saru zuuŋâ kâsâpkum ziŋgi yatik urâwe. ⁴² Oi zen aksik nem âkon urâwe. ⁴³ Nalem sot zuu buputŋâ tâip, zo mine irâ kiin zagât piksâip. ⁴⁴ A nalem niwe, zo ko 5 tausen yatâ.

Yesuŋâ saru kwâkŋan lân lân arip.

(Mt 14:22-23; Yo 6:15-21)

⁴⁵ Oi Yesuŋâ sâi arâpŋâ waŋgâyân zâim ândiren Besaida kamânângen âiwe. Yesu zik ko a ambân zâmbanbam tâip. ⁴⁶ Yesuŋâ kândâtziŋ kelikŋâ ninâu sâbam bâkŋan zarip. ⁴⁷ Nâtiksâi waŋgâ saru tânâmŋan âim tâi Yesu zikŋik saru sâtŋan tâip. ⁴⁸ Oi pibâ sâŋgânziŋan gâbâ gâi âinam osim biranâwe. Oi Yesuŋâ ziŋgitŋâ haŋsâsâgât ŋâtikŋâ saru kwâkŋan lân lân zengâren âim walâziŋgâbam oip. ⁴⁹ Yesuŋâ saru kwâkŋan ari ek wâke gaap sâm keŋgât urâwe. ⁵⁰ Zen aksik ekŋâ

keŋgât patâ urâwe. Yatâ utne den itâ sâm dâzâŋgoip, "Zen umziŋ diim geik. Ninak gaan. Zen mân keŋgât utnek." ⁵¹ Yatâ sâm waŋgâyân zari pibâ hirinŋsâip. Hirinŋsâi a zen imbanziŋ buŋ oip. ⁵² Nalem ziŋgip, zorat topŋâ mân nâŋgâwe. Nâŋgânâŋgâziŋ mân pâronŋsâip, zorat.

⁵³ Saru nâmbutken âim Genesarete hânân takâm waŋgâ saawe. ⁵⁴⁻⁵⁵ Waŋgâyân gâbâ gine zorâŋak a ambân ziŋ Yesu ekŋâ kamân dâp âimŋâ a mâsekziŋoot helâŋ aam minziŋgâm Yesugâren gawe. ⁵⁶ Yesuŋâ kamân patin sot mâik mâigân ari ko a ambân mâsekziŋoot sombemân zâmbane âi hâmbâ murukŋan gâsum âlipziŋ upigât Yesu dukune nâŋgip. Dukune nâŋgi hâmbâŋan gâsum âlipziŋ urâwe.

7

Parisaio a sot Yesu, zen den âraguwe.

(Mt 15:1-9)

¹ Parisaio sot Yerusalem kamânân gâbâ Kembugât gurumin den zorat galem a, zen Yesugâren ga minduwe. ² Oi Yesu arâpŋâ osetziŋan gâbâ nâmbutŋandâ Parisaio a zengât den mân luwe. Zen bitziŋ mân saŋgon nalem nine ziŋgirâwe. ³ Parisaio sot Yuda a aksik patâ, zen bitziŋ saŋgon nalem nemarâwe. Sâkurâpziŋ zengât den lum yatâ opmarâwe. ⁴ Zen mindumindu

sombemân gâbâ gam too sângonñâ nalem nemarâwe. Oi zorik buñâ. Amañ sot hâkop sañgonsañgon sot kut ñâi ñâi nâmbutñangât sâkurâpziñangât den, zo lum ândiwe. ⁵ Zorat Parisaio sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen Yesu mâsikâm sâwe, “Arâpkâ wangât sâkurâpniñ zengât den kom bitziñ mân sañgon nalem nime?” ⁶ Sânetâ itâ sâmbâ dâzangoi, “Sarâ a zen. Zengât op Propete Yesaianâ Anutugât den itâ sâmbâ kulemgoi,

‘A kâmut zi lâuziñandik mâtâsenime. Umziñandâ ko birâniwe. ⁷ Oi den bonñangât hâuñâ a ziiñ den sâmbâ kwâkâm angâme. Zen lâuziñandik mâtâsenime, nâ zorat nânga yen opmap.’

⁸ Zen Anutugât gurumin den zo birâne gei a denâk lum ândime. ⁹ Zen ziñâ nângânangâyân gâbâ den zo mem ko Kembangât gurumin den zo birâm mâtâp ñâin âime. ¹⁰ Mose zâk Anutugât gurumin den itâ sâmbâ dâzangoi, ‘Gâ ibâ mangâ sâtzik lum hurat kwatzikâban. Ñâi zâk ibâ mamñâ sâmbâ bâliñan kwatzikâbap, zo kune mum-bap.’ ¹¹ Zen ko itâ sâmbâ, ‘A ñâi zâk ibâ mamñâ itâ dâzâkobap. Kut zo zo zikâbam, zo Anutugât sinji sâmbâ paan.’ ¹² Yatâ dâzâkoi zen diñâ mem kâtikñan pam

mam ibâñ kore oztikâbâ sâi mâtâp pâke kwâkñangâme. ¹³ Yatâ op Anutugât den komñâ sâkurâpziñangât den lum game. Oi zorik buñâ kut ñâi ñâi nâmbutñâ yatik upme.”

Kut ñâi ñâi nininândâ a um mân sumunkomap.

(Mt 15:10-20)

¹⁴ Yesuñâ yatâ sâmbâ a ambân dum minduzingâm itâ sâmbâ dâzangoi, “Nâ den dâzangua zen aksik nângâm kwâkânek. ¹⁵ Kut ñâi ñâi nine tep kâmbosiñan geimap, zorâñ mân sumunkomap. Ka umziñan gâbâ kopgâmap, zorâñ ko sumonkomap. ¹⁶ A kindapñoot zorâñ den zi nângâbap.”

¹⁷ Yatâ sâmbâ birâzingâm mirin zari arâpñâ ziñâ den sumbuñâ topñangât mâsikâwe. ¹⁸ Mâsikânetâ sâip, “Zen yatik um nângânangâziñâ buñâ ândime? Topñâ itâ mân nângâme? Kut ñâi ñâi tep kâmbosiñan geimap, zorâñ dabân sumunkomap? ¹⁹ Zorâñ umziñan mân âimap. Zo yen tep kâmbosiñan giari mem kubigi mâtâpñan geimap.” Yesu zâk yatâ sâmbâ nalemgât den sâmbâ nâmbâsâpkoip. ²⁰ Oi den ñâi itâ sâip, “Umziñan gâbâ kopgâmap, zorâñ ko sumunkomap. ²¹ A umân gâbâ den itâ kopgamap. Nângânangâ bâliñâ, âkñâlê nep, kâmbu. ²² Kâmbam ku, ambân mem birâbirâñ, sarâ, zâizâiñâ, um kâtik, den

bâliņâ sot bâliņâ top topņâ.
 23 Bâliņâ sâlâpkuan, zorâņâ
 a umziņan gâbâ kopgâi
 sumunkomap.”

*Grik ambân nâi Yesugâren
 gâip.*

(Mt 15:21-28)

24 Yesu zâk kamân zo
 birâm âim Tîro Sidonj kamân
 zagât zo zengâren takip.
 Takâm mirâ nâin zâim tik tap
 nângâbat sâip. Oi dap yatâ
 tik tâpap? 25 Taki zorenâk
 ambân nâi zâk sinji nângip.
 Zâkkât bâratņâ wâkenjâ zâk
 sot ândeipkât ga Yesugât um
 topņan pindiņsâip. 26 Ambân
 zo Grik ambân Siro-Poinika
 gokņâ. Zâk bâratņangât
 umņan wâke zo molibapkât
 dukuip.

27 Dukui Yesuņâ itâ sâip,
 “Katep zengât nalem wâu
 ziņgindâ mân dâp upap.
 Katep zen nalem ninetâ
 ko buputņâ zo mem wâu
 ziņgânat.”

28 Sâi ambânņâ den itâ
 mâburem pindip, “Kembu, zo
 nângan. Ka katep ziņâ nalem
 nine gwapgwapņâ gei wâu
 zen laņdâ nime.”

29 Oi Yesugoot itâ sâm
 dukuip, “Den zo yatâ sat,
 zorat op ko nângâgigan. Âi
 eknan. Wâkenjâ bâratkâ
 birâņangap.” 30 Sâi ambân
 zo âimņâ mirâņan zâim egip.
 Wâkenjâ bâratņâ pam ari
 nâņzam tâip.

A diņ buņ kubikņangip.

31 Yesu zâk Tîro kamânân
 gâbâ puriksâm Sidonj kamân
 walâmņâ kamân bâzagât
 zengâren takâmņâ Galilaia

saruyân takip. 32 A
 nâmbutņâ, ziņâ a nâi kopa,
 kindap bâpsâsâņ diim gam
 Yesuņâ weebapkât dukuwe.

33 Dukune nângâm a zo
 diimņâ ginņan pâi zikņik
 kiri Yesu zâk bikņandâ
 kindapņan weemņâ bikņan
 tâpkum nâmbâlamņan
 weegip.

34 Yatâ opņâ
 sumbemân egi zaari yaak
 memņâ ziņ denân sâip,
 “Epata (niin denân ko,
 pâroņsâ).” 35 Yatâ sâi a kin-
 dapņâ pâroņsâi nâmbâlam
 âburei den âlip sâip. 36 Oi
 Yesu zâk den sinji zo mân
 sapsubigât dâzângoip. Yatâ
 sâi zen ko kâtigem sâne laņ
 kârâm arip. 37 Zen âiwap
 pamņâ itâ sâwe, “Kut nâi nâi
 tuugi âlip opmap. Kindapziņ
 bâpâsâņ kubikziņgâmap. A
 dinziņ buņ den muyagem
 ziņgâmap.”

8

*Yesuņâ a ambân 4 tausen
 nalem ziņgip.*

(Mt 15:32-39)

1 Narâk zoren a ambân
 kâmut patâ Yesugâren min-
 dum nalem buņ ândine
 Yesuņâ arâpņâ min-
 duziņgâm dâzângoip, 2 “A
 ambân kâmut zi sirâm
 karâmbut nen sot ândimņâ
 tepziņangât mue, zorat
 umnâ nângan. 3 Zen nalem
 buņâ sâņgonzângoindâ sâi
 mâtâbân âim nalemgât
 tâmbetagobe. Nâmbutņâ zen
 kamân kârebân gâbâ gawe,
 zorat.” 4 Yatâ sâi arâpņâ
 ziņ itâ sâm dukuwe, “A

mân ândiândinjan ândiengât dap yatâ nalem muyagem zingânat?”⁵ Sâne itâ mâsikâzingip, “Zengâren nalem dabutâ ziap?” Sâi zinjâ sâwe, “Nâmburân zagât ziap.”⁶ Dukune sâi a ambân mindumjâ hânân ge tarâwe. Ge tatne Yesujâ nalem nâmburân zagât zo memjâ sâiwap sâm sonpam namuj zingip. Arâpnjâ zingip mem kâsâpkum a ambân zingâwe.⁷ Oi Yesu arâpnjâ zen saru zuujâ mâik bitugâk zagât mo karâmbut yatâ zo Yesu pindâne mem sâiwap sâm a ambân zingâbigât arâpnjâ dâzângomjâ zingip.⁸ A ambân kâmut, zen nalem nem âkon urâwe. Yesu arâpnjâ zen nalem buputjâ tap arip, zo mindune irâ nâmburân zagât zoren gei piksâip.⁹ A ambân niwe, zo 4 tausen yatâ. Nine ko Yesujâ sângonzângom zâmbâri ba âiwe.

Yesujâ Parisaio a girem dâzângoip.

(Mt 16:1-4; Lu 12:54-56)

¹⁰ Yesujâ a ambân sângonzângoi âine sâp kânok zikjâ sot arâpnjâ wangâyân zâim Dalimanuta hânân âi takâwe.¹¹ Zoren ândinetâ Parisaio a, zen Yesugâren gam zâk sot âraguwe. Zinjâ itâ dukuwe, “Sumbemân gâbâ imbanjâ nâi gei sen mârât kulem nâi kona iknâ” Zo mâsikâm topjâ iknam sâwe.¹² Yatâ sâne Yesujâ yaak op mâsikâzingâm sâip, “Narâk ziren a zen wangât

op top likuliku kulem âsagibapkât se? Perâknjak dâzângobâ. A zo zen kut zo mânâk tirâpzângobat.”¹³ Yatâ sâmjâ birâzingâm arâpnjâ diizingi wangâyân zâim saru nâmbutken âiwe.¹⁴ Arâpnjâ zen nalemgât nelâmzângoi âiwe. Nalem kânogâk wangâyân tâip.¹⁵ Oi Yesujâ arâpnjâ girem den itâ dâzângoip, “Zen Parisaio sot Herode zengât sii dangâtjâ nalemzijan mân pam om nimbi.”¹⁶ Yesujâ yatâ sâmjâ dâzângoi ko kwakjâ âragum sawe, “Nalemgât nelâmnângoi birâm gen, zorat sap?”¹⁷ Den yatâ sâmjâ tatne Yesugât kindapjan giari nângâm itâ sâmjâ dâzângoip, “Nalemgât nelâmzângoip, zorat wangât âragum te? Zen den zorat topjâ mân nânge? Umzinjâ mân pâronsap?”¹⁸ Zen sinzinjandâ mân ikme? Kindapzinjandâ den mân nângame? Kut zo orâwan, zo mârum nelâmzângoi mân nânge?¹⁹ Nâ nalem bâtnâmbut kâsâpkum a 5 tausen zingâwan. Oi buputjâ zo sândune irâ dabutâ giarip? Mâsikâzingi sâwe, “Kiin zagât.”²⁰ Sâne sâip, “Nalem nâmburân zagât kâsâpkum a ambân 4 tausen zingindâ buputjâ sândune irâ dabutâ piksâip?” Mâsikâzingi dukum sâwe, “Nâmburân zagât.”²¹ Sâne dâzângoip, “Wangât umzin tok mân pâronsap?”

*A sinjâ bâpsâsânj mem ku-
bikņanņip.*

²² Yesu sot arâpņâ, zen âi Besaida kamânân takâne a sen nĵâtâtik nĵâi Yesugâren diim gam bikņandâ weebapkât dukuwe. ²³ Dukunetâ Yesuņâ a sinj bâpsâsânj zo bikņan gâsumņâ kamân ginņan âim sinjan tâpkum bikņandâ kâukņan pam itâ dukui, “Gâ kut nĵâi nĵâi, zo eksat mo buņâ?” ²⁴ Yatâ mâsiki ekņâ sâip, “Nâ a zinjitsandâ nakkât tobat yatâ op âim gam kinze.” ²⁵ Dum zagâtņâ Yesuņâ sinjan weegi a zo sinj ânângâri kârebân sot pânkânogân, zo ek kwâtâteip. ²⁶ Oi Yesuņâ sâņgongum sâip, “Gâ kamân patin mân zâim tigâk mirâgan zâi.”

*Peteroņâ Yesugât topņâ
sâm kâkņan kwâip.*

(Mt 16:13-20; Lu 9:18-21)

²⁷ Yesu sot arâpņâ, zen Kaisarea kamân patâ a kutâ Pilipoņâ sâi tuuwe, zorat kamân mâik mâik, zeņgâren âiwe. Mâtâbân âim Yesuņâ arâpņâ mâsikâziņgâm sâip, “A zen nâgât nĵâi sâme?” ²⁸ Mâsikâziņgi itâ sâm dukuwe, “Yohane too zaņgonziņgip sâme. Nâmbutņandâ ko Elia sâme. Nâmbutņâ zen Propete nĵâi sâme. Gâgât yatâ sâme.” ²⁹ Sânetâ ko mâsikâziņgip, “Ka ziiņâ ko nâgât nĵâi sâme?” Sâi Peteroņâ itâ dukui, “Bâliņan gâbâ mâkâniņgâban. Gâ Kristo.” ³⁰ Yatâ sâi ko a nâmbutņâ

lanj mân dâzânģobigât sâm kâtigeip.

*Yesu zâk mumbapkât sinji
den dâzânģoip.*

(Mt 16:21-28; Lu 9:22-27)

³¹ Narâk zoren topkwapņâ den itâ sâm muyageziņgip, “A bonņâ, nâ gâtâm sâknam nâņgâbat. A patâ sot tirik namâ galem a patâ sot Anutugât gurumin den zorat galem a, ziņâ gâsânom none momņâ sirâm karâmbut tapņâ zaatpat.” ³² Den zo sâm kâkņan pam dâzânģoip. Dâzânģoi ko Peteroņâ diim kwâkâņanģâm dukui. ³³ Dukui Yesuņâ puriksâm arâp ziņgitņâ Petero kwâkâņanģâm sâip, “Sataņ, gâ siriksâ. Gâ den sat, zo Anutugât den buņâ. Zo a den.”

*Yesu sot ândiândiņanģât
den.*

³⁴ Yesuņâ sâi a ambân kâmut tarâwe, zen sot arâpņâ gane itâ sâm dâzânģoip, “Zen nâ moliniņâ sâm um sâkziņanģât den birâm poru nakziņ lumņâ nâgat mâtâp, zo lânģi. ³⁵ Zen ândiândiziņ anģân kârâbi, zo ko gulipzânģobap. Zen nâgât opņâ sot den sinji âlipkât op ândiândiziņ birâbi, zo ko ândiândi bonņâ muyagi. ³⁶ Zen hânģât kut kiņ kiņ mem ândiândiziņ buņ oi wan wan âlipņâ zemziņgâbap? ³⁷ Zen dap yatâ ândiândiziņ suup mei târokwap ziņgâbap? ³⁸ Zeņgâren gâbâ nĵâi zâk a ambân ândi mâmanziņ bâliņâ

zi, zengât oserân ândim kwâimbânibap mo dinangât nângi anunjoot upap, zâkkât a bonjâ, nânâ Ibânangât sumbem âsakjâ sot kâwali a zen sot gamjâ a zo yatik kwâimbânangâbat.”

9

Yesujâ holi tobat âlipjâ oip.

(Mt 17:1-13; Lu 9:28-36)

¹ Yesujâ itâ sâmbân dâzângoip, “Nâ perâknjak dâzângobâ. A kinze zi, nâmbutjâ zen mân mune Anutu um topjan ândiândiñangât narâk oi zorânâ imbanjâjoos âsagei ikpi.”

² Yesu zâk sirâm nâmburân kânok ândim Petero sot Yakobo sot Yohane diizingi bak kârebân zâiwe. Zen ziinjik zoren tatne Yesugât holi tobatjâ njâi âsageip.

³ Yesugât hâmbânâ zo kâu timan timan. Anjâ mân tuutuunjâ yatâ oip. ⁴ Oi Mose sot Elia zorenâk muyagem gam Yesu sot den den urâwet.

⁵ Oi Peterojâ Yesu den itâ sâmbân dukuip, “Patâniñâ, mat njâi zi ândien. Zorat silep karâmbut tuunâ. Gâgât njâi, Mosegât njâi, Eliagât njâi.”

⁶ Yesu arâpnjâ zen kenjât op sâmbânziñ sâmbui Peterojâ lañ sâip.

⁷ Yatâ utnetâ sasa njâi gei kwâtepzângoip. Sasa kâligen gâbâ den njâi itâ âsageip, “Zi nannâ. Umnâ zâkkâren kinzap. Zinjâ dijâ nângâm biranjâi.” ⁸ Arâpnjâ zen den yatâ nângâm zorânjak ek

kârune buñ oi Yesu ziknik kiri igâwe.

⁹ Bâknjan gâbâ gem gam tatne Yesujâ arâpnjâ itâ sâmbân dâzângoip, “Zen wan wan ikse, zo a ambân mân dâzângone a bonjâ, nâ mumujan gâbâ zaatpat.”

¹⁰ Yatâ sâmbân dâzângoi arâpnjâ zen den zo nângâm kwakjâ itâ âraguwe, “Mumujan gâbâ zaatpat sap, zorat top dap yatâ?” Oi kut njâi igâwe, zorat sinji a ambân mân dâzângowe.

¹¹ Zen Yesu itâ mäsikâm sâwe, “Kembugât gurumin den zorat galem a, zen wângât itâ sâmbân? Eliañâ Kristo kâdom okñangâm takâbap.”

¹² Yatâ sâmbân mäsikâne sâip, “Elia perâknjak kâdom gam kut njâi njâi ek kubik-papkât sâsânjâ. Oi bet ko a bonjâ nâ sâknam patâ nim kâbakñenibi. Nâgât op Kembugât ekabân dapkat op yatâ kulemguwe?” ¹³ Eliagât itâ dâzângobâ. Elia mârûm ga ândei kut njâi njâi zo lañ okñangâwe. Anutugât ekabân den kulemguwe, zo yatik okñangâwe.”

Yesu arâpnjâ, zen wâke molim osiwe.

(Mt 17:14-21; Lu 9:37-43)

¹⁴ Yesu sot arâpnjâ karâmbut bâknjan gâbâ gem arâpnjâ nâmbutjâ zengâren gam igâwe. A ambân donjâ bep patâ haamzângom kine Kembugât gurumin a zen Yesugât arâpnjâ sot âragum tarâwe. ¹⁵ A ambân aksik, zen Yesu ekñâ pârâkpan

zâkkâren sârârâk kârâm âim sâtâre okņangâwe. ¹⁶ Yesuņâ mäsikâziņgip, “Zen wan den sâm ârague?” ¹⁷ Sâi a zeņgât oserân gâbâ a nâiņâ itâ dukuip, “Patâ, wâke kopaņâ nannaņgât umņan gei tâi gâgâren diim gaan. ¹⁸ Wâkeņâ narâk dâp katep zo sâknam kwâkņangâm mem kâbakgwâbakņe okņangi lepâuņâ gei sâtņâ zim kâtiņsâi kiņ bikņâ kâtigem kinmap. Oi gâgât arâpkâ ziņâ molibigât sa ko molinâ sâm kwakņâ bire.”

¹⁹ Sâi Yesuņâ arâp dâzânngoip, “Zen nânġâm pâlâtânziņ buņâ. Nâ narâk dabutâ zen sot tap âkom di-iziņġâm ândimâmbat? Katep zo nâgâren diim ganek.” ²⁰ Sâi katep zâkkâren diim gane wâkeņâ Yesu eknâ katep mem nâi nâi okņangi hânân gei kom purik op zei lepâuņâ gem zeip.

²¹ Yesuņâ katepkât ibânâ mäsikâm sâip, “Narâk dabutin oip?” Sâi ko ibânandâ sâip, “Katepņan gâbâ muyageip. ²² Wâkeņâ katep tâmbetkubat sâm kârâp sot tooyân mem kâbakņei geimâp. Gâ imbaņâgâ zemġigap oi ko nekât umġâ bâliņ oi betniņan me.”

²³ Yatâ sâm mâpâsei Yesuņâ itâ dukuip, “Imbaņangât satkât sa nânġâ. Nâi zâk nânġâm pâlâtân kwatnim ândibapņâ kut nâi nâi sâi âlip âsageņangâbap.” ²⁴ Yesu zâk yatâ sâm dukui zorâņak katepkât ibânandâ sâip, “Nâ

nânġâm pâlâtân kwatġigan. Gâ ġikak nânġâm pâlâtânâ lotņâ, zo mem kâtikņan pa.” ²⁵ Oi a ambân donġbep mindum ga kine Yesuņâ ziņġitņâ wâke molim sâip, “Wâke kopa gâ dâgoga takâm âi. Oi dum mân puriksâm ga geiban.” ²⁶ Yesuņâ yatâ sâi wâkeņâ den kâtik sâm katep lân kâbakņem ari katep hânân gei mumbam op zeip. A ambân zen zo eknâ katep muap sâwe. ²⁷ Yatâ sânetâ Yesuņâ katep bikņan ġâsum mem zaari kirip.

²⁸ Yesu zâk mirin zari arâpņâ zen mäsikâm sâwe, “Nen dapkât op wâke molim osien?” ²⁹ Sâne dâzânngoip, “Wâke yatâ zo ko ninâuņâ ko âlipņâ molimoliņâ. Ka kut zo nâmbutņandâ ko buņâ.”

Yesu mumbapkât siņgi den dâzânngoip.

(Mt 17:22-23; Lu 9:43-45)

³⁰ Oi hân zo birâm ba Galilaia hân walâm âiwe. ³¹ A ambân, ziņâ nânġâbegât tigâk âiwe. Âimņâ Yesuņâ arâpņâ itâ sâm dâzânġom ândeip, “A bonņâ, nâ a bitziņan zaria ġâsunim none momņâ sirâm karâmbut tap ko zaatpat.” ³² Yatâ sâm dâzânġoi den zo nânġâm topņangât mäsikânam kwakņâ birâwe.

A sâtņâ ândiândiņangât den.

(Mt 18:1-5; Lu 9:46-48)

³³ Oi Kapenaum kamân takâm mirâ nâin zâim Yesuņâ arâpņâ mäsikâziņġâm sâip, “Mâtâbân gam wan den

sâm ârague?”³⁴ Mâsikâzingi zen kwak tarâwe. Wangât, zen mâtâbân gam osetnijan gâbâ nâinjâ a sâtjâ upap sâm âraguwe, zorat op kwak tarâwe.³⁵ Yesu zâk ge tapjâ arâp kiin zagât minduzingâm itâ dâzângom sâip, “Osetzijan gâbâ a nâi a sâtjâ upat sâm zengât ombezijan ândim kore otzingâbap.”³⁶ Yatâ sâmjâ katep mâik nâi diim osetzijan pam itâ sâm dâzângoip,³⁷ “Nâi zâk nâgât nângâm katep mâik itâ zo galem okjângâbap, zo ko nâgât yatik kore otnibap. Kore otnibap, zo ko nâyâk bujâ, sâjgonnogip, zâk kore ârândânj okjângâbap.”

Simgât den dâzângoip.

(Mt 18:6-9; Lu 9:49-50; 17:1-2)

³⁸ Yohanenâ Yesu itâ dukui, “Patâ, a nâi zâk gâgât kutkâ sâm wâke molei iksen. Oi zâk nen sot mân ândeipkât kwâkânjanjen.”³⁹ Sâi Yesujâ itâ sâm dâzângoip, “Mân kwâkânjanjâbi. Nâi zâk nâgât korân nep nâi imbânjâjoot tuubap, zâknâ dap yatâ sâm bâlijan kwatnibap?”⁴⁰ Nepniñ mân kârâm kândanbapjâ buku op betnijan mimbap.⁴¹ Nâ perâknâk dâzângobâ. Nâi zâk zen nâgât sinji op ândie, zorat too aam zingâbap, zo ko sângân buj mân upap. Biken mimbap.

⁴² Nâi zâk katep mâik nâi nâ nângâm pâlatânj kwatnimap, zo dukui bâlij upap, zo ko

a zo zâk tosâ yâmbâtjâ mimbap. A yatâ zo zâk mârûm kât sumun patâ gândujân saam sarujân pane giari sâi ko âlip opap.⁴³ Bikandâ mâtâp bâlijan diigim âibâ sâi bikâ mânângât pâmban. Gâ bikâ hâlâlu ândim sim kârâbân geibatkat laj bikâ kârâm mânângât ândim ândiândi kâtikjan âiban.⁴⁴ Sim kârâbân nane zijâ sunumziñ nemâmbap sot kârâp zâk mân bâpsâbap.⁴⁵ Kingandâ mâtâp bâlijan diigim âibâ sâi kârâm mânângât birâban. Gâ kingâ hâlâlu ândim simân geibatkat laj kingâ kârâm mânângât pâmban.⁴⁶ Simân nane zij mân mumbap sot kârâp mân bâpsâbap.⁴⁷ Singandâ mâtâp bâlijan diigim âibâ sâi sum lâmuñban. Gâ singâ âlip ândimjâ simân geibatkat laj sen bap ândim Anutu um topjân bagiban.⁴⁸ Sim kârâbân nane sot kârâp mân buj upabot.

⁴⁹ Zen sii mem nalem kwâknjan pame, zo yatigâk Anutu zâk kârâp sanjonzingâbap.⁵⁰ Sii zâk naamjâ. Ka sii naamjâ buj oi dap utne dum naamjoot upap. Zen sii yatâ naamziñjoot ândibi. Zen um lumbenâ op ândibi.”

10

Ambân mem birâbirâgât den.

(Mt 19:1-12; Lu 16:18)

¹ Yesu zâk zobâ zaat ba Yudaia hân walâm Yodanj too nâmbut âi takip. Taki a

ambân kâmut patânâ min-duwe. Oi op ândeip yatigâk den sinji âlip sâm dâzânngoip.

² Oi Parisaio a nâmbutnâ, zen Yesu dennâ saanat sâm gam mâsikâm sâwe, “Kembugât den kâtik zo, dap ziap? Ambân birâbirân, zo âlip orot mo mân orot?”

³ Mâsikâm sâne hâuñâ itâ mâburem dâzânngoip, “Mose zâk zorat den dap dap sapsun zingip?” ⁴ Yatâ sâi zinjâ sâwe, “A nâi ambân birâbâ sâm ekap kulemgum pindâm molibap. Mose zâk yatâ sâip.”

⁵ Sâne Yesunâ itâ sâip, “Mose zâk um kâtikzijañgât opnâ gurumin den zo sâm kulenguip.

⁶ Ka topkwapnâ Anutunâ a ambân muyagezikâmñâ itâ sâip, ⁷⁻⁸ ‘Zorat ko a nâinâ ibâ mam birâzikâm ambinjoorâk ândei zet um sâk kânok op ândibot.’ Den yatâ ziapkât zet zagât bunâ. Kânok op ândiabot. ⁹ Zorat sa nângânek. Anutunâ mâpotzikip, zo anâ mân kâsâpzakobi.”

¹⁰ Yesunâ yatâ sâi ko zâk sot arâpnâ, zen mirin zâine ko arâpnâ zen zorarâk dum mâsikâwe.

¹¹ Mâsikâne itâ dâzânngoip, “A nâinâ ambinñâ birâmñâ nâi mim-bap, zâk târotârozikñâ mânângât tosâ patâ mimbap.

¹² Ambân nâinâ apnâ birâm a nâi mimbap, zâk yatik târotârozikñâ mânângât tosâ patâ mimbap.”

Yesunâ katep mâsop

minzingip.

(Mt 19:13-15; Lu 18:15-17)

¹³ A ambân, zen katep gakâzinâ Yesugâren minzingâm gam Yesu bikñandâ kâukzijañ gâsubapkât sâne Yesu arâpnâ, zinj kengât minzingâwe. ¹⁴ Yatâ utnetâ Yesunâ zingitnâ umñâ bâlij oi arâpnâ itâ sâm dâzânngoip, “Zen birâne katep zen nâgâren ganek. Mâtâp mân doongunek. A ambân katep zi itâ, zo zen Anutugât um topñangât sinji sâsânâ. ¹⁵ Nâi zâk katep yatâ mân ândibap, zâk Anutugât kin topñan mân bagibap.” ¹⁶ Yatâ sâmñâ minduzing i gane bikñandâ kâukzijañ pam Anutunâ galem otzingâbapkât sâip.

A sikumñoot nâinâ Yesu sot ândibam okñangip.

(Mt 19:16-30; Lu 18:18-30)

¹⁷ Yesu zâk âibam oi a nâi sârârâk kârâm âi Yesugâren takâm um topñan gei pindiñsâm sâip, “Patâ âlipnâ, nâ dap dap op ândiândi kâtikñangât sinji upat?” ¹⁸ Sâi Yesunâ itâ sâm dukui, “Gâ wangât nâgât âlipnâ sat? Âlip mariñâ Anutu kânok. ¹⁹ Gurumin den zo nângâmat. Zo itâ, ‘Kâmbam mân kumban. Ap ambin mân birâyañgâbabot. Gâ kâmbu mân upan. Buku-gañgât sârân sâsân mân sâban. Oi a ambân zengât kut nâi nâi, zorat sarâ sâm mân mimban. Ibâ mamgâ sâtzik lum hurat kwatzikâban.’” ²⁰ Sâi a

zorânâ itâ dukui, “Gurumin den zo pisuk katepnan gâbâ lum gâwan. Nâi mân bira ziap.”²¹ Sâi Yesunâ eknâ umnâ zâkkâren tâi itâ dukui, “Kânok birâna ziap, zo upan. Gâ âim sikumgâ mem a zingâna kwâlâne kât zo mem a kanpitâ zingâban. Kât zo zingâmñâ birâm ga nâ sot ândiban. Gâ yatâ opnâ sumbemân sikumgoot upan.”²² Yesunâ yatâ sâm dukui a zo umnâ bâliñ oi nângi yâmbârei arip. Zâk sikumñâ patâ, zorat yatâ oip.

²³ Ari ko Yesunâ puriksâm arâpnâ zingitnâ itâ sâm dâzânngoip, “A sikumziñ patâ, zen Anutugât um topñan baginam kwakpi.”

²⁴ Yesunâ yatâ sâi arâpnâ zen pârâkpam imbanâziñ buñ oi dum dâzânngoip, “Katep gakânâ, Anutugât um topñan bagibagiñ, zo yâmbâtnâ.

²⁵ Bâu patâ kamelenâ kuup mâtâpñan bagibap, zo yâmbâtnâ. Ka a sikum patânâ Anutugât um topñan bagibagiñ, zo yâmbâtnâ walâwalân.”²⁶ Yatâ sâi ko arâp ziñ imbanâziñ buñ oi sâwe, “Zo yatâ zorân dap yatâ Anutugât um topñan baginat?”²⁷ Sâne Yesunâ zingitnâ sâip, Anâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutunâ mâtâp âlip muyagemap. Zâk mân kwakmap.”

Yesugât opnâ kut nâi nâi birâm, zorat hâuñâ minat.

²⁸ Peteronâ den zo nângâm Yesu itâ sâm dukui,

“Nânngat. Nen kut nâi nâiniñâ kândâtkom gâ moligiwen.”²⁹⁻³⁰ Sâi Yesunâ sâip, “Nâ perâknak dâzânngobâ. Zengâren gâbâ nâi zâk nâgât opnâ mirâ kamân mo âtâ mun, mam ponâ, ibâ mam, murarâ mo hânñâ birâbap, zâk kut nâi nâi donbep mimbap. Hânân zi mirâ sot âtâ mun gat, mam murarâp sot hân, zo sâknam kwâknan mimbap. Gâtâm narâk patin zâk ândiândi tâmbânâ mem ândibap.” Yesunâ zo sâmñâ mâtakâm sâip,³¹ “Ka kâdom a zengâren gâbâ donbep ziñâ bet upi. Bet a zengâren gâbâ donbepñâ kâdom upi.”

Yesu, zâk mumbapkât den siñgi dâzânngoip.

(Mt 20:17-19; Lu 18:31-34)

³² Zen Yerusalem kamânân âinam zâim tarâwe. Yesunâ kâdom ari arâpnâ imbanâziñ buñ oi âine a nâmbutnâ molizingâwenâ kenngât urâwe. Oi Yesunâ arâpnâ kiin zagât zo minduziñgi tatne kut nâi nâi âsagibap, zorat den sâm muyageziñgâm itâ sâm dâzânngoip,³³ “Nânge. Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Oi zoren a bonñâ nâ mumbatkât sâm Roma a kutâ zâkkâren nâbanbi.³⁴ A kutâ arâpziñâ den top top dâtnom ko sinnan tâpkum inzut mem lapitnim none mubat. Oi sirâm karâmbut tap zaatpat.”

A sâtnâ ândiândigât den.
(Mt 20:20-28)

35 Oi Zebedaioğât nan-zatnâ Yakobo sot Yohane, zet Yesugâren âimnâ sâwet, “Net kut nâi nâigât sâitâ zo âlip nânğânîkâban?” 36 Sâitâ mâsikâzikip, “Wan wan otzikâbâ sa ko sabot?” 37 Sâi zet itâ dukuwet, “Gâ nânğâna imbanğangğât âsaknâ muyagei âsangâ toren toren tâtat.” 38 Sâitâ Yesunâ dâzâkoip, “Zet topnangğât kârum yatâ sabot? Nâ too kâlaknâ nimbâ, zo âlip zet nimbâbot? Oi too sanğonibi, zo zet yâtik sanğonzikâbi?” 39 Sâi zet sâwet, “Âlip utat.” Sâitâ Yesunâ dâzâkoip, “Too nimbâ, zo zet nimbâbot. Too sanğonibi, zo yatik sanğonzikâbi. 40 Ka âsannan tâtatnâ, zorat den sâsân, zo nâğâren mân ziap. Zorat sinği kwatziğğâziğğânâ, zo zen zoren tapî.”

41 Yatâ oitâ arâp nâmbutnâ zen den zo nânğâm Yakobo sot Yohane kuk otzikâwe. 42 Oi Yesunâ minduziğğâmñâ itâ sâmb dâzânğoip, “Nânge, Hân a kutâ, zen zâizâinğ op kore a gâsâzânğom ândime. Oi hânân a patâ, zen a kutâ otziğğâme. 43 Zengâren ko yatâ mân âsagibap. Zengâren gâbâ a nâi a sâtnâ upâ sâmb bukurâp zengğât kore a op ândibap. 44 Oi zengâren gâbâ a nâi a kutâ upat sâmb bukurâp zengğât kore mâman ândibap. 45 Yatigâk a bonnâ, nâ ziğnâ kore otnibigât mân gewan. Ninak zengğât kore opnâ a donğbep zengğât suupziğ memnâ ândiândinâ

buğ upapkât gewan.”

Yesunâ Yeriko kamânân a nâi sinğ bâpsâsânğ kubiknangğip.

(Mt 20:29-34; Lu 18:35-43)

46 Yesu sot arâpnâ, zen Yeriko kamânân âi takâwe. Âi kamân zo walâm kamân giğnân âine a sinğ bâpsâsânğ nâi mâtâp giğnân tâip, kutnâ Batimaio, Timaioğât nanñâ. A ambân, zen Yesu Nasarete goknâ, zâk gam ariap sâwe. 47 Sâne nânğâm den sâmb sâip, “Yesu, gâ Dawidigât kiunñâ, nâğât umğâ bâleik.” 48 Den yatâ sâmb tâi a nâmbutnandâ hiriğsâmb tat sâmb dukuwe. Dukune dinziğnâ birâm kambânğ sâip, “Yesu gâ Dawidigât kiunñâ, nâğât umğâ bâleik.” 49 Yatâ sâi Yesunâ nânğâm mâtâbân kinñâ sâip, “Sâne gâik.” Sâi a ziğnâ sen nâtâtik zo konsâmb sâwe, “Umğâ bâbâlânğ oi zaat ga. Patânğ goonsap.” 50 Oi sen nâtâtiknâ den zo nânğâm hâmbânğ birâm pam oksâmb zaatnâ ba Yesugâren arip. 51 Âi taki Yesunâ itâ sâmb mâsikip, “Dap otgibatkat sat?” Sâi a sen nâtâtiknâ sâip, “Patânâ, sinnâ âlip upapkât otnigap.” 52 Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Gâ âinan. Nânğâm pâlâtânğ kwatnigat, zorat âlipkâ uat.” Sâi zorenâk sinğ eknâ Yesu molim arip.

11

Yesu, zâk donği bâu kwâknânğ Yerusalem kamânân

zarip.

(Mt 21:1-11; Lu 19:28-40; Yo 12:12-19)

¹ Yesu sot arâpnâ, zen âimnâ Yerusalem kamân mâte opnâ Oliwa bâknan takâwe. Baknâ topnan kamân zagât Betepage sot Betania tarâwet. Zoren takâm Yesunâ a zagât sânghonzâkom sâip, ² “Kamân ândi, zoren arit. Âi takâm nâ dongi sigan nâi tâgân kinzap, zo muyageit. Donji zo a kwâknan mân tâtatnâ, zo iraknâ. Zo muyagem olan diim gâit. ³ Olanitâ a nâinâ wangât olan sabot sâim mäsikâzikî itâ sâbobot, ‘Kembuniñanğâren nep muyagiap. Oi kek pâi âburem gâbap.’” ⁴ Yatâ sâim dâzâkoi a zagât zet âim mirâ nâi sânghânñan dongi sigan nâi saane kiri olanâwet. ⁵ Olanitâ a nâmbutñandâ zikit mäsikâzikâm sâwe, “Wangât olan sabot?” ⁶ Sâne Yesunâ den sâip, zo dâzân goitâ nânghâne âkip. ⁷ Donji zo Yesugâren diim aritâ arâpnâ zinâ hâmbâzinâ dongi kwâknan pane Yesunâ kwâknan zâi tap arip. ⁸ A donjebep patâ zinâ hâmbâ motziñ mâtâbân lîngat âiwe. Oi nâmbutñandâ gâlânğât sot lâkom ilunâ mânânğâtñâ mâtâbân pam âiwe. ⁹ A ambân kâmut patâ, zinâ Yesu mem oset kwâknanğâwe. Zinâ itâ sâim pam diiwe, “Oe, Kembugât sâtkât gam niñgap, zâk sâim âlipñan kwâknanğânâ. ¹⁰ Sâkuniñâ Dawidinâ kembu

otziñgâm galem otziñgip, zo yatâ otziñgâbap. Zorat sâtâre utnâ. Oe, Anutu u sumbemân.” ¹¹ Yatâ op âine Yesunâ Yerusalem kamân takâm Anutugât tirik namin zarip. Zâimnâ kut nâi nâi ek nanji mirâsiñ geibam oi gem arâpnâ diiziñgi Betania kamânân âiwe.

Wakum naknâ nâi Yesugât sâtkât hâlâlânğâsâip.

(Mt 21:18-19)

¹² Hanjsâi Betania kamânân gâbâ gemnâ Yesu tepnanğât oip. ¹³ Oi kârebân siñandâ egi wakum nak nâi kiri egip. Eknâ bonnâ kinzap sâim âi kârui. Bonnâ orot narâk bunâ, zorat ilunjik kirip. ¹⁴ Yatâ eknâ nak zo itâ dukuip, “Gâgâren gâbâ bonnâ nininâ zo a nâinâ mânâk nimbap.” Den yatâ sâi arâpnâ nânghâwe.

Yesunâ tirik namâ hâlâlalu sâip.

(Mt 21:12-17; Lu 19:45-48; Yo 2:13-22)

¹⁵ Zen Yerusalem kamânân zâiwe. Oi Yesunâ tirik namin zâim a kut nâi nâi anğâgwanğâ op kine moliziñgip. A nâmbutñâ, zen Roma zeñgât kât sot Yuda zeñgât kât, zo hâukwap anğâgwanğâ op kirâwe. Kât pâpanñâ zo kom giligâlak mem kembâ anğâgwanğâ urâwe, zeñgât tâtatnâ zo kom kâbakñei gei zeip. ¹⁶ Oi tirik namin kut nâi nâi mân mem âim gabigât sâip. ¹⁷ Itâ sâim dâzân goip, “Anutugât den kulem nâi itâ ziap,

‘Namânâ zi a eluj zengât
ninâu namâ upap.’

Zinjâ ko utne kâmbu a
zengât kât ki yatâ uap.”

¹⁸ A ambân zen Yesugât
dinjâ nângâne imbanjâ oip,
zorat Parisaio sot Kem-
bugât gurumin den sâsâ a
kândâtzângowe. Yatâ utne a
sâtjâ zinjâ Yesu dap op koindâ
moik sâmb kimujâ miwe.

¹⁹ Njâtiksâi Yesu sot arâpnjâ,
zen kamân patâ zo birâm ba
âiwe.

*Kembu nângâm pâlâtân
kwap ninâu sânat.*

(Mt 21:20-22)

²⁰ Mirâ hanjsâi wakum
nak kiribân âi igâwe. Nak
zo mom kirip. ²¹ Peteronjâ
eknjâ Yesu den sâip, zo
nângâm itâ dukuip, “Patâ,
eknan. Wakum nak den
dukuin, zo mom kinzap.”
Sâi Yesujâ itâ dâzângoip,
²² “Nâ perâknjak dâzângobâ.
Zen Anutu nângâm pâlâtân
kwâknjângâm ândibi. Zen
um zagât mân opnâ nângâm
pâlâtanzinjâ bonjâ op ândibi.
Zen yatâ op ândim baknjâ
ândi dukubi, ²³ ‘Baknjâ, gâ
âbângum saruin gei.’ Yatâ
sâne dinzinjâ lubap. ²⁴ Zorat
ko itâ sa nângâne. Zen
wan mo wangât nângâm
ninâu sâmb, zo mârumb
mien sâmb nângâne âlip
muyagezinjâgabap.

²⁵ Zen ninâu sâmb sâmb
a zengât tosa mem ândie
oi ko birâbi. Yatâ utne
ko Ibâzinjâ sumbemân
ândiap, zâknjâ yatik tosa-
zinjâ birâbab. ²⁶ Zen a
zengât toszinjâ mân birâne

ko sumbem Ibâzinjângoot
zengât toszinjâ mân birbab.”

*Yesu sot a sâtjâ
âragwârâgu urâwe.*

(Mt 21:23-27; Lu 20:1-8)

²⁷ Yesu sot arâpnjâ, zen
dum Yerusalem kamânân
gawe. Puriksâmb gamnjâ
Yesujâ tirik namâ umjan
âim gam kiri ko a sâtjâ sot
Kembugât gurumin den zo-
rat galem a sot patârâpnzinjâ,
zen Yesugâren gam mâsikâm
itâ sâwe, ²⁸ “Gâ ziren kut
njâi njâi opmat, zo njâigât
sâtkât opmat?” ²⁹ Sânetâ itâ
mâburem dâzângoip, “Nâ den
kânok mâsikâzinga dâtnone
ko nângoot njâigât sâtkât
opman, zo dâzângobat.

³⁰ Yohane too sanjon nep
tuugip, zo njâigât sâtkât nep
tuugip. Anutugât sâtkât
mo agât sâtkât? Zen sâne
nângâbâ. ³¹ Mâsikâzingi
zen dap sâmb sâmb kwaknjâ
ziinjik itâ sâmb âraguwe,
“Nen Anutugât sâtkât sâindâ
sâbab, ‘Wangât dinjâ mân
luuwe?’ ³² Agât sâtkât nep
tuugip, yatâ sâindâ sâi ko a
zinjâ nângobe.” Wangât, zen a
ambân zengât kenjât urâwe,
zorat. A ambân zen aksik
Yohanegât nângâne Propete
oip. ³³ Zorat ko zinjâ Yesu
itâ sâmb dukuwe, “Nen mân
nângen.” Sâne Yesujâ itâ
dâzângoip, “Den zo dâtnoge
sâi ko nângoot njâigât sâtkât
opman, zo dâzângobam. Ka
zen mân se, zorat nâ mân
dâzângobat.”

12

Nep galem a bâliñâ.

(Mt 21:33-46; Lu 20:9-19)

1 Yesunâ topkwapñâ den sumbuñâ ñâi itâ sâmbâ dzâzângoip, “A ñâiñâ wain tâk nep kârâm kâmirip. Kârâm kâmit dâmân pâit tuugip. Tuumñâ tâk keetñâ mândâlibapkât âmañ patâ tuum galem a zengât mirâ tuumñâ nep zo bitziñan pam hân ñâin arip. 2 Âi

ândeï bonñâ orotñâ narâk oi kore a ñâi sângongoi bonñâ nâmbutñâ mimbapkât arip.

3 A zo âi taki galem a ziñâ gâsum kom moline bet bâsañ âburem arip.

4 Ari ko kâlam mariñâ zâk kore a ñâi sângongoi ari galem a ziñâ kâukñâ kunzit mem ñâi ñâi okñangâwe.

5 Kâlam mariñâ dum kore a ñâi sângongoi ari kuwe. Kunetâ mariñandâ yatigâk a doñbep sângonzângoï âinetâ galem a ziñ kâmbam mamuñ zângowe. Oi nâmbutñâ sâbâ sâbâ zângowe. Ka nâmbutñâ ko sâsengât zângowe. 6 Zângonetâ nanñâ kânok ândeip, zo zikñâ nanñâ. Umñâ zâkkâren kirip. Zâk bet itâ sâmbâ sângonguip, ‘Galem a ziñ hurat kwâkñangâm mân kumbi.’ 7 Sâmbâ sângongoi ari galem a zen nanñâ ekñâ âragum sâwe, ‘A zirâñâ

gâtâm kâlam mariñâ upap, zorat koindâ kâlam zi niñâ upap.’ 8 Yatâ sâmbâ gâsum kune moi kâmbarâñâ kâlam âkñan pane zeip.

9 Oi kâlam mariñâ zâk dap upap? Zâk gamñâ galem a zângom tâmbet otziñgâm kâlamân galem a unakñâ zâmbanbap. 10 Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap, zo sâlâpkum nângâme?

‘Mirâ tuutuun a, zen kunkun ñâi ek âkon op birâwe. Kembuñâ kunkun zorâñâ mem namin kwânângip. 11 Kembuñâ sâi yatâ âsageip. Niñâ egindâ mârâtñâ ñâi uap.’”

12 Yesunâ den yatâ sâmbâ dzâzângoï ko patâziñâ gâsum tâk namin pânat sâmbâ nângâmñâ a ambân zengât kenñgât urâwe. A patâ, zen itâ nângâm kwâkâwe. Den zo nengât sap sâwe. Oi gâsunam kwakñâ birâm âiwe.

A zen Yesu kâtkât mäsikâwe.

(Mt 22:15-22; Lu 20:20-26)

13 Yuda a sâtñâ, zen Parisaio a sot Herode arâp nâmbutñâ Yesugât diñâ saabigât sângonzângowe.

14 Sângonzângone Yesugâren gam itâ sâmbâ dukuwe, “Patâ, nen gâgât topkâ nângâmen. Gâ den sarâ mân sâmbâ bonñigâk sâmat. Gâ den ñâi mân sâna gâñgoñemap. Gâ a zâizâiñ gigin aksik Anutugât mâtâp âlip dâtnângom kubikmat. Den ñâi sâindâ nângâ. Roma a kutâ patâ Sisa kât pindânat, zo orotñâ mo mân orotñâ? 15 Kât pindâpindân mo mân pindâpindân, zorat dâtnângo.” Yatâ sâne Yesunâ sarâziñangât topñâ

ek nângâm dâzânngoip, “Zen wangât dennâ saanige? Kât nâi mem nine ikpâ.”¹⁶ Sâi ko kât nâi mem pindânetâ mäsikâziŋgâm sâip, “Holi tobat zo nâigât?” Sâi ziŋâ sâwe, “A kutâ Sisagât.”¹⁷ Sâne itâ sâi dâzânngoip, “Sisagât siŋgi, zo Sisa pindâbi. Ka Anutugât siŋgi, zo Anutu pindâbi.” Yatâ sâi dâzânngoip zen diŋâ mâpâsiwe.

Mom zaatzaatŋangât Yesu mäsikâwe.

(Mt 22:23-33; Lu 20:27-40)

¹⁸ Sadukaio a nâmbutŋâ Yesugâren gawe. A zo ziŋâ mom zaatzaat zo mân ziap sâmarâwe. Ziŋâ gam sâwe. ¹⁹ “Patâ, Moseŋâ itâ sâi kulemguip, “A nâi, zâk ambân memŋâ katep mân muyagem moi ko munŋandâ malâŋâ mem âtânŋangât siŋgi katep mimbap.”²⁰ Oi zorat sâindâ nângâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziŋâ kunŋâ ambân memŋâ murarâŋâ buŋ ândim moip. ²¹ Moi ko munŋandâ malâŋâ zo mem yatigâk murarâ buŋ ândim moip. ²² Moi munŋâ nâiŋâ malâ zorigâk mem moip. Yatigâk âtâ mun zo nâmburân zagât zen ambân zorigâk mem murarâziŋ buŋ mom naŋgâwe. Oi bet malâziŋâ zo moip. ²³ Oi a nâmburân zagât zen aksik patâ ambân zo miwe, zorat gâtâm narâk patin zaatnetâ ambân zâk nâigât upap?”

²⁴ Sâne Yesuŋâ itâ sâi dâzânngoip, “Zen den nângâm

gulipkume. Anutugât den sot Anutugât imbanâ mân nângâme.²⁵ Gâtâm munŋan gâbâ zaatŋâ a ambân dum mân miangâbi. Zen sumbem a yatâ op ândibi.

²⁶ Momŋâ zaatzaatŋangât sâme, zorat dâzânngobâ. Mosegât ekabân den siŋgi zi sâlâpkume mo buŋâ? Mose zâk nagân kârâp bâlam ekŋâ ari Anutuŋâ den itâ sâi dukuip, ‘Nâ Abaram, Isaka sot Yakobo, zeŋgât Anutu.’²⁷ Zorat sa nângânek Anutu zâk a buŋ urâwe, zeŋgât Anutu buŋâ. Gwâlâ ândie, zeŋgât Anutu. Zorat Abaram, Isaka sot Yakobo, zen mân buŋ urâwe. Anutu sot gwâlâ ândie. Zen ko den nângâm gulipkume.”

Gurumin dengât Yesu masikâwe.

(Mt 22:34-40)

²⁸ Yesu sot Sadukaio a den âragune ko Kembugât gurumin den galem a nâiŋâ Yesugât den zo nângi âlip oi itâ sâi mäsikip, “Kembugât gurumin den ikâ zorâŋâ ko kâukŋâ uap?”²⁹ Yatâ sâi mäsiki Yesuŋâ sâip, “Kembugât gurumin den patâ itâ ziap, ‘Isirae a ambân, zen nângânek. Anutu Kembuniŋâ kembu kânok.³⁰ Zorat um dâpkâ sot nângânŋangâ sot imbanâgâ, zo Kembu Anutu zo hâlâluyâk pindâna zimbap.’³¹ Den zorat torenŋâ itâ ziap, ‘Gâ gikangât otgimap, yatigâk a torenŋâ zeŋgât otgibap.’ Anutugât gurumin

den zagât zi patâ uabot. Gurumin den nâi mân ziap.”

32 Yatâ sâi Kembangât gurumin den galem anâ den zorik mâburem Yesu dukuip, “Patâ, gâ den zo sâna nânga âlip uap. Anutu, zâk kumbu kânok. Oi nâi mân taap.

33 Oi zâk kânok nângânângâ sot imbanâ hâlâlu pindânat. Oi gikanâgât otgimap, yatik a toren zengât otgibap. Den zagât zirânâ kut zo zorân Kumbu pindâpindân zo wâlap.”

34 A zo yatâ sâi Yesunâ nângi âlip oi itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât um topnan gaat.” Sâi narâk zoren gâbâ Yesu den mâsikânam nângâne yâmbârei kenâgât op birâwe.

Yesu ziknak Kristogât mâsikâzingip.

(Mt 22:41-46; Lu 20:41-44)

35 Yesu zâk tirik namin zâim a den sinji âlip dâzângom itâ sâm mâsikâzingip,

“Kembangât gurumin den zorat galem a, zen itâ sâme, ‘Kristo, zâk Dawidigât kiunnâ.’ 36 Dapkat sâme? Tirik Kaapumnâ Dawidi nângânângâ pindi itâ sâip,

‘Kembunâ nâgât kumbu itâ sâm dukuip, “Gâ âsannâ bongen ge tâtna kâsarâpkâ minduzinga kingangât kombân upi.” ’

37 Dawidinâ Kristogât kembunâ sâipnâ dap op Kristo zâk Dawidigât kiunnâ uap?” Yesu zâk den yatâ sâm

dâzângoi a kâmut patâ zen nângâm âknâle urâwe.

Yesunâ Kembangât gurumin galem a zengât girem dâzângoip.

(Mt 23:1-36; Lu 11:37-54; 20:45-47)

38 Yesunâ den yatâ sâmnâ den nâi itâ târokwap dâzângom sâip, “Zen Kembangât gurumin a zengât holi yatâ mân upi. Zen hâmbâ kârep mem ândim kamân sombemân âim a muyagezingâne sâm âlip kwatzingâbigât umziņ kinmap. 39 Oi zen mâpâmâpâse namin sot sii nalem mindu-minduyân a sâtnâ tâtarân tâtnat sâm nângâme. 40 A yatâ zorân ambân malâ zengât mirâ kut nâi nâi laņ betziņan mime. Zen sarâ sâm ninâu kârep sâm tosaziņ kwâarakume. A zo zen gâtâm tosaziņangât haunâ yâmbâtņâ mimbî.”

Malâ nâinâ kâtnâ tirik namin pâip.

(Lu 21:1-4)

41 Yesu zâk tirik namin tap ek tâi a ziņâ ga Kembangât sinji kât pane giarip. Oi ko sikum a donbep zen ga kât imbanâ pane giarip. 42 Oi ambân malâ kanpitâ nâinâ gam kât kuriņâ mâik zagât pâi giarip. 43 Yesu zâk zo ekņâ arâpnâ minduzingâm itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâknak dâzângobâ. Ambân malâ kanpitâ zâk kât paap, zirânâ a torennâ walâzingap. 44 A nâmbutņâ zen kât patâ tâi torenņik pe. Ka ambân

kanpitâ, zâk zemņanġip, zo aksik paap. Yenâk ândiap.”

13

Yesu âburem gâbapkât den sâip.

(Mt 24:1-44; Lu 21:5-36)

¹ Yesu zâk tirik namin gâbâ gem tâi arâpnâ zengâren gâbâ a nâinâ itâ dukuiġ, “Patâ, eknan. Namâ tuutu- unâ zo kât neulenâ âlipnâ hikpârâkņootnâ tuuwe.”

² Sâi Yesunâ itâ sâm dukuiġ, “Namâ patâ tâi eksat? Gâtâm kâsaziġ gam kom kândanġe giligâlaksâm nanġâbap.”

³ Bet Yesu sot arâpnâ, zen Oliwa bâkņan zâi tap too nâmbutken tirik namâ zo ikne ândi tâip. Zoren tapnâ Petero sot Yakobo, Yohane sot Andrea, ziġâ Yesu mâsikâm sâwe, ⁴ “Dâtnânġo. Kut nâi sat, zo narâk ikâ zoren âsagibap? Narâk zo mâte oi wesâk dap dap yatâ muyagibap?”

⁵ Yesunâ itâ topkwap dâzânġoip, “Um gulip kwâtziġâbegât galem oranġâm ândibi. ⁶ A donġbep muyagem gam sâbi, ‘Nâ Kristo. A bâliġan gâbâ mâkâziġâbapkât sâsânġ, zo nâ.’ Yatâ sâm a donġbep mem um gulip kwatziġâbi.

⁷ Oi zen kâmbam goorân mo kârebân âsagei nânġâm umziġ mân keġġât upap. Kâmbam zo yatâ âsagibapkât sâsânâ. Yatâ muyagem zei narâk kek mân âkâbap. ⁸ Hânġâ hânġâ a kâmutnâ kamutnâ, zen kâsa opnâ

agom âibi. Oi hân nâin nâin wâriġ mimbap. Oi pu patâ âsageziġâbap. Kut nâi nâi âsagibap, zo sâknam topkwâkwatnâ. ⁹ Ka zen ko galem oranġâm ândibi. Zen denân zâmbanġi sot mâpâmâpâse namin lapitziġâbi. Oi zorik buġâ a patâ sot a kutâ zengâren diiziġâm âine mâteziġan kinġâ nâġât topnâ sapsun ziġâbi. ¹⁰ Oi narâk kândom den sinġi âlip hân dâp a zengâren âibapkât sâsânâ. Bet ko hânġât narâkġâ âkâbap. ¹¹ Oi a kutâ zengâren diiziġâm âine den dap sânat sâm mân nanġâm kwâkâ upi. Narâk zoren Tirik Kaapumġâ umziġan den pâmbap, zorik sâbi. Yatâ opnâ den sânetâ zengât den mân upap. Zo Kaapumġât den upap. ¹² Oi a ziġ itâ zo upi. Âtânâ nâinâ sâi munġâ gâsum kumbi. Ibâ nâinâ sâi nanġâ gâsum kumbi. Murarâpziġ zen ibâ mam kâsa minziġâm sâne zânġobi. ¹³ Zen nâġât kut sinġinanġât op a ambân ziġâ um kâlak nânġaziġâbi. Ka nâi zâk sinġi âlip mem kâtiġem ândei narâk âki ko sumbem kamânân bagibap.

¹⁴ Gâtâm tâmbet tâmbet kâukġâ mân kinġap sâsânġan, zoren kinġap. (Den zo mulunâk sâlâpkum nânġâbi.) Yatâ âsagei eknâ Yu- daia hânân ândibiġâ barâ kâtiġan sârârâk kârâm âibi. ¹⁵ Nâi zâk sombemân tâpapnâ sikum mimbam mirâ umņan mân zâibap.

16 Nâi zâk nebân mo hibukņan ândibapņâ hâmbâ mimbam kamânân man âibap. 17 Yei, ambân kâmborâ sot katep namân gokņâ, narâk zoren zen dap upi? 18 Zen Kembugâren ninâu sâne nângi âiâiziņâ zo map narâkņan mân muyagibap. 19 Narâk zoren sâknam patâ âsagibap. Zo yatik Anutuņâ a muyageibân gâbâ mân âsageip. Oi dum mân muyagibap. 20 Oi Kambu zâk narâk zo mân mânângâri sâi a ambân aksik buņ upe. Ka Kambuņâ a ambârâpņâ zeņgât op ko narâk mem pânķânok pâmbap.

21 A ziņâ Kristo ziren âsagiap, ândiren âsagiap, den yatâ sânetâ mân nângâbi. 22 Narâk zoren a sarâņâ âsagem nâ Kristo sâbi. Oi Propete sarâņâ âsagem kulem sen mârât muyaginetâ a um gulip kwatziņgabi. Anutuņâ gâsum sâlâpziņgoip, zo um gulip kwatziņgânam osibi. 23 Kut nâi nâi zo mân âsagei kânņan dâzâņguangât umziņ galem op ândibi.

24 Sâknam patâ narâkņâ zo âki mirâsiņ sumunkumbap. Oi kâin âsakņâ buņ upap. 25 Sâņgelak âkâm hânân gibi. Oi Anutuņâ sumbem mângei olayaņgâm imbaņâ buņ upap. 26 Oi a bonņâ, nâ âsakņâ imbaņânoot unumunum kwâkņan ga nikpi. 27 Oi sumbem a sâņgonzâņgua zen a ambân kâmut gakânâ hân ginņâ

toren toren gâbâzeziņgânetâ mindubi.

28 Nak dâgap zorat top nângâbi. Zâk iinņâ burutuksâi maa narâk upâmap sâme. 29 Oi yatigâk zen den dâzâņguan, kut nâi nâi zo muyagem naņgi itâ nângâbi, 'A bonņâ mâte otniņgâbâmap. Zâk mâtâbân ga kinzap.' 30 Nâ perâkņak dâzâņgobâ. A ambân ziren ândie, zen ândinetâ kut nâi nâi zo âsagem kwâkâbap. 31 Sumbem sot hân, zet buņ upapot. Nâgât den ko mân buņ upap.

32 A bonņâ nâ gâbat, zorat narâkņâ zen mân nâņge. Sumbem a zen yatigâk mân nâņge. Ninâņgoot mân nâņgan. Ibânâ Anutu, zâk zikņik nâņgap.

33 Zen narâk mân nâņgegât galem oraņgâm ninâu sâm ândibi. 34 A nâiņâ mirâ sot nepņâ birâm kamân kârebân âibam kore a gakâņâ nep sâm mânângât ziņgâbap. Kut nâi nâi galem upigât dâzâņgobap. Kore a nâiņâ mirâ mâtâbân tapņâ mirâ mariņâ gâbapkat galem ek tâpapkât dukubap. 35 Zeņgoot yatik galem oraņgâm ândibi. Mirâ mariņâ, zâk nâtiksâi mo nâtik tânâmņan mo haņsâsâgât, mo haņgât gâbap, zo mân nâņge, gât ko san, zo op ândibi. 36-37 Zen uman zine ga muyageziņgâbatkât zen sot buku toren itâ dâzâņguan. Um wâgânâk ândibi."

14

Yesu kunam sâm kâtân urâwe.

(Mt 26:1-5; Lu 22:1-2; Yo 11:45-53)

¹ Yuda zengât kendon patâ Pasowa sot sii nalemm om niniñâ narâkñâ sirâm zagât ombenjan oi tirik namâ galem a zengât patârâpziñâ sot Kembugât gurumin a, zen Yesu tik gâsum kunam den sâm kâtân urâwe. ² Oi itâ sâwe, “Kendonân kâmbam laj muyagebapkât kegâk gâsunat.”

Ambân nâiñâ Yesu too hitomņoot sanjorip.

(Mt 26:6-13; Yo 12:1-8)

³ Betania kamânân sâk bâlâ a nâi ândeip, kutñâ Simonj. Oi Yesuñâ zâkkât mirin zâi tâip. Zoren nalemm nem tâi ambân nâiñâ too hitomņoot âlipñâ, zo sângânñâ patâ beloņoot mem zâim karâpñâ kunzit Yesu kâukñan lokei giarip. ⁴ Yatâ oi nâmbutñâ tarâwe, ziñâ itâ nângâm um kâlak nângâwe, “Wangât tâmbetkuap?” ⁵ Zo sângân patâ. Too hitomņoot zorânñâ sângân mem a kanpitâ zingji dâp opap.” Yatâ sâmñâ ambân zo den kârâpņoot okñangâwe. ⁶ Sâne Yesuñâ nângâm itâ sâm dâzânngoip, “Zen ambân den mân dukunek. Zen wangât sâm siñan giname? Ambân zorânñâ âlip otnigap. ⁷ A ambân kanpitâ, zen narâk dâp zen sot ândine galem ot zingânâ sâm âlip otzingâbi. Nâ ko zengâren narâk kârep

mân ândibat. ⁸ Ambân zâk orotñâ dâp otnigap. Nâ mua hannobi, zorat sâknâ sanjonsap. ⁹ Nâ perâkñak dâzânngobâ. Den siñgi âlip hânñâ hânñâ sâne laj kârâm âibap, zo yatik ambân zi sanjonigap, zorat den siñgi sâne laj kârâm âibap.”

Yuda, zâk Yesu tirâpžângobapkât dâzânngoip.

(Mt 26:14-16; Lu 22:3-6)

¹⁰ Yesugât arâp kiin zagât zengât oserân gâbâ Yuda Karioto kamânân gokñâ zâkñâ tirik namâ galem a patâ zengâren âim Yesu gâsubigât sapsum zingip. ¹¹ Yatâ sâi nângâm umziñâ âlip oi kât pindânam sâwe. Oi sâne nângâm Yesu tigâk tirâpžângobapkât ek molim ândeip.

Yesu sot arâpñâ, zen kendongât sii nalemm niwe.

(Mt 26:17-25; Lu 22:7-14, 21-23; Yo 13:21-30)

¹² Yuda zengât kendon patâ narâkñâ oi râma gwamñâ kom om sii nalemm om nemarâwe. Zorat narâk oi arâpñâ zinj Yesu mâsikâm sâwe, “Sii nalemm zo mirâ ikâ unat?” ¹³ Yatâ sânetâ Yesuñâ a zagât itâ sâm sângonzâkoip, “Zet kamânân âim a nâi too âmañ lum âim tâi ekñâ molibabot. ¹⁴ Mirin zari zâi mirâ mariñ itâ dukuit, ‘Patâ zâk gâgât itâ sap, “Nâ sot arâpnâ mirâ umñâ ikâ zoren sii nalemm ninat?”’ ¹⁵ Yatâ sâm dukuitâ mirâ um patâ nâi kian tâtatñâ kubikkubikñâ tirâpžâkoi zoren sii nalemm umbabot.”

16 Oi a zagât zet den zo lum kamânân âim Yesuñâ sâip dâp muyagem sii nalem uwet.

17 Nâtiksâi Yesu sot arâp kiin zagât, zen mirâ zoren zâiwe. 18 Oi nalem nem tatne Yesuñâ itâ sâim dâzânngoip, “Nâ perâkñak dâzânngobâ. Zengâren gâbâ nâinñâ kâsa dâzânngoi ga gâsunim nobi. A zo nâ sot nalem nem taap.” 19 Sâi arâp ziñ umziñâ bâliñ oi zikñik zikñik mâsikâm sâwe, “Gâ nâgât sâbat? Nâgât sâbat?” 20 Yatâ sâne dâzânngoip, “A zengâren gâbâ nâinñâ nâ sot nalem ârândân niet, zâkkât san. 21 A bonñâ nâgât Anutugât ekabân den ziap, zo yatâ upâman. Nâinñâ sâi a bonñâ gâsunim nobi, Yei, a zo hâuñâ ko tosa yâmbâtñâ mimbap. A zo mam kâmbonñan gâbâ mân âsâgei sâi bâbâlan opap.”

Yesuñâ nalem sot too zingip

(Mt 26:26-30; Lu 22:15-20; 1 Kor 11:23-25)

22 Nalem nem tatne Yesuñâ nalem nâi mem sâiwap sâim namuñ arâpñâ itâ sâim zingip, “Zi sunumnâ. Mem ninek.” 23 Yatâ sâim waiñ hâkop mem sâiwap sâim zingip aksik niwe. 24 Nine itâ sâim dâzânngoip, “Gilâmnâ zi a donbep zengât opñâ hânân gibap. Zorat ko târotâroniñ op kâtigibap. 25 Nâ perâkñak dâzânngobâ. Nâ waiñ too itârân nia âkap. Oi dum zagâtñan mân nemñâ Ibânangât um topñan

zâim waiñ too mârâtñâ nâi nimbat.”

Gezemanê kâlamân âiwe.
(Mt 26:31-46; Lu 22:31-46; Yo 13:36-38)

26 Mâpâmâpâse kepñâ nâi mem ko Oliwa bâkñan zâiwe. 27 Zâine Yesuñâ itâ sâim dâzânngoip, “Itârân zen aksik nângâm pâlâtânziñ lorei birânibi. Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

‘Nâ râma galem a kua râma zen sibiñsâban op âibi.’

28 Oi sa nângânek. Nâ mumuñan gâbâ zaatñâ ko Galilaia hânân âi kândom otziñgâbat.” 29 Yatâ sâi Peteronñâ itâ dukui, “Zen aksik patâ nângâm pâlâtânziñ lorei birâgibi. Ka nâ ko yatâ mân otgibat.” 30 Sâi ko Yesuñâ itâ sâim dukui, “Nâ perâkñak dâgobâ. Itârân nâtigân kuruk anñâ sâip zagât mân diñsâi gâ sâip karâmbut kwâimbâniban.” 31 Yatâ sâi Peteronñâ kâuk birânangâm sâip, “Gâ gomñâ na nonâ sâne mân kwâimbâgibat.” Sâi arâpñâ nâmbutñandâ den yatik sâwe.

32 Oi Gezemanê hânân âi takâm Yesuñâ arâpñâ itâ sâim dâzânngoip, “Zen zi tatne nâ ândi âi ninâu sâbâ.” 33 Yatâ sâimñâ Petero, Yohane sot Yakobo diizingi âine Yesu umñâ yâmbârei ken bet kakit oip. 34 Yatâ okñangi dâzânngom sâip, “Umnâ yâmbârei mumuñâ otnigap. Zen ziren nâ sot tap um wâgân ândinek.” 35 Yatâ sâim

torengen âim si sângânjâ hânân gei tutukum sâknam kâmut zo mân muyagibapkât ninâu sâip. ³⁶ Oi itâ sâip, “O Ibânâ, gâ kut nâi nâi tuubam mân kwakmat, gât ko sâna sâknam kâmut zi buņ upap. Oi nâgât den buņâ, gâgât den kâtigibap.”

³⁷ Ninâu sâim âburem âi uman zine ziņgit Petero itâ sâim dukuip, “Gâ uman ziat? Gâ mâiktârâ nâi wâgân mân ândiban? ³⁸ Zen mâsimâsikâyân loribegât um wâgân tap ninâu sânek. Umņâ bâbâlaņ. Sâknâ ko yâmbâriap.”

³⁹ Yatâ dâzâņgom âi ninâu sâip. Den mârûm ninâu sâip, zo yatik du ninâu sâip. ⁴⁰ Ninâu sâim âburem umanâk zine ga ziņgirip. Umanân gâbâ sen birâbirâ op zaatņâ dap yatâ dukube.

⁴¹ Oi dum âi ninâu sâim âburei sâp kârâmbut oi dâzâņgoip, “Zen umanâk zem te? Mârûm narâk mâte uap. A bonņâ, nâ bâliņ mâme a zeņgât bitziņan âibâman. ⁴² Bâi, zaatne âinâ. A sâi gâsumnim nobi, zo mâte otniņgap.”

Kâsaziņâ Yesu gâsuwe.

(Mt 26:47-56; Lu 22:47-53; Yo 18:3-12)

⁴³ Yesuņâ yatâ dâzâņgom kiri zorenâk arâp zeņgât kâmurân gok Yuda karioto kamânân gokņâ, zâknâ kâsa diiziņgi a kâmut patâ gawe. Tirik namâ galem a sâtņâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a sot patârâpziņ, zen a kâmut

zo sângonzâņgone kâmbam sot sâu patâ mem gawe. ⁴⁴ Yudaņâ kânņan itâ sâim dâzâņgoip, “Lum mâņgansa ek ko zo gâsum diim âibi.”

⁴⁵ Yuda zâk ga takâm Yesugâren âim o patânâ sâim lum mâņgarip. ⁴⁶⁻⁴⁷ Oi Yesu arâpņâ zeņgâren gâbâ nâiņâ sâuņâ sâmbum a sâtņanņgât kore a nâi kindap kârâm kwâkip. ⁴⁸ Oi Yesuņâ itâ sâim mâsikâziņgi, “Zen nâgât dap nâņge? Zen nâgât nâņgâne kâmbam ku oi sâu kâmbamziņoot ga gâsânoge? ⁴⁹ Nâ zorat sa nâņgânek. Nâ sirâmņâ sirâmņâ tirik namin a den siņgi âlipņâ dâzâņgoman. Oi zoren mân gâsânowe. Oi laņ otnine Kembugât ekabân nâgât den kulem ziap, zo kâtigibap.” ⁵⁰ Sâi arâpņâ zen aksik birâņanņgâm siņsururuņ âiwe.

⁵¹ A sigan nâi sâņgum kâu lapņâ Yesu sot gâi gâsuwe. ⁵² Gâsunetâ sâņgum kwâkâm pam sâk bârak arip.

Yesu tirik namâ galem a patâziņanņgât mirin diim âiwe.
(Mt 26:57-68; Lu 22:54-55, 63-71; Yo 18:13-14, 19-24)

⁵³ A kâmut, ziņ Yesu gâsum diim patâziņanņgât mirin âiwe. Zâkkât mirin tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a zen mindum tarâwe. ⁵⁴ Âine Petero zâk kândâtziņan bet moliziņgâm âim a patâziņanņgât poņ kâligen bageip. Bagimņâ galem a osetziņan tap kârâp nâņgâm tâip.

⁵⁵ Tirik namâ galem a patâ sot a patâziñâ aksik mindum Yesugât den sâkñanâk sâ, kâmbamân pânâ den sâ kârum tarâwe. Oi bonñâ mân muyagiwe. ⁵⁶ A donbepñâ Yesugât den sarâ ñâi ñâi sâ, âiwe. ⁵⁷ Sânetâ a nâmbutñâ ziñâ den sarâ itâ sâwe. ⁵⁸ “Itâ sâi nângâwen, ‘Na tirik namâ zi kândañâ bitnandâ mân tuubat, yen dinnandâ sa sirâm karâmbut umñan âsagibap.’” ⁵⁹ Ka dinziñâ zo kânok buñâ. Den ñâi ñâi sâwe. ⁶⁰ Yatâ utne tirik namâ galem a zengât a patâñâ zaat kinñâ Yesu mâsikâm sâip, “Den se, zorat hâuñâ sâban mo mân sâban? A zi ziñâ gâgât den se, zo nângâna dap uap?” ⁶¹ Sâi Yesuñâ lâunjan mân mem diñ buñ krip. Oi du a patâñâ mâsikâm sâip, “Gâ Kristo, Anutu sâmbâlip kwâkñangâmen, zâkkât nannâ mo ñâi?”

⁶² Sâi ko Yesuñâ sâip, “Sat, zo yatâ. Oi ñâi sa nângânek. Gâtâm a bonñâ, nâ imbânñâ mariñâ zâkkât âsanñâ bongen tapñâ sumbengât unumunum kwâkñan ga nikpi.” ⁶³ Yatâ sâi tirik namâ galem a zengât patâziñâ, zâk diñâ nângi kâlak oi hâmbânñâ mem mooloñ arâpñâ itâ sâmbâ dâzângoip, “Den dum mân sânat. ⁶⁴ Zâk Anutu hutkum sap. Ziñâ dap sâbi?” Yatâ mâsikâziñgi zen aksik sâwe, “Mumuñangât siñgi uap.”

⁶⁵ Yatâ sâmbânñâ a nâmbutñâ Yesu siñan tâpkuwe. Oi nâmbutñandâ si sângânñâ

kwâtepkum bitziñandâ kom sâwe, “Ñâiñâ gogap? Gâ Propete ândiat, zorat ko sâmbâ muyage.” Yatâ sânetâ galem a zen bitziñandâ si sângânñan kuwe.

Peteronñâ Yesu kwâimbânñangip.

(Mt 26:69-75; Lu 22:52-62; Yo 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Oi Petero zâk sombemân tâi tirik namâ galem a patâgât kore ambân ñâi gâip. ⁶⁷ Gâi ko Petero kârâp nângâm tâi ekñâ dukui, “Gâ Nasarete gokñâ Yesu sot ândimat.” ⁶⁸ Sâi ko Peteronñâ kwâimbâm sâip, “Gâ den zo dap sat? Sâna kwaksan.” Sâmbânñâ âkñan ari kurukñâ diñsâip. ⁶⁹ Ari kore ambân zâk dum ekñâ a kirâwe, zo itâ dâzângoip, “A zi zâk zengât kâmurân gokñâ.” ⁷⁰ Sâi Peteronñâ kwâimbâm biranñip. Mâik ñâi tap ko a tarâwe, ziñâ dukum sâwe, “Perâkñak gâ zengât kâmurân gokñâ. Gâ Galilaia gokñâ.” ⁷¹ Sâne Peteronñâ kwâimbâm Anutu mâtenjan sâmbâ kâtigem sâip, “A kutñâ se, zo nâ mânâk ekman.” ⁷² Sâi zorenâk kuruk diñsâi sâp zagât oip. Oi Yesuñâ mârumbâ den itâ dukui, “Kurukñâ sâp zagât mân diñsâi gâ kwâimbânina sâmbâ karâmbut upap.” Peteronñâ den zo nângâm umñâ bâlei isem bâliñ oip.

15

Yesu Roma a kutâgâren diim âiwe.

(Mt 27:1-2, 11-26; 23:1-5,

13-25; Yo 18:28–19:16)

¹ Haṅsâi tirik namâ galem a patâ sot a patârâpziṅâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a sot galem a nâmbutṅâ, zen mindumṅâ Yesugât den sâwe. Den sânetâ a nâmbutṅâ zen Yesu gâsum bikṅan saam diim âi Roma a kutâ Pilatogâren âi parâwe. ² Panetâ kiri Pilatoṅâ Yesu mâsikâm sâip, “Topkaṅgât dâtno. ³ Gâ Yuda zeṅgât a kutâ?” Mâsiki Yesuṅâ sâip, “Sat, zo yatâ.” Sâi ko tirik namâ galem a patâ ziṅâ Yesu den doṅbep sâm siṅan giwe. ⁴ Yatâ utnetâ Pilatoṅâ Yesu mâsikâm sâip, “Nângat? Zen gâgât den yâmbâtṅâ sânetâ gâ den hâuṅâ sâban mo mân sâban?” ⁵ Sâi Yesuṅâ den hâuṅâ mân sâm den nâṅ kiri Pilatoṅâ nâṅgâm kwâkâm tâip.

⁶ Yuda zeṅgât kendon patâ narâk dâp a tâk namin tatne zeṅgâren gâbâ kânok olaṅi arip. ⁷ A nâmbutṅâ zen Roma a kutâgât âkonziṅi kâmbam kom a nâmbutṅâ zâṅgone tâk namin zâmbarâwe. Oi osetziṅan a ṅâi kutṅâ Baraba. ⁸ Oi a ambân kâmut, zen a kutâgâren ga mindum kendon dâp sâne opmâip, yatâ up-apkât dukuwe. ⁹ Dukune Pilatoṅâ mâsikâziṅgâm sâip, “Yuda zeṅgât a kutâ olaṅsa ari nâṅgâne dâp upap?” ¹⁰ Tirik namâ galem a patâ, zen Yesugât um kâlak nâṅgâṅgâm

zâkkâren parâwe, zo nâṅgâm mâsikâziṅgip. ¹¹ Sâi ko tirik namâ galem a zen a ambân kâmut zo itâ dâzâṅgowe, “Zen sâne Baraba olaṅbap.” Yatâ sâne dinziṅâ luwe. ¹² Oi Pilatoṅâ dum mâsikâziṅgip, “Yatâ se, zorat ko Yuda zeṅgât a kutâ sâme, zo dap okṅaṅgâbatkât se?” ¹³ Mâsikâziṅi aksik patâ itâ sâwe, “Zâk poru nagân kune moik.” ¹⁴ Sâne Pilatoṅâ sâip, “Wan tosagât?” Sâi zen aksik patâ lâuziṅ mâtakâm den kâtik sâwe, “Zâk poru nagân kune moik.” ¹⁵ Yatâ sâne Pilatoṅâ umziṅâ âkâbapkât Baraba olaṅ ziṅgip. Ka Yesu ko sâi inzutṅâ lapitṅâ poru nagân kune mumbapkât kâwali a bitziṅan pâip.

Yesu kom mem ṅâi ṅâi okṅaṅgâwe.

(Mt 27:27-31; Yo 19:2-3)

¹⁶ Oi kâwali a zen Yesu mirin gâbâ diim ga kâwali a zeṅgât namâ sâṅgânṅan dâmân kâligen bagiwe. Bagim sâne kâwali a aksik mindum gawe. ¹⁷ Oi kâwali a zeṅgât hâmbâ kuriṅ ṅâi giṅaṅgâne giarip. Oi tâk sâtmam goṅkom Yesu kâukṅan pane giarip. ¹⁸ Yatâ opṅâ pam diim sâwe, “Oe, Yuda zeṅgât a kutâ.” ¹⁹ Den yatâ dukum kâukṅan kom zâkkâren tâpkuwe. Sim-inziṅ liim kwap sarâ sarâ mâpâsiwe. ²⁰ Yatâ kom siṅan gem kâwali hâmbâ kwâkâm zikṅâ hâmbâ giṅaṅgâne giari poru nagân kunam diim âiwe.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mt 27:32-56; Lu 23:26-49; Yo 19:17-30)

²¹ Âi mâtâbân a nâi muyagiwe, kutjâ Simon, Kirene gokjâ. Alesande sot Rupu, zekât ibâ. Zâkijâ kamân mâigân gâbâ gâi kâwali a zij muyagem sâne Yesugât poru nak lugî âiwe.

²² Diim âim hân nâi kutjâ Goligata (niij denân ko, kâuk sinj), zoren takâwe.

²³ Zoren takâm waij too kâtik sot um gulip too mâpot pindânâ sâne birip. ²⁴ Oi poru nagân kuwe. Kune kiri kâwali a zen hâmbâjâ minam wenzu pane muyageip dâp mem nanjâwe.

²⁵ Mirâ hanjsâi mirâsinj dâp nâmburân kimembut oi ko kuwe. ²⁶ Kune kiri kâukjan poru nagân den itâ kulemguwe, “Zâk Yuda zengât a kutâ.” ²⁷ Oi kâmbam ku a zagât zâkom, nâi toren nâi toren zâkone kirâwet. (²⁸ Kembugât ekabân den itâ ziap, zo bonjâ oip. Den zo itâ, “Zâk bâlij mâme a oserân pamjâ sâwe, ‘A zi zen bâlij mâme a.’”)

²⁹⁻³⁰ A ambân mâtâbân âim gam mem ge kwâkwat den dukum sâwe, “Tirik namâj kândañâ sirâm karâmburâk tuum nanjâbat sâin, zorat poru nagân gâbâ âkâm ge.” ³¹ Tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin a, zen Yesugât sâim, mem ge kwâkwat den itâ sâwe, “A ambân nâmbutjâ

tâmbetagonam utnetâ tânzângomâip. Ziknanjât ko kwaksap. ³² Zâk Kristo, Isirae a nengât a kutâ ândiap oi ko poru nagân gâbâ âkâm gâi ekjâ dijâ nângâm, nângâm pâlâtâj kwâknanjânat.” A zagât poru nagân zâkowe, zekoot yatik sâim bâlij kwâknanjâwet.

³³ Mirâ bâkjan oi nâtâtik muyagem hân dâp op zei mirâ oi âkip. ³⁴ Mirâ oi Yesujâ den sâim kambâj sâip, “Eloi, Eloi, lama sabatini (niij denân ko, Anutunâ, Anutunâ, wangât birâniyat)?” ³⁵ Yatâ sâi a ambân kirâwe, nâmbutjâ zijâ nângâm sâwe, “Zi nângânek. Elia konsap.” ³⁶ Yatâ sâim a nâi sârârâk kârâm âim sarugât kâmon mem sum kapijkuum ga winigâ too kâlakjoot Yesu lounjan pamjâ bukurâp itâ sâim dâzângoip, “Nen tap iknâ. Eliajâ perâkjak ga mâkâbap mo bujâ?” ³⁷ Oi Yesu zâk donjep kambâj moip.

³⁸ Moi ko tirik namin sângum patâ kinmâip, zo oloj gei kwâkip. ³⁹ Oi kâwali a zengât galem a, zâk mâte kin egi moi sâip, “A zi zâk perâkjak Anutugât nanjâ ândeip.” ⁴⁰ Ambân nâmbutjâ kârebân kin ek nângâwe. Zengât oserân Maria Madala kamân gokjâ sot Maria Yakobo zâk sigan sot Yose, zekât mamzijkjâ sot ambân nâi, kutjâ Salome. Zen ârândâj kirâwe. ⁴¹ Ambân

zen mârûm Yesu Galilaia hânân molim kore oknangâm ândiwe. Oi zenâk buñâ. Ambân nâmbut ârândân Yesu molim Yerusalem kamânân gam ândiwe. Zen aksik ek kirâwe.

Yesu hanguwe.

(Mt 27:57-61; Lu 23:50-55; Yo 19:38-42)

⁴² Mirâsiñ geibâ sâi Yuda zengât kendongât kut nâi nâi kubikkubik narâk oip. ⁴³ Narâk zoren Yosepe Arimataia kamânân goknâ, zâk gâip. Zâk a sâtñâ zengât kâmurân ândeipñâ Anutugât um topñan ândiândigât umñâ patâ kirip. Zâkñâ kenğât buñ Pilatogâren âim Yesugât kâmbârânğât ninan sâm dukuip. ⁴⁴ Dukui ko Pilatonâ mârûm muap mo taap sâmñâ kâwali a zengât galem a zo sâi gâi mâsikip, “Mârûm muap mo taap?” ⁴⁵ Oi kâwali a galem zâkñâ sâip, “Mârûm muap.” Yatâ sâi Pilato zo nângâm Yosepenâ mem hangubapkât sâip ⁴⁶ Sâi Yosepenâ sângum kâu nâi kwâlâm âim Yesu kâmbârânâ poru nagân gâbâ kwâkâm sângumñâ kâpeip. Kâpim mem âim kât mâtâpñâ uñakñan pâip. Kât mâtâp zo a nâiñâ kârâm kubigip. Pamñâ kât patâ nâi mem kâbakñei âi kwârakuip. ⁴⁷ Maria Madala kamânân goknâ sot Maria Yosegât mamñâ, zet ârândân egitâ hangui.

16

Yesu mumujan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-8; Lu 24:1-12; Yo 20:1-10)

¹ Yuda zengât kendon âki ko Maria Madala kamânân goknâ sot Maria Yakobogât mamñâ sot Salome, zen Yesugât kâmbârân sanğonam too sot kelâk wârân âlipñâ, zo sângân miwe. ² Yuda zengât kendon âki ko mirâ hanşâsâgât ambân karâmbut zo, zen zaatñâ Yesugât kwagân âine mirâsiñ takip. ³ Oi zen itâ âraguwe, “Nâiñâ kât patâ zo mem pâi ko kât mâtâpñan baginat?” ⁴ Yatâ sâmñâ kwagân takâm igâwe. Kât patâ nâi zo kâbakñine zeip. ⁵ Kât mâtâp zo pâroñsâm kiri ekñâ bagimñâ bongen a nâi hâmbânâ kâu tâi ekñâ pârâkpam imbanâziñ buñ oip.

⁶ Oi a zorânâ itâ sâm dâzânğoip, “Mân kenğât utnek. Zen Yesu Nasarete goknâ poru nagân kuwe, zo iknam ge. Zâk zi mân ziap. Zâk zaatsap. Gebâkñik zi iknek. ⁷ Zen âimñâ Petero sot arâpñâ nâmbutñâ itâ sâm dâzânğonek. ‘Zâk Galilaia hânân âi kândom otziñgâbap. Zen zoren âi ikpi.’”

⁸ Sâi ambân zen sânmziñ sâmbui kenğât opñâ kwagân gâbâ gamñâ sârârâk kârâm âiwe. Oi umziñ kenğât oi siñgi zo a mân dâzânğowe.

Yesuñâ arâpñâ zengâren âsageip.

(Mt 28:16-20; Lu 24:13-49; Yo 20:11-23)

⁹ Yuda zengât kendon âki hañsâsâgât Yesu zâk zaatñâ Maria Madala kamânân gokñâ muyageñangip. Mârumñan wâke nâmburân zagât ambân zorat umñan gei ândine Yesuñâ molizingip.

¹⁰ Yesuñâ âsageñangi arâpñâ ziñ isem umbâlâ op zine ambân zo âi sinji dâzângoip.

¹¹ Arâpñâ zen Yesu zaatñâ ambân muyageñangip, den zo nângâmñâ nângâne bon buñ oip.

¹² Oi azatñâ kamân ñâin âiram aritâ muyagezikâm zâkkât holi tobat ñâi oi igâwet. ¹³ Muyageziki zet âburem âi arâp nâmbutñâ dâzângoitâ nângâne bon buñ oip.

¹⁴ Zorâñ bet arâp kiin kânok zen mindumñâ nalem nem tatne muyageziñgip. Muyageziñgâmñâ itâ sâm dâzângoip, “Zaarâwan, zorat den sinji dâzângone zen wangât umziñ kâtik oi den zo nângâne bon buñ oip?”

¹⁵ Yatâ sâmñâ itâ sâip, “Zen hân dâp âim a ambân ândie, zo zen sinji âlipñâ dâzângobi. ¹⁶ A ñâiñâ nângâm pâlâtâñ kwatnigi too sanjonñangâne zâk sumbengât sinji upap. Ka nângâm pâlâtâñ mân upap, zo ko sim kârâpkât sinji upap. ¹⁷ Nângâm pâlâtâñ kwatnim ândibi, zo imbanñâ ziñga nâgât kutnâ sâm nep

itâ tuubi. Wâke molibi sot den gându unakñâ ñâi sâbi. ¹⁸ Zen mulum kâtik bitziñandâ gâsuziñgâne mân tâmbetzângobi. Oi zen too ñâi a ku, zo nine mân tâmbetzângobap. Sisi mâsek zengât kâukziñan bitziñandâ gâsune âlip upi.”

Yesuñâ sumbemân zarip (Lu 24:50-53; Apo 1:9-11)

¹⁹ Kembu Yesu zâk den yatâ sâm dâzângoi ko Anutunñâ mem sumbemân zarip. Zoren Anutugât âsanñâ bongen tap ândiap. ²⁰ Oi arâpñâ zen ko âimñâ kamân dâp sinji âlipñâ sâm âiwe. A ambân zen sinji âlip den nângâne bon upapkât Kembunñâ mam otziñgâm imbanñâ ziñgi sen mârât top top tunetâ mem kâtikñan pâip.

Zo yatik.

Yesugât den sinji âlipnâ Lukanâ kulemguip.

*Lukanâ Yesugât den sinji
kulemgum Teopilo pindip.*

¹ A donbep, zen kut nâi nâi bonnâ osetniñan âsageip, zorat den sinji kulemguwe. ² Yesugât arâpnâ, zen zâk sot tapnâ kut nâi nâi zo ek nanngâm nâ dâzângone kulemguwe. ³ Oi nânngoot yatik topñan gâbik kut nâi nâi muyagem gâip, zo mulunâk sâm pitiñkum nânngâm nanngâm, Teopilo a patânâ, gâgât den sinji zo kulemgubâman. ⁴ Oi zo sâlâpkum itâ nânngâm kwâtâtiban. Den sinji otgiwe, zo bonnâ.

*Anutugât sumbem a nâinâ
Sakariagâren âsageip.*

⁵ Herodenâ Yuda hânân a kutâ ândeip, narâk zoren Anutugât tirik namâ galem a nâi ândeip, kutnâ Sakaria. Zâk Abia zâkkât kâmurân goknâ. Ambinnâ Elisabete zâk Aaron gât kiurâpnâ zengâren goknâ. ⁶ Zet Anutu mâtenan târâarak ândiwet. Anutugât gurumin den aksik lum târâaraknâ ândiwet. ⁷ Elisabete zâk kâpin ândeipkât murarâ buñ ândim a ambân sombâ urâwet.

⁸⁻⁹ Oi hilâm dâp tirik namâ galem a nâi tirik namin bagimnâ nalem wârânngoot

kârâbân oi sei kâbak hitom âlipnâ zâimâip. Oi Sakaria ândei ko zâkkât a kâmut zo zen tirik namâ galem upigât narâknâ mâte oi tirik namin baginam wenzu pane muyageip dâp namin zâimarâwe. ¹⁰ Sakaria zâk tirik namin zâi om tâi a ambân donbep zen âkñan tap Kembugâren ninâu sâm tarâwe. ¹¹ Kembugât sumbem a nâinâ zâkkâren âsageip. Sumbem a zo nalem kâbak uunâ kândâtñan bonngen âsagem kirip. ¹² Âsagem kiri Sakaria eknâ pârâk pam kenngât oip. ¹³ Yatâ oi ko sumbem a zorânâ itâ sâm dukuip, “Sakaria, gâ mân kenngât ot. Kembunâ ninâugâ nânngipkât ambingâ Elisabete kâmbonâ op nangâ mimbap. Zâkkât kutnâ Yohane sâban. ¹⁴ Umgâ sâtâre upan. Âsagei a ambân donbepnâ umâlep nânngâbi. ¹⁵ Zâk Anutu mâtenan patâ opnâ ândibap. Oi zâk mamnanngât kâambo kâligen ze Tirik Kaapum nâ topkwap umñan piksâbap. Zâk wain sot too kâtiknâ mânâk nimbap. ¹⁶ Zâknâ den dâzângoi Isirae a donbep zen umziñ melân Kembugât a upi. ¹⁷ Zâknâ Propete Elia yatâ Kaapum sot imbanngoot op Kembu kore oknanngâbap. A patâ zengât umziñâ melâni katep zengâren âi gâsubap. Oi a um kâtik zen umziñ melâni târâarak zengât holi yatâ op ândibi. Zo yatik Kembugât sinji a ambân kubikziñji

ândibi.”

¹⁸ Sumbem anjâ yatâ sâi Sakaria itâ mâburem dukuip, “Nâ sot ambinâ, net a ambân sombâ, zorat dap op gâgât den nânğa bonnâ upap?”

¹⁹ Sâi sumben anjâ itâ sâm dukuip, “Nânğâ. Nâ kutnâ Gabirie. Nâ Anutu mâtejan kinman. Zâknâ sângonnogi gem ga sinji den âlipnâ zi dâgogan. ²⁰ Zorat nânğâ. Dinnâ nânğâna mân bon uapkât zorat hâuñâ kopa op diñğâ buñ op ândina den dâgogan, zo bonnâ muyagibap.” ²¹ Sakaria zâk tirik namin narâk kêrep tâi a ambân zen âkñan mambât tapnâ nânğâm kwâkâm tarâwe. ²² Yatâ utne Sakaria zâk gemñâ den dâzânğobam kwagip. Kwagi ekñâ itâ nânğawe, “Zâk tirik namin sen mârât eksap.” Yatâ nânğâne Sakarianâ bikñandik dâp otziñgip. Oi diñğâ buñ op ândeip. ²³ Yatâ op ândim gâi nep tuutuun narâknâ âki kamânân puriksâm arip.

²⁴ Oi bet ambinñâ kâmbonjâ oip. Oi kâin bâtnâmbut tik ândeip. ²⁵ Oi itâ sâip, “Kembu zâk sâi narâk ziren a ambân mâteziñan anunnâ buñ upap.”

Sumbem a nâiñâ Maria muyageñanğip.

²⁶ Kâin bâtnâmbut âki Kembuñâ sumbem a Gabirie sângongoi Galilaia hânân, Nasarete kamânân arip. ²⁷ Zoren ambân sigan nâi ândeip, kutñâ Maria. Maria zâkkât a sinji zo Dawidigât

kiunnâ Yosepe. Zâkkât sinji sâne ândeip. ²⁸ Oi sumbem a zo Mariagâren muyagem itâ sâm dukuip, “Kembuñâ umâlip otgibap. Gâ zorat sâtâre ot. Kembuñâ gâ sot ândiap.”

²⁹ Sumbem anjâ yatâ sâm dukui nânği kwakmak oip. Umñan itâ nânğip, “Den zo topñâ dapkât sap?”

³⁰ Yatâ nânği sumbem anjâ itâ sâm dukuip, “Maria, gâ mân kenğât ot. Anutuñâ gegi âlip uat. ³¹ Nânğâ. Gâ kâmbogâ op nangâ mimban. Zâkkât kutñâ Yesu sâban. ³² Zâknâ patâ oi sumbem mariñanğât nanñâ sâbi. Kembu Anutuñâ sâkunñâ Dawidi, zâkkât gebâkñan pâmbap. ³³ Oi Isiraegât kiurâp, zengât a kutâ op ândibap. Op ko zâk narâk buñâ ândim zâibap.”

³⁴ Sâi Marianjâ itâ sâm dukuip, “Nâ a buñâ ândianân den sat, zo dap op âsagibap?”

³⁵ Yatâ sâi sumbem anjâ den itâ mâburem pindip, “Tirik Kaapumñâ gâ sot gei tâpap. Oi sumbem mariñanğât imbanandâ mamñâ tatgibap. Zorat nangâ zo Anutugât nanñâ sâbi.

³⁶ Oi nâi dâgoga nânğâ. Bukugâ Elisabete, zâk ambân sombânñâ nanñâ mimbap. Elisabeteñâ kâmbonjâ tâi kâin nâmburân kânok âkip. Zâk kâpin ambânñâ yatâ uap. ³⁷ Anutu zâk kut nâi nâi tuubam mân kwakmap.”

38 Yatâ sâi ko Marianjâ itâ sâm dukuip, “Nâ Kembangât kore ambân. Zorat ko den sat, zo âlip otnibap.” Yatâ sâi sumbem anjâ birânangâm arip.

Marianjâ Elisabetegâren âi egip.

39 Maria zâk mâik nâi ândim zaatnâ Yuda zengât barin kamân nâi tâip, zoren arip. 40 Âi takâm Sakariagât mirin zâim Elisabete sâm sâtâre oknangip. 41 Yatâ mângari nângi umñan katep seronkoip. Oi Tirik Kaa-pumñâ Elisabete umñan piksâi den kâtiknâ sâm itâ sâip, 42 “Bukunâ, Anutuñâ mäsop mingibap. Ambân nâmbut zengât mäsop yatâ buñâ. Walâm mingibap. Oi kâmbogâ kâligen muyagem ziap, zâk yatik mäsop miñangâbap. 43 Opon, Gâ kembunangât mamñandâ nâgâren gaat. 44 Gâ mângannina kâmbonan katep sâtâre op âim gâi nângan. 45 Gâ Kembangât den nângâna bon oip, zorat gâgât nânga sâtârenjoot uap.”

Marianjâ mâpâmâpâse den sâip.

46 Oi Marianjâ itâ sâip, “Nâ umñandâ Kembu sâm âlip kwâknangân. 47 Um dâpnandâ Anutu kubikkubiknâ sâm sâtâre oknangân. 48 Nâ zâkkât kore ambân giginjâ ua ko nâ mem zâi kwatnigap. Zorat a ambân zen sâm bâbâlañ kwatnibi. 49 Kembu zâk kâwaliñootnâ nâgâren kulem

mârâtñoot kuap. Kutsinginjâ hâlâluyâk ziap. 50 Hurat kwâknangâm, zen um lumbenangât opñâ kisângoit, sâkurâpnij zengâren gâbâ on galem otzîngâm gâip. 51 Imbanjângât opñâ a umzîngât zâizâinjâ op ândime, zo zângom kâbakñei siñsururuñ âime. 52 A kutâ zen ko kâbakñezingî ginetâ a giginjâ minzîngâm zâi zâmbanmap. 53 A ambân kâbâ kanpitâ, zo kâbâ kwatzîngâm. Oi sikumzîñ patâ, a zo kâbakñezingî bet bâsañ âime. 54 Oi Isirae kore a ambân gakânâ um lumbenangât op tânzângoip. 55 Sâkuniñâ Abaram sot kiurâpnâ ândibi, zen um lumbenangât den dâzângoip. Zorat yatâ otnijip.” 56 Oi Maria zâk kâin karâmbut Elisabete sot ândim kamânñan âburem arip.

Yohane âsageip.

57 Elisabete zâk katep mimiñ narâk oi nanñâ meip. 58 Katep âsagei ko kamârâpnâ sot torerâpnâ, zen Kembu umâlepñangât bonñâ zâkkâren muyageipkât umâlip nângâwe.

59 Katep âsagei sirâm nâmburân zagât tapñâ karâmbuñan a ambân zen mindumñâ katep kwabâ kwâknangâm. Oi ibânâ Sakariagât kutñâ pindânam sâwe. 60 Sâne mamñandâ kwâkâzîngâm sâip, “Buñâ. Kutñâ Yohane sânat.”

61 Sâi itâ dukuwe, “Torerâp zengâren kot yatâ zo mân ziap.” 62 Sâm kwâkâyanğâm Sakaria zâk nanğanğât kutnâ sâbapkât betnâ dâp okğanğâwe. 63 Okğanğâne ekap nibigât bikğandâ dâp tuugi pindâne zitâ kulemgui, “Kutnâ Yohane.” Yatâ kulemgui zen ekğâ pârâk parâwe. 64 Oi zorâğak nâmbâlamnâ puriksâi den sâm Anutu mâpâseip. 65 Oi ko kamân toren toren a ambân tap âiwe, zo den zo nângâne imbanâ oip. Oi Yuda zengât barin ândiwe, zo zen sinği âragum nanğâwe. 66 Oi zen den zo nângâm itâ sâwe, “Katep zo lâmbatnâ dap upap?” Sâne Kembunâ katep zo galem oi ândeip.

Sakarianâ den sâm Kembu mâpâseip.

67 Ibânâ Sakaria zâkkât umğan Tirik Kaapum piksâi mâpâmâpâse den itâ sâip, 68 “Isirae a ambân nen Kembuninâ Anutu mâpâsinâ. Zâknâ arâpnâ nen niğitnâ tâbaniğ miap. 69 Oi kore anğâ Dawidi, zâkkât kiurâpnâ nenğâren gâbâ a nâi bâlijan gâbâ mâkâniğâbapkât sâi âsagiap. A zo zaat betnijan mimbap. 70 Mârumğan sâi Propete gakârâp den kânğan sâwe, zorat dâp yatâ âsagiap. 71 Zâknâ kâsa otniğâme, zengât bitzijan gâbâ betnijan mimbap. Um kâlak otniğâme, zengât bitzijan gâbâ gâbâreniğâbap. 72 Sâkurâpniğâ zen sot um lumbegât târotâro oip, zo

nângâmñik otniğâbapkât sâip. 73 Kâsarâpniğâ zengâren gâbâ mâkâniğâbapkât sâkuniğâ Abaram sâm kâtigenanğip. 74-75 Yatâ otniği sâkniğ sânduksâi um hâlâlu, um salek ândim ninâu sâm ândim munat.

76 Oi katep, gâ sumbem marijanğât Propete a op ândiban. Oi Kembu kândom okğanğâm mâtâp kârâm kubikpan. 77 Oi Kembugât a ambân kâmut kubikkubik den dâzânğona nângâm unziğ melânne Kembu zâk tosaziğ gulipkubap. 78 Anutu zâk umğâ patâ nenğâren ziapkât sâi nâtâtigân gâbâ hağsâbap. 79 Mârum nâtâtigân ândim munam urâwen. Irak ko âsaknâ niğâbap. Âsaknâ âsagei lumbenjanğât mâtâp ekğâ lâğnat.”

80 Oi katep zâk um sâknâ lâmbarip. Oi mirâ kamân âtânğan ândei nep narâk mâte oi Isirae a ambân zengâren âsageip.

2

*Yesu katep âsageip.
(Mt 1:18-25)*

1 Narâk zoren Roma zengât a kutâ Augusto zâkkât den itâ zeip, “A ambân hân dâp kutziğ kulemgum sâlâpkubi.” Nep zo mârumğan mân tuuwe. 2 Kwirinio zâk Siria hânân a kutâ op ândei nep zo topkwarâwe. 3 A ambân ândiwe aksik kutziğâ kulmeğunam utne kamân topziğan âiwe. 4 Yosepe zâk Dawidigiğât

kiun, zorat Galilaia hânân Nasarete kamân birâm Yudaia hânân Dawidigât kamân Betelem, zoren zarip. ⁵ Oi ambân sinjijâ Maria, zâk zot kutzikjâ kulemgubâ sâi kâmbonjoot diigi âiwet. ⁶ Âi takitâ Maria katep mimiņ narâkijâ oip. ⁷ Narâk oi kândom nanjâ memjâ sângumjâ kâpimjâ bâu patâ makaugât wanjâyân pâi gei zeip. A ambân zen zâk lomba mirâ piksâwegât kianj kârumjâ makaugât wanjâyân paitâ gei zeip,

⁸ Oi njatik zoren kamân nanjâmjan a nâmbutjâ râma galem tarâwe. ⁹ Galem tatnetâ Kembangât sumbem a njâinjâ zengâren âsagei Kembangât âsakjandâ âsageziņgi kenjât donjebep urâwe. ¹⁰ Oi sumbem a zorâņ itâ sâm dâzânjoip, “Zen mân kenjât utnek. Nâņgânek. Nâ zengât den sinji âlip mem gaan. A ambân zen zo nâņgâmjâ sâtâre upi. ¹¹ Itârâņ sirâm ziren kubikkubik marijâ, Kambu Kristo, Dawidigât kamânân âsageziņgap. ¹² Oi sâm mânâņgât ziņga nâņgânek. Zen katep mâik njâi sângumjâ kâpimjâ makau zengât nalemin ninij wanjâyân ziap, zo âi ikpi.” ¹³ Den yatâ sâi zorenâk sumbem a kâmut patâ bukuziņanġâren gemjâ Anutu itâ sâm mâtâsiwe, ¹⁴ “Anutu u sumbemân sâm âlip kwâkņanġânâ. Zâkijâ hânân a buku otziņgap, zengâren um lumbe muyag-

ibap.”

Râma galem a, zen Yesu âi igâwe.

¹⁵ Sumbem a, zen âburem zâine galem a, zen itâ sâm âraguwe, “Nen Betelem kamânân zâim Kembunâ den sap, zorat bonjâ iknâ.” ¹⁶ Yatâ sâm kek zâimjâ Maria sot Yosepe muyagezikâm katep mâik makau wanjâyân zeigâwe. ¹⁷ Oi âimjâ a ambân sumbem anjâ den sâip, zo dâzânjowe. ¹⁸ Oi galem a zengât den nâņgâwe, zo nâņgâne imbânjâ oip. ¹⁹ Marianjâ ko den zo nâņgâm kwâtâtem ândeip. ²⁰ Râma galem a, zen âburem âim sumbem agât den sot Yesu katep igâwe, zorat Anutugâren sâiwap sâm mâtâsiwe.

Simeonj sot Hana, zekât den.

²¹ Yesu katep âsagem zeisirâm nâmburân karâmbut oi kwabâ kom kutjâ Yesu sâwe. Mârum Maria mân kâmbonj oi ko kot zo sumbem a njâinjâ sapsun dukuip. ²² Mosegât den zeip, zo luwe. Marianjâ kendon ândimjâ Yosepe sot Yesu katep mem Yerusalem kamânân zâim mamjâ sot nanjâ, zet Mosegât den lum sâkzik salek upapkât Anutugâren lâmbanj uwet. ²³ Zorat Kembangât ekabân gurumin den njâi itâ ziap, ²⁴ “Kândom narâpziņjâ âsagine Kembangât sinji sâbi. Sâmjâ kembâ patâ zagât mo mâik zagât, zo mem

Kembugât sinji sâmbom umbi.”

Oi zet Kembugât gurumin den zo wâratkum urâwet.

²⁵ Oi Yerusalem kamânân a nâi ândeip, kutnjâ Simeonj. Zâk a târârak ândim Isirae a zengâren lumbenjâ muyag-ibapkât mambât ândeip. Oi Tirik Kaapumnjâ umñan gei piksâm den itâ sâmbuyagem pindip, ²⁶ “Gâ mân mona Kambu Kristo muyagei ikpan.” ²⁷ Oi Tirik Kaapumnjâ okñanji tirik namin zarip. Zari Maria sot Yosepe, zet Mosegât den lum Yesu katep mem zâiwet. ²⁸ Mem zaritâ Simeonjâ katep zo lumnjâ Anutu itâ sâmbâpâseip, ²⁹ “O Kambu, den sâin, zorat bonnjâ âsagiap. Zorat umnâ âlip oi mumbat. ³⁰ Sinnandâ kubikkubik a zij eksan. ³¹ Kubikkubik a zij hân dâp anjâ ambânjâ zinjâ ikpigât muyagiat. ³² Zâknjâ kwakmak a ambân kamân nâin nâin ândie, zen âsaknjâ zingâbap. Isirae a nengât kutsinginiñjâ lum zaatpap.” ³³ Yesu katepkât yatâ sâi ibâ mamnjâ ziknjâ nângitâ imbanjâ oip. ³⁴ Oi Simeonjâ Anutu âlip otzingâbapkât sâmb Maria itâ sâmb dukuip, “Katep zirânjâ Isirae a nâmbutnjâ zâmbari gine nâmbutnjâ ko lum zaatzingâbap. Yatâ oi a nâmbutñandâ sâmbâlîñ kwâkñanğâbi. ³⁵ Zo yatâ âsagei a donjebep nângânânğâziñanğât topnjâ muyagibap. Oi gâ ko sâknam kâlaknjâ nângâban.” Simeonjâ

Maria den yatâ zo sâmbdukuip.

³⁶ Oi ambân nâi ândeip, kutnjâ Hana, Panuegât bâratnjâ. Aseregât kiurâp zengâren goknjâ. Katepñan gâbâ a mem zâk sot ândei kendon nâmburân zagât âki moip. ³⁷ Malâ ândim zari kendonjâ 84 oi sombâ oip. Ambân zo Propete ambân. Zâk tirik namin âsâbânjâ ândimnjâ nalem birâm Anutugâren ninâu nep tuum ândimâip. ³⁸ Ambân zorânjâ narâk zoren tirik namin zâim katep eknjâ Anutu sâmbâlîp kwâkñanğip. Yerusalem kamânân Kristo muyag-ibapkât mambât ândiwe, zen Yesu katepkât sinji dâzânngoip.

³⁹ Maria sot Yosepe zet Kembugât gurumin den sâsânjâ, zo op nanğâm Galilaia hânân, Nasarete kamânân puriksâm âiwet. ⁴⁰ Zoren ândeitâ Anutunjâ kâtep galem okñanñgi lâmbatnjâ kâtigem nângânânğânjâ patâ oip.

Yesu katep kendongât Yerusalem kamânân zarip.

⁴¹ Maria sot Yosepe zet kendon patâ dâp Yerusalem kamânân zâimarâwet. Yuda zengât kendon patâgât zâimarâwet. ⁴² Oi Yesu katep kendonjâ kiin zagât oi kendongât zâizâin narâk mâte oi diigitâ ârândânjâ zâiwe. ⁴³ Zâi ândine kendon âki Maria Yosepe, zet Yesu katep mân nânğâm Yerusalem kamânân paitâ ândei ziknjâ

puriksâwet. ⁴⁴ Puriksâm a oserân mârûm ariap sâm âi mâtâbân buku torerâpzik zengâren kârûm ândeitâ nâtiksâip. ⁴⁵ Zengâren mân muyagemnâ âburem Yerusalem kamânân kârûm âiwet. Kârûm ândeitâ sirâm zagât âkip. ⁴⁶ Âki ko sirâm karâmbuñan tirik namin tâi muyagiwet. Zâk zoren Kembugât gurumin den zorat galem a, zengât oserân tap dinziñâ nângâm topñangât mâsikâziñgip. ⁴⁷ Oi a tarâwe, zen aksik nângânângânangât sot diñangât nângâmñâ imbanâziñ buñ oip. ⁴⁸ Zengât oserân tâi ibâ mamñâ zet ekñâ pârâk parâwet. Oi mamñandâ itâ sâm dukuip, “Katep, gâ wangât yatâ otnikat? Oi ibâgoot, net umbâlâ op kârugim ândiet.” ⁴⁹ Sâi Yesuñâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet wangât kârûnim ândiabot? Nâ Ibânangât nebân ândibatkat sâm nigip. Zet zo dap yatâ mân nângabot?” ⁵⁰ Yatâ sâi den zo nângâm kwagâwet.

⁵¹ Oi ibâ mamñoot Nasarete kamânân âburem arip. Zoren sâtzik lum kore otzikâm ândeip. Mamñâ mârûm zâkkât diñâ nângip, zorat nângâmñik ândeip. ⁵² Yesu zâk nângânangâ sot sâkñâ ârândân lâmbat ândei Anutu sot a, zen ek nângâne âlip oip.

3

Yohane nep topkwâip
(Mt 3:1-12; Mk 1:2-8; Yo 1:19-28)

¹ Tiberia Sisa zâk kendonñâ kiin bâtnâmbut Roma a kutâ op ândei Yohaneñâ nepñâ topkwâip. Narâk zoren Pontio Pilatonñâ Yuda hânân a kutâ ândeip. Herodeñâ Galilaia hânân a kutâ op ândeip. Zâkkât munñâ Pilipo, zâk Ituraia sot Trakaniti hânân a kutâ op ândeip. Lisania zâk Abilene hânân a kutâ ândeip. ² Narâk zoren Hanasi sot Kaipa, zet tirik namâ galem a zengât patâziñâ op ândiwet. A zo a kutâ sot a sâtnâ ândiwe. Narâk zorenâk Sakariagât nanñâ Yohane mirâ kamân âtânjan ândei Anutuñâ nep diñ sâm pindip. ³ Nep diñâ sâm pindi Yodañ too nâmbut nâmbut âim gam ândim a ambân umziñ melânne too sanjonziñgi tosaziñâ buñ upapkât dâzângom ândeip. ⁴ Propete Yesaiñâ mârûm ekabân den nâi itâ sâm kulemgui ziap, zorat bonñâ muyageip. Den zo itâ,

“Mirâ kamân âtânjan a nâiñâ âsagem den patâ itâ sâm muyagem ândiap, ‘Kembugât mâtâp kârâne târarak oik. ⁵ Sin dâwe, zo kârâm kwârakune gânduñ oik. Bak patâ sot mâik kârâm kubikne kelâlun oik. Mâtâp gângonâ, zo târarak op nangâbap. Bakñâ sinñâ kâpunñâ kârâm kubiknek. ⁶ Oi a ambân aksik Anutuğât kubikkubikñâ, zo ikpi.’”

Yohanenja a den girem dâzângeip.

7 Oi a ambân kâmut patâ Yohanegâren âi too sanjonziŋgâbapkât sâne dâzângom sâip, “Mulumgât kiurâp zen. Bâliŋâziŋgât hâuŋâ takâziŋgâbam uap, zo nâiŋâ dâzângei bâliŋâziŋâ birâbi?”⁸ Zen umziŋ melân orot mâme âlipŋâ utnek. Oi umziŋan itâ mân nânġâbi, “Nen Abaramgât kiurâp, zorat kârâpŋoot mân otniŋgâbap.” Nâ dâzângua nânġânek. Anutu zâk sâbâ sâm sâi kât zirân âlip Abaramgât kiurâp upi.⁹ Zorat sa nânġânek Nak nâi bonŋâ âlipŋâ mân upap, zo ko mariŋandâ kârâm kârâbân umbamap. Nânġa zo mârûm nak topŋan pâi taap.”

¹⁰ Yatâ sâm dâzângei a ziŋ mâsikâm sâwe, “Nen dap utnat?” Sâne dâzângeip,¹¹ “A nâi hâmbâ zâgât mem ândim a nâi hâmbâ buŋ ândei nâi pindâbap. A nâi nalemgât yatâ upap.”¹² Oi kât mimiŋâ a, zen yatik gamŋâ too sanjonziŋgâbapkât mâsikâm sâwe, “Patâ, nen dap utnat?”¹³ Sâne dâzângeip, “A kutânâ sâip, yatik mimbi. Walâmŋâ mân mimbi.”¹⁴ Oi kâwali a zen yatik gam sâwe, “Nen dap utnat?” Sâne dâzângeip, “Zen a laŋ mân zânġom sâkziŋanâk sâm kut nâi nâiziŋâ mân mimbi. Patâziŋandâ kâtziŋâ ziŋgâbap, zorik nânġâne âkâbap.”

Yohanenja Yesugât topŋâ sâm muyageip.

¹⁵ A ambân zen Yohanegât um zagât opŋâ umziŋan itâ sâwe, “Zâk Kristo mot nâi.”¹⁶ Sâne Yohanenja itâ sâm dâzângeip, “Nâ tooyâk sanjonziŋgan. Ka kândâtnan nâi gam taap. Zâk kâwali nâi zemnânġap. Zâk patâ. Nâ yatâ zorân irâ sikumŋâ laŋanġa mân dap upap. Zâkŋâ gamŋâ Tirik Kaapum sot kârâp sanjonziŋgâbap.”¹⁷ Zâk sombem gâbâgâbâriŋoot gamŋâ nalem gwapgwapŋâ gâbârem mindubap. Oi nalem bonŋâ kubikŋâ mirâ umŋan pâi tâpap. Iisâk ko gâbârem kârâbân pâi simbap. Oi kârâp zo mân bâpsâbap.”

¹⁸ Yohanenja girem den zo sot den nâmbutŋâ dâzângom ândeip.

¹⁹ Den yatâ dâzânġom ândimŋâ a kutâ Herode kwâkânġanġâm dukuip. Wangât, zâk munŋanġât ambân Herodia beŋnan meip sot bâliŋâ nâmbutŋâ oip, zorat op ko yatâ dukuip.²⁰ Zorat kwâkŋan Herodeŋâ bâliŋâ târokwap Yohane tâk namin pâip.

Yohanenja Yesu too sanġorip.

(Mt 3:13-17; Mk 1:9-11)

²¹ Yohane tâk namin mân tâip, narâk zoren a donġbep patâ Yohanegâren gane too sanjonziŋgi ko Yesu zâk yatigâk ari sanġonġanġip. Sanġori kin ninâu sâm tâi sumbem pâronŋsâi Tirik

Kaapumjâ tobatjâ nii kembâ yatâ op zâkkâren gem gam kwâkñan pâip. ²² Oi sumbemân gâbâ den ñâi itâ âsagem gâip, “Nannâ, gâ umnandâ gâsugim birañmap. Gekjâ umnâ âlip opmap.”

Yesugât sâkurâpñâ.

(Mt 1:1-17)

²³ Yesu zâk kendon 30 upâ sâi nepñâ topkwâip. Oi a zinjâ zâkkât nânjâne Yosepegât nanñâ oip. ²⁴ Yesugât âsenâ Eli, zâk Matatagâren gâbâ âsageip. Matata zâk Lewigât kiun. Lewi zâk Melikigât kiun. Zâk Yanaigât kiun. Zâk Yosepegât kiun. ²⁵ Zâk Mata-tiagât kiun. Zâk Amongât kiun. Zâk Nahungât kiun. Zâk Esiligât kiun. Zâk Nagaigât kiun. ²⁶ Zâk Maatagât kiun. Zâk Mata-tiagât kiun. Zâk Simeingât kiun. Zâk Yosegât kiun. Zâk Yudagât kiun. ²⁷ Zâk Yoanañgât kiun. Zâk Resagât kiun. Zâk Serubabegât kiun. Zâk Salatiegât kiun. Zâk Nerigât kiun. Zâk Melikigât kiun. ²⁸ Zâk Adigât kiun. Zâk Kosamgât kiun. Zâk Elimadamgât kiun. Zâk Eregât kiun. ²⁹ Zâk Yosugât kiun. Zâk Eliesegât kiun. Zâk Yorimgât kiun. Zâk Matatagât kiun. Zâk Lewigât kiun. ³⁰ Zâk Simeongât kiun. Zâk Yudagât kiun. Zâk Yosepegât kiun. Zâk Yonamgât kiun. Zâk Eli-akimgât kiun. ³¹ Zâk Meliagât kiun. Zâk Menagât

kiun. Zâk Matatagât kiun. Zâk Natañgât kiun. Zâk Dawidigât kiun. ³² Zâk Yesegât kiun. Zâk Obedegât kiun. Zâk Boasigât kiun. Zâk Salagât kiun. Zâk Nasongât kiun. ³³ Zâk Aminadabagât kiun. Zâk Adamingât kiun. Zâk Aranigât kiun. Zâk Hezorongât kiun. Zâk Peresegât kiun. Zâk Yudagât kiun. ³⁴ Zâk Yakobogât kiun. Zâk Isakagât kiun. Zâk Abaramgât kiun. Zâk Teragât kiun. Zâk Nahogât kiun. ³⁵ Zâk Serukkât kiun. Zâk Reugât kiun. Zâk Pelekkât kiun. Zâk Ebergât kiun. Zâk Selagât kiun. ³⁶ Zâk Kenañgât kiun. Zâk Apaksatkât kiun. Zâk Semgât kiun. Zâk Noagât kiun. Zâk Lamekkât kiun. ³⁷ Zâk Metuselagât kiun. Zâk Henokkât kiun. Zâk Yeretkât kiun. Zâk Malaleligât kiun. Zâk Kenañgât kiun. ³⁸ Zâk Enosigât kiun. Zâk Setkât kiun. Zâk Adamgât kiun. Adam, zâk Anutugâren gokñâ.

4

Satañâ Yesu mâsikip.

(Mt 4:1-11; Mk 1:12-13)

¹ Tirik Kaapumjâ Yesu umñan piksâm okñangji Yodañ too birâm barin mirâ kamân âtânjan âi ândeip. ² Oi zoren ñâtik sot sirâm 40 ândei Satañjâ mâsikâm ândeip. Oi narâk zoren nalem bun ândimjâ tepñangât oip. ³ Tepñangât oi Satañjâ itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât

nanjâ ândiat oi ko kât zirân sâna nalem oi ne.”⁴ Yatâ sâi ko Yesujâ itâ sâm dukuip, “Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, ‘Anjâ nalemâk nem mân ândinat.’”

⁵ Sâi ko Sataņjâ bak kêrep nâin diim zâim hân dâp a kâmut kâmutjâ sot sikum kut nâi nâi âkņâleņoot, zo tirâpkoip.

⁶ Oi itâ sâm dukuip, “Imbanjâ sot kut-singizij patâ zemzingâm ariap, zo gâ gibat. Zo nâgât bitnan pâipkât nâi mo nâi pindâbâ sâm âlip pindâbat.

⁷ Zorat gâ umnâ topņan ga pindiņsâna gâgât op nanjâbap.”⁸ Sâi Yesujâ itâ sâm dukuip, “Den kulem nâi itâ ziap, ‘Gâ Kembu Anutugâ kânok mâpâsiban. Zâk kânok kore okņanğâban.’”

⁹ Sâi Sataņjâ Yerusalem kamânân tirik namâņ pum kwâkņan pâi kiri itâ sâm dukuip, “Gâ Anutugât nanjâ ândiat oi ko zibâ pâtan gei.

¹⁰ Den kulem nâi itâ zo ziap, zo nanjâ, ‘Anutu zâkņâ sumbem arâp zengât bitziņan gâbanbap. ¹¹ Ziņâ bitziņandâ mingim geine kâņjâ mân gobap.’”¹² Sâi Yesujâ itâ sâm dukuip, “Den nâi itâ ziap, ‘Kembu Anutugâ zâizâiņ mân okņanğâban.’”

¹³ Sataņjâ den top topņâ sâm mâsikamņâ birâm narâk nâigât mambât ândeip.

Yesujâ Nasarete kamânân den dâzânğoi.

(Mt 4:12-17; Mk 1:14-15)

¹⁴ Tirik Kaapumņâ Yesu mam okņanği Galilaia

hânân âbureip. Âburei den singijâ kamân dâp nângâm nanjâwe.¹⁵ Oi kamân dâp mâpâmâpâse namin zâimņâ singi âlip dâzânğomâip. Dâzânğoi a ambân ziņâ sâm bâbâlanj kwâkņanğawe.

¹⁶ Ândim âimņâ kamânņâ Nasarete, zoren âi yatik kendon nâin mâpâmâpâse namin zariip. Zâk kendon dâp yatâ opmâip. Namâ kâligen zâim den sâlâpkum ziņgâbam zaarip.¹⁷ Zaari ko Propete Yesaia, zâkkât ekap pindâwe. Pindâne mâbâlakņem den itâ zeip, zo muyageip.

¹⁸ “Kembugât Kaapumņâ nâgâren ga tap nep itâ sâm nigip, ‘A giginjâ singi âlip dâzânğoban. Tâk namin zâambarâwe, zo olanziņgâban. Sinziņ bâpsâsâņ sinziņ mem kubikziņgâban. A kâbakņezingâwe, zo luzingâban.¹⁹ Kembu betņan mimbapkat narâkņâ mâte uap, zorat dâzânğoban.”

²⁰ Den yatâ sâlâpkumņâ Yesujâ ekap namuņ ekap galem a pindâm ge tâip. Tâi ko a mâpâmâpâse namin tarâwe, zen aksik patâ zâkkâren sen kwap Yesu igâwe.²¹ Oi den itâ topkwap dâzânğoi, “Kembugât den sâlâpkua nâņge, zo itârâņ bonjâ âsagiap.”²² Sâi zen diņâ nângâne kelâkņoot oi imbanjâziņ buņ oip. Oi ko itâ

sâwe, "A zi Yosepegât nannâ, zo ka."

²³ Sâne itâ sâip, "Zen nâgât den sumbuñâ kom itâ sâbi, 'Gâ sisi mâsek kubikkubik a ândiat oi ko gikâ sâkkâ kubikpan. Kapenaum kâmânân a ambân kubikzingâna singigâ nângâwen. Zo yatik kamângan tuuna iknâ.'" ²⁴ Yatâ sâmñâ sâip, "Nâ perâknak dâzângobâ. Propete ñâi zik kamânñan nep tuugi nângâne yenñâ opmap. ²⁵ Oi perâknak dâzângobâ. Propete Elia ândei maa patâ kendon patâ karâmbut sot kâin nâmburân kânok yatik kiri pu patâ âsagem hân dâp op zeip. Oi narâk zoren Isirae hânân ambân malâ donjep ândiwe. ²⁶ Ka Anutuñâ Elia sângongoi Sareta kamân Sidon hânân ambân malâ ñâi ândeip, zâkkâren arip. ²⁷ Oi Propete Elisa ândeip, narâk zoren Isirae hânân sâk bâlâ a donjep ândiwe. Oi zenğâren gâbâ ñâinñâ mân âlip oi Naemañ, Siria hânân gok, zâk kânok âlip oip.

²⁸⁻²⁹ Yatâ sâm dâzângoi a ambân mâpâmâpâse namin tarâwe, zen kuk opñâ Yesu gâsum diim kamân kândâtñan âim bakñâ sim ñâi kiribân pânâam urâwe. ³⁰ Pânâam utnetâ zâknâ puriksâm osetziñan gâbâ arip.

*Yesuñâ Kapenaum
kamânân nep tuugip.
(Mk 1:21-28)*

³¹ Galilaia hânân kamân ñâi tâip, kutñâ Kape-naum. Yesu zâk zoren âi takâm kendonân den sâm dâzângoip. ³² Den dâzângoi a ambân zen diñâ nângâmñâ itâ nângâwe, "Zâk singi âlip mariñâ yatâ den imbanâñoot sâm dâtnânguap." Yatâ nângâm imbanâziñ buñ oip. ³³ Oi mâpâmâpâse namin a wâkeñoot ñâi tâip. Wâkeñâ Yesu ekñâ den yu kambâñ sâm sâip, ³⁴ "Yei, Yesu Nasarete gokñâ, wan otningâbam gaat? Gâ tâmbetnângobam gaat? Nâ topkâ nângan. Gâ Anutuğât tirik a."

³⁵ Yatâ sâi Yesuñâ den okñangâm sâip, "Gâ hiriñsâmñâ ayân gâbâ takâm âi." Yatâ sâi wâkeñâ a lan kâbakñei a ambân mâteziñan gei zeï arip. Oi a zo mân tâmbetkoip.

³⁶ Oi a zen ekñâ imbânâziñ buñ oi âragwârâgu op sâwe, "Den zi dap dap? Zâk imbanâ patânñâ wâke den dâzângoi takâm âime." ³⁷ Oi singiñâ kamân dâp lan kârâm arip.

*Yesuñâ Simon sibunñâ sot
a nâmbutñâ kubikzingip.*

(Mt 8:14-17; Mk 1:29-34)

³⁸ Yesu zâk zaat mâpâmâpâse namin gâbâ gemñâ Simonğât mirin zarip. Zoren Simon sibunñâ mâsek okñangi sâknâ kârâp op zeip. Oi zâkkât opñâ Yesu dukuwe. ³⁹ Oi Yesuñâ gootñan âi kinñâ mâsek den dukui birânğip. Oi ambân zo zorenâk zaat nalem om zingâziñgâ oip.

40 Mirâsiņ giari a ambân ziņâ bukurâpziņ sisi mâsek, zo Yesugâren diiziņgâm gane bikņâ kâukziņan pam mâsek mem sândukņan kwatziņgip. 41 Oi a ambân doņbep wâkeziņâ moliziņgip. Wâke zen a zengâren gâbâ gam den kambânâ sâm itâ sâwe, “Gâ Anutugât nanņâ.” Yatâ sânam utne mân sâbigât dâzânngoip. Zen topņâ nânņâne Kristo oip. Zo sapsubegât sâip.

42 Mirâ hanșâi mirin gâbâ gemņâ a mân ândiândiņan, zoren arip. Oi a ambân zen kârûm âim muyagem zen sot ândibapkât aņgân kârâne itâ sâm dâzânngoip, 43 “Kamân toren toren zie, zoren âi Anutugât um topņan ândiândigât den sinġi âlipņâ dâzânġobat. Nâ nep zo tuubatkât saņgonnogi gewan.” 44 Yatâ sâm Yuda zengât mâpâmâpâse namâ tap arip dâp den sinġi âlip dâzânġom ândeip.

5

Yesugât sâtņâ lum sarugât zuu doņbep miwe.

(Mt 4:18-22; Mk 1:16-20)

1 Narâk nâin Yesu Gene-sarete saru sâtņan âi kiri a ambân Anutugât den nânņânam ga minduņangâwe. 2 Minduņangâne kiri waņgâ zagât saru sâtņan tâitâ egip. Waņgâ mâirâp, zen waņgâyân gâbâ gem irâ too saņgon kirâwe. 3 Yesuņâ waņgâ zo egip. Nâi Simoņgât sinġi, zorâņ zâim dukui

waņgâ zo mâik nâi aline ari zoren kin sinġi âlip sâm dâzânngoip. Oi a ambân zen sagân tapņâ nânņawe.

4 Dâzânġomņâ Simoņ itâ sâm dukuip, “Saruyân âimņâ zuu sâmbubigât irâ pane giarik.” 5 Sâi Simoņâ itâ sâm dukuip, “Patâ, nen nâtik nep tuum ândim zuu nâi mân mien. Laņ gâgât sâtkâ lum âi irâ dum pâmbat.”

6 Oi irâ pane giari zuu doņbep piksâne sâmbum osine irâ ânânġatpam oip. 7 Sâmbum osimņâ bukurâpziņ waņgâ nâin tarâwe, zengât kwâbâlap tuune gam betziņan miwe. Zo sândune waņgâ zagât piksâm saruyân geibam oip. 8 Simoņ Petero, zâk zo ekņâ keņġât op Yesugât um topņan âi pindiņsâm sâip, “Kembu, nâ bâliņ mâme a, zorat gâ birânim âi.” 9 Zuu imbaņâ zo ekņâ imbaņâņâ buņ oi ko yatâ sâip. 10 Oi bukuzatņâ Zebedaiogât nanzatņâ Yakobo sot Yohane sot a nambutņâ, zen yatik imbaņâziņ buņ oip. Oi Yesuņâ Simoņ itâ sâm dukuip, “Gâ mân keņġât ot. Gâ saru zuugât nep tuum ândein, yatigâk ayân nep tuum ândiban.” 11 Yatâ sâi zengât waņgâ sagân sâmbune zari kut nâi nâi zo birâm Yesu molim âiwe.

Yesuņâ sâk bâlâ a nâi kubitigip.

(Mt 8:1-4; Mk 1:40-45)

12 Yesu zâk kamân nâin âi ândei sâk bâlâ a nâiņâ ekņâ

ga kiŋ topŋan pindiŋsâm zem itâ sâŋ mâpâseip, “Kembu, gâ imbaŋâgâ ziap, zorat gâ kubikni bâ sâŋ âlip kubikni-ban.”¹³ Sâi Yesuŋâ bikŋandâ sâkŋan weemŋâ sâip, “Nâ nâŋgâgigan. Bâi, sâkkâ âlip oik.” Sâi zorenâk sâkŋâ âlip op useŋâ sogeip.¹⁴ Oi Yesuŋâ den itâ sâŋ dukuip, “Gâ âlip uat, zorat den siŋgi a ambân mân dâzâŋgom âim sâkkâ tirik namâ galem a tirâpkuna ikpap. Oi âlip uat, zorat Mosegât den zo lum nii mo zuu ŋâi mem ko Kembugât siŋgi sâŋ tirik namâ galem a pindânan. Usegâ soziap, zo a ambân ek nâŋgâbigât yatâ otnan.”¹⁵ Oi a âlip oip, zorat den siŋgi kamân dâp ari a zen nâŋgâm Yesugât diŋâ nâŋgâbigât sot kubikziŋgâbapkat zâkkâren mindum gawe.¹⁶ Ka Yesu ko barâ katikŋâ mirâ kamân âtârŋan âim ninâu sâŋ ândimâip.

Yesuŋâ a kiŋ bik mumuŋâ kubigip.

(Mt 9:1-8; Mk 2:1-12)

¹⁷ Sirâm ŋâin Yesuŋâ a den siŋgi âlip dâzâŋgom tâi Galilaia hânân gâbâ, Yuda hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ Parisaio a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen ga a osetziŋan tarâwe. Tatne Kembugât imbaŋandâ Yesu mam okŋanŋi a kubikziŋgip.¹⁸ A nâmbutŋandâ a kiŋ bik mumuŋâ helâŋ aam pam mem gawe. Oi mirâ kâligen baginam utnetâ a donbep

mindum tatne kwagâwe.¹⁹ Yatâ opŋâ mirâ kwâkŋan zâim ogep kwâsat pane a zo helâŋoot pane Yesugât sâŋgânŋan geip.²⁰ Yatâ utnetâ Yesuŋâ nâŋgâm pâlâtânziŋgât topŋâ ekŋâ a zo itâ sâŋ dukuip, “Arâ tosa gâ biran.”

²¹ Sâi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen den zo nâŋgâm itâ nâŋgâwe, “A zi dap yatâ? Zâk Anutu hutkum sap. Tosa birâbirân, zo Anutu zik kânok.”²² Yatâ nâŋgâne Yesuŋâ umziŋan den zo nâŋgâm itâ sâŋ dâzâŋgoip, “Umziŋan wangât den yatâ zo nâŋge?”²³ Zen dap nâŋge? Nep ikâ zorân bâbâlân? Tosa birâbirân mo sâk kubikkubik?²⁴ A bonŋâ nâ hânân ândim tosa birâbatkât imbaŋâ zemni-gap, zorat topŋâ ikpigât den zo dukuan.” Yatâ sâŋŋâ a kiŋ bik mumuŋâ itâ sâŋ dukuip, “Nâ dâgoga zaat isen koremgâ mem kamâŋan âi.”²⁵ Yatâ sâi zorenâk mâteziŋan zaatŋâ isenŋâ mem âim Anutu mâpâseip.²⁶ Oi a zen zo ekŋâ nâŋgâne imbaŋâ oi Anutu mâpâsem keŋgât op sâwe, “Itârân sen pup muyagei iksen.”

Yesuŋâ Mataio gâsuip.

(Mt 9:9-13; Mk 2:13-17)

²⁷ Oi Yesu mirin gâbâ gemŋâ arip. Âimŋâ kât mimiŋ a ŋâi, kutŋâ Lewi, kât pâpan mirânŋan tâi ekŋâ itâ sâŋ dukuip, “Gâ nâ sot pâlâtân op molini.”²⁸ Sâi

Lewi zâk zaatjâ kut nâi nâinjâ birâm Yesu molim arip.

²⁹ Lewinjâ mirânan Yesugât sii naleme om kât mimiņ a doņbep sot a nâmbutjâ sâi ârândâņ ga niwe. ³⁰ Parisaio a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen gamjâ nângâne mân dâp oi Yesugât arâņjâ itâ sâmbâsikâziņgâwe, “Zen wangât kât mimiņ a sot bâliņ mâme a, zen sot naleme nie?” ³¹ Sâne Yesujâ nângâm itâ sâmbâ dâzâņgoip, “Sisi mâsek kubikkubik a zen a sâk gwâlâ zeņgâren nep mân tuume. A mâsekziņoot zeņgâren âimjâ nep tuume. ³² A ziijangât sâme, ‘Nen âlipjâ.’ Nâ zeņgât bujâ. Bâliņ mâme a diizijga umziņâ melâņbigât gem gâwan.”

Nalem birâm kendon ândiândiņangât den.

(Mt 9:14-17; Mk 2:18-22)

³³ Yesujâ den yatâ sâi zen itâ sâmbâ dukuwe, “Yohane arâņjâ, zen naleme birâm ninâu sâmbâ ândime. Parisaio zeņgoot yatik upme. Ka gâgât arâņkâ, zen ko naleme too laņ nime.” ³⁴ Yatâ sânetâ itâ sâmbâ dâzâņgoip, “A kutâjâ arâņjoot ândei zen naleme mân birâm ândibi. ³⁵ Ândimjâ a kutâ betziņan mine kârubi, narâk zoren ko umbâlâ op naleme birâm ândibi.”

³⁶ Yatâ sâmbâ den sum-bujâ torenjâ itâ sâmbâ dâzâņgoip, “Nâinjâ hâmbâ uņakņan gâbâ mânâņgât hâmbâ sâņgiņan gâribap? Nâi

zo yatâ op sâi hâmbâ uņakņâ zo tâmbetkubap. Oi hâmbâ irakņandâ sâņgiņan ari tobat nâi opap. ³⁷ Oi waiņ too uņakņâ hâkop sâņgiņan mân gune geimap. Yatâ upi, zo ko waiņ too uņakņâ zorâņjâ hâkop sâņgiņâ kunziri waiņ sot hâkop ârândâņ buņ upabot. ³⁸ Zorat waiņ too uņakņâ hâkop uņakņan giari dâp upap. ³⁹ Oi nâi zâk waiņ sâņgiņâ nemjâ umjâ oip, zâk uņakņâ nem birâbap. Oi zâk itâ sâbap, ‘Sâņgiņâ nia naam uap.’”

6

Kendongât den.

(Mt 12:1-8; Mk 2:23-28)

¹ Kendon nâin Yesu sot arâņjâ, zen kâlamân obândiwe. Âimjâ arâņ zen segoņ bonjâ kânok kânok kwâkâm niwe. ² Yatâ utne Parisaio a ziņâ ziņgitjâ sâwe, “Zen wangât kendonân mân orotjâ ue?” ³ Sâne Yesujâ itâ sâmbâ dâzâņgoip, “Dawidi sot arâņjâ nalemgât mom urâwe, zo sâlâpkume mo bujâ? ⁴ Dawidi zâk Kembangât namâ zoren zâimjâ Anutugât naleme hâlâlu sâsâņ, zo mem nemjâ arâņ ziņgi niwe. Zo mân orotjâ. Naleme zo tirik namâ galem a ziijik nimbigât sâsâņ. A nâmbutjâ mân nimbigât sâsâņ. Dawidi sot arâņjâ zen naleme zo laņ niwe.” ⁵ Yatâ sâmbâ sâip, “A bonjâ nâ kendongât mariņâ ândian.”

Yesunâ kendonân a nâi kubikningip.

(Mt 12:9-14; Mk 3:1-6)

⁶ Oi kendon nâin Yesunâ mâtâmâtâse namin zâim den sinji âlip dâzânngoip. Oi zoren a nâi tâip, zâk biknâ bongen humutjik. ⁷ Oi Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio, zen kendonân a nâi kubigi eknâ denân pânat sâim ek tarâwe. ⁸ Oi Yesunâ nângânngâzînan ek a bik humutjik itâ sâim dukuip, "Zaat mâteyâk kin." Sâi zaat kirip. ⁹ Oi Yesunâ a itâ sâim dâzânngoip, "Nâ mâsikâzinga sânek. Kendonân nep ikâ zorân âlip tuutuun? A kubikzingâzingân mo a tâmbetzânngoizânngo?" ¹⁰ Yatâ sâim purikgurik op kin zingitnâ a zo itâ sâim dukuip, "Bikâ târârak pa." Sâi a zo yatâ oi biknâ âlip oip. ¹¹ Oi zen zo ek nângâm kuk opnâ dap mo dap oknânngânâ sâim âraguwe.

Yesunâ a kiin zagât gâsuzingip.

(Mt 10:1-4; Mk 3:13-19)

¹² Narâk zoren Yesu ninâu sâbam bâknan zarip. Nâtik Anutu ninâu dukum tâi hanjsâip. ¹³ Hanjsâi arâp minduzingâm zengât oserân gâbâ a kiin zagât gâsum sâlâpzânngoip. Oi kutzinâ Aposolo sâip. ¹⁴ Kutzinâ itâ, Simon, kutnâ nâi Petero pindip. Zâk sot munjâ Andrea, Yakobo, Yohane, Pilipo, Batolomaio. ¹⁵ Mataio, Toma, Yakobo Alipaigât nanjâ sot

Simon Zelote. ¹⁶ Oi Yuda Yakobogât nanjâ sot Yuda Karioto kamânân gok. Yuda zâk ândim Yesu tirâpzânngoigâsuwe.

¹⁷ Yesunâ a zo diizingâm gem hân gânduñan ga kin Yesugât a ambârâpnâ donbep sot Yuda hânân gâbâ sot Yerusalem kamânân gâbâ sot Tiro Sidon saru sâtñan zengâren gâbâ a ambân donbep, zen takâm diñâ nângâbigât sot mâsekziñ kubikzingâbapkât zâkkâren minduwe. ¹⁸ Oi wâkeziñoot zo kubikzingip. ¹⁹ Yesugât imbanânndâ zengâren ari kubikzingip, zorat a ambân aksik sâknan gâsunam urâwe.

Hâunâ minatkât den.

(Mt 5:1-12)

²⁰ Yesunâ arâpnâ zingit itâ sâip, "Kanpitâ ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen Anutugât kin topñan ândibigât sinji ue. ²¹ Narâk itârân tepkât op ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zo zen gâtâm nalem nem âkon upi. Narâk ziren isem weñ ândime, zengât nânga sâtârenoot uap. Zen gâtâm sâtâre op girân ândibi. ²² A zinjâ zen a bonjâ nâgât op um kâlak otzingâm kâbaknezingâm sâim bâlinan kwatzingâbi, zorat zengât nânga sâtârenoot uap. ²³ Yatâ otzingâne narâk zoren umâlep op sâtâreyân kep kumbi. Wangât, gâtâm sumbemân sângân patâ

mimbi, zorat. A mârumņan ândiwe, zen yatik Propete sâm bâliņ kwatziņgâwe.

²⁴ Ka narâk ziren sikumziņ patâ ândime, yei, zen wannâ mem sândukņan kwatziņgâbap? ²⁵ Narâk itârâņ sii nalem gom sambe ândime, yei, zen gâtâm tepkât op ândibi. Narâk ziren umâlîbân girâņ ândime, yei, zen gâtâm âigirâp muyagem ândibi. ²⁶ A ambân zen aksik sâm âlipņan kwatziņgâme, yei, zen dap upi? A mârum ândiwe, zen propete sarâņâ yatik sâm âlip kwatziņgâm ândiwe.”

Zen kâsarâpziņ buku otziņgâbi.

(Mt 5:38-48)

²⁷ “Dinnâ nâņgâm te, zen dâzâņgobâ. Zen kâsarâpziņ buku otziņgâbi. Um kâlak otziņgâme, zo ziņâ âlip otziņgâbi. ²⁸ Sâm bâliņan kwatziņgâme, zo ziņâ sâm âlipņan kwatziņgâbi. Bâliņ otgime, zeņgât op ninâu sâban. ²⁹ A nâi pâlomgâ kunziri toren pindâban. Nâiņâ hâmbâgâ kwâkņan mei kâligen mân aņgân kârâban. ³⁰ Oi a nâiņâ wan mo wangât sâi pindâban. Nâiņâ kut nâi zo bekan mei mâburem nibangât mân sâban. ³¹ A torenņâ ziņ âlip otgibigât nâņgâmat, yatigâk gâņgoot a torenņâ otziņgâban.

³² Zen a toren umziņâ gâsâzâņgone zeņgoot umziņâ gâsuziņgâmap. Zen yatâ upi, zo ko Anutuņâ sâņgâņņâ

mân ziņgâbap. Bâliņ mâme a, ziņ yatâ upme, zo ka. ³³ Zen buku otziņgâme, zorik otziņgâbi, zo ko Anutuņâ sâņgâņņâ mân ziņgâbap. Bâliņ mâme a zen yatâ upme, zo ka. ³⁴ Kut nâi nâi a ziņgâm zorat hâuņâ sâne ziņgâbi, zorat Anutuņâ hâuņâ mân ziņgâbap. Bâliņ mâme a zen bukurâpziņâ itâ sâm otziņgâme. ‘Gâtâm gâņgoot hâuņâ mâburem niban.’ ³⁵ Zen ko walâm itâ upi. Zen kâsarâpziņ umziņandâ gâsâzâņgom buku otziņgâbi. Kut nâi nâi ziņgâm zorat hâuņâ mân mimbi. Yatâ utnetâ Anutuņâ sâņgâņņâ patâ ziņgâbap. Ziņgi ko zen Kembugât nan bârat op ândibi. Kembuņâ a gulipņâ sot bâliņ mâme a, zo âlip otziņgâmap. ³⁶ Sumbem Ibâziņandâ um lâklâk ândiap, yatigâk zeņgoot hânân um lâklâk ândibi.

³⁷ A torenņâ zeņgât top likuliku mân utne Anutugoot zeņgât topziņâ mân likubap. Gâ a torenņâ mem ge kwâkwat mân otziņgâna ko Anutugoot gâ mem ge kwâkkwat mân otgibap. Zen a zeņgât tosa birânetâ Anutuņâ zeņgât tosa yatik birâbap. ³⁸ Zen a kut nâi nâi ziņgâne Anutuņâ yatigâk kut nâi nâi donbep patâ ziņgâbap. Oi zorat dâp buņâ, walâm ziņgâbap. Zen a otziņgâne Anutuņâ zo yatik zen otziņgâbap.”

Den sumbuņâ dâzâņgoip.
(Mt 7:1-5)

39 Den sumbuŋâ n̄ai itâ târokwap dâzângoip, “A sen n̄atâtik n̄aiŋâ a bukuŋâ sen n̄atâtik mâtâp tirâpkubap? Buŋâ. Zet mâtâbân âim ârândân simân geibabot. 40 Ekap namin katep n̄aiŋâ kwâkâm pindâmap, zo mân walâbap. Ka katep zâk nânġâm nânġâm ândim kwâkâm pindâm ândibap, zâkkât holi yatâ upap.

41 Gâ wangât bukuganġat siŋan gwapgwap zo ek gikâ siŋan nak sâmbanġa mân ek nânġat? 42 Nak sâmbanġa siŋan zeï dabângen bukugâ itâ dukuna dâp upap, ‘Buku, nânġâna siŋan gwapgwap ziap, zo mem pambâ.’ Gâ sarâ a. Gikâ siŋan nak sâmbanġa ziap, zo mem pam ko bukuganġat siŋan gwapgwap mem pâna dâp upap.”

Nakkât topnâ.

(Mt 7:17-20; 12:33-35)

43 “Nak âlipnjan bonġâ bâliŋâ mân muyagemap. Nak bâliŋan bonġâ âlipnġa mân muyagemap. 44 Nakkât bonġandâ sapsuŋap. Sângerân boleŋ bonġâ âsagei minat mo? Zâlâliyân sam bonġâ muyagei mimbi mo? 45 A âlipnandâ umnjan gâbâ den âlipnġa sâmap. A bâliŋandâ umnjan gâbâ den bâliŋâ sâmap. A umnjan kut n̄ai n̄ai ziap, zo yatik lâunjan gâbâ kopġâmap.”

Mirâ tuutuugât den.

(Mt 7:24-27)

46 “Zen wangât lâuziŋandik Kembuniŋâ, Kembuniŋâ

sâmġâ den dâzângoman, zo mân lume? 47 Nâġâren gam dinnâ nânġâm lume, zen mirâ tuutuunġa n̄ai, zâkkâren dâpkwap sa nânġânek. 48 A zorân mirâ tuubam tandâ kârep esi giari kât muyagem kwânânġâm sâratkui kirip. Oi mirâ tuum nanġi kiri map narâk oi pibâ patâ koi mirâ zo kâtiknġa tuugipkât kom oseï kirip. 49 Ka a dinnâ nânġâm birâme, zen a n̄ai mirâ lolot tuugip, zo yatâ. A zo mirâ tuubam tandâ sarâ sarâ esi giari ko mirâ tuugip. Oi map narâknġa oi pibâ patâ gamġâ mem sânsân tuugi kom giligâlak meip.”

7

Yesuŋâ kore a n̄ai mâsekġoot kubigip.

(Mt 8:5-13)

1 Yesu zâk a ambân den dâzângomnġa Kapenaum kamânân bageip. 2 Zoren kâwali a patâziŋâ zâkkât kore a mâsek op mumbam op zeip. Kâwali a patâ, zâk kore a zorat eluŋ oknjanġip. 3 Zorat Yesugât den siŋi nânġâm Yuda a patâ ziŋâ Yesu diine ga mâsek a kubiknjanġâbapkât sâm dâzângoip. 4 Yuda a patâ Yesugâren gamġâ itâ sâm dukuwe, “Kâwali a patâ, zâk ândiândi târârak ândimapkât diŋâ nânġâban. 5 Zâk umnġa Yuda neŋġâren kinmap. Mâpâmâpâse namâniŋâ muyagibapkât zâknak kâtigem kât pâi muyageip.”

⁶ Yatâ sâne Yesunâ zen sot arip. Âimnâ mirâ mâte upâ sâi kâwali a zo bukurâpnâ sângonzângoi Yesugâren gam itâ sâm dukuwe, “Kâwali anâ itâ sap, ‘Gâ nâgâren mân gâban. Nâ wandâ yatâ, zorat op mirânan mân gâban. ⁷ Ninanğât nânğa mân dâp oi gâgâren gâbam kwaksan, gât ko gâ zorenâk tap ko denâk sâna kore anâ âlip upap. ⁸ Nâ a kutâ zenğât kore a ândim sâtziņ luman. Oi ombenan kore arâpnâ ândie. Oi zenğâren gâbâ nâi âi sa âibap. Nâi ga sa gâbap. Oi kore anâ yatâ tuuban sa tuubap.’”

⁹ Yesunâ den zo nânği imbanâ oi a ambân kâmut kirâwe, zenğâren puriksâm itâ sâm dâzânngoip, “Nâ dâzânğua nânğânek. Isirae a zenğâren nânğâm pâlâtân itâ nâi mân muyageman.” ¹⁰ Yatâ sâi ko kâwali a bukurâpnâ zen âburem âim mirin zâim igâwe. Iknetâ kore a zo âlip oip.

Yesunâ katep nâi mumunğan gâbâ mângeip.

¹¹ Mâik nâi ândim Yesunâ kamân nâi kutnâ Nain, zoren ari arâpnâ sot a ambân kâmut patâ molim âiwe. ¹² Kamânân baginam utnetâ a mumunğâ nâi lum gawe. Ambân malâ nâigât nanğâ kânok, zâk moip. Zâk hangunam kamânân gâbâ a ambân donğep gem gawe. ¹³ Oi Kembunğâ ambân malâ zo eknâ umnâ nânğâmğâ sâip, “Mân ise.” ¹⁴ Yatâ sâmnâ âi omboņan gâsui mem kine itâ

sâip, “Katep, dâgoga zaat.” ¹⁵ Yatâ dukui mumunğandâ zaatnâ den den oip. Oi Yesunâ mamğâ pindip. ¹⁶ Oi a ambân, zinâ zo eknâ kenğât op Anutu mâpâsem itâ sâwe, “Propete patâ osetniņan âsagem ândiap.” Oi nâmbutnğandâ itâ sâwe, “Anutu, zâk a ambân gakârâp galemniņ opmap.” ¹⁷ Oi zorat den siņginâ Yuda hânân sot kamân toren toren dâp op arip.

Yesunâ Yohanegât den sâip.

(Mt 11:2-9)

¹⁸ Yohane zâk tâk namin tâi arâpnâ zen Yesugât den siņgi zo âi dukuwe. ¹⁹ Den zo nânğâm azatnâ zagât Kembu itâ sâm mâsikâbabotkât sângonzâkoip, “Mârumņan Propete a zinâ a nâi gâbapkât sâwe, zo gâ mo nâi gâbapkât ek ândinat?” ²⁰ Sângonzâkoi Yesugâren âim itâ sâwet, “Yohane too sanğonziņgip, zâk itâ sâm sângonnâkuap, ‘A gâbapkât sâsânğâ, gâ mo nâigât mambât ândinat?’”

²¹ Narâk zorenâk Yesu zâk a sisi mâsekziņoot sot sinziņ bâpsâsânğ a donğep kubikziņgip. A wâkeziņoot zo wâke moliziņgip. ²² Oi Yohanegât azatnâ itâ sâm dâzâkoip, “Zet âimğâ kut nâi nâi ek nânğabot, zorat den siņgi Yohane dukuit. Sinziņ bâpsâsânğ, zen ikme. Kinziņ bâliņğâ, zen obândime. Um sâk bâlâ, zen âlipziņ upme. Kindapziņğ bâpsâsânğ, zen den nânğâme. Mumunğâ,

zen zaatme. A ambân kanpitâ, zinjâ den singi âlipnjâ nângâme. ²³ Njâi zâk nâgât nângi mân âkon opmap, zâkkât nânga sâtâreñoot upap.”

²⁴⁻²⁵ Oi Yohanegât azatnjâ zet aritâ Yesujâ a amban ândiwe, zo Yohanegât topnjâ itâ sâm dazaŋgoip, “Zen barâ kâtiknjâ mirâ kamân âtâŋan wan iknam âiwe? Zen gerâ njâi pibânjâ kom kâbaknej iknam âiwe? Mo a njâi hâmbânjâ neulenoot iknam âiwe? Nânge. A hâmbâ neulenoot mem ândime, zen a kutâ namin tâtat mâme âlip tapme. ²⁶ Mo Propete njâi iknam âiwe. Zorat nâ dâzâŋgua nângânek. A igâwe, zo Propete nâmbutnjâ zen yatâ bujâ. Zâk Propete a nâmbutnjâ walâziŋgap. ²⁷ Zâkkât den kulem njâi itâ ziap,

‘Nângâ. Nâgât kore a njâi sâŋgongua kândom ot-gibap. Zâkñâ mâtâpkâ kârâm kubikpap.’

²⁸ Nâ perâkñak dâzâŋgua nângânek. Ambânân gâbâ âsagiwe, zeŋgâren gâbâ a njâinjâ Yohane mân walip. Ka Anutugât kiŋ topŋan a ândibi, narâk zoren a giginjâ ândibi, zinjâ ko walâbi.”

²⁹ A ambân aksik sot kât mimiŋ a, zen ârândâŋ Yohanegât den nângâmñâ Anutugât den nângâne bon oi Yohaneñâ too saŋgonziŋgip. ³⁰ Parisaio a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen ko Yohanegât too birâm

Anutugât den kândâtkune zeŋgâren bon buŋ oip.

³¹ Yesujâ itâ sâip, “A narâk ziren ândie, zen ikâ zo zeŋgâren dâpkwap sâbâ? Zen dap yatâ? ³² Zen katep yatâ ek birâ, nângâm birâ upme. Kâtep zen kamân sombemân tapnjâ bukurâpziŋjâ itâ sâm dâzâŋgome, ‘Nen kep meindâ zen wangât mân kue? Nen umbâlâ kep mem iseindâ wangât mân isie?’

³³ Yohane too saŋgonziŋgip, zâk waiŋ sot nalem mân nem ândei ekñâ sâwe, ‘Zâk wâkeŋoot ândiap.’ ³⁴ Ka a bonjâ, nânjâ gamñâ nalem sot waiŋ nem ândia nekñâ sâme, ‘Zâk kât mimiŋ a sot bâliŋ mâme a zeŋgât buku. Nalem sot waiŋ nem mân birâmap.’ ³⁵ Ka sa nângânek. Anutugât nângânângâ ko a ambârâpñâ zinjâ topnjâ nângâm lum zaatne bonjâ âsagemap.”

Ambân njâinjâ Yesu kiŋjâ saŋgorip.

³⁶ Parisaio a njâinjâ Yesu diim mirâŋan zari nalem niniŋjâ tâtarân tâip. ³⁷ Oi kamân zorat ambân laŋ mâman ambân njâi, zâk Yesu Parisaiogât mirin zari siŋginjâ nângâmñâ too hitom âlip njâi beloŋoot mem zarip.

³⁸ Oi Yesugât kândâtŋan kin isei siŋjâ tooŋandâ Yesugât kiŋan giari kâuk sâmotŋandâ saŋgori âron oip. Kiŋan mângannjâ too wârânnjâ âlip, zo saŋgonŋaŋgip.

³⁹ Ambân zo yatâ oi Parisaio a Yesu diigip, zâkñâ

eknâ umᵑandâ itâ sâip, “Ambân zirat orot mâme bâlinâ. Yesu zâk Propete ândim sâi ko ambân zirat topᵑâ ek nâᵑgâbap.”

40 Yatâ nâᵑgi ko Yesuᵑâ itâ sâm dukuiᵑ, “Simon, den ᵑâi dâgoga nâᵑgâ.” Dukui sâip, “Patâ, sâna nâᵑgâbâ.”

41 Oi Yesuᵑâ itâ sâm dukuiᵑ, “Sikum a ᵑâi a zagât kât tosa zikip. A ᵑâi kât 5 handeret pindip. A ᵑâi ko kât 50 pindip. 42 Oi hâuᵑâ pindârat sâm kâtzikᵑâ buᵑâ, zorat ko tosazik birip. Oi zekâren gâbâ ᵑâiᵑâ sikum patâ a zorat umᵑandâ gâsum biranᵑbap? Gâ ᵑâigât sat?”

43 Mâsiki Simonâ itâ sâip, “Kât doᵑbep pindip zâkkât san.” Sâi Yesuᵑâ itâ sâip, “Gâ âlip sat.” 44 Yatâ sâm ambângâren puriksâm Simon itâ sâm dukuiᵑ, “Ambân zi eksat? Mirâgan kopga ki sanᵑon too ᵑâi mân gum paat. Ambân zâkᵑâ ko kinnâ siᵑ toonandâ giari sanᵑonnim kâuk sâmotᵑandâ sanᵑori âron uap. 45 Gâ mân mângannigat. Ka ambân zâkᵑâ ko kinnan narâk kârep mângannim taap. 46 Gâ kâuknan kelâk mân sanᵑonnigat. Ka ambân zorâᵑâ ko kinnan too hitom âlip sanᵑonsap.

47 Zorat dâgobâ. Ambân zâk umᵑâ gâsunim yatâ otnigapkât topᵑâ itâ nâᵑgâ. Zâk tosanâ patâ ândeip, zo biran. ᵑâi zâk tosanâ mâik ᵑâi birâbirâᵑâ, zâk âkᵑâlem mâik ᵑâi tâkᵑanᵑgâbap.”

48 Yatâ sâmᵑâ ambân itâ sâm dukuiᵑ, “Tosagâ biran.”

49 Yatâ sâi a nalem ârândân nem tarâwe, ziᵑ umziᵑandâ itâ nâᵑgâwe, “Zâk a dap dap yatâ, gât ko tosa birâbirâᵑanᵑât sap?” 50 Oi Yesuᵑâ ambân zo itâ sâm dukuiᵑ, “Nâᵑgâm pâlâtân kwatnigat, zorat âlip uat. Umᵑâ diim gei âi ândi.”

8

Ambân nâmbutᵑâ Yesu moliwe.

1 Narâk zorat kwâkᵑan Yesuᵑâ kamân patâ sot kamân mâik, zengâren obândim Anutu um topᵑan ândiândigât den siᵑgi âlipᵑâ dâzâᵑgom ândeip. Arâp kiin zagât, zen molim âiwe. 2 Oi ambân nâmbutᵑâ mârûm wâkeziᵑoot sot mâsekiᵑoot zo kubikziᵑip, zen molim âiwe. Zengâren gâbâ ambân ᵑâi kutᵑâ Maria, Madala kamânân gok. Zâkkât wâke nâmburân zagât moliziᵑip.

3 Oi ambân ᵑâi kutᵑâ Yoana. Herodegât galem a Kusa, zâkkât ambinᵑâ. Zet sot ᵑâi kutᵑâ Susana sot ambân nâmbutᵑâ doᵑbep, zen kât sikumziᵑâ zemziᵑip, zo zâk sot arâpᵑâ ziᵑgâne nalem kwâlâm nem ândimarâwe.

Keet pâpangât den.

(Mt 13:1-23; Mk 4:1-20)

4 Kamân kamânᵑâ a ambân Yesugâren mindunetâ den sumbuᵑâ ᵑâi itâ sâm dâzâᵑgoip, 5 “A ᵑâi keet pâmbam nebân arip. Âimᵑâ keet maandenᵑi

nâmbutnâ mâtâbân gei ze
a ziŋ lân kunzirâwe. Oi nii
ziŋ ga nem nanŋâwe. ⁶ Keet
nâmbutnâ hân sinjitan gei
zeip. Oi hân toonâ buŋanŋât
kâmŋâ takâm moip. ⁷ Keet
nâmbutnâ hibuk osetjan
gei zeip. Oi kâmŋâ takâm
kopgâi hibunâ takâm langi
moip. ⁸ Keetnâ nâmbutnâ
hân kelâkjan gei kâmŋâ
takâm zâim bonŋâ imbanâ
âsageip. Topnâ nâigât keetnâ
1 handeret. Topnâ nâigât
keetnâ 1 handeret. Bonzinâ
yatâ muyageip.” Den zo sâ
kwâkâm den kâtiknâ sâip,
“Nâi zâk kindapŋootnâ den
zi nanŋâbap.”

⁹ Arâpnâ den sumbuŋâ
zorat topnâ mâsikâne itâ
sâm dâzânŋoip, ¹⁰ “Anutu
um topnan bagibaginâ,
zorat den sumbuŋâ zo
ziŋâ nanŋâm kwâtâtibigât
sâsân. Ka a nâmbutnâ
zen topnâ mân nanŋâbigât
den sumbuŋâ dâzânŋoman.
Zorat ko,

‘Sennâ igiknâ, zo ikpi, ka
mân ek kwâtâtibi.
Kindapzinandâ den
nanŋâm mân nanŋâm
kwâtâtibi.’

¹¹ Den sumbuŋâ san,
zo topnâ itâ. Anutugât
dennâ keet yatâ uap.
¹² Keetnâ mâtâbân gei zeip,
a nâmbutnâ zo yatâ ândime.
Den sinŋi âlip, zo nanŋâne
Satanŋâ ga nanŋâm pâlâtân
kwâknanŋâm sumbengât
sinŋi upegât betzinan
memap. ¹³ Keetnâ hân
sinjitan gei zeip, a nâmbutnâ

zo yatik ândime. Zen den
sinŋi âlip nanŋâm âknâlem
ândibi. Oi ko umzinan
ândânâ mân gâsuapkât
narâk pânkânok mem ândine
mâsimâsikâ gâbabân birâbi.
¹⁴ Keetnâ nâmbutnâ hi-
bukjan gei zeip, a nâmbutnâ
zo yatik ândime. Den sinŋi
âlipnâ, zo nanŋâbi. Oi sâkkât
kut nâi nâi zorat nanŋâne
zâizâinâ oi kât sot sikumgât
sambe muyagezinŋi den
sinŋi âlipnâ, zo bonŋâ mân
opmap. ¹⁵ Keetnâ nâmbutnâ
hân kelâkjan gei zeip, a
nâmbutnâ zo yatik ândime.
Zen den sinŋi âlipnâ nanŋâm
umzin kubik mem ândim
kâtigem bonŋâ muyagime.”

*Kârâp âsaknanŋât den.
(Mk 4:21-25)*

¹⁶ “Zen kârâp sâumŋâ âman
umnan pam kwârakume mo
tâtatnâ gobetjan pâme?
Zo buŋâ. Âsaknâ zo kian
tâtatnâ kwâknan pane mirâ
umnan âsaknâ âsagei a
kopga mirâ umnan âlip
ikpi. ¹⁷ Kut nâi nâi tik ziap,
zo zem mân zimbap. Zo
gâtâm âsagem nanŋâbap.
Kut nâi nâi kwârakwârakun
ziap, zo zem mân zim-
bap. Zo mâbâlaknjibap. Zo
mâbâlaknjem kagibap.

¹⁸ A nâi, zâk den nanŋâm
kwâtâtibap, Anutunâ zâk
nanŋânânŋâ âlip târokwap
pindâbap. Ka a nâi mân
nanŋâm kwâtâtei bekjan
mem nanŋâbap. Zorat den
sinŋi zi kindap kwap nanŋâm
biranŋi.”

Yesugât mamñâ murâpnâ.
(Mt 12:46-50; Mk 3:31-35)

¹⁹ Narâk nâin a ambân kâmut patâ Yesu haamgum kine Yesugât mamñâ sot murâpnâ, zen gam Yesugâren âinam a ambân zengâren kwakñâ âkñan kirâwe. ²⁰ Yata utnetâ a nâinñâ zingitñâ Yesu itâ sâm dukuip, "Mamgâ murâpkâ giknam âmbi ga sombemân kinze." ²¹ Sâi Yesuñâ a ambân itâ sâm dâzânngoip, "Mamnâ murâpnâ, zorat sa nângânek. Anutugât den nângâm lume, zen nâgât mamnâ murâpnâ."

Yesuñâ sâi pibâ sot saru hiriñsâwet.

(Mt 8:23-27; Mk 4:35-41)

²² Hilâm nâin Yesu sot arâpnâ wangâyân zâiwe. Yesuñâ wangâyân zâim itâ sâm dâzânngoip, "Nen saru nâmbutken âinâ." Sâi nângâne âiwe. ²³ Âimñâ Yesu umangât okñanji ge zeip. Uman zem tâi pibâ patâ koi saru bâliñ op toonjâ wangâ kâligen giari saruyân geinam urâwe. ²⁴ Oi Yesu mângim itâ sâm dukuwe, "Patâ, nen saruyân geinamen." Sânetâ zaatñâ saru sot pibâ den dâzâkoi hiriñsâm ziwet. ²⁵ Oi kenjât op imbanjâziñ buñ oi sâwe, "Opon, pibâ sot saru sot kut nâi nâi den dâzânngoi diñâ lume. Zâk a dap yatâ?"

Yesuñâ wâke moliziñgi bâu umziñan geiwe.

(Mt 8:28-34; Mk 5:1-20)

²⁶ Galilaia hân birâm saru nâmbutken âim Gerasene a

zengâren takâwe. ²⁷ Zoren âimñâ kârâkñan zari a nâi zâkkâren gâip. A zorat umñan wâke donbep ândine narâk kârep sâk bârak ândeip. Oi mirin mân zemâip. A zengât kwak kât kiyân zânzeku op ândimâip. ²⁸ A zo Yesu ekñâ den kâtik sâm hânân gei Yesu kiñ topñan zem den itâ sâip, "Yesu, Anutu sumbem mariñanğât nannâ, gâ wan otnibam gaat? Narâk mân mâte uapkât sâknam patâ mân niban." ²⁹ Yesuñâ wâke itâ sâm dukuip, "Wâke, gâ ayân gâbâ takâm âi." Zorat op ko sâip. Wâkenjâ narâk dâp a zo mem âbabibi kwâkñanji a ziñ gâsum tâk kâtikñâ kiñ bikñâ saam galem op ândiwe. Oi wâkenjâ okñanji tâk tiriktâruk mem barâ kâtikñan âi ândimâip.

³⁰ Oi Yesuñâ mâsikâm sâip, "Gâ kutkâ nâi?" Mâsiki sâip, "Nâgât kutnâ kâmut patâ." Wangât, wâke donbep zen a umñan ândiwe, zorat. ³¹⁻³² Hân zoren bâu kâmut patâ zen bâkñan gendâk nem ândiwe. Wâke zen moliziñgi simân geibegât wâke zen bâu umziñan geibigât Yesu dukuwe. Dukune nângâziñgi wâke zen ayân gâbâ takâm âiwe. ³³ Wâke zen a umñan gabâ takâm bâu umziñan geine bâu kâmut patâ zo sârârâk kârâm simân geim saru denğânân gei mom nanğawe.

³⁴ Bâu galem a zen zo ekñâ sârârâk kârâm kamânân sot

nebân a ambân ândiwe, zorat den sinji dâzângowe. ³⁵ Dâzângone a ambân zen a wâkeṅoot ândeip, zo iknam gawe. A wâkeṅoot ândeipṅâ hâmbâṅoot sot nângânângânṅoot Yesu kiṅ topṅan tâip. Oi ekṅâ keṅgât op kirâwe. ³⁶ Kinetâ a ek nângâweṅâ a wâkeṅoot ândeipṅâ âlip oip, zorat den sinji dâzângowe. ³⁷ Oi Gerasene hânân kamân dâp a ambân, zen keṅgât op Yesu zâk kamânziṅâ zo birâm âibapkât dukune wanḡâyân âburem zarip. ³⁸ A wâkeṅoot ândeip, zâkṅâ Yesu sot âibapkât sâi Yesuṅâ itâ sâm kwâkânḡṅip, ³⁹ “Gâ kamângan âimṅâ torerâpkâ Anutuṅâ kubikgi-gap, zorat sinji dâzângom ândiban.” Sâi a zo puriksâm Yesuṅâ kubikṅṅṅip, zorat sinji kamânṅan a ambân dâzângom nanḡip.

Ambân katep ṅâi moi Yesuṅâ mânḡeip.

(Mt 9:18-26; Mk 5:21-43)

⁴⁰ A zen Yesugât mambât ândine gâi ekṅâ sâtâre urâwe. ⁴¹ Oi mâpâmâpâse namâ galem a ṅâi kutṅâ Yairo, zâk gamṅâ Yesugât kiṅ topṅan ge tap itâ sâm dukuip, “Gâ mirânan gâban.” ⁴² Zâkkât bâratṅâ kânok, kendonṅâ kiin zagât, zâk mumbam op zeipkât Yesu dukuip. Oi Yesuṅâ nângâm ari a ambân donḡbep mem oset kwâkṅṅṅâne âiwe. ⁴³ Osetziṅan âmbân ṅâi ândeip. Ambân zâk gilâm

gem ândei kendon patâ kiin zagât oip. Oi kubikkubik a ziṅâ kubik osiwe. ⁴⁴ Ambân zorânâ Yesu kândâtṅan âim hâmbâ murukṅan weegip. Weegi zorânâk gilâmṅâ kârâksâip. ⁴⁵ Oi Yesuṅâ mâsikâziṅgâm sâip, “Nâiṅâ weenigap?” Sâi a ambân kwâimbâne Peteroṅâ itâ sâip, “Patâ, a ambân ziṅâ mem oset kwatgim weegige, zo ka.” ⁴⁶ Yesuṅâ itâ sâip, “Nâiṅâ weenigi imbanânâ ari nângan.” ⁴⁷ Ambân zorânâ topnâ muyagiap sâm ken bet sânsân opṅâ Yesugât kiṅ topṅan gei pindiṅsâm tap mâsekṅṅṅât den sot hâmbâ murukṅan gâsum âlip oip, zorat den sinji sâm muyagei nângâwe. ⁴⁸ Sâi Yesuṅâ itâ sâm dukuip, “Bâratnâ, nângâm pâlâtânḡ kwatnigat, zorat op âlip uat. Umgâ diim gei âi.”

⁴⁹ Yesu yatâ sâm kiri mâpâmâpâse namâ galem a, zâkkât mirin gâbâ a ṅâi ga itâ sâip, “Bâratkâ muap, gât ko sâna patânâ mân gâbap.” ⁵⁰ Yesuṅâ den zo nângâm galem a itâ sâm dukuip, “Mân keṅgât ot. Nângâm pâlâtânḡ kwâtṅina bâratkâ âlip upap.” ⁵¹ Yatâ sâmṅâ mirin takâmṅâ nâmbutṅâ sâi kinetâ ko Petero sot Yohane sot Yakobo sot katep ibâ mamṅâ, zenâk zâk sot zâiwe. ⁵² Oi a ambân âigirâp patâ donḡbep isem zem tatne itâ sâm dâzângoip, “Mân isenek. Ambân katep zâk yen uman zem taap.” ⁵³ Sâi zen moip zo nângâm

kâtigem girânjagâwe. ⁵⁴ Oi Yesunâ ambân katep zo bikñan gâsum konsâm sâip, “Ambân, gâ zaat.” ⁵⁵ Sâi zorânak dâpñâ puriksâi zaarip. Zaari nalem pindâne nimbapkât den dâzânngoip. ⁵⁶ Ibâ mamñâ, zikñâ ek nânngâm imbanjâzikñâ buñ oip. Yesunâ zorat sinji a ambân mân dâzânjobigât dâzânngoip.

9

Yesunâ arâpñâ nep diñ sâm zingip.

(Mt 10:5-15; Mk 6:7-13)

¹ Yesu zâk arâpñâ sâi gane wâke molizingâbigât sot mâsek kubikzingâbigât imbânâ zingip. ² Oi a ambân Anutugât um topñangât den dâzânngom mâsekziñoot kubikzingâbigât sângonzânngoip. ³ Den itâ sâm sângonzânngoip, “Zen mâtâpkât tân sot irâ, nalem, kât mân mem âibi. Hâmbâ umñan sâkñan buñâ. Kânogâk mem âibi. ⁴ Kamân nâin âimñâ mirâ tapi, zorenâk tâtat mâme op gem âibi. ⁵ Kamân nâin âine zingit mân nânngâne kinziñan gwapgwap lân gâbârine gei topziñâ ek nânngâbi. Zen yatâ opñâ kamân zo birâm âibi.” ⁶ Yatâ sâm dâzânngoi zen âiwe. Kamân toren toren âim a ambân den sinji âlip dâzânngom a ambân sisi mâsekziñoot kubikzingâm ândiwe.

Herodenâ Yesugât sinji nânngip.

(Mt 14:1-2; Mk 6:14-16)

⁷ A kutâ Herode, zâk Yesunâ kut nâi nâi oip, zorat den sinji nânngâm kwagip. Wangât, a nâmbutñandâ itâ sâwe, zorat, “Yohane, zâk mumuñan gâbâ zatñâ ândim kut nâi nâi zo uap.” ⁸ Nâmbutñandâ Elia zaat ândiap sâwe. Ka nâmbutñandâ sâwe, “Zâk Propete sângiñâ nâiñâ zatñâ ândiap.” ⁹ Sânetâ Herodenâ itâ sâip, “Nâñâ sandâ Yohane gânduñâ mânânngârâwe, zo ko zi nâiñâ oi sinjiñâ nânngâman?” Yatâ sâm Yesu ikpatkât nânngâm ândeip.

Yesunâ a 5 tausen nalem zingip.

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Yo 6:1-13)

¹⁰ Aposolo zen âburem gam nep tuuwe, zorat Yesu dukum nanngâwe. Den sinji zo dukunetâ Yesunâ diizingâm Besaida zenngât hânân ziñjik ândibigât âiwe. ¹¹ Âine a ambân zen sinji nânngâm molizingâm âiwe. Oi Yesugâren takâne buku otziñgi ândiwe. Ândinetâ Anutu um topñangât den dâzânngom a sisi mâsekziñoot zo kubikzingip. ¹² Yatâ op ândinetâ mirâsiñ geibâ sâi arâpñâ kiin zagât, zen Yesugâren âim itâ sâm dukuwe, “Ziren mân ândiândiñan ândiengât a zâmbanna kamân toren toren âim mirâ sot nalem muyaginek.” ¹³ Yatâ sânetâ ko itâ sâm dâzânngoip, “Wangât âibigât se? Ziñjak

nalem zingânek.” Sâi itâ dukuwe, “Nalem bâtnâmbut sot saru zuunâ zagât yatiktâ ziap, zorat dap utnâ. Nen kamânân âimnâ a kâmut zi zengât nalem sângân minat?”¹⁴ A donbep, 5 tausen yatâ ândiwegât den yatâ sâwe. Sânetâ itâ sâip, “A dâzângone tengâ nâi 50, tengâ nâi 50, yatâ ge tatnek.”¹⁵⁻¹⁶ Sâi zen yatâ sâne tatne nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât, zo memnâ sumbemân eknâ sâiwap sâmbonpam namunâ arâp zingâ zingâ kâsâpkum a zingâwe.¹⁷ Oi zen aksik patâ nem âkon urâwe. Oi buputnâ zeip, zo sândune irâ kiin zagât piksâip.

Peteronâ Yesugât topnâ sâmbuyageip.

(Mt 16:13-19; Mk 8:27-29)

¹⁸ Narâk nâin Yesu zâk ninâu nep tuum tâi arâpnâ zâkkâren âiwe. Oi Yesunâ mâsikâzingip, “A ambân zingâ nâgât nâi sâme?”¹⁹ Mâsikâzingi itâ sâmbuduwe, “Nâmbutnâ zingâ Yohane too sanгонzingip sâme. Nâmbutnâ zingâ Elia sâme. Oi nâmbutnâ zingâ Propete sângingâ nâi zaat ândiap sâme. Gâgât yatâ sâme.”²⁰ Sâne mâsikâzingâm sâip, “Ka zen ko nâgât nâi sâme?” Sâi Peteronâ sâip, “Gâ Anutugâren goknâ. Bâlijan gâbâ mâkâningâban. Gâ Kristo.”²¹ Yatâ sâi a ambân ziknâ topnâ mân dâzângobigât sâmbâtigeip.

²² Oi itâ târokwap dâzângoip, “A bonnâ, nâ sâknam patâ nângâbat. Yuda zengât a patâ sot a sâtnâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a zen kâbaknenine Roma a kutâgâren aria none momnâ sirâm karâmbut tap zaatpat.”

Yesu molim ândiândiingât den.

(Mt 16:24-28; Mk 8:34-9:1)

²³ Yesu zâk a ambân aksik itâ dâzângoip, “Zen nâ molin-inâ sâmbonpam sâkzingât den kândâtkum sirâm nâ sirâm nâ poru nakzingâ lum nâgât mâtâp lânbi.”²⁴ Zen ândiândizingâ ngân kârâbi, zo ko gulipzângobap. Ka zen nâgât op ândiândizingâ birâbi, zo ko muyagezingâbap.²⁵ Zen hângât kut nâi nâi aksik mem ândine ândiândizingâ koi moi wan wan bonnâ zemzingâbap?²⁶ Zengâren gâbâ nâi zâk kwâimbânibap mo dinnangât nângi anunoot upap, zo ko a bonnâ, nângâ gâtâm Ibânâ sot sumbem a zengât âsaknâ sot a bonnâ nâgât âsaknoot gamnâ a yatâ zo kwâimbâzingâbat.²⁷ Nâ perâknak sa nângânek. A zi kinze, zengât oserân gabâ nâmbutnâ mân mune Anutu um topnan ândiândiingât narâk mâte oi ikpi.”

Yesunâ sumbemgât holi tobatnâ meip.

(Mt 17:1-13; Mk 9:2-13)

²⁸ Yesu den zo sâmbonpam nanji sirâm nâmburân kârâmbut âki ninâu sâbam Petero

sot Yohane sot Yakobo diizingi bâknan zâiwe. ²⁹ Zâi ninâu sâm tâi holi tobatnâ nâi âsageip. Oi hâmbânâ kâukom kwâtâteip. ³⁰ A zâgât Yesu sot muyageitâ den sâm kirâwe, kutziknâ Mose sot Elia. ³¹ Zet sumbem âsakziknoot gam Yesu Yerusalem kamânân zâim ândim sot sumbemân zâibap, zorat den sâwe. ³² Oi Petero sot bukuzatnâ zen umangât otzingi zemnâ zaat igâwe. Yesu âsaknâhooit sot a zagât zâk sot kiritâ zingirâwe. ³³ Oi a zagât zo âiram oitâ Peteronâ Yesu itâ sâm dukuip, "Patâ, mat nâi ziren ândien. Silep karâmbut tuunâ. Gâgât nâi, Mosegât nâi, Eliagât nâi." Zo mân nângâm lan yatâ sâip.

³⁴ Sâi sasa nâi ge kwâtepzângoip. Kwâtepzângoi arâp zen kenngât op kirâwe. ³⁵ Oi sasa kâligen gâbâ den zitâ muyageip, "Zi nannâ mem sâlâpkuwan. Zen dinâ nângâm kwâtâtibi." ³⁶ Den zo nângâm nâ iknetâ Yesu ziknik kiri igâwe. Oi arâpnâ zen zo igâwe, narâk zoren a mân dâzângom ziihnik nângâm ândiwe.

Arapnâ zinâ wâke molim osiwe.

(Mt 17:14-21; Mk 9:14-29)

³⁷ Hansâi bâknan gâbâ gine a ambân kâmut patâ kândianngâwe. ³⁸ Zengâren gâbâ a nâinâ Yesu konsâm den kâtik itâ sâm dukuip, "Patâ, gâ dinnâ nângâm nannâ eknan. Nâ nannâ kânok. ³⁹ Nângâ. Wâke

nâinâ oknangi den kambân sâmap. Oi diim mem nâi nâi oknangi lepâunâ gemap. Oi wâke zorânâ mân birânangâm kom mem nâi nâi oknangâm. ⁴⁰ Oi arâpkâ molibigât dâzângua zen molinâ sâm kwaknâ bire."

⁴¹ Sâi Yesunâ itâ sâm dâzângoip, "O, a kâmut nângâm pâlâtânzih buh, narâk dabutâ zen sot ândim âkom diizingâm ândibat?"

⁴² Sâmnâ a zo itâ sâm dukuip, "Nângâ diim ga." Sâi Yesugâren diim âim tatne wâkenâ oknangi hânân gei um gulip op zeip. Oi Yesunâ wâke den dukuî ari katep zo âlip oi ibânâ pindip. ⁴³ Oi a ambân zen Anutugât imbanâ zo eknâ âiwap parâwe.

Mumbapkât den sapsun zingip.

(Mt 17:22-23; Mk 9:30-32)

Oi a zinâ Yesu kut nâi oip, zorat âiwap pam zine Yesu sot arâp ziihnik tap itâ sâm dâzângoip, ⁴⁴ "Den zi dâzângua nângânek. A bonnâ nâ a zengât bitzihan zâibat." ⁴⁵ Yatâ sâm dâzângoi arâp zen den zo nângâm topnâ mân nângâwe. Den zorat topnâ nângâbegât pâkekoip. Oi Yesu mâsikânam nângâm kwaknâ birâwe.

A sâtnâ ândiândigât den.

(Mt 18:1-5; Mk 9:33-40)

⁴⁶ Yesugât arâpnâ zengât osetzihan a nâinâ a sâtnâ ândibap, zorat sâm âraguwe. ⁴⁷ Âragune Yesunâ nângânângâzihâ ek

nângâm katep mâik nêi diim ga gootjan pâi tâi itâ sâmbâ dâzângoip, ⁴⁸ “Nêinê katep mâik itâ zo galem okjanğâbap, zo ko nâ kore otnibap. Kore otnibap, zorânê sângonnogip, zo yatik kore okjanğâbap. Oi zengâren gâbâ a nêi giginja op ândibap, zo ko Anutuñê zâkkât a patâ sâbap.”

⁴⁹ Sâi Yohanenê itâ dukuip, “Patâ, nen a nêinê gâgât kot sâmbâ wâke molei iksen. Oi zâk nen sot mân ândeipkât kwâkânjanjen.” ⁵⁰ Sâi Yesuñê sâip, “Mân kwâkânjanğâbi. Nepziñê mân kândañbapñê ko buku op betziñan mim-bap.”

Samaria a ziñê Yesu mirâ anğân kârânjanğâwe.

⁵¹ Yesu sumbemân puriksâbam narâk mâte oi Yerusalem kamân âibam kâtigem arip. ⁵² Âibamñê arâpñê nâmbutñê sângonzângoi kândom âiwe. Kândom âimñê Samaria a zengât kamân nêin takâmñê Yesugât mirâ nêin muyag-ibigât dâzângowe. ⁵³ Yesu zâk Yerusalem kamân âibap, yatâ nânğâm mirâ anğân kârâwe. ⁵⁴ Mirâ anğân kârâne Yakobo sot Yohane, zet zo nânğâm Yesu mâsikâm sâwet, “Kembu gâ nânğâna sâitâ sumbemân gâbâ kârâp gei ziñgesibap.” ⁵⁵ Yatâ sâitâ Yesuñê puriksâm kwâkâzikip. ⁵⁶ Oi kamân zo birâm kamân nêin âiwe.

Yesu molim ândiândiñanğât den.

(Mt 8:19-22)

⁵⁷ Oi âine a nêinê muyageziñgâm Yesu itâ sâmbâ dukuip, “Gâ zoren mo zoren âibâ sâna moligibat.” ⁵⁸ Sâi Yesuñê itâ sâmbâ dukuip, “Wâu ulin, zen denziñan ândime. Nii zuu, zen hânğotziñan zime. Ka a bonñê, nâ ko isen korem zo buñ ândiman.”

⁵⁹ Oi Yesuñê a nêi muyagem itâ sâmbâ dukuip, “Gâ ga molini.” Sâi a zorân itâ sâmbâ dukuip, “Kembu, nânğâna âi ibânê hangum gâbat.” ⁶⁰ Sâi Yesuñê itâ sâmbâ dukuip, “Birânandâ mumunandâ ziñak hanagonek. Gâ ko âimñê Anutu um topjan ândiândiñ, zorat den sâna lan kârâbap.”

⁶¹ A nêinê ko Yesu itâ sâmbâ dukuip, “Kembu, nâ moligibat-kât otnigap. Gâ nânğâna puriksâm âim torerâpnâ kândâtziñ kelikñê gâbat.” ⁶² Sâi Yesuñê itâ dukuip, “A nêi kamân nêi âibamñê mâtâbân âim um zagât op puriksâm kândâtñan ikpap, a yatâ zorân Anutu um topjan bagibagin, zorat dâp buñê.”

10

Arâp donbep sinji âlip dâzângobigât sângonzângoip.

¹ Narâk zorat kwâkân Yesuñê arâp ⁷⁰ gâsum sâlâpziñgom nep diñ sâmbâ ziñgip. Oi zikñê kamân zo âibat sâip, zoren a zagât zagât sângonzângoip. ² Oi itâ sâmbâ dâzângoip, “Kâlamân

kut n̄ai n̄ai bonn̄a don̄bep, ka nep tuutuun̄ a bituk. Zorat zen nep mariṅṅgāt s̄ane nep a muyageziṅgi nepṅan âibi. Nebân âim bonn̄a kwâkâm mimbi. ³ Zen âim itâ n̄an̄gâbi. Râma gwamṅâ zen wâu ulin zenḡât oserân mân s̄an̄gonzân̄gua âibe. Yata zo laṅ zen s̄an̄gonzân̄guan. ⁴ Zen irâ kipâke sot kât mân mem âibi. Oi mâtâbân âim a muyageiziṅgâm zen sot kin den mân upi. ⁵ Mirâ n̄ain zâinam mâirâp itâ s̄am dâzân̄gobi, “Mirâ umṅan lumben̄a zimbap.” ⁶ S̄anetâ mirâ zoren a n̄ai lumben̄aṅgāt siṅgi ândei lumben̄a dinziṅṅgāt bonn̄a zâkkâren muyagem zimbap. Buṅ oi ko lumben̄a dinziṅṅâ, zorat bonn̄a ziṅṅan âburibap. ⁷ Mirâ zâibi, zoren tâtat mâme utne nalem ziṅgâne nimbi. Nep a zen nep s̄an̄gân̄ṅâ minetâ dâp upap. Mirâ laṅ mân zâibi.

⁸ Kamân n̄ain âinetâ buku otziṅgâm nalem ziṅgâne nimbi. ⁹ Zoren a ambân sisi mâsekziṅṅoot kubikziṅgâm kamân mâirâp itâ s̄am dâzân̄gobi, ‘Anutu um topṅan ândiândiṅ mâte otziṅgap.’ ¹⁰ Ka kamân n̄ain takâne ziṅgit mân n̄an̄gân̄ṅâ utne kamân sombemân kin itâ s̄am dâzân̄gobi. ¹¹ ‘Kinniṅan zenḡât gwapgwap taap, zo lâṅ gâbâreindâ zemziṅgâbap. Zorat topṅâ itâ n̄an̄gânek. Anutu um topṅan tâtatṅâ mâte otziṅgi bire.’ ¹² Zorat sa n̄an̄gânek. Gâtâm den

kubikkubik narâkṅan Sodom kamân mâirâp, zen hâuṅâ mem gei kwap otziṅgâbap. Ka kamân zorat mâirâp, zen hâuṅâ mem zâi kwap otziṅgâbap.

¹³ Yei, Koraziṅ kamân mâirâp, zen sâknam yâmbât n̄an̄gâbi. Yei, Besaida kamân mâirap, nep patâ zenḡâren muyagewan, zo yatâ Tiro Sidon̄ zenḡâren muyagei s̄ai ko mârum âigirâp patâ op umziṅ melân̄be. ¹⁴ Zorat ko den kubikkubik narâkṅan Tiro Sidon̄ a ambân, zen hâuṅâ mem gei kwap otziṅgâbap. Ka Koraziṅ sot Besaida kamân mâirâp, zen ko hâuṅâ mem zâi kwap otziṅgâbap. ¹⁵ Oi Kapenaum kamân mâirâp, zen dâp upi? Zen sumbemân zâibi? Buṅâ. Zen simân geibi.”

¹⁶ Yâtâ s̄amṅâ Yesuṅâ arâpṅâ itâ s̄am dâzân̄goip, “N̄ai zâk zenḡât den n̄an̄gâbapṅâ n̄agât den n̄an̄gâbap. Ka n̄ai zâk birâziṅgâbapṅâ yatik birânibap. Oi n̄ai zâk nâ kândâtnom birânibapṅâ s̄an̄gonnogipṅâ yatik kândâtkom birân̄ṅâṅgâbap.”

Arâpṅâ puriksâne Yesuṅâ Ibân̄â mâpâseip.

¹⁷ Yesugât arâp 70, zen âburem gam sâtâre op Yesu den siṅgi okṅan̄gawe. Itâ s̄am dukuwe, “Gâgât korân s̄aindâ wâke sot kut n̄ai n̄ai, ziṅâ dinniṅâ lume.” ¹⁸ Yatâ s̄anetâ itâ s̄am dâzân̄goip, “Sataṅ zâk sumbemân gâbâ hân̄pân yatâ gei koi egâwan.

19 Nânge. Zen mulum sot yangi sot Satangât kut nâi nâi gakârâpñâ, zo lânne mân tâmbetzângobapkât imbanâ zingâwan. ²⁰ Oi wâkenâ sâtziñ lume, zorat zen mân sâtâre upi. Ka kutziñâ sumbemân kulemgui ziap, zorat sâtâre upi.”

²¹ Narâk zoren Tirik Kaapumñâ Yesu okñanggi sâtâre op den itâ sâip, “Ibânâ, sumbem sot hân marinâ, mâpâsegigan. Gâ a nângânângâziñangât nângâne patâ opmap, a yatâ zo ko dingâ mem tik kwatziñgâmat. Ka a umziñangât nângânetâ katep opmap, zo ko dingâ sapsun zingâmat. Oi nâ zorat mâpâsegigan. Gâ yatâ muyagem âibap sâm kâtigein.” ²² Yatâ sâmñâ itâ sâm dâzângoip, “Ibânandâ kut nâi nâi zo aksik nâgât bitnan pâip. A zen nannâ topnâ mân nângâm kwâtâttime. Ibânâ, zâk zikñik nek topnâ nângâmap. Oi yatik a zen Ibânangât topñâ mân nângâm kwâtâttime. Nannâ ninak nângâm kwâtâttime. Oi nannâ nânâ a nâmbutñâ Ibanâ tirâpziñgua âlip nângâbi.”

²³ Yatâ sâmñâ Yesuñâ arâpñâ zengâren puriksâm itâ sâm dâzângoip, “Zen kut nâi nâi sen pup tuuga ikse, zorat umâlip nângâbi. ²⁴ Nâ dâzângua nângânek. Propete a sângiñâ sot a kutâ donbep, zen kut nâi nâi ikse, zo ek nângânâ osiwe. Den sinji

âlip zo nângânâ urâwe. Oi mân nângâwe.”

A nâiñâ kâsanâ buku okñangip.

(Mt 22:35-40; Mk 12:28-31)

²⁵ Kembangât gurumin den zorat galem a nâiñâ Yesu itâ mäsikip, “Patânâ, dap op ândiândi tâmbânangât sinji upat?” ²⁶ Sâi Yesuñâ den hâuñâ itâ mäsikip, “Kembangât gurumin denân dap yatâ zeî sâlâpkum nângâmat?” ²⁷ Mäsiki sâip, “Gâ um dâpkâ sot imbanâgâ sot nângânângâgâ, zo Kembangâ Anutu hâlâluyâk pindâna zimbap. Oi gikangât otgimap, yatigâk a torenñâ zengât otgibap. Den yatâ zo ziap.” ²⁸ Sâi Yesuñâ dukuip, “Den âlip sat. Zorik lum ândiândi tâmbânangât sinji upan.”

²⁹ A zo a ambân mâteziñan zâizâiñ upam opñâ Yesu itâ mäsikip, “Oi nâigât yatâ buku okñangâbat?” ³⁰ Sâi Yesuñâ den sinji nâi itâ okñangip, “A nâiñâ Yerusalem kamânân gâbâ Yeriko kamânân geibam mâtâbân arip. Ari ko a kâtik, kâmbu a, zen muyagem komñâ hâmbânâ sot kut nâi nâi gakânâ beknan mem birânangâne mâtâbân mumbam op zeip. ³¹ Zeî tirik namâ galem a nâiñâ mâtâbân âi eknâ walâm arip. ³² Zâk ari ko tirik namâ galem zengât kore a nâi, Lewigât kâmut zengâren

goknâ, zâknâ yatik mâtâbân âim ek walâm arip.

³³ Oi Samaria hânân goknâ, a nâi mâtâbân âi eknâ umnâ nângip. ³⁴ Oi eknâ zâkkâren âim useñâ kelâk sângon, waiñ too sañgon kâpeip. Oi donji kwâkñan pamñâ diim âi lomba namin pamñâ galem oip. ³⁵ Hañsâi âibamñâ lomba namâ galem a kât pindâm itâ sâip, ‘Gâ a zi galem okñanğâban. Kât gigan, zorat nângâna mân dâp oi âburem gâbarân kât gibat.’”

³⁶ Yesunâ den sinji yatâ sâm sâip, “A karâmbut zo zengâren gâbâ nâi nângâna a kuwe, zo buku okñanğip?” ³⁷ Mâsiki sâip, “Galem okñanğip, a zorân.” Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Gâ âim yatâ op ândiban.”

Maria sot Mata, zekât den sinji.

³⁸ Yesu sot arâpnâ, zen âim kamân nâin takâne ambân nâi kutnâ Mata, zâknâ sâi Yesu mirin zarip. ³⁹ Oi Matagât gatnâ nâi ândeip, kutnâ Maria. Zâknâ Kembugât kinj topñan ge tâi den sinji âlip sâi nângip. ⁴⁰ Matâ zâk nalem om kinñâ itâ nângip, “Nep patâ zei gatnâ mân betnan miap.” Yatâ nângâm Yesugâren âimñâ sâip, “Kembu, gatnandâ birânigi ninak kore uan. Gâ dukuna ga betnan meik.” ⁴¹ Sâi Yesunâ itâ dukuip, “Mata, Mata, gâ kut nâi nâigât nângâm kwâkâm kinzat. Nângâ. Kut nâi

nâi bâbâlanj upan, zorânâ dâpñan. Maria zâk den sinji âlip nângâm taap. Zâk mân sa birâbap.” ⁴² (-)

11

Ninâugât Den.

(Mt 6:9-15; 7:7-11)

¹ Yesu zâk hân nâin âim ninâu sâm tâi arâpnâ zengâren gâbâ a nâinâ itâ sâip, “Kembu, Yohanenâ arâp ninâu kwâkâm zingip, zo yatik kwâkâm niñgâ.” ² Sâi Yesunâ itâ sâm dâzânğoip, “Zen ninau sânam itâ sâbi, ‘Ibâ, gâgât kutkâ hâlâlu zimbap. Gâ gamñâ hân dâp um dap kembu otningâm ândimâmban. ³ Sirâm dâp nalem dâpniñan niñgâban. ⁴ Tosaniñ birâban. Neñgoot yatik a zengât tosazin birâmen, zorat. Top mâsimâsikâyân mân nâmbanban.’”

⁵ Yatâ sâmñâ itâ târokwap dâzânğom sâip, “Zengâren gâbâ nâinâ nâtik tânâmñan a bukuñâ konsâm dukubap, ‘Bukunâ, gâ nalem karâmbut ni. ⁶ Bukunâ nâinâ nâgâren gâi nalem pindâbam kâruan.’ ⁷ Yatâ sâi mirâ mariñâ, zâk mirinâk tap sâbap, ‘Gâ wangât uman gwâlâ kwâtningat? Mirâ mâtâp doongudoongunj sot katep uman zie. Zorat ko nâ mân zaat nalem gibat.’” ⁸ Yesu zâk yatâ sâmñâ sâip, “Nâ sa nângânek. Mirâ mariñâ, zâk bukuñâ sâi mân nângâm

uman zimbap, zo ko sâi âim âim ko zaatnâ kut nâi nâi sap, zo mem pindâbap. ⁹ Zorat nânâ torennâ nâi dâzângua nânghânek. Zen Kembugâren ninâu sâne ma ko kut nâi nâi zingâbap. Zen kut nâi nâi kârum ma ko muyagibi. Zen mirâ hângiyân kom kine ko mariñâ mirâ mâtâp mem pâmbap. ¹⁰ Nâi zâk ninâu sâi ma ko bonnâ pindâbap. Nâi zâk kârum manâ manâ ko bonnâ muyagibap. Nâi zâk mirâ hângiyân kom kiri ko mariñâ mâtâp mem pâmbap.

¹¹ Zengâren gâbâ a nâinâ nannâ saru zuugât sâi mulum pindâbap? ¹² Mo kuruk keetnangât sâi yangi pindâbap? Zo buñâ. Zen a ambân bâlinâziñoot yatâ zorân murarâpziñ kut nâi nâi âlipnâ zingâme. ¹³ Ibâziñâ sumbêmân walâwalâñandâ zen Tirik Kaapungât sânetâ walâm zingâbap.”

A ziñâ wâke molimoliñangât Yesu mâsikâwe.

(Mt 12:22-30; Mk 3:20-27)

¹⁴ A nâi wâkenâ oknangi kopa oip. Oi Yesunâ wâke molei a zo den âlip sâip. Yatâ oi a ambân ziñ ekñâ nânghâne imbanâ oip. ¹⁵ Ka a nâmbutnâ, zen zâkkât itâ sâwe, “Wâke zengât a kutâ Bezebulu, zâknâ imbanâ pindi wâke molizingâmap.”

¹⁶ Sâne nâmbutnâ ziñâ Yesu top likuliku kulem nâi tuubapkât nânghawe. ¹⁷ Oi zâknâ umziñan ekñâ dâzângoip, “Hân nâin zoren kâmbam muyagem kamân

dâp kâsa utne kamân zo kwamen zimbap. Mirâ nâin a âmbân ândie, zen kâsa op kâsâpagone mirâziñ kwamen zimbap. ¹⁸ Satan sot arâpnâ agonetâ nepziñ dap op kâtigem zimbap? Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebulunâ mam oknangi wâke molizingâmap.’ Zorat san. ¹⁹ Zen nâgât itâ sâme, ‘Bezebulunâ mam oknangi wâke molizingâmap.’ Zorat mâsikâziñga sânek. Narâpziñâ zen ko nâinâ imbanâ ziñgi wâke molizingâme? Narâpziñâ zen sarâziñangât topnâ sâm muyagime. ²⁰ Nânâ ko Anutugât imbanandâ wâke molizingâman. Zorat ko Anutugât um topnân ândiândigât narâk, zo mâte otziñgi mân nânge.

²¹ A kâwaliñootnâ timbâ kâmbamñâ mem mirâ kamânñâ galem op ândei hâlâluyâk zimbap. ²² Oi a kâwaliñâ patânâ gamñâ zâknâk kâtigem kom sikum kut nâi nâi beknan memñâ kâsâpkubap.

²³ Nâi zâk nâ buku mân otnibapnâ kâsa otnibap. Nâi zâk nepnâ on galem mân upapnâ kândanbap.

²⁴ Wâkenâ ayân gâbâ takâm hân a mân ândiândiñan âim tâtatnâ kârubap. Kârum mân muyagemñâ sâbap, ‘Mirânâ birâm gâwan, zorenâk âburem dum âibâ.’ ²⁵ Yatâ sâm âburem âi ikpap. A umñâ sanjon kubikkubiknâ zimbap. ²⁶ Zo zeï ekñâ a bukurâpnâ nâmburân zagât,

ziknâ dâp yâtâ buñâ, bâliñ kâtiknâ, zo diizingi ga a umñanâk zo tâtat mâme upi. Oi a zâk mârûm bâliñâ ândeipnâ bet bâliñ op kwâtâtibap.”

²⁷ Den yatâ sâmb kiri a oserân gâbâ ambân nâiñâ den kâtiknâ den sâmb sâip, “Ambân nâi mingimnâ nam gigip, zâkkât nânnga sâtâreñoot uap.” ²⁸ Sâi Yesunâ nânngâm itâ sâip, “Ee. Ka nânâ sa nânngânek. A ambân Anutugât den nânngâm lume, zengât nânnga sâtâreñoot uap.”

Kulemgât kâuk birânngânê dâzânngoip.

(Mt 12:38-42; Mk 8:12)

²⁹ A ambân donjebep, zen zâkkâren mindunetâ topkwap den itâ sâmb dâzânngoip, “A ambân narâk ziren ândie, zo nânngânngâziñ bâliñâ oi top lâkulâkugât kulem iknam kâuk birâme. Oi zen kulem nâi buñâ. Propete Yona, zâk Niniwe zengâren kulem oip, zo yatâ âsagei ikpi. ³⁰ Mârûmñan Yona zâk Niniwe a zen bâliñâziñ kândâtkom Anutu mâte okñanngâbigât girem den dâzânngoip. A ambân narâk ziren ândie, zen yatâ upigât den dâzânngoman. Nâ zengât kulem nâi op ândian. ³¹ Hân torengen mârûmñan ambân kutâ nâi ândeip. Den kubikkubik narâkñan ambân kutâ zorânj zaatnâ a kâmut narâk ziren ândie, zengât bâliñâziñâ sapsugi hâuñâ mimbi. Zo yen buñâ.

Ambân zo Salomogâren gâbâ nânngânngâ âlipnâ mimbap sâmb hân torengen gâbâ gâip. Oi narâk ziren a nâi nâ ândian. Nâ Salomo wâlan. Ziñ wangât op nâgât den birâme. ³² Niniwe kamân mâirâpnâ, zen zo yatigâk den kubikkubik narâkñan zen zaatnâ a kâmut zi zengât bâliñâziñâ sapsune hâuñâ mimbi. Wangât, Niniwe kamân mâirâp, zen Yonagât den nânngâm umziñ melânjâwe, zorat. Oi narâk ziren a nâi nâ ândian, zirân Yona wâlan.

³³ Zen kârâp sâmb mân tik pame. Âmañ kâligen mân pam kwâarakume. Zo buñâ. Âsaknâ zo tâtatnâ kwâkñan pane mirâ umñan âsaknâ âsagei a zen zâmb ikpi. ³⁴ Singâ zo sâkkangât âsaknâ. Singâ âlipnâ tâi ko sâkkâ zâk âsakñan tâpap. Ka singâ nâtâtik kâri ko sâkkâ nâtâtik muyagibap. ³⁵ Zorat ko zen galem orânngâm ândibi. Umziñan nâtâtik muyagebapkat yatâ op ândibi. ³⁶ Zen um sâk nâtâtik buñâ. Âsaknjik op nanngâbabân hâlâluyâk âsagem nanngâbap. Kârâp âsakñandâ âsagemap yatâ.”

Singi âlip sâknjik mân lubi.

(Mt 23:1-36; Mk 12:38-40; Lu 20:45-47)

³⁷ Den zo sâmb nanngâm ândei Parisaio a nâiñâ nalem nimbapkat sâi mirin zâmb nalem niniñan tâip. ³⁸ Yesu zâk biknâ mân sanjon zâi tâipkat Parisaio a zâk

nângi mân dâp oip. ³⁹ Oi zorat Kembuñâ itâ dukuip, “Parisaio a zen hâkop sâknjik sanjonme. Umziñan ko on kâmbu sot bâliñâ piksâm ziap. ⁴⁰ Zen a nângânângâziñ buñ. Dap nânge? Anutu zâk kut nâi nâi zorat sâknjâ muyageipnâ umñâ mân muyageip? ⁴¹ Zorat zen a kanpitâ zengât umziñ patâ zeï kut nâi nâi âlipnâ, zo mem ziñgâm umziñâ salekkubap.

⁴² Yei, Parisaio, zen dangât sot kânğan, zomap, kut nâi nâi zo bâzagârân gâbâ kânok Kembugât siñgi sâm pame. Zorat torenñâ den târârakñâ sot Anutugât umziñ patâ nângânângâ, zo birâme. Nâi lumñâ nâi lubi. Zo yatâ upi.

⁴³ Yei, Parisaio, zen mâpâmâpâse namin a sâtñâ tapmeyân mâte tâtnat sâme. A ambân sombemân sâm âlip kwatniñgâbigât umziñ patâ kinmap.

⁴⁴ Yei, Parisaio, zen a hanzângowe kwak yatâ hibuk op zeï a zen mân ek kwâkñan âim game. Zen zo yatâ. Umziñan bâliñâ kârokñâ ziap. Oi a ambân ziñâ sâkziñâ ikne âlip opmap.”

Propete a zângowe, zengât den.

⁴⁵ Yesu zâk den yatâ sâi Kembugât gurumin a nâiñâ sâtñan mem itâ sâip, “Patâ, gâ den yatâ sânanđâ Kembugât gurumin a nenğât den sâm bâliñ kwatniñgat uap.” ⁴⁶ Yatâ sâi. Yesuñâ hâuñâ

itâ mâburem dukuip, “Yei, Kembugât gurumin den zorat galem a, zen kut nâi nâi yâmbâtñâ a kwâkziñan pam ziñ bet bâsan ândime.

⁴⁷ Yei, Sâkurâpziñ zen Propete zângowe, zengât kwagân kât kâsaget mindune kiri neule mot tuume. ⁴⁸ Yatâ op sâkurâpziñ zengât nângâne âlip oi ziñâ zângowe, zo zengât kwagân neule mot tuume.

⁴⁹ Zorat Anutugât nângânângâyân den nâi itâ muyageip, ‘Nâ zengâren Propete sot Aposolo sângonzângua gine nâmbutñâ zângom moliziñgâm a nâmbutñâ zângone mumbi.’

⁵⁰ Oi zorat mârumñan a muyamuyagiñ narâkñan topkwap Propete zângone gilâmziñ geip, zorat tosa zo narâk zi ândie, zengâren mâkâbap. ⁵¹ Kâmbam zo mârumñan Abegâren gâbâ târokoi gam Sakaria, zâk tirik namin Kembugât siñgi nalem uunñâ zo nanğâmñan kuwe. Nâ perâkñak sa nângânek. Kâmbam zorat tosa a kâmut zi zengâren mâkâbap.

⁵² Kembugât gurumin a zen nângânângâ âlipkât mâtâp doonğuwe. Mâtâp doonğumñâ nanjo mem pâpan mem âiwe. Ziñjak nanğoyân mân bagiwe. Oi a ambân baginam utne mâtâp pâke kwarâwe.”

⁵³ Den yatâ sâm ari Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen

topkwap ândei ândim yatâ op den sâi kâitkum mâsikâm âiwe. ⁵⁴ Oi lônjan gâbâ den nâi nânngâne bâlinâ oi denân pânatkât ek galem op ândiwe.

12

Yeusnâ Parisaio a sarâziņangât girem dâzânngoip.
(Mt 10:26-27)

¹ Oi a ambân donjep patâ Yesugâren mindum pâlâtân kin kiyân lân lân urâwe. Yatâ op kine topkwap arâp den itâ sâm dâzânngoip, “Zen Parisaio zengât arik bâlin zengâren âsagebapkât kârum ândibi. Sarâziņangât op san. ² Kut nâi nâi tik ziap, zo mân tik zimbap. Zo nâran mâbâlakņibap. Oi kut nâi nâi tik pâpanņâ, zo nâran kagibap. ³ Nâtigân den tik sâme, zo gâtâm maayân âsagibap. Mirâ umņan halop den sâme, zo gâtâm sombem kabâņan sâm muyagibi.”

Yesunâ kengât den dâzânngoip.
(Mt 10:28-31)

⁴ “Bukurâpnâ, nâ itâ dâzânngobâ. A sâkziņik zânngobi, zengât mân kengât upi. Zen um dâpziņ mân tâmbetkubi.

⁵ Nâigât kengât upi, zorat dâzânngua nânngâne. Zâk gomņâ kâbakņei simân geibangât imbanâ zemņangap, Anutu, zâkkât kengât op ândibi.

⁶ Nii sâmbâlâle, zo sângân patâ buņâ. Kât kuriņâ mâiktârâ zagât pam

bâtnâmbut mimban. Oi Anutu zâk zen pisuk patâ ziņgit nanngâm. ⁷ Zâkņâ a zengât kâukziņ sâmotņâ aksik tengâziņ ek nânngâm nanngâm, zorat kengât buņ ândibi. Zen sâmbâlâle yatâ buņâ. Zen a. Anutu zâk umņandâ gâsuziņngâm.

⁸ Oi nâi dâzânngua nânngâne. Nâi zâk a ambân mâteziņan sâm âlip kwatnimap, zo ko a bonņâ, nâ yatigâk Anutugât sumbem arâpņâ zengât mâteziņan sâm âlip kwâkņangâbat. ⁹ Oi nâi zâk a ambân mâteziņan kwâimbâniap, zo ko a bonņâ, nânngoot yatigâk sumbem a mâteziņan kwâimbâņangâbat.”

Kaapungât den.

(Mt 12:32; 10:19-20)

¹⁰ “Nâi zâk a bonņâ nâ sâm bâliņ kwatniap, zakkât bâliņâ zo âlip birâbirâņâ. Ka nâi zâk Tirik Kaapum sâm bâliņ kwâkņangâbat, zâkkât tosa zo Anutuņâ mân birâap.

¹¹ Gâtâm mâpâmâpâse namâziņan mo a kutâ zengâren diiziņgâm âine den toren dap sânat sâm nânngâ kwâkâ mân upi.

¹² Narâk zoren den sâbi, zo Tirik Kaapumņâ sapsum ziņgâbat.”

Kât sikumgât âkņâlê mân upi.

¹³ A osetziņan gâbâ a nâiņâ Yesu itâ sâm dukui, “Patâ, âtânâ zâk ibânanngât bet boi zikņik mem ândiap, zorat

gâ dukunandâ kâsâpkum torenjâ nâ nibap.”¹⁴ Sâi Yesujâ itâ dukuip, “Nâinjâ nâ a sâtjâ mo a kutâ nâbaripkât nâgâren ga sat?”¹⁵ Yatâ sâm den itâ târokwâip, “A nâmbutjâ kut nâi nâi patâ zemziŋgap, zo ko ândiândi bonjâ mân ziŋgâbap. Yatâ opjâ umziŋ galem op ândibi. Zen kât sikumgât âkñâlê mân op ândibi.”

¹⁶ Yatâ sâmjâ den sum-bujâ nâi itâ dâzângoip, “Sikum a nâigât kâlamjan gom sambe patâ zemŋanŋip.¹⁷ Oi umjandâ itâ nângip, ‘Nâ dap upat? Kut nâi nâi donbep patâ zemnigap, zorat mirânjâ mân kinzap.’¹⁸ Yatâ nângâm sâip, ‘Itâ upat. Nâ nalemp silep kândanŋ njilip patâ tuumjâ zoren âi pa tâpap.¹⁹ Gomsambe zemnigap kât mulunâk tâi narâk kêrep om nem zâibat. Zorat sâtâre kwâkñan ândibat.’²⁰ Yata sâi Anutuŋâ itâ sâm dukuip, ‘O, a nângânângâgâ bujâ, njâtik ziren ândiândigâ bekan mimbat. Kut nâi nâi minduin, zo nâigât upap?’²¹ Zorat sa nângânek. Nâi zâk yatik Anutugât mân nângânângâ op zikjâ sinji sikum kut nâi nâi mindui tâkñanŋâbap, zo ko Anutuŋâ zo yatik okñanŋâbap. Anutuŋâ a yatâ zo egi kanpitâ upap.”

Sâkkât kut nâi nâi, zorat mân nângâm kwâkâm ândibi. (Mt 6:25-34)

²² Yesujâ arâpnâ itâ dâzângom sâip, “Zorat op dâzângobâ. Itâ mân sâbi,

‘Nen wan wan nem ândinat?’ Mo sâkziŋanŋât itâ mân sâbi, ‘Nen wan wan mem ândinat?’²³ Nalemjâ bon bujâ. Ândiândinjâ bonjâ. Sâk pâkenjâ bonjâ bujâ. Sâkziŋandâ bonjâ.²⁴ Zen nii ziŋgit nângâbi. Zen nep mân kêrâm kâmitme. Zen nalemp mân mindune tâppap. Oi laŋ Anutuŋâ nalemp muyagem ziŋgâmap. Zen ko nii yatâ bujâ. Zen a. Anutu, zâk umjandâ gâsuziŋgâmap.²⁵ Zen ândiândiziŋanŋât nângâm kwâkâm ko âlip ândine âi topjan subap?²⁶ Zen kut nâi mâik, zo âlip mân galem upme, zorânjâ wângât kut nâi nâi torenŋanŋât nângâm kwâkâ upme?

²⁷ Zen pâlinjâpâlinŋât neulenjâ âsagemap, zo ek nângânek. Zâk hâmbâ nep mân tuumap. Oi sa nângânek. A kutâ Salomo, zâk sikum patâ sot neule âlip zemŋanŋip. Ka zâk hâmbâ neulenoot zo yatâ mân mem ândeip.²⁸ Oi neule âlip, zo hibukñan itârânŋ muyagei muka sâmbum pane kêrâbân simbap. Anutuŋâ sâi neule âlipjâ muyagemap. Oi zenŋât sâk pâke mot mân muyagem ziŋgâbap sâme? Nângâm pâlatânziŋ bujâ, zen. Kembujâ ko âlip galem otziŋgâbap.²⁹ Oi zen itâ mân nângâbi, ‘Nen wan wan nem ândinat?’ Nalemgât nângâ kwâkâ mân op ândibi.³⁰ Um kâtik a ambân hân dâp, zen um nângânângâziŋ

zoren pane zemap. Zen ko yatâ mân upi. Ibâziñandâ wan wangât kwakse, zo ek nângâmâp. ³¹ Anutu um topñan ândibi, zorat umziñ pane zimbap. Yatâ utneta sâkkât kut ñâi ñâi aksik ziñgâbap.

³² Râma gakânâ, zen keñgât mân op ândibi. Ibâziñâ zâk um topñangât siñgi kwaziñgip. ³³ Zen kut ñâi ñâi zemziñgap, zo a ambân kanpitâ ziñgâbi. Yatâ opñâ sumbemân sikum bonñâ, zinziñâ, zo mimbi. Zoren kâmbu a ziñ mân mimbi. Zoren wâsâsâñ ziñ mân tâmbetkubi. ³⁴ Kut ñâi ñâiziñâ zemabân, zoren yatik umziñ pane zemap.”

Um wâgân ândiândigât den.

³⁵ “Zen petziñ lapñâ kârâpziñ sâune sei mambât ândibi. ³⁶ Kore a zen a kutâziñandâ hân kârebân gâbâ âburem gam hânngiyân koi mâtâp mem pambigât mambât ândibi. Zen yatâ op ândibi. ³⁷ A kutâ, zâk âburem gâi kore arâpñâ um gwâlâ ândine muyageziñgâm zeñgât nânngi sâtâreñoot upap. Nâ perâkñâk dâzânngobâ. Zâk nepkât pet lapñâ nalem tap niniñan zâmbari nalem nimbigât kore otziñgâbap. ³⁸ A kutâ, zâk ñâtik tânâmñan mo hañsâsâgât purikâsm gâi um wâgân ândine muyageziñgâbap, zo ko âlip upap.

³⁹ Zen itâ nânngânek. Kamân ñâigât a zen kâsa ñâtik ziren takâbi, narâk zo yatâ nânngâm um wâgânâk ândim kamânziñ galem upi. ⁴⁰ Oi a bonñâ nâ puriksâbatkât narâkñâ mân nânngâm ândie. Narâknâ mân nânngâm tâtne gâbat, zorat mambâtnim um wâgân ândibi.”

*Kore a bâliñangât den.
(Mt 24:45-51)*

⁴¹ Yesu zâk den yatâ sâi Peteronñâ itâ sâm mâsikip, “Kembu, gâ den alotñâ zi niñjik mo ârândânñiñangât sat?” ⁴² Mâsiki Kembuñâ den sumbuñâ ñâi itâ sâip, “A kutâ ñâi zâk kore a gakârâpñâ zeñgât galem a ñâi pam itâ dukubap, ‘Nâ âi ândia galem otziñgâm ândim narâkñan nalem dâpziñanâk ziñgâm ândiban.’ Oi zâk dap ândei galem a nânngânânngânoot sot sât luluñoot sâsânñâ? ⁴³ Galem a zâk nep sâm pindâpindânñ, zo dâñâk galem oi patânandâ gâbap, galem a yatâ zorat nânngi âlip upap. ⁴⁴ Nâ bonñâ sa nânngânek. A kutâ zâkñâ galem a zo patâ pam kut ñâi ñâi galem upapkât sâm pindâbap. ⁴⁵ Oi galem anñâ umñan itâ nânngâbap, ‘Patânâ, zâk kârebân âimñâ kek mân gâbap.’ Yatâ nânngâm kore a ambân zânngom mem ñâi ñâi otziñgâbap. Otziñgâmñâ nalem om nem too kâtik nem um gulip op ândibap. ⁴⁶ A kutânñâ gâbapkât mân nânngâm gulipmalip ândibap

oi a kutâ zo gam kom kâbaknei bâliņ mâme oset-ziņan âi ândibap.

47 Kore a ñai zâk patâņangât den nâņgâm diņâ kwâkâbap, patâņâ zâk tâkņâ lapitpap. Oi hâuņâ mem zâi kwap pindâbap. 48 Oi ñai zâk patâņangât den mân nâņgâm den kwâkâbap, zo zâk tâkņâ lapitpap. Zo hâuņâ mem gei kwap pindâbâp. A ñai zâk kut ñai ñai yâmbâtņâ pindâpindâņ, zo boņâ yâmbâtņik muyagei dâp upap. Oi ñai zâk nep patâ sâm pindiņâ nep patâ zo tuugi dâp upap.”

Yesuņâ kârâp mem geip.

(Mt 10:34-36)

49 “Nâ hânân kârâp ua sem kut ñai ñai bâliņ sem pitinĳubapkât gem gâwan. 50 Too sanĳon niibi, zorat nâņgâm ândim umnâ yâmbâriap. 51 Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk lumbenĳ muyagibapkât geip,’ Yatâ buņâ. Nâ kâmbam âbâņgubapkât gewan. Nâ kâsâpżâņgobatkât gem gâwan. Zen dinnanĳât op kâsâpagom ândibi. 52 Oi itârânĳ topkwap itâ muyagibap. Mirâ ñaiĳât a ambân bânâmbut, zen âbâņgum toren zagât toren karâmbut upi. 53 Nanņâ ibanĳâ, zet kâsâpagobabot. Oi mam bârat, zet kâsâpagobabot. Iran sibun, zet kâsâpagobabot.”

Kembugât kulem ikpi.

(Mt 5:25-26; 16:1-4)

54 Yatâ sâmņâ a ambân ak-sik itâ sâm dâzânĳoip, “Mirâ sumunkoi zen itâ sâme, ‘Map gâbamap.’ Sâne map gâmap. 55 Mirâ pitâyânĳâm zeï ekņâ sâme, ‘Maa upâmap.’ Sâne yatâ opmap. 56 Sarâ a ambân, zen sumbemĳât tobatņâ ekņâ nâņgâme. Ka zen nâgât topnâ mân nâņgâm kwâtâttime.

57 Zen wangât mâtâp târârak sot ĳânĳonĳâ, zo mân kâsâpkum ek nâņgâme? 58 ĳâ buku ñai sot kâsâp op dinzikņâ zo kek kubikpabot. Yatâ mân otna kâsagandâ diņĳâ top likuliku agâren sâi zâkņâ nâņgâm kâwali arâpņâ sâi ĳâsum diigim tâk namin ĳâbanbi. 59 Nâ perâkņak dâĳobâ. ĳâ yen mân ĳâban. ĳâ zoren tap ko kâsagâ kât pindâna âkiyâk ĳâban.”

13

Umnij mân melânĳindâ Anutu kâbakņeniņĳâbap.

1 Narâk zoren a nâmbutņâ ziņâ Yesu den siņĳi itâ dukuwe, “Galilaia a nâmbutņâ, zen Anutugât siņĳi sâm makau kom unam utnetâ Pilatonĳâ sâi kâwali arâpņâ ziņâ zâņgom nanĳâwe. Zâņgone a ĳilâm sot makau ĳilâm, zo ârândânĳ mâpotne ĳiarip.” 2 Den siņĳi yatâ dukune itâ mâsikâziņĳip, “Zen dap nâņĳe? Zenĳât tosanĳâ Galilaia a nâmbutņâ zenĳât tosa walip, zorat tosaĳât op tâmbetzânĳoip? 3 Yatâ buņâ. A nâmbutņâ zen

tosaziņoorâk ândie. Zen umziņ mân melâņbiyân yatigâk tâmbetagobi.
 4 Yerusalem kamânân a kiin nâmburân karâmbut Siloam mirâ kêrep patâņâ kwâratzângoip. A kiin nâmburân kêrâmbut zo tosaziņandâ Yerusalem kamân mâirâp nâmbutņâ walâziņgip? 5 Yatâ buņâ. Nâmbutņâ zengât tosa ziap. Dâzânġua nâņġânek. Zen umziņ mân melâņbiyân yatigâk tâmbetagom kwâkâbi.”

6 Den zo sâm naņġâm Yesuņâ den sumbuņâ itâ sâip, “A nâiņâ nepņan nak koset nâi kâmiri lâmbarip. Oi mariņâ zâk bonņanġât âi kêrumâip. 7 Yatâ opņâ nep galem a itâ dukum sâip, ‘Nâņġâ. Nâ nak zirat bonņâ kêrum ândia kendon patâ karâmbut âkap. Nak zo bonņâ mân opmap, zorat ko kêrâban. Wangât hânġât kelâkņâ yen mimbap?’ 8 Yatâ sâi ko galem aņâ itâ dukuip, ‘Patâ, ġâ birâna kendon kânok zi kirik. Oi nâņâ topņan hân kêrâm pa pambâ. 9 Yatâ ua narâk nâin bonņâ âsagibap mo buņâ, zo iktat. Oi bon mân oi ek sâna kêrâm pândat.’”

Yesuņâ kendonân ambân nâi kubigip.

10 Narâk nâin Yesuņâ mâpâmâpâse namin zâim den sinġi âlip dâzânġoip. 11 Oi mâpâmâpâse namin zo ambân nâi tâip. Kendon patâ kiin nâmburân karâmbut

umņan wâkeņâ okņanġi ândeip. Wâkeņâ okņanġi kândâtņâ pindiņsâm ândeip. Dap op winziksâm ândibap? 12 Yesuņâ ambân zo ekņâ itâ dukuip, “Ambân ġâ winziksânangât san.” 13 Yatâ sâmņâ bikņandâ kâukņan pâi kândât winziksâi Anutu mâpâseip. 14 Yesuņâ kendonân ambân zo kubigipkât mâpâmâpâse namâ galem aņâ nâņġi bâlei kuk op sâip, “Nep mâme hilâm nâmburân kânok ziap. Zoren gane kubikziņġâbap.” 15 Yatâ sâi Yesuņâ itâ mâburem dukuip, “Sarâ a zen. Kendonân donġi sot makâu ġakârâpziņ too nimbigât diiziņġâm âime. 16 Ambân zi Abaramġât kiun. Sataņņâ saagi kendon kiin nâmburân karâmbut yatâ op ândeip. Oi nâņâ kendonân kubiksan, zo nâņġâne mân dâp uap?” 17 Yatâ sâi ko kâsa okņanġawenġâ aņun urâwe. A ambân kâmut, zen ko kulem zorat umâlep patâ urâwe.

Kembugât den zo wakum keetņâ yatâ.

(Mt 13:31-33; Mk 4:30-32)

18 Yesu zâk den itâ târokwap dâzânġoip, “Antuġât sinġi âlip zorat mâtâp, zo wanân dâpkwap sâbâ? 19 Zo wakum keetņâ yatâ. A nâiņâ nepņan âi kendi kâmņâ takâm nak oip. Oi nii ziņâ gamņâ bâranņan pam tapme.” 20 Oi itâ târokwap sâip, “Sinġi âlipkât mâtâp, zo wanân dâpkwapâ? 21 Zâk sii daņġât yatâ. Ambân nâiņâ

sii dangât naleman pam oi sei nalem naam donbep op nangip.”

Sumbemân bagibaginangât den.

(Mt 7:13-14, 21-23)

22 Yesu zâk Yerusalem kamânân âibam âim kamân patâ sot kamân mâik mâigân sinji âlip dâzângom arip. 23 Ari a nâinâ mäsikâm sâip, “Kembu, a bituktâ zinâ sumbemân zâibi, mo dap?” 24 Oi Yesuâ den nâi itâ dâzângoip, “Mâtâp gâbâknan bagibigât kâtigibi. Nâ dâzângua nângânek. A ambân donbep patâ, zinâ mâtâp gâbâknan baginam osibi. 25 Mirâ marinâ, nâ zaat hângi doongua hângiyân kom itâ sâbi, ‘Kembu, mâtâp mem pânan.’ Sâne itâ dâzângobat, ‘Nâ zen mân nângâzingan. Zen waniņ gok?’ 26 Mäsikâzinga zen hâuñâ itâ sâm dâtnobi, ‘Nen gâ sot ândim too nalem niwen. Oi kamâniņangât sombemân den sinji âlip sâna nângâwen.’ 27 Yatâ sâne itâ dâzângobat, ‘Dâzânguan zo, zen waniņ gok? Nâ mân nângâzingan. Bâliņ mâme a, zen birâninek.’ 28 Oi Abaram, Isaka, Yakobo sot Propete nâmbuñâ Anutugât um topnan ândinetâ zingitpi. Ka zen ko âknan ândimñâ umbâlâ op isem ândibi. 29 Oi hân mirâsiņ takâtakânan sot geigeiņan sot hân toren toren, zobâ a ambân takâm Anutugât um topnan bagimñâ sii nalem

patâ nem sâtâre op zimbi. 30 Nângânek. A bet, zengâren gâbâ nâmbutñandâ kândom upi. A kândom, zengâren gâbâ nâmbutñandâ bet upi.”

Herodegât den.

31 Narâk zoren Parisaio a nâmbutñâ zin Yesugâren gam itâ sâm dukuwe, “Herodeñâ gobat sapkât hân zi birâm âi.” 32 Sânetâ dâzângoip, “Zen âburem âim wâu ulin zo nâgât itâ sâm dukubi, ‘Nângâ. Nâ irâk sot muka wâke molizingâbat sot mâsek kubikzingâbat. Hân sâi mârâ nep tuuga âkâbap.’ 33 Itârâñ, muka sot mârâ mâtâp âibatkat sâsâñâ. Yerusalem kamânânâk Propete zângome. Nâ zoren zaria nobi. Mân zaria sâi ko dap yatâ nobe?”

Yerusalem kamângât den girem dâzângoip.

(Mt 23:37-39)

34 Yatâ sâm sâip, “O Yerusalem kamân marirâp, zen Propete zângome. Anutunâ kore a sângonzângoi zengâren gâne kâtñâ mem zângome. Kurukñâ gwamârâp gâbârezingâm abâtnandâ lâmbamzângomap, yatigâk nâñâ a ambân kâmut kinnâ topnan gâbârezingâbâ sa birânime. 35 Nângânek. Mirâ kamânziñâ nâñâ birâbat. Nâ sa nângânek. Zen dum mân nek ândim itâ sâm nikpi, Kembugât sâtkât gaap, zâk sâm âlip kwâknanğânâ.”

14

Kendonân Yesunâ mâsek a nâi kubikņanņip.

1 Yuda zengât kendon nâin Parisaio a zengât a sâtņâ nâiņâ Yesu nalemgât diigi mirâņan zarip. Oi a nâmbutņâ zen zâk sot nalem ninam diņanņât dap sâbap sâm ek tarâwe. 2 Oi a nâi kiņ bik lâmbatlâmbat zoren zâi tâip. 3 Oi Yesunâ ekņâ Kembangât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a mâsikâziņgâm sâip. “Zen sânek. Kendonân a kubikkubikņâ, zo orotņâ mo mân orotņâ?” 4 Yatâ sâi hiriņsâm kine Yesunâ a zo bikņandâ gâsum kubikņanņâm sâņgongui arip. 5 Ari ko itâ dâzânņoip, “Zengâren gâbâ a nâigât nanņâ mo makau kendonân lamân giari birâne tâpap mo sâmbune kopgâbap?” 6 Yatâ dâzânņoi den torenņâ dukunam kwakņâ birâwe.

Zen sâk mâme mân upi.

7 A nalem ninam diiziņgi mirin zâiwe. Mirin zâim kian mâteyâk âi tatne Yesunâ ziņgitņâ itâ dâzânņoip, 8 “Gâ a nâiņâ sii nalem om sâi gamņâ kian mâteyâk mân tâpan. Gâ kian mâteyâk âi tâtnandâ a pâtâ nâi gâbap. 9 Gâi sii nalem mariņâ itâ dâgobap. ‘Zo zâkkât tâtat. Gâ âmbi âi.’ Dâgogi a yenņâ zengât kian kândâtņan âi tap aņun upan. 10 Nâiņâ sâi gamņâ a gigiņâ zengât kianân tâpan. Tâtna sii

nalem mariņandâ gekņâ itâ dâgobap, ‘Buku, gâ zâi kian mâteyâk tâtnan.’ Yatâ dâgogi a mâteziņan umâlep patâ nâņgâban. 11 Nâi zâk umņâ mem ge kwap ândibap, zâk ko mem zaatzaatņâ. Ka nâi zâk sâk mâme op ândibap, zo ko mem ge kwâkwatņâ.”

12 Yatâ sâmņâ a diigip, zo itâ târokwap dukuip, “Gâ si nalem umbam buku, âtâ mun, torerâpkâ, kamârâpkâ mân diiziņgâban. Wangât, zengoot yatik narâk nâin diigim hâuņâ mâkâne âkâbap, zorat. 13 Itâ upan. Sii nalem ona sei a gigiņâ sot kiņ bitziņ bâliņ sot sen nâtâtik, a ambân yatâ zo diiziņgâban. 14 Yatâ otna zengoot hauņâ mân mâkâne tosâziņâ yen zeï a târârakņâ zaatpi, narâk zoren Anutuņâ hauņâ gibap.”

Sii nalem patâgât den sumbuņâ.

(Mt 22:1-14)

15 Sâi nalem ârândân nem tarâwe, zengâren gâbâ a nâiņâ itâ sâip, “Nâi zâk Anutugât um topņan nalem nimbap, zâkkât nânģa sâtârenņoot uap.” 16 Sâi Yesunâ den singi nâi itâ dukuip, “A patâ nâi sii nalem oip. 17 Sii nalem uuņâ narâk mâte oi kore a nâi sâņgongoi âi a zen zop kânņan sâsâņâ, zo itâ dâzânņoip, ‘Nalem mârum om kâtân tuugen. Ganek.’ 18 Sâm dâzânņoi zen kut nâi nâiyân tâbi sâm birâm tarâwe. Oi nâi zâk sâip, ‘Nâ hân nâi kwâlâwan, zo

ikpam âibâman. Zorat gâ patâgâ dukuna nângi mân bâliņ upap.’¹⁹ Nâi zâk sâip, ‘Nâ makau bâzagât sângân mewan, zo âi zingitpâman. Zorat patâgâ dukuna nângi mân bâliņ upap.’²⁰ Nâi zâk sâip, ‘Nâ ambân mewangât mân gâbat.’

²¹ Yatâ sâne kore a âburem âi patânâ dukui nângâm kuk op itâ dukum sângonguip, ‘Gâ kamânân mâtâp patin sot mâik mâigân âim a ambân zo yatâ zo diizingâna ganek.’

²² Sâi kore a zâk yatâ opnâ patânâ dukum sâip, ‘Patâ, gâ den sat, zo lukan. Oi mirâ zo mân pikse.’ Dukui patânâ itâ dukuiip,²³ ‘Gâ dum âi kamân âkņan mâtâbân hibukņan âi gâsum diizingâna ga mirânan piksâbi.’²⁴ Nâ itâ dâzângua nângânek. A kâdom zop dâzângowan, zen mânâk nimbi.’”

*Yesu molimoliņangât den.
(Mt 10:37-38)*

²⁵ A ambân kâmut patâ Yesu molim âine puriksâm itâ dâzângoip,²⁶ “Nâi zâk nâgâren ga ândibâ sâm ibâ mamņâ sot ambin murarņâ sot âtâ munņâ ponâņâ sot ândiândiņâ, zen mân birâzingâbam upap, zâk nâgât a mân op ândibap.²⁷ Nâi zâk zikņâ poru nakņâ mân lum nâgât mâtâp lânjbap, zâk nâgât a mân op ândibap.

²⁸ Zengâren gâbâ a nâi mirâ tuubamņâ sângânņâ sâlâpkum kubik tuubap mo mân tuubap, zorat topņâ

ek nângâbap.²⁹ Oi yatâ mân opnâ kegâk mirâņâ tandâ pâi giari kâtņâ kârum birâbap. Biri ko a ambân zinjâ ekņâ girâņņangâbi.³⁰ Zen itâ sâbi, ‘A zi âsak op mirâ patâ tuubam op tandâ kwânângâm biri kinzap.’

³¹ A kutâ nâiņâ a kutâ nâi kumbamņâ kegâk mân âibap. Zâk itâ nângâm kwâkâbap, ‘Nen a bituk ândienņâ ândi a donjbep ândie. Zen âlip zângonat mo buņâ?’

³² Zingâgât nângi gigin oi kâsa kârebân tatne kâwali a nâmbutņâ sângonzângoi zen âi lumbeņangât den sâne lumbeņ op ândibi.

³³ Oi yatik zengâren gâbâ nâiņâ kut nâi nâiņâ zo mân birâmņâ dabân nâgât a op ândibap? Zâk nâgât mân upap.”

³⁴ Yatâ sâmņâ den sum-buņâ nâi itâ sâip, “Sii zo naamņâ. Ka siigât naamņâ buņ oi ko dap oindâ naamņâ dum upap? Zo buņâ.³⁵ Sii bâliņâ zo yatâ mo yatâ orotņâ, zo mân ziap. Zo yen lum pâindâ âibap. A nâi zâk kindapņootņâ den zi nângâbap.”

15

Râma galem agât den sinji.

(Mt 18:12-14)

¹ Kât mimiņâ a sot bâliņ mâme a, zen Yesugâren den sinji âlip nângânam mindumarâwe.² Oi Parisaio a sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen zorat

nângâne bâliņ oi Yesugât itâ sâwe, “A zâk bâliņ mâme a zen sot tap nalem nemap. Man orotņâ zo opmap.”

³ Yatâ sâne Yesuņâ den sumbuņâ ñâi itâ sâm dâzângoip, ⁴ “Zengâren gâbâ a ñâigât râma 1 handeret ândibi. Oi zengâren gâbâ kânoktâ âi buņ oi birâbap? Zo yatâ buņâ. Kâmut patâ 99 zo birâziņgâm buņ upap, zo kârubap. ⁵ Kârum ma muyagem umâlip op âkom âibap. ⁶ Âim bukurâp sot kamârâp dâzângom sâbap, ‘Sâtâre utnâ. Râmanâ buņ oip, zo muyagian.’ ⁷ Nâ dâzângua nâņgânek. Zo yatigâk a 99 zen târârakņâ ândine sumbemân sâtâre patâ muyagibap. Ka bâliņ mâme a kânokņâ umņâ melâņi zâkkât op sumbemân sâtâre patâ walâm yâmbâtnjik muyagibap.”

⁸ Yatâ sâmņâ den ñâi itâ târokwap sâip, “Dap nâņge? Ambân ñâiņâ kât bâzagât mem ândibap. Mem ândei kât kânok gei buņ oi birâbap? Buņâ. Zâk kârâp sâumņâ mirâ pitâm kârum ma muyagibap. ⁹ Kârum muyagemņâ ambân bukurâpņâ, kamârâpņâ zâņgonsâi gane itâ dâzângobap, ‘Kâtnâ buņ oip, zo muyagian, gât ko sâtâre utnâ.’ ¹⁰ Zorat sa nâņgânek. Zo yatik bâliņ mâme a mo ambân kânok umņâ melâņi Anutugât sumbem arâp zen sâtâre upme.”

A katep ñâi tâmbetagobam

oip.

¹¹ Yesuņâ den siņgi ñâi itâ sâm dâzângoip, “A ñâi nanzatņâ zagât ândiwet. ¹² Nan kwakņandâ ibânâ itâ dukuip, ‘Ibâ, gâ kât sot sikum nâgât siņgi sâin, zo mem ni.’ Yatâ sâi kât sot sikum kâsâpkumņâ munņâ pindâm âtâņangât siņgi pâi tâip. ¹³ Oi bet katep zâk sirâm bituktâ ândim sikum sot kât zo aksik mem ba hân kârebân arip. Zoren âi laņ ândim bâliņ top top opņâ kât sot sikum zo zoren ziņgâm naņgip. ¹⁴ Kât sot sikum zo buņ oi ândim hân zoren pu patâ muyageip. Oi a zo dap upâ sâm kwagip. ¹⁵ Hân mariņâ ñâi zâkkâren ari sâi hibukņan âi bâu galem ândeip. ¹⁶ A zen nalem angân kârâņangâne yen tap tepņangât opņâ bâu zengât nalem nimbam oip.

¹⁷ Yatâ opņâ nâņgânangânâ pâroņsâi itâ nâņgip, ‘Ibâņangât nep a kâmut, zen nalem nem âkon op ândine nanņâ nâ zi tepkât mumbâman. ¹⁸⁻¹⁹ Zorat nâ kamânan âim ibâņangâren takâm itâ sâm dukubat, Ibânâ nâ bâliņ mâme a. Tosanandâ sumbemân sot gâgâren ziap, gât ko nâgât nangâ mân sâna ândibat. Yen sâna gâgât nep a op ândibat.’

²⁰ Yatâ sâm ibâņangâren arip. Ari ibâņandâ kârebân gâbâ ekņâ umņâ nâņgâm sârârâk kârâm âi lum mângarip. ²¹ Mângari itâ dukuip, ‘Ibânâ nâ bâliņâ mia tosanandâ sumbemân sot gâgâren ziap, gât ko

nâgât nangâ dum mân sâna ândibat.’²² Yatâ sâi ibânandâ kore a itâ dâzângom sângonzângoip, ‘Kek âi hâmbâ âlipnâ sot donet sot kipâke mem ga pindânek.’²³ Oi makau gwamnjâ patâ diim gam kom une nem sâtâre utnat.²⁴ Nannâ zâk moibân gâbâ zaatsap. Zâk buñ oibân gâbâ muyagem gaap.’ Yatâ sâi sâtâre topkwap urâwe.

²⁵ Oi nan kunjâ zâk nebân ândiepnâ puriksâmñâ kamân nanğâmñan ga kin kep kwamit nângip.²⁶ Zâknâ sâi kore a nâi gâi mâsikâmñâ sâip, ‘Kep zo top dapkât?’²⁷ Oi zâknâ sâip, ‘Mungâ gaap. Gaapkât ibâgandâ sâi makau gwam patâ kom uen.’²⁸ Yatâ dukui nan kunjâ zâk kuk opñâ kamânân man bageip. Ibânandâ nângâm kamân ginñan geim um lumben den dukui.²⁹ Yatâ dukui mân nângânângâ op kin itâ dukui, ‘Nângat. Nâ kendon patâ donbep kore otgim ândim sâtkâ luman. Yatâ ândia gâ noniñ gwamnjâ mân nina nâ sot bukurâpnâ nen kom om nem sâtâre urâwen.’³⁰ Ka bet katepkâ, zâk lañ ambân zen sot ândim kât sikumgâ tâmbetkum gulipkum nanğip. Zâk yatâ zorân âburem gâi sânanđâ makau gwam patâ kom nie.’

³¹ Sâi ibânandâ itâ dukui, ‘Nannâ, gâ narâk dâp nâ sot ândim gâmatñâ kut nâi nâi nâgâren ziap, zo gâgât sinği op nanğap.’³² Ka mungâ ko

moipnâ zaatsap. Oi zâk buñ oipnâ dum muyagiap, zorat ko sâtâre oindâ dâp upap.’”

16

Kât galem a bâliñangât den.

¹ Yesunâ arâpnâ den sinği nâi itâ sâm dâzângoip, “Sikum a patâ nâigât kât sikum galem a nâi ândeip. A zorat itâ sâne patânâ nângip, ‘Galem a, zâk mem gulipkuap.’”² Yatâ sâne sâi gâi dukui, ‘Nâ gâgât den sâne nângan. Gâ yatâ zorânâ dum zagâtñâ mân galem ândiban. Ekapkâ mem gâna kât sikumgât topñâ ikpâ.’

³ Sâi galem a zo umñan itâ sâip, ‘Galem a nep zo betnan mei dap upat? Nâ imbanâ buñâ. Nep kârâm kâmitpatkât âkon uan. Nâ kanpitâ ândibat kât âkon uan. (Wangât, Yuda zengâren a kanpitâ zen ândim olet-zingâmarâwe, zorat op sâip.)

⁴ Irabot nângan. Patânâ molinigi a patânangât sikum tosa miwe, zengâren âi buku ua sâne zengât mirin ândibat.’⁵ Yatâ sâm patânangât tosa miwe, kânok kânok zângonsâi gawe. Oi zâknâ a nâi mâsikâm sâip, ‘Patânangât tosa gâgâren dabutâ ziap?’⁶ Mâsiki zâknâ sâip, ‘Kelâk âmanân pâpanñâ 1 handeret.’ Sâi itâ sâm dukui, ‘Ekap zi mem 50 kulemgu.’⁷ A yatâ sâmñâ a nâi mâsikip, ‘Patânangât tosa gâgâren dabutâ ziap?’ Sâi itâ sâip, ‘Sibit keetñâ 1

handeret.' Sâi itâ dukuiip, 'Ekap zi mem 80 kulemgü.'

⁸ Yatâ oi patânâ nânġâmñâ galem a bâliñâ zorat nânġânânġâ, zo nânġi imbanâ oi sâm âlip kwâkñanġip." Yesuñâ yatâ sâmñâ târokwap itâ sâm dâzânġoip, "Um kâtik a, zen kut ñâi ñâi utnam nânġânânġâziñ patâ zeï upme. Sumbemġât siñgi a, zen yatâ zo mân zemziñġap.

⁹ Zorat dâzânġua nânġânêk. Zen zo yatik hânġât kât sikum bâliñâ zi a zen ziñġâne buku otziñġâbi. Yatâ utne ġâtâm hânġât sikum buñ oi narâk patin, zen âlip sumbem kamânân ândibigât sâsânâ. Oi sumbem kamânân ândiândiñ âlip ândibi."

Kut ñâi ñâi bonñâ sot yennâ, zorat den.

¹⁰ A ñâi zâk kut ñâi ñâi yennâ dânbânġ galem upap, zâkñâ kut ñâi ñâi bonñâ patâ zo âlip galem upap. Ñâi zâk kut ñâi ñâi yennâ mem gulipkubap. Zâkñâ yatik bonñâ mem gulipkubap. ¹¹ Zen hânġât kât sikum dân mân galem upi, zo ko dap yatâ kut ñâi ñâi bonñâ ziñġâbap?

¹² A zeñġât kut ñâi ñâi giwe, zo dân mân galem otna ġikâ siñgi zo dap yatâ ġibap?

¹³ Kore a ñâiñâ a patâ zagât zekât kore âlip mân upap. Zâk ñâiġât umñâ kiri ñâi eknâ âkon upap. Zen yatigâk Anutugât nep sot sikumġât nep, zo dap yatâ mâtakâzikâm mem ândibi?"

Yesuñâ Parisaio a ġirem dâzânġoip.

¹⁴ Yesuñâ den zo sâi Parisaio a zen kât sikumġât âkñâle zeipkât diñâ kândâtkom ġirânâwe. ¹⁵ Utne itâ dâzânġoip, "Zen a zeñġât mâteziñan nen a târârakñâ sâme. Ka Anutuñâ ko umziñanġât topñâ ekmap. A ziñâ kut ñâi ikne âlip opmap, zo ko Anutuñâ egi bâliñ opmap.

¹⁶ Kembuġât gurumin den sot Propete zeñġât den zem gam Yohanegâren ġâip. Zorat kwâkñan Anutu om topñan ândiândiñ, zorat den siñgi âlip, zo âsagem lañ kârâm ariap. A ambân den siñgi zo nânġâm baginam kâtigime.

¹⁷ Hân sot sumbem, zet buñ utâ sâm buñ upabot. Ka Kembuġât gurumin den zo mân buñ upap.

¹⁸ A ñâi, zâk ambin birâm ñâi mimbap, zâk târotârozik mânânġât tosa patâ mimbap. A ñâi, zâk ambân birâbirânġ zo mimbap, zâk yatigâk tosa patâ mimbap."

A patâġât den.

¹⁹ "Sikum a patâ ñâi ândeip. Zâk hâmbânâ neule âlip sânġân zâizâiñ zo mem ândeip. Oi sirâmñâ sirâmñâ sii nalem âlipñâ zo nem sâtâre op ândeip. ²⁰ Oi a kanpitâ ñâi ândeip, kutñâ Lasaro. Zâkkât sâkñâ zo useyâk. Zâkñâ patâġât mirâ mâtap bagibagiñan zemâip. ²¹ Zâk a patâġât mirin ġâbâ nalem buputñâ

gâi nimbapkât nângâm ândeip. Sâknam nângâm zem tâi wâu ziñâ gam useñâ nâmbâlâpkumarâwe.

22 A kanpitâ zo yatâ op ândimñâ moip. Oi Anutugât sumbem a, ziñâ ge diim zâi Abaramgât um topñan pane ândeip. Bet sikum a zo moi hanguwe. 23 Zâk simân gei sâknam patâ nângâm ândim siñâ pâi zari Lasaro zâk Abaram um topñan tâi egip. 24 Ekñâ konsâm sâip, 'O Abaram sâkunâ, nekñâ umgâ bâliñ oi Lasaro sângonguna sâlâpñandâ tooin pam sâmbum gem nâmbâlamnan pâi sânduksâik. Na ziren kârâbân sâknam patâ nângâm ândian.'

25 Sâi Abaramñâ itâ dukui, 'Katepnâ, nângâ. Gâ hânân âkñâle kwâkñan ândein, zo mârum âkip. Oi Lazaro zâk umbâlâ ândeip, zo mârum âkip. Zâk zorat umâlebân ândiap. Ka gâ ko sâknam kwâkñan ândiat. 26 Osetniñan sim patâ kinzap, gât ko zibâ zengâren dap op gibi? Oi zengâren gâbâ zi dap op kognabi?'

27 Sikum a patâ, zâk itâ sâip, 'Ibânâ, ñâi dâgoga nângâni. 28 Ândi nâgât kamânân murâpnâ bâtnâmbut ândie. Zen sâknam kamân ziren gabegât Lasaro sângonguna âim girem den dâzângobap.'

29 Sâi Abaramñâ sâip, 'Buñâ. Mose sot Propete, zengât den girem ziap, zo nângâbi.' 30 Sâi ko sâip,

'Ibânâ Abaram, yatâ buñâ. Zengât den nângâm umziñ mân melânbi. Ka a ñâiñâ mumuñan gâbâ zaat sâi ko umziñ melânbe.'

31 Sâi itâ sâm dukui, 'Zen Mose sot Propete zengât den birâmeyân mumuñan gâbâ ñâiñâ zaat ai dâzângoip yatik birâbi.' "

17

Bâliñangât nep mân tuubi.

(Mt 18:6-7, 21-22; Mk 9:42)

1 Yesuñâ arâpñâ den itâ sâm dâzângoip, "Bâliñangât nep tuutuun, zo muyagibap. Dap yen zimbap? Ka a ñâi zâk bâliñangât nepñâ tuubap, yei, zâk dap upap? 2 Ñâi zâk a giginâ ñâi okñanggi bâliñâ upap, zo ko tosa yâmbât mimbap. Mârumñan kât sumun yâmbât patâ gânduñan saamñâ saruyâm giari sâi ko zo bâbâlâñ opap. Zen galem orangâm ândibi.

3 Bukugâ ñâi bâliñâ oi kubikñangâban. Otna umñâ melânji tosañâ birâban.

4 Oi sirâm kânogân tosa nâmburân zagât muyagem sâp nâmburân zagât gam sapsuubap, 'Buku yatâ otgim umnâ bâliñ uap,' Zâk yatâ sâi tosañâ birâban."

Nângâm pâlatângât den.

5 Aposolo zen Kembu itâ sâm dukuwe, "Gâ nângâm pâlatâñniñâ târokwap niñgâban." 6 Sâne Kembuñâ itâ dâzângoip, "Nângâm pâlatâñziñ bonñâ mâiktârâ, mundo keetñâ yatâ,

zemziŋgi wakum nak ândi, zo sâmbuyanġâm saruyân gei kinbapġât dukune sâtziŋ lubap.”

Aŋâ Kembuġât nep tuum tâpâkumen.

⁷ Yatâ sâmnâ itâ sâip, “Zenġâren ġâbâ a nâi, zâkkât kore aŋâ nep tuum ândim mo râma galem ândim nâtiksaîsâi ġâi itâ dukubap? ‘Ġâ mirin zâi tâtna nalem om ġibâ.’” ⁸ Yatâ bunâ. Itâ dukubap, ‘Ġâ sâŋgum kâu lapnâ nalemnâ om pâna nia ġikâ bet om nimban.’ ⁹ Nep a zo nep sâm pindip, zo tuugi nâŋgi âkip. Dabân sâm âlip kwâkŋanġâbap? ¹⁰ Zenġât topziŋ yatâ ziap. Zen Anutuŋâ nep sâm ziŋġip, zo op nanġâm itâ sâbi. ‘Nen kore a kwakmak. Nep sâm niŋġip, zorigâk tuumen.’”

Yesuŋâ a kubikziŋgi âi mân nânġâwe.

¹¹ Yesuŋâ Yerusalem kamânân âibam Galilaia soġ Samaria osetzikŋan arip. ¹² Kamân nâin zari sâk bâlâ a bâzagât ziŋâ ekŋâ âkŋanâk kin den sâm itâ sâwe, ¹³ “O patâ Yesu, nenġât umġâ bâliŋ oik.” ¹⁴ Sâne ziŋġitŋâ itâ dâzânġoip, “Zen âim sâkziŋâ tirik namâ galem a tirâpzânġone ikpi.” Sâi zen âim tatne useziŋ soġei sâkziŋ âlip oip. ¹⁵ Oi zenġâren ġâbâ a kânokŋâ useŋâ soġei ekŋâ puriksâm ġâip. Puriksâm den kâtik sâm Anutu mâpâseip. ¹⁶ Zâkŋâ Yesu kiŋ topŋan gei zem tap sâiwap sâip. A zo Samaria hânân ġokŋâ.

¹⁷ Yesuŋâ itâ sâip, “A bâzagât kubikziŋan. Nâmbutŋâ a nâmburân kimembut âlip ue, zo ikâ? ¹⁸ Zenġâren ġâbâ a nâi âburem gam Anutugâren sâiwap mân se? Birâm âine ġâ kamân nâin ġokŋandâ ġikik ġaat?” ¹⁹ Yatâ sâm Samaria a zo itâ dukuip, “Ġâ nânġâm pâlatânġanġât âlip uat, ġât ko zaat âi.”

*Yesu takâbapġât den.
(Mt 24:23-28, 37-41)*

²⁰⁻²¹ Parisaio a, zen Yesu mâsikâm sâwe, “Anutu um topŋan tâtatŋâ, narâk ikâ zoren muyagibap?” Sâne itâ sâm dâzânġoip, “Anutugât um topŋan tâtatŋâ, zo senġâ mân igikŋâ, ġât ko itâ mân sâbi, ‘Ziren âsagiap mo ândiren âsagiap.’ Nânġânek. Anutu um topŋan tâtatŋâ, zo osetziŋan âsagem ziap.” ²² Yesuŋâ arâpnâ itâ dâzânġoip, “Ġâtâm narâk nâin, zoren a bonŋâ âsagibatġât narâkŋâ iknam upi. Zo mân ikpi. ²³ Narâk zoren a nâmbutŋandâ sâbi, ‘O, ziren nenġâren âsagiap. Hân ândiren zenġâren âsagiap.’ Yatâ sânetâ mân âibi. Oi nânġâne mân bon upap. ²⁴ Hânpân zâk hân muruk toren toren âsagem nanġâmap, zo yatik a bonŋâ nâġât narâknan âsagei a aksik nikpi. ²⁵ Kândom ko a narâk ziren ândie, zen a bonŋâ nâ kândâtnone sâknam patâ nânġâbat.

²⁶ Noa ândeip, narâk zoren kut nâi nâi urâwe, zo yatik a bonŋâ nâġât narâk zo mâte

oi yatâ upi. ²⁷ Noa ândeip, narâk zoren a zen sii nalem sot too kâtik nem seroŋ kwap ândiwe. Ambân aŋgâgwangâ urâwe. Yatâ op mân nâŋgâm ândine Noa sot narâpŋâ zen wangâyân zâine too uurup takâm gwâkâziŋgip. ²⁸ Loti ândeip, narâk zoren yatik urâwe. Nalem sot too kâtik nem seroŋ kwap ândiwe. Kut ŋâi ŋâi aŋgâgwangâ urâwe. Nep kârâm kâmit mirâ nep tuuwe. ²⁹ Yatâ op ândine Lotiŋâ Sodom kamân birâm ari narâk zoren sumbemân gâbâ kârâp sot kât kârâpŋâ sot sumbem tipŋâ gem gâi kamân zoren a ambân buŋ op nâŋgâwe. ³⁰ A bonŋâ nâŋâ âsagibat, narâk zoren a yatik upi.

³¹ Narâk zoren a ŋâi sombemân tâpapŋâ sikum mimbakât mirin mân zâibap. Ŋâi zâk nebân ândibapŋâ zâk kamânân mân âburibap. ³² Zen Loti âmbinŋangât den siŋgi nâŋgâbi. ³³ Ŋâi zâk ândiândiŋâ aŋgân kâri guli-pagobap. Ŋâi zâk ândiândiŋâ biri muyaŋeŋangâbat.

³⁴ Nâ dâzâŋgua nâŋgânek. Ŋâtik zoren a zagât, zet mirâ ŋâin uman zeitâ ŋâi mem, ŋâi birâbat. ³⁵ Ambân zagât, zet nalem sobem tâitâ ŋâi gâsum, ŋâi birâbat. ³⁶ (A zagât nebân kiritâ ŋâi mem, ŋâi birâbat.)”

³⁷ Yesu zâk den zo sâm naŋgi arâpŋâ ziŋâ mâsikâm sâwe, “Kembu, ikâ zoren âsagibap?” Sâne itâ dâzâŋgoip, “Bâu mo zuu

kârrokŋâ ŋâi zeï zoren nii ken ziŋâ ninam mindume.”

18

Top likuliku agât den siŋgi.

¹ Yesugât a, zen umziŋ mân âkon op narâk dâp ninâu sâm ândibigât Yesuŋâ den siŋgi itâ sâm dâzâŋgoip, ² “Kamân ŋâin top likuliku a ŋâi ândeip. Zâk Anutu sot a mân hurat kwâtziŋgip.

³ Oi kamân zorenâk ambân malâ ŋâi ândeip. Zâk narâk dâp a sâtŋangâren âim itâ dukumâip, ‘Gâ betnan mem kâsanâ nekât den kubikpan.’

⁴ A sâtŋâ zâk malâ zâkkât den birâmâip. Ândimŋâ umŋandâ itâ sâip, ‘Nâ Anutu mo a hurat mân kwâtziŋgâman.

⁵ Ka malâ zâk narâk dâp sâm gâmapkât beŋŋan mimbâ. Beŋŋan mân mia sâi ko âsâbâŋ nâgâren gâi sâknâ âkon opap.’” ⁶ Kembu

zâk den zo sâm nangâm sâip, “A sâtŋâ bâliŋandâ den sâip, zo nâŋgâm kwâtâtibi. ⁷ Anutugât a ambân gakârâpŋâ, zen ŋâtik sirâm dâp konsâm ninâu sâme, zo mâkâziŋgâbat.

⁸ Zâk mân ândei kârep oi kegâk betziŋan mim-bap. A bonŋâ nâŋâ gâtâm âburem gam hânân a ambân nâŋgâm pâlâtâŋziŋoot muyageziŋgâbat mo buŋâ? Zorat umziŋ galem op ândibi.”

Parisaio a sot kât mimiŋâ ninâu sâwet.

9 A nâmbutjâ, zen ândiândiziŋgât nângâne târarak oi a toren zeŋgât nângâne mân dâp opmap. A yatâ zo, zeŋgât den sumbuŋâ ŋâi itâ sâip, 10 “A zagât, zet Anutu mâpâsiram tirik namin zâiwet. Nâi zâk Parisaio, ŋâi ko kât mimiŋ a ŋâi. 11 Parisaio a zâk kin zikŋaŋgât nâŋgi zari ninâu itâ sâip, ‘O Anutu, a nâmbutjâ zen kâmbam kume. Kâmbu upme. Bâliŋâ top top upme. Nâ zen yatâ buŋâ. Kât mimiŋâ a ândiren zi itâ buŋâ. Oi nâ zorat sâiwap dâgogan. 12 Sirâm nâmburân zagât zorat umŋan sirâm zagât nalem birâm zorat kendon ândiman. Oi kut ŋâi ŋâi memjâ bâzagârân gâbâ kânok zo gâgât siŋgi sâm pâman.’ Yatâ sâm ninâu sâip. 13 Kât mimiŋ aŋâ ko tutukuŋan kin aŋun op pindiŋsâm kin itâ sâm ninâu sâip, ‘O Anutu, nâ bâliŋ mâme a. Nâ a bâliŋâ zorat gâ mân birâniŋban.’ Zâk yatâ sâm ninâu sâip.”

14 Yesuŋâ yatâ sâmŋâ itâ sâip, “Nângâne. Kât mimiŋ a zâk Anutuŋâ tosaŋâ biri mirâŋan arip. Ka Parisaio zâk tosaŋâ zemŋaŋgip. Nâi zâk zikŋaŋgât nâŋgi zari Anutuŋâ kâbakŋeŋaŋgâbap. Nâi zâk zikŋaŋgât nâŋgi gigiŋ oi Anutuŋâ mem zaatŋaŋgâbap.”

minziŋgip.

(Mt 19:13-15; Mk 10:13-16)

15 Ambân ziŋ murarâpziŋ diiziŋgâm Yesugâren âim bikjâ gâsuziŋgâbapkât sâne arâpŋandâ ziŋgitjâ keŋgât minziŋgâwe. 16 Yatâ utne Yesuŋâ arâpŋâ zâŋgonsâi gane itâ dâzâŋgoip, “Zen birâne katep mâik zen nâgâren ganek. Mân pâke kwatnek. Zi yatâ zo, zen Anutu um topŋaŋgât siŋgi kwatziŋgâziŋgâŋ. 17 A ambân ziŋ umziŋ diim gei katep yatâ upi, zen Anutu um topŋan ândiândigât siŋgi upi. Ka ŋâi zâk katep yatâ mân upap, zâk mân bagibap.”

Sikum a ŋâiŋâ Yesugâren gâip.

(Mt 19:16-30; Mk 10:17-31)

18 Oi sikum a ŋâiŋâ Yesu mâsikâm sâip, “Patâ âlipŋâ, nâ dap op ândiândi tâmbâŋaŋgât siŋgi upat?” 19 Sâi Yesuŋâ sâip, “Nâgât âlipŋâ wangât nonsat? Âlip mariŋâ Anutu kânok. 20 Oi gâ Kembugât gurumin den nângâmat. Zo itâ. Ap ambin, zet mân birâyaŋgâbabot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. Gâ bukugaŋgât sârân sâsâŋ mân sâban. Ibâ mamgâ hurat kwatzikâm sâtzik luban.” 21 Sâi sikum a zâk itâ sâip, “Zo katepnan gâbik topkwap op gâwan. Nâi mân bira ziap.” 22 Sâi Yesuŋâ den zo nângâm itâ sâm dukuiŋ, “Kânok birâna ziap, zo upan.

Yesuŋâ katep mâsop

Gâ kut nâi nâi tatgigap, zo aksik pam kât mem a kanpitâ zinjâban. Yatâ op sumbemân sikumgoot upan. Oi ga nâ sot pâlâtân op moliniban.”²³ Yatâ dukui a zo sikum patâ zemņanġipkât umņâ bâliņ oip.

²⁴ Yatâ oi Yesuņâ ekņâ itâ sâip, “A kât sikum patâņâ Anutu um topņan bâginam kwakpi.”²⁵ Bâu patâ kamele, zâk kuup mâtâpņan bagibap, zo yâmbâtņâ. Ka a sikumņootņâ Anutugât um topņan bagibagiņ, zo yâmbâtņâ walâwalân.”²⁶ Sâi nâņgâm kirâwe, zen itâ sâm mâsikâwe, “Zo yatâ zorâņ dap yatâ sumbemân baginat?”²⁷ Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzânġoip, “Aņâ kut nâi nâi utnam kwakme, zo Anutuņâ mâtâpņâ âlip muyagemap.”

²⁸ Sâi Peteroņâ itâ dukui, “Nen kut nâi nâiniņâ aksik kândâtkom gâ moligiwen.”²⁹⁻³⁰ Sâi Yesuņâ itâ dâzânġoip, “Nâ perâkņak dâzânġobâ. Zengâren gâbâ nâi zâk Anutu um topņan ândiândiņanġât opņâ kamânņâ mo ambâ murarâpņâ mo âtâ murâpņâ, mo ibâ mamzatņâ kândâtzanġobap, zo ko narâk ziren hâuņâ doņbep mimbap. Oi narâk patin ândiândi tâmbâņâ mimbap.”

Yesu zâk mumbapkât sinġi dâzânġoip.

(Mt 20:17-19; Mk 10:32-34)

³¹ Yesu zâk arâpņâ sâi gane itâ sâm dâzânġoip, “Nâņge.

Nen Yerusalem kamânân zâinamen. Oi Propete a, zen a bonņâ nâgât den kulemguwe, zorat bonņâ âsagibap.³² Nâ um kâtik a zengât bitziņan zaria den sâm sinnan gem sâm bâliņ kwatnim sâknan tâpkubi.³³ Oi inzutņâ lapitnim none mumbat. Mom sirâm karâmbut tapņâ mumuņan gâbâ zaatpat.”³⁴ Yesuņâ yatâ sâm dâzânġoi zen kwagâwe. Den zo topņâ mân nâņgâm, nâņgâne kwakmak oip.

Yesuņâ Yeriko kamânân a sen nâtâtik nâi kubigip.

(Mt 20:29-34; Mk 10:46-52)

³⁵ Yesu zâk âim Yeriko kamân mâte oip. Oi matâp ginņan a sen nâtâtik nâi nalem sot kât, zorat olet-zinjâm tâip.³⁶ A kâmut patâ zen mâtâp zoren âine kinziņ kwamit nâņgâm mâsikâziņġi sâwe,³⁷ “Yesu, Nasarete gokņâ gaap.”³⁸ Sâne nâņgâmņâ den kâtikņâ sâm sâip, “Yesu, gâ Dawidigât kiun, nâgât umġâ bâliņ oik.”³⁹ Yatâ sâi a kândom âiwe, ziņâ den hirinsâm tâpapkât dukuwe. Oi zâkņâ den zo nâņgâm tâtâlim den kâtikņâ den sâip, “Gâ Dawidigât kuinņâ, nâgât umġâ bâliņ oik.”⁴⁰ Sâi Yesuņâ nâņgâm mâtâbân kinņâ sâip, “Zen nâgâren diim ganek.” Sâi sâne sen nâtâtikņâ zâkkâren gâi mâsikâm sâip,⁴¹ “Nâ dap otgibatkât sat?” Sâi sen nâtâtikņâ sâip, “Nâ sinnâ âlip upapkât nâņgan.”⁴² Sâi Yesuņâ itâ dukui,

“Sinjâ mânângârik. Nângâm pâlâtâj kwatnigat, zorat âlipkâ uat.”⁴³ Sâi zorenâk sinjâ egip. Oi Yesu molim âimnjâ eknjâ Anutu mâtâseip. A ambân zinjâ zo eknjâ Anutu mâtâsiwe.

19

Sakaioğât den sinji.

¹ Yesu zâk Yeriko kamân bagim âim tâip. ² Kamân zoren a nâi ândeip, kutnjâ Sakaio. Zâk kât mimiņ a zeņgât a sâtņâ. Oi sikum mot doņbep zemņangip. ³ A zorâņ Yesu ikpamnjâ okņangip. Oi zâk a pânkânok, gât ko a ambân mindune osetziņan kin Yesu ikpam kwagip. ⁴ Yatâ op sârârâk kârâm âi a walâziņgâm Yesu ikpam wakum nak kwâkņan zâi tâip. Yesu zâk mâtâp zorik gam âibam oip. ⁵ Oi Yesu zâk nak zorat topņan âi sinjâ pâi zari eknjâ itâ dukuip, “Sakaio, gâ kek gem ga. Nâ itârâņ gâgât mirin ga tâpat.” ⁶ Sâi yatigâk gem gam umâlip opņâ Yesu diim mirâņan arip. ⁷ Oi a zen zo eknjâ nâņgâm bâliņ kwap sâwe, “Zâk wangât bâliņ mâme a zirat mirin zâi taap? Zâk mân orotņâ uap.” ⁸ Oi Sakaioņâ kin Kembu itâ dukuip, “Kembu nâņgâ. Kât sikumnâ kâsâpkum torenņâ a kanpitâ ziņgâbat. Oi a nâmbutņâ kât walâm betziņan mewan, zo yatik nâņâ hâuņâ mem zâi pam walâm ziņgâbat.” ⁹ Sâi ko Yesuņâ arâpņâ itâ sâm dâzâņgoip, “A zi Abaramgât

kiunnâ. Zâk sot ambin murarâņâ, zen itârâņ sumbe-mgât sinji ue. ¹⁰ A bonņâ nâ a tâmbetagoagoņan gâbâ kubikziņgâbam gem gâwan. Kubikziņga sumbemgât sinji upi.”

A kât ziņgâziņgâņangât den sumbuņâ.

(Mt 25:14-30)

¹¹ Yesu sot arâpņâ, zen âim Yerusalem kamân goot goot utne a ambân Yesu moliwe, ziņ itâ sâwe. “Anutu um topņan ândiândigât narâkņâ mâte uap.” ¹² Sâne zorat Yesuņâ den sumbuņâ itâ sâm dâzâņgoip, “A patâ nâiņâ hân kârebân âim kot patâ mem kamânân âburibat sâm ba arip. ¹³ Âibam kore arâp bâzagât minduziņgâm kât ekap kânok kânok ziņgip. Ziņgâm itâ dâzâņgoip, ‘Zen kât ekap zi mem nep tuunetâ laņ kâri gâbat.’ ¹⁴ Dâzâņgom ari kamân zorat mâirâpņâ, zen zâkkât âkonziņgipkât kore a sâņongune âimnjâ a kutâ patâgâren âim itâ dukuwe, ‘Mân kembu ot-ningâbapkât nâņgen.’ ¹⁵ A patâ zo ari ko a kutâ zâk laņ hân galem sâm pindi âbureip. Âburem gamņâ kore a kât ziņgip, zo gabi sâi mindum gawe. Ganetâ itâ mâsikâziņgip, ‘Kât ziņgâwan, zo mem nepņâ tune dabutâ âsagiap?’ ¹⁶ Sâi a nâiņâ gamņâ sâip, ‘Patâ, kât ekap kânok nigin, zorâņ târokwap bâzagât âsagiap.’ ¹⁷ Sâi patâņâ itâ dukuip, ‘Gâ âlip uat. Gâ kore a âlipņâ, gât ko

kamân bâzagât zengât galem a op ândiban.’¹⁸ Yatâ sâi kore a nâinâ gam sâip, ‘Patâ, kât ekap nigin, zo mem nepnâ tuuga bâtnâmbut âsagiap.’¹⁹ Sâi itâ dukuip, ‘Âlipnâ. Gâ kamân bâtnâmbut zengât galem a op ândiban.’²⁰ Sâi kore a nâinâ gamnâ sâip. ‘Kât ekap nigin, zo hâmbânâ kâpim pa ziap.’²¹ Nâ gâgât topkâ itâ nângan. Gâ a bâlinâ. Gâ kut nâi nâi mân tuum a nâmbutnâ zinj tuune muyagei mimbatkât sâmat. Gâ gikak nep mân kârâm kâmitmat. Nâmbutnândâ tuune bon mimbatkât sâmat. Zorat gâgât kenġât op kâtkâ dânjâk pa taap.’²² Sâi patânâ itâ sâmb dukuip, ‘Kore a bâlinâ gâ. Gikak den sat, zo mâburem dâgobâ. Gâ nâgât itâ nângâmat. Nâ a bâlinâ. Ninak kut nâi nâi mân muyagem meman. Oi ninak nep mân kârâm kâmitnâ nâmbutnândâ kârâm kâmitne bon oi nimbatkât sâman.’²³ Gâ topnâ yatâ nângâm kât giwan, zo kât a zingâna nepnâ tuune âburem ga târokwap membam.’²⁴ Sâmnâ a kirâwe, zo itâ dâzânġoip, ‘Zen kât ekap pindâwan, zo beknjan mem bâzagât mem ândiap, zâk pindânek.’²⁵ Oi zinjâ sâwe, ‘Zâk bâzagât mem ândiap, zo ka.’²⁶ Sâne sâip, ‘Nâ dâzânġua nângânek. Nâi zâk kut nâi pinda mem ândei târokwâknjanġâbat. Oi nâi zâk kut nâi pinda mân mem ândei, zo beknjan mia yen

ândibap.’²⁷ Kâ kâsarâpnâ zi mân galemnângobap sâwe, zo minzingâm gamnâ mâtenanâk zângom nanġânek.’”

Yesu zâk donġi kwâknjan Yerusalem kamânân zarip.

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Yo 12:12-19)

²⁸ Yesu zâk den sâmb kwâkâm Yerusalem kamân zâibam zarip. Oi kândom otzingâm zarip.²⁹ Âimnâ Oliwa bâknjan âim Betepage sot Betania kamân mâte otzingip. Oi arâp zengâren gâbâ a zagât sângonzâkom itâ sâip,³⁰ “Kamân nâmbutken, zoren arit. Âimnâ donġi sigan tâgân saane kinzap, zo muyagibabot. Zo anâ kwâknjan mân tâtatnâ, zo uġaknâ. Oi zo olaġ diim gâit.³¹ Olaġitâ a nâinâ wangât miabot sâi itâ dukubabot, ‘Kembuniġanġâren nep muyagei zirat sap.’”³² Sâi azatnâ zet sâip dâp âi muyâgiwet.³³ Donġi olaġ kiritâ mâirâpnândâ mâsikâzikâwe, “Wangât olaġsâbot?”³⁴ Sâne ziknâ sâwet, “Kembunâ nep muyagei zirat sap.”³⁵ Yatâ sâmb Yesugâren diim aritâ hâmbâzinj donġi kwâkan pamnâ Yesu aline donġi kwâknjan zâi tâip.³⁶ Zâim ari hâmbâzinj mâtâbân lânġat âiwe.³⁷ Oliwa bâknjan gâbâ giari a ambân kâmut gakânâ, zen kulem top top tuugi igâwe, zorat sâtâre op kep mem Anutu sâmb âlip kwâknjanġâwe.³⁸ Oi itâ sâwe,

“Oe, a kutâniñâ zâk Kembugât sâtkât gaap. Zâk sâmbâlip kwâkñangâm sâmbâ. Oe, u sumbembân Anutu sâmbâlip kwâkñangânat. Sumbembân lumbenâ zimbap.”³⁹ Sâmbâline Parisaio a nâmbutñandâ a osetziñan kin itâ dukuwe, “Patâ, arâpkâ sâmbâ birânek.”⁴⁰ Sâmbâne sâmbâlip, “Nâ dâzângua nângânêk. Zen hirinsâmbâ sâmbâ ko kât ziñ den sâmbâmbâsenibe.”

Yesuñâ Yerusalem kamângât iseip.

⁴¹ Yesu zâk âimñâ Yerusalem kamân mâteyâk ek kin umbâla op iseip.⁴² Isemñâ Yerusalem mâirâp zengât itâ sâmbâlip, “Lumbenâ ândim sâmbâ ek nângânê? Sinziñ bâpsâsân, gât ko mân ek nângê.”⁴³ Gâtâm narâk ñâin kâsaziñâ gamñâ kamânziñ doongum ândine kwakpi.⁴⁴ Mirâ kamânziñ kom kindiñkândañ tuum ziñâ sot murarâpziñâ zângom mem ñâi ñâi otziñgâne mirâ kamân kwamen zimbap. Wangât, Kembuziñâ nâ zengânê ga mân nek nângânê, zorat kut ñâi ñâi zo muyageziñgâbap.”

Yesuñâ tirik namâ hâlâlu sâmbâlip.

(Mt 21:12-17; Mk 11:15-19; Yo 2:13-22)

⁴⁵ Den zo sâmbâ nanngâm tirik namin zarip. Zari kut ñâi ñâi anngâwanngâ op kine itâ sâmbâ moliziñgip,⁴⁶ “Namâ zirâk Kembugât den kulem ñâi ziap,

‘Namânâ zi ninau namâ upap.’

Ka zen ko utnetâ kâmbu a zengât kât ki yatâ uap.”⁴⁷ Sirâmñâ sirâmñâ Yesuñâ tirik namin zâmbâ den sinji âmbâlip dâzângom ândeip. Oi tirik namâ gâlem a sot pâtârâpziñâ, zen kune bun upapkât den sâmbâ kâtân urâwe.⁴⁸ Yatâ sâmbâ a ambân yenñâ, zen aksik Yesugât diñâ nângânê imbanâ opmâmbâlip, zorat pâtârâpziñâ zengânê kwagâwe.

20

Yesu sot a sâtñâ, zen den âraguwe.

(Mt 21:23-27; Mk 11:27-33)

¹ Narâk ñâin Yesuñâ tirik namin a den sinji âmbâlip dâzângom kiri tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin a sot galem a, zen itâ dukuwe,² “Gâ dâtnânngo. Nâigât sâtkât kut ñâi ñâi zo opmat? Nâiñâ yatâ upan sâmbâ gigipkât opmat?”³ Sâmbâne Yesuñâ dâzânngoip, “Nângoot den ñâi mâsikâziñga dâtnonek.⁴ Yohane too sanjon nep tuugip, zo ñâigât sâtkât tuugip? Anutugât sâtkât mo agât sâtkât?”⁵ Yatâ sâmbâ zen ziñak itâ âraguwe, “Nen Anutugât sâtkât tuugip sâmbâindâ sâmbâlip, ‘Zen wangât diñâ mân luwe?’⁶ Mo agât sâtkât tuugip sâmbâindâ a ziñâ kâtñâ nângobi. Zen Yohanegât nângânê propete bonñâ opmâmbâlip, zorat.”⁷ Zorat opñâ Yesu itâ dukuwe, “Nen Yohanegât

topnâ mân nânġen.”⁸ Sâne itâ dâzânġoip, “Zo sâne sâi ko nânġoot nânġât satkât opman, zo dâzânġobam. Ka zen mân se, zorat mân dâzânġobat.”

*Waiġ nep galem a bâliġâ.
(Mt 21:33-46; Mk 12:1-12)*

⁹ Yesuġâ a ambân den sum-buġâ nânġi itâ sâm dâzânġoip, “A nânġiġâ waiġ tâk nep kârâm kâmirip. Kâmitnâ galem a zâmban hân kârebân âi ândeip.”¹⁰ Oi bonġâ mimiġ narâkġâ mâte oi kore a nânġi bonġâ nâmbut mimbapkât sânġongui arip. Âi taki galem a ziġâ kom molinetâ bet bâsaġ ġâip.¹¹ Âburei mariġandâ dum kore a nânġi sânġongui arip. Sânġongui ari yatigâk kom moline bet bâsaġ âbureip.¹² Oi mariġandâ dum kore a nânġi sânġongui arip. Ari yatigâk kom eksâne âbureip.¹³ Yatâ utnetâ waiġ kâlam mariġandâ sâip, ‘Zi dap upat?’ Mariġanġât nannâ nânġi ândeip, zo zikġâ nannâ kânok. Oi umġâ zâkkâren kinmâip. Mariġandâ itâ sâip, ‘Nâ itâ upat. Nâ nannâ zi sânġongua ari ek âlip hurat kwâkġanġâbi.’¹⁴ Oi galem a zen nannâ ekġâ âragwârugu op sâwe, ‘Zâkġâ zi ġâtâm kâlam mariġâ upap, zorat ko koinġâ kâlam zi neġġât sinġi upap.’¹⁵ Yatâ sâmġâ mem kâbakġem âi kune moip. Yatâ utne kâlam mariġâ zâk dap yatâ otziġġâbap?¹⁶ Nânġe. Zâkġâ ga galem a zânġoi

mune kâlamġan galem a uġakġâ zâmbanbap.” Yesuġâ yatâ sâi a ambân zen nânġġâm itâ sâwe, “Oponġ, zo neġġâren zo yatâ mân âsagibap.”

¹⁷ Sâne Yesuġâ ziġġitġâ sâip, “Kembuġât ekabân den kulem nânġi itâ ziap, zo topnâ dapkât?”

‘Mirâ tuutuunġ a, zen kunkun nânġi ekġâ âkon op birâwe. Kembuġâ kunkun zorânġâ mem namin kwânânġip.¹⁸ A nânġi zâk kunkun zorânġ komġâ sâkġâ tâmbetkubap. Oi kunkun zorânġ a nânġi kwâkġanġan kumbap, zo ko kom kwândâlibap.’”

¹⁹ Yatâ sâi Kembuġât gurumin den zorat galem a sot tirik namâ galem a patâ, zen sirâm zorenâk ġâsunam urâwe. Oi a ambân zenġġât keġġât op birâwe. Zen itâ nânġġawe, “Yesuġâ den sum-buġâ sâip, zo neġġât op sâip.”

²⁰ A patâ, zen Yesu ġâsum kumbigât a sânġonzânġone tik ek molim ândiwe. A zo ziġâ târârak holi yatâ ândim Yesu denġâ sâkġanâk sâm diim a kutâġâren âi pânâam urâwe.²¹ Den sâm mâsikâ okġanġâm sâwe, “Patâ, nen ġâġât topkâ nânġġâmen. ġâ den târârak dâtnânġomat. Oi patâ walâziġġâm den mân sâmat. Oi Anutugât mâtâp ziap, zo bonġanâk sâm kusikġanġan pâmat.²² Zorat sâna nânġġânâ. Roma a kutâ

patâ Sisa kât pindânat, zo orotjâ mo mân orotjâ?”
 23 Sâne Yesujâ sarâziŋaŋgât topjâ nâŋgâm sâip, 24 “Zen kât nâi mem tirâpnone ikpâ. Zoren nâigât holi tobat ziap?” Sâi zinjâ sâwe, “Roma a kutâ Sisagât holi tobat.”
 25 Yatâ sâne dâzâŋgom sâip, “Sisagât siŋgi, zo Sisa pindâbi. Anutugât siŋgi, zo Anutu pindâbi.” 26 Yatâ sâi zen dijâ zo saanam a ambân mâteziŋan kwagâwe. Zorat den hâuŋjâ mân sâm dijâ mâtâsiwe.

Mom zaatzaatŋaŋgât Yesu mâsikâwe.

(Mt 22:23-33; Mk 12:18-27)

27 Zen âine Sadukaio a nâmbutjâ zen Yesugâren gawe. A zo zinjâ momjâ zaatzaat, zo mân ziap sâmarâwe. 28 A zo zinjâ gam Yesu itâ sâm mâsikâwe, “Patâ, Mose zâk den itâ sâm kulemguip, ‘A nâinjâ ambân memjâ katepŋâ mân âsagei ândim moi munjandâ malâ zo mei âtâŋaŋgât siŋgi katep muyagibap.’”
 29 Oi zorat sâindâ nâŋgâ. Âtâ mun nâmburân zagât ândiwe. Oi âtâziŋ ambân mem kiun buj ândim moip.
 30 Moi munjandâ malâ zo mem yatik kiun buj ândim moip. 31 Moi munjâ nâinjâ yatik malâ zo meip. Yatik yatik âtâ mun nâmburân zagât, zen ambân kânok zo mem kiurâpziŋ buj mom nâŋgâwe. 32 Munetâ bet ambân malâziŋ zo moip.

33 Oi a nâmburân zagât zen ambân kânok zo miwegât mumuŋan gâbâ zaatzaat narâkŋan ambân zo nâigât ambân upap?”

34 Sâne Yesujâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Hanân zi a ambân miyâŋgâme. 35 Narâk patin ko Anutuŋjâ nâŋgâziŋgi dâp oi ândiândi kâtikkât zaatpi, a ambân zen dum mân miâŋgâbi. 36 Zen mumuŋan gâbâ zaatjâ dum mân mumbi. Zen Anutugât nan bârarâp op Anutugât sumbem arâp yatâ op ândibi. 37 Mumuŋan gâbâ zaatpi, zo Mosenâ kârâp nak topjânan âsagei egibân den zo sâm muyageip. Zâk Kembugât den itâ sâm kulemguip, ‘Zâk Abaram sot Isaka sot Yakobo zeŋgât Anutu.’ Nâ zorat sa nâŋgânek. 38 Anutu zâk mom buj urâwe, zeŋgât Anutu bujâ. Zâk wâgân ândie, zeŋgât Anutu. Anutuŋjâ zeŋgât nâŋgi aksik patâ wâgân ândie.”

39 Yesu zâk yatâ sâm dâzâŋgoi Kembugât guru-min den zorat galem a nâmbutjandâ sâwe, “Patâ gâ den sâna âlip uap.” 40 Yatâ sâi ko narâk zoren gâbâ zen dum mâsikânam keŋgât op birâwe.

Yesu zikŋak Kristogât mâsikâziŋgip.

(Mt 22:41-46; Mk 12:35-37)

41 Yesujâ itâ sâm mâsikâziŋgip, “Kristo, zâk Dawidigât kiun sâme, zo dâpkât? 42 Dawidi zikŋak

Psalm ekabân den n̄ai itâ sâmb kulempuip,
 ‘Kembu zâk nâgât kembu itâ sâmb dukuip. ⁴³ “Nâgât âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ min-duziŋga kiŋgaŋgât kombân upi.” ’

⁴⁴ Dawidiŋâ Kristogât kembunâ sâip, zorâŋ dap op ki-unŋâ uap?”

Kembugât gurumin a, zengât den girem sâip.

⁴⁵ Oi a ambân mâteziŋan arâpŋâ itâ sâmb dâzâŋgoip, “Kembugât gurumin a yatâ mân ândibi. ⁴⁶ Zen hâmbâ kârep mem ândine a ziŋ sombemân muyageziŋgâm sâmb âlip kwatziŋgâbigât umziŋ kinmap. Oi mâpâmâpâse namin sot nalemp niniŋ namin a sâtŋâ tâtarân tâtnat sâme. ⁴⁷ A yatâ zorâŋ ambân malâ zengât mirâ kut n̄ai n̄ai laŋ mime. Oi a ambân mâteziŋan ninâu kârep sâmb tosaziŋ kwârakume. A zo zen gâtâm tosaziŋgât hâuŋâ yambâtŋâ mimbî.”

21

Ambân malâ n̄aiŋâ kâtŋâ tirik namin pâip.

(Mk 12:41-44)

¹ Yesuŋâ siŋâ pâi ari egi sikum a ziŋâ Kembugât siŋgi kât pane giari egi.
² Oi ambân malâ kanpitâ n̄ai, zorâŋ gam kât kuriŋâ zagât pai giari egi. ³ Yatâ oi Yesuŋâ ekŋâ sâip, “Nâ perâkŋak dâzâŋgobâ. Ambân malâ kanpitâ, zâk kât paap,

zorâŋâ walâziŋgap. ⁴ Sikum a zen mamŋâ âmbi zeï ko nâmbutŋik pe. Oi ambân kanpitâ, zâk kâtŋâ pam nanŋâm yenâk ândiap.”

Wesâk muyagibap.

(Mt 24:1-14; Mk 13:1-13)

⁵ A nâmbutŋâ zen tirik namâgât den itâ sâwe, “Kât neulenoot âlipŋâ tuune hikpârâkŋoot kirip.” Zo ek sâmb kine Yesuŋâ dâzâŋgoip. ⁶ “Narâk n̄ain kâsaziŋâ gam namâ neulenoot zi kândaŋne giligâlâksâmb buŋ op nanŋâbap.”

⁷ Oi ziŋâ sâwe, “Patâ, sat, zo narâk ikâ zoren muyagibap? Narâk zo mâte oi wesâk dap dap yatâ muyagibap?” ⁸ Sâne Yesuŋâ itâ sâip, “Um gulip kwatziŋgâbegât gasâziŋ kârâm ândibi. A donbepŋâ gam itâ sâbi, ‘Nâ Kristo. Bâliŋan gâbâ mâkâziŋgâbapkât sâsân, zo nâ.’ Nâmbutŋâ itâ sâbi, ‘Narâkŋâ mârumbâte uap.’ Yatâ sâne a yatâ zo zengât den nanŋâne bonŋâ buŋ upap. ⁹ Oi kâmbamgât den siŋgi nanŋâm mân keŋgât upi. Kut n̄ai n̄ai yatâ zo âsagibapkât sâsân. Oi yatâ muyagem zeï narâk kek mân âkâbap.”

¹⁰ Yatâ sâmb sâip, “Hânŋâ hânŋâ, kâmutŋâ kâmutŋâ, zen kâsa op zimbi. ¹¹ Wârîŋ patâ mimbap. Pu sot mâsek patâ muyageziŋgâbap. Oi sumbemân wesâk imbânŋâ muyagibap.”

Den sinji âlipkât kâmbam muyagibap.

12 “Yatâ mân âsagei zen gâsuzingâm zângom molizingâbi. Oi gâsâzângom mâpâmâpâse namin sot tâk namin zâmbânbi. Oi a kutâ sot a galem, zengâren diizingâm âibi. Zo nâgât kot mem ândiegât yatâ otzingâbi. 13 Oi narâk zoren nâgât topnâ, zo sapsun zingâbi. 14 A zengât mâteziñan kin den dap sânat sâm mân nângâm kwâkâ upi. 15 Ninak den nângânângâ âlipnâ zinga kâsarâpziñâ zen dinziñâ nângâmñâ mân kumbi.

16 Oi zorik buñâ. Ibâ mam, âtâ mun, torerâp sot bukurâpziñâ, ziñâ sâne gâsuzingâm zângobi. Oi zengâren gâbâ a nâmbutnâ mumbi. 17 A donbep zen kutsinginanğât opnâ um kâlak otzingâbi. 18 Yatâ otzingâne nânâ galem otzinga kâukziñ sâmot nâi mân buñ upap. 19 Zen kâtigem âim ândiândiziñ muyagibi.”

Yerusalemğât den.

(Mt 24:15-21; Mk 13:14-19)

20 Kâsarâpziñ zen gam Yerusalem kamân haam-gune sâbi, ‘Kamâniñ patâ kândañne kwamen zim-bapkât narâknâ mâte uap.’ 21 Oi Yudaia hânân ândibiñâ zen sârârâk kârâm ba barâ kâtikñan âibi. A ambân Yerusalem kamânân ândibiñâ yatigâk sârârâk kârâm âibi. A ambân

kamân âkñan ândibiñâ Yerusalem kamânân mân zâibi. 22 Narâk zoren tosaziñâ hâuñâ mâkâbapkât narâk muyagibap. Oi Kembugât den ekabân ziap, zo bonñâ muyagibap.

23 Yei, ambân kâmborâ sot katep namân goknâ, zen dap upi? A kâmut zi zengâren tosagât hâuñâ Kembuñâ sâknam patâ zingâbap. 24 Oi kâsa ziñâ a ambân nâmbutnâ kâmbamñâ zângom nâmbutnâ diizingâm hân toren toren âine zengât kore a ambân op ândibi. Oi hân nâin gâbâ um kâtik, ziñ gam Yerusalem kamân kiom patâ tuum ândine narâkziñ âkâbap.”

Narâk patâgât den.

(Mt 24:29-35; Mk 13:24-32)

25 “Bet mirâsiñ sot kâin sângelak sen pupnâ muyagibap. Muyagei a ambân kâmutnâ kâmutnâ, zen kwakmak upi. Oi saru âbângum kwatmit patâ muyagei nângâne kwakmak oi kenğât upi. 26 Oi Anutuñâ sumbem mângei olayangâm imbanâ buñ upap. Oi a ambân, ziñ kut nâi nâi muyagibap, zorat nângâm kwâkâmñâ kenğât opnâ munam op kinbi. 27 Oi a bonñâ nâ unumunum kwâkñan imbanâ âsakñânoot ga nikpi. 28 Kut nâi nâi zo âsagei kâkpam eknâ itâ sâbi, ‘Gâsuningâbapkât narâk mâte uap.’”

22

29 Yesunâ yatâ sâmb den sumbuñâ ñâi itâ târokwap dâzânngoip, 30 “Zen dâgap nak ekñâ topñâ itâ sâmb, ‘Illum burutuksâi maa narâk upâmâp.’ 31 Yatik kut ñâi ñâi san, zo muyagei ekñâ sâbi, ‘Anutu um topñan ândiândiñ, zorat narâk mâte uap.’

32 Nâ perâkñak dâzânngobâ. A kâmut zi ândie, zen mân mune kut ñâi ñâi san, zo muyagibap. 33 Hân sot sumbem buñ upabot. Nâgât den zo ko mân buñ upap.”

Um wâgân ândibi.
(Mk 13:33-37)

34 “Sii nalem nem kut ñâi ñâi yennanngât nânngâm ândine um nânngânngâziñ buñ oi narâk patâgât mân nanngâm ândine muyagei pârâkpam lâu taktak upegât gasâziñ kârâm ândibi. 35 Narâk patâ zo hân dâp a aksik dâpziñ oi muyagibap. 36 Zorat zen um wâgân ândim ninâu sâmb ândine Kambuñâ imbânñâ ziñgi kut ñâi ñâi âsagibapkât sâsânñâ, zo âsagei ândine a bonñâ nâ takâm ga mâtenan kâtigem kinbi.” Yatâ sâmb dâzânngoip.

37 Yesu zâk sirâmân tirik namin den sinji âlip dâzânngom ândeip. Oi mirâ ñâtiksâi birâziñgâm Oliwa bâkñan zâi zemâip. 38 Mirâ hañsâi a ambân aksik zâkkât den nânngânam tirik namin zâiwe.

Yudanâ Yesu tirâpzanngobapkât sâip.

(Mt 26:1-5, 14-16; Mk 14:1-2, 10-11; Yo 11:45-53)

1 Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, narâkñâ mâte oip. 2 Tirik nama galem a patâ sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen a ambân zengât kenngât op, dap op Yesu koindâ mumbap sâmb mâtâp kâruwe.

3 Yatâ op ândine Satannâ Yesugât a ñâi kutñâ Yuda, Karioto kamânân gokñâ, zâkkât umñan giarip. 4 Giari tirik namâ galem a patâ sot kâwâli a zengât galem a patâ zengâren âim tirâpzanngoi gâsubigât dâzânngoip. 5 Oi zen nânngâm umziñ âlip oi sângânñâ kât pindâbigât sâwe. 6 Sâne dinziñâ lum sâmb kâtigem Yesu tigâk tirâpzanngobam ek kârumb ândeip.

Yesu sot arâpñâ, zen kendon patâgât nalem niwe.

(Mt 26:17-25; Mk 14:12-21; Yo 13:21-30)

7 Kendonân nalem nininñâ narâk oip. Narâk zoren râma gwamñâ kom gaam omarâwe. 8 Oi Yesunâ Petero sot Yohane itâ sâmb sângonzâkoip, “Zet âim Pasowa kendongât nalem om kâtân tuubabot.” 9 Sâi zikñâ itâ sâmb mâsikâwet, “Mirâ ikâ zoren undat?” 10 Sâitâ itâ sâmb dâzâkoip, “Nânngit. Zet kamânân zâim a ñâi egitâ too âmanoot muyagem mem mirin zari molim zâibabot.

11 Zâim mirâ mariņâ itâ dukubabot, 'Patâņâ gâgât itâ sap, "Mirâ umņâ ikâ zoren nâ sot arâpnâ Pasowa nalem ninat?" ' 12 Sâitâ zâknâ mirâ umņâ patâ nâi kian tâtatņâ kubikkubikņâ, zo tirâpzâkoi zoren nalem om kâtâņ tuubabot." 13 Zet âim Yesuņâ sâip dâp muyagiwet. Oi zoren Pasowa nalem om kâtâņ tuuwet.

Pasowa nalem nem waiņ too ziņgi niwe.

(Mt 26:26-30; Mk 14:22-26; Yo 13:21-26; 1 Kor 11:23-26)

14 Nalem niniņ narâknâ oi ko Yesu sot arâpnâ zen nalem ninam zâiwe. 15 Zâine Yesuņâ itâ sâip, "Sâknam narâk mâte oi nalem zi zen sot nimbatkât otnigap. 16 Nâ sa nâņgânek. Pasowa nalem dum mân nem ândia Anutu um topņan zorat bonņâ, zo âsagibap."

17 Yatâ sâmņâ waiņ hâkop mem sâiwap sâm itâ sâip, "Zi mem nem aņgânek. 18 Nâ dâzâņgobâ. Waiņ too dum mân nem ândia Anutugât um topņan ândiândiņ, zo muyagibap." 19 Den yatâ sâmņâ nalem nâi memņâ sâiwap sâm mamuņ itâ sâm ziņgip, "Zi sunumnâ. Zo zengât siņgi san. Nâgât nâņgâm itâ nem ândibi."

20 Nalem nine waiņ too hâkop mem ziņgâm sâip, "Hâkop ziren târotâroniņ irakņangât gilâmnâ taap. Gilâmnâ zo, zengât op hânân gibap.

21 Oi nâņgânek. A kâsarâpnâ zengât berân

nâbanbap, zâknâ nâ sot tâtarân nalem ârândâņ mem nem tet. 22 A bonņâ, nâ mâtâp sâm niniņ, zorik âibat. Ka a nâi tirâpzâņgoi gâsunibi, yei, zâk hâuņâ yâmbâtņâ mimbap." 23 Yatâ sâi arâpnâ zen kâmutziņan gâbâ nâiņâ yatâ upap sâm mâsikâyanğâwe.

Arâp zen den sârek âraguwe.

(Mt 20:25-28; Mk 10:42-45)

24 Yesu arâpnâ, zen osetniņan gâbâ nâiņâ patâniņâ upap sâm den sârek âraguwe. 25 Utne Yesuņâ itâ sâm dâzâņgoip, "Hân a kutâ, zen kore a gâsâzâņgome. A zâizâiņ, zen a yenņandâ sâm âlip kwatziņgâme. 26 Ka zengâren yatâ mân âsagibap. Zengâren a patâņâ mâikkât holi yatâ upap. Oi a sâtņandâ kore a yatâ op ândibap.

27 Zen sânek. Ikâ zorâņ zâizâiņâ? Nalem yen tap niniņâ, zorâņ zâizâiņ mo nalem uuņâ, zorâņ zâizâiņ? Yen tap nimbap, zo zâizâiņâ nâņgâme. Nâņâ ko zengât oserân kore a yatâ op ândiân. 28 Nâ hânân sâknam nâņgâm ândia nâ sot tap ek ândie. 29 Oi Ibânandâ imbanâ nigi a ambân zengât patâziņ op ândibat. Zen zo yatik a ambân zengât a sâtņâ op ândibigât sâm ziņgan. 30 Zorat nâņâ sa zen nâ sot nalem nem sâtâre op a kembu tâtarân tap Isirae a kâmut kiin zâgât, zengât den sâm kwâkâbi."

Yesuñâ Petero girem den dukuip.

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Yo 13:36-38)

³¹ Yesuñâ itâ sâip, “Simon, Simon, a zen kopi mândâlem kubikñâ sâkñâ birâme, zo yatik gâ Satañgât bikñan zâibangât sap. ³² Oi nânâ ko nânğâm pâlâtânğâ lorem buñ opapkât ninâu san, gât ko âburemñâ bukurâpkâ tânzânğoban.”

³³ Sâi Peteroñâ itâ dukuip, “Kembu gâ tâk namin mo gone mumban, zo âlip nâ yatik otnibi.” ³⁴ Oi Yesuñâ sâip, “Petero, nâ dâgoga nânğâ. Kurukñâ diñ mân sâi sâp karâmbut kwâimbâniban.”

³⁵ Yatâ sâm sâip, “Nânğâ sângonzânğua kât sot irâ, ki pâke buñ âim zorat kârue?” Oi ziñâ sâwe, “Yatâ buñâ.” ³⁶ Sâne itâ târokwap dâzânğoi, “Narâk ziren ko a nâi zâk kât zemñânğap oi mem âibap. Nâi zâk irâ kat zemñânğap oi gorem âibap. Nâi zâk kâmbamgât sâu patâ buñ oi hâmbânğâ kwâkâm ziñgi sâu nâi pindâne mem âibap. ³⁷ Nâ sa nânğânek. Propete ziñ nâgât den kânñan itâ kulemguwe, ‘Zâk bâliñ mâme a zeñgât oserân pam itâ sâwe, ‘A zi, zen bâliñ mâme a.’ Den zo bon upap. Oi nâgât den sâsân, zo aksik patâ bon op nanğâbapkât narâk mâte uap.” ³⁸ Sâi arâpñâ ziñâ dukuwe, “Kembu eknan.

Kâmbamgât sâu patâ zagât mien.” Sâne sâip, “Âlipñâ.”

Gezemanê kâlamân âiwe.
(Mt 26:36-46; Mk 14:32-42)

³⁹ Yesu zâk nâtik dâp opmâip, yatâ op Oliwa bâkñan zari arâpñâ zen molim âiwe. ⁴⁰ Zoren takâm Yesuñâ arâpñâ itâ dâzânğoi, “Zen mâsimâsikâyân loribegât ninâu sânek.” ⁴¹ Yatâ sâm kât lum pândâ âimap, yatâ âim simin liim kwap itâ sâm ninâu sâip, ⁴² “Îbânâ, nânğânim sâknam kâmut zi betnan mena buñ oik. Oi nâgât den buñâ, gâgât den, zo kâtigibap.”

⁴³ Yatâ sâi sumbemân gâbâ sumbem a nâiñâ gem gam imbanğâ pindâm mem kâtikñan kwâkânğip. ⁴⁴ Umñan sâknam donbep patâ oi kâtigem ninâu sâip. Oi obakoi, obak zorânğ hânân gei gilâm yatâ oip.

⁴⁵ Ninâu sâmñâ zatñâ arâpñâ zeñgâren âim ziñgirip. Zen umbâlânğâ mem lotñan kwatziñgi uman ziwe. ⁴⁶ Zine Yesuñâ ziñgit sâip, “Zen wangât uman zie? Zen mâsimâsikâyân loribegât zaatñâ ninâu sânek.”

Yesu gâsuwe.
(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Yo 18:3-12)

⁴⁷ Yatâ sâm kiri a kâmut patâ gawe. Oi arâpñâ zeñgât bukuziñâ, kutñâ Yuda, zâkñâ kâdom otziñgi Yesugâren gawe. Yuda zâk lum mânğanbapkât Yesugâren

gâip. ⁴⁸ Gâi Yesunâ itâ sâm dukuiip, “Yuda, Gâ wangât a bonjâ nâ lum mânganim sâna gâsuninam ue?”

⁴⁹ Oi Yesugât a gakânjâ, zen kut nâi nâi muyagibâ sâi eknjâ sâwe, “Kembu sâna nângâm nen zângonâ?”

⁵⁰ Yatâ sâmjâ zengâren gâbâ nâinjâ tirik namâ galem a patâgât kore a nâi kindapnjâ kârâm kwâkip. ⁵¹ Oi Yesu zo eknjâ sâip, “Zen birânek.” Yatâ sâm a zo kindapnjâ mem târokwâip.

⁵² Tirik nama galem a sot kâwâli a sot a kâuknjâ, zen gâsunam gane itâ sâm mâsikâzingip, “Zen nâgât dap nânge? Nâgât nângâne kâmbam ku a oi lingip kâlâuzinjoot mem ga gâsânoge? ⁵³ Nâ zorat sa nângâne. Nâ sirâmjâ sirâmjâ tirik namin zen sot ândiman. Oi zoren mân gâsânowe. Ka zi zengât narâk uap sot nâtatik marijângât narâk uap.”

Peteronâ Yesu kwâimbip.

(Mt 26:57-58, 69-75; Mk 14:53-54, 66-72; Yo 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ A zij Yesu gâsum diim âim tirik namâ galem a patâgâren diim zâiwe. Oi zâkkât mirin Peteronâ bet molizingâm arip. ⁵⁵ Oi kâwali a zen dâmân kâligen âim kârâp om nângâm tatne Petero zâk bagim osetzijan tâip. ⁵⁶ Tâi ko kore ambân nâinjâ ga eknjâ sâip, “A zi zâk sot ândimap.” ⁵⁷ Sâi Peteronâ kwâimbâm sâip, “Ambân, nâ

zâk mân ekman.” ⁵⁸ Yatâ sâm mâik nâi tâi a nâinjâ eknjâ sâip, “Gâ zâkkât kâmurân goknjâ.” Sâi Peteronâ sâip, “Gâ sat, zo nâ bunâ.”

⁵⁹ Mâik nâi tâi a nâinjâ ga eknjâ sâm kâtigem sâip, “Perâknjak, a zi zâk sot ândimap. Zâk Galilaia goknjâ.” ⁶⁰ Sâi Peteronâ sâip, “A, gâ den sâna kwaksan.” Yatâ sâi narâk zorenâk kuruknjâ dij sâip. ⁶¹ Oi Kembunâ puriksâm Petero egi Petero zâk Kembunâ den mârûm sâip zo nângip, “Kuruk dij mân sâi sâp karâmbut kwâimbâniban.” ⁶² Den zo nângâm umjâ bâlij oi âknan âi girâp patâ iseip.

Yesu a patâgât mirin kut nâi nâi okjângâwe.

(Mt 26:59-68; Mk 14:53-65; Yo 18:19-24)

⁶³ Yesu galem op kirâwe, zen Yesu den sâm sijn gem dukum kuwe. ⁶⁴ Si sângân kwâtepkum komjâ itâ sâwe, “Gâ Propete ândiat oi ko a nâinjâ gogap, zo kutjâ sâna nângânâ.” ⁶⁵ Oi den bâlijâ nâmbutnjâ dukuwe.

⁶⁶ Yatâ op kine mirâ hanjâi a patâ sot tirik namâ galem a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen aksik mindum sâne Yesu diim zâine den itâ dukum sâwe, ⁶⁷ “Dâtnângo. Gâ Kristo ândiat oi ko sapsun ningâ.” Sâne itâ dâzângoip, “Nâ topnâ sâm muyagia sâi ko mân nângâbe. ⁶⁸ Nâ mâsikâzinga sâi ko den torenjâ mân dâtnobe. ⁶⁹ Lan sa nângâne. Narâk zi a

bonjâ nâ Anutu imbanjâ marijâ, zâkkât âsan bongen tâpatkât narâk mâte uap.”
 70 Sâi nângâm a aksik patâ itâ mâsikâm sâwe, “Gâ Anutugât nanjâ?” Sâne zâknjâ sâip, “Zo se, zo.”
 71 Sâi itâ sâwe, “Wangât dum den nep tuunat? Zikjâ lâunjan gâbâ gâi nângen.”

23

Yesu Pilato sot Herode, zekâren diim âiwe.

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Yo 18:28-38)

1 Oi a zen aksik patâ zaat Yesu diim Pilatogâren âiwe.
 2 Zâkkât mâtenjan kin itâ sâm sijan giwe, “A zirat topjâ itâ ziap. Zâk a donjêp um gulip kwatziŋgâmap. Oi Roma a kutâ Sisagât kât mân pindâbigât dâzângoip. Oi zikjângât itâ sâmap, ‘Nâ Kristo, a kembu.’”

3 Sâne Pilatojâ Yesu mâsikâm sâip, “Topkangât dâtno. Gâ Yuda zengât a kutâ?” Sâi Yesujâ sâip, “Sat, zo.”
 4 Sâi Pilatojâ tirik namâ galem a sot a gam kirâwe, zen itâ dâzângom sâip, “Nâ a zirat tosanjâ kâruan.”
 5 Oi zen kâtigem sâwe, “Zâk perâkak a ambân den mân orotjâ dâzângoi hâninjâ dâp op laj kârip. Zâk Galilaia hânân topkwap op gam Yudaia hânân gam ziren yatik opmap.”

6 Yatâ sânetâ Pilatojâ mâsikâziŋgâm sâip, “Zo Galilaia gokjâ?”
 7 Zâk zij yatâ sâne Pilatojâ

nângâm Yesu zâk Herodegât nebân gokjâ sâm sângongui Herodegâren diim âiwe. Herode zâk Yerusalem kamânân ândeip.

8 Herode zâk Yesu ekjâ umjâ âlip oip. Herode zâk Yesugât siŋgi nângâm ikpam op ândeip. Oi kut nâi tuugi ikpatkât nângâm ândeip.
 9 Oi zâknjâ Yesu den topjâ topjâ sâm mâsikip. Mâsiki ma hâujâ mân mâburem dukuip.
 10 Oi tirik namâ galem a sot Kembangât gurumin den zorat galem a, zen kâtigem den sâm sijan gem kirâwe.
 11 Herode sot kâwali arâpjâ, zen Yesu sijan gem den gân okjângâwe. Oi Herodejâ sâi Yesu a kembangât hâmbâ nâi giŋangâne giari âburem diim Pilatogâren âiwe.
 12 Oi sirâm zoren Herode sot Pilato, zet buku urâwet. Mârum ko kâsa kâsa op ândiwet.

13 Pilatojâ tirik namâ galem a patâ sot a kâukjâ sot a yenjâ sâi gawe.
 14 Gane itâ sâm dâzângoip, “Zen itâ sâm a zi nâgâren diim ge, ‘Zâk a umziŋan gemap.’ Oi nâjâ zengât mâteziŋan topjângât kârua buj uap.
 15 Herode zâk yatik mâsiki buj oi sângongoi diim ge. Nânge. Tosanjândâ mumbapkât siŋgi mân uap.
 16 Zorat sa kâwali a zijâ tâknjâ lapitne olanbat.”
 17 Pilato zâk Yuda zengât kendon dâp tâk namin tatne zengâren gâbâ kânok kânok olan ziŋgâmâip.

18 Sâi a kâmut zij den kâtik sâm sâwe, “Zâk buj

oik. Baraba ko olan niŋgâ.”¹⁹ Baraba zâk sot a nâmbutŋâ, zen a kutâgât âkonziŋgi kamân pâtin kâmbam kom a nâmbutŋâ zângone mune tâk namin zâambarâwe.²⁰ Oi Pilatonjâ Yesu olanbamŋâ dâzângoip.²¹ Dâzângoip zen den yu kambâŋ sâmbâwe, “Poru nagân moik. Poru nagân moik.”²² Sâne Pilatonjâ kwâkâziŋgi sâp karâmbut oi sâip. “Wan tosaŋgât? Nâŋâ nânga tosaŋandâ mumbapkât siŋgi mân uapkât sandâ tâkŋak lapitŋâ birâne âibap.”²³ Sâi zen kâtigem den kâtik sâmbâwe, “Poru nagân moik.” Sâmbâ gulipmalip utne Pilatonjâ dinziŋâ lugip.²⁴ Den sâmbâwe, zo bon upapkât Pilatonjâ sâmbâ kwâkip.²⁵ Oi dinziŋâ lum kâmbam ku a tâk namin tâip, a zo olan ziŋgip. Ka Yesu ko mumbapkât sâmbâ kwâkâm kâwali a zengât bitziŋan pâip.

Yesu poru nagân kune moip.

(Mt 27:32-56; Mk 15:21-41; Yo 19:17-37)

²⁶ Yesu diim mâtâbân âim a ŋâi muyagiwe, kutŋâ Simoŋ, Kirene hânân gokŋâ. Zâk nebân gâbâ gâi gâsumŋâ Yesugât poru nak kwambenjan pane lum Yesugât kândâtŋan arip.

²⁷ A ambân donjeb patâ molim âiwe. Ambân nâmbutŋâ, zen umbâlâ op isem wenâ molim âiwe.²⁸ Yatâ utne Yesuŋâ

puriksâm itâ sâmbâ dâzângoip, “Yerusalem ambân, zen nâgât mân isenek. Ziŋgâ sot murarâpziŋâ, zengât isenek.

²⁹ Nâŋgânek. Gâtâm, narâk ŋâin itâ sâmbâ, ‘Ambân zen kâpin ândiwe sot ambân murarâpziŋ buŋ sot ambân sigan, zengât nângindâ âlip upap.’³⁰ Narâk zoren bakŋâ zengât itâ sâmbâ, ‘Zen âbâŋgum ge kwâratnângonek.’ Oi bakŋâ mâik zo yatik, ‘Ge kwâratnângonek.’³¹ Kut ŋâi itâ zo nak wâgân okŋaŋge. Nak aronŋâ, zo dap okŋaŋgâbi?”

³² Oi bâliŋ mâme a zagât di-izikâm zâk sot zâkonam âiwe.³³ Oi âimŋâ hân ŋâi kutŋâ kâuk siŋit, zoren takâm Yesu poru nagân kuwe. Kâmbam ku a zagât, zo ârândân zâkowe. Yesu zâk tânâmŋan, bâliŋ mâme a zet toren toren kwânâŋgâziŋgâwe.³⁴ Utne Yesuŋâ ninâu itâ sâmbâ, “Ibânâ, a zi ziŋâ kut ŋâi ŋâi ue, zi topŋâ mân nânggât tosâziŋ birâ.” Sâi kâwali a zen hâmbânŋgât opŋâ wenzu pâne âsageip dâp miwe.³⁵ A donjeb patâ, zen Yesu ek kirâwe. Oi patâziŋâ ko mem ge kwâkwat den dukum siŋan gem kirâwe. Itâ sâmbâwe, “A nâmbutŋâ tâmbetagonam utne tânzângoip. Zikŋaŋgât ko kwaksap. Zâk Anutugât Kristo sot Anutuŋâ gâsum sâlâpkuip oi ko gem gâik.”³⁶ Kâwali a zen yatigâk dukuwe. Zen winiga too kâlakŋâ pindâm sâmbâwe,³⁷ “Gâ

Yuda zenġât a kuta op ândiat oi ko poru nâġân gâbâ âkâm ge.”³⁸ Yesugât poru nagân den nâi itâ kulemguwe, “Zi Yuda zenġât a kutâ.”

³⁹ Bâliġ mâme a nâi poru nagân kin betziġan mem Yesu dukum sâip, “Gâ yatâ zo Kristo? Gikâ sâkkâ mâkâna gei nekât sâkniknâ mâkâ.”⁴⁰ Yatâ sâi bâliġ mâme a nebutnandâ dukum sâip, “Net kâmbamġât sinġi ârândân uennâ Anutugât kenġât mân op sat?”⁴¹ Net tosaniknânġât dâp otnike. Ka a zi ko bâliġâ mân oip.”⁴² Yatâ sâmnâ Yesu dukuip, “Yesu, gâ kembu imbanġagoot ândim, gâ nâġât nânġâban.”⁴³ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâ perâkġak sa nânġâ. Itârânġ gâ nâ sot sumbem kamân âlipnân, Paradisi, zoren ândiban.”

⁴⁴ Oi mirâ bâkġan oi mirâ sumunkom ze i nâtatik muyagem hân dâp oi mirâ oi âkip.⁴⁵ Oi tirik namin sângum patâ nâi kirip, zo tânâmġan oloġ gei kwâkip.

⁴⁶ Oi Yesu den kâtik den sâm sâip, “Ibânâ, bikan um dâpnâ paan.” Yatâ sâm moip.

⁴⁷ Oi kâwali a galem, zo ek nânġâm Anutu sâm âlip kwâkġanġâm sâip, “A zi perâkġak tosanâ buġâ. Hâlâlû a.”

⁴⁸ A ambân zo mindum kirâwe, zen ekġâ umbâla opnâ âiwe.

⁴⁹ Yesu zikġâ a ambârâp sot Galilaia hânân gâbâ ambân molim gâwe, zen âkġan kin igâwe.

Yesu hanguwe.

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Yo 19:38-42)

⁵⁰ A nâi ândeip, kutġâ Yosepe. Kamânġâ Yudaia hânân tâip, kutġâ Arimataia. Zâk Yuda a sâtnâ zenġât kâmurân gokġâ. Oi a zo a târârakġâ.

⁵¹ A sâtnâ zen Yesu kunam sâne nânġi mân dâp oip. Zâkġâ Anutu um topġan ândiândiġ, zo âsagibapkât nânġâm ândeip.

⁵² A zorân Pilatogâren âimġâ Yesugât kâambarânġât dukuip.⁵³ Oi Pilatonâ nânġânġi Yesugât kâambarânġ mâkâmġâ sângum kâunâ kâpimġâ kât mâtâpġan pâi zeip. Kât mâtâp zo anâ kendâm kubigâwe. Zo unâkġâ. Zoren mârum a mân zâambarâwe.⁵⁴ Yuda zenġât kendonġât kubikkubik narâkġâ oip.

⁵⁵ Oi ambân nâmbutġâ Yesu sot Galilaia hânân gâbâ gawe, zen Yosepe molim ikne Yesu kâambarânġ kwagân ga pâip.⁵⁶ Oi kut nâi nâi zo ek nânġâm kamânân âburem too sot kelâk wârân âlipġâ mem kubigâwe. Oi Yuda zenġât kendonân Moseġât gurumin den lum kendon tarâwe.

24

Yesu mumunjan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-10; Mk 16:1-8; Yo 20:1-10)

¹ Kendon âki ko mirâ haġsâbâ sâi ambân zen kelâk sot too hitom âlip, zo mem Yesugât kwagân âiwe.² Âi takâm igâwe. Kât patâ zâk

kâbakņine mâtâp pâronșâm kirip. ³ Oi kâligen bagim Kembu Yesugât kâambarâņ kârum mân muyagiwe. ⁴ Kârumņâ imbaņâziņ buņ oi keņgât op kin a zagât, hâmbâzikņâ âsakņâ tobat nâi yatâ, zet ambân âiwe, zeņgât umziņ topņan kirâwet. ⁵ Oi ambân zen keņgâtziņangât op pindiņsâm kine a zagât zorâņ itâ dâzâņgowet, “Zen wangât wâgân ândiap, zâkkât mumuņâ zeņgâren kârue?” ⁶ Zâk ziren mân ziap. Zâk zaatsap. Mârum Galilaia hânân ândim den itâ dâzâņgoip, zo nâņgânek, ⁷ ‘A bonņâ nâ bâliņ mâme zeņgât bitziņan zaria none momņâ sirâm karâmbut tap zaatpat.’”

⁸ Yatâ sâitâ ambân zen den zo nâņgâwe. ⁹ Zen kwâgân gâbâ âburem kamânân gam arâpņâ sot a ambân nâmbutņâ den sinġi zo dâzâņgowe. ¹⁰ Ambân kwagân âiwe, kutziņâ Maria, Madala kamânân gok sot Yoana sot Maria, Yakobogât mamņâ. Zen aksik Aposolo den sinġi zo dâzâņgowe. ¹¹ Aposolo zen den so nâņgâne bon buņ oi mân nâņgâm kwâtâtiwe. ¹² Ka Petero zâk zaatņâ sârârâk kârâm kwagân arip. Âimņâ pindiņsâm egip. Egi sâņgum kwamenâk zei egip. Oi kut nâi nâi âsageip, zorat nâņgâ kwâkâ opņâ kamânân âbureip.

A zagât Emausi kamânân

âiwet.
(Mk 16:12-13)

¹³ Sirâm zorenâk Yesugât a ambârâp zeņgâren gâbâ a zagât, zet Emausi kamânân âiram âiwet. Kamân zo kârep buņâ, goot goot. ¹⁴ A zagât zet mâtâbân âim kut nâi nâi âsageip, zorat den sâm âiwet. ¹⁵ Sâm âim tâitâ Yesuņâ âim muyageziki ârândâņ âiwe. ¹⁶ Zet sinzik mân ânâņgâripkât mân ek nâņgâwet.

¹⁷ Yatâ oitâ mâsikâzikâm sâip, “Zet wan den âragum gam tabot?” Sâi zet si sâņgânzikņâ umbâlâ tobat op kirâwet. ¹⁸ Oi zekâren gâbâ a nâi kutņâ Keleopa, zâkņâ sâip, “Yerusalem kamân mâirâp, zen aksik den sinġi nâņge. Gâ kânokņâ kamân nâin gok, gât ko mân nâņgâm ândiat?”

¹⁹ Sâitâ mâsikâzikâm sâip, “Wan wan âsageip?” Sâi zet sâwet, “Yesu Nasarete gokņâ, zâkkât sinġi. Zâk Anutu mâteņan Propete patâ ândimņâ nep patâ tuum den imbaņâņoot dâtnâņgomâip. Yatâ op ândei a ambân, nen zâkkât nâņgindâ imbaņâ oip. ²⁰ Ka tirik nama galem a patâ sot a patâ, zen mumbapkât sâm kwâkâm a kutâgâren pane sâi poruyân kuwe. ²¹ Nen ko zâkkât itâ nâņgâm ândiwen. Zâkņâ Isirae a bâliņan gâbâ olaņņingâbap. Sâm nâņgâm ândeindâ kune moi sirâm karâmbut âkap. ²² Oi itârâņ neņgâren gâbâ ambân nâmbutņâ den dâtnâņgone um kuņkuņ uen.

Zen hanġât kwagân âim kâambarânâ mân muyagem gam itâ se, ²³ ‘Sumbengât kâwali a zagât, zet muyageniġgâm Yesu zaatsap sârn dâtnânġuabot.’ ²⁴ Oi den zo nânġâm nenġâren gâbâ a nâmbutnâ, zen ambân zinj se, yatik âim muyagie. Oi ziknâ ko mân ikse.”

²⁵ Yatâ sârn dukuitâ Yesunâ dâzâkoip, “Propete zen den sârn kulemguwe, zo zen wangât um kâtik ândim mân nânġâm kwâtâtiwe? ²⁶ Propete zen Kristo sârn nam nânġâm nâ sumbem âsaknjan bâgibapkât sârn kulemguwe. Anutunâ nânġip, yatik âsageip.” ²⁷ Yatâ sârn nâ Mose sot Propete, zen zâkkâren kwap kulemguwe, zorat topnâ sârn muyagem zikip.

²⁸ Oi âim Emausi kamânân takâwe. Takâne Yesu zâk âibam oip. ²⁹ A zagât zo anġân kârânġânġawet. Oi itâ sâwet, “Mirâ mârum nâtiksap. Net sot tâpan.” Sâitâ zet sot ândibapkât nânġâziki mirin zâiwe. ³⁰ Nalem ninam ge tapnâ nalem mem sâiwap sârn mamun zikip. ³¹ Yatâ oi sinziknâ ânânġâri ek nânġâwet. Ek nânġitâ zobâ buġ op arip. ³² Oi zet itâ âragum sâwet, “Mâtâbân den dâtnâkom sinġi âlipkât topnâ dâtnâkoi umnik âbânġuap.”

³³ Yatâ sârn nâ zaat Yerusalem kamânân âburem âiwet. Âimnâ arâpnâ sot bukurâpzinâ mindum tatne muyageziġġawet. ³⁴ Muyageziġitâ itâ sârn

dâzâkowe, “Kembu zâk perâkġak zaatnâ Simon muyagenġġip.” ³⁵ Oi zet yatigâk mâtâbân Kembunâ muyagezikâm mirin nalem ziki igâwet, zorat den sinġi dâzânġowet.

Yesu zâk arâp muyageziġip.
(Mt 28:16-20; Mk 16:14-18; Yo 20:19-23)

³⁶ Arâp zen zorat den sinġi sârn tatne Yesu zâk osetzinan muyagem kinġâ itâ sârn dâzânġoip, “Umzin diim gei ândinek.” ³⁷ Zen eknâ pârâkpam kenġât op sâwe, “Wâkenâ muyagem gaap.” ³⁸ Sâne dâzânġoip, “Zen wangât kenġât op um zagât ue? ³⁹ Kin bitnâ iknek. zi ninak kinzan. Nâ sâknâ sunumnoot. Gâsunim iknek. Wâke zen yatâ zo buġâ.” ⁴⁰ Den yatâ sârn gutnâ kin biknjan zo tirâpzinġoip. ⁴¹ Oi sâtâre op dinâ mân nânġâm pârâkpam tatne mâsikâziġgâm sâip, “Nalem nâi zenġâren taap?” ⁴² Sâi saru zuunâ nâi oot sisinâ pindâwe. ⁴³ Pindâne mem mâtezinan kin neip.

⁴⁴ Oi itâ sârn dâzânġoip, “Nâ zen sot ândim itâ dâzânġom ândiwan. Mosegât den sot Propete zenġât ekabân sot Psalm ekabân nâgât den kulemguwe, zo bonnâ op nanġâbap.” ⁴⁵ Oi Kembuġât ekabân den ziap, zo sapsun zinġi nânġâm umzin pârôn sâip. ⁴⁶ Oi itâ sârn dâzânġoip, “Kristo nâgât itâ kulemguwe. Nâ sârn nam nânġâm momnâ sirâm karâmbut tap zaatpat.

47 Zorat ko kutsinginâ a hân dâp zengâren ari umziŋ melânje Kembuŋâ tosaziŋ birâbap. Nep zo Yerusalem kamânân topkwap tuubi.
 48 Zen kut nâi nâi âsageip, zorat siŋgi a ambân dâzângom ândibi.

49 Oi nângânek. Ibânandâ kut nâi zo zengât siŋgi sâm kâtigeip, zo sângongua gibap. Zorat zen kamân zi mân birâm mambât ândine ubâ imbaŋâ sângongua zengâren gibap.” (Zo Tirik Kaapum gibapkât sâip.)

*Yesu zâk sumbemân zarip.
 (Mt 16:19-20; Apo 1:9-12)*

50 Oi kamânân gâbâ diiziŋgâm âi Betania kamân gootŋan âim bikŋâ pam mâsop minziŋgip.
 51 Mâsop minziŋgâm zâmbam sumbemân zarip. 52 Oi zen sâtâre op Yerusalem kamânân âburem âiwe.
 53 Âburem sirâm dâp tirik namin zâim Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkŋaŋgâwe.

Zo yatik.

Yesugât singi âlip Yohaneņâ kulemguip.

Yesu zâk Anutugât sât.

1 Hân mân muyageibân sât zâk ândeip. Sât zâk Anutu sorâk ândeip. Oi zâk Anutuyâk op ândeip.

2 Topkwâkwatņâ zo zâk Anutu sot ândim gâip. 3 Sât zo Anutuņâ sâi kut nâi nâi aksik muyageziņgip. Kut nâi nâi, zo zâk buņâ mân muyageip.

4 Sât zâk ândiândigât mariņâ ândeip. Ândiândi zorâņ a zengât âsakņâ op âsageziņgip. 5 Nâtâtikņâ âsakņâ kwârakubam osim gâip.

6 Anutuņâ kore a nâi muyagei ândeip, kutņâ Yohane. 7 A zâkņâ âsakņangât den sâm muyagei a aksik âsakņâ mariņâ nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâbigât Anutuņâ sâņgongoip.

8 A zo, zâk âsakņâ mariņâ buņâ. Zâk yen âsakņâ mariņangât den sâm muyageziņgâbam âsageip. 9 Âsakņandâ narâk zoren muyagem ândeip. Oi zâkņâ a kamân dâp âsageziņgâmap. Zâk âsakņâ bonņâ uap.

10 Anutugât sât zâk hânân muyageip, zâkņak mârum Anutugât sâtât sâm hân muyageip. Oi gem gam muyagei hân

a ziņâ ekņâ topņâ mân nâņgâwe. 11 Zikņâ hânân gem gâi a ambân gakârâpņâ buku mân okņangâwe.

12 Ka nâmbutņandâ buku okņangâwe, zen Anutugât nan bârarâp upigât imbaņâ ziņgip. Nâmbutņâ zen zâkkât kutņâ nâņgâm, nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâme, zen zo yatâ otziņgâmap.

13 Anutugât nan bârarâp zo, zen a sep gilâmân gâbâ mân âsagime mo a dengât mân âsagime. Zen Anutuņâ sâi âsagime.

14 Sât zâk a opņâ âsagem osetniņan ândeip. Âsagei nen neule âsakņâ igâwen. Âsakņâ zo egindâ Anutu Ibâgât nanņâ kânok, zâkkât âsakņâ oip. Zâkņâ tânzâņgozâņgoņ sot den bonņâ, zo mem gem gâip.

15 Zâkkât topņâ Yohaneņâ sâm muyagem itâ dâzâņgoip, "Nâ zâkkât itâ dâzâņgowan. Bet âsagiap, zâk kândom ândeip. Nâ mân ândia ândim gâip, zorat zâk patâ op walânim ândiap."

16 Zâkņâ tânnâņgom âim ândimâp. 17 Mosenâ girem den Anutugâren gâbâ mem niņgip. Yesu Kristo, zâk ko tânnâņgonâņgo sot den bonņâ mem niņgip. 18 A niņâ Anutu mânâk igâwen. Ka nanņâ zâk Anutuyâk op ândeipņâ Ibâņangât âsan topņan tâpmapņâ den siņgiņâ mem ge sâm muyageniņgip.

Yohaneņâ zikņâ topņâ sâm

muyageziŋgip.

(Mt 3:1-12; Mk 1:7-8; Lu 3:15-17)

19 Yerusalem kamânân gâbâ Yuda a ziŋâ tirik namâ galem a sot tirik namâ kore a nâmbutŋâ sâŋgonzâŋgone Yohanegâren gam, gâ wan a ŋâi, sâmbâsikâm sânetâ topŋâ dâzâŋgoip. 20 Zâk topŋâ

mân kwâimbâm itâ sapsum dâzâŋgoip, "A bâliŋan gâbâ mâkâziŋgâbapkât mârumbâsâr, nâ zâk buŋâ. Nâ Kristo buŋâ." 21 Sâi ziŋâ mâsikâm sâwe, "Gâ Propete Elia?" Sânetâ sâip, "Nâ zâk buŋâ." Sâi sâwe, "Gâ Propete gâbapkât sâwe, zo?" Sâne dâzâŋgoip, "Buŋâ."

22 Oi ziŋâ sâwe, "Gâ wan a ŋâi? Sâŋgonnâŋgone gen, zo zeŋgâren âi dap sâmbâdâzâŋgonat? Gikaŋgât dap sâmat?" 23 Sâne dâzâŋgom sâip, "Propete Yesaianâ mârumbâsâr den sâmbâkulemgôip, zo nâgâren bonŋâ uap. Den zo itâ,

'Barâ kâtik, mirâ kamân âtâŋan a ŋâiŋâ âsagem den patâ itâ sâmbâmuyagem ândiap, "Kembugât mâtâp kârâmbâkubiknek." ' "

24 Sâi Parisaio a ziŋâ sâŋgonzâŋgone gawe, zen Yohane itâ mâsikâm sâwe, 25 "Gâ Kristo buŋâ, Elia buŋâ, Propete zo buŋâ oi wangât too sâŋgonziŋgâmat?"

26 Sâne Yohanenâ itâ sâmbâdâzâŋgoip, "Nâ tooyâk sâŋgonziŋgâman. Ka os-etziŋan a ŋâi muyagem

ândiap, zo mân ek nâŋge. 27 Zâk kândâtŋan gam taap. Zâk kâwali ŋâi zemŋâŋgap. Nâ yatâ zorâŋ irâ sikumbâgorem aria mân dâp upap."

28 Kut ŋâi ŋâi zo Betania kamânân Yodaŋ too nâmbutken muyageip. Zoren Yohanenâ too sâŋgonziŋgâm ândeip.

Yohanenâ Yesugât topŋâ sâmbâmuyagem dâzâŋgoip.

29 Haŋsâi Yesu gâi Yohanenâ ekŋâ a itâ sâmbâdâzâŋgoip, "Iknek. Râma gwambâ Anutugâren gâbâ gok, zâk hân dâp a zeŋgât tosaziŋ zâkkât kwâkŋan zâibap. 30 Zâkkât op itâ dâzâŋgowan. Bet âsagiap,

zâk kândombândeip. Nâ mân ândiwanân zâk ândeip.

31 Zorat zâk patâ op walânim ândiap. Mârumbâ zâkkât topŋâ mân nâŋgâwan. Isirae a den siŋgiŋâ dâzâŋgua nâŋgâbigât gamŋâ too sâŋgonziŋgâm ândiwan."

32 Yohane zâk yatâ sâmbâsâip, "Nâ Kaapumbâ nii kembâ yatâ opŋâ zâkkât kwâkŋan ge tâi egâwan.

33 Nâ mârumbâ mân ek nâŋga sâŋgonnogip, Anutu, zâkŋâ itâ sâmbâdâtnogip, 'Kaapumbâ a kwâkŋan ge pâmbap, zâkŋâ Tirik Kaapumbâ sâŋgonziŋgâbap.' 34 Yatâ âsagei ekŋâ itâ dâzâŋguan. Zi Anutugât nanŋâ."

Yesuŋâ a nâmbutŋâ gâsuziŋgip.

35 Mirâ haŋsâi Yohane sot azatŋâ, zen zorenâk âi

kirâwe. ³⁶ Kinetâ Yesuñâ zoren gâi Yohanenâ ekñâ azatñâ itâ dâzâkom sâip, "Egit. Ândiren zi râma gwamñâ, Anutugâren gâbâ gok." ³⁷ Sâi zet den zo nânghâm Yesu kândâtñan molim âiwet. ³⁸ Aritâ Yesuñâ puriksâm zikitñâ sâip, "Zet wan kêrum gabot?" Yatâ sâi zikñâ ziinj denân sâwet, "Raboni (niinj denân ko, Patâ), gâ mirâ ikâ zoren ândiat?" ³⁹ Sâitâ dâzâkoip, "Ga egit." Sâi zet zâk sot âi ândiwet. Mirâsiñ geibâ sâi zet zâk sot âi ândeitâ nâtiksâip. ⁴⁰⁻⁴¹ A zagât gawet, zekâren gâbâ a nâi kutñâ Andrea, Simon Peterogât munñâ. Zâkñâ zorenâk âim âtânâ muyagem itâ sâm dukuip, "Net a bâlijan gâbâ mâkâningâbapkât mârûm sâsân, Kristo, zâk muyagiet." ⁴² Yatâ sâmnâ Yesugâren diigi âiwet. Oi Yesuñâ ekñâ itâ sâip, "Gâ Simon Yohanegât nanñâ. Kutkâ Kepa san (niinj denân ko, kât kâtikñâ)."

*Pilipo sot Natanae
Yesugât a urâwet.*

⁴³ Mirâ hanşai Yesu zâk Galilaia hânân âibam Pilipo muyagemñâ itâ sâm dukuip, "Gâ târokwatnim molini." ⁴⁴ Pilipo zâk Besaida kamânân gok. Andrea sot Petero, zet zo gokñik. ⁴⁵ Piliponâ Natanae muyagem itâ sâm dukuip, "A zirat Mosenâ gurumin den ekabân kulemgop. Mârûm Propete a

zen yatik kulemguwe. A zâk muyagien, zâk Yesu, Yosepegât nanñâ, Nasarete kamânân gokñâ." ⁴⁶ Sâi Natanaenâ itâ mâbureip, "Nasarete kamânân dap yatâ a patâ âsagibap?" Sâi Piliponâ itâ sâm dukuip, "Ga eknan." ⁴⁷ Yatâ sâi Natanaenâ Yesugâren ari ekñâ sâip, "A zi Isirae a bonñâ. Umñan sarâ mân ziap." ⁴⁸ Yatâ sâi Natanaenâ mâsikâm sâip, "Dap yatâ opñâ topnâ nânghat?" Sâi Yesuñâ sâip, "Piliponâ mân diigigi wakum nak topñan kina geksan." ⁴⁹ Sâi Natanaenâ itâ sâm dukuip, "Patâ, gâ perâkñak Anutugât nanñâ. Gâ Isirae nenghât a kutâ patâ." ⁵⁰ Oi Yesuñâ itâ sâm dukuip, "Gâ wakum nak topñan taat, nânghâ zo dâgoga nânghâm ko nânghâm pâlâtân otnigat? Ek nânghat, zo yenñâ. Kut nâi nâi patâ ek nânghâm zâiban." ⁵¹ Yatâ sâmnâ sâip, "Nâ perâkñak dâgobâ. Sumbem pâronşai Anutugât sumbem a, zen a bonñâ nâgâren zâim gine zingitpi."

2

Yesuñâ sâi toonñâ waiñ oip.

¹ Sirâm zagât âki Kana kamânân, Galilaia hânân a ambân zagât mâpotzikânâm sii nalem mine gâip. ² Yesugât mamñâ Maria, zâk zoren âi taki ko Yesu sot arâpñâ, nen zop sâsânjan âiwen. ³ Zoren mindum nalem sot waiñ nem tâindâ

wain buŋ oip. Buŋ oi Yesu mamŋandâ dukum sâip, “Wainziŋâ buŋ uap.” Sâi Yesuŋâ itâ sâm dukuiŋ,
 4 “O ambân, gâŋâ nâ mân dâtnoban. Ninak nâŋgâbat dâp upat. Nâgât narâk, zo gâtâm mâte upap.”
 5 Yatâ sâi mamŋandâ kore a ambân itâ sâm dâzâŋgoip, “Den sâbap, zo lum kwâtâtibi.”
 6 Oi mirâ zoren âmaŋ kêrep patâ nâmburân kânok tâip. Yuda a zen âsâbâŋ kin bitziŋ too saŋgonŋâ nalemem namarâwe. Oi mirâ dâp âmaŋ yatâ kin ândeip.
 7 Oi Yesuŋâ kore a ambân itâ sâm dâzâŋgoip, “Too aam ga âmaŋân lokine giarik.” Sâi zen yatâ utne âmaŋ nâmburân kânok zo too piksâm nanŋip.
 8 Yatâ utne ko itâ sâm dâzâŋgoip, “Itârân zen torenŋâ aam nalemem galem agâren âinek.”
 9 Yatâ sâi zen aam galem agâren âine toonŋâ wain oi nalemem galem anŋâ nemŋâ wain zo wainŋ gâbâ mie sâm kwagip. (Kore a zen too âmaŋân aam lokine giarip, zenak wainŋât topŋâ nâŋgâwe.) Nalemem galem anŋâ a ambân meip, zo konsâi gâip.
 10 Gâi itâ sâm dukuiŋ, “Kândom wainŋ naamŋâ zingâne bet umziŋ gulip upâ sâi wainŋ naam buŋâ, zo zingâmen. Gâ ko purikgurik opŋâ wainŋ naamŋâ kwarakuna zei bet muyagiat. Zo âlip uat.”

11 Yesu zâk yatâ op Kana kamânân, Galilaia hânân sen mârât nep topkwapŋâ tuugip. Oi imbanŋanŋât

topŋâ, zo mem kâkŋan pâip. Oi arâpŋâ nen zo ekŋâ nâŋgâm pâlâtân kwâkŋanŋâwen.

12 Oi Yesu zâk Kana kamânân gâbâ Kapenaum kamânân ari mam murâpŋâ sot arâpŋâ molim âiwen. Sirâm nâmbutŋâ nen zoren ândiwen.

Yesu zâk Kembugât tirik namin zarip.

(Mt 21:12-13; Mk 11:15-19; Lu 19:45-46)

13 Yuda zenŋât kendon patâ kutŋâ Pasowa, zo mâte upâ sâi Yesuŋâ Yerusalem kamânân zarip.
 14 Yerusalem kamânân âi takâm tirik namin zari a donŋep zen râma, makau sot kembâ anŋâgwanŋâ utne a nâmbutŋâ zen Roma zenŋât kât sot Yuda zenŋât kât, zo hâukwap anŋâgwanŋâ op kirâwe.
 15 Yatâ utnetâ Yesuŋâ zingitŋâ tâkŋâ mem a sot râma makau zâŋgom molizingi âine kât nep tuuwe, zenŋât kât mem lokim tâtatŋâ kom kâbakŋei giarip.
 16 Oi kembâ mem kirâwe, zen itâ sâm dâzâŋgoip, “Zen Ibânanŋât namin kut ŋâi laŋ utne anŋâgwanŋâ namâ uap. Kut ŋâi ŋâiziŋ mem âinek.”
 17 Yesuŋâ yatâ oi arâpŋâ nen Kembugât ekabân den kulemem ziap, zo nâŋgâwen. Den zo itâ,
 “Gâgât namâgât opŋâ umnâ kârâp siap.”

18 Oi Yuda a zingâ itâ sâm mâsikâm sâwe, “Gâ yatâ uatŋâ top likuliku kulemem ŋâi tuuna iknâ.”
 19 Sâne

Yesuñâ itâ sâmbâ dâzângoip, “Zen tirik namâ zi kândañne nânâ sirâm karâmbut umñan tuum nanğâbat.”²⁰ Yatâ sâmbâ dâzângoi sâwe, “Patârâpninâ, zen tirik namâ zi kendon 46 tuum ândine âkip. Oi gânâ sirâm karâmbut umñan tuum nanğâbat sâmbâ sat?”²¹ Ka Yesu zâk sâknanğât op namin dâpkwap sâip.²² Yesu ândim moi Anutuñâ mângei zari arâpnâ nen den zo nânğâwen. Oi namâgât sâip, zo sot Kembugât ekabân zâkkât den nâmbutñâ ziap, zorat nânğindâ bonñâ oip.

Yesu zâk a nenğât topniñ ek nânğâmap.

²³ Yesu zâk kendonân Yerusalem kamânân top likuliku kulem nâmbutñâ tuugi a ambân pisuk, zinâ ekñâ zâkkât nânğâne bonñâ oip.²⁴ Yesu zâk a zengât topzin ek nânğâmap, zorat op ko a zengâren mân arip.²⁵ Zâknâ a nâigât topñâ ek nânğâbam a nâigâren mân mâsikâm nânğip. Zâk zikñak umziñan ek nânğâm nanğip.

3

Yesu sot Nikodemo den den urâwet.

¹ Parisaio a nâi ândeip, kutñâ Nikodemo. Zâk Yuda a zengât a patâ, zengât buku op ândeip.² A zorân nâtigân Yesugâren gam itâ sâmbâ dukuip, “Patâ, nen gâgât topkâ nânğen. Gâ a patâ, Anutugâren gâbâ gâin. Gâ sen mârât kulem top top

tuumat, zorat itâ nânğan. Anutuñâ gâ sot mân ândei sâi ko mân tuubat.”³ Sâi Yesuñâ mâburem dukuip, “Nâ perâknak dâgobâ. Nâi zâk âsaâsagin unakñâ mân âsagem ândibap, zo ko Anutugât um topñan mân bagibap.”

⁴ Sâi Nikodemonâ pârâkpam itâ sâmbâ mâsikip, “A nâi mârum patâ opñâ dap op âsaâsagin unakñâ âsagibap? Zâk mam kâmbonjan âburei dum zagâtñâ mimbapkât sat?”

⁵ Sâi Yesuñâ itâ sâmbâ dukuip, “Nâ perâknak dâgoba. Nâi zâk Kaapum sot too umñan mân âsagibapñâ Anutugât um topñan mân bagibap.⁶ Agât kâmboyân âsaâsagin, zâk ayâk. Ka a nâi, zâk Kaapumñâ umñan muyamuyagin, zâk Kaapungâren gokñâ.⁷ Zen âsaâsage unakñâ âsagibigât sa nânğâna mân kwakmak upap.⁸ Pibâ zâk lañ komap. Oi kwamitñâ nânğâme. Ikâ gâbâ gâmap, oi ikâ âi âkâmap, zo zen mân nânğâme. Oi nâi zâk Kaapungâren muyageip, zâkkât topñâ yatâ.”

⁹ Sâi Nikodemonâ mâburem itâ sâmbâ dukuip, “Zo dap op yatâ orotñâ?”

¹⁰ Sâi Yesuñâ itâ sâmbâ dukuip. “Gâ Isirae a zengât a sâtnandâ kwak-sat?”¹¹ Nâ perâknak dâgobâ. Nen kut nâi nâi ek nânğâmen, zo dâzângomen. Oi zen ko dinniñâ birâme.¹² Nâ hânân Anutuñâ

nep tuumap, zorat topnâ dâzângua mân nângâme. Oi sumbemân nep tuumap, zorat topnâ dâzângua dap dabân nângâne âkâbap? ¹³ A zengâren gâbâ nâinâ sumbemân mân zarip. Ka a bonnâ nâ sumbemân gâbâ gem gâwan. Nâ kânok sumbemân gâbâ gem gâwan. ¹⁴ Mârum mirâ kamân kâtiknjan Mosenâ mulum dâp tuum nagân mândip. Zo yatik narâk zi a bonnâ, nâ nagân nom kwânângânibigât sâsân. ¹⁵ Oi a zen nângâm pâlâtân kwatnibinâ ândiândi kâtik muyagibi.

¹⁶ Anutu zâk a zengât umnâ donbep gâsui nanjâ kânok, nâ sângonnogi gâwan. Oi zen nâ nângâm pâlâtân kwatnimnâ mân tâmbetagobi. Zen nâ nângâm pâlâtân kwatnim ândiândi kâtik muyagibigât sângonnogi gewan. ¹⁷ Nanjâ nâ a zengât tosazinjângât sâm kwâkâbatkât bunâ. A tânzângobatkât Anutuñâ sângonnogi gem gâwan. ¹⁸ Oi nâi zâk nângâm pâlâtân kwatnibapnâ zâkkât tosgât hâuñâ mân mimbap. Ka nâi zâk nanjâ nâ mân nângâm pâlâtân kwatnibapnâ tosa hâuñângât singi op zimbap. Wangât, zâk Anutu nanjâ kânok, nâgât mân nângâm pâlâtân kwatnigip, zorat. ¹⁹ Hâuñângât topnâ itâ ziap. Âsaknâ nânâ hânân ga a zinj nâttâtkât nângâne bonnâ oi âsaknâ nâ kândâtnowe. Orot mâmezinj bâlinjâ zeip,

zorat yatâ urâwe. ²⁰ Nâi zâk bâlinjâ opmapnâ âsaknâ kândâtkomap. Bâlinjandâ âsaknjan muyagei ikpegât âsaknjan mân gâmap. ²¹ Nâi zâk den bonnâ lubapnâ âsaknâ mâte upap. Oi kut nâi nâi opmap, zo Anutugât sâtkât opmap, zorat topnâ muyagibap.”

Yohanenâ Yesugât topnâ sâm muyageip.

²² Yesu sot arâpnâ, nen Yerusalem kamân birâmñâ Yudaia hân torenjan âi ândiwen. Zoren Yesu sot arâpnâ ninâ a ambân too sanjonzingâm ândiwen. ²³ Yohane ko zâk hân nâi kutnâ Aenon, Salim kamân nanjâmñan zoren a too sanjonzingâm ândeip. Zoren too donbep zeipkât a zen zoren mindum gane sanjonzingip. ²⁴ Narâk zoren Yohane tâk namin mân parâwe.

²⁵ Yuda a nâi sot Yohanegât arâp, zen bitzinj too sanjonsanjon zorat topnâ sâm âraguwe. ²⁶ Oi zinjâ Yohanegâren gam itâ sâm dukuwe, “Patâ, gâ Yodañ too nâmbutken ândina a nâi muyagei topnâ dâtnângoin. Zâk narâk ziren ga a too sanjonzingi a donbepnâ zâkkâren arie.” ²⁷ Sâne Yohanenâ itâ sâm dâzângoip, “Anutuñâ a nâi kâwali mân pindi ziknak dabân yatâ mimbap? ²⁸ Nâ itâ sâm dâzângowan, zo dap op kwâimbâbi. A bâlinjan gâbâ mâkâniñgâbapkât

mârum sâsân, nâ zâk buñâ. Nâ Kristo buñâ. Nâ kândom okñanğâm gaan. ²⁹ Ambân sinji sâmb pindâwe, zâkñâ ambân mariñâ. Oi ambân mem âkñâle patâ oi bukuñandâ nânğâm beknjan mem umâlep patâ upap. Nâ yatâ op umâlep nânğâbatkât narâkñâ zo mâte uap. ³⁰ Zâkkât ko zâizâiñ. Nâgât ko diim gibap.”

³¹ Ubâ geipñâ walâningâmop. Hânân gokñandâ hânğât sinji uen. Nen hânğât kut ñâi ñâi zorat den sâmen. Ka zâk ko sumbemân gâbâ geipñâ walâningâm nanğap. ³² Kut ñâi ñâi ek nânğip, zorat sinji sâmap. Oi a zen zâkkât diñâ birâme. ³³ Ka a nâmbutñâ ziñ diñâ nânğâme, zen itâ nânğâbi, “Anutuñâ sâi kâtikkâtiginj ândiap, zâk diñâ zo tângumap.” ³⁴ Anutuñâ a sânğonguip, zâk Anutugât denâk sâmap. Oi a yatâ zo ko Anutuñâ Kaapumñâ imbanâ pindâmap. ³⁵ Anutu Ibânğandâ nanñanğât umñâ gâsui zâkkât bikñan kut ñâi ñâi zo aksik pam nanğip. ³⁶ Nâi zâk nanñâ nânğâm pâlâtâñ kwâkñanğâm ândiap, zâk narâk ziren ândiândi kâtik mârum muyagiap. Oi ñâi zâk nanñâ kândâtkom diñâ birâm ândibapñâ ândiândi kâtik mân muyag-ibap. Buñâ. Anutuñâ kuk okñanğip tap zâibap.

4

Yesuñâ Samaria ambân ñâi sot den den oip.

¹ Parisaio a, zen Yesugât itâ nânğawe, “Zâkñâ a gâsâzânğom too sanğonziñğap, zo Yohanegât kâmut walâziñge.” ² Den zo yen sâwe. Yesu zikñak a too mân sanğonziñğip. Zâk yen sâi arâpñâ niñâ too sanğonziñğawen. ³ Oi Kembuñâ den zo nânğâm Yudaia hân birâm Galilaia hânân arip. ⁴ Samaria hân mâtâp arip.

⁵ Âimñâ Samaria hânân kamân ñâi kutñâ Sika, zoren takip. Kamân zorat nanğâmñan hân ñâi zeip. Mârumñan Yakobonñâ hân zo nanñâ Yosepe pindip. ⁶ Too lâmb ñâi zoren zeip, kutñâ Yakobogât too lâmb. Oi Yesu zâk mâtâp kârep âimñâ loreip. Oi mirâ bâkñan oi zoren takâm lâmb ginñan ge tap nânğip. ⁷⁻⁸ Yesu arâpñâ, nen nalem sânğân minam kamânân ârindâ Yesu zâk zikñik tâi Samaria ambân ñâiñâ too aabam gâip. Gâi Yesuñâ itâ sâmb dukuip, “Too ñâi aam nina nimbâ.” ⁹ Dukui ambân zorânj sâip, “Gâ Yuda anñâ, wangât Samaria ambân nânğâren toogât sat? Zo mân orotñâ.” Zo Yuda sot Samaria a buku buku mân op ândiwegât ambân zorânj den yatâ sâip. ¹⁰ Sâi Yesuñâ itâ sâmb dukuip, “Gâ Anutugâren gâbâ kut ñâi gâbap, zo sot nânğât topnâ mân nânğat. Nânğâm sâi ko nânğâren oletnina too takâtakânj gibam.” ¹¹ Sâi ambân zorânj itâ sâmb dukuip, “Too lâmb zi kârep. Gâ

too aañ âmañ buñgât too takâtakâñ ikâ gâbâ aaban? 12 Sâkuniñâ Yakoboñâ too lâmniñâ zi esip. Oi zâk sot narâpñâ sot râma makau gakârâpñâ, zen too zirik nem ândiwe. Gâ Yakobo walâm too takâtakâñ muyagibam sat?” 13 Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Too zi sâumñâ nem zagât nem ândibi. 14 Nâgât too ko nemñâ umgâ sânduksâbap. Nâi zâk too zo nimbapñâ toogât mân nângâm ândibap. Nâñâ too zo a nâi pinda umjan too takâtakâñ muyagem ze i zo ândiândiñ kâtikñâ ândibap.” 15 Sâi ambânñâ diñangât topñâ mân nângâm kwâkâmñâ itâ sâip, “Patâ, gâ too zo nina nem toogât zagât mân nângâbat. Oi ziren âsâbâñ toogât gâman, zo birâbat.”

16 Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Âi apkâ sâna kândiãngâm gâit.” 17 Sâi ambânñâ sâip, “Nâ apnâ buñâ.” Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ apkâ buñâ, zo âlip sat. 18 Gâ a bâtnâmbut mem birâziñgin. Oi irabot miat, zo apkâ buñâ. Zorat gâ den perâkñak sat.” 19 Sâi ambânñâ itâ sâip, “Patânâ, gâ nâgât topnâ dap yatin nângat? Nâ irabot zi nângan. Gâ Propete a nâi ândiat. 20 Zorat sâna nângâbâ. Sâkurâpniñâ, zen bakñâ ziren Anutu mâpâsem ândiwe. Ka Yuda a zen ko Yerusalem kamânân Anutu mâpâsem ândinat sâm sâme.”

21 Oi Yesuñâ ambân itâ sâm dukuip, “Ambân, gâ dâgoga nângâ. Narâk nâi mâte upâmap. Narâk zoren bakñâ ziren mo Yerusalem kamânân zorenâk buñâ. Zoren mo zoren âlipñâ. 22 Samaria a, zen topñâ mân nângâm mâpâsime. Yuda a, nen ko topñâ nângâm mâpâsimen. Oi Anutuñâ kubikkubikniñâ, zo Yuda a nenngâren pâip.

23 Narâk nâi mâte upap. Oi zi mârûm mâte uap. Zoren kâmut gakârâpñâ bonñâ, zen Kaapum sot op umziñandâ Anutu mâpâsibi. Ibâ zâk a yatâ zo mâpâseñangâbigât nângâmmap. 24 Anutu zâk Kaapum mân igikñâ. Zorat zâk mâpâsime, zen Kaapum sot opñâ mâpâsime. Yatâ upi, zo ko mâpâmâpâse bonñâ.” 25 Sâi ambânñâ itâ sâm dukuip, “Nâ nângan. A bâliñan gâbâ mâkâningâbapkat mârûm sâsân, zâk gâbap. A zo muyagemñâ kut nâi nâi zorat sâm muyagem niñgâbap.” 26 Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “A zo, nâ.”

27 Yatâ sâm tâi arâpñâ nen gawen. Gam ambân sot den âraguwet, zorat nângâm imbanâniñ buñ oip. Wangât ambân sot den uat sâm mâsikânam nângindâ yâmbârei birâwen. 28 Oi ambân zâk too âmañ birâm sârârâk kârâm âim kamânân âim a ambân itâ sâm dâzãngoip, 29 “Zen gam a nâi zi iknek. Nâ kut nâi nâi orâwan, zo aksik sâm

muyagem nanġap. A bâlijan gâbâ mâkâniġgâbapkât mârum sâsânġ, zo zi motġâi.”

³⁰ Oi kamânân gâbâ â ambân pisuk, zen Yesugâren gawe.

³¹ Gam tatne Yesu arâpġâ niġ itâ sâmb dukuwen, “Patâ, nalemb ne.” ³² Sâindâ itâ sâmb dâtnânġoip, “Nalemb tobat nġâ zemniġap, zo mân nânġe.”

³³ Zo yatâ sâi arâpġâ niġ itâ âraguwen, “Nalemb zo nġâiġâ mem ga pindap?” ³⁴ Sâindâ Yesuġâ itâ sâmb dâtnânġoip, “Sanġonogip, zâkkât den lum nepġâ tuuman, zorân nalemnâ uap.

³⁵ Zen itâ nânġâme, ‘Kâin kimembut âki kâlamân nalemb bonġâ muyagiġap.’ Ka nânġâ dâzânġua nânġânek. Zen zaat kâlam zi iknek. Bon muyamuyagiġ narâk mâte uap. (A ambân kamânân gâbâ gam tarâwe, zenġât op sâip.) ³⁶ Nġâi zâk nalemb bonġâ mem mindubapġâ, zorat sâġġân mibap. Oi bonġâ zo ândiândi kâtikkât siġġi upap. Oi nep kârâm kâmerip sot bon mem zarip, zet ârândânġ sâtâre upabot. ³⁷ Oi den nġâi Kembuġât ekabân ziap, zo kâtigiġap. Den zo itâ,

‘Nġâiġâ nep kârâm kâmitmap. Nġâiġâ ko bonġâ mei zâibap.’

³⁸ Nânġâ zen mân kârâm kâmirâweyân bonġâ mimbiġât sâmb ziġġâwan. Mârum a nâmbutġâ nep zo tuumb ândinetâ bonġâ muyagei zen yen galem op bonġâ mem ândie.”

³⁹ Samaria ambân zo zâk kamârâp itâ sâmb dâzânġoip,

“A zi kut nġâi nġâi orâwan, zorat topnâ pisuk sâmb muyagiġap.” Den zorat a ambân donġbepġâ Yesu nânġâm pâlâtân kwâkġanġâwe.

⁴⁰ Yesuġâ arâpġâ nen den dâtnânġom tâi a ambân ziġġ kamânân gâbâ gam Yesugâren takâm zen sot ândibapkât dukuwe. Sânetâ ko sirâm zagât zen sot ândeip. ⁴¹ Yesuġâ siġġi âlip dâzânġoi donġbep patânġâ nânġâmġâ, nânġâm pâlâtân kwâkġanġâwe.

⁴² Oi zen ambân zo itâ sâmb dukuwe, “Kândomb ġâġât dengât op nânġâm pâlâtân kwâkġanġen. Irak ko niġġak diġâ nânġâm itâ nânġâm kwâtâtien. Zâk perâkġak a hân dâp nenġât kubikkubik a op ândiap.”

Yesuġâ katep nġâi mâsekġoot kubigiġ.

⁴³ Yesu zâk sirâm zagât ândimġâ Galilaia hânân arip.

⁴⁴ Yesu zâk zikġak itâ sâip, “Propete a nġâigât kutsiġġiġâ kamân toren toren laġ kârâm âimap. Kamârâpġâ ziġâ ko zâkkât nânġâne yenġâ opmap.”

⁴⁵ Yesuġâ Galilaia hânân taki Galilaia a ziġâ buku okġanġâwe. Zen mârumġan Yerusalem kamânân âine kendon patin nepġâ tuugi igâwe, zorat yatâ okġanġâwe.

⁴⁶ Kana kamânân Galilaia hânân mârum sâi toonġâ waiġ oip, zoren dum âi takip. Kapenaumb kamânân a sâtġâ nġâi ândeip, zâkkât nanġâ mâsek op zeip.

47 Yesu zâk Yudaia hânân gâbâ âburem Galilaia hânân gaap sâne a sâtñâ zorânâ nânghâm Kana kamânân âimñâ Yesu muyagem nanñâ mumbam op zeip, zo kubikñangâbapkât dukuiip. 48 Oi Yesuñâ itâ sâmb dukuiip, “Nâ sen pup kulem mân tuuga dap op dinnangât nânghâne bon upap?” 49 Oi a sâtñâ zorân itâ sâip, “Patâ, nannâ mombapkât kek gâban.” 50 Sâi Yesuñâ itâ sâmb dukuiip, “Gâ yen âi. Nangâ ko âlip uap.” Yatâ sâi a zo Yesugât den nânghi bon oi arip. 51 Zâk mâtâbân ari kore a ziñ gam sâwe, “Nangâ mârum âlip op taap.” 52 Sâne âlip oip, zorat narâkñangât mâsikâziñgi sâwe, “Muka mirâ bâkñan, zoren sâkñâ sânduksâip.” 53 Yatâ sâne a sâtñâ zâk topñâ itâ nânghip, “Narâk zoren Yesuñâ sâñgonnom sâip, ‘Nangâ âlip uap.’” Oi zikñâ sot a ambân kâmut gakârâpñâ, zen Yesu nânghâm pâlâtân kwâkñangâwe. 54 Yesu zâk Yudaia hânân gâbâ Galilaia hânân âburem âi sen mârât nep tuugi sâp zagât oip.

5

Yesu zâk Betesida too dengân sâtñan a ñai kubigip.

1 Yuda zengât kendon patâ ñai mâte oi Yesu zâk Yerusalem kamânân zarip. 2 Oi Yerusalem kamânân poñ kâtikñâ kirip, zoren mâtâp ñai kirip, zorat kutñâ râma zengât mâtâp. Mâtâp zorat

nanghâmñan too dengân ñai zeip, kutñâ Betesida. Zorat sâtñan mirâ bâtnâmbut tâip. 3-4 Mirâ zoren a mâsekziñoot sot sen ñâtâtik sot kin bitziñ bâlîñâ sot sâkziñ giginâ, zen zem ândiwe. (Kembugât sumbem a ñainñâ narâk ñain ñain gem ga toin geim golançoip. Yatâ oi mâsek a ñai kâdom toin giarip, zâk mâsek okñangip, zo buñ oip.) Zorat zen too kwamit oi nânghanat sâmb mambâtmarâwe. 5 Oi zoren a ñai zeip. Zâk kiñ bikñâ bâlîñ oi zem tâi kendonñâ 38 âkip. 6 Yesu zâk a zo ekñâ narâk kârep ziap sâmb mâsikâm sâip, “Gâ sâkkâ âlip upapkât otgigap?” 7 Sâi ko sâip, “Patâ, ñainñâ ândim too kwamitsâi toin diinim gei nâbanbap? Oi ninak geibâ sa a ñainñâ walânim kek geimap.” 8 Sâi Yesuñâ itâ sâmb dukuiip, “Gâ zaat isen koremgâ lum âi.” 9 Sâi zorenâk sâkñâ âlip oi zaatñâ isen koremñâ mem arip. Sirâm zoren Yuda a zengât kendon narâk oi Yesuñâ a zo kubigip.

10 Zorat Yuda a nâmbutñâ ziñ a âlip oip, zo itâ dukuwe, “Itârânñ kendonân isen koremgâ lum ariat, zo mân orotñâ. 11 Sânetâ itâ sâmb dâzânçoip, “Kubikniñgipñâ itâ dâtnogap, ‘Gâ isen koremgâ mem âi.’” 12 Sâi mâsikâm sâwe, “Isen koremgâ mem âi sâmb dâgogap, zâk kutñâ ñai?” 13 Sâne kubikñangip, zorat kwagip. Oi Yesu zâk a kâmut kirâwe,

zenġât oserân ġâbâ tik arip.
 14 Bet Yesuġâ a zo tirik namin
 muyagem ġirem den itâ
 dukuip, “Ġâ sâkkâ âlip uap.
 Oi kut nġâi nġâi yâmbâtġâ
 muyageġibapkât bâliġâ dum
 zagâtġâ mân upan.” 15 Sâi a
 zo Yesu ek nâġġâm âi Yuda a
 sâtġâ itâ sâm dâzâġgoip, “A
 kubikniġap, kutġâ Yesu.”

16 Yesu zâk kendonân
 nep yatâ tuuġipkât Yuda a
 sâtġâ, ziġ kâsa miġaġġâwe.
 17 Yatâ utne Yesuġâ itâ sâm
 dâzâġgoip, “Ibânâ Anutu,
 zâk nep tok tuum ândim
 ġâmap. Oi nâ yatik nep tuum
 taan.” 18 Yesu zâk kendonân
 a kubigip sot Anutuġât ibânâ
 sâip, zorat Yuda a sâtġâ
 ziġ nâġġâne bâliġ oi Anutu
 hutkum sap sâm kunam sâm
 kâtigiwe.

*Yesu zâk hâuġaġġât den
 sâm kwâkâbapkât imbanġâ
 zemġaġġap.*

19 Yesu zâk itâ sâm
 dâzâġgoip, “Nâ perâkġak
 dâzâġġua nâġġânek. Nannġâ
 nâ ninâ umġât nep mân
 tuuman. Ibânâ zâk nep tuuġi
 ekġâ yatik tuuman. Ibânâ
 zâk tuumap, zo yatik nannġâ
 nânġâ tuuman. 20 Ibâ zâk
 nannġâ nâ nek umġâ nâġġâren
 kinmapkât nep tuumap, zo
 yatik tirâpnomap. Oi nep
 zi ikse, zorik buġâ. Nep
 zâizâiġâ tirâpnogi zen ekġâ
 nâġġâne imbanġâ upap. 21 Zo
 itâ. Ibâ zâk a mumuġâ
 mâġġiziġġi zaat ândime.
 Nannġâ nanġâ yatik a mumuġâ
 nġâi mâġġibâ sâm mâġġibat.
 22 Ibâ zâk nannġâ nâ a

zenġât topziġ sâm kâkġan
 kwatziġġâbatkât nep zo sâm
 nigip. 23 Zen Ibâ hurat
 kwâkġaġġâme, zo yatik
 nannġâ nâ hurat kwatnibigât
 yatâ oip. Nġâi zâk nannġâ
 nâ mân hurat kwatnibapġâ
 Ibânâ sâġġonnogip, zâk mân
 hurat kwâkġaġġâbap.

24 Nâ perâkġak dâzâġġua
 nâġġânek. Nġâi zâk dinnâ
 nâġġâbapġâ sâġġonnogip,
 zâk nâġġâm pâlatânġ
 kwâkġaġġâbap. Oi a
 zo ândiândiġ kâtikġâ
 mem ândiap. Zâk mu-
 muġâ kândâtkum ândiândiġ
 kâtikġâ muyagiap. Zâk
 tosanġaġġât hâuġâ mân
 mimbap.

25 Nâ perâkġak dâzâġġua
 nâġġânek. Narâk zi mâte
 uap, zoren a sâkziġ wâġân
 umziġ mumuġ ândie, zen
 Anutu nannġâ ninâ den
 nâġġâm umziġ kubikaġġi
 ândiândi kâtik mâte op
 ândibi. Oi yatigâk narâk nġâi
 mâte upabân a mumuġâ
 zo, ziġâ Anutu nannġâ nâġġât
 dinnâ nâġġâm zaat ândiândi
 kâtik ândibi. 26 Ibâ zâk
 ândiândi mariġâ ândiapkât
 nannġâ nâ ândiândi mariġâ
 op ândibatkât sâm nigip.
 27 Oi nâ a bonġâ ândiangât
 a tosaziġ hâuġaġġât den
 sâm kwâkâbatkât sâm
 nigip. 28 Zen den zo
 nâġġâne mân kwakmak
 upap. Narâk nġâi mâte
 upap, narâk zoren a mu-
 muġâ hanzâġġone zie, zen
 nannġâ nâġġât den nâġġâmġâ
 ġwâlâ op zaat nanġâbi.

29 Ândiândi âlip ândiwenjâ dinnâ nângâm zaatjâ ândiândi kâtik mem ândim zâimambi. A nâmbutjâ ândiândi bâlij ândiwenjâ zaatjâ tosazinjângât hâuñjâ mimbi.

30 Nâ ninâ umgât nep yatâ zo âlip mân tuubat. Ibânângât sâtkât hâuñjângât den sâm kwâkâman. Zo yatâ op hâuñjângât nep tuuga dâp upap. Zo ninâ den buñjâ, sângonnogip, zâkkât den.”

Anutujâ nanñjângât topñjâ sâm muyagemap.

31 “Ninak topnâ sâm muyagia mân dâp upap. 32 Topnâ a ñâinjâ sâm muyagemap. Oi nâ nângan, topnâ sâm muyagei bonñjâ uap.

33 Zen Yohanegâren sâm mâsikâne nâgât den bonñjâ sâm muyageip. 34 Oi anjâ topnâ sâm muyagibigât mân sâman. Zen topnâ nângâm ândiândigât mâtâp lânbigât sâman. 35 Yohane zâk kârâp âsakñjâ patâ op âsageziñgip. Zen zâkkât âsakñjâ zo ek âkñjâlem mâik ñâi ândiwe.

36 Nâgât topnâ sâm muyagemap, zo Yohane yatâ buñjâ. Zo tobat ñâi. Nepnâ tuuman, zorâñ topnâ sâm muyagemap. Ibânandâ nep sâm nigip, zo tuumñjâ bonñjâ muyageman. Yatâ op ândia topnâ muyagemap. 37 Ibânâ sângonnogip, zâk zikñjâ topnâ sâm muyageip. Zen ko den lânduñ gâbâ gâi mân nângâwe. Zen holi tobatñjâ mân igâwe. 38 Zen nâgât den nângâm mân nângâm pâlâtân

kwatnige, zorat topñjâ itâ. Zen sângonnogip, zâkkât diñjâ umziñan mân pane zemap. 39 Zen Kembugât ek-abân itâ nângâm sâlâpkume, ‘Andiândi kâtikât mâtâp zoren zeï kârum muyaginâ.’ Oi zorâñ nâgât topnâ sâm muyagemap. 40 Oi zen den zo sâlâpkumñjâ nâgâren gam ândiândi kâtik muyagime? Buñjâ. Nâgâren mân game.

41 Nâ anjâ sâm âlip kwatnibigât mân sâman. 42 Zengât topziñ zitâ nângan. Umziñ Anutugâren mân kinmap. 43 Nâ Ibânângât sâtkât zengâren gewan. Ga ko zen buku mân otniwe. Gâtâm a ñâinjâ zikñjâ umgât gâi zâk buku okñjângâbi. 44 Zen ziiñak sâm âlip kwarângâm ândime. Kembuniñ kânok, zâkñjâ sâm âlip kwatziñgâbapkât mân nângâme. Oi dabân nângâm pâlâtân kwatnibi? 45 Zen nâgât itâ mân sâbi, ‘Zâk Ibâgâren nenngât sâm bâlij kwâpap.’ Yatâ buñjâ. Zen Mosegâren pâlâtân upme. Ka Mosenjâ zen sâm bâlij kwatziñgâbap. 46 Wangât, Mosenjâ den kulemgui, zo nâgât op kulemgui, zorat. Zen zâkkât den nângâm sâi nâgât den nângâbe. 47 Ka zen Mosegât den birâmñjâ nâgât den dabân nângâbe?”

6

Yesujâ a 5 tausen nalem ziñgip.

(Mt 14:13-21; Mk 6:30-44; Lu 9:10-17)

1 Yesuñâ den yatâ sâmbanngâmñâ Galilaia saru kutñâ ñâi Tiberia, zo walâm nâmbutken arip. 2 Ari a ambân donbepñâ a sisi mâsek kubikziñgi igâwegât molim aiwe. 3 Yesu zâk arâpñâ nen diiniñgi barin zâi tarâwen. 4 Narâk zoren Yuda zenngât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte oip. 5 A ambân donbep patâ gane Yesuñâ ziñgitñâ Pilipo mâsikâm sâip, “Nalem ikâ gâbâ sângân mem a ambân donbep patâ ziñgindâ dâpziñ upap?” 6 Yesu zâk zo yatâ zo upat sâmbanngâm ñangi zeï yen mâsikip.

7 Oi Pilipoñâ itâ sâmban dukuip, “Kât 2 handeret yatâ zorân kwâlâm ziñgindâ mân dâpziñ upap.” 8 Sâi arâpñâ nenngâren gâbâ a ñâi kutñâ Andrea, Simoñ Peterogât munñâ, zâkñâ itâ sâip, 9 “Katep ñâi ziren ândiap. Zâkñâ nalem bâtnâmbut sot saru zuu zagât tâkñangap. Oi a ambân donbep patâ zirânñâ ziñgindâ dâpziñâ mân upap.” 10 Sâi Yesuñâ sâip, “A ambân dâzângone mindum ge tatnek.” Oi zoren hibuk hân langaat zeip, zorat kwâkñan a tenngâziñ 5 tausen yatâ zorân ge tarâwe.

11 Yesuñâ nalem zo memñâ sâiwap sâmban a tarâwe, zo kâsâpkum ziñgip. Oi saru zuu zo yatik kâsâpkum ziñgip. 12 Nalem nem âkon opñâ Yesuñâ arâpñâ itâ sâmban dâtnânngoip, “Buputñâ zen bâliñ opapkât sândunek.”

13 Oi nen nalem bâtnâmbut zorat buputñâ sânduindâ irâ kiin zagât piksâip.

14 A amban zen sen mârât mân igikñâ, zo ekñâ sâwe, “Propete patâ a nenngâren âsagibapkât sâsân, zo perâkñak a zi.”

15 Oi zen Yesu haamgumñâ bitziñandâ gâsum a kutâ kwânânngânam utne ziñgit nânngâm birâziñgâm zikñik barin zarip.

Yesuñâ saru kwâkñan lân lân arip.

(Mt 14:22-23; Mk 6:45-52)

16 Mirâ ñâtiksâisâi arâpñâ nen saru sâtñan geiwen.

17 Geimñâ Kapenaum kamânân âinam wanngâyân zâiwen. Oi mirâ ñâtiksâi ko ârindâ Yesu zâk zikñik zoren tâip. 18 Oi pibâ kâtikñâ koi saru âbânngoi aiwen. 19 Oi nen sak birâm kom aleindâ ari saru tânâmñan ârindâ Yesu zâk saru kwâkñan lân lân âim wanngâ gootñan gâi ekñâ pârâkpam kenngât urâwen. 20 Yatâ oindâ Yesuñâ nânngonsâm sâip, “Ninak gaan. Mân kenngât utnek.” 21 Yesu wanngâyân kopgâbapkât sâtâre urâwen. Kopgâi zorenâk hân âinam sâwenân, zo âi takâwen.

A zen Yesu kulem sen mârâtkât opñâ dukuwe.

22 A kâmut patâ, zen saru nâmbutken zine hanngâip. Hanngâi itâ sâwe, “Muka ñâtiksâi wanngâ kânok tâi iksen. Zoren arâpñâ Yesu pam ziñjik arie.” 23 Zo yatâ nânngâm tatne Tiberia

hânân gâbâ wanğâ nâmbutnâ Kembunâ nalem zingip, zoren takâwe. ²⁴ Takâne a ambân zen Yesu sot arâpnâ kâruzingâm wanğâyân zâim Kapenaum kamânân âi kâruzingâwe.

²⁵ Zen saru nâmbutken âim kârum muyagemnâ itâ sâmb dukuwe, "Patâ, gâ dâunjan zi gâin?" ²⁶ Mâsikâne itâ sâmb dâzânngoip, "Nâ perâknjak sa nânğânek. Nâ top liku kulem tuuga ikme, zorat bunâ. Nalem zingâ nem âkon urâwe, zorat molinige.

²⁷ Nalem nemnâ ândim mumbi, zorat umziņ mân pane zimbap. Nalem nem ândiândi kâtik ândibi, zorat umziņ pane zimbap. A bonğâ, nâ Anutu Ibânandâ nalem zo zingâbatkât gâsum sâlâpnogip. Nâ ândiândi kâtiknâ nalem, zo zingâbat."

²⁸ Sâi zen itâ mâburem dukuwe, "Sânan. Anutunâ wan nep tuum ândinatkât nânğâmap?" ²⁹ Sâne Yesunâ itâ sâmb dâzânngoip, "A sângonnogip, nâ nânğâm pâlâtân kwatnibi, zo Anutugât nep." ³⁰ Sâi den itâ sâmb dukuwe, "Gâ top likuliku kulem nâi tuuna eknâ nânğâm pâlâtân kwatginat. Wan nep nâi tuuban?"

³¹ Sâkurâpnin, zen Mose sot mirâ kamân kâtiknjan ândim nalem kutnâ Mana, zo nem ândiwe. Oi zorat den kulem nâi itâ ziap,

'Sumbemân gâbâ nalem zingâ nem ândiwe.'

Nalem sumbemân gâbâ gem gâip, zorat den.

³² Oi Yesunâ itâ sâmb dâzânngoip, "Perâknjak sa nânğânek. Sumbemân gâbâ nalem bonğâ, zo Mosenâ mân muyagem zingip. Ka Ibânandâ sumbemân gâbâ nalem bonğâ zingâmap.

³³ Nâ sumbemân gâbâ gem hân a ândiândi muyagem zingâman. Nâ Anutugâren gâbâ nalem bonğâ uan."

³⁴ Sâi itâ sâmb dukuwe, "Kembu, gâ narâk dâp nalem zo niņğâmâmban." ³⁵ Sâne itâ sâmb dâzânngoip, "Ândiândigât nalem ko nâ. Nâi zâk nânğâren ga pâlâtân upap, zâk nalemgât mân mumbap. Oi nâi zâk nâ nânğâm pâlâtân kwatnibap, zo ko toogât mân nânğâbap.

³⁶ Nâ itâ dâzânnguan. Zen nâ neknâ mân nânğâm pâlâtân kwatnime. ³⁷ Ka Ibânandâ nânğât siņgi sâip,

a ambân zo zen ko nânğâren gam nanğâbi. Oi a ambân zing nânğâren gane mân molizingâbat. ³⁸ Sumbemân gâbâ gewan, zo ninâ den lubatkât bunâ. Sângonnogip, zâkkât den lubatkât gewan.

³⁹ Ibânandâ a ambân nânğâren zâmbanmap, a zo zen tâmbetagobegât galemziņ uandâ hânğât narâk âkâbabân zoren hâlâluyâk mânğizingâ zaatpi. Sângonnogip, zâkkât den zo yatâ ziap. ⁴⁰ Nanğâ nâ neknâ nânğâm pâlâtân kwatnibi, zo ko ândiândi kâtik ândibi. Ibânangât den zo yatâ ziap. Oi nânğâ narâk patin mânğizingâ zaatpi."

Yesu zâk ândiândi kâtikkât nalem

⁴¹ Yesu zâk sumbemân gâbâ nalem bonjâ, zo nâ sâipkât Yuda a sâtjâ, zinjâ nângâm bâlij kwâkņangâwe.

⁴² Oi itâ sâwe, “A zi zâk wangât itâ sap, ‘Nâ sumbemân gâbâ gewan.’ Topņâ nângâmen. Zâk Yesu, Yosepegât nanjâ.” ⁴³ Sâne Yesujâ itâ dâzângom sâip, “Zen mân nângâne bâlij oik.

⁴⁴ A űai zik umgât nâgâren gâgaņ, zo mân taap. Ibâ sângonnogipņâ sâi âlip nâgâren gâbap. Oi nâ a itâ zo narâk patin mumuņan gâbâ mângibat. ⁴⁵ Propete zengât ekabân den itâ ziap,

‘Anutu zikņak a sinji âlip dâzângoij nângâbi.’

Nâi zâk Ibânandâ sinji âlip dukui nângâbap, zâk nâgâren gam târokwatnibap.

⁴⁶ A zen Ibâ mân igâwe. Anutugâren gâbâ gem gâwan, nâ ninak Ibâ egâwan. ⁴⁷ Nâ perâkņak dâzângua nângânek. Nâi zâk nângâm pâlâtâņ kwatnimapņâ ândiândi kâtik miap.

⁴⁸ Ândiândi kâtikkât nalem nâ. ⁴⁹ Sâkurâpziņâ, zen mirâ kamân kâtikņan nalem kutņâ Mana, zo nem ândimņâ mom naņgâwe.

⁵⁰ Ka sumbemân gâbâ nalem nemņâ mân mumuņâ, zo ko nâgâren ziap. ⁵¹ Nâ sumbemân gâbâ ândiândigât nalem mem gewan. Nalem zo nâ. Zorat űai zâk nâgâren gâbâ nalem zo nem ândiândi kâtikņangât sinji

upi. Sâknandâ nalem uap. Zo a zinjâ ândiândi muyagibigât zinjâbat.”

⁵² Yuda a sâtjâ ziiņak itâ âragumņâ sâwe, “A zirâņâ dap op sunumņâ niņgi ninatkât sap?” ⁵³ Sâne

Yesujâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâkņak dâzânguan. Zen a bonjâ nâgât sunum sot gilâm mân nimbi, zo ko umziņan ândiândi mân muyagibap.

⁵⁴ Nâi zâk nâgât sunumnâ sot gilâmnâ nimbapņâ ândiândi kâtik mimbap. Oi narâk patin mumuņan gâbâ mângia zatpap. ⁵⁵ Nâgât sunumnâ, zo naleme bonjâ. Nâgât gilâmnâ, zo too bonjâ.

⁵⁶ Nâi zâk nâgât sunum sot gilâm nimbapņâ, zâk nâ sot pâlâtâņ op ândibap. Oi nâ zâk sot pâlâtâņ op ândibat. ⁵⁷ Ândiândi marinjâ, Anutu Ibâ, zâkņâ sângonnogi gewangât

Ibânaņgât op ândiman. Oi űai zâk nâ ninibapņâ nâgât op ândiândiņ muyagem ândibap. Umņandâ nâ sot pâlâtâņ upapņâ sumbemgât sinji upap. ⁵⁸ Sumbemân gâbâ naleme, zorat topņâ itâ ziap. Sâkurâpziņ

Mana naleme niwe, zo yatâ bujâ. Zen nemņâ ândim muwe. Kâ nâgâren gâbâ naleme zo nimbap, zâk ândim zâimâmbap.” ⁵⁹ Yesu zâk Kapenaum kamânân mâpâmâpâse namin ândim den zo dâzângoip.

Yesu zâk ândiândi

kâtikkât den mem gem gâip.

⁶⁰ Yesugât a ambârâpñâ, neŋgâren gâbâ doŋbepñâ den zo nâŋgâm sâwe, “Den zi nâŋgindâ yâmbâtñâ uap. Den zirat topñâ dap yatâ nâŋgânat?” ⁶¹ Oi sâm âkon utne Yesuñâ umziŋan ek nâŋgâm itâ sâm dâzâŋgoip, “Den zi nâŋgâne bâliŋ uap?”

⁶² A bonñâ nâ âburem ândiwanân zaria nâŋgâne dap upap? ⁶³ Sâkkât sunum zorâŋ ândiândi muyagemap, zo mân ziap. Ândiândi muyagemap, zo Kaapumgât nep. Den dâzâŋguan, zo Kaapum sot ândiândigât den. ⁶⁴ Oi zengâren gâbâ a nâmbutñandâ mân nâŋgâm pâlâtâŋ kwatnime.” A Yesugât den birâbi, zo kânŋan nâŋgip. Oi a Yesu tirâpžâŋgoi gâsum kumbi, zo yatik kânŋan nâŋgip. Zorat den yatâ dâtnâŋgoip.

⁶⁵ Oi den ñai itâ târokwap sâip, “Zorat itâ dâzâŋguan. Ibânandâ a ñai imbañâ mân pindi ko dap op nâgâren gam nâ sot pâlâtâŋ upap? Yatâ zo mân taap.”

⁶⁶ Narâk zoren a ambân kâmut gakârâpñâ, neŋgâren gâbâ doŋbepñâ zâk sot ândiândiŋangât âkon op birâŋangâm âiwe.

Peteroñâ Yesugât topñâ sâm muyageip.

⁶⁷ Yatâ utne Yesuñâ arâp kiin zagât itâ sâm mâsikâniŋgip. “Zen yatik nâbam âinam se?” ⁶⁸ Sâi Simoŋ Peteroñâ itâ sâm dukuip, “Kembu, nen gâ

birâgim ñaigâren âinat? Gâ kânokñâ ândiândi kâtikkât den mem ândiat. ⁶⁹ Nen gâ nâŋgâm pâlâtâŋ kwatgimñâ itâ nâŋgâmen. Gâ tirik a. Anutugâren gâbâ gâin.”

⁷⁰ Yatâ sâi Yesuñâ itâ sâm dâtnâŋgoip, “Nâ a kiin zagât, zen gâsum sâlâpžângowan. Oi dap yatâ zengâren gâbâ a ñaiñâ Sataŋgât a uap?” ⁷¹ Zâk Yuda, Simoŋgât nanñâ, Karioto kamânân gok, zâkkât nâŋgâm sâip. Yuda zâk arâp kiin zagât neŋgât kâmurân gokñâ. Oi zâkñâ ândim Yesu tirâpžâŋgoi kâsarâpñâ ziŋ gâsum kuwe.

7

Yesugât murâpñâ, zen mân nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkŋangâwe.

¹ Kwâkŋan Yerusalem kamânân Yuda a sâtnâ ziŋâ Yesu kunam den sâne Yesuñâ zorat siŋgi nâŋgâm Yudaia hân birâm Galilaia hânân âim gam ândeip. ² Yatâ oi Yuda zengât hâmbâ silep kendon mâte oip. ³ Yesu murâpñâ, ziŋ itâ dukuwe, “Gâ hân zi birâm Yudaia hânân âimñâ kulem top top tuumat, zo ândi âi tuuna kâmut gakârâpkâ ziŋ ikpi. ⁴ A ñai, zâk patâ upâ sâm nepñâ tik mân tuumap. A mâteziŋan tuumap. Gâ nep zo yatâ tuubat sâmatkât âi a kâmurân nep tuuna ikpi.”

⁵ Murâpñâ zen mân nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkŋangâm yatâ sâwe. ⁶ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Narâk ziren zo

mo zo utnâ sâm âlip upi. Ka nâgât narâk ko gâtâm mâte upap. ⁷ A ziñâ zen um kâlak mân nângâziñgâbi. Nâ ko ândi mâmanziñ bâlîñâ, zo sapsuga um kâlak nângânige. ⁸ Zen ziiñjik kendonân zâinek. Narâknâ mân mâte uap. Narâk ziren mân zâibat.” ⁹ Yatâ sâmñâ Galilaia hânân ândeip.

Yesu zâk kendon patâgât Yerusalem kamânân zarip.

¹⁰ Yesu murâpñâ, zen kândom âinetâ bet zâk zikñjik Galilaia hân birâm Yerusalem kamânân tigâk zarip. ¹¹ Oi kendon narâk oi Yuda a zen Yesu kârumñâ mâsikâyangâm sâwe, “Zâk ikâ taap?” ¹² A yennandâ zâkkât den halop donbep sâwe. Oi nâmbutñandâ itâ sawe, “Zâk a âlipñâ.” Sâne nâmbutñandâ kwâkâm sâwe, “Buñâ. Zâk a um gulip kwatziñgâmap.” ¹³ Oi Yuda a sâtñâ zengât kençât op Yesugât siñgi den muyap mân sâwe.

Yesuñâ Anutugâren gâbâ den mem gâip.

¹⁴ Kendon tânâmñan Yesu zâk tirik namin zâimñâ a Kembugât den sâm dâzângoip. ¹⁵ Den yatâ sâi Yuda a zen imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, “Zâk ekap namin mân zaripñâ den topñâ zi ikâ gâbâ nângâm sap?” ¹⁶ Yatâ sânetâ Yesuñâ itâ dâzângom sâip, “Nâ den dâzângoman, zo ninan gâbâ buñâ. Sângonnogip, zâkkât

den. ¹⁷ Den Anutugâren gâbâ mo ninan gâbâ, zo Anutu sâtñâ lubapñâ den zirât topñâ nângâbap. ¹⁸ Nâi zâk zik umgât sâbap, zâk sâkñâ mem zâizâiñ upap. Ka nâi zâk nep mariñangât sâtâre muyagibapkât nep tuubap, zâkkât itâ nângâbi, ‘Zâk sarâ buñâ. Den bonñâ sâmap.’ Oi nâ zo yatâ sâman.

¹⁹ Mosenâ gurmin den sâm muyagem ziñgip. Oi zen gurumin den zo mân lum kwâtâtime. Yatâ opñâ zen wangât nâgât denân kwap sâm nonam se.” ²⁰ Sâi a zen itâ sâwe, “A ikâ zorâñ gobigât se? Gâgât itâ nângen. Gâ wâkegoot ândim um gulip op sat.” ²¹ Sâne Yesuñâ dâzângom sâip. “Nâ nep kânok tuuga, zo ek pârâkpam kwakmak ue. ²² Sa nângânek. Mosenâ narâpziñ kwabâ kwatziñgâbigât sâm ziñgip. (Oi zo Mosenâ mân topkwâip. Sâkurâpniñandâ mârûm nâi topkwarâwe.) Oi nep zo tuutuunñâ mâte oi kendonân tuume. ²³ Mosegât gurumin den, zo birânetâ bon buñ opapkât kendonân narâpziñ kwabâ kwatziñgâme. Nâ ko kendonân a kiñ bik mumuñ sâkñâ kubiksa âlip uap, zorat wangât kuk otnige? ²⁴ Zen den sâkñik mân sânek. Nângâm sâlâpkum ko bonñâ sâbi.”

Yesugât op itâ sâwe, “Zâk Kristo mo a nâi?”

²⁵ Yerusalem kamân mâirâp nâmbutñandâ itâ

sâwe, "A kunam sâme, zo zirâ mo?"²⁶ Zâk a ambân mâteziñan zi den muyap sâi patârâpniñandâ mân sâm kwâkâme. Zen topñâ nânğâne a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsân, zo mo dap?²⁷ Buñâ motñâi. A zirat muyamuyagiñanğât topñâ nânğen. Ka ñâi gâbâapkât sâsân, zo âsagei zâkkât topñâ mân nânğânat."²⁸ Yatâ sâne Yesuñâ tirik namin kin den patâ itâ sâm dâzânğoip, "Ikâ gâbâ gâwan, zo âlip nânğen sâme. Ka nâ ninâ umgât mân gewan. Bonñâ mariñâ, Anutu, zâkñâ sânğonnogi gem gâwan. Oi zen zâk mân ek nânğâme."²⁹ Nâ ko zâkñâ sânğonnogi zik um topñan gâbâ gewan, gât ko nânğâ zâkkât topñâ nânğâm kwâtâtian."

³⁰ Yesu zâk den yatâ sâi tâk namin pânâam sâwe. Oi kukuñanğât narâkñâ, zo mân mâte oipkât yâmbârem birâwe.³¹ Oi a yenñâ zengâren gâbâ donbepñâ Yesu nânğâm pâlâtân kwarâwe. Oi itâ sâwe, "A patâ gâbapkât sâsân, zâk a zirân kulem tuumap, zo walâm tuubap? Buñâ. A zi aksik tuum nânğâmap."

Kâwali a zen Yesu gâsum tâk namin pambigât sânğonzânğowe.

³² A zen den yatâ zo tik sâne Parisaio zen nânğamñâ tirik namâ galem a sot âragumñâ kâwali a zen Yesu gâsum tâk namin

pambigât sânğonzânğowe.³³ Yesuñâ itâ dâzânğom sâip, "Nâ narâk pânğânok zen sot ândimñâ sânğonnogip, zâkkâren zâibat."³⁴ Oi zen kârunim mân muyagenibi. Âi ândibarân dap op gabi?"³⁵ Yatâ sâi Yuda a zen itâ sâm âraguwe, "A zirân ikâ ari kârunatkât sap. Yuda a bukurâpniñ Grik a hân toren toren zen sot ândie, zengâren âibam sap? Mo zâk Grik a zengâren âim den dâzânğobam sap?"³⁶ 'Kârunim âim mân muyagenibi. Âibarân zen mân gabi.' Den zo wangât sap?"

Yesu zâk Kaapum niñgâbapkât sâip.

³⁷ Yuda zengât kendon sirâm boiñâ mindumindu patâ utne Yesuñâ zaat kin den patâ dâzânğom sâip, "Ñâi zâk toogât nânğâmñâ nânğâren ga nimbap."³⁸ Oi ñâi zâk nâ nânğâm pâlâtân kwatnibap, zâkkât umñan too sinñâ takâm zimbap. Kembugât ekabân den yatâ kulemgune ziap."³⁹ Yesu nânğâm pâlâtân kwâkñanğâwen, nen Kaapumğât sinji kwatniñğâm yatâ sâip. Yesu zâk narâk zoren Kaapumñâ mân niñgip. Wangât, zâk sumbem âsakñâ umñan mân âburem zârip, zorat mân niñgip.

A ambân zen Yesu topñanğât sâm kâsâpagowe.

⁴⁰ A nâmbutñâ zen den zo nânğâm Yesuğât

itâ sâwe, “Perâkṅak, zâk Propete gâbapkât mârûm sâsân.”⁴¹ Nâmbutṅandâ itâ sâwe, “A bâliṅan gâbâ mâkâniṅgâbapkât mârûm sâsân, Kristo, zi zâk.” Nâmbutṅandâ ko kwâkâm sâwe, “A patâ zo, zâk dap op Galilaia hânân muyagibap?⁴² Kembugât ekabân den ṅâi itâ ziap. Kristo zâk a kutâ Dawidigât kamân, Betelem, zoren âsagibap.”⁴³ A zen Yesugât yatâ sâm kâsâpagowe.⁴⁴ Oi nâmbutṅandâ tâk namin pânat sâm yâmbârem birâwe.

A sâtnâ ziṅ Yesu mân nânḡâm pâlâtân kwâkṅaṅgâwe.

⁴⁵ Kâwali a zen tirik namâ galem a sot Parisaio zenḡâren âburinetâ itâ sâwe, “Zen wangât Yesu mân gâsum diim ge?”⁴⁶ Sâne kâwali a ziṅâ sâwe, “Zâk den sâmâp, zo yatâ a ṅâiṅâ mân sâmâp.”⁴⁷ Sâne Parisaio a ziṅ itâ sâm dâzâṅgowe, “Zen a yennâ yatik um gulip kwatzinḡap?⁴⁸ A sâtnâ sot Parisaio a, neṅḡâren gâbâ ṅâi zâk sot pâlâtân uap?⁴⁹ Zo buṅâ. A yennâ, zen ko Kembugât gurumin den mân nânḡame, zen simḡât siṅi.”

⁵⁰ Yatâ sânetâ bukuziṅâ ṅâi kutṅâ Nikodemo, mârûm Yesugâren arip, zâkṅâ itâ sâm dâzâṅgoip,⁵¹ “A ṅâiṅâ zikṅâ topṅâ mân sâi dap yatâ hâuṅṅâgât den sâm kwâkânat? Nen yatâ mân ut-natkât gurumin den ekabân den ṅâi ziap.”

⁵² Yatâ sâi ko bukurâpṅandâ Nikodemo den kârâpṅoot itâ sâm dukuwe, “Gâ a zo yatik Galilaia hânân gokṅâ? Kembugât ekabân sâlâpkum itâ nânḡâban, ‘Galilaia hânân Propete ṅâi mân âsagibap.’”⁵³ Oi zen kâsâpagom mirâziṅan âim nanḡawe.

8

Laṅ mâman ambân ṅâi Yesugâren diim âiwe.

¹ Yesuṅâ Oliwa bâkṅan zâi zeip.² Mirâ hanṅâi zobâ âburem tirik namin zari a ambân donḡbepṅâ zâkkâren minduwe. Yesuṅâ ge tapṅâ Kembugât den sâm dâzâṅgoip.³ Oi Kembugât gurumin den zorat galem a sot Parisaio a, zen mâtâp ambân ṅâi a sot ândei muyagem diim Yesugâren gam pam haamḡum kin sâwe,⁴ “Patâ, ambân zi a laṅ zen sot ândei muyagem gâsum diim gen.”⁵ Oi Mose zâk ambân itâ zo kâtnâ zânḡone mumbigât sâm gurumin den ekabân kuleḡum niṅip. Oi ḡâṅâ ambân zâkkât dap nânḡat?”⁶ Zo yatâ mâsikâne den dap mo dap sâi nânḡâm denân pânâp sâwe. Sâne Yesu zâk pindiṅsâm bikṅandâ hânân kuleḡum tâip.⁷ Kuleḡum tâi mâsikâm zagât zagât utnetâ zaatṅâ itâ sâm dâzâṅgoip, “Zenḡâren gâbâ a ṅâi tosanâ buṅâ, zâkṅâ kâtnâ topkwâp koi ko kumbi.”⁸ Yatâ sâm du

pindijsâm hânân kulemgum tâip.

⁹ A gawe, zen den zo nângâm patâziñâ kândom ari kânok kânok ari ari âim nanğâwe. Ambân zâk zikñik Yesugât mâtenan kiri Yesu zâk oksâm zaat mâsikâm sâip. ¹⁰ “Ambân, a zen ikâ arie? Nâiñâ hâuñanğât den sâm sinğan giap?” ¹¹ Sâi ambânñâ sâip, “Kembu, buñâ.” Sâi itâ sâm dukuip, “Nâ yatigâk, nâ gâ mân sâm sinğan gian. Zorat gâ âi ândim bâliñâ du zagât mân upan.”

Yesu zâk a hân dâp nenğât kârâp âsakñâ op ândiap.

¹² Yesuñâ a den dum dâzânğoi. Itâ sâm dâzânğoi, “Hân dâp a zenğât kârâp âsakñâ op ândian. Oi ñai zâk nâ molinibapñâ, zâk ñâtâtigân mân ândibap. Zâk ândiândi âsakñâ tâkñanği ândibap.” ¹³ Sâi Parisaio a ziñâ itâ sâm dukuwe, “Gâ gikak topkâ sâm muyagiat, zorat nânğindâ bon mân uap.” ¹⁴ Sâne Yesuñâ sâip, “Ninak topnâ sapsuga bon buñ mân opmap. Wangât, Nâ ikâ gâbâ gâwan sot ikâ âi ândibat, zorat topñâ nânğâm den sâman. Zen ko zo mo zorat ârândân kwakme. ¹⁵ Zen sâkñik ekñâ umñan bonñâ zo mân ikme. Oi zen lañ sâme. Nânâ ko zenğât topziñ mân sâman. ¹⁶ Oi zenğât topziñ sâbat, zo ko bonñâ upap. Nep zo ninik mân tuubat. Ibâ sângonnogip, zâkñâ betnan mei nep zo tuubat. ¹⁷ Zenğât

gurumin den ekabân den ñai itâ ziap,

‘A zagât, zikñâ a ñaiğât topñâ sâitâ nânğâne bon upap.’

¹⁸ Nâ ninâ topnâ sâm muyagia Ibânâ sângonnogip, zâkoot yatik sâm muyagemap.”

¹⁹ Yesu zâk den yatâ sâi mâsikâm sâwe, “Ibâgâ ikâ?” Sânetâ itâ sâm dâzânğoi, “Zen nânğât topnâ mân nânğame. Zen nânğât topnâ nânğâm sâi ko Ibânanğât topñâ yatik nânğabe.”

²⁰ Yesuñâ den zo tirik namâ umñâ ñai kât pâpanñan, zoren kin den dâzânğoi. Oi zâk mum-bapkât narâkñâ mân mâte oipkât dabân gâsum tâk namin kek pambe?

Anâ hânân gok, Yesu zâk Sumbemân gokñâ.

²¹ Yesu zâk den târokwapñâ itâ sâm dâzânğoi, “Nâ zâmbam aria zen kârunimñâ tosaziñoot ândim mumbi. Nâ âibat, zoren zen dap op gabi?” ²² Zo yatâ sâi ko Yuda a ziñâ sâwe, “Nâ âi ândia zen mân gabi, den zo wangât sap? Zâk zikñâ agoyanğâm mumbapkât sap?” ²³ Sânetâ Yesuñâ itâ sâm dâzânğoi, “Zen âmbiren gokñâ. Nâ ko uren gokñâ. Zen hân ziren gokñâ. Nâ ko hân zi gokñâ buñâ. ²⁴ Nâ zorat opñâ dâzânğuan, Zen tosaziñoot ândim mumbi. Nâ ândim gâwanñâ ândim zâibat. Zen zo mân nânğâm

simbitkubi, zo ko tosazin zemzingi mumbi.”

²⁵ Sâi zinjâ mâsikâm sâwe, “Bâi, gâ wan a nâi?” Sâne Yesujâ dâzângom sâip. “Topnâ dâzângom gâwan, zo bonjâ. ²⁶ Nâ zengât tosa sot hâuņangât den doņbep mem ândian. Sâņgonnogipņâ den bonjâ sâmap. Oi nâ den zâkkâren nâņgâwan, zorigâk a ambân dâzângoman.”

²⁷ Den zo Ibâņangât op sâm dâzângoip zen mân nâņgâm kwâtâtiwe. ²⁸ Sâmņâ Yesujâ târokwap itâ dâzângom sâip. “Zen a bonjâ nâ nagân mândânibi, narâk zoren topnâ nâņgâm birañbi. Oi ninâ umgât kut nâi nâi mân opman. Ibâņandâ den sâm dâtnogip, zorik sâman, zo nâņgâm kwâtâtibi. ²⁹ Oi sâņgonnogip, zâk nâ sot ândiap. Nâ kut nâi nâi opman, zo egi âlip opmap, zo ko zâk mân birânimap.” ³⁰ Yesu zâk den yatâ sâi a doņbepņâ nâņgâmņâ, nâņgâm pâlâtân kwâkņangâwe.

Yesugât den mem ândim dumun buņ utnat.

³¹ Yesujâ Yuda a nâņgâm pâlâtân kwâkņangâwe, zen itâ sâm dâzângoip, “Zen nâgât den lum ândim arâpnâ bonjâ upi. ³² Opņâ nâgât den bonjâ, zo nâņgâne mâkâzingi dumunziņ buņâ, hâlâluyâk ândibi.” ³³ Yesujâ yatâ sâi zen itâ mâburem dukuwe, “Nen Abaramgât kiurâp. Nen a zengât kore mân op ândiwen, zorat wangât sat? ‘Dumun buņ

ândibi.’” ³⁴ Sâne Yesujâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ perâkņak dâzânguan. Nâi zâk bâlîņ opmap, zâk bâlîņangât kore a upap. ³⁵ Kore a, zinjâ patâziņangât mirin tâtat mâme mân upi. Narâpņâ ko Ibâgât mirinâk ândim zâimambi. ³⁶ Zorat nâ nanņandâ olaņziņga, zen perâkņak dumum buņ ândibi.

³⁷ Zen Abaramgât kiurâp, zo nâņgan. Oi zen nâgât denņâ umziņan mân giari nonam se. ³⁸ Nâ Ibâņangâren kut nâi nâi ek ândiwan, zorat sâman. Zen ko ibâziņangâren kut nâi nâi nâņgâwe, zo upme.”

³⁹ Sâi itâ sâm dukuwe, “Nen sâkuniņ Abaram.” Sâne Yesujâ dâzângoip, “Zen Abaramgât kiun ândim sâi zâkkât orot mâme yatâ upe. ⁴⁰ Anutugâren gâbâ den bonjâ nâņgâwan, zo dâzângoman. Oi zinjâ nonam se. Kut zo yatâ zo Abaramņâ mân oip. Zen Abaramgât narâpņâ buņâ. Ibâziņâ, zâk nâi. ⁴¹ Zen ibâziņangât orot mâme upme.” Yatâ sâi zinjâ sâwe, “Nen a laņân gâbâ mân âsagiwen. Ibâniņ Anutu kânok.” ⁴² Sâne Yesujâ sâip, “Ibâziņ Anutu sâi ko nâ buku otnibe. Nâ Anutugâren gâbâ gewan. Ninâ umgât mân gewan. Zâkņâ sâņgonnogi gewan.

⁴³ Zen dap op ândine dinnandâ umziņan mân geimap? Nâ den sa zen kindapziņ angân kârâme, zorat ko yatâ upme. ⁴⁴ Zen

ibâziņ Sataņ. Zâkkât den lubigât umziņ kinmap. Zâk mârûm nâi a tâmbetagoagoņ nep tuum ândim gaap. Zâk den bonņâ kândâtkoipkât umņan den bonņâ nâi mân ziap. Zâk sarâ a sot sarâ mariņâ. Zorat zâkkât orot mâmenâ zo sarâ opmap. Zen zo yatik umziņan den bonņâ mân gei ziap. ⁴⁵ Zorat nâ den bonņâ dâzâņgua dinnâ birâme.

⁴⁶ Zengâren gâbâ a nâi nâgât tosa âlip sâbap? Buņâ. Nâ den bonņâ sâman. Zen wangât nâgât dinnâ birâme? ⁴⁷ Nâi zâk Anutugât siņgi upapņâ diņâ nâņgâbap. Zen Anutugât siņgi mân ândimenâ diņâ birâme.”

Yesugât den mem ândim mân munat.

⁴⁸ Sâi Yuda a sâtnâ, ziņ kuk op itâ sâm bâliņ kwâkņangâwe, “Nen gâgât dap sânat? Gâ neņgât kâmurân gok buņa. Gâ Samaria a. Wâkeņâ umgan giari ândiat. ⁴⁹ Gâgât topkâ yatâ sâindâ dâp upap.” Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Nâ wâkeņâ mân otnimap. Nâ Ibânâ sâm bâbâlaņ kwâkņangâman. Zen ko nâ mem ge kwatnige. ⁵⁰ Nâ kutsiņginangât opņâ mân dâzâņgowan. Kutsiņginangât den dâzâņgobap, zo nâi ândiap. Zâkņâ nâgât kut-siņgi, zo mem zâi pâmbap.

⁵¹ Nâ perâkņak dâzâņgua nâņgâne. Nâi zâk nâgât den mem ândiap, zo mân mumbap.” ⁵² Yatâ sâi Yuda

a ziņâ itâ sâwe, “Wâkeņâ ot-gimap, zo perâkņak. Abaram moip. Oi Propete zen yatigâk muwe. Oi gâ itâ sat, ‘Nâi zâk nâgât den mem ândibapņâ mân mumbap.’ ⁵³ Sâkuniņâ Abaram, zâk patâ moip. Oi gâ zâk walâbam sat? Oi Propete a, zen yatâ muwe. Gâ wangât sâkkâ mem zâi paat?” ⁵⁴ Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Ninak sâknâ mem zâi pa sâi ko bon buņ opap. Ibânâ ândiap, zâkkât Anutuniņ sâme, zâkņâ kutsiņginâ mem zâi pâmap. ⁵⁵ Zen zâkkât topņâ mân nâņge. Nâņâ ko zâkkât topņâ nâņgâm kwâtâtian. Nâ mân ek nâņgan sa sâi ko a sarâ zen yatâ opap. Nâ zâk nâņgâņņgan. Oi zâkkât diņâ mem ândiman.

⁵⁶ Sâkunziņâ Abaram, zâk nâgât narâk mâte oi ikpapkât sâtâre op ândeip. Zorâņâ ândim muyagia sâtâre pâtâ oip.” ⁵⁷ Yatâ sâi Yuda a ziņ sâwe, “Gâ kendongâ 50 mân ândeinnâ Abaram egâwan sat?” ⁵⁸ Sâne Yesuņâ itâ sâm dâzâņgoip, “Nâ perâkņak dâzâņgobâ. Nâ Abaram mân âsagei ândiwannâ ândim gaan.” ⁵⁹ Yatâ sâi Anutu hutkum sap sâm kâtnâ mem kunâ sâne Yesuņâ tikpam tirik namin gâbâ geip.

9

A sen nâtâtik, zâkkât den siņgi.

¹ Yesu zâk mâtâbân âim sen nâtâtik a nâi muyageip.

A zo mam kâmbonjan gâbâ âsagem sen nâtâtik op ândim gâip. ² Yesunâ a zo muyagei arâpnâ niñ Yesu mâsikâm sâwen, “Patâ, nâigât tosgât yatâ muyageip? Ziknâ mo ibâ mam zekât?”

³ Sâindâ Yesunâ itâ sâm dâtnânngoip, “Yatâ buñâ. Ziknâ mo ibâ mam zekât tosgât buñâ. Anutu imbanjanngât topnâ zâkkâren muyagibapkât yatâ âsageip. ⁴ Sirâmân nep tuumen. Kâ nâtiksâi ko nep mân tuumen. Narâk zi sirâm yatâ oi sângonnogip, zâkkât nep âlip tuum ândinat. Kwâkñan nâtâtik muyagei nep zo dap dap yatâ tuubi? ⁵ Nâ hânân ândibat dâp hân a zengât âsaknâ op ândibat.”

⁶ Yesu zâk yatâ sâmnâ hânân tâpkum hân banjet mem golanjukum sen nâtâtik zo sinjan sanjorip. ⁷ Itâ sâm sanjorip, “Gâ Siloam too denjânân âi too sanjonnan.” (Siloam zo Yuda denân. Niñ denân ko sângongoip sâmen.)

⁸ Yatâ opnâ kamârâpnâ zinjâ a zo ekñâ mâsikâyanngâm sâwe, “Nalemgât oletningâm, zi zâk mo nâi?” ⁹ Sâne nâmbutñandâ sâwe, “Zi zâk.” Oi nâmbutñandâ sâwe, “Zâk buñâ. Zâkkât tobat yatâ a nâi.” Yatâ sâne zikñak sâip, “Nâ ko zi.” ¹⁰ Sâi mâsikâm sâwe, “Dap op sinjâ âlip uap?” ¹¹ Sâne itâ sâm dâzânngoip, “A nâi kutñâ Yesu, zâknâ hânân tâpkum hân banjet mem golanjukum sinnan sanjonñâ

itâ sâm dâtnogip, ‘Gâ Siloam denjânân âi too sângon.’ Oi nâ âi too sanjonsa sinnâ âlip oi eksan.” ¹² Yatâ sâi mâsikâm sâwe, “A zo ikâ ândiap?” Sâne zâknâ sâip, “Nâ mân ek nângan.”

A sinjâ âlip oip, zorat Parisaio zinj den sâwe.

¹³ A sen nâtâtik op ândimñâ âlip oip, zo diim Parisaio a zengâren âiwe. ¹⁴ Oi Yesunâ banjet golanjukum sinjâ sanjorip, zo Yuda zengât kendonân oip. ¹⁵ Zorat Parisaio a, zinjâ a zo mâsikâm sâwe, “Gâ dap op sinjâ âlip uap?” Sâne itâ sâm dâzânngoip, “Zâk banjet mem sinnan sanjori nâ âi too sanjonsa sinnâ âlip uap.” ¹⁶ Parisaio zengâren gâbâ nâmbutñandâ itâ sâwe, “A zo Anutugâren gokñâ buñâ. Zâk Kembugât gurumin den kom mâtâp wâlap. Zâk kendonân nep tuugap.” Sâne nâmbutñandâ sâwe, “Zâk bâlij mâme a ândim sâi nep itâ zo mân tuubap.” Parisaio a, zinj yatâ sâm âragum kâsâpagowe.

¹⁷ Oi a sinj bâpsâsân kubigip, zo mâsikâm sâwe, “Sinjâ kubiksap, zorat gâ dap nângat?” Sâne zâknâ sâip, “Zâk Propete.” ¹⁸ Sâi Yuda a zen a zo sen nâtâtik ândimñâ âlip oip, zorat nângâne bonjâ mân oi sâne ibâ mamñâ, zet gawet. ¹⁹ Gâtâ mâsikâzikâm sâwe, “Nanzikñâ sen nâtâtik muyageip, zi mo? Zâk dap op sinjâ âlip uap?”

20 Sâne ibâ mamñâ, zik itâ sâwet, “Zâk nannikñâ, zo nânget. Sen nâtâtik âsageip, zo nânget. 21 Ka dap opñâ sinâ âlip uap, zo mân nânget. Nâiñâ kubiksap, zo mân nânget. Zâk katep buñâ. Mârum lâambarip, zorat ziinjak mâsikâne topñâ dâzângoik.”

22 Ibâ mamñâ, zet Yuda a sâtñâ zengât kengât opñâ yatâ sâwet. Yuda a zengât a sâtñâ, ziñ den itâ sâm ândiwe, “Nâi zâk Yesugât itâ sâbap, ‘A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsân, zâk zo. Zâk Kristo.’ A yatâ zo mâtâmâtâse namin mân zâibapkât pâke pânat. A yatâ zo kâbakñeñangindâ nengât kâmurân mân tâpap.”

23 Zorat opñâ ibâ mamñâ zet kengât op itâ sâwet, “Zâk katep buñâ. Zâk mârum lâambarip, zorat ziñâ mâsikâne topñâ sâik.”

24 A sen nâtâtik op ândeipñâ âlip oip, zo dum diim gamñâ itâ dukuwe, “Anutu mâteñan kin sarâ mân sâban. Nen a zorat topñâ nânngen. Zâk bâliñ mâme a.” 25 Yatâ sânetâ ko a zorân itâ sâm dâzângoip, “A zo bâliñâ mo âlipñâ, zo mân nânğan. Sen nâtâtik ândiwannâ sinnâ âlip uap, zo nânğan.” 26 Sâi dum mâsikâwe, “Dap otgigap? Dap op sinğâ mânânğâtsap?”

27 Sâne a zorânâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ mârum dâzânğan. Zen wangât kisanâ dâzânğobatkât se? Zen zâkkât a utnam se?”

28 Yatâ sâi ziñâ sinan gem dukuwe, “Gâ zâkkât a. Nen ko Mosegât arâpñâ. 29 Mose zâk Anutuñâ den dukuip, zo nânngen. Ka a zi ikâ mo ikâ gâbâ âsagem gâip, zo mân nânngen.” 30 Sâne a zorân den itâ mâburem dâzângoip, “A zi sinnâ mânânğâtsap, zâkkât topñâ kârune nânğa imbanâ uap. 31 Nen itâ nânğâmen, ‘Anutuñâ bâliñ mâme a mân betziñan memap. Nâi zâk hurat kwâkñanğâm diñâ lugi bekñan mimbap.’ 32 Mârum hân âsageibân gâbâ a nâi zâk mam kâamboñan gâbâ sen nâtâtikñâ âsagem kubikkubikñâ mân âsagei nânğâwen. 33 Oi a zo Anutugâren gâbâ mân gâip sâi nep itâ zo dap yatâ tuubap?” 34 Sâi den kârâpñoot itâ sâm dukuwe, “Gâ bâliñ mâme sot lañ mâman a zengâren gâbâ âsageinñâ dap yatâ nen den topñâ dâtnânğuat?” Yatâ sâm kom kâbakñine ârip.

Yesu kândâtkom um nâtâtik ândiândiñ.

35 A zo kâbakñine ari Yesuñâ nânğip. Oi a zo muyagenanğâm itâ sâm mâsikip, “Gâ a bonñâ nânğâm pâlâtân kwâkñanğat mo?” 36 Sâi a zorânâ sâip, “Patâ, sat, zo a nâi? Zo tirâpnona ekñâ nânğâm pâlâtân kwâkñanğâbat.” 37 Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Gâ eksat. Den dâgogan, zo nâ.” 38 Sâi a zorânâ sâip, “Kembu, nâ nânğâm pâlâtân kwatgigan.” Yatâ sâmñâ um topñan pindiñsâm mâtâseip.

39 Oi Yesunâ sâip, “Nâ topziņ sâm muyagibatkât hânân gewan. Zorat a ziiņaņgât nânġâne giginâ oi sinniņ nâtâtik sâme, zen sinziņ ânânġât âsakņan bâġim ândibigât gem gâwan. Oi a ziiņaņgât nânġâne zâizâiņ oi sinniņ âlipņik sâme, zen nâtâtigân bagim ândibigât gem gâwan.”
 40 Yatâ sâi Parisaio a ârândân kirâwe, zen nânġâmņâ sâwe, “Nen sen nâtâtik nânġonsat?”
 41 Sâne Yesunâ sâip, “Zen sen nâtâtik ândim sâi tosaziņ buņ ândibe. Ka ziiņak sâme, ‘Nen sinniņ âlipņâ.’ Zorat tosaziņ zemziņġap.”

10

Râma zen mariziņaņġât den nânġâme.

1 Yesunâ den sumbuņâ nâi itâ sâip, “Nâ perâkņak dâzâņġua nânġânek. Nâi zâk râma zeņġât poņ durubit zo birâm nâin gâbâ loņġiņ bagibap, zâk kâmbu a op kut nâi nâi laņ memap.
 2 Nâi zâk poņ durubirân gâbik bagibap, zâk ko râma zeņġât galem a. 3 Zâk ġâi mâtâp galem a ekņâ mâtâp mem pâmbap. Oi râma ziņâ diņâ tobat nânġâbi. Oi râma galem a zo râma kutziņan zâņġonsâm poņan gâbâ diiziņġâm âibap. 4 Râma ġakârâpņâ diiziņġâm ġei kâdom ari molim âibi. Diņ tobatņâ nânġâmegât molim âibi. 5 Ka a nâi ġâi diņ tobatņâ mân nânġâmņâ mân molibi.

Buņâ. Zen keņġât op birâm âibi.”
 6 Yesunâ den sumbuņâ yatâ sâi Yuda a ziņ den zorat topņâ mân nânġâwe.

Yesu zâk galem a âlipņâ.

7 Yatâ utne Yesunâ dum dâzâņġom sâip, “Perâkņak dâzâņġua nânġânek. Râma zeņġât zâizâiņaņġât mâtâp, zo nâ. 8 Nâ mân âsagia âsagiwe, zo kâmbu a. Zen kut nâi nâi laņ mime. Zen ġanetâ râma zen zeņġât den mân nânġâwe. 9 Mâtâp nâ. Nâi zâk nânġâren ġam bagibap, zâk mân tâmbetagoġap. Zâk bagimġagim nalem muyagem nem ândibap.

10 Kâmbu a zen ġa râma kâmbu mem zâņġom tâmbetzâņġogibġât ġame. Nâ ko râma ziņ ândim ândiândi âlip muyagem ândim kwâtâtibigât gâwan.
 11 Nâ râma galem a âlipņâ. Galem a zâk galem otziņġâm ândim râma ġakâņâ tâmbetagoġobegât ândiândiņâ birâbap. 12 Râma galem a bâliņâ, mariņâ buņâ, kât nep tuutuunġaņġât aņâ dâņ galemziņ mân opmapņâ wâu kâtikņâ ġâi zâmbam âibap. Oi wâu kâtikņâ ġamņâ râma ziņġâm molziņġi siņsururuņ upi. 13 A zo râma galem a bâliņâ. Zâk râma zeņġât ġirem mân upap. A zo kât mimbapġât nep tuumap.
 14 Nâ ko râma galem a âlipņâ ândiman. Ibâ sot nâ âņak nânġâm ândimet. 15 Zorat dâp op nâ kâmurâpņâ zen sot âņak ândimen. Zorat na

râma zenġât opnâ ândiândinâ birâbat. ¹⁶ Oi râma kâmut nâin nâin ândie. Zen poŋ zi goknâ buŋâ. Oi ninak ârândân diizingâm ga dinnâ nânġâbi. Oi râma zen kâmut kânok sot galem a kânok yatâ muyagibap. ¹⁷ Râma zenġât op ândiândinâ birâbat, zorat Ibânandâ umŋandâ gâsunimap. Nâ ândiândinâ birâmŋâ dum mimbat. ¹⁸ Ândiândinâ zo a ziŋ nonam dinnâ sâne mân birâbat. Buŋâ. Ninak nânġâm birâbat. Ninak birâbat sot mimbatkât imbanâ zemnigap. Yatâ upatkât op Ibânandâ sâm nigip.”

¹⁹ Yesu zâk yatâ sâip, zorat Yuda a zen nânġâm den sâm kâsâpagowe. ²⁰ Oi a doŋbepnâ itâ sâwe, “Wâkenâ okŋanġi um gulip uap. Den sâi wangât nânġe?” ²¹ Nâmbutŋandâ itâ sâwe, “A wâkeŋootnâ ândim sâi den itâ mân sâbap. Mo wâke nâinâ a sen nâtâtik zen âlip kubikziŋġâbap?”

Yuda a sâtŋâ, ziŋ Yesu kâsa okŋanġâwe.

²² Yuda a ziŋ tirik namân mârûm mâsop miwe, zorat kendon narâkŋâ mâte oip. ²³ Map paten narâkŋan mâte oip. Oi Yesu zâk tirik namin âim mindumin-dugât um patâ nâi kutŋâ Salomo, zoren âim gam kirip. ²⁴ Oi Yuda a ziŋ ekŋâ mindum haamgum kin itâ sâm dukuwe, “Gâ wangât topkâ kwâimbâna um zagât

upmen? A bâliŋan gâbâ mâkâniŋġâbapkât mârûm sâsân, gâ a zo ândiat oi ko sâm muyagem dâtnânġo.”

²⁵ Sâne Yesuŋâ itâ sâm dâzânġoip, “Nâ mârûm sâm dâzânġua mân nânġâwe. Ibânanġât sâtkât nep tumânan, zorân topnâ sâm muyagemap. ²⁶ Ka zen nâġât râma mân op ândiegât dinnâ mân nânġâme. ²⁷ Râma gakânâ ândie, zen ziŋgit holiziŋ nânġâman. Oi ziŋâ dinnâ nânġâme. Dinnâ holinâ nânġâm mâtâbân molinime. ²⁸ Oi ândiândi kâtik muyagem ziŋga mân tâmbetagom ândim zâibi. Oi nâġât bitnan gâbâ a nâinâ mâkâmâkân, zo mân taap. ²⁹ Ibânandâ nânġâren zâmbarip, zâk a sot kut nâi nâi aksik walâziŋġâm ândiap. Oi nâinâ Ibânanġât bikŋan gâbâ mân mâkâbap. ³⁰ Nâ sot Ibâ, net orot mâmenikŋâ kânogâk ziap.”

³¹ Yatâ sâi Yuda a ziŋ kât dum mem kunam urâwe. ³² Yatâ utnetâ Yesuŋâ itâ sâm dâzânġoip, “Nep âlipnâ top topnâ Ibânâ mam ot-nigi tuuga igâwe. Oi ikâ zorat op kâtŋâ nonam se?” ³³ Sâi Yuda a, ziŋâ sâtŋan mem itâ dukuwe, “Nep âlip tuumat, zorat buŋâ. Gâ ayâk ândiatnâ Anutu hutkum gikanġât nâ Anutu sat. Zorat op gonam sen.” ³⁴ Yatâ sâne Yesuŋâ itâ sâm dâzânġoip, “Kembuġât gurumin den ek-abân Kembuġât den nâi itâ ziap. Zo sâlâpkum nânġâme

mo bunjâ? Den zo itâ,
'Nânjâ sâwan, Zen Anutu
yatâ.'

³⁵ (Oi Kembangât den kulem gulipkum nâi sâsân, zo mân taap.) Anutugâren gâbâ den zengâren gâip. Zengât op zen Anutu yatâ sâip. ³⁶ Zorat zen wangât itâ se, 'Gâ Anutu hutkum sat.' Anutuñâ gâsum sâlâpnom sângonnogi gewan. Zorat op nâ Anutugât nanñâ sa wangât zen den se?

³⁷ Nep tuuman, zo iknetâ Ibânangât dâp mân opmap oi ko birânim nâgât den zorat nângâne bon bunj oik.

³⁸ Mo iknetâ Ibânangât dâp uap, zo ko dinnangât bunjâ, nepnangât opñâ itâ nângâbi. Ibânandâ nâ sot tâpmap. Oi nâ zâkkâren gâbâ gewan, zorat topñâ nângâbi."

³⁹ Yesuñâ den yatâ sâi ko tâk namin pânâ dum sâne birâzingâm arip.

⁴⁰ Birâzingâmñâ Yodañ too nâmbutken Yohaneñâ mârumsan too sanjonzingâm ândeip, zoren âi ândeip.

⁴¹ Zoren âi ândei a donbep patâ ziñ Yesugâren ga mindum itâ sâwe, "Yohane zâk sen mârât top top, zo mân tuugip. Ka gâgât den sâip, zo bon op nangap." Oi zoren a ambân donbepñâ Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. ⁴² (-)

11

Lasaro moip.

¹ Betania kamânân a nâi ândeip, kutñâ Lasaro. Zâk sot ponâzatñâ Maria sot

Mata, zen kamân zo gokñâ. ² Marianâ mârumsan too wârânñâ âlipñâ zorân sanjon ko kâuk sâmotñandâ kinjâ sângori âronñâ oip. Zâkkât munñâ Lasaro, zâk mâsek op zeip. ³ Mâsek op zeip ponâzatñâ zet Yesugâren den itâ sâm pâitâ arip, "Kembu, gâ nângâ. Umgandâ gâsumap, a zo mâsek op ziap." ⁴ Den zo pâitâ ari Yesuñâ nângâmñâ itâ sâip, "Mâsek zorat bonñâ mumbapkât bunjâ. Anutu sâm âlip kwâkñangâbigât âsagiap. Anutu nanñâ nâgât imbanñâ âsagei ekñâ hurat kwatnibi."

⁵ Mata sot gatñâ sot Lasaro, zengât Yesuñâ umñâ tâip. ⁶ Oi mâsekât sinji nângâmñâ sirâm zagât kamân zoren ândeip. ⁷ Sirâm zagât ândimñâ arâpñâ itâ sâm dâtnânngoip, "Gane Yudaia hânân âburem âinâ."

⁸ Sâi arâpñandâ itâ sâwen, "Patâ, mârumsan Yuda a ziñ kâtnjâ gonam urâwe. Wangât dum zoren âinatkat sat?"

⁹ Sâindâ Yesuñâ dâtnânngom sâip, "Mirâ hansâm zeip kek mân nâttâtiksbap. Nepnâ hânân tuum kwâkâbatkât narâkñâ mân mâte uap. Nâi zâk sirâmân mâtâbân ari kut nâi nâi zimbap, zorân mân kom subap. Zâk âsakñan kut nâi nâi ek nângâm âibap.

¹⁰ Nâi zâk nâtigân mâtâbân âim âsakñâ kârumsan âi kom subap."

¹¹ Yatâ sâmñâ den itâ târokwap dâtnânngoip, "Bukuññâ Lasaro, zâk uman ziap.

Nâ âi mângibat.”¹² Yatâ sâi ko arâpñâ niñ itâ sâwen, “Uman zemñâ âlip upap.”¹³ Yesu zâk mumuñangât den sumbuñâ sâi nen umangât nângâwen.¹⁴ Zorat Yesuñâ sâm kusikñan kwap dâtnângoip, “Lasaro muap.¹⁵ Nâ zoren mân âi ândia muap, zorat zengât umnâ âlip uap. Zen nângâm pâlâtân kwatnim kwâtâtibigât yatâ âsagiap. Bâi, zi zâkkâren âinâ.”¹⁶ Sâi ko Yesugât arâp nenğâren gâbâ a nñai Toma, zâk booboo a konsâmarâwen, zâkñâ bukurâpñâ itâ sâm dâtnângoip, “Nen zâk sot ârândân arindâ a sâtnâ ziñ nânğonetâ munat.”

Yesu zâk zaatzaat sot ândiândi mariñâ.

¹⁷ Lasaro moi kât mâtâpñan pane sirâm kimembut zeï Yesu âi takip.¹⁸ Betania kamân zo Yerusalem kamân nanğâmñan tâip.¹⁹ Zobâ Yuda a donbep Mata Maria munzikñâ moip, zorat sângân ninam Betania kamânân âi tarâwe.²⁰ Oi Yesu gaap sâne Mata zâk nângâm ari Maria ko mân nângâm mirin tâi Matañâ mâtâbân âi Yesu muyageip.

²¹ Muyagemñâ itâ sâm dukuip, “Kembu, gâ ziren ândina sâi ko munnâ mân mombap.”²² Oi irabot zi gâgât nânğan. Gâ wan mo wangât Anutugâren ninâu sâna nângâgibap.”²³ Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuip, “Mungâ mumuñan gâbâ zaatpap.”²⁴ Sâi Matañâ itâ

dukum sâip, “Narâk patâ, zaatzaat narak, zoren zaatpap, zo ko nânğan.”²⁵ Sâi Yesuñâ dukuip, “Zaatzaat sot ândiândi mariñâ, nâ. Zorat nñainâ nângâm pâlâtân kwatnibap, zâk momñâ zaat ândiândiñ kâtik ândim zâibap.”²⁶ Oi nñai zâk wâgân ândim nângâm pâlâtân kwatnibap, zâk mumu kâtik mân mom ândiândi kâtik ândim zâibap. Gâ den zo nângâna bon uap?”

²⁷ Sâi Matañâ sâip, “Zo nânğan. Oi gâgât itâ nânğan. A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârur sâsân, zo gâ. Anutugât nanñâ hânân gibapkât sâsânâ, zo gâ. Zorat umnandâ nângâm pâlâtân kwatgigan.”

Yesu umñâ bâlei iseip.

²⁸ Den Yatâ sâm birâm âi gatñâ Maria muyagem den halobân itâ sâm dukuip, “Patânikñâ gaap. Oi gâgât sap.”²⁹ Sâi Marianâ nângâmñâ kârâpñoorâk zaat Yesugâren arip.³⁰ Yesu zâk kamânân mân takâm Mata muyageip, zoren kirip.³¹ Marianâ kek zaatñâ ari Yuda a ambân zâk sot tap um diim gigi den dukum tarâwe, zen kwagân âibam ariap sâm molim âiwe.

³² Maria zâk âim Yesu ekñâ kiñ topñan ge pindiñsâm itâ sâm dukuip, “Kembunâ, gâ ziren ândina sâi ko munnâ mân mombap.”³³ Yatâ sâm iseï Yuda a ambân molim âiwe, zen beknan mem

isewe. Isene Yesunâ zingitnâ umnâ bâliņ oip.

³⁴ Yesu zâk mäsikâzingâm sâip, “Ikâ zoren hanguwe?” Sâi zinjâ sâwe, “Kembu, gâ zi ga eknan.” ³⁵ Sâne Yesu zâk iseip. ³⁶ Oi Yuda a zinjâ ekņâ sâwe, “Iknek, zâknâ umņandâ gâsum biranņap.” ³⁷ Nâmbutņandâ itâ sâwe, “A sen nâtâtik sinâ mânânğâripņâ a zi âlip kubigi mân mombap?”

Lasaro zaarip.

³⁸ Yesunâ umnâ bâliņ oi kwagân âi takip. A zo kât mâtâpņan pane zei kât pâtâ mem mâtâpņan pam doonņuwe. ³⁹ Zorat Yesunâ itâ sâip, “Kât mem kâbakņinek.” Sâi a mumunâ zorat ponâņâ, Matanâ itâ sâmb dukui, “Kembu, sirâm kimembut ziap, zorat mârumb kârok uap.” ⁴⁰ Sâi Yesunâ itâ dukui, “Den dâgogan, zo mân nânğat? Gâ nânğâm pâlâtân kwatninandâ Anutu imbanânğat topņâ muyagei ikpan.”

⁴¹ Yatâ sâi ko kât mem kâbakņine ari Yesunâ sinâ sumbemân ekņâ itâ sâip, “Ibânâ, gâ ninâunâ nânğat, zorat sâiwap san.” ⁴² Gâ narâk dâp ninâunâ nânğâmat, zo nânğan. Nâ a zi kinze, zen topnâ nânğâbigât itâ san. Gânâ sâņgonnona gewangât umzinandâ nânğâm pâlâtân kwatnibigât den yatâ dâgogan.”

⁴³ Yatâ sâmbâ den kâtik sâmb konsâip, “Lasaro, gâ gem ga.” ⁴⁴ Sâi mumunandâ

zaat gâip. Oi mârumb kin bikņâ sâņgumb kâpiwe. Si sâņğânņâ kâpiwe, zorat Yesunâ dâzânğoip, “Sâņgumb olan birânek.”

Yesu mumbapkât sâmb kâtân urawe.

(Mt 26:1-5; Mk 14:1-2; Lu 22:1-2)

⁴⁵ Yuda a ambân Maria sot gawe, zengâren gâbâ donbepņâ Yesu kut nâi nâi oip, zo ekņâ nânğâm pâlâtân kwarawe. ⁴⁶ Nâmbutņandâ ko Parisaio zengâren âimb Yesunâ kut nâi nâi oip, zorat den sinji sâmb dâzânğowe.

⁴⁷ Oi tirik namâ galem a patâ sot Parisaio, zen den so nânğâm sâne a sâtņâ mindune itâ dâzânğomb sâwe, “A zi kulem top top tuugapkât dap utnat?” ⁴⁸ Nen ek mân nânğânânğâ utnat, zo ko a pisuk patâ zinj zâkkâren âimņâ nenğât a kutâ sâne Roma a zinj kuk opņâ gam nânğone mom nanğindâ tirik namâ zi kândanbe.”

⁴⁹ Yatâ sâne zengât buku nâi kutņâ Kaipa, narâk zoren tirik namâ galem a patâ ândeip, zâknâ itâ sâip, “Zen um nânğânânğâzinj buj ândie.” ⁵⁰ Zen itâ mân nânğe. A kâmut nen mom nanğâbembgât nenğât hâuniņâ a kânokņâ moi âlip upap.”

⁵¹ Den zo zik umgât mân sâip. Kendon patâ zorat umņan zâk tirik namâ galem a patâ zengât patâzinjâ ândeipkât Anutunâ sâi kânņan den zo sâip. (Yesu

zâk perâkñak Yuda a kâmut, zengât op mumbapkât sâm pindâpindân. ⁵² Oi Yuda a zengârâk buñâ, Anu-tugât nan bârarâp hân dâp ândie, zen aksik minduziñgi kâmut kânok ândibigât sâm pindâpindân.)

⁵³ A patânâ Yesugât op yatâ sâipkât narâk zoren gâbâ a sâtnâ zen Yesu kunam den sâm mâtâp kârum ândim gawe. ⁵⁴ Zorat Yesu zâk mulukñem tik ândeip. Zâk mirâ kamân kâtik nanğâmñan kamân nâi tâip, kutñâ Epraim, zoren arâpnâ diiniñgi âi ândiwen.

⁵⁵ Oi Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte oi kamân mâik mâigân gâbâ a donbep patâ, zen Yerusalem kamânân zâiwe. Zen Pasowa kendongât um sâkziñ kubiknam zâiwe. ⁵⁶⁻⁵⁷ Mârum tirik namâ galem a sot Parisaio a, ziñ den itâ sâm dâzângowe, “Nâiñâ Yesugât tâtat mâmenâ ek nânğâmñâ ga dâtnânğoi. Dâtnânğoi gâsum tâk namin pânat.” Yatâ sâwegât kendon patâ mâte oi Yesu kârumñâ tirik namin zâi kin itâ mâsikâyanğâm sâwe, “Zen dap nânge? Yesu zâk kendonân gâbap mo buñâ?”

12

Marianâ Yesu too wârân âlip sanğorip.

(Mt 26:6-13; Mk 14:3-9)

¹ Pasowa kendon ombenjan sirâm namburân kânok zeï Yesuñâ Betania kamânân

arip. Kamân zoren mârum Lasaro mumuñan gâbâ mângei zaarip. ² Oi zoren Yesu sii nalem om pindâne Matanâ tokim pâi Lasaro ârândân tap niwe. ³ Tatnetâ Marianâ kwâip belo nâi too wârânñâ âlipñâ, sângân zâizâiñ, zo mem Yesu kinjan sângonñâ kâuk sâmotñandâ âron meip. Oi mirâ zo itom âlipñâ gam zeip. ⁴ Oi arâpnâ nenğât buku nâi Yuda, Karioto kamânân gok (Zâk narâk nâin Yesu tirâpzânğoi gâsum kuwe.), zâkñâ itâ sâip, ⁵ “Too wârân âlip, zorânâ sângân kât 3 handeret yatâ mem a kanpitâ ziñgi dâp opap.” ⁶ Zâk a kanpitâ zengât mân nânğâm sâip. Zâkñâ mindum kât pâpanñanğât irâ, zo zâkñâ galem op ândeip. Kât panetâ tik kâmbu memâip, zorat op sâip.

⁷ Sâi Yesuñâ itâ sâm dâtnânğoi, “Birânek. Ambân zo den mân dukunek. Too hitom âlip, zo sâknâ sanğori mua hanobi, zorat opñâ kânñan sanğonnigap. Zâk âlip uap. ⁸ A kanpitâ, zen âsâbân zen sot ândibi. Nâ ko zen sot narâk karep mân ândibat.”

A sâtnâ ziñ Lasaro kumbigât sâm kâtân urâwe.

⁹ Yesu zâk Betania kamânân ândei Yuda a donbep zâkkât siñgi nânğâm zoren âiwe. Zen Yesuyâk iknam mân âiwe. Lasaro mumuñan gâbâ mângeip, zâk ârândân iknam âiwe. ¹⁰⁻¹¹ Yuda a

donbepnâ Lasarogât den sinji nângâmñâ Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâwe. Yatâ urâwegât tirik namâ galem a patâ, ziñ Lasaro Yesu sot ârândân zâkonam den nep tuuwe.

Yesu Yerusalem kamânân zari sâtâre op diiwe.

(Mt 21:1-11; Mk 11:1-11; Lu 19:28-40)

¹² Mirâ hanjsâi a donbepnâ kendongât Yerusalem kamânân zâiwe. Zen Yesu gam taap sâne sinji nângâwe. ¹³ Den yatâ nângâm sâtâre op gâmalem sot gâlânjât iinnâ namuñ mem mâtâbân muyaginam âiwe. Âi muyagem pam diim itâ sâwe, “Oe, Kembangât sâtât gam ninjat. Nen sâm âlip kwatgigen. Gâ Isirae nengât a kutâ.”

¹⁴ Yesu zâk donji sigan muyagem kwâkñan zâi tâi arip. Zorat Kembangât ek-abân den nâi itâ ziap, zorat dâp oip. Den zo itâ,

¹⁵ “Yerusalem kamân, Sion mâirâp, zen mân kenjât utnek. Iknek. A kutâ patâziñ gaap. Zâk donji sigan zorat kwâkñan gaap.”

¹⁶ Narâk zoren arâpnâ nen den zorat topñâ mân nângâwen. Yesu momñâ zaat sumbemân zarip, zoren itâ nângâwen, “Zo zâkkât op kulemguwe. Oi zâknâ zo yatik oip.”

¹⁷ Mârum Yesu zâk Lasaro konsâi kwagân gâbâ gâi igâwe, zen den sinji zo a nâmbutñâ dâzângowe.

¹⁸ Oi sen mârât zorat sinji nângâwenjâ a donbepnâ gâmalem sot gâlânjât iinnâ namuñ mâtâbân âi muyagiwe. ¹⁹ Oi Parisaio a, ziñâ zingitñâ bukurâpziñ mindum târâwe itâ sâm dâzângowe, “Nângânek. Zen den nep tuune a donbep patâ zâkkârâk op nanje. Oi zâkñak walâningi kwaksen.”

Grik a nâmbutñâ, ziñ Yesu iknam gawe.

²⁰ A kendongât Yerusalem kamânân gawe, zengât oserân Grik a nâmbutñâ ârândân ândim Anutu mâte okñangâwe. ²¹ Zen Pilipo, Besaida kamân Galilaia hânân gokñâ, zâkkâren âi itâ sâm dukuwe, “Patâniñâ, Nen Yesu iknatkât otningap.”

²² Sâne Piliponjâ nângâm Andrea dukui ârândân Yesugâren âi den zo sâm dukuwet. ²³ Dukoitâ Yesunâ itâ sâip, “A bonñâ,

nâ sumbem âsakñânâ muyagibatkat narâk mâte uap. ²⁴ Perâkñak dâzângua nângânek. Segon keetñâ, zâk hânân gei yen mân zimbap. Hânân gei momñâ bonñâ donbep muyagibap. Ka keetñâ hânân mân giari sâi bon buñ opap. Hânân giari bonñâ donbep muyagibap. ²⁵ Nâi zâk hânân ândiândinâ buku okñangi gulip okñangâbap.

Nâi zâk hânân ândiândinâ kâsa okñangâbap, zâk ândiândi kâtik muyagibap. ²⁶ Nâi zâk nâgât kore ândibâ sâm nânjâ mâtâp ândiwan, zorat dâp

ândim molinibap. Yatâ op ândibapnâ nâgâren gam nâ sot ândibap. Nâi zâk kore otnibap, zâk Ibânandâ sâi a patâ op ândibap.”

Yesu zâk mumbapkât den sâm muyageziŋip.

²⁷ “Itârân umnâ yâmbâriap. Oi dap sâbat? Itâ sâbat? Ibâ narâk ziren sâknam âsagenibap, zo sâna mân âsagibap. Yatâ mân sâbat. Wangât, narâk ziren sâknam itâ zo âsagenibapkât gewan, zorat. ²⁸ Zorat Ibânâ gâ sâna kutsiŋgigangât kutkâ neule âsaknoot âsagibap.” Yesuŋâ yatâ sâi ko sumbemân gâbâ den nâi itâ geip, ²⁹ “Neule âsaknâ sa muyageip, zo dum sa muyagibap.” Oi a kâmut patâ kirâwe, ziŋâ itâ sâwe, “Zi sumbem kârap.” Oi nâmbutnanda itâ sâwe, “Sumbem a nâiŋâ den dukuap.”

³⁰ Sâne Yesuŋâ itâ sâm dâzânŋoip, “Den zo ninaŋgât buŋâ. Zengât op muyagiap. ³¹ Narâk ziren hângât a kutâ Sataŋ kâbakniŋiŋ. Oi a ambân tosaziŋangât hâuŋâ mimbigât sâm kwâkâkwâkâŋ.

³² Nâ nagân nom mem zaat kwânânŋânine ko hân dâp a diiziŋga nâgâren gabi.” ³³ Zo mumuŋangât dap yatâ mumbap, zorat den sumbuŋâ zo sâip.

³⁴ Sâi a kâmut kirâwe, zen itâ dukuwe, “Nen gurumin den sâlâpkum itâ nânŋâmen. A bâliŋan gâbâ mâkâniŋgâbapkât sâsâŋ, zâk

âsagemnâ mân mom ândim zâimâmbap. Oi gâŋâ itâ sat, ‘A bonnâ nagân nom mem kwânânŋânibi.’ A bonnâ, zâk dap yatâ?”

³⁵ Sâne Yesuŋâ itâ mâburem dâzânŋoip, “Kârâp âsaknandâ narâk pânkânok osetziŋan âsageziŋgâm ândibap. Oi zen nâtâtiknâ kâpizânŋobapkât kârâp âsaknâ zemziŋgi zâk mâte oknangâm ândibi. A nâi nâtâtigân âibap, zâk dap op mâtâpnâ ikpap? ³⁶ Zorat âsaknâ zemziŋgi nânŋâm pâlâtân kwâknanŋâne kâmut gakârâpnâ upi.” Yesu zâk den yatâ sâmŋâ tik âi ândeip.

Yuda a donbep, zen um kâtik op Yesu kândâtkuwe.

³⁷ Yesu zâk a ambân mâteziŋan sen mârât kulem top top tuugi eknâ mân nânŋâm pâlâtân kwâknanŋâwe. ³⁸ Zo Propete Yesaiagât den kâtigibapkât yatâ urâwe. Zâk mâruman den itâ sâm kulemgoip, “Kembugât den siŋgi sâindâ mân nânŋâme. Zorat Kembugât imbanâ, zo dap op zengâren muyagibap?”

³⁹ Oi Yesugât den mân nânŋâwe, zorat Propete Yesaianâ Kembugât den nâi itâ sâm kulemguip,

⁴⁰ “Zâk otziŋgi sinziŋ nâtâtiksâi umziŋ kâtigeip. Zo zen sinziŋandâ ek nânŋâbegât. Oi umziŋandâ nânŋâm kwâtâtibegât. Oi

umziņ melârņe kubikziņgâbamgât.”

41 Yesaianâ Yesugât sumbem âsakņâ, zo ekņâ zâkkât yatâ sâip.

42 A sâtņâ zengâren gâbâ donbepņâ Yesugâren nângâm pâlâtâņ kwâkņangâwe. Oi zo sapsune Parisaio ziņ nângâbegât kwâimbâwe. Mâpâmâpâse namin zâine kâbakņezingâbegât yatâ urâwe. 43 Zen a ziņâ sâm âlip kwatziņgâbigât yatâ urâwe. Anutuņâ sâm âlip kwatziņgâbap, zorat nângâne yennâ oip.

Yesugât den zo topniņ sâm muyagibap.

44 Yesuņâ den kâtikņâ sâm itâ sâip, “Ņâi zâk nâ nângâm pâlâtâņ kwatnibap, zo nâyâk buņâ. Sâņgonnogip, zâk ârândâņ nângâm pâlâtâņ kwâkņangâbap. 45 Oi ņâi zâk nâ nikpap, zo yatik sâņgonnogip, zo ikpap. 46 Nâ kârâp âsakņandâ hânân gewan, zorat ņâi zâk nâ nângâm pâlâtâņ kwatnibapņâ ņâtâtigân mân ândim zobâ gâbap. 47 Ņâi zâk dinnâ biri nâņâ hâuņangât mân sâbat. Nâ a zengât tosgât hâuņâ ziņgâbatkât buņâ. Nâ kubikziņgâm tânzâņgobatkât gewan. 48 Ņâi zâk kândâtnom dinnâ biri ņâiņâ tosaņangât den sâm kwâkâbap. Den sâman zo, zâkņâ narâk patin tosaņangât topņâ sapsubap. 49 Nâ den zo ninâ umgât mân sâman. Ibâ sâņgonnogip, zâkņâ sapsumnigi sâman.

50 Oi nâ nângan. Ibânaņgât diņâ lum ândiândi kâtikņâ muyagibi. Den sâman, zo Ibânandâ sâip dâp sâman.”

13

Yesuņâ arâpņâ kinziņ saņgorip.

1 Pasowa kendon narâk mâte oi Yesuņâ zikņangât itâ nâņgip, “Hân birâm Ibânaņgâren zâibatkat narâk mate uap.” Yatâ nângâm hânân arâpņâ umņandâ gâsuniņgâm ândeipņâ yatâ otņiņgâm ari ma ko narâkņâ âkip.

2 Oi ņâtiksâisâi nalem ninam minuindâ Sataņņâ mârur Yuda, Simoņgât nanņâ, Karioto kâmânân gokņâ, zâkkât umņan den itâ pâip, “Yesu a sâtņâ tirâpžâņgona ekņâ gâsubi.”

3 Yesu zâk itâ nâņgip, “Ibânâ, zâk kâwali âksik patâ nigip. Oi nâ Anutuğâren gâbâ gewan. Oi nâ âburem Anutuğâren zâibat.”

4 Yatâ nângâm nalem nem tarâwenân gâbâ zaat hâmbâ kwâkâm pam sâņgum mem lâip. 5 Oi too aam âmaņân lokei giari topkwap kore a yatâ op arâp kinniņ saņgorip. Oi sâņgumņâ saņgori âronņâ oip. 6 Yatâ otņiņgâm Simoņ Peteroğâren ari itâ sâm dukuip, “Kembunâ, gâ gikak kinnâ saņgonbam uat?”

7 Sâi Yesuņâ itâ sâm dukuip, “Nâ uan zi topņâ mân nâņgat. Gâtâm ko nâņgâban.” 8 Sâi Peteroğâ itâ sâm dukuip, “Kinnâ mânâk

sanjonban.” Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâ mân sanjongiga gâ dabân nâgât sinji a upan?” Yesunâ um sanjonsanjon, zorat op den zo sâip. ⁹ Peteronâ den zorat topnâ mân nângâm itâ sâm dukuip, “Kinnigâk mân sanjonban. Sâknâ aksik sanjonban.”

¹⁰ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Nâi zâk too sanjonnâ mâtâbân obândim ko kinjik sanjori salekkubap. Oi zen yatik salek ue. Kâ osetziŋan goknâ nâi, zâk zengât dâp mân ândiap.” ¹¹ A sâtjâ zengâren âi tirâpzângoï gâsubi, zorat op nângâm itâ sâip, “Osetziŋan goknâ nâi zâk zengât dâp mân ândiap.”

Kinziŋ sanjorip, zorat topnâ sâm muyageziŋgip.

¹² Kinnijâ too sanjonnâ hâmbâ mem gwagori giari ge tap itâ sâm dâtnângoip, “Nâ kinziŋ sanjonsan, zorat topnâ sa nângânek. ¹³ Zen nâgât Patâ sot Kambu sâme. Zo âlip sâme. Nâ yatâ ândian. ¹⁴ Nâ Kembuziŋ op ândim kinziŋ sanjonsan. Ziŋak yatik kinziŋ sanjonsanjon op kore orangâm ândine âlipnâ upap. ¹⁵ Tirâpzânguan, zo yatik op ândibi. ¹⁶ Nâ perâkŋak dâzângua nângânek. Kore anâ patânâ walâm ândiândiŋ, zo mân taap. Yatigâk nâgât kore anâ, zâk nâ mân walânibap. ¹⁷ Zen den zi nângâm yatingen ândine zengât nânja sâtârenjoot

upap. ¹⁸ Nâ zengât pisuk patâ mân san. A nâgât ligaap zorârâk san. Nâ ikâ zo gâsum sâlâpzângowan, zo nângan. Kembugât ekabân den nâi ziap, zo bon upap. Den zi itâ,

‘Nâi zâk nâ sot nâlem nimbap, zâkŋâ tikootnandâ nobap.’

¹⁹ Zo mân muyagei kânjan dâzânguan. Oi bet muyagei Kembunâ kândom dâtnângoip sâm nâgât topnâ nângâm kwâtâtibi. ²⁰ Nâ perâkŋak dâzângua nângânek. Nâ a nep sâm pinda tuum ândei nâinjâ a zo dâŋ galem op ândibapnâ zâk yatik kore otnibap. Kore otnibapnâ sângonnogip, Anutu, zâk yatik kore okŋanġâbap.”

Yesunâ Yuda sâm muyageip.

(Mt 26:21-25; Mk 14:17-21; Lu 22:21-23)

²¹ Yesunâ den yatâ sâmŋâ um bâliŋ oi itâ sâm muyageip, “Nâ perâkŋak sa nângânek. Zengâren gâbâ a nâinjâ sâi gâsânobi.”

²² Yesunâ den yatâ sâi arâpnâ niŋ nâigât sap sâm niŋâ senân senân âŋagâwen.

²³⁻²⁴ Oi nânâ Yesugât um topnan târâwan. Nâ Yesunâ umnâ gâsunimâip, nâgâren Simon Peteronâ biknandâ dâp op sâip, “Mâsikâna dâgogik. Nâigât sap?”

²⁵ Peteronâ yatâ oi nânâ Yesu gootnan âimnâ sâwan, “Kembu, gâ nâigât sat?” ²⁶ Sa Yesunâ sâip, “Nâlem mem

sirogân pam pinda nimbap, a zorat san.” Yatâ sâmnâ nalem memnâ sirogân pam Yuda, Simon nanjâ, Karioto kamânân gok, zo pindi neip. 27 Nei ko Satanjâ umjan giarip.

Oi Yesunâ Yuda itâ sâm dukui, “Kut nâi upam nângat, zo kek upan.” 28 Den yatâ dukui arâp nâmbutnâ, nen den zorat topnâ mân nângindâ âkip. 29 Oi itâ nângâwen, “Zâk kât mindumindun galem ândiapkât yatâ sap. Zâk kendongât nalem kwâlâbapkât sap mo a kanpitâ kât zingâbapkât sap.” 30 Oi Yudanâ nalem zo nemnâ zaat âkjan nâtâtigânak arip.

Yesunâ neule âsaknâ âsagibapkât sâip.

31 Yudanâ ari Yesunâ arâpnâ nâmbutnâ nen itâ sâm dâtnângoip, “A bonnâ nâgât neule âsaknâ âsagiap. Oi nâgât opnâ Anutugât neule âsaknâ ârândân âsagiap. 32 A bonnâ, nâ Anutugât neule âsaknâ muyagiangât Anutu zâk zikjak a bonnâ nâgât neule âsaknâ muyagibap. Narâk mân kêrep oi kek muyagibap. 33 Katep gakârâpnâ, nâ narâk pânkânok zen sot ândibat. Oi bet kêrunibi. Oi Yuda a dâzângowan, yatik zen dâzângobâ. Nâ âibat, zoren âlip mân gabi. 34 Oi zi gurumin den unaknâ dâzângobâ. Ziinjâ buku oranjâm ândibi. Nâjâ buku otzingâm gâwan, zo yatik

oranjâm ândibi. 35 Zen yatâ op ândine a zinjâ zingitnâ itâ nângâbi, “Zen buku oranjâm ândiegât topzinâ itâ nângen. Zen Yesugât kâmut gakârâpnâ.”

Yesunâ Petero um den dukui.

(Mt 26:31-35; Mk 14:27-31; Lu 22:31-34)

36 Yesu zâk den yatâ sâi ko Peteronâ mâsikâm sâip, “Kembu, gâ ikâ âiban?” Sâi Yesunâ sâip, “Nâ âibarân, zo narâk ziren mân gâban. Gâtâm ko gâban.” 37 Sâi Peteronâ itâ sâm dukui, “Nâ wangât itârân mân gâbat? Nâ gâgât op ândiândinâ bira bunj upap.” Sâi Yesunâ itâ sâm dukui. Gâ nâgât opnâ ândiândigâ birâna bunj upapkât sat, zorat nâ perâkjak dâgobâ. Gâ nâtik ziren kwâimbâninandâ sâp karâmbut oi kuruk anâ dinsâbap.” 38 (-)

14

Yesunâ sumbemân mirâ kianjinj kubik ândiap.

1 Oi Yesunâ itâ sâm dâtnângoip, “Zen nângâm kwâkâ sot umbâlâ mân upi. Anutu nângâm pâlâtân kwâknanjâm, nâ yatik nângâm pâlâtân kwatnibi. 2 Ibânangât kamânân mirâ donbep taap. Yatâ zo mân zei sâi ko dâzângobam. 3 Nâ âim mirâ kianjinj kubiknâ âburem ga diizinga nâ sot âi ândibi. 4 Âibatkât mâtâp, zo nânge.”

5 Sâi Tomanâ itâ sâm dukuip, “Gâ ikâ zoren âiban? Zo nen mân nângen. Zorat dap op mâtâp zo ek nângânat?”⁶ Sâi Yesunâ itâ sâm dukuip, “Ibâgâren âiâiņ mâtâp, zo nâ. Nâ walânim Ibâgâren âiâiņ, zo mân taap. Den bonņâ sot ândiândi mariņâ, nâ.⁷ Zen nâ nikpi, zo ko Ibânâ ikpi. Narâk ziren ko Ibânâ ekņâ topņâ nânge.”

8 Yatâ sâi arâpņâ nenġâren gokņâ, a nâi kutņâ Pilipo, zâkņâ itâ sâm dukuip, “Kembu, Ibâgâ tirâpnângona ekņâ nângindâ âkâbap.”⁹ Yatâ sâi ko Yesunâ itâ sâm dukuip, “Pilipo, nâ narâk kêrep zen sot ândiman, zoren nâ mân nekmât? Nâi zâk nekmapņâ Ibâ ekmap.¹⁰ Zorat wangât itâ sat?, ‘Gâ Ibâgâ tirâpnângona iknâ.’ Ibâ sot net pâlâtâņ op kânok uet, zo nângat? Den dâzângoman, zo ninâ umġât mân dâzângoman. Ibânandâ nâgât umnan ândim diņâ sâmap sot nepņâ tuumap.¹¹ Ibâ sot net pâlâtâņ op kânok. Den zo nângâne bon upap. Den zo lâunandâ sa nângâne mân dâp uap oi ko nep tuuman, zo iknetâ bon oi nâ nângâm pâlâtâņ kwatnibi.”

Tirik Kaapum gibapkât den sâip.

¹² “Nâ perâkņak sa nângâne. Nâi zâk nângâm pâlâtâņ kwatnibapņâ nâ nep tuuman, zo yatik tuubap. Oi zorik buņâ,

walâm tuubap. Wangât, nâ Ibânangâren zâim zo Kaapumnâ sângongua zenġâren gem ga lâmbamzângobap, zorat.¹³ Zen nâgât korân sâm ninâu sâm ândine nângâziņġâbat. Zo yatâ ua ko nanņâ nâgât opņâ Ibâ sâm âlip kwâkņangâbi.¹⁴ Zen nâgât korân sâm wan mo wangât ninâu sâne ziņġâbat.

¹⁵ Umziņandâ nâ gâsunimap oi ko sâtnâ lum ândibi.¹⁶ Oi nâņâ Ibâgâren ninâu sa nâi sângongoi gem mam otziņġâbap. Zâk narâk dâp zen sot tâtat mâme opmâmbap. Zo Kaapungât op san.¹⁷ Kaapum, zâk den bonņangât mariņâ. Den siņgi âlipņâ birâme, zo ko zen Kaapum sot mân upi. Zen mân ikme sot topņâ mân nângâme. Zen ko âlip ikme. Zâk zen sot ândiap. Oi umziņan ândimâmbap.

¹⁸ Nâ zâmbam âi ândia mandu yatâ mân ândibi. Nâ zenġâren âburem ġâbat.¹⁹ Narâk pânkânok ziap. Zo âki a siņgi âlipņâ birâme, zen mân nikpi. Zen ko nikpi. Nâ ândiândi kâtik ândian. Zen nâgât op yatik ândiândi kâtik ândibi.²⁰ Narâk zoren nâ sot Ibânâ pâlâtâņ uet, zo nângâbi. Oi nâ zen sot pâlâtâņ uen. Nâgât yatâ nângâbi.²¹ Nâi zâk umņandâ gâsunibap, zâk dinnâ lum ândibap. Oi umņandâ gâsunibap, zo ko Ibânandâ buku okņangâbap.”

²² Yesu zâk yatâ sâi Yuda, Karioto kamânân gok buņâ, Yuda nâiņâ mäsikâm sâip,

“Kembu, gâ wangât op topkâ nenġâren sapsun um kâtik a zenġâren mân sapsun sat?”²³ Sâi Yesunâ den itâ mâburem dukuip, “A nâinâ umġandâ gâsânobapġâ dinnâ lum ândibap oi ko Ibânandâ umġandâ gâsubap. Oi Ibâ net zâkkâren gam tâtat mâme utat.²⁴ Nâi zâk dinnâ mân lubap, zâk umġandâ mân gâsunibap. Oi den sâman, zo ninan gâbâ bunġâ. Zo Ibâ sângonnogip, zâkkât den.”

²⁵ Yesu zâk yatâ sâmġâ itâ sâip, “Nâ zen sot ândim den zo dâzângoman.²⁶ Gâtâm Tirik Kaapum gamġâ mam otziġgâm kut nâi nâi zorat topġâ sapsunziġgâm ândibap. Oi den nâġâ dâzângowan, zo dum dâzângobap. Ibânâ nâgât sâtkât op Tirik Kaapum sângongoi gem mam otziġgâm ândibap.

²⁷ Nâgât bet sâwât, zo um lumbenâ ziġgan. Um kâtik a zenġât lumbenâ, zo bunġâ. Ninâ zo ziġgan. Zorat nâġgâ kwâkâ sot kenġât, zo mân upi.²⁸ Nâ itâ dâzângua nâġgâwe. Nâ âimġâ du zenġâren âburem gâbat. Zen umziġ nâgâren sângongune sâi ko nâ Ibâgâren zâibat, zo nâġgâm umâlep upe. Ibâ zâk nâgât patâ ândiapkât yatâ upe. Nâgât imbanġânandâ Ibâgât imbanġâ ombenġan, zorat.²⁹ Oi zo mân âsagei kânġan dâzânguan, zorat kut nâi nâi zo âsagei ko nâġgâm pâlatânziġ kâtigibap.

³⁰ Nâ zi den kârep mân târokwap dâzângobat. Hângât a kutâ Sataġ, zâk tâmbetnobam gâbapkât narâk mâte uap. Ka zâk tâmbetnobapkât imbanġâ mân tâkġanġap.³¹ Nâ umnandâ Ibâ gâsuman, zorat op ko Ibânandâ nep diġ sâm nigip, zo wâratkum ândiândinâ birâbat. Nâ umnandâ Ibâ gâsuman, zo a ziġâ nâġgâm simbitkubigât yatâ upat. Bâi, zen zaatne âinâ.”

15

Yesu zâk waiġ nak, nen bâranġâ.

¹ Nâ waiġ nak topġâ âlipġâ. Ibânandâ ko waiġ nep mariġâ.² Nâgâren gâbâ bâranġâ nâi mân bon oi mânâġgât pâmbap. Bâranġâ nâi bon oi kubikġanġâm bonġâ patâ upapkât galem upap.³ Zen sinġi âlipġâ dâzângowan, zorâġ kubikziġgi salek op ândie.⁴ Zen nâ sot pâlatânġ utne nâ zen sot pâlatânġ op ândibat. Waiġ bâranġandâ topġoot mân târoyagom zikġigâk bonġâ mân upap. Zen yatik nâ sot mân pâlatânġ opġâ bonziġ mân upi.

⁵ Waiġ nak topġâ nâ. Zen ko bâranġâ. Nâi zâk nâ sot pâlatânġ oi nâ zâk sot pâlatânġ ua bonġâ donġbep patâ upap. Ka zen birânim kut nâi utnam kwakpi.⁶ A zen nâ sot pâlatânġ op mân ândine birâziġgâbat. Oi waiġ bâranġâ mânâġgât pane

moi mindumñâ kârâbân une semap, zo yatâ otziñgâbi.

⁷ Zen ko nâ sot pâlâtân op dinnâ mem ândimñâ wan mo wangât sâne muyagem ziñgâbat.

⁸ Zen bonziñâ patâ op nâgât arâp bonñâ op ândine a ziñ ziñgitne âlip oi Ibânâ sâmbâ âlip kwâkñanñgâbi.

⁹ Ibânandâ umñandâ gâsânomap, zo yatik umnandâ zen gâsuziñgap. Zen nâgât den, zo nângâm ândine umnandâ gâsuziñgi ândibi.

¹⁰ Nâ Ibânanñgât den luga umñandâ gâsânogi ândiman. Zen yatigâk nâgât den lune umnandâ gâsuziñgi ândibi.

¹¹ Nâgât sâtâre, zorân zeñgâren donbep âsagem zimbapkât den zi dâzânquan. Zen sâtâre kwâkñan ândibigât san.

¹² Nâgât den kâtik itâ dâzânqoman. Nânâ umnandâ gâsâzânqomap, yatik ziiñak umziñandâ gâsâyagom ândibi.

¹³ Nâi zâk bukurâpnâ tâmbetagobegât ândiândiñ biri buñ upap, a zo bukurâpnâ umñandâ gâsâzânqom biranñmap. A neñgât orot mâme, zorân zâkkât buku orot âlip zo mân walâbap.

¹⁴ Nep diñ sâmbâ ziñgan, zo tuune ziñgitsa buku bonñâ upi.

¹⁵ Nâ narâk ziren topkwapñâ kore a mân sâmbâ zânqonsâbat. Zen nâgât bukurâpnâ ue. Kore anñ patânñgât umñan den zemap, zo mân nângâmop. Nânâ kut nâi nâi Ibânanñgâren nângâwan, zo pisuk patâ sapsom

ziñgâwanñgât zeñgât nânqa bukurâpnâ ue.

¹⁶ Ziñâ nâ mân gâsum sâlâpnowe. Nânâ zen gâsum sâlâpzânqowan. Oi âi nâgât orot mâmenâ, zo mem ândim ziren sot sumbemân bonñâ muyagibigât sâmbâ ziñgâwan. Oi ziñâ bonziñâ muyagine narâk dâp zemâmbap. Yatâ op nâgât kot sâmbâ Ibâgâren wan mo wangât op ninâu sâne ziñgâbat.

¹⁷ Nâgât den kâtik zi dum dâzânqobâ. Umziñandâ gâsâyagom ândibi.”

Yesu birânñanñgâwe, yatik arâpnâ birânñgâbi.

¹⁸ Yesu zâk itâ dâtnânqom sâip, “Um kâtik a ziñ kâsa otziñgânetâ ko itâ nânqâbi, ‘Kembu yatik kâsa okñanñgâwe.’”

¹⁹ Zen hânqât siñgi ândine sâi buku otziñgâbe. Nâ zeñgât oserân gâbâ gâsum sâlâpzânqowa kândâtzânqowegât kâsa otziñgâme.

²⁰ Nâ den itâ dâzânqowan, zo nânqâbi, ‘Kore anñ patânñâ walâm ândiândiñ, zo mân taap.’ A ziñ kâsa otniwe, zo yatik zen kâsa otziñgâbi.

Zen nâgât den nânqâwe sâi yatik zeñgât den nânqâbe.

²¹ Sângonnogip, Anutu, zâk mân ek nânqâmegât nâgât op yatâ otziñgâbi.

²² Nâ um kâtik zeñgâren mân gemñâ den dâzânqowan sâi ko tosaziñ buñ ândibe. Ka nâ gem ga dâzânqowa tosaziñ zo dap yatâ sâmbâ kwârakubi?

²³ Nâi zâk kâsa otnibapñâ Ibânâ yatik kâsa

okņanġâbap. ²⁴ Nâ osetziņan nep patâ tuuwan, a ziņ mân tuume yatâ. Zo mân tuuga sâi tosaziņ buņ ândibe. Kâ nâ gem ga ko nekņâ nâ sot Ibânâ laņ kâsa otnikâme. ²⁵ Yatâ utnetâ Kembuġât ekabân den ziap, zo nâġâren bon uap. Den zo itâ.

‘Nâ bâliņâ mân ua ko laņ kâsa otnige.’

²⁶ Nâ Ibâġâren âburem âimņâ, mam otziņġâbap, Kaapum, den bonņâ mariņâ, zâk sâņgongua gem gam topnâ sâm muyageziņġâbap. ²⁷ Zen nâ nep topkwarâwanân ġâbâ nâ sot ândim gawe, zorat zo yatik topnâ sap sum ândibi.”

16

¹ “Zen nebân kin loribegât yatâ sâm dâzâņguan. ² Zen mâpâmâpâse namin aņġân kârâziņġâbi. Perâkņak, narâk ņâi mâte upap, zoren a ziņ nen Anutuġât nep tuunâ sâm zâņgone mumbi. ³ Zen Ibânâ sot nâ, nekât topnik mân nâņgegât yatâ upi. ⁴ Nâ den kâņņan dâzâņguan, zorat bonņâ muyagei itâ sâbi, ‘Kembuņâ mârur dâtnâņgoip, zo muyagiap.’ Nâ mârur zen sot tâpat sâm mân dâzâņgowan. Nârâk zi ko dâzâņguan. ⁵ Itârâņ sâņgonnogip, Anutu, zâkkâren âibâ sa zeņġâren ġâbâ a ņâiņâ mân mâsikâniġap, ‘Ġâ ikâ âiban?’ ⁶ Âibam ua narâkņâ dâzâņguan, zorat umziņ bâliņ uap.”

Kaapumņâ a topziņ sapsumap.

⁷ “Nâ perâkņak sa nâņġânek. Âburem zâibat, zo zeņġâren bonņâ muyagiapkât zâibat. Nâ mân zaria sâi Tirik Kaapum mân gem ga mam otziņġâbap. Ka nâ zâim sâņgongua gem ġâbap. ⁸ Zâk gem ga a zeņġât bâliņâziņâ sot târârak ândiândiņ sot hâuņâ mimb, zorat sapsum ziņġâbap. ⁹ Tosaziņanġât topņâ itâ nâņġâbi. Zen nâ mân nâņġâm pâlâtâņ kwatnime. ¹⁰ Târârak orotņanġât itâ nâņġâbi. Nâ Ibâġâren âburem zaria mân nikpi. ¹¹ Hâuņanġât den sâsâņ, zorat itâ nâņġâbi. Hân zirat a kutâ Satan, zâk tosanġanġât hâuņâ mimbapkât mârur sâm kwâkâm pindap.”

Kaapum zâk diiniņġâmap.

¹² Yesu zâk yatâ sâmņâ itâ sâm dâtnâņgoip, “Den doņbep ziap. Narâk ziren zo dâzâņgua dap op nâņġâm naņġâbi? ¹³ Kaapum, den bonņâ mariņâ, zâk gem gam den bonņâ dâzâņgobap. Zik umġât den zo mân sâbap. Den nâġâren ġâbâ nâņġâbap, zo yatik sapsum ziņġâbap. Oi kut ņâi ņâi ġâtâm âsagiap, zo sapsum ziņġâbap. ¹⁴ Den zo ninan ġâbâ mem sâm muyagem ziņġi kutsiņġinâ lum zaatpi. ¹⁵ Ibâġâren den bonņâ ziap, zorat mariņâ nâ. Zorat op itâ san, Nâġâren ġâbâ den mem muyagem ziņġâbap.”

Yesu zâk âburem gâbap.

16 “Narâk pânkânok ziap, zo âki aria kârunibi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap. Zo âki ga nikpi.”

17 Yesu zâk yatâ sâi arâpñâ nâmbutñâ nen kwakmak op itâ âraguwen, “Den itâ sâp, ‘Narâk pânkânok ziap, zo âki aria mân nikpi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap, zo âki ga nikpi.’ Oi den ñai itâ sap, ‘Ibâgâren zâibat.’” 18 Yatâ sâmñâ sâwen, “Narâk pânkânok zo, zo wangât sap? Nen kwaksen.”

19 Mâsikânam oindâ Yesuñâ niñgit umniñan ek nânngâm itâ sâm dâtnânngoip, “Nâ itâ dâzânguan. Narâk pânkânok ziap, zo âki aria mân nikpi. Oi zorat kwâkñan narâk pânkânok ziap, zo âki ga nikpi. Zen den zorat âragum te? 20 Nâ perâkñak dâzângobâ. Um kâtik, ziñ none mua ko arâpnâ âgirâp isem umbâlâ utne a um kâtik, ziñ sâtâre upi. Zen ko umbâlâ op ândibi. Ka umbâlâ upi, zorat hâuñâ sâtâre upi. 21 Ambân ñai zâk katep mimbam sâknam patâ nânngâbap, zorâñ katep âsagei sâknam buñ oi sâknamgât nelâmkoi katepkât sâtâre upap. 22 Zen yatigâk narâk ziren umbâlâ op ândibi. Ândine mumuñan gâbâ zaat ziñgitsa ko umâlep upi. A zen umâlep zo mân kune buñ upap.

23 Nâ perâkñak dâzângobâ. Nâ mumuñan gâbâ zaatsa zen kut ñai ñaigât

mân kwakñâ mâsikânibi. Wangât, zen wan mo wangât Ibâgâren sâne kutnangât op muyagem ziñgâbap, zorat. 24 Ândim gawe, zoren kut ñai ñaigât nâgât korân mân ninâu sâwe. Narâk zi ko sâtâre kwâkñan ândibigât wan mo wangât ninâu sâne Ibânâ zâk muyagem ziñgâbap.”

Yesugât kot mem ândim ninâu sânat.

25 “Den sâm gâwan, zo sumbuñik dâzângowan. Narâk ñai mâte upabân den sumbuñâ mân dâzângobat. Ibâgât topñâ, zo muyabâk dâzângobat. 26 Narâk zoren ziiñak kutnâ mem ândim ninâu sâne Ibâ zâk âlip nânngâziñgâbap. Nâ wangât kut ñai ziñgâbapkât dukubat. Ibâ zâk ninâuziñâ wâratkum âlip ziñgâbap. 27 Nâ Ibâgâren gâbâ gewan, zo nânngâm umziñâ gâsânomapkat Ibâ zâk yatik umñandâ gâsâzângomap. 28 Nâ Ibâgâren gâbâ hânân gewan. Oi hân zi birâm Ibâgâren âburem zâibâman.”

29 Yesu zâk yatâ sâi arâpñandâ itâ sâm dukuwen, “Zi den sumbuñâ mân sâm, muyap dâtnânnguat. 30 Zorat itâ nânngen. A ziñâ mân mâsikâgine gâ gikak kut ñai ñai zo nânngâm nanngâmat. Gâ Anutugâren gâbâ gâin, zo nânngâm kwâtâtien.” 31 Sâindâ Yesuñâ itâ sâm dâtnânngoip, “Zen irabot zi nânngâm kwâtâtie? 32 Narâk ñai ziap, zo mâte oi nâ birânim

sijsururuŋ op mirâziŋan âibi. Oi nâbane ninik mân ândibat. Ibâ, zâk nâ sot ândimap.

³³ Nâgât um lumbe zengâren zimbapkât yatâ dâzâŋguan. Zen hânân sâknam kwâkŋan ândibi. Ka nânâ tâmbetzâŋgobegât imbanjâ zo kuan. Zorat umâlep op ândinek.”

17

Yesuŋâ zikŋangât ninâu sâip.

¹ Yesu zâk den zo sâmŋâ siŋâ sumbemân ekŋâ itâ sâip, “Ibâ, âburibatkât narâkŋâ mâte uap. Gâ nangâ, nâgât neule âsaknâ sâna âsagibap. Nâŋgoot yatik gâgât neule âsakŋâ sa âsagibap. ² Gâ nangâ nâ hân dâp a zengât mariziŋ nâbarin. A nâgâren zâmbarin, ândiândi kâtik muyagem zingâbatkât sâm nigin. ³ Oi ândiândi kâtik zorat zorat topŋâ itâ ziap. Gâ Anutu bonŋâ kânok sot sâŋgonnogin, Yesu Kristo, net a ziŋâ nikit net sot pâlâtâŋ utne ândiândi kâtik muyagem zingârat.

⁴ Nâ hânân ândim nep sâm nigin, zo tuum kwâkandâ neule âsakkâ muyagiap. ⁵ O Ibâna, hân mân muyageinân gâ sot sumbemân neule âsakŋânoot ândiwan, zo yatik narâk ziren mâburem nina mem ândibat.”

Yesuŋâ arâpŋâ zengât ninâu sâip.

⁶ “Hânân a doŋbep zengâren gâbâ nâgât siŋgi

sâm gâsum sâlâpzâŋgoin, zo siŋgi dengâ sapsun zingâwan. Zo gâgât siŋgi ândinetâ nâgât siŋgi sâin. Oi zen gâgât den nâŋgâm mem ândie. ⁷ Kut ŋâi ŋâi zemnigip, zo gâgâren gokŋik. Zo zen nâŋge. ⁸ Den nigin, zo ziŋga nâŋgâm umziŋan gei ziap. Oi nâ gâgâren gâbâ gewan, zo nâŋgâm kwâtâtie. Gikak nep diŋ sâm nigin, zo nâŋge.

⁹ Nâ zengât op gâgâren ninâu san. A um kâtik zengât op mân san. A nigin zo, zengât op ninâu san. Zen gâgât siŋgi ue. ¹⁰ A ambân nâgât siŋgiŋâ gâgât siŋgi. Gâgât siŋgi zorân nâgât siŋgi. Oi umziŋan nâgât âsakŋâ muyagem ziap.

¹¹ Nâ hânân ândiândinâ ândia âkap. Zen ko hânân zi târokwap ândinetâ nâ gâgâren gâbâman.

Ibâ hâlâlu, kutkâ nigin, zorat kutsingigangât imbanandâ pâit saazingâna hâlâlu ândibi. Oi zen um kânok op ândibi. Net um kânok ândimet yatik zen um kânok ândibi. ¹² A nigin, zen sot ândim kutsingigangât imbanandâ lâmbamzâŋgua ândiwe. Nep diŋ zo sâm nigip. Oi dâŋ galem otziŋga mân tâmbetagoewe. Gâgât den kulem bon upapkât simgât siŋgi, zâk kânok tâmbetagoip. ¹³ Zi gâgâren gâbam hânân den yatâ dâgoga nâgât sâtâre, zo zengâren ari sâtâre kwâkŋan ândibi.

¹⁴ Gâgât den zo ziŋga mem ândine hângât siŋgi a,

ziñâ kâsa otziñgâwe. Nâ hângât siñgi mân ândiman. Arâpnâ zen yatâ hângât siñgi mân ândimegât yatâ otziñgâwe. ¹⁵ Arâpnâ hânân gâbâ diizingâm zâibangât mân san. Bâliñâ marijandâ tâmbetzângobapkât san. Gâñâ galemziñ upangât san. ¹⁶ Nâ hângât siñgi buñâ. Zen yatigâk hângât siñgi buñâ. ¹⁷ Gâgât den bonñâ umziñan pâna âsagei târârak op ândibi. Gâgât denñâ, den bonñâ. ¹⁸ Gâñâ sângonnona hânân gem nep tuuwan, zo yatik sângonzângua zen um kâtik zengâren nep tuubi. ¹⁹ Zen umziñâ gâgâren pambigât zo yatik nâñâ umnâ gâgâren paan.”

Yesuñâ kâmut gakârâpñâ nenğât ninâu sâip.

²⁰ “A zi kinze, zengârâk mân ninâu san. Den siñgi âlip sâne nângâm pâlâtân kwatnibi, zengât sot ârândân ninâu sân. ²¹ Zen um kânok op ândibigât dâgogan. Ibâ, gâ nâgât umgâ kinmap. Nâñâ umnâ gâgâren kinmap. Zo yatik ziñâ nekâren umziñâ kinbap. Oi umziñandâ gâsâyagom ândibi. Yatâ utnetâ ko um kâtik a zen gâ sângonnona gewan, zo nângâm kwâtâtibi. ²² Net um kânok ândimet, zo yatik um kânok op ândibi. Zo yatâ ândibigât neule âsakñâgâ nigin, zo ziñgâwan. ²³ Nâ umnandâ gâsâzângua gâ yatik umgândâ gâsânona umziñ kânok op kwâkâbap. Zen yatâ ândine um kâtik

zen gâñâ sângonnona gewan, zo nângâm birañbi. Oi umgândâ nâ kâpinom yatik zen kâpizângomat, zo nângâm birañbi.

²⁴ Ibâ, A nigin, zo biken nâ sot ândibigât dâgogan. Oi zen biken nâ sot ândim neule âsakñânâ ikpigât dâgogan. Neule âsaknâ zo umâlepkanğât op hân mân muyageinân nigin.

²⁵ O Ibâ, târârak mariñâ, um kâtik a zen topkâ mân nângâwe. Nâ ko topkâ nângâman. Oi kâmut gakârâpnâ, zen gâñâ sângonnona gewan, zo nângâme. ²⁶ Nâ gâgât den siñgi sâm muyagem ziñgâwan. Oi sâm muyagem ziñgâm zâibat. Oi umgâ gâsânomap, zo yatik umgândâ zen gâsâzângoi nâ yatik umnandâ gâsuziñgi ândibat.”

18

Yesuñâ Gezemane kâlamân ari gâsuwe.

(Mt 26:47-56; Mk 14:43-50; Lu 22:47-53)

¹ Yesu zâk den zo sâm nanğâm arâpñâ diiñiñgi Yerusalem kamânân gâbâ gemñâ Kidoronj too nirem hân ñai nak kâlam ñai zeip, zoren zâiwen. ² Yesu sot arâpñâ, nen zoren âsâbâñ mindumarâwengât Yuda zâk kâlam zo ekmâip. ³ Zoren ândeindâ Yudañâ tirik namâ kâwâli a sot a sâtnâ nâmbutñâ diiñiñgi gawe. Kembugât namâ

galem a pátâ sot Parisaio a, zinj sângonzângone gawe.

4 Oi Yesu zâk kut nâi nâi okñangâbi, zo nângâm arâpnâ nâmbamñâ âi mâsikâziñgip, “Zen nâi kârum ge?”⁵ Sâi zinjâ sâwe, “Yesu, Nasarete kamânân gokñâ.” Sâne itâ sâm dâzângoip, “Nâ zi.” Oi Yuda zâk kâwali a zen sot kirip. 6 Yesuñâ sâip, “Nâ zi.” Sâm dâzângoi kândât kândât âim ge kom ziwe.

7 Yatâ utne du zagâtñâ mâsikâziñgip, “Zen nâi kârum ge?” Sâi zinjâ sâwe, “Yesu, Nasarete kamânân gokñâ.”⁸ Sâne Yesuñâ itâ sâm dâzângoip, “Nâ mârûm dâzânguan. Nâ ko zi. Nâ kârûnim ge oi ko arâpnâ zi birâziñgâne âibi.”⁹ Yatâ oi mârûm den itâ sâip, zo bon oip, “A nigin, zen galem otziñga mân tâmbetagowe.”

10 Oi Simoñ Peteroñâ sâu mem ândeip, zo inzurân gâbâ sâmbum tirik namâ galem a, zâkkât kore a kindap bongen kârâm kwâkip. Kore a zorat kutñâ Maiko. 11 Yatâ oi Yesuñâ Petero itâ sâm dukuip, “Sâugâ inzurân pâna giarik. Dapkat uat? Dap nângat? Sâknam Ibânandâ nâgât siñgi sâip, zo birâbat?”¹² Oi kâwali a sâtñâ sot Yuda zengât a sâtñâ, zen Yesu gâsum bikñâ saawe. 13 Saamñâ Hanasigât mirin diim zâiwe.

Narâk zoren a nâi kutñâ Kaipa, zâk Kembangât tirik namâ galem a zengât

patâziñâ op ândeip. Kaipa zâk Hanasigât bâratñâ meip. 14 Kâipa zâk mârûm Yuda a sâtñâ itâ sâm dâzângoip, “A kâmut nen tâmbetagobemgât a kânokñâ nenngât hâuniñâ moi âlip upap.”

Petero zâk Yesu kwâimbânangip.
(Mt 26:69-70; Mk 14:66-68; Lu 22:55-57)

15 Yesu diim âine Simoñ Petero sot bukuñâ nâi, zet bet moliziñgâm âiwet. Oi bukuñâ zâk tirik namâ galem a patâ ek nângâmâip. Zorat Yesu molim âim ârândân dâmân kâligen bagiwe. 16 Petero zâk ko pâit âkñan mâtâbân kirip. Oi Bukuñâ zâk tirik namâ galem a patâ ek nângi ândeipkât mâtâp galem ambân dukoi mâtâp mem pâi Peteroñâ pâit umñan bageip. 17 Mâtâp galem ambân, zorâñ Petero ekñâ itâ sâm dukuip, “A ândiren zirat arâpnâ zengât kâmurân gokñâ, gâ.” Sâi Peteroñâ sâip, “Nâ buñâ.”¹⁸ Sâi kore a sot kâwali a, zen pateñ op kârâp om nângâm kinetâ Petero zâk yatik osetziñan kârâp nângâm kirip.

Tirik namâ galem a patâ zâk Yesu sâm mâsikâ okñangip.

(Mt 26:59-66; Mk 14:55-64; Lu 22:66-71)

19 Tirik namâ galem a patânâ Yesu diñâ sâip sot arâpnâ gâsuziñgip, zorat sâm mâsikip. 20 Mâsiki Yesuñâ den itâ melâñ dukuip, “Nâ den muyap sâman. Tirik

namin sot mápâmâpâse namin Yuda a ziŋ mindune dâzâŋgoman. Nâ tik mân sâman. ²¹ Zorat gâ wangât nâ mâsikânigat? Den dâzâŋgua nâŋgâme, zo mâsikâziŋgâna dinnâ zo dâgone nâŋgâ.”

²² Yatâ sâi kâwali a kirâwe, zeŋgâren gâbâ a nâi Yesugât pâlomŋan komŋâ itâ sâip, “Gâ tirik namâ galem a patâ wangât den yatâ zo dukuat?” ²³ Sâi Yesuŋâ itâ sâip, “Den gâŋgoŋâ san oi ko zorat topŋâ sâna nâŋgâbâ. Nâ den târârak sa wangât nogat?” ²⁴ Yesugât bikŋâ saane kiri Hanasiŋâ sâi tirik namâ galem a patâ Kaipa, zâkkâren diim âiwe.

Peteroŋâ Yesu kwâimbi sâp karâmbut oip.

(Mt 26:71-75; Mk 14:69-72; Lu 22:58-62)

²⁵ Oi Simonj Petero, zâk kârâp nâŋgâm kiri mâsikâm sâwe, “Arâpŋâ zeŋgâren gokŋâ nâi, gâ?” Sâne kwâimbâm sâip, “Nâ buŋâ.” ²⁶ Sâi tirik namâ galem a patâgât kore a nâi Peteroŋâ kindapŋâ kârâm kwâkip, zâkkât torenŋandâ itâ sâip, “Gâ kâlamân zâk sot ândina geksan.” ²⁷ Yatâ sâi Peteroŋâ dum kwâimbi zorenâk kuruŋâ diŋsâip.

Yesu Roma a kutâgâren diim âiwe.

(Mt 27:1-2, 11-14; Mk 15:1-5; Lu 23:1-5)

²⁸ Yuda zeŋgât hânân a kutâ nâi ândeip, kutŋâ Pilato. Zâk Roma zeŋgât kâmurân gokŋâ. Haŋgât nâtikŋâ

Yesu zâk Kaipagât mirin gâbâ diim gem a kutâgâren âiwe. Pasowa kendongât sâkziŋ kubikkubik narâk oip, zorat itâ nâŋgâwe, “Hân nâin gokŋâ, zorat ko zâkkât namin zâinat, zo ko Anutuŋâ niŋgiri mân dâp upap.” Yatâ sâmŋâ a kutâgât namin mân zâiwe. ²⁹ Sombemân kine a kutâ Pilatoŋâ mirâ gwenduin âi kin mâsikâziŋgip, “A zi wan tosaŋgât diim ge?” ³⁰ Sâi ziŋâ sâwe, “A zi bâliŋ mâme mân ândei sâi gâgâren mân diim gabem”

³¹ Sâne Pilatoŋâ itâ sâm dâzâŋgoip, “Wangât nâgâren diim ge? Ziŋâ gurumin den ziap. Zo wâratkum ziŋjak sâm kwâkânek.” Sâi Yuda a sâtŋâ, ziŋ itâ sâwe, “Nen mumuŋan zâmbanzâmbanŋanŋât mâtâp dooŋguwe.” ³² Sâna poru nagân kumbigât nâŋgen.” (A poru nagân zaŋgonzâŋgoŋ, zo Roma a zo ziŋâ opmarâwe.) Yatâ sânetâ Yesu zikŋak poru nagân kune mumbapkât den mârûm sâip, zo kâtigeip.

³³ Pilatoŋâ namâ kâligen âim konsâi Yesu ari sâm mâsikip, “Gâ perâkŋak Yuda a zeŋgât a kutâ?” ³⁴ Sâi Yesuŋâ itâ sâm dukuiŋ, Den zo gikâ umgât sat mo a nâmbutŋandâ dâgone sat?” ³⁵ Sâi Pilatoŋâ itâ sâm dukuiŋ, “Nâgât dap dap nâŋgat? Nâ Yuda a? Gikâ kâmut sot patârâpkâ, zen nâgâren gâbanse. Gâ wan tosa oin?”

36 Yatâ sâi Yesunâ itâ sâm dukui, “Nâ a kutâ ândiândi, zo ândian. Oi ko holinâ nâi yatâ ândian. Nâ hân a kutâ zen yatâ ândia sâi arâpnâ zinj kâmbam mem galem ot-nine Yuda a zinj mân gâsunim gabe. Nâ a kutâ holinâ nâi yatâ ândian.” 37 Sâi Pilatonâ sâm mâsikip, “Gâ gikanğât nâ a kutâ ândian sat?” Sâi Yesunâ sâip, “Sat, zo. Nâ a kutâ op hânân ge den bonğâ sâm muyagibatkât âsagiwan. Nâi zâk dinnâ nângâm lubap, zo ko den bonğanğât buku upap.” 38 Sâi Pilatonâ sâip, “Den bonğâ, zo dap dap?”

Pilato zâk Yesu mumbapkât sâm kwâkip.

(Mt 27:15-31; Mk 15:6-20; Lu 23:13-25)

Yatâ sâmğâ gwenduyân âi kin Yuda a itâ sâm dâzânğoip, “Nâ a zirât tosanâ kâruan. 39 Zengât orot mâme mâtâpnâ nâi ziap. Zen Pasowa kendonân sânetâ a tâk namin ândine zengâren gâbâ nâi olağ zingâman. Oi zi nângâne dâp oi Yuda a kutâziğâ olağ zingâ ândibap.” 40 Yatâ sâi Yuda a zen zâk den sâm kambânğâ sâwe, “Zâk buğâ. Baraba olağ niğğaban.” Baraba zâk kâmbu kambâm a tâk namin pane ândeip.

19

1 Pilatonâ Yesu diim namin zâimğâ sâi kâwali a zingâ Yesu inzut kuupğootğâ lapirâwe. 2 Zen lapitğâ itâ sâwe. “Gâ nâ a kutâ sâmât, zorat a kutâğât pindok sot hâmbâ zi

hutgonamen.” Yatâ sâmğâ tâk sâtmam goğkom kâukğan pane giarip. Oi hâmbâ kuriğâ, a kutâğât hâmbâ giğanğâne giarip. 3 Yatâ opğâ um topğan âi kin siğan gem sâwe, “Oe, Yuda zengât a kutâ.” Yatâ sâm bitziğandâ si sângânğan kuwe.

4 Oi Pilatonâ Yuda a zengâren dum âi itâ sâm dâzânğoip, “Zen iknek. Nâ zengâren diim gandâ ziiğak topğâ nângâne. Nâ tosanâ kâruan.” 5 Oi Yesu zâk kâukğâ kâpiwe sot hâmbâ kuriğâ, zo sot gem ga kiri Pilatonâ tirâpğânğom sâip, “A zi iknek.” 6 Sâi tirik namâ galem a patâ sot a sâtnâ, zen ekğâ den kambânğ sâm sawe, “Zâk poru nagân kunek.” Sâne Pilatonâ sâip, “Nâ tosanâ kâruanğât ziiğak mem poru nagân kunek.” 7 Sâi Yuda a zinj itâ sâwe, “Zikğanğât nâ Anutugât nanğâ sâmap. Zâk Anutu hutkum sâmap. A yatâ zo mumbigât gurumin dinniğan ziapkât mumbap.”

8 Yuda a sâtnâ, zingâ Yesu zâk zikğanğât nâ Anutugât nanğâ sâmap sânetâ Pilatonâ zo nângâm kenğâtğanğât oip. 9 Oi Yesu diim mirâ kâligen âim mâsikâm sâip, “Gâ ikâ gâbâ âsagein?” Sâi Yesunâ den hâuğâ mân sâip. 10 Yatâ oi Pilatonâ itâ sâm dukui, “Gâ den mân dâtnobam uat? Nânğâ sa ândiban. Nânğâ sa poru nagân mumban. Zorat imbanğâ niwe, zo nângat?”

11 Sâi Yesuñâ itâ sâm dukuiip, “Gâ yen sâi nâgât den mân sâbat. Nâgât den sâbangât Anutuñâ ubâ imbanâ gigipkât sat. Oi zorat nâbanse, a zorat tosaziñ gâgât zo walâwalân.” 12 Sâi Pilatoñâ den zo nânngâm Yesu olanbat sâm mâtâp kâruiip. Kârui Yuda a ziñ den sâm kambân sâwe, “Gâ a zo olanâ a kutâ patâniñâ Româ kamânân ândiap, kutñâ Sisa, zâkkât buku mân op ândiban. Wangât, a zi zâk zikñangât nâ a kutâ sâmap. Zâk Sisa kâsa okñangâm, zorat.”

13 Yatâ sâne Pilatoñâ den zo nânngâm sâi Yesu diim gine den sâm kwâkâkwâkân tâtatñan tâip. Oi tâtatñâ zorat Yuda a ziñâ ziñ denân Gabata sâmarâwe. (Niñ denân ko a patâ zengât kian kâtnâ tuutuñ.) 14 Oi Yuda zengât kendon patâ kutñâ Pasowa, zo mâte oi kut ñai ñai kubikkubik narâk oi mirâ bâkñan oi Pilatoñâ tapñâ Yuda a itâ sâm dâzângoip, “Iknek. Zi a kutâziñâ, zo ka.” 15 Sâi zen den sâm hoñsâwe, “Zâk buñ oik. Zâk buñ oik. Poru nagân kunek.” Sâne Pilatoñâ mâsikâm sâip, “A kutâziñâ sa poru nagân kumbigât se?” Sâi Tirik namâ galem a patâ ziñâ den itâ dukuwe, “Nengât a kutâ ñai buñâ, Sisa kânok.” 16 Sâne Pilatoñâ nânngâziñgâm Yesu poru nagân kumbigât ziñgip.

Yesu poru nagân kune

moip.

(Mt 27:32-44; Mk 15:21-32; Lu 23:26-43)

17 Kâwali a, zen Yesu gâsum poru nak pindâne lugi hân ñai kutñâ kâuk siñit (Yuda zengât denân Goligata), zoren âiwe. 18 Zoren diim âim poru nagân kuwe. Oi bâliñ mâme a zâgât, ñai toren, ñai toren poru nagân zâkom kwânânngâzikâm Yesu osetzikñan kwânânngâwe.

19 Pilatoñâ sâi Yesugât kâuk kwâkñan nagân den itâ kulemguwe, “Yesu Nasarete kamânân gokñâ, Yuda zengât a kutâ.” 20 Den zo Yuda denân, Roma denân sot Grik denân kulemguwe. Yesu kuwe, hân zo kamân gootñan zeipkât a ambân donbepñâ âim gam den zo sâlâpkuwe. 21 Yuda zengât tirik namâ galem a patâ, ziñ Pilato itâ sâm dukuwe, “Yuda zengât a kutâ mân kulemgu. Itâ kulemgu. Zikñak itâ sâip, ‘Nâ Yuda zengât a kutâ.’” 22 Yatâ sâne Pilatoñâ sâip, “Sâ kulemgue, zo yatik zeik.”

23 Kâwali a kimembut, ziñ Yesu poru nagân komñâ sâk pâke umñangât sâkñangât, zo mem kâsâpkum angâwe. 24 Hâmbâ umñan zorat itâ sawe, “Zo mânânngârindâ bâliñ opap.” Yatâ sâm wenzu pam ikne muyageip dâp miwe. Yatâ utnetâ Kembangât ekabân den kulemguwe, zo bon oip. Den zo itâ, “Hâmbânâ kwâkñan kâsâpkum miwe. Hâmbâ umñan ko zorat wenzu pam ikne muyagei miwe.”

Kâwali a zen yatâ urâwe.

²⁵ Yesugât poru topñan ambân kirâwe, zo kutziñâ itâ. Mamñâ sot mamñangât gatñâ. Maria, Kelopagât ambinñâ sot Maria, Madala kamânân gokñâ. ²⁶ Yesu mamñâ sot anjâ nâ umñandâ gâsunimap, net nikiri kiritâ mamñâ itâ sâm dukuip, “Nangâ zi eknan.” ²⁷ Yatâ sâmnâ nâ itâ dâtnogip, “Mangâ zi eknan.” Yatâ sâipkât narâk zorenâk Yesu mamñâ diiga nâgât mirin topkwap tâtat mâme oip. Oi yatâ ândim gâip.

Yesu moip.

(Mt 27:45-56; Mk 15:33-41; Lu 23:44-49)

²⁸ Yesuñâ nepnâ âkap nângâm Kembangât ekabân den ziap, zo bon upapkât den itâ sâip, “Toogât otnigap.”

²⁹ Oi hâkop nâi umñan winiga too kâlakñâ zeip. Zoren âi saru kâmon zoren pam sâmbum kikerân sum kapinikum lâuñan pane neip.

³⁰ Yesu zâk too zo nemñâ itâ sâip. “Mârum âkap.” Yatâ sâmnâ kâuk pindiñsâi kaapumñâ taki moip.

³¹ Yuda zengât kendon patâgât kubikkubik narâk oi itâ nângâwe, “A zen kendonân poru nagân kinetâ mân dâp upap.” (Kendon zo Yuda zengât kendon patâ.) Yatâ nângâm Pilatogâren âi dukuwe, Kâwali a zen a poru nagân kirâwe, zengât soozinñ sinjit kom namuñne mumbigât sot kâambarânziñâ mâkâm hanzângogigât Yuda

a nângâzingip. ³² Oi kâwali a zen bâliñ mâme a zagât zo soozik sinjit kom namuñâwe.

³³ Yatâ opñâ Yesugâren ga igâwe. Zâk mârum moip. Yatâ ekñâ soonjâ sinjit mân kom namuñâwe. ³⁴ Kâwali a nâinñâ Yesu parâmñan kâlâuñâ sum kwâpârânji gilâm sot too gem gâip. ³⁵ Nâ zo egâwangât perâkñak san. Nâ nângan, den zo bonñâ. Zorat zen nângâne bon upap.

³⁶ Kembangât ekabân mârum itâ kulemguwe, zo bon upapkât urâwe. Den zo itâ, “Zen sinjitñâ mân kom namuñbi.”

³⁷ Oi Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

“Zen sum pâronj parâwe, zâkkâren sen kwap ikpi.”

Yesu hanguwe.

(Mt 27:57-61; Mk 15:42-47; Lu 23:50-56)

³⁸ Kwâkñan Yosepe, Ari-mataia kamânân gokñâ, zâkñâ Pilatogâren âimñâ Yesugât kâambarânj mâkâbapkât sâip. Sâi Pilatonjâ nângânjanji âi kâambarânj mem ârip. (Mârum Yosepe zâk Yesugât a ândeip. Ka zâk Yuda a sâtnjâ zengât kenjât op zo muyap mân sâm ândeip.) ³⁹ Oi a nâi mârum nâtigân Yesugâren gâip, kutñâ Nikodemo, zâk kelâk hitom âlip top nâi zagât mâporâwe, irâ patâ kât mimiñ yâmbâtñâ, zo yatâ zo mem âim Yosepe bekñan meip. ⁴⁰ Bekñan mei Yesugât kâambarânj sanjonñâ

sângum kâu sot kelâk hitom âlipnâ, zorân kâpiwet. Yuda a zij yatâ opmarâwe. ⁴¹ Oi Yesu kuwe, hân zorat ginjan nak kâlam nâi zeip. Zoren kât mâtâp kwâpârângâne zeip. Zoren a nâi mârûm mân zâambarâwe. Narâk zoren Yuda zenngât kendon patâ mâte oipkât Yesugât kâambarân zo pânkânogân zo parâwet. ⁴² (-)

20

Yesu mumujan gâbâ zaarip.

(Mt 28:1-8; Mk 16:1-8; Lu 24:1-12)

¹ Yuda zenngât kendon âki hanngât nâtiknâ Maria, Madala kamânân goknâ, zâk Yesugât kwagân arip. Âi takâm egi kât patâ mâtâp mârûm doonguwet, zo kâbaknjine zeip. ² Yatâ eknâ sârârâk kârâm âim Simon Petero sot Yohane, nâ Yesunâ umnjandâ gâsunimap, net muyagenikâm dâtnâkom sâip, “Kembugât kâambarân, zo kwagân gâbâ mem arie. Oi ikâ âi pe, zo nen mân nanngan.”

³ Yatâ sâi Petero sot bukunâ nâ, net mirin gâbâ gemnâ kwagân âiwet.

⁴ Mâtâbân sârârâk kârâm âim nânâ Petero walâm kek âim kândon takâwan.

⁵ Âi takâm kât mâtâpnan mân bagim yen pindijsâm eksa sângumâk zeigâwan.

⁶ Simon Petero, zâk bet gamnâ kât mâtâpnan bagim sângumâk zeigip. ⁷ Sângum

nâi Yesugât kâuknâ kâpiwet, zo zeigip. Sângum zo sângum nâmbut zen sot mân zeip. Ziknjik kâpiyagom zeip. ⁸ Yatâ zeigândom kwagân âi takâwan, nânâ bagimnâ yatik ek, zaatsap zo bonnâ sâim zo nanngâwan.

⁹ Ombenjan ândiwenân Yesu mumujan gâbâ zaat-papkât Kembugât ekaban den ziap, zo mân nanngâm kwâtâtiwen. ¹⁰ Yatâ eknâ a zagât net kamânân âburem âiwet.

Yesu zâk Maria Madala kamânân gok, zâkkâren muyageip.

(Mk 16:9-11)

¹¹ Maria zâk kwak sâtnan kin iseip. Isem tap ko pindijsâm nâ kwagân egip.

¹² Egi sumbem a zagât hâmbâzik kâukâu Yesu mârûm zeibân zo tâitâ zikirip. Nâi zâk kâuknâ zeibân, nâi kinâ zeibân tarâwet. ¹³ Oi ziknâ sâwet,

“Ambân, gâ wangât isem taat?” Sâitâ zâknâ sâip, “Kembunangât kâambarân mem nâin âine kâruan.” ¹⁴ Yatâ sâim puriksâm Yesu ziknâ egip. Egip, zo Yesu holinjâ mân ek nanngip.

¹⁵ Oi Yesunâ mäsikâm sâip, “Ambân, gâ wangât isiat? Nâi kârûm taat?”

Oi Marianâ a zo kâlam marijandâ kinzap nanngâm itâ sâim dukui, “Patânâ, gâ kâambarânâ mem nâin âi paat oi ko sâna nanngâm âi mimbat,” ¹⁶ Sâi Yesunâ sâip, “Maria.” Sâi puriksâm

Yuda denân Raboni sâip (niin denân ko, Patânâ).

¹⁷ Yesuñâ itâ sâim dukuiip, “Irabot Ibâgâren zâibâman. Ibâgâren mân zariangât gâ mân gâsum anjân kârâniban. Gâ âi bukurâpnâ itâ sâim dâzânjo, ‘Nâgât Ibâ, zengât Ibâ, nâgât Anutu, zengât Anutu, zâkkâren zâibâman.’”
¹⁸ Maria, Madala kamânân gokñâ, zâk âburem kamânân âimñâ arâpnâ itâ sâim dâtnânjoip, “Nâ Kembu eksan.” Yatâ sâimñâ Yesuñâ den sâip, zo arâpnâ dâtnânjoip.

Arâpnâ zen mirâ kâligen mindune zengâren muyageip.

(Mk 16:14-18; Lu 24:36-49)

¹⁹ Sirâm zoren nâtikisâi arâpnâ nen Yuda a sâtnâ zengât kengât op mirin mindum mân gabigât mirâ mâtâp doongumñâ tarâwen. Tâindâ Yesu zâk osetniñan âsagem kin itâ sâim dâtnânjoip, “Um lumbe zengâren zimbap.”
²⁰ Yatâ sâimñâ bikñâ toren toren sot parâmñâ, zo tirâpnânjoip. Oi arâpnâ nen Kembu ekñâ umniñ âlip oip. ²¹ Yesuñâ dum zagâtñâ dâtnânjoip, “Um lumbe zengâren zimbap. Ibânandâ sângonnogip, yatik nângoot zen sângonzânguan.” ²² Yatâ sâimñâ waatningâm sâip, “Tirik Kaapum minek. ²³ Zen a zengât tosaziñ birânetâ buñ upap. Ka tosaziñ zimbapkât sâne zemziñgâbap.”

Tomagât den sinji.

²⁴ Yesu arâp kiin zagât, nenngâren gokñâ nâi kutñâ

Toma (Zâk booboo a konsâwen.) zâk nâin âi ândei Yesugât arâpnâ, nen min-duindâ muyageningip. ²⁵ Oi bet a bukurâpnâ nen sinji zo Toma itâ sâim dukuwen, “Nen Kembu iksen.” Yatâ sâindâ Tomanâ itâ sâim dâtnânjoip, “Ninak sinnandâ ekñâ bikñan gutñâ sâlâpnandâ pamñâ parâmñan gâsum dinziñâ nânga bon upap.”

²⁶ Yatâ sâi ko bet ândim nângâ kânok zoren Yesu arâpnâ, nen Toma sot ârândâñ mindum mirâ mâtâp doongumñâ tarâwen. Tâindâ Yesuñâ osetniñan muyagem kin itâ sâim dâtnânjoip, “Um lumbe zengâren zimbap.” ²⁷ Yatâ dâtnânjomñâ Toma itâ dukuiip, “Toma, sâlâpkâ ziren pânân. Bitnâ gâsum ek. Bikâ pam parâmnan weenan. Oi gâ um zagât mân op nângâm pâlâtân kwatni.” ²⁸ Sâi Tomanâ sâip, “Gâ Kembunâ sot Anutunâ.” ²⁹ Sâi Yesuñâ dukuiip, “Gâ neksatkât nângâm pâlâtân kwatnigat? A zen mân nekñâ nângâm pâlâtân kwatnime, zengât nânga sâtârenjoot uap.

Ekap zirat topñâ.

³⁰ Yesuñâ arâpnâ nen sot tap kulem top top tuugip, torenñâ zo ekap ziren mân kulemguwan. ³¹ Den kulemguwan, zo itâgât kulemguwan. Zen sâlâpkum nângâm Yesu zâk a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsân, Anutugât

nanjâ. Den zo nângâne bon upap. Oi zikjâ nângâm pâlâtâj kwâkjanjâm kut-sinjjanjât opjâ ândiândi kâtik mimbi.

21

Arâpjâ saruyân ândine zenjâren âsageip.

1 Ândim Yesujâ arâp nenjâren dum muyageninjip. Tiberia saruyân itâ muyageninjip. 2 Simonj Petero, Toma (booboo a), Natanae, Kana kamân Galilaia hânân gokjâ, Zebedaiogât nanzatjâ Yakobo sot munjâ nâ sot arâpjâ nâmbutjâ zenjâren gâbâ a zagât. A yatâ zo mindum ândiwen. 3 Ândeindâ Simonj Peterojâ itâ sârn dâtnângoip, "Nâ saru zuu mimbam âibâman." Sâi ninjâ sâwen. "Nen ârândânj." Sârnjâ âi wanjâyân zâim njâtik zoren zuugât nep tuum ândim mân muyagiwen.

4 Sâruyân ândeindâ mirâ hanjâbâman oi Yesujâ sagân ga kirip. Kiri Yesu tobatjâ mân ek nângâwen. 5 Oi Yesujâ mâsikâningâm sâip, "Katep, zen zuu njâi mie?" Sâi ninjâ sâwen, "Bunjâ." 6 Sâindâ itâ sârn dâtnângoip, "Irâ zo bongen pane giari saru zuu donjâp sândubi." Sâi irâ pâindâ giari saru zuu donjâp patâ gam geine sâmbum osiwen.

7 Yesu umjandâ gâsunimap, nânjâ Petero itâ dukuwan, "Zo Kembu." Sa Petero zâk Kembu kutjâ nângâm nepkât sângumâk

lap ândeipkât hâmbânjâ mem hurâgum saruyân pâtan arip. 8 Nen kârebân mân ândiwen. Sak gootjan ândiwen. Arâpjâ nâmbutjâ, nen wanjâyâk sâtnjan ânam zuu sot irâ, zo diigindâ tâi âiwen.

9 Sagân zâimjâ kut njâi njâi itâ muyagiwen. Kârâp sisijan saru zuu sot nalem sem zeip. 10 Âi takindâ Yesujâ itâ sârn dâtnângoip, "Zuu mie, zo torenjâ mem ganek." 11 Sâi Simonj Petero, zâk wanjâyân zâim zuu irâ zo sâmbui sagân gâip. Oi irin zo zuu patâ patâ donjâp 153 yatâ, zo ziwe. Oi irâ zo mân âmbârângip, zorat nângindâ metjâ oip.

12 Yesujâ itâ sâip, "Zen ga nalem ninek." Sâi arâpjâ nen dap yatâ mâsikâbem, "Gâ njâi." Nen Kembu zo nângâwen. 13 Oi Yesujâ nenjâren gamjâ nalem sot zuu kâsâpkum ninjip.

14 Zo Yesu mumujan gâbâ zaatjâ muyageninji sâp karâmbut oip.

Yesujâ Petero sâp kârâmbut den sârn mâsikip.

15 Hanjât nalem neindâ ko Yesujâ Simonj Petero itâ sârn mâsikip, "Simonj, Yohanegât nanjâ, Bukurâpkâ zi, zen umziandâ gâsânome. Gânjâ walâzingâm umgandâ gâsânomat?" Sâi Peteroj sâip, "Kembu, Nâ gâgât otnimap, zo nângat." Sâi Yesujâ dukuij, "Gâ râma gwamjâ gakârâpnâ galem otzingâban."

16 Yatâ sâmb dum mâsikip, “Simon, Yohanegât nannâ, gâ perâknjak umgandâ gâsânomat?” Sâi Peteronâ sâip, “Kembu, nâ gâgât otnimap, zo nânngat.” Sâi Yesunâ dukuip, “Râma gakârâpnâ zengât galem otzingâm ândiban.”

17 Yatâ sâmb dum mâsikip, “Simon, Yohanegât nannâ, gâ perâknjak nâgât otgimap?” Yesunâ sâp karâmbut den yatâ sâi ko Petero umnâ bâlei sâip, “Kembu, gâ kut nâi nâi zo nânngâm nânngâmat. Oi nâ gâgât otnimap, zo nânngat.” Sâi Yesunâ sâip, “Gâ râma gakârâpnâ galem otzingâm ândiban. 18 Nâ perâknjak dâgobâ. Gâ sigan ândim zoren mo zoren âibam otgigi âimâin. Oi bet ko gâ sombâ opnâ bikâ pâna kâsarâpkâ zinj saagim gobi.” 19 (Yesunâ zo yatâ sâmb Petero mumbapkât den dukuip. Mumbap, zoren a zinjâ eknâ Anutu sâmb âlip kwâknangâbigât nânngâm sâip.) Den yatâ sâmb dukuip, “Gâ molini.”

20 Oi Petero zâk puriksâm a Yesu umnandâ gâsunimap, nâ kândâtjan ga negip. Mârum Yesu mân mom arâpnâ nen sot nalemb neip, narâk zoren nâ Yesu gootjan âi itâ mâsikâwan, “Kembu, nâinâ sâi gâsâgobi?” 21 Oi nâ bet ga Peteronâ neknâ Yesu nâgât mâsikâm sâip, “Kembu, a zirânj dap upap?” 22 Mâsiki Yesunâ itâ sâmb dukuip, “Zâk ândei nâ puriksâbat mo zâk ândim

mumbap, zorat gâ zâkkât wangât sat? Gâ yen ga molini.” 23 Yatâ sâi ko arâpnâ sot bukurâpzinj Yohane nâgât itâ sâmb gulipkuwe, “A zo mân mumbap.” Ka Yesu zâk nâgât yatâ mân sâip. Zâknâ itâ sâip, “Zâknâ ândei âburibat mo ândim mumbap, zorat gâ wangât zâkkât sat?”

Yohanegât bukurâpnâ den muruknâ kulembuwe.

24 A zorânj kut nâi nâi zo ek nânngâm sâmb muyagem ekap zi kulembgoip. Zâk kwembiñ den kulembgoip. Oi nen zâkkât itâ nânngâmen, “Dinjâ zo bonnâ.”

25 Yesunâ kut nâi nâi donbep oip, zo ekabân mân kulembguwen. Zo ekabân kulembgum nanngindâ sâi hân zi piksâi a zinj mân sâlâpkum nânngâbe.

Zo yatik.

Aposolo zengât den singi Lukanâ kulengoip.

Yesunâ Tirik Kaapum zingâbat sâmbemân zarip.

(Mk 16:19-20; Lu 24:53)

1 O Teopilo, nâ mârûm den kulemgum giwan, zo Yesu nep tuugip sot singi âlip sâip, zorat den singi otgiwan. 2 Zâknâ nepnâ topkwap tuum âim sumbemân zâibapkât narâknâ mâte oi Tirik Kaapumnâ oknangi Aposolo mârûm gâsum sâlâpzângoipnâ nep diñ sâmb zingip. Den zo dâzângom nanji Anutuñâ diim sumbemân zarip. Zorat den singi mârûm kulemgumwan. 3 Zâk sâknâm nângâm mom zem zaatnâ arâpnâ zen sot sirâm 40, zorat umñan âsagezingâm ândeip. Zen nângâm pâlatân kwâknangâbigât âsagezingâm ândeip. Anutu um topñan ândiândinangât den dâzângom ândeip. 4 Oi zen sot tapnâ den itâ sâmb dâzângoip, “Zen Yerusalem kamân mân birâbi. Ibânandâ kut nâi zingâbap, zorat mambât ândibi. Zorat den itâ sâmb dâzângowan. 5 Yohane zâk too sanjonzingip. Ka narâk mân kêrep oi nânâ Tirik Kaapum sanjonzingâbat.”

6 Yatâ sâi mindum ândiwe, zen itâ sâmb mâsikâwe, “Kembu, gâ narâk ziren kâsarâpninâ molizingâna Isirae niñak dum a kutâ op ândinat?” 7 Sâne itâ sâmb dâzângoip, “Ibâ, zâk zinâ narâknâ nângâbigât mân sâip. Ibâ, zâk kâwali imbanânangât opnâ narâk zo pâip. Zinâ zo mân nângâbi. 8 Zâknâ Tirik Kaapum sângongoi zengâren gem gam imbanâ zingip zen nâgât den singi sâsân a upi. Yatâ opnâ Yerusalem kamânân sot Yudaia hânân sot Samaria hânân sot hân kêrebân aksik, nâgât den singi zengâren sâne lan kêrâm âibap.”

9 Den yatâ sâi iknetâ sumbemân zarip. Zari unumunumñâ ga doongoi mem zari mân igâwe. 10 Oi sumbemân zari arâpnâ zen tok ek kine a zagât hâmbâzik kâukâu, zet zengâren âsagem kirâwet. 11 Oi itâ sâmb dâzângowet, “Galilâia goknâ, zen wangât sumbemân ek kinze? Anutuñâ Yesu mem sumbemân zariap. Yesu zariap, zo yatik âburem gibap.”

Arâp zen âburem ninâu nep tuuwe.

12 Aposolo zen Oliwa bâknan gâbâ gem âburem Yerusalem kamânân âiwe. Baknâ zo Yerusalem kamân gootñan taap. 13 Kamânân âimñâ mirâ tâpmarâwe, zoren zâiwe. A kutzinâ itâ, Petero, Yohane, Yakobo,

Andrea, Pilipo, Toma, Bato-
lomaio, Mataio, Yakobo
Alipaiogât nannâ, Simon
Zelote sot Yuda Yakobogât
nannâ. ¹⁴ A zo aksik um
kânok op ninâu sâm ândiwe.
Yatâ utne Yesu mamnâ Maria
sot ambân nâmbutnâ sot
Yesu murâpnâ, zen aksik
betziñan mem ândiwe.

*Yudagât gebâkñan a nâi
muyagiwe.*

¹⁵ Narâk zoren Yesu a
ambân kâmurâpnâ ândiwe,
120 yatâ, zorân mindum
tarâwe. Oi Peteronâ zaat
den itâ sâm dâzân goip,
¹⁶ “Bukurâp, Yudañâ kâsa
diiziñgi Yesu gâsuwe. Zorat
mârumñan Tirik Kaapumñâ
Dawidigât umñan den pâi
den zo sâm Kembugât
ekabân kulemgop. Zo dap
op yen zembap? ¹⁷ Yuda
zâk niinñan goknâ. Nen sot
nep ârândân meip. ¹⁸ Oi a
zorân kâmbamgât sângânñâ
mem hân nâi kwâlip. Zoren
âi hânân gei kom kâmboñ
kunziri zem tip gem nanjip.
¹⁹ Den sinji zo Yerusalem
a ambân ziñ aksik nângâm
hân zorat kutnâ Akedama
sâwe (niinñ denân ko kâmbam
hân). ²⁰ Psalm ekabân den
itâ kulemgune ziap,
‘Zâkkât mirâ kamân kwamen
zimzap. Zoren a nâi
mân ândibap.’
Oi den nâi itâ ziap,
‘Zo a nâiñâ gebâkñan kin-
bap.’

²¹ Oi a nâmbutnâ nen sot
ândimñâ Kembu Yesuñâ nep
tuugip, zo ek nanğawe. ²² Oi

Yohanennâ too sanjonñangi
nepnâ topkwâip, narâk
zoren zâkkâren târokwap
ândeindâ ândim sumbemân
zarip. Oi a zo zeñgâren gâbâ
a nâi, zâk betziñan mei Yesu
mom zaarip, zorat den sinji
sâindâ lañ kârâbap.”

²³ Peteronâ yatâ sâi
a zagât muyagezikâwe.
Nâi kutnâ Yosepe Basaba
sâmarâwe, kutnâ nâi Yusito.
Oi a nâi ko kutnâ Matia.
²⁴ Muyagezikâm itâ sâm
ninâu sâwe, “O Kembu, a
zeñgât umziñâ ek nângâmat.
A zagât zi, zekâren gâbâ
nâi gâsum sâlâpkuat,
zo tirâpnângona iknâ.
²⁵ Yudañâ Aposolo nepnâ
kwâkâm mâtâp bâliñan arip,
zorat nâiñâ zâkkât gebâkñan
ândibap.” ²⁶ Ninâu yatâ
sâmñâ wenzu pane Matiagât
âsagei Aposolo kiin kânok
târokwatziñgip.

2

Tirik Kaapum gem gâip.

¹ Yuda zeñgât kendon
nâi kutnâ Pentekos narâk
oi Yesugât a ambârâpnâ
zen mirâ kânogân mindum
tarâwe. ² Tatne sumbemân
gâbâ kwamit nâi pibâ patâ
kwamit yatâ kwamiragom
geip. Gemñâ mirâ tarâwe,
zoren zâi piksâip. ³ Zen
tap iknetâ kârâp bâlam yatâ
âsagem âbângum kâukziñan
ge tap arip. ⁴ Oi Tirik
Kaapumñâ umziñan gei
piksâm imbanñâ ziñgi den
gându nâi nâi sâm âiwe.

⁵ Narâk zoren Yerusalem kamânân a hân dâp ga ândiwe. A zo, zen Anutu mâpâsemarâwe.

⁶ Oi a donbep patâ zen kwamit zo nânghâm mindune Aposolo zen dinziñâ dâp sâne nânghâm kwakmak op kirâwe.

⁷ Oi imbanâziñ buñ oi itâ sâwe, "A den se, zen aksik Galilaia a. ⁸ Dap op den yatâ sâne nânghindâ dinniñâ yatâ uap?"

⁹ Nen zi Mende a, Pata a, Elam a, Mesopotamia hânân gok, Yudaia hânân gok, Kapadosia hânân gok, Ponto hânân gok, Asia hânân gok.

¹⁰ Pirigia hânân gok, Pampilia hânân gok, Aigita hânân gok, Libia hânân Kirene zengât kamân goot goot, zoren gok. Nâmbutñâ nen Roma kamânân gok.

¹¹ Oi nen Isirae sot kamân ñâin gâbâ Anutu mâpâsimen. Nâmbutñâ nen Keret a sot Arabia a. Nen yatâ zorân ândimñâ dinniñâ dâp Anutu kut ñâi ñâi âlipñâ oip, zorat sinji sâne nânghen."

¹² A zen yatâ sâm imbanâziñ buñ oi kwakmak op kin âragum sâwe, "Zi topñâ dap yatâ?"

¹³ Oi a nâmbutñandâ mem ge kwâkwat den itâ sâwe, "A zi too kâtik nem um gulip op se."

Peteroñâ zorat topñâ dâzânngoip.

¹⁴ Petero zâk bukurâpñâ kiin kânok, zen sot kin den kâtikñâ itâ sâm dâzânngoip, "Yerusalem kamân mâirâp sot Yuda a nâmbutñâ, zen aksik nâ den sa kindap kwap nânghânek. ¹⁵ A zi kinze,

zengât itâ se, "Too kâtik nemñâ um gulip ue." Yatâ buñâ. Mirâ mân kâtigei nen dap op too kâtik nimbem. ¹⁶ Zorat Propete Yoelenâ den ñâi itâ sâm kulengoip. Den zo bonñâ muyagiap,

¹⁷ "Anutunâ itâ sap, "Gâtâm hângât narâk âkâbâ sâi nâ Kaapumnâ a ambân aksik zingâbat. Zingâ ko nan bârarâpziñâ zen Propete ziñâ den sâme, zo yatâ sâbi. A sigan, ziñâ kut ñâi ñâi sen mârât ikpi. A ambân sombâ, ziñâ uman bonñâ nânghâbi.

¹⁸ Narâk zoren kore a ambân gakânâ Kaapum zingâ Propete a yatâ op den sâbi. ¹⁹ Oi nâ sa sumbemân sen pup kulem muyagiap. Ombenjan hânân top lâkulâku kulem muyagiap. Gilâm sot kârâp sot kâbak, zorân hân kwâarakubap.

²⁰ Mirâsinj sumunkumbap. Kâin sinjâ kuringkom gilâm yatâ upap. Oi Kembugât narâk mâte upap.

Kembugât narâk âlipñâ âsakñoot muyagiap. ²¹ Oi narâk zoren ñâi zâk Kembu konsâbap, zâk bâlijan gâbâ mâkâbap." "

Peteroñâ Yesugât topñâ sâm kâkñan kwâip.

²² Yatâ sâmnâ Peteronâ itâ sâip, "Isirae a, nâ dâzângua nânghânek. Anutuñâ Yesu Nasarete kamânân gokñâ mam okñangi osetniñan ândim nep patâ sot sen mârât kulem tuugip. Zâk Anutugâren gâbâ gâip. Nep tuugip, zorânâ topñâ sâm muyagei igâwe. ²³ Mârum Anutuñâ zâkkât nânghi zeipkât mâtâp zo sâm pindip, zo yatik zen kut nâi nâi okñangâm Kembugât gurumin den kukuñ a zingâne âi poru nagân kune moip. ²⁴ Ka Anutuñâ mumuñangât tâk olañ diim sumbemân zarip. Mumuñandâ dap yatâ angân kârâbap? ²⁵ Zorat Dawidinâ zâkkât den kânñan sâm itâ kulemguip,

'Nâ Kembu mâteyâk ek ândiwan. Zâkñâ âsâbân bitnâ bongen tâi mân loribat. ²⁶ Zorat ko umnâ âlip oi nâmbâlamnandâ sâm sâtâre okñangâman. Sâknandâ mom zatpapkât mambât ândibat. ²⁷ Anutuñâ, Gâ mân birâniban, zorat ko mumuñâ zengâren mân âi ândibat. Gâ tirik agâ mân birâniban, zorat ko momñâ mân alâgibat. ²⁸ Gâ ândiândiñ mâtâp tirâpnogin. Mâtegan ândia otninandâ sâtâre kwâkñan ândibat.' "

²⁹ Peteronâ yatâ sâmnâ

itâ sâip, "O bukurâpnâ, nâ sâkuniñâ Dawidi, zâkkât den sapsun zingâbâ. Zâk moi hanguwe. Oi kwakñâ ek nânghâm ândime. ³⁰ Zâk Propete a ândim itâ nânghi, 'Anutu zâk kiurâpnâ zengâren gâbâ nâi gâsum sâlâpkoi nâgât a kutâ tâtarân tâpapkât sâm kâtigeip.' ³¹ Zo nânghâm Kristo zaatzaatñangât itâ sâip, 'Zâk mumuñâ zengâren ândibapkât Anutuñâ mân birâbap. Momñâ sâkñâ mân alâgibap.' ³² Oi Anutuñâ Yesu mângei zaari sinniñandâ igâwen. ³³ Oi Anutuñâ Yesu âsanñâ bongen a kutâ kwânânghi tâi Tirik Kaapum sinji kwatniñip. Yesuñâ zo mem niñgi kwamit nânghâm ikse. ³⁴ Dawidinâ sumbemân mân zarip op ko lañ den itâ sâip,

'Kembuñâ nâgât kembu itâ sâm dukuip, "Nâgât âsannan tâtnan. ³⁵ Tâtna kâsarâpkâ minduzinga kingangât kombân upi.' "

³⁶ Isirae a aksik patâ itâ nânghâbi. Yesu poru nagân kuwe, zâk Anutuñâ Kembu sot a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârum sâsân, Kristo, kwânânghi ândiap."

A donjep umziñ melânje too sanjonziñgâwe.

³⁷ Peteronâ den yatâ sâm dâzângoi nânghâm umziñ bâliñ oi Petero sot bukurâpnâ

itâ sâmb mâsikâziŋgâwe, “Bukurâpniŋ, nen dap oindâ dâp upap?”

38 Sâne Peteronjâ itâ sâmb dâzângoip, “Umziŋ melânje Yesu Kristogât korân too saŋgonziŋgindâ tosaziŋ buŋ upap. Yatâ utne Anutuŋâ Tirik Kaapum ziŋgâbap.

39 Ziinâ sot kiurâpziŋâ sot kârebân ândie, Kembu Anutuŋâ diiziŋgâbap dâp, Tirik Kaapum zeŋgât siŋgi sâsân, zo ziŋgâbap.”

40 Petero zâk den yatâ sâmb den târokwap den girem itâ sâmb dâzângoip, “Zen bâliŋ mâme a osetziŋan gâbâ gane Anutuŋâ gâsuziŋgâbap.”

41 Sâi sirâm zoren a ambân 3 tausen yatâ, ziŋâ Peterogât den nâŋgâm umziŋâ gâsui too saŋgonziŋgâne Yesugât kâmut, zeŋgâren târokwarâwe.

Ninâugât âsâbân mindumarâwe.

42 Oi Aposolo, zen siŋgi âlip dâzângone nâŋgâm ândiwe. Oi umziŋâ gâsâyagom ninâu sot nalemgât âsâbân mindumarâwe. 43 Oi Aposolo ziŋ Yerusalem kamânân sen mârât kulem top top tuumarâwe. Oi a ambân, zen aksik keŋgât op naŋgâwe.

44 Yesu nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâwe, zen kut nâi nâiziŋâ kânogâk zeip.

45 Oi hân sot sikumziŋ pane sâŋgân mem a giginjâ kâsâpkum ziŋgâmarâwe.

46 Zen sirâmŋâ sirâmŋâ um kânok op tirik namin zâi mindumarâwe. Oi mirâziŋan

nalem ârândân nemarâwe. Oi nalem zo sâtâreyân nemarâwe. 47 Oi Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgâwe. Yatâ utne a ambân, zen ziŋgit umâlep urâwe. Oi Kembu zâk sirâmŋâ sirâmŋâ a ambân Yesugât kâmurân târokwatziŋgâmâip.

3

Peteronjâ a nâi kubigip.

1 Sirâm nâin mirâ oi, ninâu sâsân narâk oi Petero sot Yohane, zet tirik namin zâiwet. 2 Oi a nâi mam kâmbon kâligen gâbâ kiŋ bâliŋâ âsageip, zâk lum gawe. A zo bukurâpŋâ sirâmŋâ sirâmŋâ lum tirik namâ mâtâp âlipŋâ,

hikpârâkŋoot, zoren pane kât sikumgât oletziŋgâmâip. 3 Oi Petero sot Yohane zet tirik namin zâiram oitâ zikitŋâ oletzikip. 4 Oletziki zet ek kin Peteronjâ itâ sâmb dukuip, “Gâ net nikit.”

5 Peteronjâ sâi kât niram sabot sâmb sen kwap zikirip. 6 Yatâ oi Peteronjâ itâ sâmb dukuip, “Kât sikum mân zemniŋap. Kut zi kânok zemniŋap, zo gibâman. Yesu Kristo, Nasarete gokŋâ, zâkkât sâtkât dâgoga zaat âim ga.” 7 Yatâ sâmb bikŋâ bongen gâsum zaarip. Yatâ oi zorâŋak kiŋ bâliŋ zo winziksâi zaat kirip. 8 Zaat âim gam kin ko zet sot ârândân tirik namin zâiwe.

A kiŋ bâliŋ zo pâtan âim gam Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgip 9 Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgi a aksik zen

âim gam Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgip 9 Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgi a aksik zen

âim gam Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgip 9 Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgi a aksik zen

âim gam Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgip 9 Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgi a aksik zen

âim gam Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgip 9 Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgi a aksik zen

âim gam Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgip 9 Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgi a aksik zen

âim gam Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgip 9 Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgi a aksik zen

âim gam Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgip 9 Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgi a aksik zen

âim gam Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgip 9 Anutu sâmb âlip kwâkŋaŋgi a aksik zen

ek nângâwe, zen itâ sâwe. ¹⁰ “A zo tirik namâ mâtâp âlipnâ, hikpârâkņoot, zoren tap oletziņgâmap.” Oi a zo kubikņanņip, zorat ekņâ imbaņâziņ buņ oip. ¹¹ Oi Petero, Yohane zekâren târokwatziki a aksik patâ tirik namâ umņâ nâi kutņâ Salomo, zoren zekâren mindumņâ sâlâpziņan zim kirâwe.

Peteroņâ a siņgi âlip dâzânņoip.

¹² Zen mindum kine Peteroņâ ziņgitņâ den itâ sâm dâzânņoip, “Isirae a, zen wangât a zirat opņâ nikit kinze? Zi niikņâ imbaņan mân kubikset. Zen dap nânge? Târâraknikņanņât Anutuņâ kubiksap? ¹³ Yatâ buņâ. Abaram, Isaka, Yakobo sot sâkurâpniņ, zengât Anutu, zâkņâ kore aņâ Yesu sumbemân a kutâ kwânânņi ândiap. Oi zen Yesu gâsum a sâtņâ ziņgâne Pilatogâren diim âine olaņbat sâip. ¹⁴ Olaņbat sâi zen kândâtkuwe. Tirik sot târârak a zo kândâtkum kâmbam a nâi olaņbapkât sâwe. ¹⁵ Ândiândiņ mariņâ kuwe. Kune moi Anutuņâ mânņei zaari igâwen. ¹⁶ Oi kiņ bâliņ a ikme zi Yesu kutņâ konsâitâ a zi kubikņanņi sâkņâ âlip oi ikse. Yesugâren nânğâm pâlâtân oitâ âlip op zaatsap.

¹⁷ Bukurâpnâ, nâ nânğan. Zen sot patârâpziņâ, zen Yesu topņâ mân nânğâm kuwe. ¹⁸ Yatâ utnetâ Kristo sâknam nânğâm moip, zorat

Anutuņâ mârumņan Propete a zengât lâuyân den pâi sâm kulemguwe. Anutuņâ sâi den kulemguwe, zorat bonņâ âsageip. ¹⁹ Oi zen umziņâ melân ândiândi sânņiņâ kândâtkune tosaziņ birâbap. Oi Kembuņâ umziņ mem sândukņan kwatziņgâbap.

²⁰ Kembu Yesu Kristo ziņgâbap. Zâk zengât siņgi sâm gâsum sâlâpkoip. ²¹ Zâkņâ sumbemân ândei kut nâi nâi âsagem naņğâbapkât narâk mâte upap. Zorat Anutuņâ mârumņan den Propete gakârâpņâ lâuziņan pâi sâwe. ²² Mose zâk den itâ sâip,

‘Kembu Anutuņâ bukurâpziņ zengâren gâbâ Propete nâi, nâ yatâ, muyagem den dâzânņoi nânğâbi. ²³ Oi nâi zâk zâkkât den kwâkâbap, zo Anutuņâ kom naņğâbap. A zo Anutu a gakârâp zengât oserân mân ândibap.’

²⁴ Oi Samue sot Propete a nâmbutņâ ândim gawe, zen kut nâi aksik narâk ziren âsagiap, zorat den sâm kulemguwe. ²⁵ Zen ko Propete a ândiwe, zengât kiurâp. Sâkurâpziņ zen sot Anutuņâ târotâro oip. Zen târotâro zorat umņan ândie. Anutuņâ târotâro zo Abaram itâ dukum muyageip,

‘Nâ kiurâpkâ mâsop minziņgâbat. Mâsop zorâņ hânņâ hânņâ a dâpziņ upap.’

²⁶ Anutuñâ kore anjâ Yesu sângongoi gem muyageip. Zen orot mâme bâliñâziñâ birâbigât gem gâip. Zâknâ diiziñgi bâliñâziñâ birânetâ mâsop minziñgâbap.”

4

Petero sot Yohane tâk namin zâparâwe.

¹ Petero sot Yohane, zet a den dâzângom kiritâ tirik namâ galem a sot tirik namâ kâwali a sâtnâ sot Sadukaio a, zen ârândân zekâren gawe.

² Zet a siñgi âlip dâzângowet. Yesu zâk mumuñan gâbâ zari a ambân aksik yatâ zaatpi, zorat den sâitâ a sâtnâ zen nângâne bâliñ oip. ³ A sâtnâ zen gâsuzikâm mirâ mârum ñâtiksâipkât tâk namin zâpane zeitâ hañsâip.

⁴ Oi Peteronjâ siñgi âlip sâi nângâwe, zengâren gâbâ donbep ziñâ zo nângâne bon oi Yesugât kâmurân târokwatne a aksik tengâziñâ a 5 tausen yatâ urâwe.

Peteronjâ Yesugât kutñâ sâm muyageip.

⁵ Hañsâi a sâtnâ sot a patâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen Yerusalem kamânân minduwe. ⁶ Tirik namâ galem a patâ Hanasi sot Kaipa, Yohane, Alesande sot a ambârâpziñâ zen sot minduwe. ⁷ Mindum sâne Petero sot Yohane diizikâm osetziñan âi zâpane kirâwet. Kiritâ itâ mâsikâzikâwe, “Ñâiñâ imbanjâ ziki kulem zi tuugabot? Ñâigât sâtkât uabot?”

⁸ Oi Petero zâk kiri Tirik Kaapumñâ umñan piksâi itâ sâm dâzângoip, “Galem a sot a ambân zengât patârâpziñâ, nâ sa nângânek.

⁹ Net kiñ bâliñ a beknjan miet, zorat mâsikânike? A zi dap op âlip uap sâm, zorat op mâsikânike?

¹⁰ Mâsikânike, gât ko sap-suga zen sot Isirae a aksik zen nângânek. Zen Yesu Kristo, Nasarete kamânân gokñâ poru nagân kune moi Anutuñâ mumuñan gâbâ mângei zaat ândiap. Zâkkât imbanjâñgât opñâ a zi âlip op mâteziñan kinzap. ¹¹ Yesu zâk mirâ kunkun ñâi yatâ uap. Zorat Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap,

‘Mirâ tuutuun a zen kunkun ñâi ekñâ âkon op birâwe. Kembuñâ kunkun zorâñâ mem namin kwânâñgi kunkun patâ kâtikñâ op kinzap.’

¹² Kubikkubik zo zâk zikñik kubikñingâbap. A ñâigât korân sâm orotñâ, zo hânân mân ziap.”

Kembugât den lubi.

¹³ Oi Petero sot Yohane, zet a mâteziñan kin mân kenjât op den sâm kiritâ a ziñ zekât itâ nângâwe, “Zet ekap namin mân zâiwet.” Zo nângâm imbanjâziñ buñ oip. Oi zet mârum Yesu sot ândiwet, zo zikit nângâwe. ¹⁴ Oi kiñ bâliñ kubigâwet, zorâñ zet sot kiri ekñâ zorat den sâm mâburinam kwagâwe.

15 Den kârum sâne âkñan gei kiritâ ziiñak den itâ sâm âraguwe, ¹⁶ “Nen a zâgât zi dap otzikânâ. Zet sen mârât kulem ñâi muyageitâ Yerusalem kamânân a ambân aksik zen siñgizik nânge. Zo mân sâm kwâarakunat. ¹⁷ Oi den zo kamân dâp lañ kâri nânğâbegât sâm kenğât otzikindâ a ambân den mân dâzânğobabot.” ¹⁸ Yatâ sâm sâne zaritâ itâ sâm dâzâkowe, “Zet Yesugât kot sâm a ambân mân dâzânğobabot.”

¹⁹ Yatâ sâne Petero sot Yohane zet den itâ melân dâzânğowet, “Ziiñak nânğâm iknek. Zengât den lum Anutugât den birânat, zorat Anutuñâ nânğı dap upap? ²⁰ Kut ñâi ñâi ek nânğâwen, den zo mân tik pânat.”

²¹ Yatâ sâitâ sâm kenğât den dâzâkom zâpane âiwet. Kamânân a ambân zen sen mârât kulem zo ek nânğâm Anutu sâm âlip kwâkñanğâwegât a sâtñâ zij zengâren kwakñâ Petero sot Yohane kut zo lañ mân otzikâwe. ²² A kubigâwet, zo kendonñâ 40 yatâ ândim gâi kubigâwet.

Yesugât kâmut zen mindum ninâu sâwe.

²³ Petero sot Yohane minduminduyân gâbâ gem bukurâpzik zengâren âim tirik namâ galem a patâ sot a ambân zengât a patâ, zijâ den dâzâkowe, zo aksik dâzânğom nanğâwet. ²⁴ Yatâ sâitâ a ambân den zo nânğâm umziñ mindum Anutugâren

den itâ sâwe, “Kembu, gâ hân sumbem mariñâ. Gâ sumbem sot hân, saru sot kut ñâi ñâiziñoot muyageziñgin. ²⁵ Sâna Tirik Kaapungâ zâkñâ sâkuniñ kore agâ Dawidi, zâkkât umñan den pâi itâ sâip,

‘Um kâtik zen wangât den sârek op kwamitague? A zen wangât den bon buñ se? ²⁶ Hânñâ hânñâ a kutâ ga kinze. A patâ mindum kinze. Kembu sot a bâliñan gâbâ mâkâziñğâbâpkât sâsân, Kristo, kâsa otzikânâ ga kinze.’”

²⁷ Yatâ sâmñâ itâ sâwe, “Perâkñak kamân ziren tirik kore agâ kwânânğin. Herode sot Pilato sot um kâtik a sot Isirae a sâtñâ, zen zâk kâsa okñanğânâ minduwe. ²⁸ Mârum gikak nânğâm yatâ upi sâin, zo yatik urâwe. ²⁹ Oi Kembu, zi ko sâm kenğât dinziñâ ek nânğâm kore arâpkâ imbanñâ niñğâna kenğât buñ gâgât den sâm ândinat. ³⁰ Nen Yesugât korân sâindâ ko sisi mâsek a kubikziñğâm sâna kulem top top muyagibap.”

³¹ Yesugât kâmut, zen yatâ ninâu sâm tatne ko mirâ mindum tarâwe, zo sânsânsâip. Oi Tirik Kaapumñâ umziñan piksâi kenğât buñ, lâu bâbâlanak a ambân Anutugât den dâzânğowe.

Yesugât kâmut zen um kânok op ândiwe.

³² Yesugât kâmut zen um kânok op ândim kut nâi nâi zemzingip, zorat nâgât, gâgât mân sâwe. Kânogâk zemzingip. ³³ Oi Aposolo zen Kembu Yesu mumujan gâbâ zaarip, zorat den singi imbanânoot dâzângom ândiwe. Anutuñâ imbanâ zingâm tânzângoip. ³⁴ Zengât oserân gâbâ nâi sii nalemgât kârukâru mân urâwe. A hânziñoot sot mirâziñoot, zen zo pam kât memñâ Aposolo zengâren parâwe. ³⁵ Oi Aposolo zinjâ kât zo mem kâsâpkum a ambân kwakmarâwe, zo zingâm ândiwe.

³⁶ Oi a nâi ândeip, kutñâ Yosepe. Aposolo zinjâ kutñâ nâi Banaba sâwe (niñ denân ko bet mâme a). Zâk Lewigât kiun, Kipiro hânân gokñâ. ³⁷ A zorânâ hânñâ pâi mine kât aksik mem Aposolo zengâren pâip.

5

Anania sot Sapira, zekât singi.

¹ A nâi ândeip, kutñâ Anania. Zâkkât ambinnâ Sapira, zâk sot sâm nângâm hânzikñâ pâitâ mem sângân zikâwe. ² Ananiañâ sângân mem torenñâ tik pam torenñigâk Aposolo zengâren pam, zi aksik sâip. ³ Pâi Peteronâ itâ sâm dukuip, “Anania, gâ wangât Satanñâ umgan giari Tirik Kaapum kâitkum hângât sângânñâ torenñâ tik paat? ⁴ Hângât sângân mân mena zemgibap. Mo

kât mem gikâ mimbâ sâm âlip membat. Gâ wangât umgandâ kâitgogi yatâ uat? Gâ a mân kâitkuat. Anutu kâitkuat.” ⁵ Yatâ sâi Anania zâk den nângâm kin zorânak hânân gei zem moip. Oi zâkkât singi nângâwe, zen kenğât urâwe. ⁶ A sigân, zen kâambarânâ mem kâpim lum âi hanguwe.

⁷ Narâk mân kârep oi ambinnâ zâk singi mân nângâm gâip. ⁸ Gâi Peteronâ itâ sâm mâsikip, “Hângât sângânñâ kât itik miwet?” Sâi zâkñâ sâip, “Zo yatik miwet.” ⁹ Sâi Peteronâ itâ sâm dukuip, “Zet wangât den saamñâ Kembangât Kaapum kâitkuabot? Nângâ. Apkâ hangue, zen mâtâbân ga kinze. Zen yatigâk gâ mingim âi hangobi.” ¹⁰ Yatâ sâi zorenâk kiñ topñan gei zem moip. A sigan zinjâ mirin gam muyagem lum âi apñâ nanğâmñan hanguwe. ¹¹ Oi Yesugât kâmut sot a ambân nâmbutñâ zen singi zo nângâm kenğât donbep urâwe.

Aposolo zinj kulem top top tuuwe.

¹² Aposolo zen a zengâren sen mârât kulem top topñâ tuum ândiwe. Oi Yesugât kâmut zen tirik namâ umñâ nâi kutñâ Salomo, zoren um kânok opñâ mindumarâwe. ¹³ Mindunetâ a nâmbutñâ hurat kwatzingâm târokwatzingânâ kenğât op birâwe. ¹⁴ Ka a ambân kâmut kâmutñâ, zen Kembu nângâm pâlâtân

kwâkņangâm Yesugât kâmut zengâren târokwatziņgâwe. ¹⁵ A ambân zen bukurâpziņâ sisi mâsekziņoot helânân pam luziņgâm âi mâtâbân itâ sâm zâambarâwe, “Peteroņâ mâtâbân âim gâi sândokņandâ zengâren ari âlip upi.” ¹⁶ Oi Yerusalem kamân naņgâm naņgâm a ambân ândiwe, zen gam min-duwe. A ambân mâsekziņoot sot wâkeziņoot diiziņgâm gane âlip op naņgâwe.

Anutugât sumbam aņâ Aposolo tâk namin gâbâ diiziņgip.

¹⁷ Oi kut ñai yatâ âsagei tirik namâ galem a patâ sot arâpņâ sot Sadukaio a, zen um kâlak nâņgâm Aposolo gâsuziņgâwe. ¹⁸ Gâsuziņgâm tâk namâ patin zâambarâwe. ¹⁹ Zâmbane zinetâ ñatigân Kembangât sumbem a ñaiņâ ga hâņgi mem pam diiziņgâm gem itâ sâm dâzâņgoip, ²⁰ “Zen tirik namin zâim a ambân ândiândi uņakņangât den dâzâņgom kinbi.” ²¹ Yatâ sâm dâzâņgoi nâņgâm haņgât tirik namin zâim a ambân sinġi âlip dâzâņgowe. ²² Oi tirik namâ galem a patâ sot arâpņâ, zen Isirae a sâtņâ aksik minduziņgâne gawe. Oi a nâmbutņâ sâņgonzâņgom tâk namin âi Aposolo diiziņgâm gabi sâwe. A zo tak namin âi a kâruziņgâmņâ mân muyageziņgâm âburem gam sâwe, ²³ “Nen âimņâ namâ hâņgi kâtikņâ kiri iksen. Oi galem a zen hâņgiyân kinze.

Oi hâņgi mem pam bagim a kâruziņgindâ buņ ue.”

²⁴ Den yatâ sânetâ tirik namâ kâwali a sot tirik namâ galem a patâ, zen den zo nâņgâne kwakmak oip. ²⁵ Utnetâ a ñaiņâ ga sâip, “Nâņgâne. A tâk namin zâmbanse, zen tirik namin a den dâzâņgom kinze.” ²⁶ Sâi Tirik namâ kâwali a patâ sot arâpņâ zen Aposolo gâsuziņgânam âiwe. A ziņâ kuk op kâtņâ zâņgobegât keņgât op mulunâk diiziņgâm gawe.

Aposolo zen minduminduyân keņgât buņ den sâwe.

²⁷ Minduminduyân diiziņgâm zâmbane kinetâ tirik namâ galem a patâņâ itâ sâm dâzâņgoip, ²⁸ “Mârum den kâtikņâ dâzâņgowen. A zorat korân a ambân den mân dâzâņgobi. Oi yatâ sâindâ Yerusalem kamânân laņ kârip. A kuwe, zorat tosa neņgâren pânâ sâme.”

²⁹ Sâi Petero sot Aposolo nâmbutņâ, zen den itâ mâburem dukuwe, “A den lum Anutugât den birânat, zo ko mân dâp upap. ³⁰ Zen Yesu poru nagân kune moip. Oi sâkurâpniņ zengât Anutu, zâkņâ mâņgei zaarip. ³¹ Zaari Anutuņâ âsan topņan bongen pam a sâtņâ patâ sot kubikkubikniņâ kwânâņgip. Oi Isirae a ambân, zen umziņ melâņne tosaziņ gulipkubapkât sâmap. ³² Kut ñai ñai zo igâwen. Oi zorat sinġi den nen sot Tirik Kaapum,

niñâ sâmen. Tirik Kaapum Anutuñâ sât lulu gakârâp ziñgâmap.”³³ Den yatâ sâm dâzângoi kuk opñâ Aposolo zânjonam urâwe.

Parisaio a ñaiñâ bukurâp girem den sâm dâzângoip.

³⁴ Oi minduminduyân Parisaio a ñai tâip, kutñâ Gamalie. Zâk gurunin dengât kubikkubik a oi a ambân ziñ hurat kwâkñangâwe. Zâkñâ oksâm kin Aposolo sâi diizingâm geiwe. ³⁵ Oi bukurâpñâ itâ sâm dâzângoip, “Isirae a, zen a zi kut ñai nânngâmñik otziñgâbi. ³⁶ Mârum a ñai kutñâ Teuda, zâkñâ nâ a kutâziñâ sâi a 4 handeret yatâ zâkkât a urâwe. Oi zikñâ kâmbam zigi arâp ziñâ sinsururuñ urâwe. ³⁷ Oi bet a sâlâpziñgongon narâkñan Galilaia gokñâ, a ñai kutñâ Yuda, zâkñâ a kutâ kunat sâi a nâmbutñâ arâpñâ urâwe. Ka a zo moi ko arâpñâ zen siñsururuñ urâwe. ³⁸ Zorat den dâzângua nânngânek. Zen a zi birâziñgâne ândinek. Zen den sot nep zo ziñ umziñagât upme oi ko bon buñ upap. ³⁹ Ka Anutugâren gâbâ oi ko mân buñ upap. Oi zen Anutu kâsa miñangâbegât.”

Aposolo lapitziñgâwe.

⁴⁰ Zo yatâ sâm dâzângoi nânngâne dâp oi sâne Aposolo mirin zâine tâkñâ lapitziñgâwe. Zânjomñâ Yesugât kot mân dâzânjobigât sâm sânjonzânngowe.

⁴¹ Sângonzânngone sâtâre op âiwe. Yesugât a, zen Yesugât op lapitziñgâwe, zorat minduminduyân gâbâ gem sâtâre op âiwe. ⁴² Oi sirâmñâ sirâmñâ tirik namin sot a mirin Yesu Kristogât siñgi âlip mân birâm dâzânngom ândiwe.

6

Sâkkât nep, zorat a gâsum sâlâpziñgowe.

¹ Narâk zoren Yesugât kâmut donbep muyagem târokwatziñgâwe. Oi nalem kâsâpkum Yuda a ambân nâmbut Grik den sâmarâwe, zeñgât oserân ambân malâ nâmbutñâ zen nalem mân niñgâwe sânetâ a Grik den sâmarâwe, zen nânngâne mân dâp oip. Oi a Yuda den sâmarâwe, zen sot den sârek sâm âraguwe.

² Yatâ utne Aposolo kiin zagât zen Yesugât arâpñâ kâmut minduziñgâm itâ sâm dâzânngowe, “Nen Anutugât den sâsân nep zo birâm nalem nep tuugindâ mân dâp upap. ³ Zorat a bukurâpniñ osetziñan gâbâ zen a nâmburân zagât, a nânngânânngâziñoot sot Kaapumñâ umziñan piksâsân zo ziñgitne âlip oi gâsum sâlâpziñgonat. Nep zi ziñgindâ tuum ândibi. ⁴ Nen ko ninâu sot den siñgi sâsân, zorat nebâk tuum ândinat.”⁵ Zen den yatâ sâne zen aksik nânngâne dâp oi a itâ gâsum sâlâpziñgowe. Setepano, zâk nânngâm pâlatânjoot sot

umñan Tirik Kaapum piksâm zeip. Oi Pilipo, Porokoro, Nikano, Timonj, Pamena sot Nikolau, Antiokia kamânân gok. Zâk hân nâin gokñandâ Yuda zengâren târokwaip. ⁶ A zo diizingâne Aposolo zengâren âi kine bitz-injâ kâukziñan pam ninâu sâwe. ⁷ Oi Anutugât denjâ laj kârâm ari Yerusalem kamânân Yesugât kâmut zen târokwaî târokwaî op âiwe. Oi tirik namâ galem a zengâren gâbâ donbepñâ den sinji âlip nângâm luwe.

Setepano den sâkñanâk sâwe.

⁸ Anutuñâ Setepano tângum imbanjâ pindi a zengâren sen mârât kulem top top tuum arip. ⁹ Oi a nâmbutñâ zen zâk sot den âraguwe. A zo zen mâpâmâpâse namâ nâi kutñâ Libertene, zoren mindumarâwe. A zen Kirene a, Alessandiria a, Kilikia a, Asia a. A yatâ zorâñ Setepano sot den âraguwe. ¹⁰ Tirik Kaapumñâ Setepano den nângânângâ âlip pindi den âlipñâ sâi den hâuñâ mâburinam kwagâwe. ¹¹ Kwakñâ a nâmbutñâ tîgâk itâ sâm dâzângowe, “Setepanogât itâ sâbi. ‘A zâk Mose sot Anutu sâm bâliñ kwatziki nângâwen’” ¹² Sâne yatâ utnetâ a yenjâ sot a sâtñâ sot Kembugât gurumin den zorat galem a, zen den zo nângâmñâ kuk opñâ Setepano kom gâsum a sâtñâ mindumindu patin diim âiwe.

¹³ Oi Setepanogât den sarâ sâbigât a muyageziñgâne Setepanogât den sarâ sâm itâ sâwe, “A zi zâk tirik namâ sot Kembugât gurumin den sâm bâliñ kwâpmap. ¹⁴ Zâk itâ sâi nângâwen, ‘Yesu, Nasarete kamân gokñâ, zâkñâ tirik namâ zi kom kândañâ gurumin den Moseñâ sâip, zo kândañbap.’” Yatâ sâwe. ¹⁵ Oi minduminduyân târâwe zo, zen Setepano iknetâ si sângânñâ sumben a yatâ oip.

7

Setepanoñâ sâkurâpziñ zengât sinji sâm dâzângoip.

¹ Tirik namâ galem a patâ, zâkñâ Setepano mâsikâm sâip, “Den se, zo bonñâ?” ² Sâi Setepanoñâ itâ sâip, “Bukurâpnâ sot ibârâpnâ, den sa nângânek. Sâkuniñâ Abaram, zâk Haran kamânân mân âim Mesopotamia hânân ândei âsakñâ mariñâ, Anutuñâ zâkkâren âsagem itâ sâm dukuip, ³ ‘Gâ hân topkâ sot torerâpkâ birâziñgâm nâñâ hân nâi tirâpgobat, zoren âi ândiban.’ ⁴ Abaram zâk den zo nângâm Kaidai hânñâ birâm Haran kamânân âi ândeip. Zoren ândei ibânñâ moi Anutuñâ diim gâi Yuda hânân zi ga ândeip. ⁵ Anutuñâ diim ga hân nâi mân pindi galem oip. Buñâ hân murukñâ nâi mân pindip. Ka hân zo zâk sot kiurâp zengât sinjiyâk sâm pâip. Zâk kiun buñ ândeip, zo ko Anutuñâ laj yatâ sâip.

6 Oi Anutuñâ den itâ sâip, 'Kiurâpziñ zen hân ñhân kendon 4 handeret umñan kore a op ândibi. Zoren hân mâirâpñâ zen sâknam ziñgâne ândibi. 7 Kiurâpziñâ zen kore op ândine nâ hân mâirâp hâuñâ ziñga kiurâpziñ zen zâmbam hân ziren ga nâ mâpâsenim ândibi.' 8 Oi Anutuñâ Abaram târotâro pindi kwabâ kwarañgip. Oi nannâ Isaka âsagem sirâm nâmburân zagât tapñâ karâmbuñan kwabâ kwâkñangip. Isakanâ Yakabo yatik kwabâ kwâkñangip. Yakobo zâk narâpñâ kiin zagât yatik otziñgip.

9 Oi sâkurâpniñâ zen munziñâ Yosepe, zâkkât um kâlak nângâm kât minam Aigitâ a ziñgawe. Aigitâ a zen Aigita hânân diim âine Anutuñâ zâk sot ândeip. 10 Anutuñâ Yosepe sâknam kâbâ yâmbât kwâkñan gâbâ mâkâm Aigita a kutâ Parao, zâkkât mâtenjan nângânângâ âlipñâ pindâm tângoi Paroñâ a ambân gakârâpñâ aksik galem otziñgâbapkât gâsum sâlâpkoi. 11 Gâsum sâlâpkoi ândei pu patâ muyagem Aigitâ hânân sot Kanaan hânân dâp op zeip. Oi sâkurâpniñ nalemgât kârukâru op ândiwe. 12 Oi a nâmbutñandâ Aigitâ hânân nalem ziap sâne Yakobo zâk nângâm narâp sângonzângoi âiwe. 13 Oi du zagâtñan âine Yosepe zâk topñâ âtarâpñâ sapsun

ziñgip. Oi a kutâ Parao, zâk Yosepe torerâp gawe, zorat siñgi nângip.

14 Oi Yosepenâ sâi ibânâ Yakobo sot torerâpñâ aksik, a ambân tençâziñ 75 yatâ, zen Aigita hânân âiwe. 15 Yakobo zâk Aigitâ hânân âi ândim moip. Oi narâpñâ zen zoren mom nançawe. 16 Munetâ kâmbârâñziñâ Sikem hânân minziñgâm âi hanzângowe. Hân zo Abaramñâ mârumban Sikem kamânân Hemo kiurâp, zengâren kwâlip. Zoren hanzângowe."

Mosegât siñgi dâzângoip.

17 "Oi Anutuñâ Abaram kânñan den siñgi dukuip, zo âsagibapkât narâkñâ mâte oi Aigita hânân Isirae a ambân donbep âsagem lan kârâm ândiwe. 18 Yatâ op ândine Aigita a kutâ ñhâi âsageip. Zâk Yosepegât siñgi mân nângip. 19 Oi a kutâ zorâñâ sâkurâpniñ kâitzângom sâknam kwatziñgip. Oi katep mâik gakârâpziñâ, zen mumbigât sâi âkñan zâmbane zem muwe. 20 Narâk zoren Mose âsageip. Katep zo Anutuñâ egi holi tobat âlipñâ oip. Ibâ mam zet mirin tik mem ândine kâin karâmbut âkip. 21 Oi âkñan pane ândei Parao bâratñandâ muyagemñâ mem nannâ sâmb galem oi lâmbarip. 22 Parao arâp zen Aigitâ zengât nângânângâ kwâkâm pindâne nângâm kâtigem kut ñhâi ñhâi zorat topñâ sâi nângâne imbanâ

oip. Oi nep top topnâ tuubam mân kwagip.

23 Ândei kendon patâ 40 oi Isirae a bukurâp zingitpam arip. 24 Âi egi Aigita a nâinâ Isirae a nâi kom tâi eknâ bukujâ beknjan mem Aigita a zo koi moip. 25 Oi itâ nângip, 'Bukurâpnâ nâgât itâ nângâbi. Nâ bukurâpnâ Paraogât bikjan gâbâ mâkâzingâbatkât Anutuñâ sâm nigip.' Ka bukurâpnâ zen mân nângâwe.

26 Sirâm nâin Mosenâ âi egi Isirae a zagât agom tâitâ muyagezikâm kwâkâzikâm itâ sâm dâzâkoip, 'A zagât, zet buku bukujâ. Wangât kâsa uabot?' 27 Sâi a kâmbam topkwap bukujâ koip, zorânâ Mose mem kâbaknem itâ sâm dukuip, 'Nâinâ gâ nenâgât a sâtnâ mo den kubikkubik a gâbarip?' 28 Muka Aigita a nâi koin, zo yatik nâ nobam sat?' 29 Oi Mose zâk den zo nângâm kenâgât opnâ sârârâk kârâm âi Midian hânân âi hân mâirâp zen sot ândeip. Zoren ambân mem nanzatnâ minzikip.

30 Oi kendon 40 âki ko mirâ kamân âtânâ, a mân ândiândinjan, baknâ Sinai zorat topnjan ândei sumbem a nâinâ nak topnjan kârâp bâlamân âsagenângip. 31 Mosenâ zo eknâ wannâ yatâ uap sâm ikpam ari Kembugât diñâ itâ âsageip. 32 'Nâ sâkurâpkâ zenâgât Anutu. Abaram, Isaka sot Yakobo, zenâgât Anutu.' Sâi

Mose zâk sânam sâmbui pindiñsâm kirip. Zo ikpam kenâgâtngât donbep oip. 33 Yatâ op kiri Anutuñâ itâ sâm dukuip, 'Hân lânsat, zo tirik hân. Zorat opnâ ko kipâkegâ kwâkâm pânân. 34 Arâpnâ Aigitâ hânân sâknâm patâ kwatzingâne isem umbâlâ utne nângâm betzinjan mimbam gian, gât ko gâ sângongoga Aigita hânân âiban.'

35 Sumbem anâ Mose yatâ dukuip. Isirae a zen mârum Mose birânngâm itâ dukuwe, 'Nâinâ gâ a sâtnâ mo den kubikkubik a gâbarip?' Ka Anutuñâ a zo a kutâ sot betzinjan mimin a upapkât sâm sângongoip. Sumbem a nâinâ kârâbân muyagem nep zo sâm pindip. 36 Oi sângongoi âi Aigitâ hânân gâbâ diizingâm gâip. Zâk Aigitâ hânân sot saru kuriñan sot mirâ kamân kâtikñan sen mârat kulem top top tuum ândei kendon 40 âkip. 37 Oi Mosenâ Isirae a itâ sâm dâzânngoip, 'Anutu zâk bukurâpzinâ zenâgât oserân gâbâ Propete nâi, nâ yatâ, muyagem zingâbap.' 38 Yatâ sâip. Oi zâknagâk mirâ kamân kâtikñan sâkurâpnin zen sot ândei Sinai bâkñan sumbem a nâinâ den zinzin kâtiknâ Anutugât lâunjan gâbâ mem pindip. Mose sot sâkurâpnin zen Anutugâren gâbâ ândiândigât den nângâmñâ den zo mem niñgâwe.

39 Oi sâkurâpniņ zen Mosegât diņâ kâbakņem birâm Âigita hânân âburinam umziņ patâ kirip. 40 Zen Aaronj itâ sâm dukuwe, ‘Gâ lopio sobim niņgâna, zorâņ kândom otņiņgâne âinat. Mose zâk Aigitâ hânân gâbâ diiniņgâm gâip, zâk âi buņ oip mo dap?’

41 Yatâ sâm makau dâpņâ lopio sobim zâkkât siņgi sâm nalem om sâm âlip kwâkņaņgâwe. Bitziņandâ tuuwe, zorat sâtâre opņâ zâkkât siņgi sâm sii nalem uwe. 42 Yatâ utne Anutuņâ birâziņgi umziņ gulip oi kâin sâņgelak mâpâseziņgâwe. Oi zorat Propete zeņgât ekabân den itâ ziap,

‘O Isirae mâirâp, zen kendon patâ 40 mirâ kamân âtâņâ, hân mân ândiândiņan ândim nâgât siņgi zuu mo nalem kom om nemarâwe? Buņâ.

43 Zen Moloko lopiogât hâmbâ silep lum âim ândiwe. Oi lopio Repaņgât sâņgelak dâp mem ândiwe. Lopio zo mâpâsinam sobiwe, gât ko Babilonj kamân kândâtņan zâmbanbat.’”

Anutugât hâmbâ silep.

44 Setepanoņâ Propetegât den sâmņâ itâ sâip, “Mirâ kamân âtâņâ, hân mân ândiândiņan sâkurâpniņâ zeņgâren Anutugât hâmbâ silep tatziņgip. Silep zo Anutuņâ Mose dâpņâ tirâpkoi

yatik tuugip. 45 Sâkurâpniņ zen silep zo mem gane Yosuaņâ diiziņgi hân ziren ga takâwe. Anutuņâ hân mâirâpņâ zo moliziņgi âine sâkurâpniņ zen hân zi mem hâmbâ silep ziren kwânâņgâne kiri ândine Dawidi âsageip. 46 Anutuņâ Dawidigât nâņgi âlip oi Dawidiņâ Isirae gât Anutu, zâkkât namâ tuubapkât ninâu sâip. 47 Oi zikņak buņâ. Salomonjâ Anutugât namâ tuugip. 48 Ka u sumbemân patâ, zâk a betņâ tuutuunjan, zoren tâtat mâme mân opmap. Zorat Propete ñai zâk den itâ sâm kulemguiپ,

49 Anutuņâ itâ sâip, ‘Sumbem zo tâtatnâ. Zoren tap a ambân zeņgât kembu op galem otziņgâman. Hân ko kinnâ lân tâtatnâ. Zorat dap yatâ namânâ tuune dâp upap? Nâ ikâ zoren tâtat mâme upat? 50 Nâ bitnandâ hân sot kut ñai ñai, zo muyagewan.’”

Setepanoņâ den kâtik sâm dâzâņgoi kuwe.

51 Sâmņâ Setepanoņâ a kâmut zo itâ sâm dâzâņgoip, “Zen ko umziņ kâtik. Um nâņgânâņgâziņ mân pâroņsap. Sâkurâpziņ opmarâwe, zo yatik op Tirik Kaapungât diņâ kwâkâme. 52 Sâkurâpziņâ zen Propete aksik sâknam kwatziņgâwe. Perâkņak, Propete zen târârak mariņâ muyagibapkât den kânņan

sâwe, zo aksik zângowe. Oi târarak mariñâ zâk âsagem ândim gâi zen ekñâ nenğât a kutâ buñâ sâmñâ kuwe. ⁵³ Mârum sumbemgât añâ gurumin den Anutugâren gâbâ mem zingip, ka zen den zo birâm, mân luwe.”

⁵⁴ Setepanoñâ yatâ sâm dâzângoi nângâm kuk op kunam urâwe. ⁵⁵ Tirik Kaapumñâ Setepano umñan piksâi sumbemân egi Anutugât âsakñâ sot Yesu Anutugât âsanñâ bongen kiri ekñâ itâ sâip, ⁵⁶ “Sumbem pâronşâi a bonñâ zâk Anutugât bik bongen kiri eksan.”

⁵⁷⁻⁵⁸ Yatâ sâi zen den kwamit patâ sâmñâ kindapziñ doongum zâkkâren mindum âim mem kâbakñem geim kamân âkñan geim kâtnâ kuwe. Oi a mâtenâ, zen hâmbâziñ kwâkâm a sigan nâi kutñâ Saulo, zâkkât kin topñan parâwe. ⁵⁹ Oi Setepano kâtnâ kune Kembu itâ konsâm sâip, “O Kembu Yesu, gâ um dâpnâ me.” ⁶⁰ Yatâ sâm siminñâ liim kwap sâip, “Kembu, gâ a noge zi, zenğât tosâ birâ.” Yatâ sâm moip.

8

¹ Kune Sauloñâ nângi âlip oip.

Yesugât kâmut topkwap kâsa otziñgâwe.

Narâk zoren Yuda a ziñ Yerusalem kamânân Yesugât kâmut kâsa otziñgâwe. Otziñgânetâ siñsururun op Yudaia sot Samaria hânân

âim nanğâwe. Aposolo ziiñik Yerusalem kamânân ândiwe. ² Oi a târarak nâmbutñâ zen Setepano hangum âgirâp urâwe. ³ Sauloñâ ko Yesugât kâmut kâsa otziñgâm mirâñâ mirâñâ zâim a sot ambân gâsum diiziñgâm tâk namin zâambarip.

Pilipoñâ Samaria hânân nep tuugip.

⁴ Yesugât kâmut siñsururun op âiwe zo, zen kamân dâp ândim den siñgi âlip dâzângom ândiwe. ⁵ Oi Pilipo zâkñâ Samaria zenğât kamân nâi gamñâ Kristogât siñgi âlip sâm dâzângoip. ⁶ A donbep zen mindum diñâ nângâm âkñâliwe. Oi sen mârât kulem top top tuugi igâwe. ⁷ Zâkñâ wâke donbep moliziñgip. Wâke zen a umñan gâbâ den kâtik sâm gem âiwe. Oi kin bitziñ mumuñâ zo donbep kubiziñgip. ⁸ Oi zorat kamân zoren sâtâre patâ urâwe.

⁹ Kamân zoren a nâi ândeip, kutñâ Simoñ. Zâkñâ zikñanğât nângi zâizâiñ oi kware suña tuugi Samaria a zen ekñâ imbanâziñ buñ oip. ¹⁰ Oi a zâizâiñ, gigiñ zen zâkkât nângâne zâizâiñ oi itâ sâwe, “A zi Anutugât kâwali murukñâ nâi zâkkâren ziap.” ¹¹ Oi kwareñandâ um gulip kwatziñgipkât narâk kârep zâkkâren mindum ândiwe. ¹² Ândinetâ Pilipoñâ ga Anutugât um topñan ândiândiñâ sot Yesu Kristogât den siñgi âlip sâm dâzângoi a ambân

zen zorat nângâne bon oi Piliponâ too sanjonziŋgip. ¹³Yatâ utne Simon yatik sinŋi âlip nângi bon oi too sanŋone Pilipogât um topŋan ândeip. Oi Piliponâ sen mârât kulem top top tuugi egi imbanâ oip.

Petero sot Yohane, zet Samaria hânân âiwet.

¹⁴Samaria hânân a ambân zen Anutugât den nângâm mem umziŋan gine, zorat sinŋi Yerusalem kamânân ari Aposolo zen nângâwe. Nângâm Petero sot Yohane sanŋonzâkone zenŋâren âiwet. ¹⁵Âi takâm a ambân zen Tirik Kaapum mimbigât ninâu sâwet. ¹⁶Ombenjan Tirik Kaapumnâ zenŋâren mân gâip. Zen Yesugât korânâk sâm yen too sanŋorâwe. ¹⁷Petero sot Yohane zet bitziknâ kâukziŋan pâitâ zen Tirik Kaapum sot urâwe.

Simon Tirik Kaapum sanŋân mimbam sâip.

¹⁸Aposolo zagât zet bitziknâ a ambân kâukziŋan pâitâ Tirik Kaapum sot utne Simonâ eknâ kât mem itâ sâm dâzâkoip, ¹⁹“Zet imbanâ zo yatik nâ nigitâ bitnâ a kâukziŋan pa Tirik Kaapum mimb.”

²⁰Sâi Peteronâ itâ sâm dukui, “Ga Anutonâ imbânâ yen zingâziŋgân zo kwâlâbam sat, zorat kâtkâ sot gikâ ârândân sim kârâbân gei tâmbetagobabot. ²¹Anutonâ um sarâgâ eksapkât zirânâ gâgât sinŋi mân uap. ²²Gâ nângânâŋgâgâ bâliŋâ zo

birâm umgâ melân ninâu sâban. Kembuŋâ tosaŋâ birâbapkât ninâu sâban. ²³Gâ bâliŋanŋât kâlaknâ umgan piksâm ziap. Bâliŋandâ saagigap.”

²⁴Sâi Simonâ itâ sâip, “Ziknâk nâgât opnâ Kembugâren ninâu sâitâ den sat, zo bonnâ mân muyagenibap.” ²⁵Petero sot Yohane zet Kembugât den dâzâŋgom nanŋâm Yerusalem kamânân âiram âburiwet. Âburem Samaria hânân kamânâ kamânâ den sinŋi âlip dâzâŋgom âiwet.

Piliponâ Aperika a nâi sinŋi âlip sâm dukui.

²⁶Kembugât sumbem a nâinâ Pilipogâren muyagem itâ sâm dukui, “Gâ zaat âi. Yerusalem kamânân gâbâ Gasa kamânân geime, mâtâp zoren âi.” (Mâtâp zo hân a mân ândiândiŋan ziap.) ²⁷⁻²⁸Yatâ sâm dukui Piliponâ zaatnâ arip. Mâtâbân âi a nâi egip. Aitiopai hânân ambân kutâ nâi ândeip, kutnâ Kandake, zâkkât a sâtnâ nâi. Zâk kât sikum galem a. Zâknâ Anutu mâpâsibam Yerusalem kamânân âimnâ puriksâm gâip. Zâk a lalanâ kwâkŋan tap ari egip. Egi âim tap Propete Yesaiagât ekabân den zeip, zo sâlâpkum tâip. ²⁹Yatâ oi Kaapumnâ Pilipo itâ sâm dukui “Gâ zâkkâren âinan.” ³⁰Sâi Piliponâ zâkkâren sârârâk kârâm ari a sâtnâ zâk Propete Yesaiagât den sâlâpkoi nângâm itâ sâm

mâsikip, “Den sâlâpkuat, zorat topnâ nânḡat?”

³¹ Sâi zâkñâ sâip, “Nâi mân dâtnone ninak dap yatâ nânḡâbat?” Yatâ sâmñâ sâi Piliponñâ zâi zâk sot tâip.

³² Den sâlâpkoip, zo itâ, “Zâk râma yatâ oi diim âi kunam urâwe. Anñâ râma gwamñâ gâsum sâmot mânânḡâri diñ buñ tâpmap, zo yatâ diñ buñ oip. ³³ Zâkkât nânḡâne giginâ oi den nebân pamñâ den sâkñanâk sâwe. Hânân ândiândiñâ buñ oip. Oi kiurâpñâ dap yatâ sâlâpzanḡom nanḡâbe.”

³⁴ Oi a sâtñâ zâk Pilipo itâ sâm mâsikip, “Gâ sâna nânḡâbâ. Propete zâk nânḡât yatâ sap? Zikñanḡât sap mo a nânḡât sap?”

³⁵ Sâi Pilipo zâk Propetegât den zobâ topkwapñâ Yesugât den sinji âlip sâm dukuip. ³⁶ Yatâ op âim tooyân takâwet. Oi a sâtñandâ itâ sâip, “Too ziap. Zi âlip sa sanḡonniban?”

³⁷ Sâi Piliponñâ sâip, “Gâ den san, zo nânḡâna bon oi âlip sanḡongibat.” Sâi den itâ mâburem dukuip, “Itâ nanḡan. Yesu Kristo, zâk Anutugât nanñâ. Zâk nânḡâm pâlâtân kwâkñanḡan.”

³⁸ Yatâ sâmñâ kore a dukui biosi saagi a sâtñâ sot Pilipo ârândân toin geiwet. Geim Piliponñâ sanḡonñanḡip. ³⁹ Oi toin gâbâ kopgâitâ

Kembugât Kaapumñâ Pilipo mem ari a sâtñâ zâk dum mân ekñâ sâtâre op mâtâbân arip. ⁴⁰ Pilipo, zâkñâ ko Asido kamânân taki igâwe. Oi zâk kamânñâ kamânñâ den sinji âlip dâzânḡom Kaisarea kamânân arip.

9

Kembuñâ Saulo muyagenanḡip.
(Apo 22:4-16; 26:9-18)

¹ Saulo zâk Kembugât a ambârâpñâ kâsa otzingâm zânḡobatkât umñâ kârâp oip. Oi âi tirik namâ galem a patâgâren sâip.

² Âi sâi Damasiko kamânân Yuda a zenḡât mâpâmâpâse namâ galem a, zenḡât ekap kulemgum pindip. Pindi âim Damasiko kamânân a ambân zen Yesugât mâtâbân nep tuum ândiwe, zo gâsuzingâm saazingâmñâ diizingâm Yerusalem kamânân gâbam arip. ³ Zâk âimñâ Damasiko kamân mâte oi sumbemân gâbâ âsakñandâ gem gâm zâkkâren âsagem nanḡip.

⁴ Âsagei hânân gei kom den nâi itâ nânḡip, “Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândimat?”

⁵ Sâi Saulonñâ mâsikâm sâip, “Kembu, gâ nâi?” Sâi zâkñâ sâip, “Gâ nom ândimat. Nâ Yesu. ⁶ Gâ zaat kamânân âina nep tuuban, zorat a nânḡân diñâ dâgobap.”

⁷ Oi a zâk sot âiwe, zen dinziñ buñ oi kirâwe. Zen den zo ko nânḡâwe. Ka a ko mân igâwe. ⁸ Oi Saulo zâk zaatñâ sinñâ ikpâ sâm egi nâtâtik oip. Yatâ

oi bukurâpnâ zen biknjan gâsum Damasiko kamânân zâiwe. ⁹ Oi sirâm karâmbut umnjan sinâ nâtâtik kâri tap too nalemmân neip.

Ananiajâ Saulo too sanjonjanjip.

¹⁰ Damasiko kamânân Yesugât kâmurân gok a nâi ândeip, kutnâ Anania. Oi Kembunâ umanân muyagem konsâip, “Anania.” Sâi Ananiajâ sâip, “Kembu, nâ zi.” ¹¹ Sâi Kembunâ itâ sâmm dukuip, “Gâ kamân mâtâp kutnâ târârak, zoren âim a nâi kutnâ Yuda, zâkkât mirânan zâim zoren a nâi kutnâ Saulo, Taso kamânân gok, zâk muyagiban. Zâk zoren ninâu sâmm ziap. ¹² Oi uman nâi itâ eksap. A nâi kutnâ Anania, zâknâ zâkkâren gamnâ sinâ ânângâtpapkât biknâ kâuknjan paap.”

¹³ Kembu zâk den yatâ sâi Anania zâk itâ sâip. “Kembu, nâ a zorat a donbepnâ sâne nângâman. Zâk arâpkâ Yerusalem kamânân donbep tâmbetzângoip. ¹⁴ Oi ziren yatigâk kutkâ gonsâmmen zo, nen yatik gâsum saaningâbapkât tirik namâ galem a patânâ ekap kulemgum pindâwe.”

¹⁵ Sâi Kembunâ itâ sâmm dukuip, “Gâ lanj âi. A zo gâsum sâlâpkuan. Zâknâ a kâmut nâin nâin sot a kutâzinâ sot Isirae a zengâren nâgât den sinji dâzângom ândibap. ¹⁶ Yatâ oi

kutsinginanjât opnâ sâknam nângâbap, zorat tirâpkubat.”

¹⁷ Oi Anania zâk âim mirin zâim biknâ Saulo kâuknjan pamnâ sâip, “Saulo bukunâ, Kembu Yesunâ mâtâbân muyagegigip, zâknâ sanjonnogi gaan. Gâ sinjâ ânângâri Tirik Kaa-pumnâ umgan piksâbapkât sap.” ¹⁸ Yatâ sâi zorenâk sinjan gâbâ sâknâ senânâ yatâ gem gei sinâ âlip egip. Yatâ oknjanji zaari aritâ too sanjonjanjip. ¹⁹ Yatâ oi Saulonâ nalemmân nemnâ kâtigeip.

Saulo zâk sinji âlip nep topkwâi kâsa oknjanjâwe.

²⁰ Saulo zâk Yesugât kâmut Damasiko kamânân ândiwe, zen sot mâik nâi ândeip. ²¹ Oi narâk zoren Yuda zengât mâpâmâpâse namin zâim Yesugât sinji sâmm muyagem itâ sâmm dâzângoip, “Yesu, zâk Anutugât nannâ.” Yatâ sâmm dâzângoi nângâwe, zen aksik imbanâzinj buj oi itâ sâwe, “Yerusalem kamânân Yesugât kutnâ zo konsâne lanj kâri a zo tâmbetzângom ândeip. Ziren yatigâk gam saam diizingâm tirik namâ galem a patâ zengâren âibapkât gâip. Zorân dap op purikgurik uap?”

²² Oi Saulo zâk kâtigem sâip. “Yesu, zâk a bâlinjan gâbâ mâkâzingâbapkât mârum sâsân, Kristo.” Yatâ sâmm zorat den topnâ sâmm muyagem dâzângoip. Oi Damasiko kamânân Yuda a

ândiwe, zen diñâ zo nângâm kwakmak urâwe.

²³ Yatâ oi ândimñâ Yuda a zen Saulo kunam sârn kâtâr urâwe. ²⁴ Diñâ sâne Saulonñâ den zo nângâm ândei Yuda a zen hilâm nâtik kamân mâtâp galem op kunam op ândiwe. ²⁵ Yatâ utne Yesugât kâmut ziñâ nâtigân Saulo mem âim kamângât pañ kâtikñâ saasaanâ, zoren irin gem mem pane âkñan gem arip.

²⁶ Âimñâ Yerusalem kamânân takâmñâ Yesugât arâp zengâren târokwâpatkât sâi zen zâkkât kenğât urâwe. Zâk Yesugât a oip, zorat nângâne bon mân oip. ²⁷ Oi Banabanñâ Paulo buku okñangâm Aposolo zengâren diim arip. Zengâren âimñâ Kembuñâ Saulo mâtâbân muyagenangâm den dukuip sot Damasiko kamânân Saulonñâ Yesugât den siñgi sârn muyageip, zorat den siñgi sârn dâzân goip. ²⁸ Zorat kwâkñan Saulo zâk Yerusalem kamânân zen sot tâtat mâme oip. ²⁹ Oi Saulo zâk Kembugât korân lân kâtigem a zen sot Yesugât topñâ sârn âraguwe. Oi Yuda a Grik den sârnarâwe, zen sot den âragum den sârek âraguwe. Oi a zo ziñâ kâsa okñangâm kunam urâwe. ³⁰ Oi Saulogât bukurâpnâ zen den zo nângâm diim Kâisarea kamânân âi pane Taso kamânân arip.

Yesugât kâmut lumbenjan ândiwe.

³¹ Oi Yesugât kâmut Yudaia hânân Galilaia hânân sot Samaria hânân ândiwe, zengâren lumbenñâ zeip. Lumbenñâ ândim, kâtigem ândim zâimñâ Kembu hurât kwâkñangâm uruñsâm ândiwe. Oi Tirik Kaapumñâ mam otziñgi kâmut donbep urâwe.

Peteronñâ a nâi kubigip.

³² Petero zâk kamânñâ kamânñâ âim gam Yesugât kâmut Lida kamânân ândiwe, zengâren takip. ³³ Zoren a nâi egip, kutñâ Ainea. A zo kiñ bik mumuñâ oi zem ândei kendon patâ nâmburân karâmbut oip. ³⁴ Peteronñâ itâ sârn dukuip, "Ainea, Yesu Kristonñâ kubikgigap. Zaatñâ isengâ gikak kubik." ³⁵ Sâi zorenâk oksâm zaarip. Yatâ oi Lida sot Saron kamân mâirâp zo igâwe, zen umziñ melân Kembugât a urâwe.

Peteronñâ Tabita mânggeip.

³⁶ Yope kamânân Yesugât kâmurân ambân nâi ândei, kutñâ Tabita. Grik denân ko kutñâ Doka sârnarâwe. Ambân zo a ambân betziñan mem kut nâi nâi âlipñâ op ândei. ³⁷ Narâk zoren ambân zo mâsek opñâ moip. Moi ko kârnbarânñâ too sañgon mem mirâ umñâ nâin zâi pane zeip. ³⁸ Lida kamân sot Yope kamân, zo goot goot tarâwet. Oi narâk zoren Petero zâk Lida kamânân ândei zorat Yesugât kâmut Yopa kamânân ândiwe, zen den siñgi nângâm a zagât sângonzâkone Peterogâren

âi itâ sâmb dukuwet, "Gâ diigigitâ nenjât kamânân kek âinâ."

³⁹ Sâitâ Peteronjâ zen sot ârândânj âiwe. Âi Yope kamânân takâm mirâ kâmbârânj zeibân diim zâiwet. Zoren ambân malâ zen haamgum isem tap Tabita gwâlâ ândim hâmbâ mot gârim zinjip, zo Petero tirâpkuwe. ⁴⁰ Peteronjâ sâi ambân zo aksik geine simin liim kwap ninâu sâip. Ninâu sâmb nanjâm kâmbârânj mâte oknanjâm itâ sâip. "Tabita, gâ zaat." Sâi sinj kârum Petero eknjâ zaat tâip. ⁴¹ Peteronjâ biknanjân gâsui zaat kirip. Zaat kiri Peteronjâ sâi ambân malâ sot Yesugât kâmut zen ga igâwe. ⁴² Oi zorat sinji Yope kamânân lanj kâram ari donjbejnâ Kembugât a ambân urâwe. ⁴³ Oi Petero zâk a nâi kutnjâ Simonj, zâk bâu sâkziņj lâkum tuumap, zâkkât mirin tâtat mâme op ândeip.

10

Sumbem a nâinjâ Konelio muyagenanjip.

¹ Kaisarea kamânân Roma kâwali a kâmut zen ândiwe. A kâmut zo zenjât kutzinjâ Italia sâmarâwe. A nâi kutnjâ Konelio, zâknjâ kâwali a kâmut zo zenjât a sâtnjâ ândeip. ² Zâk sot a ambârâpnâ, zen Anutu hurât kwâknjanjâm mâpâsenanjâm ândiwe. Zâknjâ a ambân kanpitâ kât nalemb zinjâmâip sot Anutugâren ninâu sâmb ândeip.

³ Konelio zâk yatâ opnjâ sirâm nâin mirâ oi uman nâi itâ egip. Anutugât sumbem a nâinjâ zâkkâren gam itâ sâmb dukuip, "Konelio." ⁴ Konsâi tâpâk eknjâ kenjâtņanjât op sâip, "Kembu, dapkât sat?" Sâi ko sâip, "Ninâugâ sot orot mâmegâ Anutunjâ egi âlip oip. ⁵ Zorat Yope kamânân kore a sângonzânjgona âi a nâi kutnjâ Simonj, kutnjâ nâi Petero, zâk diim gabi. ⁶ Zâk sot tâip zo bâu sâkziņj lâkum tuumap, kutnjâ Simonj. Zâkkât mirâ saru sâtnjan taap. Oi Petero zâk zorenâk ândiap."

⁷ Sumbem nâjâ den yatâ dukum ari zorenâk kore a zagât sot kâwali a nâi sângonzânjgoip. Kâwali a zo Anutu mâpâsemâip. ⁸ Den sinji zo dâzânjgomnjâ Yope kamânân sângonzânjgoi âiwe.

Petero zâk uman egip.

⁹ A zen âim mâtâbân ziwe. Hanjâi zaat kamânjân goot goot utne mirâ bânjan oi Peteronjâ ninâu sâbam mirin zarip. ¹⁰ Zâi ninâu sâmbnâ tepņanjât oi nalemb une sei zâk uman zem, uman nâi itâ egip. ¹¹ Sumbem mâtâp pâronjâi sumbemân gâbâ isen patâ nâi muruk toren toren kimembut zoren saam pane geip. ¹² Umnanjân zuu, mulum mot, nii top top sot kut nâi nâi ziwe. ¹³ Oi den nâi itâ Peterogâren geip, "Petero, gâ kom gaam ne." ¹⁴ Yatâ sâi Peteronjâ sâip, "Kembu, nâ mân upat. Nii zuu bâljinâ mo mân nininjâ, zo mân neman." ¹⁵ Sâi ko

den dum âsageip, “Anutuņâ kut ñâi ñâi âlipņâ sâm paap, zo bâliņâ mân sâban.”¹⁶ Kut ñâi zo sâp karâmbut muyagei dum buranņoot sâmbune sumbemân zarip.

¹⁷ Oi Petero uman egip, zorat nângâm kwâkâm tâi Konelio arâp zen gamņâ Simonğât mirâņâ kârum âim muyagem mirâ sombemân kirâwe. ¹⁸ Kinņâ mâsikâm sâwe, “Simon, kutņâ ñâi Petero, zâk mirâ ziren tap?”¹⁹ Yatâ sâne Petero zâk uman egip, zorat nângâm kwâkâm tâi Kaapumņâ itâ sâm dukuip, “A karâmbut gamņâ gâ kârugige, gât ko gâ geimņâ zen sot âibam kenğât mân upan. ²⁰ A zo nâņâ sângonzângua ge.”

²¹ Oi Peteroņâ den zo nângâmņâ zengâren geimņâ sâip, “Wangât nâgâren ge?”²² Sâi a ziņâ dukuwe, “Kâwali galem a patâ Konelio, zâk Anutu hurat kwap târârak ândimap. Yuda a zen zâkkât nângâne a âlipņâ opmap. Sumbem kore a ñâiņâ zâkkâren âsagem gâ mirâņan diigim arindâ diņgâ nângâbapkât sâip,”²³ Yatâ sâne Peteroņâ nângâm sâi mirin zâine nalem ziņgip. Haņsâi zâk sot Yope kamânân gokņâ a nâmbutņâ zen sot âiwe.

Peteroņâ Koneliogât mirin zâim den sâm dâzângoip.

²⁴ Zen mâtâbân âi zem Kaisarea kamânân takâwe. Konelio, zâk a ambârâpņâ sot bukurâpņâ minduziņgi

mambâtziņgâm tatne gawe. ²⁵ Gamņâ Petero zâkkât mirin zari Konelio zâk kiņ topņan gei zem mâpâseip. ²⁶ Zei Peteroņâ mem zaatņâ itâ sâm dukuip, “Zaat. Nâ a, gâ yatâ.” ²⁷ Yatâ sâm mirâ umņan âim a ambân kâmut patâ muyageziņgâm itâ sâm dâzângoip, ²⁸ “Zen Yuda a neņgât topniņâ nângâme. Nen a kamân ñâin gokņâ zen sot buku opņâ tâtat mâme mân upmen. Gurumin denân den ñâiņâ mâtâp zo dooņgoi ziap. Nâ ko Anutuņâ ziņgiri mân dâp opmap mân sâbatkât Anutuņâ umanân nii zuu bâliņâ sot mân niniņâ buranņoot saam pâi gei tirâpnogip. ²⁹ Zorat a ziņâ nâgâren ga dâtnone nâ mân kwaksan. Oi zi diiniwe, zorat sâne nângânâ.”

³⁰ Yatâ sâi Konelioņâ itâ sâm dukuip, “Sirâm kimembut ombenjan mirâ oi nâ mirin tap ninâu sâm ta a ñâi hâmbânâ âsakņâņoot nâgâren muyagem itâ sâm dâtnogip, ³¹ ‘Konelio, Anutuņâ ninâugâ sot orot mâmegâ nâņgi âlip uap. ³² Zorat gâ Yope kamânân a sângonzângona âi Simon, kutņâ ñâi Petero, zâk diim gabi. A ñâi bâu sâkziņ lâkum tuumap, kutņâ Simon, zâkkât mirin tâtat mâme uap. Mirâņâ saru sâtņan taap.’ ³³ Oi nâ zorat a sângonzângua gâgâren âiwe. Gâ nâgât den lum gaatkât umnâ âlip uap. Oi Anutuņâ den dâgogip, zo

sâna nângânatkât Anutugât mâtejan mindum ten.”

Peteronjâ Konelio sot arâpñâ sinji âlip sâmbâ dzâzângoip.

³⁴ Petero zâk topkwapñâ itâ sâmbâ dzâzângoip, “Itârân nâ itâ ek nângan. Anutu zâk a kâmut nâi buku otziŋgâm a kâmut nâin kândâtziŋgom mân opmap. ³⁵ A kâmutñâ kâmutñâ zengâren gâbâ nâmbutñandâ hurâtkwapñâ târârak ândine, zengât nângi âlip opmap.

³⁶ Anutu zâk Isirae a den niŋgip, zo itâ. Yesu Kristo, zâk a neŋgât Kambu. Anutuñâ zâk sângongoi gem lumbenjanġât den dâtnângoip, zo nânge. ³⁷ Yohane zâk too sanġonziŋgâbapkât den dzâzângoip, narâk zoren Yesugât den sinji âlip zo Galilaia hânân topkwâi Yudaia hânân arip. ³⁸ Oi Yesu, Nasarete kamânân gokñâ zo ko Anutuñâ imbanjâ sot Tirik Kaapum pindi hân muruk toren toren âim sisi mâsek a âlip kwatziŋgip. Oi a ambân Satanjâ saaziŋgip, zo aksik olanziŋgip. Anutuñâ tângoip nep zo tuugip. ³⁹ Oi Yuda a neŋgât hânân sot Yerusalem kamânân kut nâi nâi tuum arip, zo ek nângâwen. Oi a sâtñâ ziŋ gâsum poru nagân kune moip. ⁴⁰⁻⁴¹ Mom zeï sirâm karâmbut oi Anutuñâ kwagân gâbâ mângeip. Mângei neŋgâren âsageniŋgip. Zorat mârumjan Anutu zâk sinji kwatniŋgip. A nâmbutñâ

zengâren mân âsagei igâwe. Zâk mumujan gâbâ âsagei nalem sot too ârândân niwen.

⁴² Oi Anutuñâ Yesu a mumujâ sot gwâlâ neŋgât den sâmbâ kwâkâkwâkân a kwânângip. Oi nen den zo a ambân dzâzângonatkât nep diŋ sâmbâ niŋgip. ⁴³ Oi a ziŋ nângâm pâlâtân kwâkñangâbi zo, zengât tosa gulipkubap. Den zo Propete ziŋ sapsun nanġâwe.”

Tirik Kaapumñâ a hân nâin gokñâ zengâren geip.

⁴⁴ Petero zâk den yatâ sâmbâ kiri nângâm tarâwe aksik zengâren Tirik Kaapum gem gâip. ⁴⁵ Oi Yuda a Yesugât kâmurân gâbâ Petero sot âiwe, zen Anutuñâ a hân nâin gokñâ Tirik Kaapum ziŋgip, zo ekñâ imbanjâziŋ buŋ oip. ⁴⁶ A hân nâin gokñâ, zen den gându unakñâ sâmbâ Anutu sâmbâ âlip kwâkñangâwe. ⁴⁷ Oi Peteronjâ itâ sâip, “Nen Tirik Kaapum sot urâwen, yatigâk Tirik Kaapum âsageziŋgap. Zorat too sanġonsanġon zo a ziŋ anġân kârâne mân dâp upap.” ⁴⁸ Yatâ sâmbâ ziŋâ Yesu Kristogât korân sâmbâ too sanġonziŋgâwe. Too sanġonziŋgâne Petero mân âibapkât sânetâ hilâm nâmbut zen sot tâip.

11

Yerusalem kamânân Peteronjâ den sinji sâmbâ dzâzângoip.

¹ Aposolo nâmbutñâ sot Yesugât kâmut Yudaia hânân

ândiwe, zen kamân nâin goknandâ Anutugât den nânghâm luwe, zorat singi nânghâwe. ² Oi Petero zâk Yerusalem kamânân zari Yuda a nâmbutnâ Mosegât gurumin den zorik zim-bapkât kâtigiwe, a zo zinjâ Petero oip, zorat nânghâne mân dâp oip. ³ Oi Petero itâ sâm dukuwe, “Gâ wangât Mosegât gurumin den kom a mân kwabâ kwârangâwe, zen sot den op nalem nein?”

⁴ Oi Peteronâ kut nâi nâi âsageip, zorat topnan gâbâ itâ sâm dâzângom nanqip, ⁵ “Nâ Yope kamânân ninâu sâm ândim uman itâ egâwan. Isen patâ nâi muruk toren toren kimembut saam sumbemân gâbâ pane gem umnâ topnan zeip. ⁶ Gem gâi umnan itâ egâwan. Zuu top top, kamângât sot ulin, mulum mot sot nii umnan ziwe. ⁷ Oi nâgâren den nâi itâ gâip, ‘Petero, gâ zaat kom gaam ne.’ ⁸ Oi nânâ sâwan, ‘Kembu, yatâ bujâ. Zuu bâlinâ mo mân nininjâ mân nemân.’ ⁹ Yatâ sa sumbemân gâbâ den zagâtjâ itâ muyageip, ‘Anutunâ kut nâi nâi zo âlipnâ sap, zo gâjâ eknâ bâlinâ mân sâban.’ ¹⁰ Yatâ muyagei sâp karâmbut oi isenpoot sumbemân zarip. ¹¹ Kut nâi nâi zo zari Kaisarea kamânân gâbâ a karâmbut nâ mirâ ândiwanân, zoren gawe. A karâmbut zo patâzinâ zâk sângonzângoi gawe. ¹² Gane Kaapumjâ itâ sâm dâtnogip, ‘Gâ zen sot âibam kenjât mân

upan.’

Oi âibâ sa Yesugât kâmurân gâbâ a nâmburân kânok nâ sot âiwen. Âi takâm kâwali a sâtnjâ, zâkkât mirin zâiwen. ¹³ Zarindâ den singi itâ sâm dâtnângoip, ‘Nâgât mirin sumbem a nâinjâ muyagem kin itâ sâm dâtnogip, “Gâ Yope kamânân kore a sângonzângona âi Simon, kutnâ nâi Petero diim gabi. ¹⁴ Zâknâ gamnâ gâ sot a ambârâpkâ, zen Kembugât singi upigât den dâzângobap.”’ ¹⁵ Oi nâ singi âlipnâ dâzângua mârûm Tirik Kaapum nenjâren geip, zo yatik zenjâren geip. ¹⁶ Oi nâ zo eknâ Yesunâ den dâtnângoip, zo nânghâwan. Den zo itâ, ‘Yohanejâ too sanjonzingip. Nânâ ko Tirik Kaapum sanjonzingâbat.’ ¹⁷ Oi nen Kembuninjâ Yesu Kristo nânghâm pâlatân kwâindâ Kaapumjâ ningip, zo yatik zen utne zingip. Oi ko nâ dap yatâ Anutu kwâkânangâbam?”

¹⁸ Yatâ sâm dâzângoi nânghâmjâ umzin diim gei Anutu sâm âlip kwâkânangâm itâ sâwe, “Opon, Anutunâ a kamân nâin gok umzin melâni ândiândin kâtikkât singi upigât kwatzingip.”

Den singi âlip Antiokia kamânân arip.

¹⁹ Setepano komnâ Yesugât kâmut zângonetâ sinjururun op kamân toren toren âiwe. Nâmbutnandâ Poinike, Kipiro sot Antiokia kamânân âiwe. Âi ândim kamân zoren

Yuda a ândiwe, zorik sinji âlip dâzângom ândiwe. ²⁰ Oi Kipiro sot Kirene kamânân gok ândiwe, zen Antiokia kamânân âimnâ hân nâin gok Kembu Yesugât den sinji dâzângowe. ²¹ Oi Kembunâ imbanâ zingji a ambân donbep patâ zen den sinji âlipnâ nângâm umziņ melâņ Kembu nângâm pâlâtâņ kwâkņanğawe.

²² Zorat den sinji Yerusalem kamânân ari Yesugât kâmut zen Banaba sângongune Antiokia kamânân arip. ²³ Âi takâmņâ Kembunâ kubikziņgip, zo ekņâ umņâ âlip oip. Oi Kembugâren pâlâtâņ op kâtigem kinbigât den dâzângoip. ²⁴ Banaba zâk a âlipnâ sot nângâm pâlâtâņoot. Tirik Kaapumņâ umņan piksâm zeip. Oi kamân zoren a ambân donbep zen Kembugât a urâwe.

²⁵ Oi Banaba zâk Saulo muyagibam Taso kamânân arip. ²⁶ Âi muyagem diigi Antiokia kamânân âiwet. Zoren kendon patâ nâigât umņan zoren Yesugât kâmut zengât minduminduyân a donbep Yesugât den sinji dâzângom ândiwet. Antiokia kamânân Yesugât kâmut a zo zengât kutziņâ Kristo a sâm muyagiwe.

Kât pane arip.

²⁷ Narâk zoren Propete nâmbutņâ zen Yerusalem kamânân gâbâ Antiokia kamânân âiwe. ²⁸ Oi zengâren gâbâ a nâi kutņâ

Agabo. Zâk Kaapumņâ okņanņi hân dâp pu patâ muyagibap, zorat den kânņan sâip. (Roma zengât a kutâ Klaudio ândei pu zo âsageip.) ²⁹ Oi Yesugât kâmut zen den so nângâm kât zemziņgip dâp mindumņâ Yudaia hânân bukurâpziņ ândiwe, zengâren pane âibapkât sâwe. ³⁰ Oi kât muyagiwe, zo Banaba sot Saulo zikâne mem Yerusalem kamânân âi Yesugât kâmut, zengât galem a ziņgâwet.

12

Herodenâ Yakobo kom Petero tâk namin pâip.

¹ Narâk zoren a kutâ Herodenâ Yesugât kâmut a nâmbut zângom tâk namin zâambarip. ² Oi zâkņâ sâi arâpņâ Yohanegât âtâņâ Yakobo gâsum sâunâ kârâne moip. ³⁻⁴ Yatâ oi Yuda a zen ekņâ umziņ âlip oi Herodenâ zo ekņâ sâi arâpņâ zen Petero gâsune Yuda zengât kendon nâi kutņâ Pasowa mâte oi tâk namin pane kâwali a kiin nâmburân kânok, zen galem upigât sâm ziņgip. Herodenâ itâ nângip, "Pasowa kendon âki Petero diim ga a mâteziņan sa kumbi." ⁵ Oi Petero zâk tâk namin tâi Yesugât kâmut zen âsâbâņ zâkkât op Anu- tugâren ninâu sâmarâwe.

Sumbem a nâiņâ Petero muyagenanņip.

⁶ Oi Herode zâk Petero mukan a ambân tirâpziņgom kumbatkât sâip, nâtik zoren

kâwali a zagât ziknâ Petero tâk kâtiknâ zagât saam galem op mem ziwet. Oi kâwali a nâmbutnâ, zen namâ mâtâbân galem kirâwe. ⁷ Oi Kembugât sumbem a nâi namâ kâligen muyagem kiri âsaknandâ namâ umñan âsagei sumbem anâ Petero gângemunñan gâsum mângimnâ sâip, “Kek zaat.” Sâi tâk kâtik Petero bikñan tâip, zo siksâm geip. ⁸ Oi sumbem anâ itâ sâm dukuip, “Inzutrâ lapnâ kipâkegâ mem pâna giarik.” Yatâ oi sumbem anâ du zagâtnâ sâm dukuip, “Hâmbâgâ pâna giari molini.” ⁹ Sâi Peteronâ molim âimnâ itâ nângip, “Zi uman eksan.” Sumbem anâ oip, zo nângi yenñâ oip. ¹⁰ Oi zet mâtâp zagât walâm mâtâp patin takitâ hângi zo ziknâk mem pam kirip. Oi geim mâtâbân mâik nâi âimnâ sumbem a zorân pamñâ buñ op arip.

¹¹ Oi Petero zâk nângânângânñan pârônñsâi itâ sâip, “Zi nângan. Kembu zâk sumbem a sângongoi Herode sot Yuda a, zeñgât bitziñan gâbâ mâkânigap.” ¹² Yatâ nângâm âim Yohane Mareko, zâkkât mamñâ Maria, zâkkât mirin takip. Zoren a ambân donbepñâ mindum ninâu sâm tarâwe. ¹³ Oi Peteronâ mirâ hângiyân âi kom kiri kore ambân nâi kutñâ Rode, zâk nâinñâ kwap sâmnâ gâip. ¹⁴ Gamñâ Peterogât diñ tobat nângâm sâtâre op hângi mân mem pam âburem

mirâ kâligen âimnâ Petero ga kinzap sâm dâzângoip. ¹⁵ Yatâ sâm dâzângoi nângâm sâwe, “Gâ umgâ gulip uap.” Zâknâ ko kâtigem sâip, “Zâk perâknâk ga kinzap.” Sâi zen sâwe, “Zo zâkkât sumbem anñandâ ga kinzap.”

¹⁶ Oi Petero zâk kom kiri mâtâp mem pam ziknâ ekñâ imbanâziñ buñ oip. ¹⁷ Oi zen den birâbigât bikñandâ dâp oi den birâne Kembuñâ tâk namin gâbâ olañ diim gâip, zorat den siñgi dâzângoip. Dâzângomñâ sâip, “Yakobo sot buku nâmbut nâgât den siñgi dâzângonek.” Ya sâm dâzângomñâ zâmbam mulukñem nâin tik arip.

Anutuñâ Herode hâuñâ pindip.

¹⁸ Hañsâi kâwali a zen Petero kârumñâ dap op buñ uap sâmnâ kwagâwe. ¹⁹ Oi Herodeñâ kârum muyagibigât sâi kârumñâ mân muyagine kâwali a zen Petero galem urâwe, zo zângone mumbigât sâip. Oi Yudaia hân birâm Kaisarea kamânân âi ândeip.

²⁰ Herode zâk narâk zoren Tiro Sidon kamân zagât zeñgât kâsa otziñgip. Oi kamân zorat mâirâpñâ zen mindum den sâm kubiknam Herodegât a sâtnâ nâi kutñâ Bilasto den dukune buku otziñgip. Zen Herodegât hânân nalem memarâwe, zo buñ opapkât lumbenñâ den dukuwe.

²¹ Oi Herode zâk den mâburem dâzângebapkât narâk mâte oi Herode zâk

hâmbâ neule âlipnâ pam a kutâgât tâtatnjan tap a ambân den dâzânngoip. ²² Den dâzânngoi a aksik den kwamit patâ sâm itâ sâwe, "Den zo a den buñâ. A zo Kembu patâ." ²³ Herode zâk den zo nângâm mân kwâkâziņgipkât Kembangât sumbem a nâinâ zorenâk koip. Oi nane ziñâ umņan bagim zine moip.

²⁴ Anutugât denñâ ko lâmbatñâ laņ kârâm sambâlem zeip.

²⁵ Oi Banaba sot Saulo zet Yesugât kâmut Antiokia kamânân ândiwe, ziñâ nep diņ sâm zikâwe, zo Yerusalem kamânân tuum naņgâm Antiokia kamânân âburiram Yohane Mareko diigitâ ârândân âiwe.

13

Banaba sot Saulo, zet sinji âlip nebân âiwet.

¹ Antiokia kamânân Yesugât kâmut, zeņgâren Propete nâmbutñâ ândiwe. Kutziñâ itâ Banaba sot Simonj (Zak a sumun konsâmarâwe.), Lukio Kirene kamânân gokñâ sot a nâi kutñâ Manaenj. Zâk a kutâ Herode tâlañâ. Zet ârândân ândim lâmbarâwet. Oi nâi Saulo. ² Oi sirâm nâin zen mindum Anutu mâpâsinam nalem birâm mâpâsem ândine Tirik Kaapumñâ den itâ sâm dâzânngoip, "Zen Banaba sot Saulo nep diņ sâm zikâwan, zo tuubabotkât sâņgonzâkonek." ³ Sâi

nalem birâm ninâu sâmñâ bitziñâ kâukziknjan pam sâņgonzâkone âiwet.

Kware a Elima, zâkkât den sinji.

⁴ Tirik Kaapumñâ yatâ opñâ sâņgonzâkoi zet âi Seleukia kamân saru sâtņan âi takâwet. Zo takâm waņgâyân zâim âi Kipiro hân saru tânâmņan âi takâwet. ⁵ Oi zoren kamân patâ kutñâ Salami, zoren âi takâm Yuda a zeņgât mâpâmâpâse namin zâi Anutugât den sinji âlip sâm dâzânngowet. Yohane Mareko zâk zet sot âim betziknjan mem ândeip.

⁶ Oi hân torengen gâbâ gamñâ Papo kamânân takâwe. Zo gam Yuda a nâi, kware a sot propete sarâñâ ândeip, kutñâ Bara-Yesu, zâk muyagiwe. ⁷ A zâk galem a nâi kutñâ Seregio Paulo zâk sot pâlâtân op ândeip. Oi Seregio Paulo zâk a nâņgânâņgânoot. Zâk Anutugât den nâņgâbapkat Paulo sot Banaba diiziki mirâņan zâiwet. ⁸ Diiziki kware a Elima (Kot zo kware a zorat sâmarâwe.), zâkñâ Saulo sot Banaba kâsa otzikip. Galem a zâk sinji âlipñâ mân nâņgâbapkat sâip.

⁹ Yatâ oi Saulo, kutñâ nâi Paulo sâmarâwe, zâkkât umņan Tirik Kaapum piksâi Elima itâ sâm dukuip, ¹⁰ "Satañgât nanñâ, gâ. Gâ kut nâi nâi târârak, zorat kâsañâ. Umņan sarâ sot bâliñâ piksâm ziap. Gâ

Anutugât mâtâp târâarak zo doonjumat. Zo narâk ikâ zoren birâban? ¹¹ Zorat Kembu imbanjânjângât kulem ikpan. Gâ sinjâ nâtâtik kâri narâk ziren âsakjâ mân ek ândiban.” Yatâ sâi zorenâk sinjâ nâtâtik kâri gâsum birâbirâ op a nâi bikjânjâ gâsum diibapkât sâip. ¹² Âsagei galem a zo ekjâ Kembugât sinji âlip, zorat nângi imbanjâ oi nângâm pâlâtâj kwâip.

Paulonjâ Antiokia kamân nâin, zoren âim sinji âlip sâm dâzângoip.

¹³ Paulo sot arâpnjâ zen Papo kamân birâm wanjâyân zâimjâ âim Pampilia hânân, Perege kamânân takâwe. Zoren Yohane Mareko zâpam Yerusalem kamânân âbureip. ¹⁴ Oi zen ko Perege kamânân gâbâ âimjâ Pisidia hânân Antiokia kamân nâin, zo takâwe. Zoren ândim Yuda zengât kendon oi mâpâmâpâse namin zâi tarâwe. ¹⁵ Oi mâpâmâpâse namâ galem a zen gurumin den sot Propete a zengât ekabân den sâlâpkumjâ itâ dâzângowe, “A bukuzatniñâ zekâren den nâi ziap oi ko sâitâ nângânâ.”

¹⁶ Sâne Paulo zâk zaatjâ hirinjâbigât bikjandâ dâp opjâ itâ sâm dâzângoip, “Isirae a sot a nâmbutjâ Anutu mâpâsime, zen aksik den dâzângua nângânek. ¹⁷ Isirae nengât Anutu, zâk sâkurâpnijâ gâsum

sâlâpzângone Aigitâ hânân âi ândim kâmut patâ urâwe. Anutugât imbanjânjandâ zobâ diizingâm gâip. ¹⁸ Oi zen hân a mân ândiândiñan diizingâm ândei kendon patâ 40 âkip. Narâk zoren zâkkât den kwâkâne mân birâzingâmâip. ¹⁹ Oi Kanaan hânân a kâmut nâmburân zagât zângomjâ hân zo sâkurâpnij zingji zen hân zo kâsâpkum mem ândiwe. ²⁰ Ândine kendon patâ 450 yatâ âkip. Oi Kanaan hânân ândinetâ den kubikkubik a muyagezingi ândine Propete Samue âsageip.

²¹ Narâk zoren a kutâgât sâne Anutujâ Benyamin kiurâp zengâren gâbâ Kisi nanjâ Saulu zingip. Zâknjâ a kutâ op galem zângoi kendon patâ 40 yatâ ândiwe. ²² Oi Anutujâ zâk kâbakjei zâkkât gebâkñan Dawidi a kutâ kwânângip. Oi zâkkât den itâ sâip, ‘Nâ Yesegât nanjâ Dawidi muyagian. Zâk eksa a âlipjâ uap. Nep diñ sâm pindâbat, zo tuum nanjâbap.’ ²³ Oi Dawidigât kiurâpnjâ zengâren gâbâ Isirae a nengât kubikkubik a muyagibapkât sâip. Zo bon upapkât Anutujâ sâi Yesu âsageip.

²⁴ Yesujâ nep topkwap mân tuugi Yohanenjâ Isirae a ambân umziñ melânje too sângonzingâbapkât dâzângom ândei. Zo yatâ a ambân kubikzingip. ²⁵ Oi Yohane zâk nep zo tuum nanjâm itâ sâip, ‘Nâgât itâ

sâme. A gâbapkât sâme, zo nâ. Nâ a zo buñâ. Zikñâ bet gam taap. Zâk patâ oi nânâ zâkkât irâ sikum goribat zo ko mân dâp upap.'

²⁶ A bukurâpnâ, Abaramgât kiurâp zen sot a nâmbutñâ Anutu mâpâsime, nânâ den sa nânghânek. Kubikubik den zi nenğât op geip, ziap.

²⁷ Yerusalem mâirâp sot a sâtñâ zinjâ Yesu ekñâ topñâ mân nânghâm mumbapkât sâwe. Zen yatâ utnetâ Propete a zengât den kânñan sâsâñ kendon dâp sâlâpkume, den zo kâtigeip.

²⁸ Zen Yesu tosañğât kârum mân muyagem lañ sâne Pilatoñâ koi moip. ²⁹ Oi Kembugât ekabân den zeip, zo op nañghâm poru nagân gâbâ mâkâm kât mâtâpñan âi parâwe.

³⁰ Ka Anutuñâ mumuñan gâbâ mângei zaarip. ³¹ Oi zâk sot Galilaia hânân gâbâ Yerusalem kamânân ârândâñ âiwe, zengâren sirâm nâmbutñan muyageziñghâm ândeip. Muyagei igâwe, zen ko zâkkât sinji sâsâñ a opñâ a ambân dâzâñgom ândie.

³² Nen umâlep den dâzâñgonam gen. Anutuñâ sâkurâpniñâ kut ñâi ñâi sinji dâzâñgoip, zorat bonñâ âsagiap. ³³ Anutuñâ Yesu mângei nenğâren bonñâ muyagiap. Zorat umâlep den dâzâñgonam gen. Psalm dañgon zagât, zoren den itâ kulemguwe,

'Gâ nâğât nannâ. Irak gasum sâlâpogon.'

³⁴ Yesu mumuñan gâbâ mângei zaarip. Oi Yesu zâk mân mom alâgibap, zorat Anutuñâ den itâ sâip,

'Nâ Dawidigât sinji sâwan, zorat bonñâ zinziñ kâtik, zo zingâbat.'

³⁵ Oi Psalm ekabân den ñâi itâ ziap,

'Gâ tirik agâ mân birânina mom alâgibat.'

³⁶ Dawidigât nânghâme. Zâk Anutuñâ nep diñ sâm pindip, zo arâp zengâren tuum âim moip. Moi sâkurâp zengât kwagân hângune alâgeip.

³⁷ Ka Dawidigât kiunñâ Yesu, zâk ko mân alâgeip. Anutuñâ mumuñan gâbâ mângei zaarip."

³⁸ Yatâ sâmñâ Pauloñâ itâ sâm dâzâñgoip, "A bukurâpnâ, dâzâñgua nânghânek. Bâliñâ guligulipkuñ, zo a zorâñ muyageipkât zorat den mâte otziñgap.

³⁹ Mosegât gurumin den, zo bâliñâziñ gulipkubam oseip. Yesugâren nânghâm pâlatâñ kwatne bâliñâziñâ zo gulipkubap. ⁴⁰ Propete zengâren den itâ zo kâtigibapkât itâ dâzâñguan,

⁴¹ 'A zen den nânghâm kwâkâkwâkânâ zengâren nep top ñâi tuubat. Zinjâ zorat nânghâne bon buñ upap. Zen kut ñâi zo ekñâ kwakñâ mumbi.'

⁴² Oi Pâulo sot Banaba zet mâpâmâpâse namin gâbâ geitâ kendon ñâin yatik dâzâñgobabotkât sâwe.

⁴³ Oi minduminduyân gâbâ gem Yuda a donbep sot

kamân nâin gâbâ Anutu mâpâsemarâwe, zen aksik Paulo Banaba zet sot âim den utne Paulo sot Banaba zet zen Anutugât lumbenjan ândibigât dâzângowet.

⁴⁴ Bet kendon nâin mâte oi kamân zorat mâirâp a topnâ topnâ zen aksik minduyangâm Anutugât den nângânam gawe. ⁴⁵ Mindum gane Yuda a ziñâ ziñgitnâ nângâm bâliñ kwatziñgâm Paulogât den mem gei kwarâwe. Oi sâm bâliñ kwâkñangâwe.

Paulonâ Yuda a kândâtziñgom¹ hân nâin gokñâ sinji âlip dâzângoip.

⁴⁶ Yatâ utnetâ Paulo sot Banaba zet den kenjât buñâ itâ sâm dâzângowet, “Yuda a zen Anutugât den kândom dâzângonatkat sâsâr. Ka Yuda a zen kândâtkomñâ ândiândigât sinji mân ut-natkât se, gât ko zâmbamñâ hân nâin gok zen sinji âlip dâzângonat. ⁴⁷ Kembu zâk zorat itâ sâm dâtñangoip, ‘Zen hân toren toren a zengât âsakñâ zâmbarâwan. Oi a zen Anutugât mâtâp ekñâ zoren âi ândibi.’” ⁴⁸ Yatâ sâitâ hân nâin gokñâ zen den zo nângâm umziñ âlip oi Kembugât den sâm bâbâlañ kwârâwe. Oi ândiândi kâtikkât sinji urâwe, zen den zo nângâne bon oip. ⁴⁹ Oi hân zoren Kembugât den lañ kârâm arip.

⁵⁰ Yuda a ziñâ kamân zorat a sâtñâ sot ambân sikumziñoot zen Anutu

mâpâsemarâwe, zo den dâzângone um kâlak op Paulo sot Banaba kâsa otzikâm molizikâne âiwet. ⁵¹ Âiram kinzikñan gwapgwap tuugitâ gei kândâtziñgom Ikonioñ kamânân âiwet. ⁵² Aritâ Yesugât kâmut kamân birâwet, zo zen umziñan Tirik Kaapum piksâm zeî sâtâre kwâkñan ândiwe.

14

Ikonioñ kamânân den sinji âlip sâwet.

¹ Oi Ikonioñ kamânân takâm yatigâk Yuda a zengât mâpâmâpâse namin zâimñâ sinji âlipñâ imbanâñoot sâm dâzângowet. Dâzângoitâ Yuda a sot hân nâin gok doñbepñâ Yesugât kâmut urâwe.

² Yuda a nâmbutñâ zen ko sinji âlip zo kândâtkom a hân nâin gokñâ den dâzângonetâ Kristogât kâmut kâsa otziñgâwe. ³ Zet zoren narâk kârep ândim Kembugâren nângâm pâlâtñ kwap sinji âlip kenjât buñ sâm ândiwet. Kembunâ imbanâ ziki sen mârât kulem top top tuum ândiwet. ⁴ Kamân zorat a zen kâsâpagom nâmbutñâ zen Yuda zengât a utne nâmbutñâ zen Aposolo zekât a urâwe. ⁵ Oi Yuda a sot hân nâin gokñâ zen Aposolo kâtñâ zâkonat sâm mindum gawe. ⁶⁻⁷ Gâne nângâm kamân zo birâm Likaonia hânân âiwet. Oi zoren Listera sot Derebe kamânân sot kamân mâik mâik tap

arip, zoren âi den sinji âlip dâzângom ândiwet.

Listera kamânân Paulo sot Banaba bem zâkonsâwe.

⁸ Listera kamânân a nâi tâip. Zâk kinj toren toren mom zeip. Zâk mam kâmbonjan gâbâ zo yatâ muyagem mân lân âim gâmâip. ⁹ Zâk zo zem tâi Paulonjâ den sinji âlip sâi ek tâi Paulonjâ eknjâ itâ nângip, “A zo sâknjâ âlip upapkât nângâm pâlâtânj âlip zemjângap.” ¹⁰ Yatâ nângâm den kâtik itâ sâm dukuip, “Gâ kinjandâ lân zaat kin.” Sâi a zo pirindinj zaat âim gâip.

¹¹ Oi a kâmut patâ zen Paulonjâ sen mârât kulem tuugip, zo eknjâ Likaonia denân itâ sâwe, “Bem zagât zet a osetnijan ga ândiabot.”

¹² Oi Banaba zâk bem nâi kutnjâ Dia, zâkkât kutnjâ pindâwe. Oi Paulo zâk den sâsân a oipkât bem nâigât kutnjâ Hemesi pindâwe.

¹³ Kamân zoren Diagât namâ nâi kirip. Namâ zorat galem anjâ, zâknjâ sâi makau sot neule mem gam kamân mâtâbân namâ tâibân a zinjâ aksik a zagât, zekât sinji makau kom unam urâwe.

¹⁴ Oi Aposolo Paulo sot Banaba zet zo nângâm pârâkpam hâmbâzik mem ginjbolonj mem a osetzinjan âim den kwamit patâ itâ sâwet, ¹⁵ “O a ambân, zen dap ue? Net a yennjâ, zen yatâ. Net den sinji âlipnjâ dâzângoram get. Zen Bem lopio sot kut nâi nâi bon

buŋ zo kândâtzângom Anutu, ândiândi marijâ, zâkkât den nângâbigât sâmet. Zâknjâ hân sot sumbem sot saru sot kut nâi nâi top topnjâ muyagezinjip.

¹⁶⁻¹⁷ Oi ândim gawe, narâk zoren a zen nângâzinjip umzinjanjât ândiândi mâtâp muyagem ândiwe. Oi zinjit mân kubikzinjip. Topnjâ nângâbigât buku otzinjâm sâi map sot maanjâ sambe muyagezinjip nem seronjkwap ândiwe.”

¹⁸ A zagât zo den zo yatâ sâmjâ kwâkâzinjâm den imbanjâ sâitâ zekât sinji nalem unat sâm urâwe, zo birâwe.

Paulo kâtnjâ kuwe.

¹⁹ Zo ândeitâ Antiokia kamânân gâbâ sot Ikonion kamânân gâbâ Yuda a nâmbutnjâ, zen gam Listera kamân mairâp zen sot den sâm saam Paulo kâtnjâ kuwe. Kune mom zeip muap sâm diim kamân ginjanj gei parâwe. ²⁰ Oi zoren zeip Yesugât kâmut zen gam haamgum kine Paulonjâ zaat kamânân arip.

Hansâi Paulo sot Banaba zet Derebe kamânân âiwet. ²¹ Oi kamân zoren den sinji âlip sâitâ a ambân donjebep patâ zen nângâm Yesugât kâmut urâwe. Yatâ op mâtâp âiwet, zoric puriksâm Listera, Ikonion sot Antiokia kamânân âburem gawet. ²² Antiokia kamânân gamnjâ Yesugât kâmut nângâm kâtigibigât den dâzângomnjâ itâ sâwet, “Nen sâknam kwâknjanj ândim Anutu um

topnjan ândiândiņ, zoren takânat.”²³ Oi Yesugât kâmut dâp galem a mem sâlâpzâņgom nalem birâmņâ zeņgât opņâ Kembugâren ninâu sâwe. Galem a zen Kembugâren nâņgâm pâlâtâņ kwâkņâņgâwe. Oi Aposolo zet Kembu zâkkâren zâmbarâwet.

²⁴ Oi Pisidia hân walâm âim Pampilia hânân takâwet.

²⁵ Zoren takâm Perege kamânân den siņgi âlip dâzâņgomņâ Atalia kamânân geiwet.

²⁶ Zoren gei waņgâyân zâim âim Antiokia kamânân âiwet. Kamân zoren mârumņan Yesugât kâmut zen Anutugât um lumbenjan zâpan nep diņ sâm zikâne nep topkwap tuum âiwet.

²⁷ Zoren takâmņâ a ambân minduziņgâm Anutuņâ galem otzikâm hân nâin gokņâ mâtâp mem ziņgi nâņgâm pâlâtâņziņoot urâwe, zorat den ziņgi sâm dâzâņgowet. ²⁸ Narâk kêrep zo Yesugât kâmut zen sot ândiwet.

15

Paulo sot Banaba zet dengât Yerusalem kamânân zâiwet.

¹ Ândine Yudaia hânân gâbâ a nâmbutņâ Antiokia kamânân gam Yesugât kâmut itâ sâm dâzâņgom ândiwe, “Zen Mosegât gurumin den mân lum kwabâ mân kwarâņgâbi zo ko Kembugât siņgi mân upi.” ² Yatâ sânetâ Paulo sot Banaba zen sot den kwâkâyaņgâwe. Yatâ op den itâ sâwe, “Paulo sot Banaba

sot Yesugât kâmut zeņgâren gâbâ a nâmbutņâ ziņâ Aposolo sot Yesugât kâmut zeņgât galem a Yerusalem kamânân ândiwe, zeņgâren den zo mem âibi.”

³ Yatâ sânetâ Yesugât kâmut ziņâ Paulo sot Banaba sot a nâmbut sâņgonzâņgone âiwe. Âimņâ Poinike sot Samaria hânân kamânņâ kamânņâ a hân nâin gokņâ ziņ Anutugât a urâwe, zorat den siņgi dâzâņgom âiwe. Dâzâņgone Yesugât kâmut zen nâņgâm umâlep patâ urâwe.

⁴ Yerusalem kamânân takâne Aposolo sot Yesugât kâmut sot zeņgât galem a, zen sâm sâtâre otziņgâwe. Anutuņâ tânzâkoi nep tugitâ bon oip, zorat den siņgi dâzâņgowe. ⁵ Den siņgi zo dâzâņgone Yesugât kâmurân a nâmbutņâ Parisaio zeņgât kâmurân gâbâ zen itâ sâwe, “Kamân nâin gokņâ zen kwabâ kwarâņgâbi. Oi zen Mosegât gurumin den lubigât sâm dâzâņgobi. Zen zo yatâ mân utne Yesugât kâmurân ândine mân dâp upap.”

Peteroņâ den sâm dâzâņgoip.

⁶ Aposolo sot Yesugât kâmut zeņgât a sâtņâ, zen den zo sânam minduwe. ⁷ Mindumņâ den âragune ko Peteroņâ zatņâ itâ sâm dâzâņgoip, “A bukurâpnâ, a hân nâin gok siņgi âlip dâzâņgowan, zo Anutuņâ mârumņan nâ

gâsum sâlâpnogi dâzângua nângâm Yesugât kâmut urâwe, zo nânge. ⁸ Oi Anutu zâk a umziņ ekmap, zâkņâ Yuda nen Tirik Kaapum niņgip, yatikgâk a hân nâin gokņâ ziņgi igâwen. ⁹ Zen zâk nângâm pâlâtâņ kwatne umziņ saņgon kubik, nen otņiņgip, zo yatik otziņgip. ¹⁰ Zen wangât Anutu walânam ue? Kut nâi nâi yâmbâtnâ zo nen sot sâkurâpniņâ lum osiwen. Zo yaticgâk hân nâin gok Yesugât kâmut zeņgât kwâkziņan pânat sâm se? ¹¹ Yatâ buņâ. Nen itâ nângen. Yuda a sot hân nâin gokņâ Kembu Yesu um lâklâkņangât op zâkkât siņgi uen.”

¹² Yatâ sâi a kâmut mindum tarâwe, zen aksik den zo nângâm den buņ tarâwe. Tatne Banaba sot Paulo zet Anutuņâ nepzikņâ galem op hân nâin zeņgâren kulem top top tuugip, zorat den siņgi otziņgâwet.

Yakoboņâ den sâm dâzângoip.

¹³ Zet dâzâņgom naņgitâ Yakoboņâ den itâ sâm dâzângoip, “A bukurâp, den sa nângânek. ¹⁴ Mârumņan Anutuņâ hân nâin gok zeņgâren gâbâ kâmut nâi zâkkât siņgi upigât diiziņgip. Zorat siņgi Simoņâ sâi nângen. ¹⁵ Zorat Propete zeņgât ekabân Kembugât den nâi itâ ziap,

¹⁶ ‘Nâņâ gâtâm âburem Dawidigât silep bâliap, zo kubikpat. ¹⁷ Siņitņâ

sândum kubik tuubat. Oi a ambân zen Kembu noonsâm kârunim mâte otnibi. Hân nâin gokņâ zen nâgât siņgi sâwan, zen yatik upi. ¹⁸ Kembu zâk den yatik sâip. Zo mârumņan sâm muyageip.’

¹⁹ Oi zorat nâņâ itâ san. Niņâ hân nâin gokņâ zen Anutugât a upi, zen kut nâi nâi yâmbâtnâ mân ziņgânat. ²⁰ Ka zeņ nalem bem mo lopiogât siņgi kwatne zo mân nimbi. Ap ambin zet mân birâyangâbabot. Zuu bâu gilâm sot sunum gilâmņoot zo mân nimbi. Kut nâi nâi zo birâbigât ekap kulemgum ziņgânat. ²¹ Mosegât gurumin den zo mârumņan gâbâ sâkurâpniņandâ topkwap kamân dâp mâpâmâpâse namin sâlâpkum nângâm ândimen sot zâkkât den zo kamân dâpniņ sâm gawen. Zorat nen gurumin den zorat mân sânat.”

Yerusalem kamânân gâbâ ekap pane Antiokia kamânân arip.

²² Oi Aposolo sot a sâtnâ sot Yesugât a kâmut, zen zorat nângâne dâp oi zeņgâren gâbâ a zagât muyagezikâwe. Nâi kutņâ Yuda, kutņâ nâi Basaba sot a nâi kutņâ Sila. Zet Yesugât kâmurân a sâtnâ urâwet. Zet Paulo sot Banaba zet sot ârândâņ Antiokia kamânân âibigât sâņgonzâkowe. ²³ Oi ekap nâi itâ kulemgum zikâne mem âiwet.

“O bukurâpniñâ, bukurâpziñâ Aposolo sot galem a, nen ekap zi kulemgum pen. Oi hân nâin gok Antiokia kamânân sot Siria sot Kilikia hânân ândie, zengât sâtâre opñâ ekap zi pen. ²⁴ Nen mân nângindâ ziren gabâ a nâmbutñâ zengâren gam den nâi dâzângone kwakmak urâwe. ²⁵ Yatâ utnetâ nen nângâm umniñ kânok oi a zagât mem sâlâpzâkoindâ bukuzatniñâ Paulo sot Banaba zet sot zengâren ge. ²⁶ Paulo sot Banaba zet Kembu Yesu Kristo, zâkkât opñâ ândiândizikñâ buñ upapkât mân kengât op nebân âiwet. ²⁷ Oi zagât Yuda sot Sila sângonzâkoindâ ekabân den ziap, zo lâuzikñan gâbâ nângâbi. ²⁸ Tirik Kaa-pum sot nen nângâm kut nâi nâi yâmbâtñan mân târokwâtnat. Zo yatâ zo ko zingânam sen, zo itâ. ²⁹ Zen nalem bem lopigât siñgi sâne zo mân nimbi. Gilâm sot zuu gilâmziñoot mân nimbi. Ap ambin zet mân birâyangâbabot. Zen den zo lum âlip ândibi. Zo yatik. Kelikmelik ândibi.”

Yuda sot Sila âburiwet.

³⁰ Oi a ambân kâmut, zen a zo sângonzângone

Âiwe. Âim Antiokia kamânân takâm Yesugât kâmut min-duzingâm ekap zo zingâwe. ³¹ Zingâne mem sâlâpkum nângâm umziñ âlip oip. ³² Oi Yuda sot Sila zet Propete ândiwetñâ den donbep sâm dâzângoitâ a ambân umziñ âlip oi Kembugât den luluyân kâtigiwe. ³³ Oi narâk nâi zet zen sot ândimñâ âiram oitâ bukurâpzik zen um lumbe den dâzâkom sângonzâkone âburiwet. ³⁴ Sila zâk zen sot ândibat sâip.

Pauloñâ nebân âibam Sila diigi âiwet.

³⁵ Paulo sot Banaba zet Antiokia kamânân târokwap ândiwet. Zet sot a donbep zen Kembugât den a ambân dâzângom ândiwe. ³⁶ Ândim Pauloñâ Banaba itâ sâm dukui, “Net kamânñâ kamânñâ âim Kembugât den dâzângowet, zoren âim bukurâpniñâ dap yatâ ândie, zo âi zingit nângârat.” ³⁷ Yatâ sâi Banaba zâk Yohane Mareko diinangitâ ârândân âibigât sâip. ³⁸ Mareko zâk mârûm zet sot âim Pampilia hânân zâpamñâ âbureipkât Pauloñâ zâk sot âibam nângi mân dâp oip. ³⁹ Oi Paulo sot Banaba zet den sârek op kâsâpagom Banaba zâk Mareko diim wangâyân zâim Kipiro hânân âiwet. ⁴⁰ Pauloñâ ko Sila gâsui Yesugât a kâmut ziñâ Kembuñâ galemzik upap sâm zâpane âiwet. ⁴¹ Âimñâ Siria sot Kilikia hânân kamânñâ

kamânṅâ Yesugât kâmut sâm kâtikṅan kwatziṅgâwet.

16

Paulo Listera kamânân âi Timoteo diigi âiwet.

¹ Paulo sot Sila zet âimṅâ Derebe sot Listera kamânân takâwet. Oi Listera kamânân Yesugât kâmurân a ṅâi ândeip, kutṅâ Timoteo. Mamṅâ Yuda ambân, Yesugât kâmurân gok. Ibânâ Grik a.

² Yesugât kâmut Listera sot Ikonioṅ kamânân ândiwe, zen Timoteogât nâṅgâne âlipṅâ oi Paulo dukuwe.

³ Dukunetâ Paulonâ zâk sot ândibapkat dukuip. Oi hân zoren Yuda a ândiwe, zen katep zorat ibânâ Grik a zo nâṅgawe. Paulonâ zengât opṅâ Mosegât gurumin den lum kwabâ kwâkṅanṅip. ⁴ Oi Yesugât kâmut kamânṅâ kamânṅâ ândiwe, zen den Aposolo zinj sâm ekabân kulemguwe, zo lubigât dâzâṅgom âiwe.

⁵ Yatâ op tuunetâ Yesugât kâmut kamânṅâ kamânṅâ, zengâren nep tuum âine nâṅgâm pâlâtânziṅ kâtigeip. Oi sirâm dâp a ambân Yesugât kâmurân târokwatziṅgâm âiwe.

Paulonâ Makedonia a ṅâi egip.

⁶ Oi Asia hânân sinṅi âlip sâm âinâ sânetâ Tirik Kaapumṅâ pâkekoi Pirigia sot Galatia hân walâm âiwe.

⁷ Âimṅâ Misia hân ginṅan takâm Bitinia hânân âinâ sâne Yesugât Kaapumṅâ

mân âibigât sâip. ⁸ Oi Misia hân murukṅan âim Taroa kamânân takâwe. Kamân zo saru sâtṅan tâip. ⁹ Zoren takâm ṅâtigân Paulonâ uman ṅâi itâ egip. Mâkedia a ṅâi muyagem itâ sâm dukuip, “Zen Makedonia hânân gam tânnâṅgobi.” ¹⁰ Paulonâ uman zo egi itâ sâwen, “Anutu zâk Makedonia hânân âi den sinṅi âlip dâzâṅgonatkât sap.” Yatâ sâm âinam urâwen. (Taroa kamânân Luka, nâṅâ Paulo sot Sila sot Timoteo târokwatziṅgâwan.)

Lidia Kembugât ambân oip.

¹¹ Oi waṅgâyân zâim Taroa kamân birâm Samorake hân saru tânâmṅan takâwen.

¹² Haṅsâi waṅgâyân âimṅâ Neopoli kamânân takâm waṅgâyân gâbâ gem Pilipi kamânân âiwen. Kamân zo Makedonia hân zoren kamân patâ ṅâi. Roma a ziṅâ kamân mariṅâ op ândiwe. Kamân zoren sirâm nâmbutṅâ ândiwen.

¹³ Ândeindâ Yuda a zengât kendon oi kamân âkṅan too ṅâi zeip. Zoren itâ sâm geiwen, “Ziren Yuda a ziṅâ ninâu sâme, zorat kabâ ṅâi ziap mo buṅâ? Gei iknâ.” Yatâ sâm geimṅâ ambân mindum tatne muyageziṅgâm ge tapṅâ den sinṅi âlip dâzâṅgowen.

¹⁴ Zengât osetziṅan ambân ṅâiṅâ Anutu mâpâsem ândeip, kutṅâ Lidia. Ambân zo Tiatira kamânân gokṅâ. Zâkṅâ sâṅgum neulenoot

pâi kwâlâmarâwe. Ambân zo Kembuñâ okñanji umñâ pâronşâi Paulogât den nânğâm kwâtâteip. ¹⁵ Oi zikñâ sot a ambârâpñâ too sanğonziñğindâ itâ sâm dâtnânğoi, “Zen nikne nânğâm pâlâtânnoot uangât nâgât mirin zâi tâtat mâme upi.” Yatâ sâm kâtigem diiniñgi zâiwen.

Paulo sot Sila tâk namin zâparâwe.

¹⁶ Narâk zoren ninâu sânam giarindâ kore ambân ñâi muyageniñgi. Ambân zo wâkeñoot ândimñâ a kwâkñan ândim zâibi, zorat topñâ nânğâm dâzânğoi mâirâpñâ kât sikum ziñğamarâwe. ¹⁷ Ambân zorâñâ muyageniñğâm nen sot Paulo moliniñğâm den itâ sâip, “A zi ziñâ Anutu u patâgât kore a ândim Kembugât mâtâp, zorat dâzânğom ândie.” ¹⁸ Den zorik sirâmñâ sirâmñâ sâm zari Paulo den zo nânğâm âkonziği âburem wâke itâ sâm dukuip, “Nâ Yesu Kristogât sâtkât dâgoga ambân umñan gâbâ takâm âi.” Yatâ sâi takâm arip.

¹⁹ Oi ambân zo patârâpñâ zen kât sikum memarâwe, zorat mâtâp doonğoi, zo nânğâm Paulo sot Sila gâsuzikâwe. Oi diizikâm kamân sombemân Roma a sâtnâ mâteziñan zâparâwe. ²⁰ Zâpanñâ Roma a sâtnâ itâ sâm dâzânğowe, “Zet Yuda anâ neñgât kamânân gam den sâitâ bâliñâ uap.

²¹ Zet mân orotñâ upi sâm ândiabot. Roma a neñğaren yatâ zo mân upmen, zo uabot.” ²² Oi a kâmut patâ kirâwe, zen um kâlak nânğâzikâne a sâtnâ ziñâ sâne kâwali a ziñâ hâmbâzik kwâkâm lapitzikâwe. ²³ Doñbep lapitzikâm tâk namin zâpamñâ galem a zâk hânği doonğum dâñ galem oztikâbapkat dukuwe. ²⁴ Dukune tâk namâ tânâmñan umñâ ñâin, zoren zâpam kinziñâ nagân saaziki ziwet.

Tâk namâ galem anâ Kembugât a oip.

²⁵ Nâtik tânâmñan Paulo sot Sila zet Anutu mâtâsem kep mem tarâwet. Yatâ oitâ a tâk namin tarâwe, zen kwamit nânğâm tarâwe. ²⁶ Oi wâriñ patâ mem namâ zo mem sânsân pâi mâtâp aksik pâronşâip. Oi tâk namin tarâwe, zeñgât bitziñan tâk olaiyanğip. ²⁷ Oi tâk namâ galem a, zâk umanân gâbâ nânğâm zaat egi mâtâp pâronşâm kiri tâk namâ a âim nançe sâm petñan zemba sâmbum sâkñâ tâmbetkubam oip. ²⁸ Yatâ upâ sâi Paulonâ den kambân sâm sâip, “Sâkkâ mân tâmbetku. Nen aksik zi hâlâluyâk ten.” ²⁹ Sâi galem a zâkñâ âsakñanğât sâi pindâne namâ kâligen zâim sânmâm sâmbui Saulo sot Sila kinzik topñan ge zeip. ³⁰ Zemñâ namâ umñan gâbâ diizikâmñâ mâsikâzikâm sâip, “Patâzatnâ, Nâ dap op Kembugât a upat?”

31 Oi zet itâ sâmb dukuwet, "Gâ Kambu Yesu Kristo nângâm pâlâtâj kwap Kembangât sinji upan. A ambârâpkâ zen yâtik." 32 Yatâ sâmb zâk sot a ambârâp Anutugât den dâzângoip. 33 Nâtik zorenâk galem anjâ diizikâm mârumb kâmbamjâ zâkone use oip, zo sanjonzikâwe. Oi zikjâ sot a ambârâpnjâ too sanjonzingâwet. 34 Oi zet mirânan diizikâm zâimb nalem zikip. Oi zâk sot a ambârâp Anutugâren nângâm pâlâtâj kwarâwe, zorat umziñ âlip oip.

Paulo sot Sila tâk namin gâbâ gem gawet.

35 Hanjsâi a sâtjâ zen kâwali a sanjonzângoi âim tâk namâ galem a itâ dukuwe, "A zagât zo olanzikâna arit." 36 Oi galem a zorân nângâm Paulo itâ sâmb dukuip, "Nâ olanzika âibabotkât a sâtjâ den pane gaap. Zorat zet gemjâ âim um lumbeñan ândibabot."

37 Sâi Paulonjâ kâwali a itâ sâmb dâzângoip, "Net Roma a bonjâ op ândiet. Den nebân mân nâpanjâ laj a mâteziñan kâmbamjâ lapitnikâm tâk namin nâparâwe. Oi net tik âiratkat se? Zo yatâ bujâ. Ziinjâ a ambân mâteziñan diinikâm âi nâpâne âirat."

38 Paulo zâk den yatâ sâi kâwali a zinjâ âburem âi a sâtjâ dâzângone zen a zagât zo Roma a bonjâ op ândiwet, zo nângâm pârâkparâwe.

39 Pârâkparâk zekâren gamjâ um lumbe den dâzâkom tâk namin gâbâ diizikâm gei kamânziñ birâm âibabotkât dâzâkowe. 40 Oi zet tâk namin gâbâ gem Lidiagât mirin zâimb Yesugât kâmut zinjit Kembangâren kâtigem ândibigât dâzângomjâ âiwet.

17

Paulo sot Sila zet Tesalonike kamânân âiwet.

1 Paulo sot Sila zet Ampipoli sot Apolonia kamân walâm Tesalonike kamânân takâwet. Zoren Yuda zengât mâpâmâpâse namâ nâi tâip. 2 Oi Paulo zâk op ândeip, yatâ op Yuda zengât kendonân mâpâmâpâse namin zâimjâ zen sot den sinji âlip âraguwe. Nep mâme karâmbut yatâ op ândeip. Zâk Kembangât den ekabân den topjâ dâzângom itâ sâip. 3 "Kristo zâk sâknam nângâm mom zatpapkât den Kembangât ekabân ziap. Oi Yesu kutjâ dâzângoman, zâk a bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârumb sâsâñ. Zâk Kristo." 4 Yatâ sâmb dâzângoip zengâren gâbâ nâmbutjâ zen den zo nângâne bon oi Paulo sot Sila zekâren târokwarâwe. Osetziñan Grik a donjebep zinjâ Kembangât den sinji mârumbn nângâm Anutu mâpâsem ândiwe sot ambân zâizâinjâ nâmbutjâ zen târokwatziñgâwe.

5 A ambân donjebepjâ utnetâ Yuda a zen nângâm

um kâlak nângâzingâm zen den kwamit patâ sâm Yasongât mirin Paulo sot Sila tarâweyân âi minduwe. Mindumñâ a zagât gâsuzikâm mindumindu patin zâpanam sâwe. ⁶ Paulo sot Sila mân muyagezikâmñâ Yasonj sot Yesugât kâmut zengâren gâbâ a nâmbutñâ gâsuzingâm a sâtñâ zengâren diizingâm âiwe. Âimñâ itâ sâwe, “A zen hânñâ hânñâ ândim den bâliñ dâzângom a um gulip kwatzingâm, a zorânñâ neñgâren ge. ⁷ Gane Yasonjâ sâi mirânjan tâtat mâme urâwe. Zen Roma a kutâgât den kom a kutâ unakñâ muyagiap, kutñâ Yesu sâme.” ⁸ Yuda a ziñâ den yatâ sâne kamân a sot a sâtñâ zen Yasonj sot bukurâpñâ kâsa otzingâm den kwamit patâ sâwe. ⁹ A sâtñâ zen Yasonj sot bukurâpñâ tâk namin mân zâibigât sâm sângân mine zâmbane âiwe.

Paulo zâk Berea kamânân sinji âlip sâm dâzângoip.

¹⁰ Nâtiksâi Yesugât kâmut zen kengât op Paulo sot Sila sângonzâkone Berea kamânân âiwet. Zoren takâm Yuda zengât mâpâmâpâse namin zâi den sinji âlip dâzângowet. ¹¹ Kamân zoren Yuda a zen a âlipñâ. Zen Tesalonike a yatâ buñâ, gât ko den sinji âlipñâ nângâm âkñâliwe. Dinziñâ zo bonñâ mo sarâ sâm sirâm dâp Kembugât den ekabân sâlâpkum nângâwe. ¹² Oi zengâren gâbâ donbepñâ Yesugât

kâmut urâwe. Oi Grik a ambân patâ nâmbutñâ, ziñâ zengâren târokwârâwe.

¹³ Paulonjâ Berea kamânân Anutugât den sâi sinji Tesalonike kamânân ari Yuda a ziñ nângâwe. Nângâm Berea kamânân âim kâsa oztikâbigât a ambân dâzângowe. ¹⁴ Yatâ utne Yesugât kâmut zen zo nângâm zorenâk Paulo sot a nâmbutñâ sângonzângone saru sâtñan geiwe. Ka Sila sot Timoteo zet kamân zoren ândiwet. ¹⁵ Oi a zen Paulo diim âi Ateñ kamânân pane itâ sâm dâzângoip, “Zen âi sâne Sila sot Timoteo zet kek gâbabot.” Sâi a zen âburem âiwe.

A zen Paulogât den birâwe.

¹⁶ Paulo zâk Ateñ kamânân Sila sot Timoteo, zekât mambât ândim eñ lopio donbep tatne zingit umñâ kârâp oip. ¹⁷ Oi Yuda a zengât mâpâmâpâse namin zâim Yuda a sot Grik a nâmbutñâ zen Anutu mâpâsemarâwe, zen sot âraguwe. Oi sirâmñâ sirâmñâ kamân sombemân a muyagezingâm sinji âlip dâzângoip.

¹⁸ Kamân zoren a nângânângâziñ patâ, Epikue a kâmut sot Stoike a kâmut, zengâren gâbâ a nâmbutñâ zen Paulo sot den âraguwe. Oi nâmbutñandâ Paulogât itâ sâwe, “A zi nângânângânñâ buñ den lañ sap. Zâk wan wan den sâm taap?” Nâmbutñandâ itâ sâwe, “Zâk lopio unakñangât den sap.”

Paulo zâk Yesugât den sot mom zaatzaatnangât den sâi zen yatâ sâwe. ¹⁹⁻²⁰ Yatâ sâm mindumindu sombemân diim zâimnâ sâwe, “Den unaknâ sat, zo nângânatkât sen. Den mârâtñâ, zorat topñâ sapsuna nângânâ.” ²¹ Ateñ kamân mâirâp sot kamân nâin goknâ zen sot ândiwe, zen den unaknâ nângânâ den âragum ândiwe.

Paulonâ Kembugât topñâ dâzânngoip.

²² Paulo zâk Areo den sâsân sombemân kin a itâ sâm dâzânngoip, “Ateñ mâirâp, nâ topziñ ek nângan. Zen lopio donjep sobim bimbi kwatziñgâme. ²³ Nâ kamânziñan âim gam lopiозиñâ ekñâ lopiogât nalep pâpanñan den itâ zei sâlâpkuwan, ‘Nalep pâpanñâ zi bem lopio nâigât sinji, kutñâ mân nângen.’ Mân nângâm mâtâsime, zorat topñâ dâzânngobâ.

²⁴ Anutu zâk hân muyagem kwâkñan kut nâi nâi pâip. Zâk hân sot sumbem zorat mariñâ. Zo namâ a betñâ tuutuun, zoren tâtat mâme mân opmap. ²⁵ A zengât kut nâi nâi tuume, kut zo mân kêrumap. Zâkñak a ândiândiniñâ sot Kaapum sot kut nâi nâi zo niñgâmap. ²⁶ A hânân ândien zo sâi a kânokâren gâbâ muyagem lañ kêrâm hânân a kâmutñâ kâmutñâ muyagem lañ kêrâm âiwen. Oi muyagem âinat, narâk sot danjon zo

zâkñak sâm niñgip. ²⁷ Nen umniñandâ Anutu kêrum âim muyaginatkât yatâ oip. Zâk kêrebân buñâ, gootniñan a hutnângon ândiap. Den nâi itâ ziap,

²⁸ ‘Nen zâkkât ândiândin umñan ândim kut nâi nâi upmen.’

Zengâren gâbâ a nâmbutñandâ zitâ sâwe,

‘Nen zâkkâren gâbâ âsagiwen.’

²⁹ Anutugât nângindâ lopio yatâ mân upap. Lopio kât âlipñâ a bitziñandâ sobime. Oi nen Anutugâren gâbâ muyagiwenñâ nângindâ Anutu zâk lopio yatâ mân upap. ³⁰ Mârumñan kwakmak ândiwen. Anutuñâ niñgitñâ birâm ândeip, zorat narâk âkip. Irak ko a aksik umniñ melânatkât sap. ³¹ Zâk narâk pâip, zo ziap. Zoren hânñâ hânñâ topniñâ sâm muyagemñâ hâuñâ niñgâbap. Oi a nâi, zâk nep zo tuubapkât gâsum kwânângip. Oi hân a aksik zâkkât nângindâ bon upapkât mumuñan gâbâ mângei zaat ândiap.”

³² Paulo zâk mumuñan gâbâ zaatzaat, zorat den sâi nâmbutñâ ziñ mem gei kwâkwat den sâwe. Oi nâmbutñâ ziñâ sâwe, “Den zo narâk nâin ko sâna nângânat.” ³³ Yatâ utnetâ Paulonâ zâmbam arip. ³⁴ A nâmbutñandâ Paulogâren pâlatân op Yesugât sinji urâwe. Oi zengât osetziñan kamân zorat a sâtñâ zengât

kâmurân gok kutnâ Dionisio. Oi ambân nâi kutnâ Damari sot nâmbutnâ ândiwe.

18

Paulonâ Korinti kamânân sinji âlip nep tuugip.

¹ Paulonâ Ateŋ kamân birâm Korinti kamânân arip. ² Zoren Yuda a nâi muyageip, kutnâ Akwila. Zâk Ponto hânân goknâ. Oi ambinŋâ Pirisila zâk sot Italia hânân ândeitâ Roma a kutâ Kalaudio, zâknâ Roma kamânân Yuda a ambân tarâwe, zo molizingip. Oi zet zo birâm Korinti kamânân âiwet. ³ Paulo zâk zekât mirin zâri tâtat mâme urâwe. Wangât, zet nep ârândân tuumarâwet, zorat zekâren zari tarâwe. Zengât nep ko hâmbâ silep tuumarâwe. ⁴ Yuda zengât kendon dâp Paulo zâk mâpâmâpâse namin zâim Yuda a sot Grik a sinji âlip dâzânŋoi nâmbutnâ zen Yesugât kâmut urâwe.

⁵ Oi Sila sot Timoteo zet Makedonia hânân gâbâ gâitâ Paulo sinji âlip nep zorarâk nângâm ândeip. Zâknâ Yuda a itâ sâm kâtigem dâzânŋoip, “A bâliŋan gâbâ mâkâniŋgâbapkât mârurum sâsâr, Kristo, zâk Yesu.”

⁶ Yatâ sâi Yuda a zen diŋâ birâm kâsa okŋanŋâne zâknâ hâmbânŋan gwapgwap koi gei itâ sâm dâzânŋoip, “Tâmbetagobi, tosa zo nâgât bunâ. Ziinâ upap. Zorat nâ kândâtzânŋom hân nâin gok zengâren âibat.”

⁷ Yatâ sâm a nâi kutnâ Titeo Yusito, zâk Grik anâ

Yuda a zen sot ândim Anutu hurat kwâkŋanŋâm ândeip, zâkkât mirâ zo Yuda zengât mâpâmâpâse namâ ginŋan kirip. Paulonâ zâkkât mirin âi tâtat mâme oip. ⁸ Mâpâmâpâse galem a kutnâ Kirispo, zâk sot a ambârâpŋâ zen aksik sinji âlip nângâm Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkŋanŋâwe. Oi Korinti a zengâren gâbâ doŋbepŋâ sinji âlip nângâm Yesugât kâmut utne too sanŋonzingâwe.

⁹ Paulonâ nâtik nâin uman egi Kembunâ itâ sâm dukuip, “Gâ mân kenŋât otnan. Sinji âlip sâm mân birâban. Sâmŋik ândiban. ¹⁰ Nâ galem otgiga anâ mân gobi. Kamân ziren nâgât sinji a doŋbep ândie.” ¹¹ Yatâ sâm dukui Paulonâ kamân zorat a Anutugât den dâzânŋom ândei kâin kiin nâmburân karâmbut âkip.

Paulo sâkŋanâk sâne a sâtŋandâ dinziŋ birip.

¹² Oi Galion zâk Grik hânân a sâtŋâ patâ op ândei Yuda a zen um kânok opŋâ Paulo kâsa okŋanŋâm gâsum diim a sâtŋanŋâren âiwe. ¹³ Diim âim Paulogât itâ sâm dukuwe, “A zi zâk Anutugât gurumin den komŋâ mâtâp uŋakŋan âim Anutu mâpâsibigât sâmap.”

¹⁴ Yatâ sâne Paulonâ den hâuŋâ sâbam oi Galionâ Yuda a itâ sâm dâzânŋoip, “O Yuda a, a zi bâliŋ op tosa patâ muyagei sâi

dinziñâ nânğâbam. ¹⁵ Zen sâkurâpziñâ zengât den kâtik sot den nâmbutñâ âragum diim ge, zorat nâ mân kubikpat. Ziñak kubikpi. Zo nâgât nep buñâ.” ¹⁶ Yatâ sâmb moliziñgi gem âiwe. ¹⁷ Oi a zen aksik patâ mâpâmâpâse galem a kutñâ Sostene gâsum lumñâ a sâtñangât mâteñan kom mem ñâi ñâi utne ziñgitñâ mân nânğânangâ oip.

Paulo zâk âburem Antiokia kamânân arip.

¹⁸ Paulo zâk Korinti kamânân ândim zâim Yesugât kâmut kândâtziñ kelik Siria hânân âibam arip. Pisisila sot Akwila zet zâk sot ârândânğ âiwe. Kenkerei kamânân takâm kâukñâ mânânğârip. Zorat mârurñan Anutu mâteñan den sâmb kâtigem kâukñâ mân mânâgât ândeip. ¹⁹ Zobâ wangâyân zâim Epeso kamânân takâm kâsâpagowe.

Oi Paulonğâ mâpâmâpâse namin zâim Yuda a zen sot den siñgi âlip âraguwe. ²⁰ Oi zen sot ândibapkât sâne itâ sâmb dâzânğoip, ²¹ “Anutuñâ sâi nâ du zengâren âburem gâbat.” Yatâ sâmb kelikmelik otziñgâm wangâyân zâim Epeso kamân birâm arip. ²² Âimñâ Kaisarea kamânân takip. Zoren takâm Yesugât kâmut kândâtziñ kelik den dâzânğom Antiokia kamânân âburem arip. ²³ Paulo zâk Antiokia kamânân mâik ñâi ândim zâmbamñâ siñgi âlip nebân du arip. Oi Galata sot Pirigia hânân kamânñâ

kamânñâ Yesugât kâmut ândiwe, zo sâmb kâtikñan kwatziñgâm arip.

Apolo zâk Epeso sot Korinti kamânân siñgi âlip nep tuugip.

²⁴ Oi Epeso kamânân Yuda a ñâi gâip, kutñâ Apolo. Zâk Alesandiria kamânân gok. A zo nânğânangâñâ patâ. Zâk Kembugât den ekabân sâlâpkum nânğâm nanğip. ²⁵ A zo Kembugât topñâ zo dukune nânğâm nanğip. Too sanğon nep ko Yohanegârâk nânğipñâ Yesugât siñgi imbanğânoot dâzânğom ândeip. ²⁶ Zâk Yuda a zengât mâpâmâpâse namin zâim siñgi den kenğât buñ, lâu bâbâlanğ sâmb dâzânğoip. Zoren siñgi âlip sâi Pisisila sot Akwila zet nânğâm buku okñangâm diim âi Anutuğât den nâmbutñâ dukum nanğâwet.

²⁷ Oi Apolo zâk Grik hânân âibâ sâi Yesugât kâmut zen ekap ñâi kulemgum Yesugât kâmut Grik hânân ândiwe, zengât pindâne mem arip. Ekap zoren den itâ zeip, “Zen a zi buku okñangâbi.” Den yatâ kulemgum pindâne arip. Âimñâ Korinti kamânân takâm Anutuñâ tângoi Yesugât kâmut itâ betziñan meip. ²⁸ Kembugât den ekabân gâbâ Yuda a den dâzânğom sâip, “A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât mârur sâsânğ, Kristo, zâk Yesu.” Zâkñâ mindumin-duyân den yatâ sâmb Yuda

zenġât den zo mem ge kwatzinġip.

19

Paulonġa Epeso kamânân Yohane arâp muyagezinġip.

¹ Apolo zâk Korinti kamânân ândei Paulonġa hân mâtâp âim Epeso kamânân takâm Yohanegât arâp nâmbut muyagezinġip. ² Oi mâsikâzinġâm sâip, “Zen Kembugât den sinġi âlip nânġâm, nânġâm pâlâtân kwapnġa Tirik Kaapum sot urâwe mo bunġa?” Sâi zinġa sâwe, “Bunġa. Tirik Kaapum ândiap, zorat sinġi mân nânġâwen.” ³ Sâne itâ sâm mâsikâzinġip, “Zen nġaigât korân too sanġonzinġâwe?” Sâi itâ sâm dukuwe, “Nen Yohanegât too sanġonninġâwe.”

⁴ Sâne Paulonġa itâ sâm dâzânġoip, “Yohane zâk a umziġ melânġbigât too sanġonzinġâm itâ sâm dâzânġoip, ‘A nġai bet ġâbap, zen zâk nânġâm pâlâtân kwâkġanġâbi.’ Den zo Yesugât op sâip.” ⁵ A zen den so nânġâne Kembu Yesugât korân too sanġonzinġâwe. ⁶ Too sanġonzinġâne Paulonġa bikġa kâukziġan pâi Tirik Kaapum zenġâren gei Kembugât den ġându uġakġan sâwe. ⁷ A yatâ urâwe, zen kiin zagât yatânġa urâwe.

Paulonġa sinġi âlip nep sot sen mârât kulem top top tu-ugip.

⁸ Paulo zâk Yuda a zenġât mâpâmâpâse namin âsâbân zâimnġa kenġât bunġ sinġi âlip dâzânġom ândei kâin karâmbut âkip. Anutugât um topġan ândiândinġanġât den sâm bâbâlaġ kwap dâzânġoip. ⁹ Oi a nâmbutnġa zen um kâtik opnġa Yesugât den kândâtkom a ambân mâteziġan den bâlinġa sânetâ Paulonġa birâzinġip. Oi Yesugât kâmut, zenâk di-izingâm sirâmġa sirâmġa a nġai kutġa Tirano, zâkkât mirin minduzinġâm zen sot âraguwe. ¹⁰ Kendon patâ zagât umġan zo yatâ op ândei Yuda a sot Grik a Asia hânân ândiwe, zen aksik Kembugât topġa nânġâwe.

¹¹ Oi Anutonġa Paulo mam okġanġi sen mârât kulem nġai nġai tuugip. ¹² Zorat a zen Paulogât hâmbâ mot mem ândei, zo mem mâsekinġoot zenġâren mem âine ġâsune sâkziġ âlip urâwe. Yatâ utne wâkenġa a umziġan ġâbâ takâm âiwe.

Kware sunġa a ândiwe.

¹³ Oi Yuda a nâmbutnġa sâġân sâmbu opnġa hânġa hânġa âim gam ândim zâizâin op Kembu Yesugât kot zo sâm wâke molizingânat sâmb wâkeziġoot itâ sâm dâzânġowe, “Yesu kutsinġinġa Paulonġa sâmaq, zâkkât korân sa âiban.” ¹⁴ Yuda zenġât tirik namâ galem a patâ nġai kutġa Sikewa, zâkkât narâpnġa nâmburân zagât, zen Paulo ekġa yatâ urâwe. ¹⁵ Yatâ op sâne wâkenġa den

itâ sâmbâ dâzângoip, “Yesu sot Paulo zo nângâzikan. Zen ko waniņ gokņâ?”¹⁶ Wâkeņâ yatâ sâi a wâkeņoot zo kâwali imbanâ mem zângom mem kâbakgwâbakņe otziņgâm hâmbâziņ mem giņbololoņ mei sâk bârak sot gilâmziņoot mirin gâbâ pâtan âiwe.¹⁷ Zorat den siņgi Epeso kamânân Yuda a sot Grik a zen zo nângâm keņgât urâwe. Oi Kembu Yesugât kutņâ sâmbâ âlip kwâkņanņgâwe.

¹⁸ Oi Yesugât kâmut, zengâren gâbâ doņbep patâņâ gam mârumņan gâbâ kware suņa op gâwe, zorat den siņgi sâmbâ kâkņan parâwe.¹⁹ Kware suņagât ekap mem ândiwe, zo mem a mâteziņan kârâp une seip. Oi ekap zorat sângânņâ sâlâpkum mâpotne kât ekap 4 tausen yatâ oip.²⁰ A ziņâ yatâ utnetâ Kembugât denņâ imbanâ mem kâtigemņâ laņ kârâm arip.

Pauloņâ Yerusalem kamânân âibam oip.

²¹ Paulo zâk nep zo tuum naņgi Kaapumņâ okņanņi Makedonia sot Grik hân âi walâzikâm Yerusalem kamânân âibatkat sâip. Oi itâ sâip, “Nâ Yerusalem kamânân âim âburem Roma kamânân âibat.”²² Oi âibam berân mâme nep a zagât Timoteo sot Erasto sângonzâkoi Makedonia hânân kâdom op âiwet. Zâk zikņik zoren mâik ñai ândeip.

Atemis bem lopio, zâkkât kwamit patâ urâwe.

²³ Narâk zoren Epeso kamânân um kâtik a zen siņgi âlipkât den kwamit patâ urâwe.²⁴ Zoren kâtņâ lopio tuutuunâ a ñai ândeip, kutņâ Demeterio. A zorâņâ Atemis lopio namâ dâpņâ mâik mâik kâtņâ tuugi a ziņâ sângân mine zâk sot nep arâpņâ kât doņbep muyagiwe.²⁵ Oi Demeterioņâ nep a gakârâpņâ minduziņgâm itâ sâmbâ dâzângoip, “A, zen nânge. Nepniņâ zorâņâ kât sikum muyageniņgâmap.²⁶ Oi a ñai ga ândiap, kutņâ Paulo. Zen zâkkât topņâ nânge. Zâkņâ Epeso kamânân gok sot Asia hânân kamân dâp a doņbep um gulip kwatziņgâm itâ sâmbâ dâzângomap, ‘A betņâ lopio tuutuunâ, zo bon buņâ.’²⁷ Zâk yatâ oi a ambân zen nepniņanņgât nângâne gigiņâ upap. Bemniņâ Atemis zâkkât kutņâ gigiņ oi namâņâ zi gâugâu gâsubap. Oi Asia hânân sot hân nâmbutņâ a aksik patâ zen zâk mâpâsime, zo dap op buņ upap?”

²⁸ Demeterioņâ den yatâ sâmbâ dâzângoip nângâm umziņan kuk op den yu kambâņ sâmbâ itâ sâwe, “Atemis Epeso kamânân gok, zâk kutņâ patâ.”²⁹ Yatâ sâmbâ den kwamit patâ utne kamân mâirâp zen aksik den kwamit patâ opņâ mindu-mindu sombemân âiwe. Oi Makedonia a zagât Paulo sot âiwet, kutzikņâ Gaio sot Aris-

tako, zet gâsuzikâm diizikâm âiwe. ³⁰ Oi Paulonjâ sinji nânġâm zaat sombemân âibam oi Yesugât kâmut zinjâ anġân kârânġâwe. ³¹ Oi kamân zorat a sâtñjâ nâmbutñjâ Paulo buku okñanġâm ândiwe, zen Paulo sombemân mân âibapkât den pane arip.

³² Mindumindu kabânjan a ambân nâmbutñandâ den ñâi sâne nâmbutñanġoot ñâi sâne den gulip oi donġbep zinjâ den topñjâ mân nânġâwe. ³³ A zen yatâ op kine Yuda a zen, zeñġât bukuzinjâ kutñjâ Alesande mem aline a oset-zinjan kin den dâzânġobam op den mân sâbigât bikñandâ dâp tuugip. ³⁴ Yatâ oi a zen a ândopñâ, Yuda gokñjâ ek nânġâmñjâ zen aksik patâ den yu kambânjâ itâ sâwe, “Atemis Epeso kamânân gok, zâk kutñjâ patâ.” Zen narâk kêrep den zo sâm kirâwe.

³⁵ Yatâ utne den galem a gamñjâ sâi hirinjsâne itâ sâm dâzânġoip, “Epeso mâirâpñâ, kamân zirat Atemis patâniñanġât namâ sot lopicio sumbemân gâbâ gem geip, zorat galem a ândien. Zo a ambân zen aksik nânġe. ³⁶ Gât ko zen umziñ diim gei kut ñâi ñâi lañ mân upi. ³⁷ A sâkziñanâk se, zen lopioniñanġât namin âim kut ñâi ñâi mân tâmbetkuwe. Zen Atemis mân sâm bâliñ kwâkñanġe. ³⁸ Oi Demeterio sot nep a gakânjâ, zen a ñâigât tosa muyagibi, oi ko den sapsusunġ narâkñan

a sâtñjâ zeñġâren sâne kubikpi. ³⁹ Zeñġâren den ñâi ziap, oi ko a sâtñjâ zeñġât minduminduyân mem âibi. ⁴⁰ Zen itârânġ den lañ sânetâ kâmbam muyagibam uap. Zorat a kutânjâ neñġât nânġi mân dâp oi kubikniñġâbap.” ⁴¹ Den galem a zorânjâ den yatâ sâm dâzânġoi kâsâpagom âiwe.

20

Paulo zâk Makedonia sot Grik hânân arip.

¹ Den kwamit patâ bun oi Paulonjâ Yesugât kâmut diizingâm den dâzânġomñjâ kândâtziñ kelikñjâ Makedonia hânân arip. ² Hân zoren âim Yesugât kâmut kâtigibigât den donġbep dâzânġomñjâ walâziñġâm Grik hânân arip. ³ Zoren kâin karâmbut ândim saruyân geim wañġâyân zâim Siria hânân âibâ sâi Yuda a zinjâ kunam sipkune wañġâ birâm Makedonia hân mâtâp arip.

⁴ Oi a itâ zorânġ zâk sot âiwe. Berea kamânân gok Sopate, zâk Piroregât nanñjâ. Tesalonike kamânân gok Aristako sot Sekundo sot Derebe kamânân gok Gaio sot Timoteo sot Asia hânân gok Tikiko sot Toropimo. ⁵ A yatâ zorânġ kândom âi Taroa kamânân mambâtñiñġâm ândiwe. (Pilipi kamânân nâ Luka Paulo kândianġâm betniñan sâne âiwen.) ⁶ Oi Yuda zeñġât nalem niniñanġât kendon patâ kutñjâ Pa-sowa, zo âki Pilipi kamânân

gâbâ wanğâyân zâim âim tâindâ sirâm bâtnâmbut oi Taroa kamânân takâwen. Zoren sirâm nâmburân zagât ândiwen.

Paulonâ Taroa kamânân katep nâi mumujan gâbâ mângep.

⁷ Sirâm nâmburân kânokgât kendonân nen nalemm ninam minduwen. Paulo zâk hañsâi âibat sâmm den dâzângom kiri ma nâtik tânâmnâ oip. ⁸ Mirâ umnâ tarâwen, zoren kârâp âsaknâ donbep seip. ⁹ Oi katep nâi kutnâ Eutiko, zâk Paulonâ den sâi nângâm tap mâtâp mâigân gâbâ uman nelâmkoi zem hânân gei koi zei mem zaatne moip. Oi mirâ zo kârep patâ. Um karâmbut kwâkñan topñan. Zoren kwâkñan gâbâ gei koip. ¹⁰ Paulonâ geimnâ katep zo kwârakum lumnâ itâ sâmm dâzângoip, “Âgirâp mân utnek. Zâk umnâ mângim ziap. Mân muap.” ¹¹ Yatâ sâmnâ mirâ umñan zâim nalemm kâsâpkum nemnâ zen sot âragum tatne hañsâip. Hañsâi zâmbam arip. ¹² A zen katep zo diim mirâziñan zâim umziñ âlip oip.

Paulonâ Milete kamânân arip.

¹³ Nâmbutnâ nen Paulonâ sâi wanğâyân zâim Aso kamânân kândom âiwen. Paulo zâk hân mâtâp âim Aso kamânân wanğâyân zâibam oip. ¹⁴ Oi ko Aso kamânân âim muya-geñgâm wanğâyân zâi

niñgiri ârândân âiwen. Âimnâ Mitilene kamânân takâwen. ¹⁵ Zobâ sirâm nâin âim Kio hân walâwen. Zobâ sirâm nâin Samo kamânân takâwen. Zobâ sirâm nâin Milete kamânân âi takâwen. ¹⁶ Paulo zâk Yerusalem kamânân kek âibat sâmm Epeso kamânân mân âim Milete kamânân arip. Asia hânân ândei Yuda zeñgât kendon Pentekos, zorat narâk walâbapkât op Yerusalem kamânân kek âibatkat sâip.

Epeso kamânân gâbâ Yesugât kâmut galem a gâne den dâzângoip.

¹⁷ Milete kamânân gamnâ Paulonâ a sâñgonzângoi Epeso kamânân âim Yesugât kâmut zeñgât galem a diizîngâne gawe. ¹⁸ Gane Paulonâ itâ sâmm dâzângoip, “Nâ Asia hânân gam zeñgâren nep tuum gâwan. Zo topñan gâbâ nângâm nanje. ¹⁹ Nâ a ginñandâ Kembugât kore op ândiwan. Oi Yuda zen kâsa otninetâ sâknamm kwâkñan ândim isem ândiwan. ²⁰ Oi den dâzângobatkât nâi mân ziap. Zen âlip upigât den siñgi âlipnâ sombemân sot mirin aksik dâzângowan. ²¹ Oi Yuda a sot Grik a, zen umziñ melânâ Anutu mâteñan Kembuniñâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñanğâbigât dâzângowan.

²² Irak ko Kaapumnâ umnan saam diinigi Yerusalem kamânân âibâman. Zoren

aria kut n̄ai n̄ai otnibi, zo mân n̄angan. ²³ Ka Tirik Kaapum̄n̄a it̄a tir̄apn̄ogap. Zoren aria t̄ak namin n̄abane tap s̄aknam n̄anḡabat. ²⁴ N̄a ândiândin̄anḡat n̄anḡam ken̄ḡat mân uan. N̄a ândiândin̄a mân anḡan k̄ar̄abat. Kembu Yesūn̄a nep dīn s̄am nigip, zorik tuum âibat̄k̄at n̄angan. Anutu um lumben̄anḡat den sīngi sa lān k̄ar̄abap̄k̄at nep dīn s̄am nigip.

²⁵ Oi n̄ai sa n̄anḡânek. N̄a Anutu um top̄n̄an ândiândiḡat den sīngi d̄az̄anḡom osetzīnan ândia nikme, zo dum zaḡat̄n̄a s̄anḡânâ mân nikpi. ²⁶ It̄ar̄an̄ d̄az̄anḡua n̄anḡânek. Zenḡâren ḡab̄a n̄ai t̄ambet̄agob̄a, zorat tosa n̄aḡâren mân zimbap. ²⁷ Wanḡat, n̄a Anutuḡat den sīngi âlip zo aksik d̄az̄anḡowan. N̄ai mân bir̄awan, zorat tosa n̄aḡâren mân ziap. ²⁸ Zen ziīngak galem oran̄ḡam k̄amut gak̄azīn̄a galemzīn̄a upi. Tirik Kaapum̄n̄a zo zenḡat galem a s̄am z̄ambarip. Kembu buḡat k̄amut zo Yesu z̄ak̄n̄a gil̄am̄and̄a kw̄âl̄az̄inḡip, zen galem otzīnḡam ândibi.

²⁹ N̄a it̄a n̄angan. N̄a bir̄az̄inḡam aria a n̄ambut̄n̄a zen w̄au ulin yat̄a t̄ambetz̄anḡonam gabi. ³⁰ Oi osetzīnan ḡab̄a a n̄ambut̄n̄a muyagem̄n̄a zen a n̄ambut̄n̄a zenḡat a upiḡat den bâlīn s̄am um gulip kwatzīnḡabi. ³¹ Zorat zen galem oran̄ḡam ândibi.

Kendon pat̄a kar̄ambut zorat um̄nan sir̄am n̄atik zo girem den d̄az̄anḡom isem ḡawan. Zen zorat n̄anḡam ândibi. ³² Oi n̄a Anutuḡâren z̄ambansan. Zen Anutuḡat lumben̄a den zo n̄anḡam ândibi. Yat̄a utne Anutūn̄a t̄anz̄angoi bon̄n̄a muyagibi. Yat̄a op̄n̄a a amb̄an mem kubikzīngip, zen sot op̄n̄a bon̄n̄a muyagibi.

³³ N̄a a n̄aiḡâren k̄at sikum mot mân mimbat̄k̄at s̄awan. ³⁴ Nin̄a sot ar̄âpn̄a nen̄ḡat bitnand̄a tuuga muyagei mem nem ândiwen, zo âlip n̄ange. ³⁵ N̄a m̄at̄ap̄n̄a d̄az̄anḡom nan̄ḡawan. Zen nep k̄atigem tuune k̄at mot muyagei a amb̄an kanpit̄a zo zinḡabiḡat mân kwakpi. M̄at̄ap̄ zo tir̄apz̄angowan. Oi yatik op̄n̄a zen Kembu Yesu den it̄a s̄aip, zo n̄anḡam ândibi. Den zo it̄a, 'Kut n̄ai n̄ai mimīn, zo âlipn̄a. Ka kut n̄ai n̄ai zinḡâzīnḡan, zor̄an̄ um̄lep z̄âiz̄ain̄.'

³⁶ Paulo z̄ak den yat̄a s̄am d̄az̄anḡom simin liim zen sot nin̄au s̄aip. Nin̄au s̄ai isem̄n̄a lum k̄and̄at kelik̄n̄a pane arip. ³⁷⁻³⁸ Oi it̄a s̄am d̄az̄angoi, "Zen dum zaḡat̄n̄a s̄anḡânâ mân nikpi." Yat̄a s̄ai umzīn̄ bâlīn oi zo yat̄a lum k̄and̄at̄n̄a kelik̄n̄a diim wan̄ḡâyân âi par̄awe.

21

Paulo Yerusalem kamânân âibam wan̄ḡâyân zarip.

1 Oi nen zâbamñâ tâjtân âimñâ hân ñâi kutñâ Koo, zoren takâwen. Mirâ hañsâi Rodo hânân âim zobâ Patara kamânân âi takâwen. 2 Kamân zoren wangâ ñâi Poinike hânân âibam op tâi zoren zâiwen. 3 Zobâ âimñâ Kipiro hân egindâ yangâgen tâi ek walâm âiwen. Âi Siria hânân âim Tiro kamânân takâwen. Zoren wangâñâ sikum pam tâip. 4 Pam tâi nen kamânân zâi Yesugât kâmut muyageziñgâm sirâm nâmburân zagât tarâwen. Oi Tirik Kaapumñâ otziñgi Paulonñâ Yerusalem kamânân mân âibapkât sâwe. 5 Zoren ândeindâ wangâ âiâiñ narâk oi a ambân sot katep zen aksik diiniñgâm kamân âkñan sagân geiwen. Geimñâ simin liim ninâu sâwen. 6 Ninâu sâmñâ âbânañgâm zen kamânân zâine nen wangâyân zâiwen.

Propete Agabonñâ Paulogât den sâip.

7 Oi Tiro kamânân gâbâ Tolemaio kamânân takindâ wangâyân âiâiñâ zo âkip. Yesugât kâmut ñâtik kânok zen sot ziwen. 8 Hañsâi kamân zo birâm Kaisarea kamânân âi takâm Pilipogât mirin zâiwen. Pilipo zâk mârum a nâmburân zagât nalemm kâsâpkum ziñgamarâwe, zengât kâmurân gok. Zâkkât mirin zâiwen. 9 Zâkkât bârarâp kimembut sigan ândiwe. Zen Propete yatâ op Kembangât den sâmarâwe.

10 Oi sirâm nâmbutñâ zoren tâindâ Yuda hânân gâbâ Propete ñâi kutñâ Agabo, zâk nenğâren gâip. 11 Gamñâ Paulogât inzutñâ memñâ zikñâ kiñ bik saamñâ itâ sâip, “Tirik Kaapumñâ itâ sap, ‘Inzut zi mariñâ zâk Yerusalem kamânân zari Yuda a ziñâ itâ okñangâm kamân ñâin gok zengât bitziñan pambi.’”

12 Den yatâ sâi nen sot kamân mâirâp nen aksik Paulo Yerusalem kamânân mân zâibapkât sâwen. 13 Dukuindâ itâ sâip, “Zen wangât isem umbâlâ otnige? Nâ Kembu Yesugât op mumbatkât mân kenğât uan.” 14 Den dukuindâ mân nângâm kâtigei birâm itâ sâwen, “Kembangât den kâtigibap.”

Paulo zâk Yerusalem kamânân zariip.

15 Narâk zo âki Yerusalem kamânân zâinatkat kubikangâwen. 16 Oi Kaisarea kamânân gâbâ Yesugât kâmut zengâren a nâmbutñâ ziñâ diiniñgâm Nason zâkkât mirin nâambarâwe. Nason zâk mârumñan Kembangât a oip. Zâk Kipiro gokñâ. 17 Oi zobâ âi Yerusalem kamânân takindâ Yesugât kâmut nâmbutñâ ziñâ sâtâre op buku otniñgâwe.

18 Hañsâi Paulo sot nen ârândân Yakobogâren âiwen. Zâi tâindâ Yesugât kâmut galem a zen gawe. 19 Gane Paulonñâ bitziñ kom Anutuñâ mam okñangi kamân ñâin gok zengâren nep tuugip,

zorat den sinji dâzângom nanjip.

Paulo zâk zenġât den nânġip.

²⁰ Paulonġa den sinji dâzângom nanji nânġâm Anutu sâmbâlip kwâknanġâmġa itâ sâmbâ dukuwe, “Bukuninġa Paulo, nânġat. Yuda a donjeb patâ Yesugât kâmut op ândie. Zen aksik Mosegât gurumin den lum kâtigie. ²¹ Gâgât den itâ gâi nânġâme, ‘Yuda a hân nânin âi ândie, zen Mosegât den birâbigât dâzângomap. Zen murarâpziġnâ mân kwabâ kwatziġnâbigât dâzângomap. Sâkurâpninġânġât gurumin den, zo mân lubigât sâmap.’ ²² Kamân ziren Yuda anġa gâgât yatâ nânġâme, gât ko dap utnat?

Gâ Yerusalem kamânân gaat, zorat sinji nânġâm nanġâbi. Nânġâmġa min-dubi. ²³ Gât ko nen den nġai dâgogindâ zo upan. Nenġâren a kimembut ândie. Zen Anutu mâtenġan den sâmbâ kâtigem kâukziġ mân mânânġât ândime. ²⁴ Oi gâ zenġâren târokwatgigindâ sii nalem kwâlâna om kâukziġ mânânġâtpi. Gâ yatâ otna a ambân zen gek itâ nânġâbi, ‘Zâkkât den nânġâwen, zo bon buġâ. Zâk gurumin den lum ândimâp.’ ²⁵ Hân nânin gokġnâ ziġ Yesugât kâmut urâwe, zenġât den itâ sâwen, ‘Zen nalem bem lopiogât sinji sâne mân nimbi. Zuu gilâm sot zuu gilâmziġoot mân nibi. Ap ambin, zet mân

birâyanġâbabot.’ Zo yatâ sâmbâ kâtigiwen.”

²⁶ Yatâ sâne Paulo zâk dinziġnâ nânġâm a kimembut zenġâren târokwâip. Haġsâi too sanġonġa tirik namin zâiwe. Sâkziġ kubikanġâm Anutugât sinji nalem pânâmbâ utnetâ Paulonġa tirik namâ galem a zorat dukuip.

Paulonġa tirik namin zari gâsuwe.

²⁷ Nep mâme nġai âkââkânġan Paulonġa tirik namin zâi tâi Asia hânân gâbâ Yuda a nâmbutġnâ ziġnâ zâk ekġnâ a aksik kâsa okġanġânâ sâmbâ gâsuwe. ²⁸ Gâsumġa den kâtikġnâ sâmbâ sâwe, “O Isirae a, ga betniġan minek. A zirân hânġnâ hânġnâ ândim Yuda a kâsa otninġâmġa Mosegât den sot tirik namâ zorat mem gei kwâkwat den sâmbâ dâzângomap. Oi tirik namâninġan Grik a diiziniġ zâine mân dâp uap.” ²⁹ Paulo zâk Epeso kamânân gokġnâ Toropimo, Yuda a buġ, zâk sot kamânân âim gâitâ ekġnâ zorat sarâ itâ sâwe, “Paulonġa tirik namin diim zâim geip.”

³⁰⁻³¹ Paulo zâk yatâ oip sâne kamân mâirâp ziġ aksik umziġ bâliġ oi zatġnâ mindum gawe. Oi a nâmbutġandâ Paulo gâsum diimġa tirik namin gâbâ âkġnâ giwe. Diim gine mâtâp doonġuwe. Paulo gâsumġa kune mumbâpkât utne sinji zo Roma kâwali a galem zâkkâren ari itâ nânġip, “Yerusalem a zen aksik kâsa

gâsâyague.”³² Den yatâ nânghâmñâ zorâñak kâwali a galem patânâ arâpñâ sâtñâ sot yen gâsuziñgi sârârâk kârâm âiwe.

Oi Yuda a zen Paulo kom tatne kâwali a galem patâ sot kâwali a, zen gane ziñgit birâwe.³³ Oi kâwali a galem patânâ ga Paulo bitziñan gâbâ betziñan mem sâi tâk kâtikñandâ saawe. Oi Paulogât topñâ sot kut ñâi ñâi oip, zorat mâsikâziñgip.³⁴ Mâsikâziñgi a ambân zen den ñâi sâne nâmbutñandâ den lañ gulip sâwe. Yatâ sâne den zo top mân nânghâm sâi kâwali a ziñ gâsu diim namâziñan âiwe.³⁵ Oi Paulo tiregân gâi a donbep patâ ziñâ mindum mâtâp dooñguwe. Dooñgune kâwali a ziñâ Paulo gâsum bitziñâ kwâkñanâk mem namin zâiwe.³⁶ A aksik patâ moliziñgâm gam den yu kambân sâm itâ sâwe, “A zo kune buñ oik.”

³⁷ Paulo diim namin baginâ sâne Paulonâ kâwali a galem dukum sâip, “Nânghânina den ñâi dâgobâ.” Sâi kâwali a galemñâ sâip, “Gâ dap op Grik denân sat?”³⁸ Mârûmâk Aigita a ñâiñâ a kutâ kunat sâmñâ a 4 tausen diiziñgi hân a mân ândiândiñan âiwe. Gâ a zo mo ñâi?”³⁹ Yatâ sâm mâsiki Paulonâ itâ sâip, “Nâ Yuda a. Kilikia hânân Taso kamân patâ, zo gokñâ. Gâ nânghânina den ñâi dâzânghobâ.”⁴⁰ Oi

nânghânñgi Paulo zâk tiregân kin a den hiriñsâbigât bikñandâ dâp oi zen hiriñsâne Yuda ziñ denân itâ sâm dâzânghoip.

22

Paulonâ Yuda a Yerusalem kamânân den dâzânghoip.
(Apo 9:3-19; 26:12-18)

¹ “Bukurâpnâ sot patârâpnâ, nâ den sa nânghânek.”² Paulo zâk yatâ sâm Yuda a ziññâ denân dâzânghoi hiriñsâm den mân sâm tarâwe.³ Oi târokwap dâzânghoip, “Nâ Yuda a. Kilikia hânân Taso kamânân muyagewan. Oi kamân ziren ga ekap namin ândim lâambarâwan. A patâ Gamalie, zâkkât um topñan ândia sâkurâpniñangât gurumin den zo kwâkâm nigi nânghâwan. Oi zen itârân ue, zo yatik nâ Anutugât gurumin den kâtigem lum ândiwan.⁴ Oi Yesugât kâmut zi buñ upi sâm nâ kâsa otziñgâm a sot ambân aksik saaziñgâm tâk namin zâmbam ândiwan.⁵ Tirik namâ galem a patâ sot a sâtñâ, zen nâgât topñâ âlip nânge. Zen bukurâpniñ Damasiko kamânân ândime, zengât ekap kulemgum nine itâ sâm âiwan, ‘Ândi a ambân Yesu nânghâm pâlâtân kwapme, zen gâsuziñgâm diiziñgâm Yerusalem kamânân ga hâuñâ sâknam ziñgâbi.’

⁶ Yatâ sâm mâtâbân âim mirâ bâkñan oi Damasiko mâte ua sumbemân gâbâ kârâp âsakñâ patâ nâgâren

âsageip. ⁷ Âsagei hânân gei zemñâ den itâ muyagei nânğâwan, ‘Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândimat?’ ⁸ Oi nânğâ sâwan, ‘Kembu, gâ nâi?’ Sa itâ dâtnogip, ‘Gâ nom ândimat. Nâ Yesu Nasarete gokñâ.’ ⁹ A nâ sot ândiwe, zen kârâp âsakñik igâwe. Den ko mân nânğâm kwâtâtiwe. ¹⁰ Oi nânğâ sâwan, ‘Kembu, Nâ dap upatkât sat?’ Sa Kembuñâ itâ sâm dâtnogip, ‘Zaat Damasiko kamânân âiban. Zoren âina a nâinğâ nep tuubangât dâgobap.’ ¹¹ Oi kârâp âsakñâ patâgât sinnâ bâpsâipkât eksandâ nâtâtiksâi bukurâpnâ zen bitnan gâsunine Damasiko kamânân âiwen.

¹² Kamân zoren a nâi ândeip, kutñâ Anania. Zâkñâ gurumin den lum ândeip. Yuda a zoren ândiwe, zen zâkkât nânğâne a âlipñâ oip. ¹³ A zorâñ nânğâren ga itâ sâm dâtnogip. ‘Bukunâ Saulo, gâ sinğâ ânânğârik.’ Sâi zorenâk sinnâ ânânğâri egâwan. ¹⁴ Oi den itâ sâm dâtnogip, ‘Sâkurâpninğangât Anutu, zâk mârûm zâkkât nepñâ tuubangât gâsum sâlâpgogip. Gâ Anutugât kore mâman a târârak Yesu ikpangât sot dinğâ nânğâbangât sâip. ¹⁵ Gâ kut nâi egin sot zâkkât sinği den, zo a ambân aksik dâzânğoban. ¹⁶ Oi zi wangât mambât yen ândiat? Gâ zaat Yesu bimbi kwâkñanğâna too sângongiga Yesuñâ tosagâ gulipkubap.’ ¹⁷ Yatâ opñâ mâik nâi tap nânğâm ko Yerusalem kamânân âburem

gam tirik namin zâim ninâu sâm umânân Yesu egâwan. ¹⁸ Eksa itâ dâtnogip, ‘Kamân zirat a, zen gâgât lâuyân gâbâ nânğât den sinği nânğâm birâbi. Zorat gâ kek Yerusalem kâmân birâm âi.’ ¹⁹ Sâi nâ den hâuñâ itâ dukuwan, ‘Kembu, nâ arâpkâ mâpâmâpâse namin muyagezingâm gâsuzinğâm zânğom tâk namin zâmbam ândiwan. Oi zo kamân zirat mariñâ âlip nânge. ²⁰ Oi gâgât den sâsân a Setepano kunam hâmbâziñ kwâkâm kinnâ topñan pamñâ kune nânğâ âlip oip. Oi nâ zeñgât hâmbâ galem orâwan. Oi zo kamân zirat a ambân nânğâm nanğegât gâgât sinği âlip dâzânğobat.’ ²¹ Yatâ sa Kembuñâ itâ dâtnogip, ‘Gâ zaat kubikanğâna hân nâin gok zeñgâren sângongoga âiban.’”

Paulo tâkñâ lapitnâ sâm birâwe.

²² A zen kindap kwap Paulonâ hân nâin gokñâ ziñâ Anutugât sinği upigât sâi nânğâne mân dâp oi den yu kambân sâm itâ sâwe, “A zo kune moik. A yatâ zo zâk ândei mân dâp upap.” ²³ A ziñâ zo yatâ sâm yu kambân hâmbâziñ kwâkâm suundum sot mâpot pane zâim geip. ²⁴ Kâwali a galem patânâ sâi arâpnâ Paulo diim namâ kâligen zâiwe. Oi zoren a zen wangât den donbep se sâmñâ zorat topñâ sâm muyagei nânğânat sâm tâkñâ lapitpigât sâm zinğip. ²⁵ Oi zen tâkñâ lapitnamñâ

inzutjâ saane ko Paulonjâ a sâtjâziñjâ itâ sâm mäsikip, “Zen dâp yatâ Roma a diñjâ mân nânġâmñjâ tâkñjâ lapitne dâp upap?”

²⁶ Yatâ sâi a sâtjâziñandâ patâgâren âi dukum sâip, “Dap utnat? A zi Roma a bonñjâ.” ²⁷ Sâi kâwali a zengât galem a patâ, zâkñjâ Paulogâren âi mäsikâm sâip, “Gâ sâ. Gâ perâkñjak Roma a?” Sâi Paulonjâ sâip, “Zo perâkñjak.” ²⁸ Sâi Galem a patâñjâ itâ sâip, “Nâ a yennandâ kât donbep pamñjâ Roma a orâwan.” Sâi ko Paulonjâ sâip, “Nâ âsaâsaginâ Roma a.” ²⁹ Yatâ sâi Paulo lapitnam urâwe, zo birâwe. Oi kâwali a zengât galem a patâ, zâk den zo nânġâm wangât yatâ uan sâm pârâkpm kengât oip.

³⁰ Hañsâi kâwali a zengât galem a patâ, zâkñjâ Yuda a wangât sâm Paulo nânġâm bâliñ kwâkñjanġe sâm zorat topñjâ nânġâbat sâm tirik namâ galem a patâ sot a sâtjâ sâi aksik mindunetâ Paulo tâkñjâ olañ diim ġâi minduminduyân pâip.

23

Paulo zâk a sâtjâ zengât minduminduyân den sâip.

¹ Paulo zâk a sâtjâ sen tâpâk ziñgit itâ sâm dâzânġoip, “A bukurâpnâ, Anutugât mâteñjan târârak ândim ġâwan. Anunnanjât mân opman.” ² Yatâ sâi ko tirik namâ galem a patâ Anania, zâkñjâ a ziñjâ

lâuñan kumbigât sâip. ³ Sâi Paulonjâ itâ sâm dukuip, “Sâkkâ ko tobat âlipñjâ. Umgâ ko bâliñjâ. Gâ Anutunjâ gobap. Gâ Mosegât gurumin den lum nâgâren den kubikkubik tuubam sat. Ka Mosegât gurumin den kom nobigât dâzânġuat.”

⁴ Yatâ sâi a kirâwe, zen Paulo itâ sâm dukuwe, “Gâ wangât Anutugât tirik namâ galem a patâ zo sâm bâliñ kwâkñjanġat?”

⁵ Sâne Paulonjâ itâ dâzânġoip, “Bukurâp, zâk a patâ ândiap, zo mân nânġâm den zo san. Kembugât ekabân den ñâi itâ kulemguwe, ‘Gâ a ambân zengât galem a mân sâm bâliñ kwâkñjanġâban.’ Nâ den zo nânġâman.”

⁶ Oi a sâtjâ kâmut tarâwe, zen nâmbutñjâ Sadukaio a ândiwe. Nâmbutñjâ ko Parisaio a ândiwe. Paulo zâk zo ek nânġâm den mem zâi pam itâ sâm dâzânġoip, “A bukurâpnâ, nâ Parisaio a. Sâkurâpnâ zen Parisaio a ândiwe. Parisaio a nen momñjâ zaatnat sâmen. Momñjâ zaatzaatñjâ, den zo luman, ġât ko denân nâbanse.”

⁷ Den yatâ sâi Parisaio a sot Sadukaio a, zen den sâm kwâkâyanġâne kâsâp muyageip. ⁸ Sadukaio a zen mumuñan ġâbâ zaatzaat sot sumbem a sot um dâp zo mân ziap sâmarâwe. Ka Parisaio a zen kut ñâi ñâi zorat nânġâne bon opmap. ⁹ Oi zorat minduminduziñan den sârek patâ âraguwe. Yatâ opñjâ

Parisaio a zengât kâmurân gâbâ Kembugât gurumin den galem a nâmbutjâ zen zaatjâ den kârâpņoot itâ sâwe, “Nen a zi egindâ tosanjâ buj uap. Sumbem a mo a tabâjâ zinjâ den dukuwe oi ko dap sânat?”

¹⁰ Oi den kârâpņoot âragunetâ kâwali a galem a patâ zâk Paulo kumbegât keņgât op sâi arâpņâ kâmut zinjâ geim Paulo osetziņan gâbâ gâsum diim namâziņan zâiwe.

¹¹ Nâtik zoren Kambuņâ muyagem Paulo gootņan kin itâ sâip, “Gâ mân keņgât ot. Ziren Yerusalem kamânân nâgât den sinji sâm muyagiat, zo yatik Roma kamânân sâm muyagiban.”

Yuda a nâmbutjâ Paulo kunam sâwe.

¹² Haņsâi Yuda a nâmbutjandâ den itâ sâm saawe, “Nen nalem birâm yenâk ândinat. Paulo kom ko nem ândinat.” Yatâ sâm Anutu mâteņan den zo sâm kâtigiwe. ¹³ A tenjâziņ 40 yatâ zorâj den zo sâwe. ¹⁴ A zo zengâren gâbâ nâmbutjandâ tirik namâ galem a patâgâren âim itâ sâwe, “Nen nalem birâm ândimņâ Paulo kom nalem ninatkât sâm kâtigien.

¹⁵ Zorat gâ sot a sâtjâ zen kâwali a patâgâren den itâ pane âibap, ‘Gâ Paulo sâņgonguna gâi zâkkât diņâ sâm kubiknat.’ Oi dinziņâ nâņgâm Paulo sâņgongoi mâtâbân gâi kunat.”

Paulo biitjandâ kâmbamgât den sâm muyageip.

¹⁶⁻¹⁷ Oi Paulogât biitjandâ kâmbamgât den zo nâņgip. Nâņgâmņâ kâwali a zengât namin bagim aniņâ dukuip. Dukui ko Paulonjâ kâwali a zengât a sâtjâ nâi konsâm itâ dukuip, “Gâ kâtep zi kâwali a patâgâren diim âina den nâi dukubap.” ¹⁸ Sâi a zorâj katep zo diim patâņanğâren âim itâ dukuip, “A tâk namin taap, kutjâ Paulo, zâkņâ noonsâm dâtnogi katep zi diim gaan. Katep zirâj den nâi dâgobap.” ¹⁹ Yatâ sâm dukui kâwali a galem patâjâ katep bikņan gâsum diim ginņan âim mäsikâm sâip, “Den dap dâtnoban?”

²⁰ Mäsiki katepņâ itâ sâm dukuip, “Yuda a zen gâgâren den pane gâbapkât den saage. Mukan Paulo minduminduziņan diim âine topņâ sâm muyagibapkât dâgobi. ²¹ Dâgone dinziņâ mân nâņgâban. A 40 yatâ zorâj Paulo kunam se. Zen nalem birâm ândim Paulo kom nalem ninatkât se. Oi zen Paulo kunam mâtâbân mambât te.” ²² Katep zorâj den yatâ sâi kâwali a galemņâ den itâ sâm sâņgongoip, “Gâ den dâtnogat, zo a nâi mânâk dâzâņgoban.”

Kâwali a zinjâ Paulo Kaisarea kamânân diim âiwe.

²³ Oi kâwali a galem a patâjâ kâwali a sâtjâ zagât diizikâm itâ sâm dâzâkoip, “Zet sâitâ kâwali a ki mâtâp

âiainjâ 2 handeret sot kâwali a bâu biosi kwâkņan âiainjâ 70 sot liņgip kâlâu a 2 handeret zorâjâ kubikaņgâm nâtikkât narâk nâmburân kimembut, narâk zoren Kaisarea kamânân âibi. ²⁴ Oi Paulogât bâu biosi nâi kwâkņan tâpapkât kubikpi. Oi mulunâk galem okņanğâm Roma a kutâ Pelikigâren diim âibi.”

²⁵ Oi Kâwali a galem a patâjâ Pelikigât ekap nâi itâ kulengoip,

²⁶ “Klaudio Lisia, nâjâ a kutâ âlipņânâ Peliki, gâgât ekap zi kulemguan.

²⁷ Kâwali a ziņ a nâi diim ge. Zo Yuda a ziņ kune mumbam oi a zo Roma a nâņgâmņâ sa kâwali anâ sot âimņâ bitziņan gâbâ mâkâwen. ²⁸ Oi denân parâwe, zorat topņâ nâņgâbat sâm a sâtņâ mindumin-
duyân diim âiwan.

²⁹ Diim âim ziņanğât gurumin den sâne itâ nâņgâwan. Kut nâi nâi oip, zorâņ kâmbam mo tâk namîn tâtat, zorat dâp mân uap. ³⁰ Oi a nâmbutņâ ziņâ Paulo sipkum kunam utne gâgâren sâņgogua gaap. Oi den sâkņanâk sâme, zen sâņgonzânğua gâgâren gam diņâ dâgobi.”

Ekap yatâ zo kulemgum kâwali arâpņâ ziņgâm mem âibigât sâip.

³¹ Oi Kâwali a zen patâgât den lumņâ nâtiğân Paulo diim âim Antipatri kamânân takâwe. ³² Haņsâi kâwali a nâmbutņâ kamânziņan puriksâne kâwali a biosi kwâkņan tâtat ziņjik diim âim Kaisarea kamânân takâwe. ³³ Takâm a kutâ ekap pindâm Paulo yatik bikņan parâwe. ³⁴ A kutâjâ ekap zo sâlâpkum Paulogât hân topņanğât mâsikip. Zâk Kilikia hânân gokņâ nâņgâm itâ sâip, ³⁵ “A denân gâbanse, zen gane narâk zoren den kubiknat.” Yatâ sâm kâwali a zengât bitziņan pâi diim Herodegât den kubikkubik namin pam galem urâwe.

24

Yuda a Kaisarea kamânân Paulogât den sâgânâk sâwe.

¹ Sirâm bâtnâmbut âki tirik namâ galem a patâ Anania, zâk sot galem a nâmbutņâ sot a nâi kutņâ Teatulo, zen Kaisarea kamânân geim Paulogât den sânam Roma a kutâgâren âiwe.

² Âine a kutaņâ sâi Paulo diim gane Teatulojâ Paulo tosaņâņanğât den itâ sâm muyageip, “A kutâ âlipņâ Peliki, gâ âlip galem otniņgâna lumbeņ ândimen. Oi Yuda a kâmut nen zi betniņan mena ândiândi âlip ândien.

³ Gâ kâmân dâp âlip galem otniņgâmat, zorat nâņgindâ âlip opmap.

⁴ Oi den sa kêrep opapkât nâņgânina den pânkânok dâgobâ. ⁵ A zirat nâņgindâ bâliņ opmap. Yuda a hânņâ

hânñâ den dâzângom um gulip kwatziŋgâmap. A zo Nasarete gokñâ sarâ agât arâpñâ, zengât a sâtñâ ândiap. ⁶ Zâkñâ tirik namin âim mem bâliŋ kwapâ sâi gâsuwen. ⁷ Niññâ gurumin den lum kubiknam oindâ Kawali a galemñâ Lisia, zâk sot arâpñâ ga diim âiwe. ⁸ Oi denân parâwen, nen gâgâren gânatkât sâip. Oi nen den dâgogen, zorat gikak mâsikâm topñâ nâŋgâban.”

⁹ Den yatâ sâi Yuda a ziñâ beknan mem zorik sâwe.

Pauloñâ Peliki mâtejan den torenñâ sâip.

¹⁰ Oi Pelikiñâ bikñâ dâp oi Pauloñâ itâ sâip. “Gâ Yuda nengât hân ziren a kutâ op narâk kêrep ândim gâin, zorat umâlibân den sâbat. ¹¹ Nâ Yerusalem kamânân Anutu mâpâsibam op zâim ândia sirâm kiin zagât uap. Den zorat um zagât op a zi mâsikâziŋgâna dâgonek. ¹² Nâ tirik namin mo mâpâmâpâse namin mo sombemân a ambân zen sot sârek den mân âragoindâ niŋgirâwe. ¹³ Oi a zirñâ den se, zorat bonñâ mân tirâp gobi.

¹⁴ Oi ñâi dâgoga nâŋgâ. Mâtâp uŋakñâ birâme, zorik ândim sâkurâpnâ zengât Anutu mâpâseman. Ka Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kulemguwe, zorat nâŋga bonñâ opmap. ¹⁵ Oi gâtâm Anutuñâ a orot mâmeziŋ

bâliŋâ sot âlipñâ, nen mu-muŋan gâbâ mâŋginiŋgi zaatnat, zo nâŋgâm ândime. Zo yatik nâ nâŋgâm ândiman. ¹⁶ Yatâ opñâ galem orangâm ândim Anutu sot a zengât mâteziŋan aŋun mân op ândiman.

¹⁷ Yatâ op hân kêrebân ândim bukurâpnaŋgât kât mem Yerusalem kamânân gâwan. ¹⁸ Kât zo mem gam tirik namin zâim kubikaŋgâm ta muyageniwe. Zoren a kâmurân mo kwamit patâ, zoren mân tarâwan. ¹⁹ Asia hânân gâbâ Yuda a nâmbutñâ zen tarâwe. Oi a zo ziñâ nâgât tosa nâŋge oi ko gâgât mâtegan ga sâim muyaginek. ²⁰ Mo a sâtñâ mindumunduyân nâñâ den sa tosa ñâi muyagiwe oi ko a zi ziñâ gâgât mâtegan sapsunek. ²¹ Nâ a minduminduyân den kânok sâwan. Zo nâŋgâne mân dâp oip. Zo ko den kâtik sâim itâ sâwan. Mom zaatzaatñâ den zo sâman, zorat nâmbutñandâ denân nâbanetâ kinzan.”

²² Pauloñâ den yatâ sâi ko Roma a kutâ Peliki, zâk Paulogât den zo mân sâim kwâkâm biri zeip. Wangât, zâk mâtâp uŋakñâ zorat den siŋgi nâŋgip, zorat itâ dâzânngoip, “Kâwali a galem a Lisianñâ Yerusalem kamânân gâbâ gâi ko zengât den sâim kwâkâbat.” ²³ Yatâ sâimñâ kâwali a sâtñâ itâ sâim dukui, “Gâ sâne arâpkâ zen Paulo galem op kâsa mân okŋaŋgâbi. Bukurâpñâ, zen kut ñâi ñâi mem ga pindânam

utne mâtâp mân doonġubi.”

Paulo zâk kendon patâ zâgât tâk namin tâip.

²⁴ Sirâm nâmbutnâ zo tapnâ Peliki zâk ambinnâ, Yuda goknâ, kutnâ Durusila, zâk sot tapnâ Paulo sâi gâm Kristo Yesu nângâm pâlâtân kwâkwatnangât dâzâkoip. ²⁵ Oi Paulonâ târârak ândiândinġ sot âknâlegât kendon ândiândinġ sot hâuñâ mimiñangât narâknâ, zorat den sâi Pelikinâ kengât opnâ Paulo itâ sâm dukuip, “Âlip âi ândina neñgât kabâ nâi muyagei ko sa gâban.” ²⁶ A kutâ zo Paulo kât nibap sâm narâk dâp sâi gâi zâk sot den den op ândeip. ²⁷ Oi kendon zagât âki a kutâ nâi kutnâ Porikio Pesto, zâk Peliki hâukwâip. Oi Peliki zâk Yuda a ambân umziñ âlip upapkât Paulo tâk naminâk birânangâm arip.

25

Yuda a zen Pestogâren ga Paulogât den sâwe.

¹ Pestonâ nep zo mem sirâm karâmbut tap Kaisarea kamânân gâbâ Yerusalem kamânân zarip. ² Zai taki tirik namâ galem a sot Yuda a zâizâinġ, zen zâkkâren gamnâ Paulogât den dukuwe. ³ Zâk nângâziñgâm sâi Paulo Yerusalem zâibapkât sâwe. (Oi zen ziiñak mâtâbân Paulo tik tap kunat sâm, sâm kâtânġ urâwe.) ⁴ Sânetâ Pestonâ itâ sâm dâzânġoip, “Paulo zâk Kaisarea kamânân tâk

namin taap. Oi zoren âburem geibâman. ⁵ Paulogât tosa sânam zeñgâren gâbâ a sâtñâ, ziñâ nâ sot ârândânġ geimñâ sâbi.”

⁶ Yatâ sâmnâ sirâm nâmburân karâmbut mo bâzagât yatâ zo Yerusalem kamânân tap ko Kaisarea kamânân giarip. Zoren taki mirâ hañsâi den sâsânġ namin zâimñâ sâi Paulo diim zâiwe. ⁷ Paulonâ zari Yuda a Yerusalem kamânân gâbâ gawe, zen haamġumñâ tosanangât opnâ den donbep sâm kirâwe. Den sâwe, zorat bonñâ nâi mân muyageip. ⁸ Sâne Paulonâ dinziñâ mem gem itâ sâip, “Yuda a zeñgât gurumin den sot tirik namâ sot Roma a kutâ patâ, zen mân sâm bâliñ kwatziñgâman.”

⁹ Sâi Pestonâ Yuda a umziñ âlip upapkât Paulo mâsikâm sâip, “Gâ dap nângat? Gâ diigim Yerusalem kamânân zâim zoren diñgâ sâm kwâkâbâ?”

¹⁰ Sâi Paulonâ itâ sâm dukuip, “Buñâ. Nâgât den ziren sâm kwâkâban. Roma a kutâ patâ Sisagât namâ zi. Gâ gikâk nâgât topnâ nângat. Nâ Yuda a mân bâliñ otziñgâwan. ¹¹ Nâ tosa patâ muyagem sâi ko nobâ sâna sâknâ mân anġân kârâbam. Zen nâgât sâknanâk se, gât ko zeñgât bitziñan mân nâbanban. Zorat Roma a kutâ patâ Sisa dinnâ sâm kwâkâbapkât san.” ¹² Yatâ sâi Pesto sot arâpñâ zen mindum den

âragumjâ Pestonjâ Paulo itâ sâmb dukui,

“A kutâ patâgât sat, zorat a kutâ patâgâren âiban.”

A kutâ Agripanjâ Pestogâren gâi Paulogât den dukui.

13-14 Sirâm nâmbutjâ âki a kutâ Agripa sot ponânjâ Beanike zet Kaisarea kamânân geim Pesto buku okjângâm sirâm nâmbutjâ zâk sot tâtat mâme oitâ Pestonjâ Paulogât den singi a kutâ itâ sâmb dukui, “Pelikinjâ tâk namâjan a njâi pam ari zi taap. ¹⁵ Oi nâ Yerusalem kamânân zariandâ Yuda a zenjât tirik namâ galem a sot a zâizâinj zen nâgâren mindumjâ a zo kua mumbapkât sâwe. ¹⁶ Oi nâ den torenjâ itâ sâmb dâzângowan, ‘Roma a nen dengârâk op a kâmbamân mân zâmbanmen. Oi nen itâ upmen. A toren toren minduzinjindâ torengoot sâi torengoot sâi yatâ sâme.’

¹⁷ Yatâ dâzângua zen gane hanjsâi den namin zâim Paulo sot Yuda a minduzinjâwan.

¹⁸⁻¹⁹ Oi Yuda a zinjâ zâkkât bâlijâ njâi sâbi sa ko zen Yuda a ziinjâgât gurumin den, zorat âragwârâgu urâwe. Oi a mumujâ njâi Yesu, zâkkât den mem ândiwe. A zorat Paulonjâ itâ sâmap, ‘Zâk zaat ândiap.’

²⁰ Nâ den zorat kwakjâ Paulo Yerusalem kamânân zari dijâ sâmb kwâkâbatkât dukuwan. ²¹ Dukua Paulo zâk Roma a kutâ patânjâ

dinjâ kwâkâbapkât sâip. Oi Roma a kutâgâren âibapkât tâk namin mambât ândiap.”

²² Pestonjâ yatâ sâmb dukui Agripanjâ sâip, “Nâ a zorat dijâ nanjâbatkât otnigap.” Sâi Pestonjâ itâ sâip, “Âlip. Mukan dijâ nanjâban.”

Paulonjâ a kutâ Agripagât mâtejan kirip.

²³ Mirâ hanjsâi Agripa sot Beanike zet a kutâ neulezikjoot den namin zâiwet. Oi kâwali a patâ sot kamân zorat a zâizâinj, zen molizikâne ârândânj zâiwe. Zâinetâ Pestonjâ sâi Paulo diim zâiwe. ²⁴ Diim zâine Pestonjâ den itâ sâip, “A kutâ Agripa sot a nen sot zi te, zen dâzângua nanjânek. A kinzap, zirat opjâ Yuda a pisuk Yerusalem kamânân sot ziren, zen zâkkât tosgât den sâmb den kwamit patâ itâ sâwe, ‘Zâknjâ ândei mân dâp upap.’ ²⁵ Zen yatâ sâwe. Nâ ko tosanjâ kârua kâmbamgât singi mân uap. Oi Roma a kutâ patâgât sâipkât zâkkâren sângongua âibap. ²⁶ Oi zâkkât tosa mân muyagemjâ a kutâ patâgât ekap kulemgubâ sâmb kwaksan. Zorat a zi, zenjâren sot a kutâ Agripa, gâgât mâtegan ga kinzap. Oi zâkkât topjâ sâi nanjindâ dijâ ekabân kulemguandâ âibap.

²⁷ Nâ tâk namâ a njâi tosanjâgât den mân kulemgum yenâk Roma kamânân sângongua ari mân dâp upap.”

26

Paulonâ Agripa sot Pesto, zekât mâtezikan den sâip.

(Apo 9:3-19; 22:6-16)

¹ Agripanâ Paulo itâ sâm dukuip, “Gikak topkâ sâna nângânâ.” Sâi Paulonâ biknâ pamnâ den itâ sâm dâzângoip, ² “Yuda a zinjâ denân nâbanse, zorat torennâ a kutâ Agripa mâtegan sâbatkât umnâ âlip uap. ³ Gânâ Yuda a nenngât orot mâmeninâ sot kut nâi nâi upmen, zo topnâ nângâm nanngat. Nângânina den sinji kârep patâ sa mân âkon upan.

⁴ Nâ katepnan gâbâ Yerusalem kamânân bukurâpnâ osetzijan ândia orot mâmenâ zo ek nângâwe.

⁵ Zen nâgât topnâ ek nanngâwenâ mân se. Nâ Parisaio a zengât oserân ândim lâmbarâwan. Sâkurâpnij zengât gurumin den zo lum ândim kâtigewan.

⁶ Nâ tâk namin zeman, zo nâigât bunâ. Anutuñâ âse sâkurâpnijâ zengât den nâi sâm kâtigeip. Den zo itâ. Nen ândim momnâ zaatnat.

⁷ Den zo bonnâ upapkât Isirae a kâmut kiin zagât, zen nâtik sirâm sâm ândime. Nâ den zorat op nângâm ândia Yuda a zinjâ denân nâbarâwe. ⁸ Anutuñâ a mumunâ mângizingâmap.

Zen wangât zo nângâne mân orotnâ yatâ uap?

⁹ Nâ mârurnan itâ nângâm ândiwan. Yesu, Nasarete goknâ sot arâpnâ kâsa

otzingâm sa bun upigât nepnâ tuum ândiwan.

¹⁰ Yerusalem kamânân nep zo tuum ândim Yesugât a donbep tâk namin zâmbam ândiwan. Tirik namâ galem a patâ, zinjâ kâmbam sot tâk namin zâmbanbatkât nep diñ sâm nine ândiwan. A zângonatkat den sâne den zo tângum sâmarâwan. ¹¹ Yuda a zengât mâpâmâpâse namâ dâp a ambân Yesugât kutnâ sâm bâlijan kwapigât zângom sâknam zingâm gâwan. Oi nâ um kâlak otzingâm hân nâin nâin âi zângom sâknam zingâm gâwan.

¹² Yatâ ua tirik namâ galem a patâ zinjâ nep zo nine Damasiko kamânân âiwan.

¹³ Mâtâbân aria mirâ bâknan oi sumbemân gâbâ kârâp âsaknâ âsagem gem nâ sot bukurâpnâ âsageningip. O a kutânâ, mirâsin zerâmap, zo tobat nâi. Zi âsaknâ patâ, mirâsin zo walip.

¹⁴ Yatâ muyagei nen hânân gei zeindâ Yuda denân den nâi itâ nângâwan, ‘O Saulo, Saulo, gâ wangât nom ândiat? A nâinâ wâunâ dumunân pam diim âibam oi hârânsâm tâpap zo ko sâknam nângâbap. Zo yatâ sâknam nângâm ândiat.’ ¹⁵ Oi nâñâ itâ sâwan, ‘Kembu, gâ nâi?’ Sa itâ dâtnogip, ‘Nom ândimat. Nâ Yesu. ¹⁶ Gâ zaat kinan. Nâ kore anâ gâsum sâlâpgobam muyagegigan. Kut nâi nâi eksat sot kut nâi nâi gâtâm tirâp gobat, zorat

sinji a ambân dâzângom ândiban. ¹⁷ Nâ Yuda a zengât bitziñan sot hân ñâi a zengât bitziñan gâbâ mâkâgim ândibat. ¹⁸ Nâ sângongoga zengâren âi sinji âlipñangât nep tuuna umziñ âburibap. Zen ñâtâtik ek birâm âsakñan bagibi. Sataññâ zaaziñgi ândie, zo birânangâm Anutugât a upi. Oi tosaziñ gulipkoi nângâm pâlâtâñ kwatniwe, zengât kâmurân bagim sumbengât sinji upi.’ Zâk yatâ sâm dâtnogip.

¹⁹ A kutânâ Agripa, nâ sumbemân gâbâ den nângâwan, zo lum ândiwan. ²⁰ Zo ko kândom Damasiko kamânân dâzângowan. Oi kamân zo birâm Yerusalem kamânân âim dâzângowan. Zobâ Yudaia kamânñâ kamânñâ âi dâzângowan. Oi hân ñâin gokñâ, zengâren âi nep tuuga umziñ melânâ Anutu sot pâlâtâñ op târârak ândibigât dâzângowan. ²¹ Yatâ op ândiwan, zorat Yuda a zinjâ tirik namin gâsunim mumbatkât nowe. ²² Oi Anutu zâk betnan mei sinji âlip sâwanñâ sâm ândiman. Oi a zâizâiñâ sot giginâ zo dâp kânok dâzângom ândiman. Mârumñan Mose sot Propete zinjâ bet a ñâi muyagibapkât kânñan sâwe, zorik sâm ândian. ²³ Den zo itâ. Kristo zâk sâknam nângâm mumbapkât sâsânâ. Oi mumuñâ zengâren gâbâ kândom op zaatñâ zâkkât den zo Yuda sot hân ñâin gok,

zengât âsakñâ upap. Oi nâ den zo sâman.”

²⁴ Paulonâ yatâ dâzângom tâi Pestonâ den kambânâ sâip, “Paulo, umgâ gulip oi den lañ sat? Ekap donjep sâlâpkum ândina umgâ gulip oip.” ²⁵ Sâi Paulonâ itâ sâm dukuip, “A kutâ âlipñânâ, nâ umnâ mân gulip oi san. Nâ den san, zo bonñâ sot târârakñâ. ²⁶ Den san, zorat topñâ a kutanâ âlip nângap. Oi zâkkâren aksik dukum nângan. Kut ñâi ñâi zo tik mân muyageip, zorat a kutâ mân kwaksap. ²⁷ A kutâ Agripâ, gâ Propete zengât den nângâna bon uap? Gâ nângâm kwâtâtiat. Zo nângan.”

²⁸ Yatâ sâi Agripanâ Paulo itâ sâm dukuip, “Gâ sâna mân kârep oi Kristo a opam.”

²⁹ Sâi Paulonâ itâ sâip, “Gâ sot a nâmbutñâ zi tap den zi sa nânge, zen Kembuñâ betziñan mei nâ yatâ upigât san. Ka nâ tâk namin saanine ândian, zorat mân san. Den sinji âlipkât op san.”

³⁰ Yatâ sâi a kutânâ Agripa sot Pesto sot Beanike sot a nâmbutñâ, zen zaat namin gâbâ gem âiwe. ³¹ Âi kinñâ âragum sâwe, “A zi kâmbam mo tâk namâgât sinji mân oip.”

³² Sâne Agripanâ Pesto itâ dukuip, “A zi zâk Roma a kutâ patâ Sisanâ diñâ kwâkâbapkât mân sâip sâi ko gâ olañna âi yen ândibap.”

27

Paulo diim Roma kamânân âinam wanğâyân zâiwe.

¹ Italia hânân âinatkat sâne Roma kâwali a sâtñâ kutñâ Yulio, zâknâ Paulo sot tâk namâ a nâmbutñâ diizingi wanğâyân zâiwe. (Luka nâ zen sot âiwen.) ² Wanğâ zo Adramitenjai kamânân gâbâ gâip. Zo Asia hân murukñan kamân tap arip, zoren âibapkât sâsâñ. Wanğâ zoren zâim Makedonia a ñâi kutñâ Aristako, Tesalonike kamânân gok, zâk sot âiwen. ³ Mirâ hanşâi Sidonj kamânân takâm Yulionj Paulo buku okñanğâm nânğânğanği kamânân âimñâ bukurâpñoot nalem niwen. ⁴ Oi zobâ arindâ pibânğâ gam mem kâbakñei Kipiro hânân âim hân kândâtñan âiwen. ⁵ Oi Kilikia sot Pampilia zeñğât saru mâtâp âimñâ Mila kamânân, Likia hânân takâwen. ⁶ Zoren wanğâ ñâi tâip. Zo Alesandiria kamânân gâbâ gâip. Zorânğâ Italia hânân âibam oi Kâwali anğâ sâi zoren zâiwen. ⁷ Zâimñâ mulun âim Kirido kamân gootñan takâwen. Oi Pibânğâ mem kâbakñeniñgi kamân zo birâm Keret hânângen âiwen. ⁸ Salimone kamân goot goot âim nep patâ tuum âimñâ Lasea kamân gootñan saru bikñâ ñâi tâip, zoren takâwen. Kutñâ wanğâ tâtat âlip.

Paulogât den nânğâm tâtâlim âiwe.

⁹ Saruyân narâk kêrep arindâ Yuda zeñğât kendon narâknâ âki pibâ narâknâ mâte oip. Zorat Paulonğâ girem den dâzânğom sâip. ¹⁰ “Bukurâp, zi dum âinatkat nânğâ âlip âinatkat dâp mân uap. Nen âinarân irâ sikumâk bunğâ, nen ârândân wanğâ bâliñ oi sâruyân tâmbetagogemğât umnâ gwârâ uap.” ¹¹ Yatâ sâi kâwali a sâtñâ Yulionğâ Paulogât den birâm wanğâ mariñâ sot galem a, zekât dinzik lugip. Oi saru bikñâ zoren map pibâ gâi wanğânğâ tâpapkât dâp mân oip. ¹² A donjbepñâ zorat Keret hânân saru bikñâ ñâi kutñâ Poinike, zoren âi tâindâ pibâ narâk âki âinatkat sâwe. Saru bikñâ zoren pibâ patâ mân komap.

Saruyân geinam urâwe.

¹³ Oi pibâ bâbâlanğ mirâ toren gâbâ gâi umziñğ âlip oi kela sâmbune kopgâi Keret hân nanğâm âiwen. ¹⁴⁻¹⁵ Âim tâindâ pibâ patâ yuaranğâ ga mem kâbakñei hân zo birâm mâtâp tâpkoi osim birâwen. ¹⁶ Yatâ opñâ hân ñâi kutñâ Kaunda, zorat nanğâmñan ârindâ bamin zo saruyân geibam oip. ¹⁷ Oi nep patâ tuum sâmbuindâ kopgâip. Oi wanğâ âbânğubapkât tâk donjbep kâpim saawen. Oi saruyân kât ñâi kirip, kutñâ Sirita, zoren âibemğât pibâgât isen diigindâ gei pibânğâ kom kâbakñei mâtâp gulip âiwen. ¹⁸ Pibâ imbanğâ kom zeipkât hanşâi

sikum mem pane saruyân giarip. ¹⁹ Sirâm karâmbujan wangâgât kut nâi nâi mem pane saruyân giarip. ²⁰ Sirâm nâmbutjan pibâ donbepnâ koi mirâsinj sot sângelak mân muyagei eknâ umniņ kenġât oi tâmbetagonamen sâm nânġâwen.

Paulonâ um âlip kwatziņġip.

²¹ Oi a zen nalem birâm narâk kêrep yen ândine Paulonâ osetziņan kin itâ sâm dâzânġoip, “Bukurâp, zen nâgât den nânġâwe sâi ko Keret hânân ândibem. Oi sikum kut nâi nâi tâmbetkuwen, zo mân muyagebap. ²² Zen mân kenġât utnek. Anâ mân buņ utnat. Wangâ ko tâmbetagobap. ²³ Nâtigân Marinâ kutnâ konsâm mâpâseman, Anutu, zâknâ sumbem kore anâ sângongui gem ga nâgâren muyagem itâ sâm dâtnogap, ²⁴ ‘Paulo, gâ kenġât mân ot. Gâ Roma a kutâ patâgât mâtenjan takâ kinban. Oi itâ nânġâ. Anutuņâ gâ galem otgigi gâ sot a wangâyân te, zo mân tâmbetagobi.’ ²⁵ Zorat bukurâp, zen umziņ âlip oik. Nâ Anutugât um zagât mân opman. Nâ itâ nânġan, ‘Den dâtnogap, zo bon upap.’ ²⁶ Wangânâ hân nânin ai komnâ âbânġubap.” ²⁷ Adria saruyân lanġ gulip ândim tâindâ ma sirâm kiin kimembut oi nâtik tânâmjan wangâ galem a ziņâ hân gootjan gen sâm nânġâwe. ²⁸ Yatâ nânġâmņâ tâk dâp

pane saruyân giari kêrepnâ a kânok yatâ oip. Oi mâik nâi âim du pane giari kêrepnâ kiin bâtnâmbut yatâ oip. ²⁹ Oi kât kwâknjan zâibap sâm kenġât op wangâ tipjan kela patâ kimembut saam pane giari mirâ hanġâbapkât mambât tarâwe. ³⁰ Tapnâ wangâ galem a zen kenġât op wangâ birâm âinam bamin mem pane saruyân giari den sarâ itâ sâwe, “Nen wangâ sângânjan kela yâmbât saanamen.” ³¹ Yatâ utnam utne Paulonâ kâwali a sâtnâ sot arâpnâ itâ sâm dâzânġoip, “Wangâ galem a zen âine nen saruyân geim nanġânat.” ³² Dâzânġoi kâwali a zen bamingât tâknâ mânânġâtne saruyân giari birâwe.

³³ Mirâ hanġâbapkât mambât tapnâ Paulonâ a aksik nalem ninatkât itâ sâm dâtnânġoip, “Zen umziņ kenġât oi nalem mân nem ândine sirâm kiin kimembut âkap. ³⁴ Gât ko nalem nimbigât sa mân kwâkâbi. Nalem nem ko kêrâknjan zâi ândibi. Sâkziņ mân tâmbetagobi. Zen hâlâuyâk op ândibi.” ³⁵ Yatâ sâi egindâ nalem nâi memnâ Anutugâren sâiwap sâm namuņ neip. ³⁶ Nei eknâ umniņ bâbâlan oi nen aksik nalem niwen. ³⁷ A wangâyân tarâwen ko tenġâniņ 276 yatâ zorân tarâwen. ³⁸ Nen nalem nem âkon opnâ wangâ kâligen gâbâ nalem mem pâindâ saruyân giari wangâ bâbâlan op kopġâip

Wanġanġa saru sâtnjan âbânġoip.

³⁹ Mirâ hanjsâi hân nġi eknġa kwagâwen. Waninġ gien sâwen. Oi saru biknġa nġi kâtnġa buġ eknġa zorat sâtnjan zâinat sâm urâwen. ⁴⁰ Galem a zinġa kelagât tâknġa mânânġgâtne saruyân giari tâk olanġa pibâgât isen nġi saane zarip. ⁴¹ Wanġa âimnġa hân muruknjan zâim wanġagât sâġġânġandâ hânân sum kâtigei saruġa wanġa tipnjan kom namunġip. ⁴² Wanġa âbânġoi kâwali a zinġa tâk nâma a zen âibegât zânġonam sâwe. ⁴³ Patâzinġandâ Paulogât op kwâkâzinġip. Oi sâi nâmbutnġandâ saru lâbânġum âiwe. ⁴⁴ Ka nâmbutnġa omboġ sot nak sâmbanġa kwâknjan âiwe. Zo yatâ opnġa nen aksik saru sâtnjan takâm zâiwen.

28

A aksik Melite hânân zâiwe.

¹ Nen hâlâuyâk sagân zâimnġa tâunan zo kutnġa Melite sâne nânġawen. ² Hân mâirâp zinġa buku otninġâm map patenġ op zeî kârâp sândum une sei nânġawen. ³ Paulonġa kârâp tâmbânġoot zo mem pâi sei kârâp zorat umnjan gâbâ mulum kâtik kopgam Paulo sâlâpnjan zim kâtigem kirip. ⁴ Oi kamân mâirâp zen zo eknġa âragum sâwe, “A zi kâmbam a. Saruyân mân buġ op kopgap, zorat hâuġa muyaġenġanġap.”

⁵ Paulonġa ko mulum zo kwititapkoi kârâbân geim Paulo mân tâmbetkoip. ⁶ Yatâ oi hân mâirâp zen biknġa lâmbatpap mo kek mumbap sâm mambât ek tarâwe. Narâk kârep ek tatne buġ oi itâ nânġawe, “A zi ko bem lopio.”

Paulonġa a sisi mâsekzinġoot kubikzinġip.

⁷ Kamân ândiwen, zorat nanġâmġan a kutâzinġ tâip, kutnġa Popilio. Zâkkât mirâ kamân zo zeip. Oi a zorân on galem otninġi zâkkât mirin sirâm karâmbut ândiwen. ⁸ Zoren ândeindâ Popilio ibânġa mâsek op sâk kârâp taki umân bâba oip. Oi Paulonġa nânġâm mirin zâim biknġa kâuknjan pam ninâu sâm kubiknjanġip. ⁹ Yatâ oi hân zorat mâirâp zen a ambân mâsekzinġoot zen sinġi nânġâm ganetâ kubikzinġâmâip. ¹⁰ Oi zorat hâuġa a zen umâlip op galem otninġâne ânam oindâ mâtâpkât kut nġi nġi betninjan miwe.

Paulonġa wanġa nġin zâim Roma kamânân arip.

¹¹ Hân zoren ândeindâ kâin karâmbut âki wanġa nġin zâiwen. Wanġa zo Alesandiria kamânân gok. Sâġġânġan lopio booboo zagât sobine kirâwet. Nen ândiwen, zoren wanġa zoren tâi map pibâ narâk âki zâiwen. ¹² Âim Siraku kamânân takâm sirâm karâmbut tarâwen. ¹³ Zo birâm haamġum Regionġ

kamânân takâwen. Sirâm nâin mirâ toren gâbâ pibâ ga kâbakñeniñgi nâtik sirâm zagât âimñâ Puteoli kamânân takâwen. ¹⁴ Zoren takâm wanğâyân gâbâ gem gam Yesugât kâmut muyageziñgâm sirâm nâmburân zagât zen sot ândiwen. Oi zobâ Roma kamânân âiwen. ¹⁵ Yesugât kâmut Roma kamânân ândiwe, zen neñgât sinji nângâm Apio kamânân âine kândiañgâwen. Oi nâmbutñâ mirâ karâmbut, zoren kândiañgâwen. Oi Pauloñâ ziñgitñâ umâlep nângip.

Pauloñâ Yuda a den dâzângoip.

¹⁶ Roma kamânân takâm a sâtnjandâ sâi Paulo tâk namin mân parâwe. Kâwali a nâiñâ Paulo diim âi mirin pam galem oip. A nâmbutñâ ko tâk namin zâmbarâwe.

¹⁷ Zoren ândei sirâm karâmbut âki Pauloñâ sâi Yuda a sâtnjâ zen gane itâ sâm dâzângoip, “Bukurâpnâ, Nâ Yuda a bukurâpniñâ kwerâziñ mân sâwan. Sâkurâpniñ zengât den mân kowan. Oi zen lañ Roma a zengât bitziñan nâbane Yerusalem kamânân tâk namin nâbarâwe. ¹⁸ Roma a ziñâ topnâ sâmñâ nobigât tosanâ kârum birâninam urâwe. ¹⁹ Ka Yuda a zen mân birâniñbigât kâtigine Roma a kutâ patânâ dinnâ sâm kwâkâbapkât sâwan. Nâ Yuda a bukurâpnâ zengât um kâlak mân nângâwan. ²⁰ Oi nâ zorat ziñgitñâ zen sot

den utnatkât sa ge. Isirae a nen momñâ zaatzaat den zo nângâm ândimen. Den zorat tâkñâ saanine ga ândian.”

²¹ Yatâ sâm dâzângoip sâwe, “Ândiren Yuda hân topniñan ândie, zen gâgât den nâi mân kulemgum niñge. Zoren gâbâ a nâi mân gam sâm bâliñ kwatgigi nângâwen. ²² Zorat den mem ândiat, zo gikak sâna nângânatkât sen. Oi mâtâp uñakñâ zorat itâ nângâmen. Hân dâp a ambân, ziñâ sâm bâliñ kwâtziñgâwe.”

²³ Yatâ sâm narâk nâi parâwe. Zo mâte oi Yuda a aksik Paulogât mirin mindune Anutugât um topñan ândiândiñangât den hanğât topkwap dâzângom tâi nâtiksaip. Oi Mosegât gurumin den sot Propete zengât den kulemguwe, zo Yesugâren bonñâ âsageip. Zorat den dâzângoip. ²⁴ Oi a nâmbutñâ zen diñâ nângâwe. Oi nâmbutñandâ diñâ birâwe.

²⁵ Oi den sâm kâsâpagone Pauloñâ itâ sâm dâzângoip. “Tirik Kaapumñâ Propete Yesaia den dukui sâkurâpniñ den itâ sâm dâzângoip,

²⁶ ‘Gâ âi a kâmut zi itâ dâzângonan, “Kindapziñandâ den nângânângân, zo nângâbi. Ka umziñandâ ko mân nângam kwâtâtibi. Sinziñandâ igikñâ, zo ikpi. Ka zorat topñâ zo mân ek

kwâtâtibi. ²⁷ A ambân
kâmut zen zi um kâtik.
Kindapziņ bâpsâsârâ.
Sinziņandâ mân ek
kwâtâtibi. Umziņandâ
mân nângâm kwâtâtibi.
Oi umziņ mân
melârņe ko nâ dap
yatâ kubikziņgâbat.”

²⁸ Zorat nâ dâzâņgua
nâņgânek. Anutuņâ ku-
bikkubik mâtâp muyageip,
zo a hân nâin gok zenġât
siņgi uap. Zen nâņgâm
âkņâlîbi.”

²⁹ Yatâ sâm dâzâņgoi
Yuda zen ziiņak den sâm
mâsikâyaņgâm âiwe.

*Paulo Roma kamânân
kendon patâ zagât ândeip.*

³⁰ Oi Pauloņâ Roma
kamânân mirâ nâi kwâlâm
zoren kendon patâ zagât
ândei a ziņâ zâkkâren âim
ândiwe. ³¹ Âinetâ Anutugât
um topņan ândiândigât
den dâzâņgom Kembu Yesu
Kristo, zâkkât topņâ keņgât
buņ dâzâņgom ândeip.

Zo yatik.

Roma zengât ekap Paulonâ kulemguip.

Paulo nepñangât topñâ.

¹ Paulo nâ, Yesu Kristonâ kore a gâsunim Aposolo sâm nim Anutugât sinji âlip den sa lañ kârâbapkât gâsum sâlâpnogip.

² Den sinji zo muyag-ibapkât Anutunâ sâm kâtigemñâ mârumñan Propete a sâm muyagemzingi Kembangât ekabân kulemguwe.

³ Kulemgune nanñâ Yesugâren âi sugip. Nanñâ Yesu, zâk a kutâ Daw-idiğât kiurâp zengâren gâbâ muyageip.

⁴ Yesu zâk Anutugât nanñâ op um salek sot hâlâlu oi Anutunâ nanñangât topñâ imbanñoot itâ muyageip. Mumunñan gâbâ mângei zaarip. Mângei zaatñâ kembu patâniñâ ândiap.

⁵ Yesu Kristo, zâk kembuniñandâ tânomñâ aposolo nep sâm nigip. Oi hân dâp a sinji âlip dâzângua nângâm lum Kembu Yesugât kâmut upigât nângâm sâip.

⁶ Oi a nâmbutñâ zen ziiñik buñâ. Zen sot ârândâñ Roma a ziñ Yesu Kristogât arâp upigât diizingip. Zorat nep zo zengâren yatâ tuubatkât sâm nigip. Roma kamânân ândie, zen Anutugât sinji op ândibigât sot um târârak ândibigât gâsuzingip.

⁷ Anutu umñandâ gâsuzingi ândie, zengât ekap zi kulemguan.

Ibâniñ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozânğonñ sot um lumbe, zo zengâren zimbap.

Paulonâ Roma kamânân âi Kembangât sinji a zingitpatkât sâip.

⁸ Roma a zen Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândime, zorat sinji hân dâp ari nângâne âlip opmapkât zengât op sâiwap sâman. Yesu Kristonâ tânzânğoipkât sâiwap sa Anutugâren zâimap.

⁹ Nanñangât sinji âlip sâm umnandâ Anutu kore okñangga topñâ nângâmap, zâkkât mâteñan den zi sa nângânek. Nâ ninâu sâman dâp zengât op sâman.

¹⁰⁻¹¹ Nâ zen zingitpatkât otnimap. Zo yatâ zeî ândim gâwan. Narâk zi ko kut ñâi ñâiñâ saanigi tâpman. Anutunâ nâñgi dâp oi mâtâp muyagem nigi zengâren gâbatkât dukuman. Nâ gamñâ tânzângua Kaapumñâ imbanñâ ñâi zingi kâtigem ândibigât sâman.

¹² Nâ itâ sâbâ. Zengâren ga nângâm pâlâtângât bonñâ tirâpagom tânagonat.

¹³ Oi bukurâpnâ, topnâ kârubegât itâ dâzângobâ. Nâ a kâmut nâmbutñâ zengâren opman, zo yatik Roma zengâren gamñâ nep tuum bonñâ muyagibatkât sâman. Oi gabâ sandâ kut ñâi ñâi nâmbutñandâ saanigi tâpman.

¹⁴ Nâñâ saru a sot barâ a, a nângânângâziñoot

sot kwakmak ârândân sinji âlip dâzângobatkât sâm nigip. ¹⁵ Zorat Roma kamânân a zen sinji âlip dâzângobatkât umnandâ bâbâlanj opmap.

Nângâm pâlâtângât op ândiândi mimbi.

¹⁶ Nâ sinji âlipkât nânga anunjoot mân opmap. Wangât, zo Anutugât imbanjânoot, zorat. Sinji âlip zo nângâm Kembangâren nângâm pâlâtân kwapi dâp tânzângom bâlijan gâbâ mâkâzingâbap. Yuda a sot hân nâin gok zen ârândân. ¹⁷ Sinji âlibân Anutugât mâtejan târâraknjâ utnatkât mâtâp ziap. Zâknâ nângâm pâlâtânziñoot zo mâtâp zoren diizingâbap. Oi zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Nângâm pâlâtân kwâkñangâm tosazin buñ urâwe zo, ziñâ ândiândi mimbi.”

A ziñâ Anutu birâm nâtâtigân bagiwe.

¹⁸ A Kembu kândâtkom bâliñ upme, zen bâliñ utne zorânâ den bonjangât mâtâp zo doongumap. Bâliñ mâme a ziñ yatâ upmegât Anutu kukñangât bonjâ sumbemân gâbâ zengâren muyagem zemap. ¹⁹ Anutuñâ hâuñâ zingâmap, zorat topñâ itâ. Anutugât topñâ zo muyap zeï nângâme. Anutu zikñak topñâ muyagem zingâmap. Hân muyageibân gâbâ a zinj Anutugât topñâ itâ ek

nângâm gawe. Anutu zâk anjâ mân igikñâ. ²⁰ Oi zâk imbanjânoot kembu patâ op ândiap. Hân muyagem kut nâi nâi top top muyagem pâip, zorân topñâ muyagei âlip ek nângâme. Zorat a zen Anutu kândâtkomñâ bâliñ utne hâuñâ zinj ko dap op den hâuñâ sâbi?

²¹ A zen Anutu ândiap nângâm, mân ândiap tobat oi hurat mân kwâkñangâwe. Oi mân sâm âlip kwâkñangâwe. Oi zen nângânângâziñan bâliñâ top top muyagem um kâtik utne nâtâtikñâ kâpizângoip. ²² Oi a ziñ nen nângânângâniñoot ândien sâweñâ kwakmak op ândiwe. ²³ Yatâ otziñgi zen Anutu ândiândiñ kâtik, âsakñâ mariñâ, zâk mân hurat kwâkñangâm a sot nii, zuu, mulum, kut nâi nâi buñ orotñâ zorat lopio sobem hurat kwatziñgâwe. Zen yatâ urâwe. Oi narâk ziren zo yatik op ândie.

²⁴ A zen yatâ utne Anutuñâ zingit birâziñgi umñâ sâkkât âkñâle top top nângâm bâliñâ op um sâkziñ mem bâliñ kwap piuriyâunzabân bagiwe. ²⁵ Zen Anutugât topñâ nângâm kândâtokom sarâ mâte okñangâwe. Oi mariziñâ birâm kut nâi nâi muyageip, zo hurat kwâkñangâm kore okñangâwe. Nen ko itâ nângen. Kut nâi nâi muyageziñgip zorat Anutu, zâk sâm âlip kwâkñangâm ândeindâ dâp

upap. Perâkñak.

²⁶ A zen Anutu kândâtkuwegât birâzingi âkñâle bâliñâ muyagezingip. Oi ambân zen Anutuñâ ap ambin ândiândi mâtâp sâip zo birâm ambân torenñâ ândiândi bâliñan bagiwe. ²⁷ Oi a zen yatigâk ap ambin ândiândiñ birâmñâ umziñan âkñâle bâliñangât kârâpñâ sei a torenñâ sot bâliñ top top muyagiwe. Oi bâliñâziñangât hâuñâ um sâkziñ tâmbetagowe.

²⁸ Zen Anutugât topñâ nângâm mân hurat kwâkñangân utne zâkñâ birâzingi umziñ gulip oip. ²⁹⁻³⁰ Oi kut ñâi ñâi bâliñâ top topñâ donbep urâwe. Bâliñâ sot lañ orotñâ, ziññâ umziñan siksâuk oi sikumgât âkñâle, kâmbam, kâsa, sarâ, um kâlak, zo yatâ op ândiwe. A umân pâpan, sarân sâsâ, Anutu kâsa okñangâme, zâizâiñ, sâk mâme, bâliñangât mâtâp muyagime. Ibâ mam zengât den kwâkâme. ³¹ Um nângânângâziñ buñ ândime. Um lâklâk buñ ândime. A lumbeñâ buñâ, buku orot buñâ ândime. ³² Kut ñâi ñâi yatâ opñâ tâmbetagobi. Anutugât den yatâ ziap, zo nângâm tâtâlim lañ upme. Oi zorik buñâ. A nâmbutñâ utnetâ tânzângome. Zen yatâ urâwe. Oi narâk ziren yatik op ândie.

2

Gâtâm âlipñâ sot bâliñâ zorat sângân minat.

¹ Zorat a, gâ dap op topkâ capsuban? A nâmbutñandâ tosa muyagine hâuñangât den sâm gikâ sâm muyagemat. A nângâm bâliñ kwatziñgâmat, zo yatigâk gâ opmat. ² Oi Anutuñâ a yatâ upme, zen hâuñâ ziñgi dâp uap. Zo yatâ nângâmen. ³ A, gâ nâmbutñâ zengât tosa sâm muyagem yatik opmat. Gâ dap nângat? Nâ Anutuñâ hâuñâ mân nibap, yatâ sâm opmat? ⁴ Kembuñâ lumbeñâ patâ otgimñâ hâuñangât den kek mân sâi gâ wangât zorat nângâna yenñâ opmap. Gâ umgâ melâñbangât Anutuñâ lumbeñâ otgimap, zo âkon opmat? ⁵ Gâ umgâ kâtikñâ. Umgâ mân melâñna tosgâ kârâp yatâ kwâkñan kwâkñan pam zari kârâp simbap narâkñan, narâk patin, Anutuñâ sâi simbap. Narâk zoren Anutu kukñangât bonñâ âsagegibap. ⁶ Anutuñâ a orot mâmeniñangât dâp hâuñâ niñgâbap. ⁷ A nâmbutñâ kut ñâi ñâi âlipñâ tuume, zen sumbemân neule âsakñâ sot ândiândi kâtik muyaginam kâtigime. Zen hurat kwatziñgâm ândiândi kâtik ziñgâbap. ⁸ A nâmbutñâ zinnâ op, zâizâiñ opñâ den bonñâ kwâkâm kut ñâi bâliñâ mem ândime, zengâren Anutu kukñangât bonñâ muyageziñgâbap. ⁹ Bâliñ mâme a Yuda a sot hân ñâin gok, zen aksik sâknam yâmbât muyageziñgâbap. Yuda a

kâdom muyagezingâbap. Bet ko hân nâin goknâ muyagezingâbap. Wangât, Yuda zen Kembugât den kâdom nângâwe, zorat. Hân nâin gok zen bet nângâwe. ¹⁰ Târârak ândibi, zen aksik Yuda a sot hân nâin gok zen neule âsaknâ sot lumbenâ muyagezingâbap. Yuda a zen kâdom. Hân nâin gok zen bet. Yuda a sot hân nâin gok zen âlipnâ sot bâlinâ utne hâuñâ dâbâk otzingâbap. ¹¹ Kembunâ hâtubâtu mân otningâbap.

Anutunâ a hân nâin goknâ zengât umzinan gurumin den pâip.

¹² A Mosegât gurumin den mân nângâm bâlin upme, zen aksik gurumin den mân nângâm tâmbetagobi. A gurumin den nângâm ândim bâlin upme, zen aksik Anutunâ gurumin dengât dâp hâuñangât den sâbap. ¹³ A gurumin den kindapnâ yen nângâme, zen Anutunâ zingiri târârak mân upme. Ka a nângâmñâ lum kwâtâttime, zengât târâraknâ sâm zingâbap. ¹⁴ Hân nâin goknâ Mosegât gurumin den mân nângâwe, zen umzinangât gurumin den lum Mosegât gurumin den mân nângâwenâ gurumin denzinoot upme. ¹⁵ Yatâ utnetâ gurumin den umzinan pâip, zorat top muyagemap. Gurumin den umzinan pâip, zorânâ um nângânângâzinâ purikgurik op tosazingâbap den sâm kwâkâzingâmap mo

lumbenâ den âlip sâmap. ¹⁶ Zo narâk patâgât sinji yatâ opmap. Narâk zoren Anutunâ sâi Yesu Kristonâ umniñan kut nâi nâi ziap, zorat topnâ sâm muyagibap. Nâ sinji âlipkât den sâm muyagem yatik sâman. Oi Yesu Kristo, zâk sâman dâp yâtik topzin sâm muyagibap.

Yuda a nâmbutnâ, zin Kembugât den zo sâknjak mem ândiwe.

¹⁷ Gâ gikanğât nâ Yuda a sâm Mosegât a op ândina gurumin denñâ korengâ oi pam zemat. Oi itâ sâm sâk mâme opmat, “Nâ Anutugât târotâroyân ândian. Oi Anutugât den nângâman. ¹⁸ Oi gurumin den kwâkâm niwe, zo nângâm kwâtâtiman.” Gikanğât yatâ nângâm zâizâin opmat. Zi upan, zo mân upan, zo nângâm sâlâpkumat. ¹⁹ Oi gikanğât itâ sâmat, “Nâ sen bap âlipñangât mâtâbân dizingâbat. Oi nâtâtigân ândie, zen âlip âsaknâ zingâbat. ²⁰ Oi kwakmak a zo âlip kubikzingâbat. Oi katep umâlep den sâm kwâkâm zingâbat. Wangât, nâ den kâtik sot den bonñâ zorat topnâ nângâman, zorat.” ²¹ Gâ gikanğât yatâ nângâm ândimatkat den nâi mâsikâgibâ. Gâ a nâmbutnâ kwâkâm zingâmatnâ gikâ umgâ mân kubikmat, zo wangât yatâ opmat? Gâ a nâmbutnâ kâmbu mân upi sâm dâzângomñâ gikâ kâmbu opmat. Kâmbu zo wangât

opmat? ²² Ap ambin mân birâyangâbabot dâzângom gikâ ambingâ yatik birâmat, zo ka. Gâ Yuda a opnâ itâ nângâmat, “Nen lopio gootnân arindâ Anutuñâ niñgiri mân dâp upap.” Yatâ nângâm a nâmbut zen lopio mân hurat kwapigât sâmb dâzângom gikâ lopio namin gâbâ kut nâi nâi kâmbu mema, zo ka. ²³ Gâ Anutugât gurumin den nângâm zâizâiñ opmatnâ den kâtik kona a nâmbutnâ zinjâ geknâ Anutu sâmb bâliñ kwapme, zo ka. ²⁴ Zorat ko Kembangât ekabân zengât den nâi itâ kulemguwe.

“Zen bâliñ utne hân nâin goknâ zen zingitnâ yatik Anutu sâmb bâliñ kwâknangâme.”

Kaapungât tobatnâ umân ze bonnâ sâsân.

²⁵ Gâ sâkkan Anutugât den kâtik lum kwabâ kwatgiwe oi ko den kâtik zo luna bon upap. Den kâtik zo kona kwabâ kwatgiwe, zo yennâ uap. ²⁶ Oi zorat torennâ ziap. A hân nâin gok nâi kwabâ mân kwâknangâwe, zâk den kâtiknâ lugî kwabâ kwâknangâwe, zo yatâ âlip upap. ²⁷ Oi kwabâ mân kwâknangâne ândimnâ den kâtiknâ nep tuubapnâ nepnâ zâkkât topnâ sapsubap. Oi Yuda a den kâtiknâ nângâmñâ mân lume, zengât topzin yatik sapsubap. ²⁸ Nâi zâk kwabâ kwâknangâne gurumin den mân lumap, zâkkât dap dap sânat? Zâk

Yuda a bonnâ? Bunâ. ²⁹ Sâgân den kâtiknâ tobat mem ândiândiñ, zo bonnâ bunâ. A nâi umnandâ bâliñ birâm Kembangât sinji ândimap, zâkkât Yuda a bonnâ sânat. Umân Kaapumñâ nep tuumap, zo bonnâ. A yatâ zorat a zinjâ bunâ, Anutuñâ nângi âlip oi sâmb âlip kwâknangâbap.

3

Bâliñâniñandâ Anutugât den mân mem gei kwâpap.

¹ Yuda a nen hân nâin gok zen sot dâbâk upmen mo? Kwabâ kwatningâwe, zo yennâ? ² Yatâ bunâ. Yuda a, nen Anutuñâ dinjâ niñgip. Nen Anutuñâ sinji den top top dâtnângoi zorat mariñ urâwen. ³ Oi dap yatâ? Yuda a nâmbutnâ zen Anutugât den nângâm kândâtkume, zorat itâ sânat? “Lolotzinandâ Anutuñâ sâi kâtigemap, zo koi gibap?” ⁴ Bun kâtiknâ. Anutu zâk sâi kâtigemap. Ka a nen dinninâ sarâ sot bon bun sâmen. Nengât yatâ sâsân. Zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Kembu, gâ sâmb kubikna a zinj nângâne âlip upap. Gâ sâmb kwâkâna a zen dinjâ mân kwâkâbi.”

⁵ Bâliñ oindâ Anutuñâ târâknangât topnâ sâmb muyagemapkât dap sânat? Itâ sânat? “Top yatâ ziapkât Anutuñâ zobâ hâunâ niñgi mân dâp upap.” Yatâ bunâ. ⁶ Zo agât den. Anutuñâ târâk mariñâ ândiap, zorat

Anutuñâ a bâliñâniñangât hâuñâ niñgi dâp upap. ⁷ Oi den toren ko den sarânandâ Anutugât den bonñâ tângoi kutsiñgiñangât wangât nâ bâliñ mâme a sâmb hâuñâ nibap?" ⁸ Oi wangât itâ mân sâmen? "Nen bâliñ oindâ Anutuñâ bonñâ muyagibap." A nâmbutñâ ziñ neñgât yatâ sâme. Sâmb sâtniñan sâme. Den bâliñâ yatâ zo sâmb mâtâp zo lânme zo, zen ko hâuñâ ziñgi dâp upap.

A aksik gulip urâwe.

⁹ Yuda a nen a nâmbutñâ walâziñgâm tobat ñâi ândien mo? Yatâ buñâ. Yuda a sot hân ñâin gok nen aksik bâliñangât kore upmen. ¹⁰ Zorat Kembugât ekabân den kulem ñâi itâ ziap,

"A zengâren gâbâ ñâi târârakñâ mân ândiap.

¹¹ Nâiñâ itâ mân sâmap, 'Nâ Anutugât topñâ nângâbâ.' ¹² A zen pisuk Kembugât mâtâp birâm bâliñan âiwe. Zengâren gâbâ ñâiñâ âlip mân opmap. ¹³ Gânduziñan gâbâ kuk kalâm âsagem takâmap. Nâmbâlamziñâ puriksâi sarâ den kopgâmap. Lâuziñâ mulum kâtikñâ yatâ. ¹⁴ Lâuziñan

den bâliñâ sot um kâlak den piksâm ziap. ¹⁵ Kâmbangât bâbâlan op âime. ¹⁶ A tâmbetzângom âim tâmbetagome.

¹⁷ Lumbenangât

mâtâp zorat kwakme. ¹⁸ Zen Anutugât kengât mân op ândime."

¹⁹⁻²⁰ Den zo gurumin den ekabân ziap. Oi nen itâ nângâmen. Gurumin den zo a ambân aksik neñgât op sâi umñan ândien. Nen dap op gurumin den lum ândim Anutu mâteñan târârak utnat? Gurumin den, zorân tosaninñ sâmb muyagemap. Zo a aksik neñgât topniñ sâmb muyagei dap op hâuñâ sânat? A aksik neñgât tosaninñ Anutugâren ziap.

Yesuñâ suupniñ meip, zorat nângâm pâlâtân kwâkñangâm tosaninñ buñâ upap.

²¹ Mosegât gurumin denñâ mân tânnângomap. Ka narâk ziren gurumin den yen zei Anutugât mâteñan tosa buñ utnatkât Anutuñâ mâtâp muyageip. Mâtâp zo gurumin den sot Propete zengât ekabân siñgiñâ kânñan sâmb kulemguwe. ²² Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangindâ tosaninñ buñ oi ândiândiñâ mâtâp zo neñgât siñgi uap. Zo a topñâ topñâ neñgât matâp kânok. Mâtâp ñâi mân ziap. ²³ Nen aksik patâ bâliñ urâwengât Anutuñâ niñgiri mân dâp oip. Anutugât âsakñâ neuleñan takânatkât mân uen. ²⁴ Ka Yesu Kristo zâk sângânniñ mem suupniñ meipkât Anutuñâ sângân buñ tânnângom hâlâlu minniñgip. ²⁵ Zâkñâ nanñâ sângongoi gem

gâi a ambân mâteziñan kune moi gilâmñandâ bâliñâniñ sañgorip. Oi zen zâkkâren nâñgâm pâlâtân kwâkñangâm ândibiñâ tosaziñ buñ ândibi. Bâliñâ op gawe, zorat tosaziñ Anutuñâ umâlipñangât pâi zeipkât Yesu mumuñan bagei Anutugât mâteñan tosanin buñ orotñangât mâtâp muyageip. ²⁶ Yesu nâñgâm pâlâtân kwâkñangâm, zen tosaziñ buñ upme. Zorat topñâ narâk ziren muyag-ibapkât Anutuñâ yatâ oip. Anutu, zâk hâlâlu mariñâ ândiap. Oi zorat topñâ zo muyap pâi ziap.

Nâñgâm pâlâtân kwâkñangâm engâ buñ oip.
op tosanin buñ op ândinat.

²⁷ Oi âlip zâizâiñ utnat? Buñâ. Zâizâiñâ zo kândañip. Wangât kândañip? Nen orot mâme âlip op ândim tosa buñ uen? Buñ kâtikñâ. Nen yen nâñgâm pâlâtân kwâkñangâmindâ tosâniñ buñ kwatniñip, zorat. ²⁸ Nen itâ nâñgen. A nen gurumin den luluniñangât buñâ. Nâñgâm pâlâtânngât op tosanin buñ upmen.

²⁹ Zen dap nâñge? Anutu zâk Yuda a neñgât Anutuyâk? Buñâ, Zâk hânñâ hânñâ neñgât Anutu. ³⁰ Zâk Anutuniñ kânok ândiapkât Yuda a sot hân ñâin gokñâ ârândân nâñgâm pâlâtânngât op tosanin buñ minniñgâmap. ³¹ Oi yatâ sâm nâñgâm pâlâtânngât op gurumin den kândañmen?

Buñâ. Gurumin den zo tângumen.

4

Abaram sot Dawidi, zet Anutu nâñgâm pâlâtân kwâkñangitâ tosazik birip.

¹ Gurumin den zorat nâñgâm sâkunniñ Abaram, zâkkât dap sânat? ² Zikñâ orot mâmeñangât op tosanâ buñ oip? Zo yatâ oip sâi Anutugât mâteñan sâkñâ mem zâi pâmbap. ³ Ka Kembugât den ñâi itâ ziap, “Abaramñâ Anutu nâñgâm pâlâtân kwâkñangip, zorat opñâ Anutuñâ zâkkât nâñgi tosanâ

⁴ Zorat itâ sa nâñgânek. Ñâi zâk nep tuum sâñgân mei, zorân yen pindâpindân zo yatâ buñâ. Nepkât sâñgân uap. ⁵ Oi ñâi ko ândiândi târârakñangât nep mân tuumñâ bâliñ mâme zeñgât tosa birâmap, Anutu, zâkkâren nâñgâm pâlâtân kwâpap zo ko Anutuñâ nâñgâm pâlâtânngât op nâñgi tosanâ buñ upap. ⁶ Marumñan a kutâ Dawidi, zâk yatik Anutuñâ a ñâi orot mâme âlip nep mân tuugi tosanâ birâmap, zâk sâm âlip kwâkñangâm itâ kulengoip, ⁷ “Kembuñâ tosaziñ birip sot bâliñâziñ gulipkoip, zen sâtâre upi. ⁸ A ñâi zâk Kembuñâ zâkkât nâñgi tosanâ buñ opmap, zâk sâtâreñoot upap.”

Abaram nângâm pâlâtânjâ zâizâinj zemņangjip.

¹⁸ Abaram zâk a kâmut doņbep zengât ibâ upap. Den zo nângâm itâ mân sâip, “Nâ sombâ op kiunnâ buņ ândiangât dap yatâ kiurâpnâ âsagibi?” Buņâ. Yatâ mân sâip. Kembugât den zorat bonņâ âsagibapkât mambât ândeip. Den itâ sâm dukuipkât, “Kiurâpkâ doņbep patâ yatâ muyagibi.”

¹⁹ Oi zâk kendonņâ 1 handeret oip. Sâkņâ patkip oi Sera zâk kâpin ândim sâkņâ âron oip, zo ekņâ nângâm pâlâtânņangât um zagât mân oip. ²⁰ Anutuņâ sinġi den dukui, zo nâņġi mân bon buņ oip. Nângâm pâlâtânġât kâtigem Anutugât nâņġi zari sâtâre okņangjip. Zâk itâ nângâm ândeip. ²¹ “Anutuņâ kut nâi muyagibapkât sâip, zorat bonņâ âlip muyagibap.” ²² Abaram zâk nângâm pâlâtân zemņangjipkât Anutuņâ nâņġi tosanâ buņ oip.

²³ Anutuņâ nâņġi tosanâ buņ oip, den zo Abaram zikņangârâk mân kulengoip. Neņġât ârândân kulengoip. ²⁴ Kembuniņâ Yesu mumuņan ġâbâ mânġeip, Anutu, zâk nângâm pâlâtân kwâkņangindâ neņġât yatik nâņġi tosanġ buņ utnat. ²⁵ Anutuņâ sâi Yesu kune tosanġangât op moip. Oi tosanġ buņ upapkât mumuņan ġâbâ zaarip.

5

Yesuņâ lumbeņâ muyageipkât mâlġipņangât opņâ Kristo

sâtâre utnat.

¹ Yesu Kristoņâ suupniņ mem moipkât nen nângâm pâlâtânġât op tosanġ buņ urâwengât Yesu Kristoġâren pâlâtân op Anutu sot lumbeņ op ândimen. ² Yesuņak mâtâp mem niņġipkât Anutuņâ tânnânġoi ândien. Oi ġâtâm zâk sot ândeindâ Anutuġât imbaņangât âsakņâ âsagei mem ândinat, zorat nângâm ândim sâtâre upmen.

³ Oi zorik buņâ. Sâknam ândiândiniņangât sâtâre upmen. Oi itâ nângâmen. Sâknamân ândimņâ umniņ mân loribap. ⁴ Oi yatâ ândeindâ Anutuņâ niņġiri âlip upap. Nen nângâm pâlâtân sot ândim Anutuņâ kut nâi nâi neņġât sinġi sâip, zorat nângâm um bâbâlaņ op mambât ândinat.

⁵ Nen zo yatâ ândimņâ bonņâ minat. Anutuņâ Tirik Kaapumņâ umniņan pâip. Kaapum zâk den itâ sâm muyagenġâmap, “Anutugât umņandâ doņbep ġâsuniņġâm tânnânġomap.”

⁶ Mârum nen imbaņâ buņ ândiwengât târârak mân ândiwen. Oi narâkņâ mâte oi Kristo zâk bâliņ mâme a neņġât op moip. ⁷ Nen itâ nângâmen. A târârak nâġġât hâuņâ op mumuņâ, zo a neņġâren mân taap. A âlipņâ nâġġât op mumuņâ, zo ko muyagibap mo dap?

⁸ Nen bâliņ op ândeindâ Anutu nen umņandâ doņbep ġâsuniņġip. Anutuņâ

sângongoi gem hâuniñâ moip. ⁹ Zâk nenğât op moipkât itâ nânğâm kwâtâtimen, “Tosaniñ buñ urâwen. Anutu kukñanğât bonñâ muyamuyagiñ narâkñan Anutuñâ tosaninğânğât hâuñâ mân niñğâbap.”

¹⁰ A nen mârûm Anutu kâsa okñanğâm ândiwen. Oi nârâk zoren nanñandâ nenğât op moip. Oi zorik buñâ. Nenğât op moipkât diiniñgi nen Anutu sot buku urâwen. Oi zorik buñâ. Zâkñâ walâm otñinğâbap. Zâk sot buku op ândeindâ nanñandâ ândim bâliñan bagibemğât tânnânğobap. ¹¹ Oi zorik buñâ. Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkñâ lumbenâ muyagem Anutu sot târokwatniñgi buku buku ândien. Zorat nen Anutu sâm âlip kwâkñanğâmen.

Adamñâ mumuñ muyageip. Yesuñâ ândiândi muyageip.

¹² Zorat itâ nânğânâ. A kânok Adam, zâkkât opñâ bâliñâ hânân muyageip. Oi bâliñanğât op mumuñâ muyageip. Oi a aksik zeñğâren zarip. Wangât, a aksik zen bâliñ urâwe, zorat zeñğâren arip. ¹³ Mârûm Moseğât gurumin den mân muyagei bâliñandâ kândom muyagem zeip. Oi narâk zoren Moseğât gurumin den mân muyageipkât bâliñâ yen zem gâip. Anutuñâ tosaziñ mân sâlâpkoip. ¹⁴ Ka bet gurumin denñâ muyagei a ziñ tosaziñ ek nânğawe.

Adam zâk bâliñ oi mumuñandâ topkwap a ândim gawe, zen a kutâ otziñğâm ândim gâi Mose muyageip. Adamğât tobat mân urâwe, zeñğâren lañ ârip. Adam zâk mumuñanğât kâukñâ oipñâ bet ñâi ândiândigât kâukñâ muyagibapkât sâsân, Yesu, zâkkât dâp oip. Ka topzik ñâi ñâi.

¹⁵ Anutu umâlipñanğât tânzânğozânğon, zorân den ku zorat dâp buñâ. Zorân wâlap. A aksik patânâ Adamğât den kuñanğât opñâ mom nanğawe. Oi Anutugât tânzânğozânğon, zo a kânok Yesu Kristogât tânzânğozânğonanğât op Adamğât den ku walâmñâ a doñbep tânnânğoi. ¹⁶ Kembugâren gâbâ tânzânğozânğon sot toren Adam den kuñanğât bonñâ, zet topzik ñâi ñâi. A kânokkât tosanâ simğât sâm kwâkâkwâkân muyageip.

Ka Kembugâren gâbâ tânzânğozânğonandâ tosa doñbep birâm tosanin buñ muyageip. ¹⁷ A kânok Adam den kuñanğât op mumuñâ muyagemñâ imbanñâ mem a kutâ otziñgip. Ka Kembugâren gâbâ tânzânğozânğonandâ walâm tâtalek oi a doñbep nen tosanin buñ orot, zo mem umniñan mem gimennâ a kânok Yesu Kristo, zâkkât opñâ ândiândiyân a kutâ op ândinat.

¹⁸ Zorat itâ. Mârûm a kânok Adam, zâkñâ bâliñ oi

a aksik simgât sinji urâwen. Oi bet zo yatik a kânoknâ târârak ândei Yesugât sinji a nen donbep tosanij buj oi ândiândi muyagiwen. ¹⁹ Akânok Adam, zâknâ bâlij oi a donbep niñâ bâlij mâme a ambân urâwen. Zo yatik a kânok Kristo, zâk sât lulu ândeipkât a donbep nen Anutugât mâtenjan târârak op kinat. ²⁰ Adamnâ bâlij oi bâlijâ hânân muyageip. Bâlijâ gwâlântensâbapkât sot bâlijangât topnâ muyagibapkât Mosegât gurumin den muyageip. Oi bâlijâ muyagem zari Anutugât sinji tânzângoazângoandâ walâm zarip. ²¹ Den san, zo itâ. Bâlijandâ mumunâ muyageip. Muyagemnâ a ambân a kutâ otzingâm ândim gâip, zo yatik tânzângoazângoandâ a kutâ op tosa buj minningâm ândiândi kâtigân nâmbanbap. Kembuniñâ Yesu Kristo nenngât op moipkât yatâ muyagibap.

6

Yesugât mumunjan târokwatningip.

¹ Bâlijâ hânân muyagei Kembangâren gâbâ tânzângoazângoandâ walâm tâtalek oip, zorat dap sânat? “Anutugât tânzângoazângoandâ lanj kârâbapkât bâlij donbep op ândinat.” ² Yatâ sânat? Kutsinjinâ lanj kârâbapkât yatâ utnat? ³ Yatâ buñâ. Kristo sot muwen. Too sanjonningâwe, narâk

zoren Yesu Kristogâren târokwarâwen. Nen Yesugât mumunjan târokwarâwen. Zo nângâme mo? Zo yatâ oi dap op bâlijan târokwap ândinat? ⁴ Zo yatâ nen too sanjonningâne Kristo sot ârândânj mom hanagowen yatâ uap. Oi Kristogât ibâ, Anutu, zâk imbanjandâ Kristo mumunjan gâbâ mângei zaarip, ândiap. Nen yatik wâgân op ândiândi unaknâ nâi muyageningi ândinat.

⁵ Nen mumunjangât tobat op târokwarâwengât zaatzaatjangât, zo yatik op târokwâtnat. ⁶ Niijangât itâ nângâmen. Um sânginjâ Yesu sot ârândânj poru nagân kuwe. Zo um sâknijan bâlijangât imbanjâ koi gibapkât sot bâlijangât kore mân op ândinatkât. ⁷ Nâi zâk moi bâlijangât tâknâ olanbap. Oi nen yatik Kristogât mumunjan târokwarâwengât bâlijangât tâknâ mân saaningi ândinat.

⁸ Itâ nângâmen. Kristo sot muwenjâ hânân sot sumbemân zâk sot ândinat. ⁹ Kristogât itâ nângâmen. Anutunâ zâk mumunjan gâbâ mem zaaripkât dum zagâtnâ mân mumbap. Mumunandâ Kristogât a kutâ dum zagâtnâ mân upap. ¹⁰ Yesu moip, zâk bâlijâningât op sâp kânok moi âkip. Oi Anutunâ Yesu mumunjan gâbâ mângei zaatnâ Anutugât kutsinji lanj kârâbapkât nep tuum ândiap. ¹¹ Oi zenngât yatik. Ziijangât

nângânetâ bâliņâziņangât zâk sot muwe yatâ uap. Oi Yesu Kristo, zâk sot pâlâtân op zaat Anutugât arâp ândie. Yatâ nângâbi.

Bâliņangât kore mân utnat.

¹² Bâliņandâ sâkziņan a kutâ upâ sâi mân nângâbi. Oi sâkziņandâ âkņâlê bâliņangât aleziņgi zo yatik mân nângâbi. ¹³ Oi um sâkziņâ zo bâliņangât kore opapkât um sâkkât kendon ândibi. Zen mumuņan gâbâ mângiziņgipkât um sâkziņâ Anutugâren pane zimbap. Târârak ândibigât yatâ upi. ¹⁴ Zen Mosegât gurumin dengât mâtâbân mân ândie. Buņâ. Gurumin denņâ mân tânzâņgomap. Yesu Kristogât op Anutugât tânzâņgozâņgoņ mâtâbân ândime. Zorat op ko bâliņandâ a kutâ mân otziņgâbap.

Singi âlipkât nep a op ândinat.

¹⁵ Oi zi dap orot? Anutugât tânzâņgozâņgoņan bageindâ gurumin dengât pâkeņâ siriksâipkât bâliņ utnat? Yatâ buņâ. ¹⁶ Zen itâ nâņge mo? A kutâ um sâkziņâ zâkkâren pam kore okņangâbiņâ, zâkkât kore a op nepņâ tuubi. Bâliņandâ a kutâziņ oi zâkkât kore a op ândim mom tâmbetagobi. Mo Kembu zâk a kutâziņ oi sât luluņ op, zâkkât kore a op ândim âlip upi. ¹⁷ Zen bâliņangât kore op ândiwe, zo âkip. Oi zi singi âlip kwâkâm ziņgâwe dâp umziņ nâņgâmņâ

lume, zorat Anutu sâm âlip kwapi. ¹⁸ Zen bâliņan gâbâ mâkâziņgâm olaņziņgi târârak ândiândiņangât kore a op ândie. ¹⁹ Um nângânangâziņ lotņangât ayân kut nâi ziap, zoren dâpkwap den zi dâzâņguan. Zen mârumņan um sâkziņâ pane âkņâlê bâliņâ sot bâliņâ zorat kore oi laņ ândiwe. Oi narâk ziren um sâkziņ Kembugâren pane ândiândi târârakât kore oi um hâlâlu op ândibi.

²⁰ Zen bâliņangât kore op ândiwe, narâk zoren târârakât kore mân ândiwe. ²¹ Oi narâk zoren wan bonņâ muyagiwe? Kut nâi nâi urâwe, zorat narâk ziren nâņgâne aņunņoot opmap. Oi itâ nâņgâmen. A kut nâi nâi yatâ zo upme, zen zorat sâņgân mem mom tâmbetagobi. ²² Zen ko Kembuņâ bâliņangât dumun olaņi Anutugât kore a op ândie. Oi bonņâ, um hâlâlu mie. Oi bet ândiândi kâtik muyagibi. ²³ Bâliņangât kore upme, zen bâliņangât hâuņâ tâmbetagoagoņ zo mimbi. Ka Anutu um âlipņangât ziņgâziņgân zo ândiândi kâtik. Oi nen Kembuņâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwap ko ândiândi kâtik zo miwen.

7

Kaapumgât mâtâp unakņan ândinat.

¹ Bukurâpnâ, Mosegât gurumin den nâņgâme, zeņgât op san. Zen itâ nâņgâme?

“Gurumin den lulunâ zo mumunjan âkâmap.”² Zorat ambân nâi apnâ wâgân ândei birâbirân, zo mân taap. Gurumin denân den nâi yatâ ziap. Apnâ moi ko ap ambin zekât sâmb zikâzikân, zo âkâbap.³ Ambân nâi, zâk apnâ wâgân ândei birâm nâi sot ândei laj mâman ambân sâbi. Ka ap ambin ândeitâ apnâ moi ko gurumin denjâ saazikip, zo ânângâtpap. Oi ambân zo a nâi mimbap, zo ko laj mâman yatâ mân upap.

⁴ Bukurâp, zengât topzinâ yatigâk ziap. Kristo zâk moip. Oi zen mumunjan târokwap mune gurumin dengât tâknâ ânângârip. Oi mumunjan gâbâ kândom zaarip, zâkkât singi urâwe. Nen Anutu kore oknangâm ândim kwâtâtinatkât yatâ muyageip.⁵ Ândiândi sânginâ ândiwen, narâk zoren gurumin denjâ bâlijanngât âknâlegât kârâp waari sâknijan nep tuugip. Yatâ otningi tâmbetagoagonngât mâtâbân ândiwen.⁶ Zi ko Yesu sot moindâ gurumin sânginangât tâknâ zo ânângârip. Oi gurumin dengât mâtâp sânginâ mân lân, Kaapungât mâtâp unaknâ lân Anutu kore oknangâmen.

Bâlijanndâ kâitnângomap.

⁷ Oi zi dap sânat? Mosegât gurumin den zo bâlijan? Zo bunâ. Gurumin den bunâ sâi ko nâ bâlijanngât

topnâ mân nângâbam. Gurumin denân den nâi itâ sapsun ningâmap, “A nâigât kut nâi nâi laj mimbat sâmb mân ek âknâliban.”

⁸ Bâlijanndâ tâmbetnobam gurumin denân mâtâp itâ muyageip. Umnâ kâitkui a nâmbutnâ zengât kut nâi nâi laj mimbat sâmb ek âknâlem ândiwan. Den kâtik zo mân zeî sâi bâlijan yen zembap.

⁹ Nâ mârumpnan gurumin den mân nângâwan, narâk zoren tosanngât topnâ mân nângâm laj ândia bâlijanndâ mân nogip. Ka bet gurumin den muyagenigi bâlijanndâ umnan laj kâri topnâ itâ nângâwan, “Um mumun yatâ op ândian.”

¹⁰ Gurumin denjâ otnigi ândim zâibatkat sâsân, zorânak mâburei kâmbamnâ oip.¹¹ Bâlijanndâ gurumin denân mâtâp muyagemnâ kâitnogi gurumin denjâ nogi mowan.¹² Oi zo itâ. Gurumin den zo âlipnâ sot tosanâ bunâ. Mâbangum nâi nâi sâwe, zo tosa bun sot târârak âlipnâ.

¹³ Gurumin den âlipjanndâ nogi mowan? Yatâ bunâ. Bâlijanndâ nogip. Bâlijanndâ gurumin denân mâtâp muyagem nogi mowan. Bâlijanngât topnâ muyagibapkât bâlijanndâ nogi mowan. Bâlijanngât nângindâ sumunnâ uap. Nen bâlijanngât topnâ yatâ nângânatkât gurumin denjâ sâi mowan.

Um sâknijan bâlijanndâ

nep tuumap.

14 Nen itâ nângâmen. Gurumin den zo Anutugâren goknâ. Nâ ko hânân goknâ. Bâliņandâ sâņgânnâ mei zâkkât kore op ândian.

15 Orot mâmenañgât nâņga kwakmak opmap. Nâ kut nâi upam, zo birâm mân opman.

Oi kut nâi âkon opman, zo opman. 16 Gurumin denân pâke den ziap, zorat nâņga âlip opmap. Kut nâi âkon opman, zo opnâ gurumin den âlipnâ zorat topnâ muyageman.

17 Yatâ opman, zo ninâ umgât buņâ. Bâliņandâ um sâknan zem kâitnogi opman.

18 Nâ topnâ itâ nâņgan. Sâk sunumnangât umņan âlipņandâ mirâ kamân mân meip. Kut nâi âlipņangât zo sâman. Ka bonņâ mân muyageman.

19 Kut nâi âlipnâ upat sâmņâ mân opman. Nâ kut nâi bâliņâ zo mân upat sâm zorâņak opman.

20 Nâ bâliņâ mân upat sâm zorâņak opman. Zo itâgât. Zo ninak buņâ. Bâliņandâ um sâknan mirâ kamân meipkât yatâ opman.

21 Den san, zo itâ. Nâgâren itâ muyagemap. Kut nâi âlip upâ sa bâliņandâ mâte otnimap. 22 Nâ umnandâ Anutugât den nâņgâm âkņâleman.

23 Oi sâknan ko bâliņandâ ziap, zo um nâņgânâņgânâ den ziap, zâk sot kâsa opmabot. Bâliņandâ um sâknan ziap, zorâņâ kâtigem saanigi zâkkât tâk namâņangât a opman. Bâliņandâ tâmbetnobam

sâknanâk ândimap.

24 Yei, a umbumamburuk. Nâiņâ tânnâņgom um sâknan bâliņangât imbaņâ koi gibap? 25 Anutugât sâtkât Yesu Kristonâ tânnobap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkņangâbat.

8

Kaapumgât den lum mâtâp unjak lânjat.

Nâgâren itâ muyagemap. Nâ ninak um nâņgânâņgânandâ Anutugât gurumin den zo kore okņangâman. Sâknandâ ko bâliņangât kore okņangâman.

1 Ka Yesu Kristo sot pâlâtân op ândimen, neņgâren bâliņangât hâuņâ sâm kwâkâkwâkâņ mân muyag-ibap.

2 Nen Yesu Kristo sot pâlâtân oindâ Kaapumņâ ândiândi muyagem niņgâmap. Kaapum zâkņâ bâliņan sot mumuņan gâbâ mâkâniņgip.

3 Mârum um sâņgiņniņandâ gurumin den zorat imbaņâ mem gei neņgâren kubikkubik nep tuum oseip.

Zorat Anutuņâ itâ op um sâņgiņniņangât imbaņâ koi geip. Nannâ sâņgongoi bâliņ mâme neņgât sâk yatâ opnâ neņgât bâliņangât suup meip.

4 Gurumin den lum târârak ândiândiņ, zorat Kembuņâ nâņgi âlip opmap. Oi um sâņgiņangât mâtâp buņ, Tirik Kaapumgât mâtâp lânmen, nen Kaapumgât imbaņan den siņgi âlip zo

lum ândinatkat Kristonâ um sânginangât imbanâ koi geip.

⁵ A ândiândi sânginangât mâtâp lâhme, zen um nângânângâziñ hângât kut nâi nâi zoren pane zemap. Kaapungât mâtâp lâhme, zen ko um nângânângâziñ Kaapungâren pane zemap. ⁶ Um sânginangât nângâm ândime, zen tâmbetagobi. Ka Kaapungât nângâm ândimen, nen ândiândi sot lumbenâ muyaginat. ⁷ Um sânginâ nângânângâr, zorâr Anutu kâsa oknangâmap. Oi Anutugât gurumin den komap. Zo dap op lubap? ⁸ Oi um sânginâ ândime, Kembunâ zengât orot mâmeziniâ zorat nângi mân dâp opmap.

⁹ Zen ko Anutugât Kaapumñâ umziñan ziap, zo ko mâtâp sânginan bunâ, Kaapum sot ândim mâtâp unaknan urujsâm ândime. Zen Kaapungât mâtâbân ândime. Oi zen Kaapungât a ambân sâsâr. Nâi zâk Kristogât Kaapumñâ zâkkât umñan mân zimbap oi ko Kristogât singi mân upap. ¹⁰ Zen ko mârum umziñandâ bâlinangât mumuñ yatâ op ândiwe. Ka Kristo sot pâlâtân utne um dâpziñâ tosa buñ minzingipkât ândiândi kâtik muyagem ândie. Kristogât Kaapum umziñan ândiap. ¹¹ Zen dap nânge? Tirik Kaapumñâ umziñan tâtât mâme opmap mo bunâ? Tirik Kaapumñâ umziñan tâtât mâme opmap oi ko Anutuñâ Yesu mumuñan

gâbâ mânggeip, zo yatik Kaapumñâ um dâpziñ mumuñan gâbâ mânggizingâm ândiândi zingâm ândibap.

Kaapum sot op Anutugât nan bârarâp utnat.

¹² Bukurâpnâ, Nen um sânginangât kore a mân utnat. Um sânginandâ wan ningâmâpkât hâunâ mâkâm zâkkât mâtâbân âinat? ¹³ Zen um sânginangât mâtâp ândibi zo ko tâmbetagobi. Ka Kaapungât imbanâyân sâkkât den kumbi, zo ko ândim ândiândi âlip ândibi.

¹⁴ Anutugât Kaapumñâ âkom diiningi ândimen, nen Anutugât nan bârarâp ândien. ¹⁵ Anutuñâ Kaapum ningip, zo kore arâp op kenngât utnatkât bunâ. Nen Anutugât nan bârarâp op ândinatkat ningip. Kaapumñâ um bâbâlan kwatningi Anutu itâ sâm konsâm mâpâsimen, “Aboñ.” (Yuda denan Abba sâme. Niiñ denân ko Aboñ sâmen.) Nen umniñandâ itâ nângâm kwâtâtimen, “Nen Anutugât nan bârarâp op ândien.” ¹⁶ Yatâ nângindâ Kaapumñâ umniñan tâtât mâme op den zo yatik sâm muyageningâmap. ¹⁷ Oi itâ nângâmen, “Zâkkât nan bârarâp ândienñâ Anutugât kut nâi nâi galem utnat. Nen Kristo sot ârândân galem utnat. Hânân ziren zâknâ sâknam nângip, zo yatik sâknam kwâknan ândinat oi ko zâk sot âsak âlipñan bagim ândinat.”

A umniņ âlip oi kut nâi nâi yennâ zo yatik âlip upap.

¹⁸ Sumbemân Anutugâren gâbâ kut nâi nâi âsaknâ neulenoot walâwalân muyageniņgâbap. Oi narâk ziren sâknam sot umbâlâ ândien, zo dâpkua mân dâp upap. Sâknam zirat nânġa yennâ yatâ uap. Wangât, sumbemân kut nâi âsaknâ neulenoot donġbep muyaginat, zorat. ¹⁹ Anutuņâ gâsuniņġâm nan bârarâp sâm âsaknâ neuleniņ muyagibapkât a sot kut nâi nâi Anutuņâ muyageniņġip, nen zorat mambât ândien. ²⁰ Kut nâi nâi yennâ hânân ziap, zo gukupitnâ yen zimbapkât sâm ziņġip. Ziinâ umġât buņâ. Anutuņâ yatâ sâi muyageip. Ka zo ziniņ kâtik zimbiġât mân sâm ziņġip. ²¹ Zorat kut nâi nâi yennâ hânân zen mumuņanġât dumun zo olanġ Anutuġât nan bârarâp nen sot târokwap neule âsaknâ mimbi.

²² Nen nânġâmen. Kut nâi nâi zo zen mârumņan gâbâ narâk zo mâte upapkât mambât ândim sâknam nânġâm ândim gawe. ²³ Oi zenâk buņâ, nen ârândân yatik mambât ândim sâknam nânġâm ândimen. Anutuġât nan bârarâp nen um sâkniņ kubiknâ minniņġâbapkât mambât ândimen. Nen sumbemân gâbâ Kaapumņâ niņġip. Kândom Kaapumņâ niņġip. Bet ko kut nâi nâi niņġâbap. ²⁴ Nen Anutuņâ um sâkniņ kubiknâ minniņġâbapkât um bâbâlanġ

op mambât ândinatġât diiniņġip. Bonņâ muyagei sâi zorat mân mambâtpem. ²⁵ Bonņâ muyagiap oi ko dap yatâ zorat mambât ândinat? Bonņâ mân muyagei ikmengât umņâ nânġâm mambât ândimen. ²⁶ Kaapum zâk lolotniņanġât op betniņan memap. Nen yatâ mo yatâġât ninâu sâindâ dâp upap, zo mân nânġâmengât Kaapumņâ betniņan mem, yaak mem, anâ mân sâsânâ, den zo yatâ neņġât op Anutugâren sapsuap. ²⁷ Anutuġât Kaapumņâ neņġâren nep zo yatâ tuubapkât op sâm pindip. Oi Kaapumņâ Anutuġât umņan den ziap, zo nânġâm Anutuņâ tânnânġobapkât den dukuap. Oi Anutu zâk um igiknâ Kaapumġât umņan den ziap, zo nânġâmap.

Anutu zâk neņġâren nep topkwâip, zo tuum ma tuum nânġâbap.

²⁸ Nen itâ nânġâmen. Wan mo wannâ muyageniņġâm, zo Anutuņâ kubigi tânnânġomap. A umniņandâ Anutu gâsum ândimen, neņġâren yatâ otniņġâm. Nen zâknâ diiniņġâbam nânġi zeipkât diiniņġip, neņġâren yatâ otniņġâm. ²⁹ A mârum diiniņġâbam nânġip, nen nanņanġât tobat utnatġât sâip. Oi a donġbepnâ nanņanġât murâp op ândeindâ Yesuņâ âtâniņ upap. Oi nen zâkkât tobat op ândinatġât sâip. ³⁰ Anutuņâ

a kânñan nânghâningip dâp, nen diiningâm tosanij buñ minningip. Tosanij buñ minningip dâp, nen âsakñâ neule zo nen ningip.

Kut ñâi ñâiñâ Anutugât bikñan gâbâ mân mâkâningâbap.

³¹ Den zorat topñâ dap dap ziap? Anutuñâ buku otningâm galem otningâm ândei kâsanijandâ dap op tâmbetnângobap?

³² Anutuñâ nannâ mân anghân kârip. Neñgât op sânngongi gem moip. Zorat dap nanje? Yatâ oipñâ kut ñâi ñâi torenñâ ningâbap mo mân ningâbap? Ningâbap.

³³ Anutuñâ buku otningâm tânnânngoip, zorat a ikâ zorân Anutugât a ambân gâkârâpñâ denân nâmbanbap? Anutu zikñak tosanij buñ minningip, zorat a ikâ zorân nen tosanijangât hâuñâ minatkat sâbap. ³⁴ Yesu Kristonñâ neñgât op moip. Oi moibâk buñâ. Zâk mumuñan gâbâ zaat Anutu âsan bongen zâi tap neñgât op Anutu den dukumap.

³⁵ Kut ñâi ikâ zorân Kristogât bikñan gâbâ mâkâningâbap? Sâknam mo umbâlâ, kâmbam mo pu mo kanpitâ? Kut ñâi yatâ zo dap op Kristogât bikñan gâbâ mâkâningâbap. ³⁶ Kembangât ekabân den ñâi itâ ziap, zorat dâp otningâme. Den zo itâ, “Kembu, gâgât op sirâmñâ sirâmñâ nângome. Râma kom gaame,

zenghât tobat yatâ otningâme.”

³⁷ Oi kut ñâi yatâ zorân mân mem lot kwatningâbap. Buñâ. Yesuñâ umñandâ gâsânângomapkât imbanñâ ningi zâkkâren kâtigem ândim walâmen. ³⁸ Zorat nâ itâ nânghan. Mumuñâ mo ândiândiñâ, sumbem a mo bâliñangât a kâukñâ, narâk ziren ziap mo bet muyagibap, zorân mo kut ñâi ñâi imbanoot, zorân Yesu Kristo zâkkât bikñan gâbâ mânâk mâkâningâbap. ³⁹ Anutu umñandâ gâsuningapkat kut ñâi ubâ gâip mo âmbibâ kopgâipñâ, kut ñâi zorân mo zorân Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât bikñan gâbâ mân mâkâningâbap.

9

Paulo zâk Yuda a bukurâpñâ, zenghât op sâknam nângip.

¹ Nâ Kristogât a op sarâ mân sâm den bonñâ sa nânghânek. Kaapumñâ umnan den ziap, zorat nânghi bon uap. ² Yuda a torerâpnâ zenghât op umbâlâ op sâknam nânghâm ândiman. ³ Yuda a bukurâpnâ, sâk torerâpnâ, zen Kembangât sinji upigât opñâ ninak Kristogât dâmân kâligen gâbâ giginangât nângha âlip bâbâlan opap. ⁴ Zen itâ sâme, “Nen Isirae. Anutuñâ narâpñâ gâsuningip. Oi imbanñâ âsakñâ tirâpnânngoip. Anutuñâ nen sot târotâro op gurumin den sapsun ningip.

Oi mâte okņangânatkât mâtâp tirâpnânngoip. Oi kut ñai niņgâbap, zorat siņgi den kânņan kesap pâroņ den dâtnânngoip. ⁵ Nen Abaram, Isaka sot Yakobo, zengât kiurâpziņâ.” Yuda a bukurâpnâ zen ziiņangât yatâ nânğâm sâme. Oi nen nânğen. A bâliņan gâbâ mâkâniņgâbapkât mârur sâsâņ, Kristo, zâk a sâk mem muyageip. Zo Yuda a zengât kâmurân muyageip. Zorat a sot kut ñai ñai neņgât Kembu, Anutu, zâk sâm âlip kwâkņangindâ ândim zâimâmbap. Zo perâkņak.

Siņgi âlip mem ândie, zen Anutugât arâp bonņâ.

⁶ Isirae a nâmbutņâ Kembugât mâtâp walâm um kâtik ândinetâ zingit nânği Anutugât den zo loreip mân sânat. Isiraegâren gâbâ muyagiwe, zengâren gâbâ nâmbutņâ zengât Isirae a bonņâ mân sâsâņ. ⁷ Oi yatigâk Abaramgât kiurâp torenņâ zen kiurâp bonņâ mân urâwe. Oi zorat Kembugât ekabân den ñai itâ ziap,

“Isakagât kiurâp zeņak Abaramgât siņgi upi.”

⁸ Den zorat topņâ itâ ziap. Sâkņâ Abaramgâren gâbâ muyagiwe, zen aksik patâņâ Anutugât nan bârarâp urâwe? Buņâ. Siņgi den unņan muyagiwe, zeņak Abaramgât kiurâp bonņâ sâsâņ. ⁹ Kembuņâ siņgi den Abaram itâ sâm dukuip,

“Kendon ñai âki âburem ga ambingâ Sera zâkņâ nanņâ mimbap.”

¹⁰ Oi zorik buņâ, Rebekagâren yatik muyageip. Rebekañâ sâkunniņâ Isaka, zâk sot ândim katep zagât kâmbokoip. ¹¹⁻¹² Oi katep zagât mân muyagem âlip mo bâliņâ zo mân oitâ Anutuņâ zekât op mamzikiņâ itâ sâm dukuip,

“Âtânğandâ munņangât kore a op ândibap.”

Zo ko Anutugât den kâtigibapkât nânğâm zikņak mem kâsâpzâkom den zo sâip. ¹³ Katep zagât zet orot mâmezikiņâ ekņâ mân sâip. Kânņan nânğâzikâm yatâ sâip. Zorat den ñai Kembugât ekabân itâ ziap, “Na Yakobogât otnigap. Ka Esau ko âkonnigap.”

Anutu zâk ândiândiniņangât buņâ, um lâklâkņangât op galem otniņgâmap.

¹⁴ Anutuņâ ñai kâsa okņangâm ñai buku okņangip, zorat dap sânat? ¹⁵ “Zo bâliņâ.” Yatâ sânat? Buņ kâtikņâ. Zâkņâ den ñai Mose itâ sâm dukuip,

“A ñai birâņangâbâ sâm âlip birâņangâbat. Ka a ñai tângubâ sâm âlip tângubat. Lumbe okņangâbâ sâm âlip okņangâbat.”

¹⁶ Zorat a umgât mo a orot mâmegât mân sâsâņ. Anutu um lâklâkņangât tânzânğozânğon sânat. ¹⁷ Anutuņâ a kutâ Parao den

dukuip, zo Kembangât ekabân itâ kulenguwe,

“Nâ gâgâren imbanânâ sâmbuyagia kutsinginâ hân dâp âibapkât sâmbkwânângâgiwan.”

¹⁸ Oi zorat Anutugât itâ nângânat, “Zâk a nâi tângubâ sâmbtângubap. A nâi um kâtik oik sâi kâtigibap.”

¹⁹ Nâ yatâ sa itâ sâmbmâsikâriban? “Yatâ op ko Anutu zâk wangât a nengât nângi bâliņ uap. Anutuņâ den nâi sâi anâ kwâkâbapkât dâp buņâ.”

²⁰ Den yatâ zo sânanâ itâ mâsikâgibat, “Gâ wangandâ Anutu den dukuban. Âmanâ dap op âman tuutuun a itâ dukubap, ‘Gâ wangât yatâ zo muyagenigin.’” ²¹ Âman tuutuun a, zâk denġop mem toren a zengât âman tuubap. Oi torenâ mem wâu, bâu zengât tuugi nângindâ bâliņ upap?

²² Oi Anutu zâk âman kukņangât bonņâ zorat sinġi, zo bet kunzit birâbapkât nângi ziap. Âman zo zengâren kâmbam muyagem kukņangât bonņâ sot imbanânâ muyagei a ambân ikpigât tuubap. Nen zorat dap sânat? ²³ Oi âman nâmbutņâ tânzângobapkât sinġi, zen kubikziņgâm sumbemân âsak neuleņan tenġâ kwatziņgâbapkât kânņan nângi ziap. Âman zo zengâren neule âlipņâ gom sâmbziņgâbapkât diiziņgâm ândiap. ²⁴ Yuda

ayâk buņâ. Hân nâin gokņâ ârândânġ âman um lâklâkņangât op zâkkât sinġi utnatkât diiniņgâmap. ²⁵ Zorat Propete Hoseagât ekabân diņâ itâ ziap,

“Kembuņâ itâ sap, ‘A kâmut mariziņ mân orâwan, zen nâgât sinġi sâbat. Oi umnandâ mân gâsâzângowan, zo umnandâ gâsâzângobat. ²⁶ Oi a zengât nâgât arâpnâ buņâ dâzângowan, zengât itâ sâbi, ‘Zen Anutu ândiândiņangât nan bârarâp op ândie.’”

²⁷ Oi Propete Yesaianâ den kâtik sâmb Îsirae a zengât itâ sâip,

“Isiraegât kiurâp zen saruyân sak ziap, zo yatâ donbep muyagibi. Ka zengâren gâbâ bituktânġ Kembangât sinġi upi.”

²⁸ Kembangât itâ nângâmen. Kambu zâk a zengât sâmbkwâkâmņâ kegâk hâuņâ ziņgâm nanġâbap. ²⁹ Zorat Propete Yesaianâ den nâi itâ sâip,

“Sumbem kâwali a zengât Kambu, zâk mân nângâniņġi sâi ko kiurâpniņ buņ upe. Mirâ kamânziņ zo Sodom sot Gomora zengât tobat yatâ upe.”

(Anutuņâ kamân zagât zo zikiri bâliņ oitâ sâi kârâpņâ zikesem nanġip.)

Yuda a ziŋ târâarak utnâ sâm osiwe.

³⁰ Oi zi dap sânat? Zitâ sânat. Hân nâin gokŋâ, ziŋ târâarak mân ândimŋâ tosanin buŋ utnâ sâm tosazin buŋ urâwe. Kembangâren nângâm pâlâtân kwâkŋangâm tosazin buŋ urâwe. ³¹ Yuda a zen ko Mosegât gurumin den lum târâarak utnat sâweŋâ gurumin den zo lum osiwe. ³² Zen târâarak mân urâwe, zo itâgât. Zen nângâm pâlâtânziŋ buŋâ. Zen yen ândim mâmanziŋangât târâarak utnatkât sâwe. Oi mâtâbân kât zeip, zoren kinziŋ luakŋime. ³³ Kembangât ekabân diŋâ zitâ kulemgune ziap,

“Nângâ. Nâ Sion bâkŋan, Yerusalem kamânân zengâren kât nâi paan. Zoren kinziŋ luakŋibi. Oi kât kâtik nâi paan. Zoren a doŋbep patânâ zângobap. Ka nâi zâk nângâm pâlâtân kwatnibapŋâ mân kwakpap.”

10

Anutuŋâ Yuda a tosazin buŋ upigât mâtâp muyagei Yuda a doŋbep ziŋ kândâtkuwe.

¹ Bukurâpnâ, Yuda a bukurâpnâ âlip upigât umnandâ otnigi zengât op Anutugâren ninâu sâman. ² Zen Anutu kore okŋangânam um bâbâlaŋ ândime. Zo ziŋgitmannâ san. Ka zen mâtâp mân ek nângâm upme. ³ Zen Anutugâren gâbâ târâarak orotŋâ mâtâp

ziap, zo kwakmegât ziŋŋak târâarak utnatkât nepŋâ tuume. Anutugât mâteŋan tosa buŋ orotŋangât mâtâp, zo mân ek nângâm Kristo kândâtkuwe. ⁴ Nen ko itâ nângen. Anâ nângâm pâlâtânangât opŋâ tosanin buŋ muyaginatkât Kristonâ gurumin dengât mâtâp dooŋgoip.

⁵ Moseŋâ gurumin denân den nâi itâ kulemgop,

“A zen gurumin den lum nângâm târâarak op ândiândi muyagibi.”

⁶ Nângâm pâlâtânangât tosa buŋ orotŋangât den ko itâ ziap,

“Gâ umgandâ itâ mân sâban, ‘Nâiŋâ sumbemân zâimŋâ Kristo diim gibap?’ ⁷ Mo nâiŋâ âmbi geimŋâ Kristo mumuŋâ zengâren gâbâ diim kopgâbap.’ ⁸ Yatâ buŋâ.”

Kembangât ekabân den nâi itâ ziap,

“Den zo kârebân mân ziap. Lâugan sot nângânânggâgan ziap.”

(Zo nângâm pâlâtânangât den kwâkâm ziŋgâmen, zorat sâsân.) ⁹ Yesu, zâk Kambuŋâ. Den zo lâugan zimbap oi Anutuŋâ Yesu mumuŋan gâbâ mânggeip, zorat umgandâ nângi bon opmap oi ko âlip op sumbengât sinji upan. ¹⁰ Nen itâ nângâmen, “Umŋâ Yesu nângâm pâlâtân kwap tosanin buŋ utnat. Oi lâuniŋandâ Yesu Kembuniŋâ

sâmñâ sumbemgât sinji utnat.”

11 Zorat Kembangât ekabân den ñâi itâ kulemguwe,

“Ñâi zâk Kembu ñângâm pâlâtân kwâkñangâbapñâ kwakmak mân upap.”

12 Âlip nângen. Yuda a sot hân ñâin gok nen kânok uen. Kembu, zâk kânok kembu otningâm ândimap. Kembu zâk hâtubâtu mân otningâm. Oi zâk konsâmen dâp, nen umgât gom sambe zo ningâm. 13 Zorat Kembangât ekabân itâ sâsâr,

“Kembu konsâm ândibi, zen Kembuñâ bâlinjan gâbâ mâkâzingâbap.”

14 Ka a zen ko zâk mân nângâm pâlâtân kwâkñangâmñâ dap yatâ konsâm ândibi? Oi a zen topñâ mân nângâmñâ dap op nângâm pâlâtân kwâkñangâbi? A ñâinñâ Anutugât sinji den mân dâzângoi ko dap topñâ nângâbi? 15 Oi Anutuñâ a mân sângonzângoi dap op âi sinji dâzângobi. Zorat Kembangât ekabân den kulem ñâi itâ ziap,

“Sinji âlip sâsâr a, zengât kinziñ kwamitñâ nângâm ko nângâne âlip upap.”

Anutuñâ Yuda a sâm osizingip.

16 Sinji âlip zo Yuda a nâmbutñandâ nângâm mân luwe. Zorat Propete Yesaianâ itâ sâip,

“Kembu, sinji den sâindâ mân nângâme.”

17 Zorat op itâ nângâbi. Nângâm pâlâtân, zo den sinji sâsârñangât bonñâ. Oi den sinji âragumen, zo Kristogât sinji âlip den.

18 Itâ sâm mâsikâzingan. Zen sinji âlip den zo nângâwe mo buñâ? Zen nângâwe. Den ñâi itâ ziap,

“Kembangât denñâ hân dâp âim nanjip. Oi diñandâ hân muruk toren toren âim nanjip.”

19 Dum mâsikâzingâm san. Isirae a zen dâñ nângâm kwâtâtiwe mo buñâ? Kândom Mosenâ den ñâi itâ kulemgoi nângâwe,

“Kembuñâ itâ sap, ‘A yennâ, hân ñâin gokñâ kâmut ñâi diizinga Isirae zen nângâne bâliñ oi um kâlak otzingâbi. A kwakmak kâmut zo diizinga zen ek kuk upi.’”

20 Bet Propete Yesaianâ kengât buñ den yâmbât itâ sâip,

“Kembuñâ itâ sap, ‘Mân kârunim ândiwenñâ muyaginiwe. Topnâ mân sâm kârûm ândiwe, zen mâte otzingâwan.’”

21 Ka Isirae a zengât Kembuñâ den ñâi itâ sâi kulemguwe,

“Nâ a kâmut zâizâin sot den kukuñ zi, zen hârânsâm narâk kêrep ândinetâ nâgâren gabigât kwâbâlap tuum ândiwan.”

11

Isirae a nâmbutjandâ um kâtik utnetâ Anutuñâ nâmbutjik gâsuzingip.

¹ Oi zi den nâi mâsikâzingan. Anutuñâ Isirae arâpnâ birâzingip? Bunâ. Yatâ mân oip. Nâ Isirae a, Abaramgât kiun, Benyamingât kâmurân goknâ. ²⁻³ Anutuñâ kânjan nângâningip, nen mân birâningip. Zen Propete Eliagât den singi nâi Kembugât ekabân ziap, zo sâlâpkume mo bunâ? Propete Elia, zâk Isirae a zengât tosazingât den sâm Anutu itâ sâm dukui, “Kembu, zen Propete arâpkâ zângom nanje. Gâgât singi sâm nalempâpannâ zo kom kândañawe. Oi zi nâ ninik ândia nonam se.” ⁴ Propete Elianâ yatâ sâi Anutuñâ den dap mâburem pindip? Zo itâ, “Nâ a 7 tausen yatâ anjân kârâzinga lopio kutnâ Baali, zâkkâren mân âi pindijsawe.”

⁵ Oi narâk zi yatigâk Anutuñâ um lâklâkjangât opnâ Isirae zengâren gâbâ a bituktâ mem sâlâpzângoip arâpnâ op ândie. ⁶ Zen orot mâmezjangât bunâ. Ziknâ um lâklâkjangât op gâsuzingâm tânzângoip. Yatâ mân oi sâi tânzângoizângoizângân bonnâ mân âsagebap.

⁷ Oi dap dap? Isirae a kut nâi zo muyaginat sawe, zo mân muyagiwe. Anutu ziknak nângâm gâsum sâlâpzângoip, zengak kut zo muyagiwe. A nâmbutjâ

umziñ kâtigeip. ⁸ Zorat op Kembugât ekabân itâ kulemgune ziap,

“Anutu zâk umziñ mem gulipkoip. Sinziñ kwâtepkui. Kin-dapziñ mem doongoi. Yatâ otziñgi ândiwenak ândim ge.”

⁹ A kutâ Dawidinâ itâ sâm kulemgoi,

“Zen Kembugât den sâtnak lum sii nalempime, ka umziñandâ Kembu kândâtkume. Zorat op ko zen sii nalempineta kâsaziñ ganetâ parâtâk pambi. Hânân gei zângoip hâuñâ takâzingâbap. ¹⁰ Gâ sinziñ kwâtepkuna kwakpi. Oi kândâtzin mem namuñna kâriñgoiz ândibi.”

Oliwa nagân bâranjâ nâi mem ga târokwâip.

¹¹ Oi den nâi mâsikâzingan. Isirae a zen kârân kinziñ luaknem hânân gei tâmbetagowe? Yatâ bunâ. Zen kubikkubik kândâtkune a hân nâin goknâ zengât singi oip. Oi hân nâin goknâ zen nângâne Isirae a ziñ zingit umbâlâ upi. ¹² Isirae a zen Kembugât den kândâtkune a hân nâin goknâ zen nângâm lum âlip urawe. Yatâ utne Isirae a kâmut zen bet umziñ melâñ Kembu sot pâlâtân utne bonnâ donbep walâwalân muyageziñgâbap.

¹³ Hân nâi goknâ zen den zi dâzângua nângânek. Nâ hân nâin goknâ zengât Aposolo

ândimanjâ nepnâ tuum kwâtâteman. ¹⁴ Oi nâ yatâ op ândim Isirae a torerâpnâ aleziŋga nâmbutjandâ umziŋ melân âlip upi. Hân njâin gok zen siŋgi âlipkât bonjâ muyagine Isirae a nâmbutjâ ziŋ ek nâŋgâm zo yatik minâ sâm umziŋ melânbi. ¹⁵ Anutuŋâ Isirae a birâziŋgi hân njâin gokjâ zen Anutu sot buku ue. Oi bet Anutuŋâ Isirae a dum gâsuziŋgi ko mumuŋan gâbâ zaatzaatjâ yatâ upi. ¹⁶ Kândom Kembugât siŋgi pâpanjâ oi ko du ombenjan âsagine zo yatik zâkkât siŋgiyak pâpanjâ. Oi nak topjandâ hâlâlu zei nak bâranjâ sot bonjâ zet yatik hâlâlu zimbabot.

¹⁷ Oi Anutuŋâ kamân Oliwa nagân bâranjâ nâmbutjâ mânâŋgât birâm zorat gebâgân ulinjâ barin gâbâ gâ târokwatgigip. Oi Oliwa ândânjâ kelâk toojandâ tângogip. ¹⁸ Gâ bâranjâ sâŋgiŋjâ zengât nâŋgâna gigij oi sâkkâ mân mem zâiban. Yatâ opapkât itâ nâŋgâ. Gânjâ ândânjâ mân tângum nalem pindâmat. Zâkŋâ tângom nalem gimap.

¹⁹ Nâ yatâ dâgoga zorat toren itâ sâban? “Anutuŋâ nâ târokwatnibapkât bâran sâŋgiŋjâ mânâŋgâtziŋgâm birâziŋgip.” ²⁰ Den zo bonjâ. Zo siŋgi âlip birâm ândiwegât mânâŋgât birâziŋgip. Gâ ko nâŋgâm pâlatâŋgâŋgât op zâk zengât kinkin gebâgân kinzat. Zorat gâ sâkkâ

mân mem zâim diim gem ândiban. ²¹ Anutuŋâ Oliwa bâranjâ sâŋgiŋjâ zâizâinjâ, zo mânâŋgât birip. Oi zo yatik gâ zâizâinj op ândina mânâŋgât birâgibap. ²² Zorat gâ Anutu um lâklâkŋangât op tângogip sot um kâtik urâwe, zen hâuŋjâ ziŋgip. Zorat mân nelâmgobap. Um kârâpŋangât bonjâ, zo siŋgi âlip kândâtkuwe, zengâren muyagemap. Oi um lâklâkŋangât bonjâ gâgâren muyagiap. Oi gâ zâk sot pâlatânj op ândina bonjâ âlip zengibap. Yatâ mân upan zo ko mânâŋgâtjâ birâgibap. ²³ Oi bâranjâ sâŋgiŋjâ zen um kâtikziŋjâ birâne Anutuŋâ dum zagâtjâ târokwatziŋgâbâ sâm âlip upap. ²⁴ Oi barin gâbâ Oliwa nak bâranjâ kamâŋgât Oliwa nagân târokwâkwatjâ, zo mân orotjâ. Ka Kembuŋâ barin gâbâ Oliwa bâranjâ mingimjâ kamâŋgât Oliwa nagân târokwatgigip. Kamân Oliwa zikjâ bâranjâ mânâŋgârip, zo târokwatziŋgâbâ sâm mân kwakpap. Zo kegâk târokwatziŋgâbap.

Anutuŋâ a topjâ topjâ tânzâŋgobapkât nâŋgâmap.

²⁵ Bukurâpnâ, zen kwakjâ ziŋjâ nâŋgânâŋgâyân siŋgi âlibân bagim nâŋgâm gulipkubegât den tikjâ zi sapsum ziŋgâbâ. Isirae a nâmbutjâ zen um kâtik op ândine hân njâin gokjâ zen siŋgi âlipkât bagine tenjâziŋ

mârumņan sâip, zo dâpņan op nanġâbap. ²⁶ Bagine Isirae a kâmut bagim âlip op nanġâbi. Kembuġât ekabân diņâ itâ kulemgune ziap.

“Sioņ bākņan, Yerusalem kamânân gâbâ kubikkubikniņâ muyagem Isiraegât kiurâp zeņġâren bâliņâ ziap, zo gâbarei âibap. ²⁷ Yatâ oi nâ bâliņâziņ saņġonņâ zen sot târotâro upat.”

²⁸ Hân nâin gokņâ, zen sinġi âlibân bâgibigât Yuda a ziņ narâk ziren Anutugât kâsa yatâ op ândie. Ka Anutuņâ Yuda a sâkurâpziņ mem sâlâpžânġoipkât Anutugât umņandâ zeņġâren patâ oi ândie. ²⁹ Anutu zâk buku orotņanġât den sot diizingâziņġanġât sâi den zo mân loribap.

³⁰ Hân nâin gok, zen mârumņan um kâtik op ândiwe. Bet, nârâk zi Isirae a zen um kâtik utne ko hân nâin gokņâ zen Anutuņâ tânzânġuap. ³¹ Zo yatik Yuda a zen um kâtik op ândimņâ birânetâ ko Anutuņâ tânzânġobap. ³² Anutu zâk a aksik patâ bet tânzânġobapkât op nânġâmņâ nânġâziņġi bâliņandâ saaziņġi den ku a op ândie.

Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkņanġânat.

³³ Opoņ, Anutu zâk sinġi âlipkât gom sambe tâtalek zemņanġap. Zâkkât nânġânânġân, zo dap yatâ

nânġâm kwâtâtinat? Zâkņâ walânġâm nânġap. Den sâm kwâkâmap, zorat dap yatâ nânġâm kwâtâtinat? Nep tuutuunġât mâtâp, zo dap yatâ nânġâm nanġânat? ³⁴ Kembuġât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembuġât umņan den ziap, zo a neņġâren gâbâ nâiņâ mân nânġâm kwâtâtimap. Zâkņâ den nâi sâi ko dap op bekņan mem sânat? ³⁵ Nâiņâ Kambuņâ kut nâi pindip, zorat tosaņâ zei ma ko mâkâbap?”

³⁶ Zâkņâ a sot kut nâi nâi aksik patâ muyeniņġip. Zâkņâ imbaņâ niņġi ândimen. Oi zâkkât sinġi op ândimen. Zâk mariniņâ sot kembu patâniņâ ândiap. Zorat Anutu sâm âlip kwâkņanġindâ târokwâi zem zâimâmbap. Zo perâkņak.

12

Um sâkniņâ Anutugâren pâindâ zimbap.

¹ Bukurâpnâ, Anutuņâ umâlipņanġât op tânnânġoipkât kindap pâroņ den dâzânġua nânġânek. Mârumņan sii nalem mo zuu bâu Kembuġât sinġi sâm om pâmarâwe, zo yatik zen um sâkziņ Anutugâren panetâ zei eġi âlip nâi upap. Yatâ utnetâ dâp upap. Zen yatâ op Anutu kore bonņâ okņanġâm ândibi. ² Oi ândi mâmanziņandâ um kâtik zeņġât tobat yatâ mân upap.

Zen um nângânângâziņ Anu-
tugâren pane zeī kubikziņgi
tobat nâi upi. Zen yatâ utne
Anutu diņanġât dâp mâtâp
âlipņâ sot târârakņâ zo ek
nângâbi.

*Nep sâm niņgip, zo yatik
tuum ândinat.*

³ Kembuņâ tânnogipkât nâ
den sa zen aksik nângânek.
Gâ Kembugât siņgi ândiat.
Ka gâ gikaņġât nângâna
zâizâiņ mân upap. Anutuņâ
nepkât imbaņâ gigip, zo-
rarâk nângâm tuum ândiban.
⁴ Itâ nângâmen. Sâk bonniņâ
kânok. Ka kore orotņâ
doņbepņâ nep top topņâ tu-
ume. ⁵ Oi torenņâ Kristogât
kâmurân yatigâk târokwâindâ
bonniņâ kânok uap. Kristo
zâk kâukniņâ uap. Oi nen
kiņ bik op ândim tânagomen.
⁶ Siņgi âlipkât imbaņâ top
topņâ niņgip, zo tânnângom
niņgip dâp zem ariap. Oi
zo wâratkum nepņâ tuunat.
Zorat a nâi, zâk Kembugât
den sâm muyagibapkât
imbaņâ zemņângap oi ko
nângâm pâlâtâņâ tâkņanġap
dâp Kembugât den sâbap.
⁷ Nâi zâk kore orotņanġât
nep tuubapkât imbaņâ
zemņângap oi ko nep zo
tuum ândibap. Oi nâi zâk
den kwâkâm ziņgâ nep tu-
ubapkât imbaņâ zemņângap
oi ko zo yatik tuubap. ⁸ Um
bâbâlaņ kwatziņġâziņġanġ
den sâmap, zâk zorat
imbaņâ zemņanġâbabân
sâbap. Nâi zâk kât sikum
ziņġâziņġanġât imbaņâ
zemņângap, zâk umņâ diim

gem umâlip op tuubap.
Nâi zâk a sâtņâ ândibapkât
sâm pindâpindâņ, zâk zo
kâtigem tuum ândibap.
Nâi zâk tânzângobapkât
imbaņâ zemņângap, zâk
umbâbâlaņâk upap.

Lumbeņanġât den.

⁹ Buku orot zo sâkņandik
mân upi. Umņâ gâsâyagom
upi. Orot mâme bâliņâ,
zorat âkon op ândibi. Oi
orot mâme âlipņâ, zorik upi.
¹⁰ Zen buku bonņâ op ândibi.
Oi tânagonam walâgilâ op
kâtigibi. Bukurâpġanġât
nângâna mân gigij upap.
¹¹ Zo um bâbâ lolot buņâ.
Kâtigem ândibi. Kaapungât
op umziņâ zaatpap. Yatâ op
um bâbâlaņ op Kembu kore
okņanġâbi.

¹² Kembuņâ sumbemġât
siņgi kwatziņgip, zorat
sâtâre op ândibi. Sâknam
muyageziņgi zorat sâm âkon
mân upi. Um bâbâlaņ op
âsâbân ninâu sâm ândibi.

¹³ Kembugât kâmurân
gokņâ nâmbutņâ zen kut nâi
nâi kârum ândine betziņan
mimbi. A lombaņâ zengâren
gane kian kubik zâmbanbi.

¹⁴ Kâsaziņ sâm bâliņ
kwatziņġâne zenġoot
mâsop den sâm dâzângobi.
Lâuziņan ġâbâ sâit den buņâ,
mâsop denâk ġibap.

¹⁵ A nâmbutņandâ
sâtâre utne zen yatik
târokwatziņġâm upi. Umbâlâ
op isene zen yatik
târokwatziņġâm isebi.

¹⁶ Umziņ mâpotne kânogâk zei ândibi. Ziņangât nângane zâizâiņ mân upap. Nângânângâziņangât nângâne zâizâiņ mân upap. Oi zen a giginâ buku otziņgâbi.

¹⁷ Nâi zâk kut bâliņ otgigi hâuņâ mân okņangâban. A ziņ mân orotņâ otziņgâne buku otziņgâbi. Zen yatâ op ândim a ziņ zeņgât nângâne âlip nâi upapkât nângâmņik upi, ¹⁸ Zen a pisuk patâ zen sot lumbenâ op ândibigât kâtigibi. A ziņ kâsa otziņgâne lumbenâ den sâm dâzâņgobi.

¹⁹ Bukurâpnâ, a ziņ kut nâi mân orotņâ otziņgâne hâuņâ mân otziņgâbi. Hâu kâu mân upi. Tosa zo Kembugât kukņangât siņgi pane zimbap. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembuņâ itâ sap, ‘Tosa mâkâmâkân, zo nâgât nep. Hâuņâ ziņgâziņgâņ, zo ninak ziņgâbat.’ Kembu zâk yatâ sap.”

²⁰ Zen ko itâ upi. Kâsagâ nalemgât moi nalempindâban. Toogât nâņgi too pindâban. Gâ yatâ otnandâ kârâp kâukņâ kwâkņan pâna simbap yatâ upap. ²¹ Bâliņandâ mân mem gei kwatgibap. Buņâ. Gâ âlip op bâliņâ mem gei kwâpan.

13

Hân a kutâ, zeņgât den.

¹ A aksik patâ, zen hân a kutâ sot a sâtņâ zeņgât den lum ândibi. A kutâ

nep, zo Anutugâren gokņâ. Hân a kuta sot a sâtņâ zen Anutugât sât kât ândie.

² Zorat nâi zâk a kutâ zeņgât den birâm Anutugât den yatik birâbap. Oi den birâbi, zen yatik hâuņâ mimbi.

³ Orot mâmezziņ âlipņâ zen a kutâ zeņgât keņgât mân upme. Bâliņâ upme, zen ko a kutâ zeņgât keņgât upme. Zorat gâ keņgât buņ ândibâ sâm ândi mâmangâ kubikņâ âlipņâ op ândiban. Gâ yatâ otna a kutâ gâgât nângâgigi âlip upap. ⁴ Hân a kutâ, zen Anutugât kore a. Ziņâ gâlem otginetâ âlip ândibangât sâm ziņgip. Zen kâmbam hâuņâ laņ mân gâ gobi. A kutâ zen Anutugât kore a. Bâliņ mâme zeņgâren nep tuum hâuņâ ziņgâbi.

Zorat gâ bâliņ upan zo ko keņgât upan. ⁵ A kutâ zeņgât dinziņâ lum kwâtâtibi. Zo Anutu zâkkât keņgârâk buņâ. A kutâ dinziņ luluņangât nângindâ mâtâp âlip nâi opmap. Zorat op ko mâtâp zo lâņ ândinat. ⁶ Anutuņâ galem a sot a kutâ nep sâm ziņgip, zen nep zo tumegât op kât zeņgâren pame. ⁷ Zen kut nâi nâi sâsâņ dâp otziņgâbi. Kât sikumgât sâsâņ, zo kât ziņgâbi. Kore otziņgâbigât sâsâņ, zen kore otziņgâbi. Hurat kwatziņgâbigât sâsâņ, zen hurat kwatziņgâbi. Dinziņ lubigât sâsâņ, zen dinziņâ lubi.

Kembugât den lum buku op tânagonat.

⁸ Kut n̄ai yenṅangât tosa mâkâne âkâbap. Buku oraṅgâm ândibigât sâm ziṅgip, zorat buku orot zo mân birâne geibap. N̄ai zâk a toren buku otziṅgâm ândimap, zâk gurumin den lum ândimap sâsâṅ.
⁹ Gurumin denân den itâ ziap, “Ap ambîn zet mân birâyaṅgâm âbânaṅgâbabot. Gâ kâmbam mân kumban. Gâ kâmbu mân upan. A n̄aiṅgât kut n̄ai laṅ mân mimban.” Zo sot den kâtik nâmbutṅâ mâpotṅâ kâukṅâ itâ sâsâṅ, “Gikaṅgât otgimap, zo yatik a torenṅâ zeṅgât otgibap.”
¹⁰ Buku op ândibapṅâ a n̄ai bâliṅâ mân oṅaṅgâbap. Zorat n̄ai zâk buku otziṅgâm ândibapṅâ gurumin den lum naṅgâbap sâsâṅ.

Nen târâragâk ândinat.

¹¹ Zen narâk zirat topṅâ n̄aṅgâm ândie. Umanân gâbâ zaatpigât narâk mâte uap. Mârum siṅgi âlip topkwap n̄aṅgâwen, narâk zoren sumbemân zâinatkkât narâk kêrep zeip. Zi ko narâk p̄aṅkânok uap.
¹² Mârum haṅsâbâmap, zorat ṅâtâtikkât orot mâme bâliṅâ zo birâm âsakṅaṅgât hâmbâ âmbum kâsaniṅ Sataṅ, zâkkât kâmut zen sot agom kinat.
¹³ Sirâmgât siṅgi op ṅâtâtikkât orot mâme bâliṅâ zo birâm târârak ândinat. Too kâtik nem umgulip orot sot laṅ ândiândiṅ sot um kâlak sot kuk sârek zo mân upi.
¹⁴ Kembu Yesu Kristo, zâk sot pâlâtâṅ op ândibi. Oi

um sâkziṅan âkṅâle bâliṅâ muyagem bâliṅan diiziṅgâbâ sâi mân n̄aṅgâm kândâtukubi.

14

Siṅgi âlip donbep mo bituk zemniṅgap, nen ârândân Kembugât siṅgi ândinat.

¹ Siṅgi âlibân bâbâ lolot ândime, zen buku otziṅgâbi. Den topṅaṅgât sânetâ zen sot den sârek mân âragum um kânok ândibi.
² A nâmbutṅâ ziṅâ n̄aṅgâ kwâkâ buṅâ nalem top top nime. Oi a nâmbutṅandâ nalem nâmbutṅâ mân nime. Zen zuu bâu sunum mân nime.
³ N̄ai zâk nalem top top nemapṅâ bukunâ nalem toren mân nemap, zâkkât n̄aṅgi gigiṅâ mân upap. Oi n̄ai zâk nalem nâmbutṅâ mân nemapṅâ bukunâ nalem top top nemap, zâkkât n̄aṅgi mân bâliṅ upap. Wangât, zen Anutugât ayâk, zorat.
⁴ Zorat itâ sa n̄aṅgânek. Gâ wangandâ a n̄aiṅgât kore a den dukunandâ dâp upap? Kore a zâk kâtigibap mo loribap, zo patâṅaṅgât mâtenan upap. Oi zâk mân loribap. Patâṅâ Anutu, zâkṅâ tângoi kâtigem kinbap.

⁵ Oi sirâmgât zo yatik a nâmbutṅandâ itâ n̄aṅgâme, “Sirâm kânok, zo Kembugât siṅgi.” Yatâ n̄aṅgâm kendon tapme. A nâmbutṅâ, ziṅ ko sirâmgât itâ sâme, “Sirâm zo tirik buṅâ. Sirâm aksik zen dâbâk.” Zorat nâ itâ sa n̄aṅgânek. Sirâm ṅaiṅâ mo ṅaiṅâ, yatâ mo yatâ

upâ sârn, nângâm kâtigem ândiban. Ka bukugoot den sârek mân âragubabot. ⁶ Nâi zâk sirâm kânokkât nângi zâizâiņ oi kendon tâpmap, zo Kembugât op opmap. Oi a nâi zâk nalem top top nemap, zo Kembugât op nemap. Zâk Anutugâren sâiwap sârnjâ nemap. Oi a nâi zâk nalem toren mân nemap, zâk Kembugât op opmap. Zâk Kembugâren sâiwap sârn dukumap.

⁷ Âlip nângen. Nengâren gâbâ nâiņâ dap yatâ Kembu sot bukurâp, zengât mân nângânângâ op zikņangârâk nângâm ândibap? Oi dap op zikņangârâk nângâm mumbap? Nen Anutugât siņgi op ândimen sot mumen. ⁸ Ândiândi, zo Kembugât op ândimen. Mumu, zo Kembugât op mumen. Zorat ândinat mo munat, zo Kembugât siņgi op utnat. ⁹ Zorat op Kristonjâ mumuņâ sot gwâlâ ârândâņ kembu otniņgâbapkât momņâ mumuņan gâbâ zaarip.

¹⁰ Kristo zâk Kembu patâniņ ândiap. Zorat den nâi mâsikâziņga dâtnonek, "Gâ wangandâ bukugangât den sârn kwâkâban? Mo gâ wangandâ bukugangât nângâna gigin upap?" Nen aksik patâ Kembugât mâtenan kirindâ nengât den sârn kwâkâbap. ¹¹ Kembugât ekabân den nâi itâ kulemgune ziap,

"Kembuņâ itâ sap, 'Nâ ândim kwâtâtemangât a ak-

sik patâ kinnâ topņan gam siminziņ lim kwap pindiņsâni. Oi aksik patâ zen lâuziņandâ sârn âlip kwatnibi.'"

¹² Zorat nen nângen. Nâran nen aksik patâņâ Anutugâren pindiņsârn topniņ sârnatkât sârn niņgip. ¹³ Zorat op ko nen buku zengât den hâuņâ mân sârn kwâkânat. Buņâ. Nen itâ utnat. Nen buku nâmbutņâ umgulip kwatziņgindâ Kembugât mâtâp walâbegât op nângâmņik ândinat. ¹⁴ Nâ Kembu Yesu sot pâlâtâņ op ândimannâ itâ nângâm kwâtâtian. Nalem nâi mo nâi neindâ sumun upap, zo mân ziap. Ka nâi zâk nalem laņ nem sumunkubat sârn laņ nimbap, zâk perâkņak um sumun upap. ¹⁵ Oi itâ nângan. Gâ nalem nâi nena bukugandâ gekņâ nângi mân dâp upap zo ko bukugoot buku mân op ândiban. Buņâ. Gâ yatâ op bukugâ tâmbetkuban yatâ upap. Bukugâ âlip upapkât Kristonjâ zâkkât op moip. Gâ zorat nângâm bukugâ nalemgât op mân tâmbetkuban. ¹⁶ Zen kut nâi orotņangât nângâne âlip oi zo op ândibi. Ka a nâmbutņandâ sârn bâliņ kwatziņgâbegât galem orangâm ândibi.

¹⁷ Anutugât um topņan ândiândiņ, zo dap yatâ? Zo sii nalem nemņik ândiândiņ? Buņâ. Um hâlâlu sot um

lumbenâ sot Tirik Kaa-pungâren gâbâ gâi sâtâre op ândiândiņ, zorânâ bonņâ.
 18 A zen yatâ zo ândim Kristo kore okņanņânetâ Anutuņâ ziņgiri âlip upap. Oi a ziņâ zengât nânğâne dâp upap. 19 Oi zorat nen um kânok op tânagom ândinatkat kâtiginat. 20 Gâ nalemgât opņâ Anutugât nep mân tâmbetkuban. Sii nalem aksik zo âlipņik. Ka nâi zâk nemņâ nâmbut tâmbetzângobapkât nep tuubap, yatâ nânğâm nei bâliņ upap. 21 Gâ bukugâ kâsa okņanğâbatkât zâkkât op nalem, waiņ too mo wan wan zo birâna dâp upap. 22 Gâ kut yatâ zo orotņanğât um salek ziap, zo Anutu mâtenan mem ândina gikanâk zimbap. Zorat nâi zâk nalem nemap mo kut nâi nâi opmap, zorat um zâgât mân upap. Sâtârenjoot upap. 23 Nâi zâk um zâgât op nalem nei bâliņ upap. Zâk nânğâ kwâkâ op laņ nei bâliņ upap. Wangât, zâk nânğâm pâlâtâņ kwâkņan mân uap, zorat. Kut nâi zo mo zo nânğâm pâlâtâņ kwâkņan mân oindâ tosanjoot upap.

15

Yesugât tobat op niin nânğânânğâyân mân ândinat.

1 Kâtigem kin bâbâ lolot zo âkom diiziņğânat. Oi nen niinanğârâk nânğânânğâyân mân ândinat. 2 Nen bukurâpniņ zengât nânğâm

ândim âlip upi sot sinđi âlibân kâtigibigât betziņan minat. 3 Kristo zâk yatik zikņanğât nânğânânğâ mân ândeip. Zorat Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Kembu, gâ sâm bâliņ kwatgiwe. Zengât sâm bâliņâ zo nâğâren zariap.”

4 Mârumņan den sâm Kembugât ekabân kulemguwe, zo nen sinđi âlip top nânğânatkât urâwe. Den zorâņ mem kâtikņan kwatniņgi kut nâi sinđi kwatniņgip, zorat um bâbâlaņ op nânğânânğâ ândinatkat kulemguwe.

5 Zengât op Kembugâren itâ sâm ninâu sâman, “Mem kâtikņan kwatniņğamap, um bâbâlaņ orotņanğât mariņâ, zâkņâ diiziņgi Yesu Kristogât op um kânok op ândibi. 6 Oi umziņ sot lâuziņ mindui Kembuniņâ Yesu Kristo, zâkkât Ibâņâ Anutu mâpâsem sâm âlip kwâkņanğâbi.” Zen yatâ upigât Kembugâren ninâu sâman.

Umņâ gâsâyagom ândibi.

7 Zorat op Anutu sâm âlip kwâkņanğâbigât Kristoņâ umņandâ gâsuziņgip. Oi zen yatigâk umņâ gâsâyagom ândibi. 8 Nâ itâgât dâzâņguan. Anutuņâ sâkurâpniņâ kut nâi nâi ziņğâbapkât sinđi den dâzâņgoip, zo bon upapkât Kristo zâk Yuda a neņgât kore a op ândeip. 9 Oi Anutuņâ hân nâin gok

zen tânzângoi sâmb âlip
kwâkņangâbigât yatâ oip.
Zorat Kembugât ekabân den
kulem nâi itâ ziap,

“O Kumbu, nâ hân nâin
gok zengâren sâmb âlip
kwatgim kep mimbat.”

¹⁰ Oi den nâi itâ ziap, “Hân
nâin gokņâ, zen Anutugât
kâmut zen sot sâtâre upi.”

¹¹ Oi den nâi itâ ziap,
“Hân nâin gok, zen ak-
sik Kumbu sâmb
âlip kwâkņangâbi.
A hânņâ hânņâ,
zen zâk sâmb âlip
kwâkņangâbi.”

¹² Oi Propete Yesaianâ den
nâi itâ kulemgoip,

“Nak tâtopņan kâmbâ,
Yesegât kiun, zo
takâm, zâk a hânņâ
hânņâ zengât kumbu
patâ op kumbu
otziņgâbap. Oi
hân nâin gokņâ zen
zâkkâren nângâm
pâlâtâņ kwâkņangâbi.”

¹³ Nâ zengât op ninau
sâmb itâ sâman. “Nângâm
pâlâtâņgât mariņâ, Anutu,
zâkņâ diiziņgi nângâm
pâlâtâņ kwâkņangâm lum-
benâ op sâtâre kwâkņan
ândibi. Yatâ op ândine Tirik
Kaapumņâ imbanâ ziņgi bet
muyagibap, zorat nângâm
um bâbâlaņ op ândibi.”
Zengât nângâm yatâ ninâu
sâman.

Paulo nepņangât den.

¹⁴ Bukurâpnâ, zengât
nânga âlip uap. Zen âlip
ândim siņgi âlipkât topņâ
nângâme. Oi siņgi âlip ziņjak

âragunâ sâmb mân kwakpi.
¹⁵ Oi nâ Anutuņâ nep sâmb
nigipkât den nâmbutņâ
keņgât buņ dâzâņgom
kulemgum ziņgan. Zen
siņgi âlip nelâmbzâņgobapkât
kulemgum ziņgan. ¹⁶ Yesu

Kristo, zâkņâ nâ um kâtik
siņgi âlip dâzâņgobatkât
kore a nâbarip. Kembugât
tirik namâ gâlem a ziņ
Kumbu kore okņangâme.
Oi nâ zo yatik Kumbu kore
okņangâm siņgi âlip a um
kâtik dâzâņgoman. Nâ
Anutugât siņgi âlip nep tuuga
Tirik Kaapumņâ um hâlâlû
kwatziņgi Kembugât siņgi
op ândibi. ¹⁷ Nâ Yesu Kristo

sot pâlâtâņ op Anutu kore
okņangâm nep zo tuuman,
zorat nângâm sâtâre opman.

¹⁸ Nep zo ninak mân tuubam
yatâ. Yesu Kristoņâ mam
otnigi a hân nâin gokņâ zen
siņgi âlip nângâm lubigât
lâunandâ sot bitnandâ nep
tuuwan. Yesu Kristoņâ

mân mam otnigi nep tu-
uwan sâi ko dap yatâ sâmb
sâtâre sâbam? ¹⁹ Nâ Tirik
Kaapumgâren gâbâ imbanâ
mem Yerusalem kamânân
gâbâ topkwap kulem sot sen
mârât tuum âim Kristogât
siņgi âlip pisuk, zo a hân
dâp dâzâņgom aria Ilurikon
hânân âi âkip. ²⁰ Oi a nâmbut
ziņ tuuwayân tuubamgât
Kristogât kut siņgi mân
arip, zoren unakņan âibatkat
otnigip. ²¹ Kembugât ekabân
den kulem nâi itâ ziap, zorat
dâp opman,

“Kembugât den siņgiņâ mân

dâzângowe, zen zo nângâbi. Oi sinjîjâ mân nângâwe, zen topjâ nângâbi.”

Paulo zâk Roma kamân walâm Sipen hânân âibam sâip.

²² Nâ yatâgât Roma kamânân gokjâ zengâren gâbam narâk dâp kwakman.

²³ Ândim gâwan, zo zengâren gâbat sâm umnandâ nângâm ândiwan. Zi ko hân torengen zi nep tuuman, zo âkap.

²⁴ Zorat Sipen hânân âibam zengâren gâbatkât nângan. Ga zen sot tâtat mâme op ko umâlip op a nâmbutjandâ zengâren gâbâ betnan sâne Sipen hânân âinat.

²⁵ Kândom nârâk ziren ko Anutugât sinji a kât betziñan mimbam Yerusalem kamânân âibâman. ²⁶ Makedonia sot Grik hânân Kembangât kâmut zij Yerusalem kamânân Kembangât sinji a nâmbutjâ kanpitâ ândie, zen kât betziñan minam sâm kâtigiwe.

²⁷ Zen um bâlâlaj op kât mindunetâ dâp oip. Wangât, hân njain gokjâ zen Yuda a zengâren gâbâ sinji âlip miwe, zorat tosa zengâren ziap. Oi tosa zo mâkâbigât sâkkât kut njâi njâi zingâne dâp upap.

²⁸ Den zo bon oi ninak mem âim Yerusalem kamânân zingâmjâ âburem Roma kamân mâirâp zengâren gâbat. Zengâren ga tapjâ Sipen hânân âibat. ²⁹ Nâ it nângan. Nâ zengâren

gâbam bet bâsarj mân gâbat. Kristogâren gâbâ mâsop den yâmbâtjâ mem ga zingâbat.

Paulo zâkkât op ninâu sâbigât kulemgum zingip.

³⁰ Bukurâpnâ, nâ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât op sot Kaapumjâ buku orotjângât den umniñan pâmapkât kindap pâroj den dâzângobâ. Zen nâgât op Anutugâren donjep ninâu sâbi, ³¹ Betnan mine Yudaia hânân Yuda a bitziñan gâbâ mâkânibap. Oi Yerusalem kamânân Kembangât sinji a kut zo zinga umâlep upi.

³² Zorâjâ bet Anutuñâ nângi umâlibân zengâren gam zen sot tap umnâ sânduksâbap.

³³ Um lumbe mariñâ, Anutu, zâk aksik patâ zen sot ândibap. Zo perâkñak.

16

Paulo zâk Roma kamânân buku zengât nângâm ândeip.

¹ Ambân bukuniñâ Poibe, zen zâkkât topjâ mân nânge, zorat nâ zâkkât itâ sa nângânek. Zâk Kenkereai kamânân kâmut betziñan mem ândimap. Zorat zâk zengâren gâi buku okjângâbi. ² Zen Kembangât sinji ândienjâ Kembangât op buku op beknjan mimbi. Zen yatâ utne dâp upap. Ambân zo zâk wan mo wangât okjângi nângâjângâbi. Ambân zâk nâ sot nâmbutjâ donjep kore otningâm ândeip.

³ Oi Pirisila sot Akwila, Yesu Kristo nepjângât berân

mâme a ambân, zet betnan miwet. Zet itâ dâzâkonek. Nângânângânâ zekâren ziap. ⁴ Zet nâgât op sâkziknangât kenngât mân urâwet. Zorat nâyâk bujâ, kamân dâp Kembugât sinji a zen sot zekât op umâlip nângâm ândien. ⁵ Zekât mirin Yesugât kâmut mindume, a ambân zen zo sâm sâtâre otzingan.

Bukunâ Epaeneto, zâk Asia hân muruknan kâdom op Kristogât a oip. Zâk dukunek. Nâ zâkkât op nângâmnik ândian.

⁶ Maria zâk yatik sâtâre oknângan. Zâk zengâren nep donbep patâ tuugip.

⁷ Yuda a bukuzatnâ Androniko sot Yunia tâk namin ârândân nâambarâwe, zekât nângâman. Zet zo dâzâkonek. Zet a kot patâ, Aposolo a zengât kâmurân ândiwet. Nâ mârûm Kristo bujâ ândiwanân zet Kristogât a urâwet.

⁸ Bukunâ Ampiliato, zâkkât nânga âlip opmap. Kembugât op zâkkât nângâman.

⁹ Urbano, Kristogât nebân berân miangâwet sot bukunâ Sitaki, zet sâm âlip kwatzikan. Zo dâzâkonek,

¹⁰ Apele, Kristogât a bonjâ sot Aristobulo zâkkât kâmut zo, zengât sâm âlip kwatzingan.

¹¹ Yuda a bukunâ Herodion sot Nakiso zâkkât kâmurân gok nâmbutnâ Kristogât sinji ândie, zengâren umnâ kinzap.

¹² Ambân zagât Tiripaina sot Tiriposa Kembugât

op nep patâ tuuwet sot Peasi zâk Kembugât op nep yatik tuugip. Zen sâm âlip kwatzingan.

¹³ Kembugât a âlipnâ Rupu sot mamnâ, zekâren umnâ kinzap. Rupu mamnâ zâknâ mam otnigip.

¹⁴ Asinjkirito, Philegon, Hemesi, Patroba, Herema sot bukurâpziñ sâm âlip kwatzingan.

¹⁵ Pilogo sot ambân Yulia, Nereo sot ponânâ Olimpa sot Kembugât sinji a ambân zen sot ândime, zengât âksik nânga âlip uap.

¹⁶ Kembugât op ziiñâ mindumnâ luyangâm ândibi. Kristogât kâmut kamân dâp ândie, zen Roma zengât op nângâm ândime.

Kembugât den sâsân a sarâ, zengât girem sâip.

¹⁷ Bukurâp, zengâren kâsâp ziap, zorân sinji âlip kwâkâm zingâwe, zo gulipkunam ue. A kâsâp muyagime, zengât galem orangâm ândibi. ¹⁸ A yatâ zo, zen sot pâlâtân mân upi. A yatâ zo, zen Kambu Kristogât kore a bujâ. Zen tep kâmbozinangât kore op ândime. Oi den kelâk sâm a ambân nângânângâziñ giginâ nâmbutnâ kâitzângom um gulip kwatzingâme.

¹⁹ Zen ko Kembugât sât lume, zorat sinji sâne kamân dâp âim nanjip. Oi nâ zorat umâlip opnâ itâ upigât dâzângobâ. Kut nâi nâi âlipnâ, zo ko nângâm kwâtâtem mem ândibi.

Oi kut n̄ai n̄ai bâliṅâ, zo kândâtkom birâbigât otni-gap.

²⁰ Narâk mân kêrep oi lum-beṅ mariṅâ, Anutu, zâkṅâ sâi Sataṅ mem ge kinziṅandâ lân kwândâlibi.

Kembu Yesu Kristo, zâkkâren gâbâ tânzâṅgozâṅgoṅandâ zengâren zimbap.

kânṅan Kembangât ekabân sâm muyagem parâwe.

²⁷ Oi Anutu kânok zâk nâṅgânâṅgânâ patâ ândimap, zâk sâm âlip kwâkṅaṅgâm ândinat. Yesu Kristogât opṅâ nen sâtâre okṅaṅgindâ sâtâre patâ zo âsagem zem zâkkâren gâbâ tânzâṅgozâṅgoṅandâ zengâren zimbap. Zo perâkṅak. Zo yatik.

Buku den sot mâsop den.

²¹ Berân mâmenâ Timoteo sot Yuda bukurâpnâ Lukio sot Yasoṅ sot Sosipate, zen zengât nâṅgânâṅgâ ândime.

²² Teatio, nânâ den zi Paulogât lâuṅan gâbâ mem ekap ziren kulemguan. Oi nâ zo yatik Kembangât mâteṅan zengât nâṅgâman.

²³ Gaio zâkṅâ nâ sot Kembangât kâmut zi galem otniṅgâmapṅâ zo yatik zengât nâṅgap. Erasto, kamân zirât kât galem a sot bukuniṅâ n̄ai Kwato, zet yatik zengât nâṅgabot.

²⁴ (Kembuniṅâ Yesu Kristo, zâkkâren gâbâ tânzâṅgozâṅgoṅandâ zengâren zimbap.)

²⁵⁻²⁶ Anutu zâkkât singi âlip sâman sot Yesu Kristogât den sâm muyageman, zorat dâp nâṅgâm pâlâtâṅziṅ tânzâṅgobapkât imbaṅâ zemṅâṅgap, Anutu, zâk sâm sâtâre okṅaṅgânat. Anutu zâk ândeipṅak ândiap. Oi ândim zâibap. Anutugât diṅâ tik zem gâip. Narâk ziren ko zâkkât sâtkât yatâ sâm muyagime. Zo a hân dâp ziṅâ nâṅgâm lubigât

Korinti a zengât ekap kânok Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop den.

¹⁻² Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo a Paulo, nâ sot bukuniñâ Sostene, net Korinti kamânân Anutugât kâmut ândie, zengât ekap zi kulemgum pet. Yesu Kristonâ gâsuzingâm zâkkât singi hâlâlu ândibigât sâip. Yatâ otzingi kamân dâp Yesugât kâmut, zen Kembu Yesugât kutñâ konsâm mâpâsem ândime, zen sot kânok urâwe. ³ Ibâniñâ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lumbe sot tânzângozângoñ zengâren zimbap.

Korinti zengâren den singi âlipñâ muyagem zeip.

⁴ Zen Yesu Kristo sot pâlâtân utne Anutu zâk tânzângoip. Zorat op ko narâk dâp nâ zengât op Anutu sâiwap sâm dukuman. ⁵ Zen Kristo sot pâlâtân utne singi âlip sâsânâ sot nângânângâ topñâ topñâ zingâm nanjip. ⁶ Zingâmñâ Kristogât sâm âsak dennâ umziñan ândânâ gâsuiip. ⁷ Oi Kaapumñâ imbanâ zingi nep top top tuume. Zen Kembuniñ Yesu Kristo âburem gâbapkât um bâbâlan op mambât ândime.

⁸ Zâkñâ Kembuniñâ Yesu Kristo gâbabân mâtenjan tosaziñ buñ hâlâlu kinbigât mem kâtikñan kwatziñgi ândinetâ narâkziñ âkâbap. ⁹ Anutu zâk nanñâ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkâren târokwapigât diizingipñâ dumñâ den nâi mân sâbap.

Korinti a, ziñâ kâsâpagowe.

¹⁰ Bukurâpnâ, nâ Kembuniñâ Yesu Kristo kutñangât op girem den sa nângânek. Zen den top top sâmñâ mân kâsâpagobi. Kâsâpagom kâmut zagât upi, zo buñâ. Um nângânângâziñ mâpotne kânok oi ândibi. ¹¹ Bukurâpnâ, osetziñan den kâsâp muyagem ziap. Koi zâkkât arâpñâ, zengâren gâbâ nâmbutñâ ziñ yatâ sâne nângâwan. ¹² Den itâgât san. Zengâren gâbâ nâiñâ itâ sâmap, “Nâ Paulogât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Nâ Apologât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Na Peterogât a.” Oi nâiñâ sâmap, “Nâ Kristogât a.” ¹³ Bâi, dap dap? Kristo pâuksâip mo dap? Paulo nânâ zengât op poru nagân muwan? Mo Paulo nâgât korân too sanjonzingâwe? ¹⁴ Kabik ninak too mân sanjonzingâwan. Krispo sot Gaio zerâk too sanjonzikâwan. ¹⁵ Zen itâ sâbegât, “Zâkkât kutñandâ lonjiñinggi too sanjonningâwe.” Yatâ buñâ. Yatâ mân nângâbi. ¹⁶ Zi nâi nânga. Setepano arâpñâ too sanjonzingâwan. Nâmbutñâ ko mân nângan. ¹⁷ Kristonâ a

too sanjonzingâbatkât mân sârn nigip. Den sinji âlipnâ dâzângom ândibatkat sârn nigip. Oi Yesu poru nagân moip, zorat den imbanâ buj opapkât a nâmbutnâ den kelâkņoorâk sârne yatâ sârn kubiknâ mân sârn. Nâ sinji âlip den zo bonņik sârn.

A um kâtik zinj Yesugât den sinji nângâne yen opmap.

18 A tâmbetagoagonngât mâtâbân ândie, zen Yesu poru nagân moip, zorat nângâne yen opmap. Oi nen kubikkubik mâtâp ândimennâ ko nângindâ Anutugâren gâbâ imbanņootnâ opmap. Sinji âlip, zo sârn kubik mân sârn. 19 Zorat Kembangât ekabân den nâi itâ ziap, "Kembunâ itâ sap, 'Nânâ sa a nângânângâzinoot zen kwakpi. Nângânângâzinoot zengât nângânângâ zo doongubat.'"

20 Zen dap nânge? A nângânângânoot, zo ikâ? A nâi den nângâm simbitkum sârn, zo ikâ? A narâk zirat topnâ nângâmap, zo ikâ? Nâ sa nângâne. Anutunâ hân a zengât nângânângâzin egi yennâ oip.

21 A zen zinnâ nângânângâyân Anutugât topnâ iknam kwagawe. Wangât, zen yatâ upigât Anutunâ kânjan nângâm kubigi zeip, zorat. Den sinji âlipnâ dâzângomen. Um kâtik a, zen zorat nângâne yen opmap. Ka Aposolo a,

nen den zorat nângindâ bon opmap. Oi nen den sinji zo sâindâ a nâmbutnâ zinâ nângâm Kembangât sinji upme. Zo Anutunâ kânjan nângi zeipkât yatâ âsagemap. 22 Yuda a um kâtik ândime, zen kulem top top iknam sârne. Grik a, zen ko hân a zengât nângânângâ den zo nângânârn kâtigime.

23 Nen ko Yesu poru nagân kuwe, zorat den sâindâ Yuda a zinj nângâne kwakmak opmap. Oi Grik a sot hân nâin goknâ, zinâ den zo nângâne den yennâ opmap.

24 Ka a nâmbutnâ Kembunâ gâsuningip, Yuda a sot hân nâin gok ârândân, nen Kristogât nângâm itâ sârn, "Anutugât imbanâ sot nângânângânâ zemņangap."

25 Um kâtik a, zen Anutugât nângânângâ den nângâne yen opmap. Ka Anutugât nângânângâ, zorân a zengât nângânângâ wâlap. Oi a zen Anutugât den nângâne lolot uap. Ka Anutugât den, zorânâ ko a zengât imbanâ wâlap.

A zâizâin zinâ ko bituk, a giginâ zinâ ko donbep Kembangât sinji upme.

26 Bukurâpnâ, A ikâ zorân Anutunâ diiningip? Zo ek nângâne. Osetnjan a nângânângâzin patâ donbep bunâ. A kutâ donbep bunâ.

27 A mâtezinan a giginâ ândimen, nen Anutunâ diiningâm a nângânângâzinoot zo aņun kwatzingâmap. A um kâtik ândime,

zen nângânângâziñangât nângâne anjun upapkât yatâ oip. A zengât mâteziñan a giginâ sot lolot ândimen, nen Anutuñâ diiniñgâmñâ a imbanâziñoot anjun kwatziñgâmap. ²⁸ A mâteziñan bâbâ lolot ândimen sot a yenñâ ândimen, nen Anutuñâ diiniñgâmap. Oi a zâizâiñ upme, zengât imbanâziñ koi yen upme. ²⁹ Zo hân a nen Anutugât mâteñan sâk mâme upemgât yatâ opmap. ³⁰ Korinti a zen Yesu Kristo sot pâlâtâñ utnetâ Anutuñâ ândiândi unakñâ ziñgip. Anutuñâ kembuniñâ Yesu Kristo kwânâñgip, zo nengât nângânângâ sot tosanin gulipkukun a sot um salek muyageniñgâniñgân sot nengât suupniñâ mimiñâ a kwânâñgip. ³¹ Zorat Kembugât ekabân den kulem ñai itâ ziap, “Nâi zâk sâtâre den sâbâ sâm Kembuñâ oip, zorat sâbap.”

2

Paulo zâk sâm kubikkubik den mân sâmâip.

¹ Bukurâpnâ, nâ zengâren gamñâ Anutugât den sapsun dâzângowan. Zo sâm kubikkubik den sot a zengât nângânângâ den mân dâzângowan. ² Nâ itâ nângâm kâtigem zengâren gâwan. Yesu Kristo poru nagân kuwe, zâkkât denâk sapsun ziñgâbat. ³ Oi nâ zen sot tap imbanâ buñ, kenğât op

ândiwan. ⁴ Oi siñgi âlip sâsâñ, zo nângânângâ pâtâ sâm kubikñâ mân sâwan. Buñâ. Kaapumñâ tânnogi siñgi âlip sa imbanâ muyageziñgi igâwe. ⁵ Den sâwan, zo a zengât nângânângâ patâ den yatâ buñâ. Zen a zengât nângânângâ den zorat nângâne bon opapkât yatâ orâwan. Anutugât imbanâ zengâren muyagei ekñâ nângâne bon upapkât yatâ orâwan. Zen Kembugâren nângâm pâlâtâñ kwâkñangâbigât yatâ orâwen.

Anutuñâ nângânângâ bonñâ niñgâmap.

⁶ A Anutuñâ kubikziñgi nângânângâziñoot ândime, zen Kembugât nângânângâ den bonñâ dâzângomen. Ka den dâzângomen, zo um kâtik a zengât mo hân a kutâ zengât nângânângâ yenñâ buñâ. Hângât a kutâ nângânângâziñangât bonñâ mân muyagem mârumbun utname. ⁷ Nen ko den Anutugât nângânângâyân tik zem gâip, zo sâm muyagimen. Den zo nângâmñâ sumbe-mgât siñgi neule âsakñâ minatkât Anutuñâ mârumbun, hân mân muyageibân den zo sâm kâtâñ oip. ⁸ Hân a kutâ, zen aksik den zo mân nângâwe. Zen den zo nângâm sâi ko Kembu, âsakñâ mariñâ poruyân mân kumbe. ⁹ Zorat Kembugât ekabân den ñai itâ kulemgune ziap,

“Anutu umziṅandâ gâsume, zengât siṅgi Anutuṅâ kut ṅâi ṅâi kubigip. Kut ṅâi ṅâi zo a sennâ mân igikṅâ sot kindapṅâ mân nâṅgânâṅgâṅ sot a umziṅan zo mân nâṅgâwe.”

A Kaapum sot ândim siṅgi âlip nâṅgâne bon upap.

¹⁰ Nen ko Anutuṅâ sâi Kaapumṅâ den Anutugât umṅan ziap, zo sapsum niṅgip. Kaapum zâk den Anutugât umṅan tik zemap, zo aksik nâṅgâmap.

¹¹ A ṅâiṅâ bukuṅangât nâṅgânâṅgâ zo dap yatin nâṅgâbap? Um mariṅandik zo nâṅgâbap. Zo yatik a ṅâiṅâ Anutugât nâṅgânâṅgâ zo mân nâṅgâmap. Anutugât Kaapumṅâ zikṅik zo nâṅgâmap. ¹² Oi Kaapum miwen, zo hânân gâbâ buṅâ. Anutu, zikṅan gâbâ Kaapum zo miwen. Anutuṅâ kut ṅâi ṅâi nengât siṅgi sâip, zo nâṅgânatkât Kaapumṅâ niṅgip. ¹³ Anutuṅâ Kaapumṅâ niṅgip. Zorat den Anutugât umṅan ziap, zo sâmen. Zo a zengât nâṅgânâṅgâyân mân sâmen. Buṅâ. Kaapumṅâ den umniṅan pâi sâmen. Kaapumṅâ den umniṅan pâi sâindâ Kaapum sot ândime, zen dinniṅâ zo nâṅgâme.

¹⁴ Ka a um kâtik ândime, Kaapumziṅ buṅ ândime, zen Kaapumgât den sot imbaṅâ, zo umziṅan mân mem ândie. A yatâ zo, ziṅ den zorat

nâṅgâne yen opmap. Zen dap yatâ nâṅgâbe? Den zo Kaapumziṅoot ziṅik nâṅgâme. ¹⁵ A Kaapum sot ândime, zen kut ṅâi ṅâi zorat topṅâ nâṅgâm sâlâpkume. Oi a Kaapumziṅâ buṅ ândime, zen kut ṅâi ṅâi zorat topṅâ sot a Kaapum sot ândimen, nengât topṅâ mân nâṅgâme. ¹⁶ Kembugât ekabân den ṅâi itâ ziap,

“Kembugât umṅan den ziap, zo ṅâiṅâ nâṅgipṅâ âlip den ṅâi dukubap? Yatâ Buṅâ.”

Nen ko Kaapumṅâ Kristogât nâṅgânâṅgâ den zo niṅgi mem ândimen. Mem ândimṅâ kut ṅâi ṅâi zorat topṅâ nâṅgâm kubikmen.

3

Korinti a ziṅ siṅgi âlibân katep zengât holi yatâ op ândiwe.

¹ Bukurâpnâ, nâ zengâren gam a kaapumziṅoot, zo dabângen dâzâṅgobam? A kaapumziṅ buṅ, zo dâzâṅgobam. Zen siṅgi âlibân katep mâik yatâ ândie ² Katep mâik zen nalem kâtik mân nem namâk nime. Zen nalem kâtik dap op nimbe? Oi narâk ziren Korinti a zen katep mâik yatâ siṅgi âlipkât nalem kâtik nimbigât dâp mân ue. ³ Zen um kâtik. A kaapumziṅ buṅâ yatâ op ândie. Zengâren den sârek sot kâsâp sot um kâlak muyagei a kaapumziṅ buṅâ yatâ op ândie. ⁴ Zen itâ sâme, “Nâ Paulogât

a.” Nâmbutnâ zinj sâme, “Nâ Apologât a.” A yatâ sâme, zen um sânjinanngât mâtâbân ândime.

⁵ Apolo, zâk nâi? Paulo, nâ nâi? Net kore anâ Kembugât den dâzângoitâ nânngâm pâlâtân kwâknanngâwe. Kembunâ nep diñ sâm nikip yatigâk tuuwet.

⁶ Den sumbuñâ nâi sa nânngânek. Nâ nep kârâm kâmirâwan. Apolo zâk nep galem op hibuk pitip. Kembunâ ko mâsop mei bonñâ muyageip.

⁷ Kârâm kâmirâwan sot hibuk pitip, nekât bonñâ mân sâbi. Mâsop mei bonñâ muyagemap, Anutu, zâkkârâk sâbi. ⁸ Kârâm kâmirâwan sot hibuk pitâmap, nepnik kânok. Oi zorat sânngânñâ mia zâk yatik mimbap. ⁹ Net Anutugât berân mâme a. Zen ko Anutugât sin kâlam yatâ. Zen Anutugât namâ.

Kârâpñâ nepkât topñâ sâm muyagibap.

¹⁰ Zen Anutugât namâ yatâ oi Anutuñâ nep sâm nigip dâp nâ mirâ tuutuun a op kunkun kâtik pa giarip. Oi a nâmbutnâ zinj kunkun kwâknan târokwap tuume. A yatâ zorân nânngâmñik tuubi. ¹¹ Kunkun giarip, kinzap, zorat kutñâ Yesu Kristo. Zo sâmbum pam nâi pâi geibap, zorat dâp mân taap. ¹² Oi kunkun zorat kwâknan a nâinñâ goide kât mo siliwa mo kât nâi âlipñâ, sânngân patâ mo nak, ogep mo um târokwap

tuubap zo ko mirâ tuutuunâ zorat topñâ muyagibap.

¹³ Narâk patin zorat topñâ muyagibap. Narâk zoren kârâp patâ âbânngum simbap. Oi kârâp zorân sem nep zikñik zikñik tuuwe, zorat top sâm muyagibap. ¹⁴ Kârâpñâ a nâigât nep tuutuun zo mân sei sânngân mimbap. ¹⁵ Ka a nâigât nep tuutuun, zo kârâpñâ sei sânngân bun upap. Oi zikñâ ko mân tâmbetkubap. Kârâbân gâbâ mâkâm gâbap yatâ upap.

A mân sâm âlip kwatziñgâbi.

¹⁶ Nen Anutugât tirik namâ. Anutugât Kaapumñâ umniñan tâtat mâme opmap. Zo nânge mo bunâ? ¹⁷ A nâi, zâk Anutugât namâ kiom tuubap zo ko Anutuñâ a zo yatik kiom miñanngâbap. Anutugât tirik namâ, zo hâlâlu sâsân. Oi namâ zo, zen.

¹⁸ Zen umzinj mân kâitkubi. Zengâren gâbâ nâi zâk hân a zengât nânngânngâ zorat nânngi zâibapkât op girem uan. A zo yatâ, zorân nânngânngâ zo birâm hân a mâteziñan kwakmak yatâ oi âlip upap. Zâk nânngânngâ yennâ zo biri Anutuñâ zâkkât nânngi nânngânngâ bonñoot upap. ¹⁹ Hân a zengât nânngânngâ zorat Anutuñâ nânngi bon bun opmap. Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “A nânngânngâziñanngât nânngâne zâizâin opmap, zen Anutugât

arâpnâ kâitzânjonam
 orot mâme upme.
 Ka Anutuñâ topziñ
 nâñgi bâliñ oi
 kâbakņezingâmap.”

²⁰ Oi den ñâi itâ ziap;

“Kembu zâk a nâñgânâñgâziñ
 patâ zengât den nâñgi
 yen, bon buñ opmap.”

²¹ Zorat zen hân a nenğât
 nâñgânâñgâ mo imbañâ zor-
 rat nâñgâm um zâizâiñ mân
 upi. Nâ Paulogât a mo nâ Pe-
 terogât a sâme, zen ziiñangât
 nâñgâne zâizâiñ oi yatâ mân
 upi. Zi den zorat torenñâ sa
 nâñgâne. Kut ñâi ñâi ak-
 sik zo zengât siñgi. ²² Paulo
 sot Apolo, Petero, nen zengât
 siñgi. Oi hânân kut ñâi ñâi
 mumuñâ sot ândiândiñâ, zo
 zengât siñgi. Itârâñ ziap
 sot gâtâm muyagibap aksik,
 zo zengât siñgi. ²³ Zen ko
 Kristogât siñgi ândie. Oi
 Kristo zâk Anutugât siñgi.
 Zorat zen Kristo sot Kem-
 bugât siñgi ândie, zorarâk
 sâtâre upi. A zengât nâñgâne
 zâizâiñ mân upap.

4

*Kembuñâ nep a zengât
 topziñ sâm muyagibap.*

¹ Zen nenğât itâ nâñgâbi.
 Kristogât nep a sot Anutugât
 den tik zem gâip, zorat galem
 a. ² Oi galem a nen dâñ
 galem op ândinatkat sâsâñ.
 Zorat op ko yatâ op ândeindâ
 dâp upap. ³ Oi zi ninangât
 sâbâ. A minduminduyân
 ñâiñâ nâgât den sâme oi ko
 zorat nâñga yenñâ opmap.
 Oi ninak topnâ âlip mân

sâman. ⁴ Nâ ninangât
 nâñgâm tosanâ mân nâñgan,
 zorat nâ tosanâ buñ ândian
 mân sâbat. Topnâ sâbap,
 zo Kembu kânokñâ ândiap.
 Zâkñâ tosa ek nâñgâmap.
⁵ Zen ko ayâk, zorat topnâ
 muyagibigât kek mân sâbi.
 Kembu zikñak gamñâ kut ñâi
 ñâi tik ziap, zo mem kâkñan
 pâmhap. Oi umniñan kut ñâi
 ñâi tik ziap, zo aksik âsagem
 nanğâbap. Oi Anutuñâ a
 aksik holiziñ ekmap, zâkñâ a
 ziñgiri holiziñ âlip oi ko sâm
 âlip kwatziñgâbap.

*Korinti a zen zâizâiñ
 urâwe.*

⁶ Bukurâpnâ, zen Kem-
 bugât den mân walâbi.
 Ziñâ hân a nen mem zâi
 kwap, mem gei kwap mân
 otniñgabi. Zâizâiñ man
 upi. Nâ den san, zo
 Apolo sot nâ, niikñan kwap
 san. Zen nekât topnik ek
 nâñgâm kwâkâbigât san.
 Net Anutugât berân mâme
 ayâk. ⁷ Zâizâiñ upme,
 zengât sâbâ. Gâ a ñâiñâ a
 patâ upan sâm, sâm gigip?
 Nâñgânâñgâ den zemgigap,
 zo gikak muyagein mo
 ñâiñâ mem gigip? ⁸ Nâiñâ
 gigip oi ko wangât gikâ
 sâkkâ mem zâi pâmat? Zen
 zâizâiñ op ziiñangât itâ
 nâñgâme? “Umgât gom
 sambe nenğâren piksâm
 ziap. Nen mârûm sikum-
 niñoot urâwen.” Oi zen itâ
 sâme, “Nen Paulo buñâ a
 kutâ op ândien.” Zen topziñâ
 yatâ nâñgâme? Perâkñak,

zen a kutâ op sâi ko di-
 iniŋgâne zengâren târokwap
 a kutâ upem. Zo yatâ âsagei
 sâi ko umâlep opam. Zen
 ziŋŋaŋgât nâŋgâne zâizâiŋ
 opmap. Ka nâ ko zâizâiŋ mân
 opman. ⁹ Aposolo nenŋât
 itâ nâŋgan. Aposolo a nen
 giginâ ândien. Anutuŋâ sâi
 Aposolo a nen kâmbamgât
 siŋgi yatâ op ândien. A
 aksik patâ, sumbem a sot
 hân a zengât mâteziŋan
 a ziŋ nâŋgom kut nâi nâi
 otniŋgâne niŋgitme. ¹⁰ Nen
 Kristogât opŋâ a kwak-
 mak yatâ urâwen. Zen
 ko Kristogâren târokwap
 nâŋgânâŋgâziŋ patâ yatâ
 urâwe? Nen lolotŋâ. Zen ko
 kâtikŋâ? Um kâtik a ziŋ zen
 sâm âlip kwatziŋgâme? Nen
 ko sâm bâliŋ kwatniŋgâme.

¹¹ Nen too nalemgât
 mom ândiwennâ ândim gen.
 Hâmbâ alâkŋâ mem ândimen.
 A ziŋ nâŋgom moliniŋgâme.
 Mirâ buŋ ândiwennâ ândim
 gen.

¹² Betŋâ sâknam
 nep tuumen. A zen sâm
 bâliŋ kwatniŋgâne nen den
 âlipŋâ dâzâŋgomen. Laŋ
 otniŋgânetâ nen hâuŋâ mân
 otziŋgâmen. ¹³ Sâm bâliŋ
 kwatniŋgânetâ nen buku
 orotŋaŋgât den dâzâŋgomen.
 Nen a donbep zengâren gâbâ
 iisak alâ gwapgwap yatâ
 otniŋgâne ândiwennâ ândim
 gen.

*Paulo zâk siŋgi âlibân Kor-
 inti a zengât ibâziŋ oip.*

¹⁴ Zen aŋun upigât
 den zi mân kulemgum
 ziŋgan. Nan bârarâpŋâ

girem den dâzâŋgobam
 ekap zi kulemgum ziŋgan.

¹⁵ Kristogât berân mâme a
 kâmut zengâren ândie. Ka
 siŋgi âlibân ibâ donbep buŋâ.
 Nâ kâdom Yesu Kristogât
 den siŋgi âlip dâzâŋgom
 nâ kânok ibâziŋ orâwan.

¹⁶ Zorat nâgât mâtâp zo
 lâŋ ândibigât kindap pâronŋ
 den dâzâŋgua nâŋgânek.

¹⁷ Zen nâgât mâtâp lâŋ
 ândibigât Timoteo sâŋgongua
 zengâren gaap. Timoteo zâk
 Kembu sot pâlatâŋ opŋâ ninâ
 nannâ âlip yatâ op ândei
 umnâ zâkkâren kinmap.
 Zâk sâŋgungua zengâren
 gam nâ Kristo sot pâlatâŋ
 op orot mâmenâŋgât siŋgi
 den, zorat sapsun ziŋgi
 nâŋgâbi. Yesugât kâmut
 kamân dâp ândie, zen nâgât
 mâtâp zo yatik lâŋ ândibigât
 dâzâŋgoman.

¹⁸ Korinti zengâren a
 nâmbutŋandâ zâizâiŋ op
 nâgât itâ sâme, “Paulo zâk
 mân gâbap.” ¹⁹ Nâ ko

Kembuŋâ nâŋgânigi narâk
 mân kârep oi kek gâbat.
 Zengâren gamŋâ a zâizâiŋ
 op den sâme, zengât topziŋ
 ikpat. Dinziŋâ zorat mân
 sâm imbaŋâziŋaŋgât topŋâ
 ikpat. ²⁰ Anutuŋât um

topŋan ândiândiŋ, zo denân
 mo denâk buŋâ. Zo Kem-
 bugât imbaŋâŋan kâtigem
 ândiândiŋ. ²¹ Oi mâsikâziŋga
 zen sânek. Nâ kâmbam mem
 gâbatkât se? Mo buku opŋâ
 lumbenâ op gâbatkât se?

5

Korinti zengâren bâliņâ muyagem zeip.

¹ Zengât singi den itâ sâne nângâman. Zengâren laņ mâman nâi ândiap. Oi laņ mâman bâliņâ zo a um kâtik zengâren mân muyagemap. A nâiņâ ibâņangât ambinņoot ândimap, zorat san. ² Zo yatâ muyagem zeï zen dap op zorat mân nângânângâ op tok zâizâiņ op ândie? Zo mân orotņâ. Zen zorat umbâlâ opņâ aņâ bâliņâ oip, zo osetziņan mân tâpapkât molinetâ ari dâp upap.

³ Nâ sâknâ ko kârebân ândian. Umnâ ko zen sot tapņâ yatâ, a bâliņâ oip zo, zâkkât den itâ sâm kwâkâwan. ⁴ Zen Kembu Yesugât korân mindunetâ umnâ zen sot tâi Kembu Yesugât imbaņâņan kâtiginat. ⁵ A zo um dâpņâ kubikkubik opņâ Kembu gâbâbân âlip upapkât Sa-tangât bikņan pâindâ um sâkņangât âkņâle bâliņâ zorâņ tâmbetkubap.

Kut nâi nâi kâlakņâ zo birâm samņâ mem ândibi.

⁶ Bâliņâ yatâ zo osetziņan zeï mân nângânângâ op zâizâiņ utne nâņga mân dâp uap. Zuu usiņandâ naleman giari une kâlak op naņgâmap. Zo nâņge. ⁷ Zorat kâlak zo birâm kubik pam om nimbi. Kristo zâk zengât kâlakziņâ betziņan meip, zorat kâlak buņ ândibi. Mârum Yuda a zij Pasowa kendon tâtnam

râma nâi kuwe. Oi zo yatik nenġât Pasowa râma kuwe, zo Kristo. ⁸ Nen kâlak birâm tâtnatkât moip. Zorat um kâlak sot bâliņâ zorat kâlakņâ birâm kut nâi nâi salek sot târârakņâ zo mem ândinat.

⁹ Nâ mârum ekap nâi itâ kulemgum ziņgâwan. Zen laņ mâman a ambân zen sot naleman kânok niniņ sot tâtat mâme mân upi. ¹⁰ Den parâwan, zo um kâtik zengât mân sâwan. Um kâtik a zen laņ ândime. A zengât kut nâi nâi âkņâle op kâmbu upme. A lopio hurat kwap ândime. A um kâtik yatâ zo birâziņgâbigât mân sâwan. Zen a yatâ zo dap yatâ zâmbam naņgâbi. Zen hân birâm sumbemân zâim zâmbanbi, zorik. ¹¹ Nâ itâ zorat kulemgum ziņgâwan. Nâiņâ Yesugât kâmurân ândim bâliņ mem ândiap, mo a nâigât kut nâi nâi âkņâle op laņ memap mo den bâliņ sâm ândimap, mo lopio hurat kwâpmap, mo too kâtik nem um gulip opmap, mo kâmbu opmap. Kembangât kâmurân a bâliņâ zo yatâ mem ândie, zen zot tâtat mâme mân upi. Oi naleman ârândâņ mân nimbi. ¹² Yesugât kâmut âkņan ândie, zengât den mân sâm kubikziņgâbat. A Yesugât kâmurân ândie, zengât tosgât den sâm kubikziņgânetâ dâp upap. ¹³ A âkņan ândie, zengât tosgât den hâuņâ zo Anu-tuņâ sâbap. Zen ko bâliņ mâme a zo zengât osetziņan gâbâ diim âi âkņan pambi.

Zâk osetziŋan mân ândibap.

6

Den muyagei ziiŋak mân sâw kwâkâwe.

¹ Zengâren gokŋandâ nâiŋâ bukuŋaŋgât kuk den mem ândibap, oi den zo Yesugât kâmut a sâtŋâ zengâren mân sâw um kâtik a patâ zâkkâren sâbap? Zen zorat dap nâŋge? Zo âlipŋâ orotŋâ? ² Yesugât kâmut a nen nâran a um kâtik zengât den sâw kwâkânat. Zo nâŋge? Oi zi Yesugât kâmurân gok zengâren den mâik nâi muyagei ziiŋak mindumindu op sâw mân kwâkâbi mo? ³ Nâran nen sumbem a zengât den sâw kwâkânam mân kwaknat. Zo nâŋge? ⁴ Hânân narâk ziren den muyagei âlip sâw kwâkânat. Zorat wangât kut nâi yenŋaŋgât den muyagei a um kâtikziŋ zengâren mem âinetâ sâw kwâkâme. ⁵ Zen den zo nâŋgâm aŋun upigât dâzâŋguan. Zen dap nâŋge? Zengâren a nâŋgânâŋgâhoot nâi mân ândiap? Zengâren den nâi muyagei zâkkâren mem âine sâw kubikpap. ⁶ Nâŋgânâŋgânâ zo yatâ ziap. Zen ko yatâ mân upme. Buŋâ. Yesugât kâmurân gokŋâ nâiŋâ buku nâi sot den muyagei a um kâtik zengâren mem âine sâw kwâkâme.

⁷ Zengâren den âsagemap, zorâŋ siŋgi âlipkât kâwali koi gemap. Mâtâp nâi, zorat sa nâŋgânek. A nâiŋâ kulem bâliŋâ otgigi denân mân pam

tosaŋâ birâŋaŋgâna yen zim-bap. Tosa muyagei um kâtik a zengâren mân pâmaban. Nâ zorat nâŋga mâtâp âlip nâi uap. Zen wangât yatâ mân upme. ⁸ Zen ziiŋak bâliŋâ op bukurâpziŋaŋgât kut nâi nâi betziŋan mime. Zo nâin gokŋâ buŋâ, Yesugât kâmurân gok. Bukurâpziŋ zen sot ârândâŋ upme.

⁹⁻¹⁰ Den zi nâŋgâm biranbi. Bâliŋ mâme a ambân zen Anutugât um topŋan mân ândibi. Zen umziŋ mân kâitkunek. Laŋ mâman a sot kware suŋa mem ândiândiŋ. Ambân mem birâ sot bâliŋ upme, Kâmbu orot sot sikumgât âkŋâlime, Too kâtik nem um gulip upme, A den bâliŋ sâme sot kâmbam ku. A yatâ zorâŋ Anutugât um topŋan mân bagibi. ¹¹ Oi zengâren gâbâ a nâmbutŋâ ziŋ yatâ op ândiwe. Ka zen Kembuŋâ umziŋ saŋgorip. Kembuŋâ um hâlâlû minziŋgip sot tosa buŋ minziŋgip. Zo Kembu Yesu Kristogât kot mem ândie sot Anutuniŋaŋgât Kaapum sot ândie, zorat yatâ otziŋgip.

Bâliŋaŋgât girem den.

¹² A nâmbutŋâ ziŋ itâ sâme, “Kut nâi nâi, zo orotŋik ziap.” Ka nâŋâ sa nâŋgânek. Kut nâi nâi nâmbut orotŋâ zorâŋâ mân betniŋan memap. Kut nâi nâi, zo orotŋik ziap, Ka zobâ nâiŋâ kembu ot-nibâ sâi zâkkât kore mân upat. ¹³ Nalem, zo tep kâmbogât siŋgi. Oi tep

kâmbo, zo nalemgât sinji. Bet Anutuñâ sâi nalem sot tep kâmbo zo ârândân buñ upabot. Sâkniñ zo mâtâp ambân zen sot ândiândiñ mo ambân nâmbutñâ zen sot lañ ândiândiñgât sinji buñâ. Zo Kembugât sinji. Kambu zâk sâkkât mariñâ op ândiap. ¹⁴ Anutuñâ Kambu Yesu mumuñan gâbâ mângei zaarip. Zo yatik imbanñandâ mânginiñgâbap.

¹⁵ Nânğâm birañbi. Kembugât kâmut nen Kristogât sâk bonñâ op ândien. Kristo zâk kâukniñ ândiap. Oi nen kin bikñâ yatâ op ândien. Oi zen dap nânge? Kristo sot pâlâtân op ândien, neñgâren gâbâ nâiñâ âi mâtâp ambân sot pâlâtân op ândei dâp upap? Buñ kâtikñâ. ¹⁶ Zen itâ nânğâm birañbi. “A nâiñâ ambân lañ mâman nâi sot pâlâtân oitâ zet sâk kânok upabot.” Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Zet zagâtñâ kânok op ândibabot.”

¹⁷ Nen âlip nânge. Nâi zâk Kambu sot pâlâtân oi um dâpzikñâ kânok upabot. ¹⁸ Zen lañ mâman ambân zo kândâtzânğobi. A nâiñâ bâliñâ nâmbutñâ upap, zorân sâkñâ mân tâmbetkubap. Ka nâi zâk zik ambin birâm nâi sot ândibap, zâk zikñâ sâkñâ tâmbetagobap. ¹⁹ Zen zitâ nânğâme? Tirik Kaapumñâ umziñan tâtat mâme opmap. Zorat sâkziñ zo Tirik Kaapumgât namâ. Zâk zeñgât um sâkziñan ândibapkât

Anutuñâ sângongoi geip. Zen sâkziñgât mariñâ buñâ. ²⁰ Kembuñâ mârur sângânziñ mei zâkkât sinji urâwe, ândie. Zorat zen sâkziñâ târârak galem op ândine a nâmbutñâ ziñâ ziñgitñâ Anutu sâm âlip kwâkñangâbi.

7

Ap ambin zeñgât den.

¹ Zen ekap kulemgum nim mâsikâniwe, zorat hâuñâ sa nânğânek. Nâ itâ nânğan. A nâiñâ ambân mân mem yen ândei sâi ko âlip opap. ² Ka bâliñgât mâsimâsikâ gâi bâliñ upegât añâ ambân mem zâk sot pâlâtân op ândibap. ³ Oi agât sâkñâ ambin mân añğân kârânğgâbap. Oi ambân zâk yatik sâkñâ apñâ mân añğân kârânğgâbap. ⁴ Ambân zâk sâkñgât mariñâ zikñik mân ândiap. Zo apñgât sinji. Oi apñâ zo yatik sâkñgât mariñâ zikñik mân ândiap. Zo ambinñgât sinji. ⁵ Zorat ap ambin zen sâkziñ mân añğân kârâyânğâbi. Yen ninâu sâm ândim den saam yatâ utne dâp upap. Satangât mâsimâsikâyân loribegât narâk pânkânogâk yatâ ândibi. ⁶ A ambân miangâbigât op san, zo sâm kâtigemñâ mân san. ⁷ Anutuñâ imbanñâ nigi ambân mân mem yen ândian. Nâ ândian, yatik ândibigât otnigap. Ka Anutuñâ imbanñâ nâi zikñik

ziknjik niŋgâmap. Nen dâbâk buŋâ, ŋâi itâ, ŋâi yatâ. Zorat a ambân âlip mianŋgâbigât san.

⁸ A ambân sigan sot malâ, zengât itâ san. Zen nâ yatâ op yen ândine âlip upap. ⁹ Ka zen umziŋan âkŋâlezinândâ diizingi bâliŋan bagim tâmbetagogegât op mianŋgâm ândibi.

¹⁰ Ap ambin zengât den sa nâŋgânek. Den zi nâgât buŋâ. Kembugât den. Zengâren gâbâ ambân ŋâiŋâ apŋâ mân birâbap. ¹¹ Oi ambinŋandâ apŋâ mârum birip oi ko a buŋâ, yen ândibap mo dum apŋoot mianŋgâm ândibabot. Oi yatik a ŋâiŋâ ambinŋâ mân birâbap.

¹² Nâmbutŋâ zengât den zi sa nâŋgânek. Kembugât den buŋâ. Zi ninâ den uap. Kembugât kâmurân a ŋâi âmbinŋâ um kâtik ândibap, oi ambân zorâŋ zâk sot ândibat sâi mân birâbap. ¹³ Mo Yesugât kâmurân gokŋâ ambân ŋâi zâkkât apŋâ um kâtik ândibap, oi a zorâŋ zâk sot ândibat sâi mân birâbap. ¹⁴ A um kâtik zo ambinŋâ Kembugât siŋgi, zâkkât mâsop zorâŋ zâkkâren arip. Oi um kâtik ambân zo apŋâ Kembugât siŋgi, zâkkât mâsop zorâŋ zâkkâren arip. Oi yatigâk murarâpziŋ Kembugât siŋgi op ândibi. Zo buŋ sâi um kâtik ândibe. ¹⁵ Um kâtik a mo ambân ŋâiŋâ birâbam sâi mân anŋân kârâŋanŋâbi. Zorat pâke

mân ziap. Anutuŋâ lumbeŋan ândibigât diizingip.

¹⁶ Ambân, gâ apkâ Kembugât mâtâbân diina gâbap mo buŋâ? Zo nâŋgat?

A, gâ ambingâ Kembugât mâtâbân diina gâbap mo buŋâ? Zo nâŋgat?

¹⁷ Zen ziknjik ziknjik kinkin zoren mo zoren kine Kembuŋâ ândiândi muyageziŋgip sot nep sâm ziŋgip, zo yatik siŋgi âlibân ândibi. Nâ den zo Yesugât kâmut kamân dâp dâzâŋgoman. ¹⁸ Zengâren ŋâi zâk kwabâ kwâkŋanŋâne ândei Kembuŋâ diinŋgip, zâk mân birâbap. Oi a ŋâi zâk kwabâ mân kwâkŋanŋâne ândei Kembuŋâ diinŋgip, zâk kwabâ kwâkŋanŋâbigât mân sâbap. ¹⁹ Kwabâ kwatziŋgâwe mo kwabâ mân kwatziŋgâwe, zorat nâŋgâne bon mân upap. Anutuŋât den luluŋ, zorâŋ bonŋâ uap. ²⁰ Ŋâi zâk kinkinŋâ zoren mo zoren kiri Kembuŋâ diigip, kinkinŋanâk zo kinbap. ²¹ Gâ kore mâman a ândina Kembuŋâ diigigipkât nâŋgâm kwâkâ mân upan. Olanŋinâ sâne mân kwâkâban. ²² Ŋâi zâk kore a op ândei Kembuŋâ bâliŋanŋât tâgân gâbâ olanŋanŋi Kembugât a bonŋâ op ândibap. Ŋâi zâk a bonŋâ ândei Kembuŋâ gâsui Kristogât kore a op ândibap. ²³ Kembu zâk sâŋgânziŋ meipkât zâkkât kore a op ândie. Zorat a ŋâiŋâ kembu otziŋgâbâ sâi mân nâŋgâbi. ²⁴ Bukurâpnâ, ŋâi zâk kinŋâ siŋgi âlip nâŋgip, tenŋâ

zorenâk narâk ziren kinjâ
Anutu sot pâlâtân upap.

*A ambân sigan, zengât
den.*

²⁵ A ambân sigan, zengât
den sa nângânek. Zi Kem-
bugât den bujâ. Kem-
bugât tânnogi sinji âlip
mem ândimanjâ ninâ
nângânângâyân den zi
dâzângua nângânek. ²⁶ Narâk
zi mâte uap, zoren sâknam
patâ muyagibapkât a nâi zâk
ambân buj ândibat sâm âlip
upap. ²⁷ Ka ambân mein oi
ko mân birâban. Ambân mân
sâm giwe oi ko ambângât
mân sâban. ²⁸ Gâ ambân
mimbâ sâm mena mân bâliņ
upap. Oi ambân sigan nâiņâ
a nâi mei mân bâliņ upap.
Ka miaņgâbi, zen sâkkât nep
tuum sâknam nângâbi. Nâ
zorat nângâm itâ san. Zen
yen sigan ândine âlip upap.

²⁹ Bukurâpnâ den zi sa
nângânek. Yesu takâbapkât
narâk pânkânok uap. Zorat
a ambirâpziņoot ândimeņâ
ândinetâ ambirâpziņ buj
yatâ upap. ³⁰ Oi umbâlâ
op isem ândimeņâ ândine
umbâlâ bujâ yatâ upap. Oi
sâtâre op ândimeņâ ândine
sâtâre buj yatâ upap. Oi kut
nâi nâi kwâlâmeņâ ândine
sikum buj yatâ upap. ³¹ Oi
kut nâi nâi aņgâgwangâ
upmeņâ ândinetâ yen ândime
yatâ upap. Hângât kulem
zi ek nângâme, zo buj
upap. Yesu takâbapkât narâk
pânkânok uap, zorat den zo
san.

³² Zen hânân ândim kut
nâi yenņangât mân nângâm

kwâkâm ândibigât san. A,
ambân bujandâ Kembugât
denâk nângâm ândimâp.
Kembuņâ zâkkât nâņgi âlip
upapkât nângâmâp. ³³ Ka a
ambinņootjâ ko sâkkât kut
nâi nâi zorat nângâmâp. Oi
ambinņandâ zâkkât nâņgi
âlip upapkât nângâmâp.
³⁴ A yatâ zo sâkkât kut nâi
nâi sot Kembugât nepkât
nângâm um zagât opmâp.
Ambân sigân zen Kembugât
nepkârâk nângâme. Oi um
sâkziņâ Kembugât sinji up-
apkât nângâme. Oi ambân a
sotjâ sâkkât kut nâi nâi zorat
nângâm ândibap. Apņandâ
zâkkât nâņgi âlip upapkât
nângâbap. Ambân zo yatâ
zorâņ sâkkât kut nâi nâi sot
Kembugât nepkât nângâm
um zagât opmâp. ³⁵ Zen
âlipņâ ândim kwâtâtibigât
den zi dâzânguan. Mâtâp
pâke kwatziņgâm mân san.
Um nângânângâziņ zo Kem-
bugâren pane zei ândibigât
otnigi yatâ san.

³⁶ Oi a nâi zâk bâratņâ a
mimiņangât dâp oi aņgân
kârâbâ sâm upap. Oi bet
nâņgi mân dâp oi ayân
pâmbâ sâm pâi mân bâliņ
upap. ³⁷ Nâi zâk umņandâ
itâ nângâbap, “Bâratnâ yen
ândibap.” Yatâ sâm um zagât
mân upap. Yatâ sâm kâtigei
dâp upap. ³⁸ Zorat itâ sa
nângânek. Nâi zâk bâratņâ
ayân pâi âlip upap. Ka a nâi
zâk sâi bâratņâ yen ândei âlip
nâi upap.

Malâ zengât den.

³⁹ Ambân nâi zâk apnâ ândei mân birâm ândibap. Apnâ moi ko a nâi mimbâ sâmbâlip mimbap. A zo Kembangât a ândiap oi ko âlip miangâbabot. ⁴⁰ Ka ambân zorân apnâ buŋ yen ândibat sâmbâlip yen ândibap. Zorat nânnga âlip upap. Zo yatâ nânngan. Oi den zo ninâ umgârâk buŋâ. Anutugât Kaapumnâ nânngânânngânâ zo nigi san.

8

Lopioğât sinji nalem, zorat den.

¹ Lopioğât sinji sii nalem, zorat sâbâ. Korinti a zen itâ nânngâme, “Nen aksik top nânngânânngâniŋoot ândien.” Ka nâ itâ sa nânngânek. Top nânngânânngâ zorân zâizâiŋ muyagemap. Oi zen mân zâizâiŋ upigât otnigap. Buku op ândiândiŋ zo ko berân miangâm âlip ândibi. ² Nâi zâk buku orot mân op ândimnâ Anutugât topnâ nânngâm kwâtâtian sâmap, zâkkât itâ sânat, “Zâk mân nânngâm kwâtâtiap. Nânngânânngâ bonnâ mân zemnânngap.

³ Nâi zâk umnandâ Anutu gâsubap, zâk Anutuŋâ buku oknânngâbabot.”

⁴ Lopioğât sinji sii nalem, zorat itâ nânngâmen, “Lopio zâk bonnâ buŋâ. Zâk wâgân mân ândiap. ⁵ Anutu zâk kânoknâ bonnâ ândiap.” Nen yatâ nânngâmen. Ka a um kâtik zen itâ sâme, “Hânân sot sumbemân lopio sot

kembu donbep ziap.” ⁶ Nen ko itâ nânngen, “Anutu Ibâniŋ, zâk kânok ândiap. Zâkkâren gâbâ kut nâi nâi muyagem nanŋip. Oi nen zâkkât sinji ândien. Oi Kembu kânok, Yesu Kristo. Anutuŋâ sâi Yesu Kristo, zâk nen sot kut nâi nâi aksik muyageniŋip. Oi zâknâ galem otniŋi ândien.”

⁷ Kembangât kâmurân a nâmbutnâ zen topnâ yatâ zo mân nânngâm ândie. Zen mâruman gâbâ lopio hurat kwap ândim gawe. Zen sinji âlibân bâbâ lolot ândime. Zen lopio zorat nânngâne bon oi um kâtik, ziŋ nalem lopioğât sinji sâne zo nemnâ umziŋ sumunkomap. ⁸ Nâ den sa nânngânek. Anutu zâk nalemgât opnâ nânngi mân zâizâiŋ uap. Nen sii nalem birindâ nenngât mân nânngi geibap. Mo nalem neindâ mân nânngâniŋi zâibap. Buŋâ. Nalem, zo yennâ. ⁹ Zengâren gâbâ nâmbutnâ ziŋâ nalemgât topnâ nânngâm nalem nem tatne bukurâpziŋ sinji âlip bituktâ zemziŋgap, zen ziŋgitnâ bâliŋ upegât galem orangâm ândibi. A lolot yatâ zo lopioğât sinji nalem nemnâ umziŋ sumunkomap. ¹⁰ Gâ lopio zâk bon buŋ sâmbâlip lopio namin zâim nalem nem tâtna bukugâ nâi lotnâ, um oset a ga geknâ niapkât nimbâ sâmbâlip zo yatik nemnâ umnâ sumunkumbap. ¹¹ Bukugâ sinji âlip bituktâ zemnânngap, zâk Kristo gilâmmandâ sângân

meip. Zâk gâgât kâtikkangât lorebapkât girem uan. ¹² Zen lopiogât sinji nalem nemjâ bukurâpziñ um oset ândime, zen umziñ mem tâmbetkune um gulip upi, zo ko yatik Kristo tâmbetkubi yatâ upap. ¹³ Zorat nâ sii nalem nimbam bukunâ lolot zo tâmbetkubatkât nângâm kwâkâ op sii nalem birâm yen ândibat. Zo yatik op ândimâmbat.

9

Paulo zâk nepñangât den sâip.

¹ Korinti a zen nâgât dap nânge? Nâ Aposolo bujâ? Nâ yatâ mo yatâ upatkât otnigi saanine dumunân ândian? Nâ Kembuniñâ Yesu Kristo mân egâwan? Korinti a zen ziñak topnâ nângâm biranbi. Nepñangât bonjâ Kembugât mâsobân muyageip, zorat ko zen sinji nângâ a ambân urâwe, zo. ² Kamân nâin gok nâmbutjâ zen nâgât Aposolo mân sâme motjâi. Zen ko topnâ âlip nânge. Nâ perâkñak zengât Aposolo op ândiman. Nâ Aposolo nepnângât bonjâ Kembugât mâsobân zen Kembugât a ambân urâwe.

³ A ninâ topñangât sâme, zen den itâ mâburem zingân.

⁴ Zengâren gâbâ nâmbutjâ zen nen nepñangât sângân zengâren gâbâ too nalem mân minatkat sâme. Zen wangât yatâ sâme? Aposolo nâmbutjâ zen mâtâbân âim gane too nalem zingâme.

⁵ Aposolo nâmbutjâ sot Petero sot Kembugât murâpñâ, zen ambirâpziñoot kamân toren toren âim gane nalem mot zingâne aposolo nep tuume. Oi nâmbutjâ nen yatâ mân utnatkât sâwe. ⁶ Nâ sot Banaba, net betjâ nep tuum ândim kât muyagem sâkkât kut nâi nâi sângân mem ândiratkât se. Net yatik op ândim mân birâratkât se. ⁷ Den nâi mâsikâzinga sânek. Kâwali a nâiñâ zikjâ nalem sot kut nâi nâi muyagemap? A nâiñâ nep kârâm kâmiri bonjâ muyagei mân mem nimbap? Mo nâiñâ noniñ makau nepñâ tuumjâ zengât nam mân mâsan nimbap?

⁸ Den zi a den san? Bujâ. Kembugât gurumin den ekabân den yatik ziap. ⁹ Mosenjâ Kembugâren gâbâ den mem itâ kulemgoi ziap, “Wâugâ zuu zigi mem ko goka mân pindâna mân dâp upap.”

¹⁰ Oi dap nânge? Den zo Anutuñâ wâu zengârâk nângâm sâip? Mo nengât nângâm sâip? Den zo a nengât op sâip. Nâi zâk nepñâ kârâm kâmitmap, zâk bonjâ oi nimbatkât nângâm nep zo tuumap. Oi yatigâk nâi zâk nebân hibuk pitâbap, zâk bonjâ muyagei nimbatkât nângâm tuubap. Anutu zâk yatâ nângi ziap.

¹¹ Nen zengâren umgât nep tuumjâ zengâren gâbâ sâkkât kut nâi nâi minatkat nângâne yâmbâremap? ¹² A

nâmbutjâ zij zengâren gâbâ nalem sikum minetâ nen zengâren nep topkwap tuuwenjâ mân minatkat se?

Nâ itâ sa nângânek. Nen Kristogât sinji âlip laj kâri pâke pambemgât zengâren gâbâ nalem sikum mimiñâ sâsâj, zo birâm betjâ sâknam nep tuum nalem mot muyagem nem ândiwen.

Paulo zâk nep tuum Korinti zengâren gâbâ sângânjâ mân meip, zorat sâtâre oip.

¹³ Kembangât sinji nalem uunâ a tirik namin nep tuum ândime, zen namin nalem mem nime. Oi Anutugât sinji nalem kut nâi nâi pâpanjâ, zoren tuume, zen zoren gâbâ nalem nâmbutjâ mem nem ândime. ¹⁴ Kambu zâk sinji âlip sâsâj a, nen yatik sinji âlip sâindâ betniñan mimbigât sâip.

¹⁵ Nâ ko mâtâp zo mân lânman. Kât sikum mân memman. Oi zen yatik otnibigât ekap zi mân kulemgum zingân. Nâ zengâren gâbâ kât mot mân memman, zorat sâtâre opman. Oi nâ itâ nângâm kâtigian. Nâ yatik op ândim ma ko mumbat. A nâiñâ kât nigi ko nâ dap yatâ zâizâiñ op sâtâre den dum sâbat? Zorat kât mot zengâren mân mimbat. ¹⁶ Nâ sinji âlip den dâzângom ândiwan, zorat dap yatâ zâizâiñ den sâbat? Nep zo Anutuñâ kwâknan pâip. Den sinji âlip zo mân dâzângobat oi ko, yei, Kambuñâ dap otnibap? ¹⁷ Nep zo ninâ

umgât tuuwan sâi ko sângân membam. Ninâ umgât mân tuumangât zâizâiñ mân upat. ¹⁸ Zâizâiñ opman, zorat topjâ itâ. Nâ sinji âlip mem ândiman, zo a dâzângom ândim zengâren gâbâ sângân mân memman. Nâ zorat sâtâre opman. Oi sinji âlip sâman, zo sângânjâ sâkkât kut nâi nâi mimban sânetâ birâman.

Paulo zâk a top top zengât kore a oip.

¹⁹ Nâ a aksik zengât dumunân mân ândiwan. Kore mâman mân ândiwanjâ laj kore otzingâm ândian. A donbep zij sinji âlip nângâm Kembangât sinji upigât yatâ op ândian. ²⁰ Yuda a zen sot ândim Yuda zengât orot mâmegât tenjâyân ândiwan. Zo Yuda a zij Kembangât sinji upigât yatâ orâwan. Mosegât gurumin den zo lum kore upme, zen sot ândimjâ gurumin dengât kore a yatâ orâwan. Ninâ gurumin dengât kore a bujandâ a kore upme, zen Kembangât sinji upigât orâwan. ²¹ Um kâtik a, Kembangât den mân nângâme, zen sot ândim zij ândime, zo yatâ orâwan. Um kâtik a, zen Kembangât sinji upigât yatâ orâwan. Nâ Anutugât mâtenñan gurumin den mân nângâm ândim buñ. Nâ Yesu Kristogât den kâtik, zo mem ândiman. ²² A sinji âlip bituktâ zemzingap, zen sot ândim orot mâmeziñ yatâ op ândiwan. Zen Anutugât sinji âlip nângâm Kembangât sinji

upigât yatâ orâwan. A top topnâ zengâren ândim zengât holiyâk mem ândiman. Zo nâmbutnâ ziņ Anutugât sinġi upigât yatâ op ândiwan. ²³ Zo yen buņâ. Sinġi âlip laņ kârâm âibapkât yatâ opman. Oi sinġi âlip bonņâ zo nâgâren sot zengâren âsagibapkât yatâ op ândiman.

Sârârâk kârâm kâtigem âi kikerân takâm neule muyaginâ.

²⁴ Zen itâ nângâme mo? Dâp orotņangât sombemân a katep zen aksik sârârâk kârâbi. Ka neule mimiņ, zo ko a kânokņak kâtigem âi mimbap. Oi zen yatik sumbemân neule mimbigât kâtigibi. ²⁵ Katep zen imbanâziņangât dâp op kendon ândime. Zen neule yenņâ, zinziņ kâtik buņ, zorat yatâ upme. Nen ko sumbemân neule zinziņ kâtik, zorat yatâ utnat. ²⁶ Nâ ninak sârârâk kârâman, zo kiket zo ekņâ târârâgâk âiman. Nâ kâlâunâ yenņan mân lum pâman. ²⁷ A sinġi âlipnâ dâzâņgom ândia Anutuņâ nâgât nâņgi mân dâp oi kâbakņenigi ginņâ opamgât sâknaņgât âkņâle zo mem gei kwap kubikņâ sâknaņgât a kutâ op ândiman.

10

Isirae a zengâren kut nâi nâi muyageip, zorâņ giremniņ uap.

¹ Bukurâpnâ, nâ Isirae a sâkurâpniņâ kut nâi nâi urâwe, zorat sa

nângânek. Zen aksik Mose sot unumunum ombenjan âim saru nirem nâmbut âiwe. ² Zen aksik Mosegât kâmut upigât unumunum ombenjan âim saru nirewe. Too zorâņ too saņgonziņgip yatâ oip. ³ Oi Anutuņâ nalem muyagem ziņgi zen aksik niwe. ⁴ Oi too Anutuņâ muyagem ziņgip, zo zen aksik niwe. Too zo Anutugât kârân gâbâ gei niwe. Oi kât zorat kutņâ Kristo. Kristo zâk hân kabâņan too ziņgip, zorat dâp galem otziņgâm ândeip. ⁵ Ka zengâren gâbâ doņbep patâ Anutuņâ ziņgiri mân dâp oi mirâ kamân kâtikņan kâbakņeziņgi mom naņgâwe. ⁶ Zengâren kut nâi nâi muyageip, zorâņ giremniņ uap. Zen bâliņ urâwe, zo nen yatik upemgât. ⁷ Mosegât kâmurân gâbâ nâmbutnâ zen lopiogât kore mâman urâwe. Korinti a zen ko yatâ mân upi. Mosegât a gakârâpņâ, zen Kembugât nelâmzâņgoi lopio sobim sâtâre urâwe. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“A zen ge tap sii nalem nemņâ zaat kep kom kirâwe.”

⁸ Oi Mosegât kâmurân gâbâ nâmbutnâ zen laņ op ândiwe. Nen a ambân laņ ândiândiņ zo yatâ mân utnat. Zen bâliņ urâwegât sirâm kânogân 23 tausen yatâ zo ziņ muwe. ⁹ Nen ko Kembugât mâtenjan bâliņâ mân utnat. Zâizâiņ mân utnat. Zengâren gâbâ nâmbutņandâ

zâizâiņ utne Anutuņâ sâi mulumņâ ziņgi muwe. ¹⁰ Oi nen Kembugâren âkon den mân sânat. Zo zeņgâren gâbâ nâmbutņandâ âkon den sâm Kembu sâm bâliņ kwâkņangâne tâmbet tâmbet mariņandâ tâmbetzâņgoip.

¹¹ Zeņgâren kut ñai ñai âsageip, zorâņ giremniņâ uap. Hângât narâkņâ âkâbâ sâi narâk patâ mâte oi ândien, neņgât den zi sâm giremniņ kulemguwe. ¹² Zorat Korinti a zeņgât girem den ñai dâzâņgua nâņgânek. Ñai zâk zikņangât nâņgi zâizâiņ op itâ sâmap, "Nâ a kâtikņâ." Yatâ sâbap zo ko lorebapkât galem oraņgâm ândibap. ¹³ Zeņgâren mâsimâsikâ âsagem gâip, zo a doņbepziņangât dâp muyagemap. Oi Anutuņâ sâi kâtigemap, zâk mâsimâsikâyân mem bâbâlân koi imbaņâziņangât dâp mân walâbap. Oi mâsimâsikâ gâbap dâp mâtâp ñai tirâpzâņgoi âlip kâtigem kinbi.

Kembugât nalem nem Satangât nalem niniņ, zo mân taap.

¹⁴ Zorat opņâ bukurâpnâ, zen lopiio sot lopiogât siņgi sii nalem, zo kândâtkom ândibi. ¹⁵ Zen nâņgânâņgâziņoot ândime, zorat den zi sa ziiņak nâņgâm iknek. ¹⁶ Waiņ hâkobân zeip, zorat sâiwap sâmņâ nemņâ Kristo gilâmņangât op târotâro upmen. Nalem namuņ

nemņâ Kristogât sunum sot târotâro upmen. Zo nâņgâm biranbi. ¹⁷ Nalem kânok zo nemņâ a doņbep nen kâmut kânok upmen. Kristo sot pâlâtâņ op kâmut kânok upmen.

¹⁸ Zen Isirae a ziņ upme, zo nâņgânek. Kembugât tirik namin Kembugât siņgi nalem uuņâ a ândime, zen nep zo tuum ândim Kembu sot târotâro upme. Oi zen kâmut kânok op Anutugât siņgi nalem pâpanņan nep tuum zobâ nalem nâmbutņâ mem nem ândime. ¹⁹ Den san, zorat topņâ dap yatâ? Lopiogât sii nalem niniņâ, zorat nâņgâne bon upapkât san mo? Mo lopiio zikņangât nâņgâne bon upapkât san? ²⁰ Yatâ buņâ. Den san, zorat topņâ itâ. Um kâtik a, zen ko lopiogât sii nalem ume, zo Anutugât siņgi buņâ. Zo Sataņ sot wâke, zeņgât siņgi uap. Oi nâ Korinti a zeņgât itâ san. Zen Sataņ sot wâke zen sot târotâro mân upi. ²¹ Kembugât hâkobân gâbâ too nem wâke zeņgât hâkobân gâbâ too niniņâ, zo mân taap. Oi Kembugât nalem nemņâ wâke zeņgât nalem niniņâ, zo mân taap. ²² Kembu zâk kuk ot-ningâbapkât yatâ utnat? Mo dap nâņge? Neņgât imbaņandâ zâk wâlap? Yatâ buņâ.

Ñai zâk zikņangât nâņgi zari ândei mân dâp upap.

²³ A ziņ itâ sâme, "Kut ñai ñai, zo orotņik ziap." Ka nâ

itâ sa nângânek. Kut nâi nâi nâmbutnâ oindâ zorânâ mân betniñan mimbap. ²⁴ Nâi zâk zikñangât mân nângâm bukunangât nângâbap zo ko âlip upap.

²⁵ Angâgwangâ mindumin-duyân zuu bâu sângân minâ sâmb âlip mimbi. Um oset mân upi. Zi lopiogât siñgi sâmb mân mâsikâziñgâbi. ²⁶ Wangât, Kembuniñâ zâk hân sot kut nâi nâi piksâm ziap, zorat mariñâ ândiap, zorat.

²⁷ A um kâtik nâiñâ buku otziñgâm mirânan zâinâ sâi zâibi. Oi sii nalem ziñgi zorat topñâ mân mâsikâm nimbi. ²⁸ Ka nem tatnetâ bukuziñâ nâiñâ ga dâzângobap, “Bâu zi lopiogât siñgi sâsânjan gokñâ.” Yatâ sâbap oi ko mân nimbi. Zo sâmb muyagem ziñgâbap, a zâkkât op nângâm birâbi. ²⁹ Zo nine umziñ sumun opapkât buñâ. Nalem zo ninetâ sâi ko bukuziñâ niegât nimbâ sâmb nem um sumun opapkât. Nâ yatâ sa zeñgâren gâbâ nâiñâ itâ sâbap? “Ninâ umnâ nângâm kwâka mân ze upâ sa bukunâ nâiñâ pâke pâmbap? ³⁰ Nâ Anutugâren sâiwap sâmb nia wangât bukunâ nâiñâ nângâm bâliñ kwatnibap?”

³¹ Nâ zorat itâ sa nângânek. Zen sii nalem ninam mo kut zo mo zo utnam a ziñ ziñgitñâ Anutu sâmb âlip kwâkñangâbigât nângâmñjik upi. ³² Zen Yuda a sot Grik a sot Anutugât kâmut zeñgât mâteziñan tosaziñ

buñ ândine âlip upap. ³³ Nâ yatigâk a top topñâ zen niknetâ dâp upapkât nângâm ândiman. Nâ ninangât nângâm buñâ. A donbep, zeñgât nângâm opman. Zen Kembugât siñgi âlip nângâm âlip upigât nep tuuman.

11

¹ Nâ Kristogât mâtâp lânman. Zen zo yatik orot mâmenâ ek nângâm wâratkum ândibi.

A ambân topniñâ.

² Zen kut nâi nâi orâwan sot den dâzângowan, zorat nângâm lum upme. Zorat nânga âlip opmap. ³ Oi zi den nâi sa nângânek. Kristo zâk agât kâukñâ. Anâ ambângât kâukñâ. Oi Anutu zâk Kristogât kâukñâ. ⁴ Minduminduyân a nâi zâk kâuk pâkenâ tâi ninâu sâbap mo Anutugât den sâmb muyagibap. Yatâ oi kembu patânâ añun upap. ⁵ Minduminduyân ambân nâi zâk kâuk pâke buñ ândim ninâu sâbap mo Anutugât den sâmb muyagibap. Zâk yatik oi apñâ añun upap. Ambân yatâ zo, zâk ambân lañ ândiândiñ kâukziñ sâmot mimiñâ, zen yatâ añun upap. ⁶ Ambân nâi kâuk pâke mân pam ândei kâukñâ mânângât nângâne añun oi dâp upap. Ka ambân zo yatâ okñangâbigât añun opñâ kâuk pâke pam ândibap. ⁷ Minduminduyân a zâk kâuk pâke mân pam ândibap. A, zâk neule âsakñâ mariñâ,

Anutu, zâkkât holi tobat sot wikin yatâ. Ambân ko, zâk agât wikin.

⁸ A, zâk ambângâren gâbâ mân muyageip. Ambânñâ agâren gâbâ muyageip.

⁹ A, zâk ambângât opñâ mân muyageip. Buñâ.

Ambân, zâk agât opñâ muyageip. ¹⁰ Ambân, zâk agât ombeñan ândiapkât kâuk kâpim ândibap. Yen ândei sumbem a ziñ iknetâ bâliñ opapkât sâsân.

A sot ambân, nen ârândân Kembangât mâteñan kinat.

¹¹ A, zâk zikñik Kembangât mâteñan mân kinbap. Ambân, zâk zikñik Kembangât mâteñan mân kinbap. ¹² A ambân ârândân kinbabot.

Ambân, zâk agâren gâbâ muyageip. Zo yatik a nen ambân zengâren gâbâ âsagimen. Nen sot kut ñâi ñâi zo Anutugâren gâbik gawen.

¹³ Zen ziiñak nângâm iknek. Minduminduyân ambân ñâi kâuk pâke buñ

ândim Anutugâren ninâu sâi dâp upap mo buñâ? ¹⁴ Oi a ñâi zâk kâuk sâmotñâ kârep

mem ândei ikne dâp upap mo buñâ? Zorat topñâ mârur singi âlip mân mem

ândiwe, zen zoren nângâm ândiwe. ¹⁵ Oi ambân ñâi kâuk sâmot ilimbam tâi ikne

âlip opmap. Anutuñâ kâuk sâmot ilimbam ziiñgâmap, zo kâuk pâkeziñ. Kâuk sâmot ilimbamñâ zo zâkkât

neulenâ. ¹⁶ Ñâi zâk den zi birâbâ sâm itâ nângâbap. Zo birâbirân, zo nen sot

Anutugât kâmut nâmbutñâ nen mân upmen.

Korinti a zen nalem nem gulipmalip urâwe.

¹⁷ Zen mindumñâ kut ñâi ziñ upme, zorat nânga mân dâp oi girem dâzânguan. Zen âlip mân opñâ bâliñ op ândime. ¹⁸ Yesugât

kâmut zen mindunetâ kâsâp muyagemap. Zen ziiñak kâmutñâ kâmutñâ sâm kâsâpagome. Yatâ sâm

dâtnone nânga perâkñak yatâ uap. ¹⁹ Oi kâsâp zo yen buñâ. Zengâren gâbâ nâmbutñandâ den singi âlip

mem kâtigie, zengât topziñ muyagibapkât âsagiap. ²⁰ Ka zen nalem ninam mindumñâ

Kembangât nalem kâtik nem gulipmalip upme. ²¹ Nalem mem gamñâ ziiñâ kâsâpkum

zikñik zikñik nime. Ñâi zâk tepñangât opmap. Ñâi zâk âkon buñ nemap. Ñâi zâk

too waiñ donbep nemñâ um gulip opmap. ²² Wangât yatâ upme? Ziiñ mirâ kârum

ko yatâ upme? Zen nalem too ninâ sâm mirâziñan nimbe. Zen wangât Anu-

tugât kâmut zengât nângâne gigiñ oi a kanpitâ sot nalem buñ

ândime, zen añun kwatziñgâme? Zorat wan den dâzângobâ? Nâ sâm

âlip kwatziñgâbat? Buñâ. Nâ zirât mân sâm âlip kwatziñgâbat.

Kembangât nalem ninin, zorat den.

²³ Nâ Kembangâren gâbâ den mewan, zo ziiñgâwan.

Zo itâ. Kembu Yesu zâk Yudañâ tirâpžângoi gâsuwe, zo mân âsageip, narâk zoren Yesu zâk arâpnâ sot tap nalem meip. ²⁴ Nalem nâi memñâ sâiwap sâm namuñ itâ sâip, “Zi sunumnâ. Zi zengât sinji san. Nâgât nângâm nalem zi itâ nem ândibi.” ²⁵ Nalem ninetâ Yesuñâ waiñ too hâkop memñâ itâ sâip, “Hâkop ziren târotâro irakñangât gilâmnâ taap. Gilâmnandâ narâk ziren târotâro irakñâ âsageziñgâbap. Nimbi dâp nâgât nângâm yatik nem ândibi.” ²⁶ Zen nalem sot too zo nimbi dâp Kembu moip, zorat sinji sâm muyagem ândine âburibap.

²⁷ Zorat nâi zâk mân orotñâ opñâ Kembugât nalem sot too, zo nimbap, zo nem gulipkum tosa mimbap. ²⁸ Zorat nalem sot too zo ninâ sâm umziñangât topñâ ek nângâmñâ Anutugâren sâm muyagemñâ nimbi. ²⁹ Nâi zâk Kembugât sunum egi yennâ oi nimbap, zâk hâuñâ mimbap. ³⁰ Zen zo yatâ gulip upmegât nâmbutñâ lolot sot nâmbutñâ sisi mâsek sot nâmbutñâ mârûm muwe. ³¹ Niñak um topniñ ek nângâm kubigindâ sâi ko Kembuñâ hâuñâ mân niñgâbap. ³² Ka gulip okñangindâ Kembuñâ hâuñâ niñgâm kubikniñgâmap. Um kâtik, zen sot tâmbetagobemgât op zo yatâ kubikniñgâmap.

³³ Bukurâpnâ, zen nalem ninam mindum tatnetâ

aksik gam nanğânetâ ko topwkap nimbi. ³⁴ Nâi zâk tepñangât okñangi zikñâ mirin nalem nimbap. Zen mindum Kembugât nalem kâtik nem gulipkune hâuñâ muyageziñgâbapkât yatâ upi.

Den nâmbutñâ zo ninak gam dâzângobat.

12

Kaapumñâ neñgâren nep tuumap.

¹ Bukurâpnâ, Nen nep top top tuunat, zorat Kaapumñâ imbanâ niñgâmap. Zorat kwakpegât dâzângua nângânek. ² Zen mârûmñan um kâtik ândine a ziñ diizingâne lopio diñ buñ, zâkkâren pâlatâñ op ândiwe. Zen lopiogât kembuniñâ sâm kiñ topñan ândim gulipmalip op ândiwe. ³ Zorat torenñâ nâi itâ sâm dâzângua nângânek. Nâi zâk Anutugât Kaapumñâ mam okñangi dap op itâ sâbap? “Yesu, gâ sâm bâliñ kwatgigan.” Oi nâi zâk Tirik Kaapumñâ mam mân okñangi dap op itâ sâbap? “Yesu, zâk Kembu patâ.”

⁴ Anutugât umâlepñangât op sâi Kaapumñâ imbanâ niñgi nep top top tuumen. Kaapum, zâk kânok. ⁵ Kore orotñâ top top ziap, zo doñbep. Nep mariñâ, zo Kembu kânok. ⁶ Sinji âlipkât mâtâp topñâ topñâ ziap. Imbanâ mariñâ Anutu kânok. Zâk imbanâ muyagem niñgâmap. ⁷ Kembugât

kâmurân nen ârândân âlip ândinatkat Kaapum zâk a kânok kânok imbanâ muyagem ningâmap. Nâi zâk Kaapumjâ mam okņangi kut nâi nâi âsagemap, zorat topņangât den nângâm sâmap. ⁸ Nâi zâk Kaapumjâ mam okņangi den nângânângâ zo sâmap. Nep zagât, zo mariņâ Kaapum kânok. ⁹ Nâi zâk Kaapumņak mam okņangi nângâm pâlâtân patâ op ândimap. Nâi zâk Kaapumņak mam okņangi a sisi mâsek kubikziņgâmap. ¹⁰ Oi nâi zâk sen mârât kulem tuubapkât imbanâ pindâmap. Nâi zâk Anutugâren gâbâ den mem sapsubapkât imbanâ pindâmap. Nâi zâk Kaapumjâ imbanâ pindi den sot kut nâi nâi zorat topņâ nângâm kubik sapsuamap. Zâk itâ sâmap, “Zo Kembangât Kaapumân gok.” Mo itâ sâmap, “Zo wâke sot Satañ, zengâren gok. Zo bâliņâ.” Nâi zâk siņgi âlip den gându uņakņan sâbapkât imbanâ pindâmap. A nâi den gându uņak zo nângâm a dinņan melâņbapkât imbanâ pindâmap. ¹¹ Nep top top zo Kaapumņak tuumap. Kaapum zâk zikņak nângâm nep zo mo zo a mariņ dâp kâsâpkum niņgâmap.

Sâkniņ ko kânok, kore mâman donņep.

¹² A nen sâkniņandâ kânok, ka sâkkât kore mâman, zo donņep. Oi zen donņepņâ mâpotnetâ sâk kânok uap. Oi

Kristogât kâmut nen zo yatik. ¹³ Kaapum kânokņak tooyân mâpotniņgi kâmut kânogâk urâwen. Yuda a sot hân nâi gok, Kore a sot a kutâ, nen aksik Kaapum kânok zorigâk miwen. Kaapumjâ umniņan piksâm zimbapkât miwen.

¹⁴ Oi sâkkât kore, zo kânok buņâ. Zo donņep. ¹⁵ Oi ki zâk dap op itâ sâbap? “Nâ bet buņâ. Nâ sâkkât torenņâ mân uan.” Den yatâ sâmņâ dap op sâk birâm zikņik ândibap. ¹⁶ Mo kindap zâk dap op itâ sâbap? “Nâ sen buņâ. Nâ sâkkât torenņâ mân uan.” Yatâ sâmņâ dap op sâk birâm zikņik ândibap. ¹⁷ Sâgân sinniņâ zeî sâi ko sâkņâ kindap kârubap. Mo sâgân kindabâk zine sâi sângân kârubap. ¹⁸ Anutu zâkņâ yatâ nâņgi zeipkât sâkkât kore nep top top sâm ziņgip. ¹⁹ Sâkkât kore mâman zen nepziņ kânok oi sâi sâk zâk bâliņ opņâ buņ opap. ²⁰ Zi ko kore mâman donņep, ka sâk ko kânok.

²¹ Sennâ dap op bet itâ dukubap? “Nâ gâ buņik âlip ândibat.” Mo kâukņâ dap op ki itâ dâzâkobap? “Nâ zet buņâ âlip ândibat.” ²² Yatâ mân ziap. Sâkninangât torerâpņâ lolotņâ zen buņ utne sâi âlip mân ândibem. ²³ Oi sâkniņangât torerâpņâ gigiņâ ziņâ galem otziņgâmen. Oi sâkniņangât torerâpņâ mân igikņâ zo ekap zâņgoindâ âlipņâ yatâ ândime. ²⁴ Sâkniņ torerâpņâ muyap zime, zo yatâ neule

mân pam ândimen. Oi Anutuñâ sâk muyagem torerâp nâmbutñâ giginâ zen nep patâ sâm zingip. ²⁵ Zo sâkniñangât torerâp kâsa mân op kore orangâm ândibigât yatâ oip. ²⁶ Zorat torenñâ ñainñâ sâknam nangi nâmbutñâ, zen ârândân nângâbi. Mo ñainñâ sâtâre oi nâmbutñâ zen yatik sâtâre op nanğâbi.

Nep a topñâ topñâ ândie.

²⁷ Zen aksik patâ mâpotne Kristogât kâmut ue. Nep top top tuume, zo ko zen kâmut kânok ue. Zen Kristogât sâk bonñâ yatâ ue. Kristo zâk kâukziñ ândiap. Oi zikñik zikñik sâkñangât kore mâman ue. ²⁸ Oi Anutu zâk kâmut gakârâpñâ, neñgâren a itâ nâambarip. Aposolo gâsum sâlâpnânğoip. Ombenjan Anutugâren gâbâ den mem sâsân a. Ombenjan den sinji âlip kwâkâm zingâzingân a. A sisi mâsek kubikzingâzingân, berân mâme a sot a sâtñâ, oi a den gându mârâtñan sâsân. Zo yatâ nâambarip. ²⁹ Nen Aposoloyâk nâambarip? Mo nen aksik Propete a mo kwâkâm zingâzingân a nâambarip? Nen aksik sen mârât tuutuñangât imbanñâ niñgip? Zo yatâ buñâ. ³⁰ Nen aksik patâ sisi mâsek kubikkubikñangât imbanñâ niñgip? Mo den gându uñakñan sânatkât imbanñâ niñgip sot den zo nângâm melânatkât imbanñâ niñgip? Yatâ buñâ. ³¹ Zorat

itâ sa nângânek. Zen Kaa-pungât imbanjan Yesugât kâmut mem kâtikñan kwatzingânam op nep tuubi. Nep top top zorat san. Zi ko nep zo tuubigât nânñâ mâtâp âlipñâ ñai, zorat dâzângua nângânek.

13

Umniñandâ mân gâsâyagom nep âlip tuugindâ mân dâp upap.

¹ Nâ Kaapum imbanñan a gânduyân mo sumber a zengât gânduyân Kembugât den sâbam ua umnandâ bukurâpnâ mân gâsâzângobap zo ko sa lâmun kâmam yatâ den kwamitñik opap. ² Nâ Propete op ândim kut ñai ñai âsagemap, zorat topñâ nângâbam sot sinji âlipkât topñâ nângâm kwâtâtebam oi bakñâ sa âbângubapkât zorat nângâm pâlâtân imbanñâ zemnigi sâi ko umnandâ bukurâpnâ mân gâsâzângobap, zo ko nâ a yenñâ opam. ³ Oi kut ñai ñainñâ zemnigap, zo a kanpitâ zingâm nanğâm sâknâ bira kârâpkât sinji opap, oi umnandâ bukurâpnâ mân gâsuzingâbap zo ko nâ a yenñâ op nanğâbat. Kut ñai ñai zo ua sâi zorânñâ âlipñan mân kwatnibap.

Buku opñâ mâtâp âlipñâ lâñnat.

⁴ Nâi zâk umñandâ bukurâpnâ gâsuzingâmapñâ lumbenñâ ândibap. Bukurâpnâ, zen kuk mân otzingâbap.

Zâk sâk mâme mo zâizâin mân upap. ⁵ Kut nâi mân orotnâ zo mân upap. A zo ziknâ kutnâ mân mem zaatpap. Um kâlak buñâ. A zengât tosa mân mem ândibap. ⁶ Bâliñandâ lañ kâri umbâlâ upap. Oi den bonñandâ lañ kâri zorat umâlep upap. ⁷ A umñandâ bukurâpnâ gâsâzângomap, zâknâ bukurâp zengât nânji zâizâin opmap. Oi bukurâpnâ zin kulem bâliñâ okñanğâne mân lorebap. Oi sâknam sot kut nâi nâi bâliñâ zo zâkkâren muyagei mân lorem kâtigem kinbap. Anu-tunâ gâtâm tânnânğobap, zorat umâlip op mambât ândibap.

Buku orotnâ, zorân mân buñ upap.

⁸ Umñâ buku orotnâ, zo mân buñ upap. Ka Kembugât den sâsân, zo buñ upap. Oi den gându nâin nâin sâsân, zo buñ upap. Den topnâ nânğânânğân, zo buñ upap. ⁹ Zo itâgât. Hânân zi ândien, zorat op ko torennik nânğâmen. Zorat op ko den sâmen, zo torennik opmap. ¹⁰ Gâtâm hângât narâknâ âkâbabân bonñâ muyagei orot mâmenin kwaknâ, zo buñ op nanğâbap. ¹¹ Nâ katep ândiwanân katep den sâwan. Oi katep um yatâ nânğâm ândiwan. Bet ko lâmbatnâ a opñâ katep nânğânânğân, zo birâwan. ¹² Narâk ziren kut nâi nâi ikmen, zo tooyân egindâ gâutgâut opmap,

zo yatâ. Gâtâm ko bonñâ ek nânğânat. Narâk ziren torennik nânğan. Gâtâm bonñâ ek nânğâbat. Anu-tunâ nek nânğâmap, zo yatâ ek nânğâbat.

¹³ Zinziñ kâtik zimbi, zo nânğâm pâlâtân, um bâbâlan op mambât ândiandin sot umñâ gâsâyagom buku orotnâ, zen karâmbut. Buku orotnâ, zo patâzinâ uap.

14

Anutugât den sâm muya-muyagin, zorânâ nep patâ.

¹ Zen umziñandâ gâsâyagom ândibigât kâtigibi. Kaapumñâ nep top top niñgâmap, zo tuunam kâtigibi. Anutugât den sâsân nep, zorat nânğâne zâizâin upap. ² Nâi zâk den gându unakñan sâmap, zo a mân dâzânğom Anutu dukumap. Zâk Kaapumñâ mam okñangi den gându unakñan sâi a zen kwakme. ³ Ka nâinâ a denân Kembugât den sâm muyagemapñâ a kâtigibigât betziñan mim-bap. Zen um bâbâlan upigât dâzânğomap. ⁴ Nâi zâk den gându unakñan sâmapñâ zik umñâ Kembu sot pâlâtân op kâtigibapkât sâmap. Ka nâi zâk a kâmut zengât mâteziñan Kembugât den muyap sâm muyagemapñâ kâmut zin sinji âlibân kâtigibigât sâmap. ⁵ Zen aksik patâ den gându unakñan sâne nânğa âlip upap. Ka Anutugât den a denân muyap sâm muyagine nânğa

âlip nâi upap. A nâi zâk Kembangât den muyabâk sâmbuyagemap, zâk den gându unaknan sâmap, zo walâbap. A nâi minduminduyân den gându unaknan sâmnâ melân a denân dâzângoi âlip upap. Zâk yatâ opnâ Kembangât den muyap dâzângomap, zo yatâ upap. Yesugât kâmut zen Kembangât den nângâm âlip upigât otnigi yatâ san.⁶ Bukurâp, nâ zengâren gam den gându unaknan den sâmbuyagemap dap op betziñan mimbat. Nâ Anutugâren gâbâ den nâi mân mem ga muyap dâzângobat, zo dap op betziñan mimbat? Nâ nângânângâ den mo sâmbuyagemap den mo Kembangât den nâi mân mem ga dâzângobat, zo dap op betziñan mimbat?

Kembangât den ekapñoot mân sâbi.

⁷ Kut nâi yennâ kâmam sot uluwet zo kune diñâ muyap mân sâi dap op nângâbi. ⁸ Mo lâmun waatne kwamitnâ muyap mân sâi dap opnâ kâmbamgât kut nâi kubiknâ âi pâiziñgâbi? ⁹ Oi zen yatik gându unaknan den ekapkum sâne a nâmbutnâ dap op nângâbi? Dinziñâ zo yennan âibap. ¹⁰ Hân dâp a den gându top top zem ariap. Mâirâp ziñak dinziñâ zo nângâme. ¹¹ A nâinâ den gându nâi sâi nânga kwakmak upap. Den zorat marinândâ nâgât nângi kamân nâi gok upap. Oi nâ yatik zâkkât nânga zâk

kamân nâin goknâ upap. ¹² Oi zengâren topnâ yatik ziap. Kaapungât imbanâ zengâren muyagibapkât nângâm sâme. Zo âlipnâ. Ka nâ itâ sa nângânek. Zen Kaapungâren gâbâ imbanâ mem Yesugât kâmut mem kâtiknan kwatziñgâbigât otziñgi ândibi.

¹³ Zorat den gându unaknan den sâbapkât imbanâ zemñangap, zâk den zorat topnâ nângâm mâburibapkât imbanâ zorat Kembangâren ninâu sâi beknan mimbat. ¹⁴ Nâ den gându unaknan ninâu sâbat, zo ko um dâpnandâ upap. Oi nângânângânâ zo mân nângâm kubiksa yen zimbat. ¹⁵ Zorat nâ dap upat? Itâ upat. Nâ um dâpnandâ ninâu sâbat sot nângânângânandâ nângâm lâunandâ ninâu sâmbuyagemap âlip upap. Um dâpnandâ kep mimbat sot nângânângânandâ nângâm simbitkum kep mimbat. ¹⁶ Gâ um dâpkandâ den gându unaknanâk Kembangâren sâiwap sâna a kândâtñan goknâ diñgâ mân nângâmñâ dap op perâkñak sâbat? ¹⁷ Gâ sâtâre den bonnâ zo sâban. Oi a zorân kwagi dap dap yatâ oi zorânâ tângubap? ¹⁸ Zen den gându unaknan sâne nâ walâziñgâm sâman. Zorat Anutu sâiwap sâmbuyagemap dukuman. ¹⁹ Ka nâ itâ sa nângânek. Den gându unaknan sâsâñangât nânga bon oi sâi minduminduyân den gându unaknan den

kârep patâ sâbâ sâ m sâbam. Nâ zorat nânga giap. Ka Kembugâren den memnâ minduminduyân muyap sâ m muyagigin, zorat nânga zariap.

Kembugât den âragunam katep tobat mân upi.

²⁰ Bukurâpnâ, den nângâm kubikkubiknangât nângânângâziñandâ katep yatâ mân upi. Nângânângâziñandâ lâmbatlâmbatnâ zengât dâp upap. Bâlinâ nângâbi, zo ko umziñandâ katep mâik yatâ upap. ²¹ Mârumñan Yuda a ziñ um kâtik ândine Kembuñâ den nâi itâ sâip. Zen zo Kembugât gurumin den ekabân kulemgune ziap, “Kembu zâk itâ sap, ‘Nâ hân nâin goknâ sângonzângua kâmut zi zengâren gam den gându nâin nâin nâgât den dâzângone lañ mân nângâbi.’”

²² Oi zorat torenñâ sâbâ. Gându unakñan den sâsâñ, zo top lâkulâku nâi uap. Oi zo Yesugât kâmut zengât siñgi mân uap. Zo um kâtik zengât siñgi. Oi Anutugâren gâbâ den mem muyapñâ sâ m muyamuyagin, zo top lâkulâku nâi uap. Zo a um kâtik zengât siñgi buñâ. Zo Yesugât kâmut zengât siñgi.

²³ Yesugât kâmut zen aksik mindum aksik gându unakñan den sâne sâi a yennâ, a um kâtik zâk ziñgitnâ sâbe, “Um gulip otziñgap.” ²⁴⁻²⁵ Um kâtik ziñ

ziñgitnâ sâi zorat nângâne Kembugât top lâkulâku nâi mân opap. Yesugât kâmut mindumñâ Anutugât den muyap sâ m muyagem tatne a yennâ, um kâtik nâi zengâren gam den sâbi, zo nângâbap zo ko aksik umnangât topñâ sâ m muyagine den zo umñan giari umñâ melânbap. Oi umñan kut nâi nâi tik zemap, nâi muyagei umñâ melâni hânân gei pindiñsâm zem Anutu mâpâsem itâ sâbap, “Anutu zâk perâknak zen sot ândiap.”

Bet bâsañ mân mindubi.

²⁶ Bukurâp, zorat dap dap? Zen mindunâ sâ m um bet bâsañ mân gabi. Nâi zâk sâtâre kep nâi mem gâbap. Nâi zâk kwâkâm ziñgâziñgân den mem gâbap. Nâi zâk Anutugât den unakñâ. Nâi zâk den gându unakñan sâbâ sâ m sâbap. Nâi zâk den gându unakñâ zorat top sâsâñ sâbâ sâ m sâbap. Zo Kembugât den lañ kârâbapkat upi. ²⁷ Den gându unakñan den sâ nâ sâ m donbepñâ buñâ, zagât mo karâmbutnâ sâbi. Donbepñâ mân walâm sâbi. Oi zikñik zikñik sâne a kânokñâ mâburem topñâ sâbap. ²⁸ Ka mâbumâbure a nâi mân tâi ko minduminduyân den gându unakñan mân sâbi. Nâi zâk sâbâ sâ m zâk zikñik Anutugâren sâbap. ²⁹ Anutugât den muyap sâsâñ, zo a zagâtñâ mo karâmbutñâ

sâbi. Oi nâmbutņâ zen den zo nânġâm sâlâpkum sâbi. ³⁰ Nâi zâk tâi Kaapumņâ umņan den pâi sâbam oi a den kândom sâbap, zo birâbap. ³¹ Anutugât den sâm muya-muyagiņ zo utnâ sâm upi. A nâiņon sâm nanġâm ge tâi a nâigoot sâm dâzâņgobap. Sâm mânânġât dâzâņgobi, zorâņ âlip upap. Oi sâne a nâmbutņâ ziņ nânġâm umziņ bâbâlan upap. ³² Anutugât den sâsâņ a zen Kaapumġât den sânam otziņġi sâbi. Mân sânam otziņġi birâbi. ³³ Anutu zâk gulipmalipkât Anutuņâ buņâ. Zâk lum-beņan orotņanġât Anutu. Anutu kânok, diņâ kânok. A kânokņak pâtârâņâk sâbap. Ambân zen minduminduyân den hiriņsâm tapi.

³⁴ Yesugât kâmut kamân dâp zen mindum ambân zen hiriņsâm tapme. Korinti zen zo yatik utne dâp upap. Ambân zen yatâ opņâ giġiņâ ândibigât neņġât orotņâ yatâ ziap. Oi zo yatik Kembugât gurumin denân ziap. ³⁵ Ambân zen den nâi mäsikâm nânġânam mirâziņan âi arâpziņ mäsikâziņġâbi. Ambân nâiņâ minduminduyân den sâi aņunņoot upap. ³⁶ Korinti a zen zâizâiņ upme, zengât sa nânġânek. Zen dap nânġe? Anutugât denņâ zengâren topkwap muyageip, mo zen ziņġik nânġâwe?

³⁷ Zengâren ġâbâ nâiņâ zikņanġât nânġi Propete mo a Kaapumņoot upap

zo ko den kulemgum ziņġan, zo Kembugât sâtkât kulemguan, yatâ nânġâbap. ³⁸ Nâi zâk den zi nânġi bon mân upap, zo zâkkât nânġindâ Anutugât den sâsâņ a mân upap. ³⁹ Zorat bukurâpnâ itâ sa nânġânek. Zen Anutugât den muyap sapsusuņ, zorat kâtigibi. Den ġându uņakņan sâsâņ, zorat pâke mân kwapi. ⁴⁰ Minduminduziņan gulipmalip mân op, orotņigâk utnetâ a nâmbutņâ ziņ ziņġitnetâ dâp upap.

15

Yesu zâk mumuņan ġâbâ zaatņâ arâpņâ zengâren muyageziņġip.

¹⁻² Bukurâpnâ, siņġi âlip den dâzâņgua nânġâwe. Oi zo mem ândime. Siņġi âlip kwâkâm ziņġâwan, zo yatik mem ândie oi ko âlip kubikziņġâbap. Mo dap nânġe? Siņġi âlip dâņ mân mem ândinetâ umziņan bonņâ mân âsageziņġâbap?

³ Zen siņġi âlip nânġâm ândibigât dâzâņgua nânġânek. Siņġi âlip nânġâwan, zo dâzâņgowan. Zorat kâukņâ itâ sâm dâzâņgowan. Kambu Yesu, zâk den siņġi Kembugât ekabân ziap, zorat dâp opņâ bâliņanġât suup mem moip. ⁴ Oi Kembugât ekabân den ziap, zorat dâp Yesu hangoitâ zei sirâm karâmbuņan Anutuņâ mânġei zaarip. ⁵ Zaatņâ Peterogâren muyageip. Zobâ arâpņâ nâmbutņâ zengâren

muyageip. ⁶ Oi Yesugât kâmut tenġânâ ⁵ tausen walip, zo mindum tatne muyagei igâwe. Zengâren gâbâ donġepnâ tok gwâlâ ândie. Oi nâmbutnâ muwe. ⁷ Oi Yakobogâren muyageip. Oi Aposolo aksik zengâren muyageziŋgi igâwe.

⁸ Paulo nâ zengât tenġâyân mân ândiwan. Iraborâk gâsum sâlâpnogi nep a orâwan. Nâ bet, katep mân kubikanġâm âsageip yatâ nâ laŋ nâgâren muyagei egâwan. Aposolo ziŋâ kot ninetâ mân dâp uap. ⁹ Nâ Aposolo nâmbutnâ zengât ombeziŋan. Nâ Anutugât a ambân kâmut zâŋgom gâwan, zorat Aposolo kot ninetâ mân dâp uap. ¹⁰ Nâ Aposolo orâwan, zo Anutuŋâ um lâklâk otnim tânnogi Aposolo op ândian. Oi zâknjak tânnogi zorânâ nâgâren bon buŋ mân oip. Buŋâ. Aposolo nâmbutnâ zen nep tuune walâziŋgâm sâknam nep tuum kâtigewan. Oi zo Anutuŋâ tânnogip, zorânâ mem kâtikŋan kwatnigi siŋgi âlipkât nep tuum kâtigeman. ¹¹ Nâ orâwan sot ziŋ urâwe, zorat mân sâbat. Yesu moip sot zaarip, zorat siŋgi sâm den siŋgi âlip sâm muyagimen. Oi Korinti a zen yatik mem ândie.

Yesu zâk mumuŋan gâbâ zaaripkât zaatnat.

¹² Yesu mumuŋan gâbâ zaarip. Den yatâ sâm dâzânġoindâ wangât zengâren gâbâ nâmbutnândâ

mumuŋan gâbâ zaatzaat, zo mân ziap sâme? ¹³ Mumuŋan gâbâ zaatzaat, zo kwâimbâmŋâ Yesu mumuŋan gâbâ zaarip, zo kwâimbâbi. ¹⁴ Oi Kristo mumuŋan gâbâ mân zaarip sâi ko den sâmen, zo bon buŋ opap. Oi nâŋgâm pâlâtânziŋ zo yatik bon buŋ opap. ¹⁵ Oi zorik buŋâ. Nen Anutugât itâ sâwen, “Zâknâ Kristo mumuŋan gâbâ mânġei zaarip.” Oi mumuŋan gâbâ zaatzaat mân zei sâi ko Anutuŋâ Kristo mân mânġei zaarip opap. Zorat den sâwen, zo Anutugât den târârak mân sâm sarâ sâbem. ¹⁶ A mumuŋan gâbâ zaatzaatnâ mân zei sâi ko Kristo mumuŋan gâbâ mân zaarip opap. ¹⁷ Kristo mân zaari sâi nâŋgâm pâlâtânziŋ yennâ opap. Oi tosaziŋ tok zemziŋgâbap. ¹⁸ Oi Kristo nâŋgâm pâlâtân kwap muwe, zen tâmbetagowe yatâ opap. ¹⁹ Nen hânân narâk ziren Kristo nâŋgâm pâlâtân kwâknjanġâmen, zorat bonġâ mârurum miwen sot sumbemân mân mimbem sâi ko umbâlâ patâ muyagebap.

Mumuŋan gâbâ zaatzaat, zo tenġâyâk zaatnat.

²⁰ Kristo, zâk perâknjak mumuŋan gâbâ zaarip. Zâk a mumuŋâ kândom otziŋgâm zaat ândiap. ²¹ Zo itâgât. A nâiŋâ mumuŋâ topkwapniŋgip. Zo yatik a nâiŋâ mumuŋan gâbâ zaatzaat, zo topkwapniŋgip. ²² Nen aksik Adamġât kiurâp

opnâ munat. Zo yatik Kristo sot târotâroniņ ziapkât zaat naņgânat. ²³ Oi tenjgânâ sâi ziap, zo yatik zaatnat. Kândom Kristo mumuņan gâbâ zaarip. Oi Kristo âburem takâbap, narâk zoren zâkkât siņgi a nen zaatnat.

²⁴ Âkââkân narâkņan Kristo zâk a kutâ sot zâizâiņ sot imbaņâziņoot aksik mem gei kwatziņgâm kembu nepņâ zo Anutugât bikņan pâi narâkņâ âkâbap. ²⁵ Kembu Yesu, zâk kembu nep tuum kâsarâpņâ kiņ gobetņan kâbakņeziņgâm naņgâm nepņâ tuum naņgâbap. ²⁶ Kâsarâ boiņâ tâmbetkubap, zo mumuņâ. Mumuņâ zo buņ upap. ²⁷ Anutuņâ a sot kut nâi nâi aksik Kristogât gigiņâ zâmbarip. Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Anutuņâ a sot kut nâi nâi aksik mem ge kiņangât gobetņan kwatziņgi mân walâbe yatâ.”

Den zo nâņgindâ Anutuņâ nâņgi Kristogât ombenjan gigiņâ upapkât mân sâip. ²⁸ Nanņâ zâk a sot kut nâi nâi nen mem gei kwatņiņgâmņâ Anutu Ibâņangât ombenjan op ândibap. Yatâ oi ko Anutu zikņak a sot kut nâi nâi neņgât kembu patâniņ op ândibap.

Mumuņan gâbâ zaatzaat mân zei sâi ko bâliņ upem.

²⁹ Korinti a zengâren a nâmbutņandâ a mumuņâ zengât op too saņgonme.

Zo mumuņan gâbâ zaatzaat mân zei sâi dap dabân yatâ upe? ³⁰ Oi nen ko wangât sâknam kwâkņan ândiwennâ ândim gen? ³¹ Bukurâpnâ, Zen Kembuniņâ Yesu Kristo sot pâlâtâņ op ândie, zorat sâtâre op itâ san. Nâ sirâm dâp mumuņandâ mâte otnigi ândian. ³² Den sumbuņâ sa nâņgânek. Nâ Epeso kamânân zi bâu ulin zen sot agowan. Ka mumuņan gâbâ zaatzaat mân zei sâi ko wan bonņâ membam? Den zo sumbuņâ san. Mumuņan gâbâ zaatzaat mân zei sâi ko itâ sa dâp opap, “Mukan munat. Zorat mân nâņgânâņgâ op itârâņ sii nalemm om nem sâtâre utnâ.” Nâ sa nâņgânek. Zen yatâ mân nâņgâbi.

³³ Zen umziņ mân kâitkubi. Zengâren gâbâ a nâi a laņ ândiândiņâ zengâren pâlâtâņ upap zo ko orot mâme âlipņâ zo gulipkubap. ³⁴ Zen umziņ kubikņâ ândiândi bâliņâ birâbi. Zengâren gâbâ a nâmbutņandâ Anutu kândâtkume. Zo nâņgâm aņun upigât dâzâņguan.

Zaatzaat top top zaatnat.

³⁵ Nâmbutņandâ itâ sâbi? “A mumuņâ zen dap op zaatpi? Sâkziņ tobat dap op muyagibi?” ³⁶ Korinti a zen kwakmak a. Zen nebân kut nâi kendâme, zo yen mân zaatmap. Keetņâ zo pane kâmņâ âlip taki keetņâ zo alâgem buņ opmap. ³⁷ Zen keetņâ kendâme, zo nâi. Bonņâ ko nâi.

Keetnik kendâme. Segon mo kut nâi kendâne kâmñâ sot bonñâ bet takâmap. ³⁸ Oi Anutu zâk nânğâm kwâtâtemñâ sâam pindip, bonñâ yatik takâmap. Keet dâpñan bonñâ tobât nâi nâi âsagemap. ³⁹ Zo yatik sâkkât topñâ kânok mân ziap. A neñgât sunum, zo nâi. Bâu zuu zeñgât sunum, zo nâi. Saru zuu zeñgât sunum, zo nâi. ⁴⁰ Oi sumbem a, zen sâkziñ tobât nâi. Hân a, nen sâkniñ tobat nâi. Sumbem a zeñgât neule, zo nâi. A neñgât neule, zo nâi. ⁴¹ Mirâsiñ, zâk âsakñâ tobatñâ nâi. Kâin, zâk âsakñâ tobatñâ nâi. Sângelak, zen âsakziñâ tobatñâ nâi. Oi sângelak âsakziñ tobatñâ kânok buñâ. Tobatziñ nâi nâi zem ariap.

⁴² Mumuñan gâbâ zaatzaat, zorat topñâ yatâ. Hân sâk, zo hangubi, zâk buñ upapkât siñgi. Zaatpap, zorâñ mân buñ upap. ⁴³ Hân sâk hangume, zo bon buñâ. Zo yenñâ. Zaatpap, zo bonñâ sot âsakñâ neulenoot. Hân sâk hangume, zo lolotñâ. Zaatpap, zo imbanâñoot. ⁴⁴ Hangugunandâ hân sâk sot. Zaatzaatñandâ sumbem sâk sot. Hân sâk ziap, yatik sumbem sâk ziap.

A sanjñâ Adam sot a unakñâ Kristo.

⁴⁵ Kembugât ekabân den nâi itâ kulemgune ziap, “A kâdom muyageip, Adam, zâk um dâpñoot op

zaat ândeip. A bet muyageip, zâk ko Kaa-pum sot ândiândi mar- inñâ op ândiap.”

⁴⁶ Sumbemân gâbâ gok, zâk kâdom hânân ge mân ândiap. Hânân gokñâ zorâñâ kâdom hânân ândeip. Sumbemân gok, zâk bet ge ândeip. ⁴⁷ A kâdom muyageip, zâk Anutuñâ hânñâ tuugip, zorat hân a oip. A bet muyageip, zâk sumbemân gokñâ. ⁴⁸ Anutuñâ hân memñâ Adam tuugip. Zâkkât kiurâpñâ nen yatik hânân gokñâ muyageniñgânñgân. Sumbemân gokñâ a ândiap, yatik sumbemgât siñgi op ândinat. ⁴⁹ Nen hânân gokñâ tobat urâwen, zo yatik sumbemân gokñâ, zâkkât tobat minat.

Yesuñâ taki sumbem sâk minat.

⁵⁰ Bukurâpnâ, den nâi zitâ sa nânğânek. Hân sâk zirâñâ Anutu um topñan, sumbemân mân zâi ândibap. Alâalâgiñ zo ziñziñ kâtikñâ mân zimbap.

⁵¹ Nânğânek. Den nâi tik zeip, zo sapsun ziñgâbâ. Nen mân mom nanğindâ Kembu Yesuñâ taki tobatniñ nâi op hâukwâtnat.

⁵² Lâmun diñ sâi kegâk, sinniñâ kwilitikpamen yatâ, tobat nâi utnat. Lâmun diñ sâi mumuñandâ zaatñâ ândiândi kâtik ândibigât sâkziñ hâukwapi. Oi gwâlâ ândinatñâ hâukwap tobat nâi utnat. ⁵³ Sâkñâ lolot,

zinziņ kâtik buņ, zi ândiândi kâtik hâmbâ yatâ gwagori geibap. Mumuņangât siņgiņâ ândiândi kâtik gwagori geibap. ⁵⁴ Yatâ âsagei ko den itâ kulemgune ziap, zo kâtigibap,

“Kembuņâ mumuņangât imbaņâ koi geip. ⁵⁵ ‘O mumu, gâ imbaņâgâ ikâ? Mumu, gâ nângobangât imbaņâgâ ikâ taap?’”

⁵⁶ Mumuņandâ nângobapkât bâliņandâ imbaņâ pindâmap. Oi Kembugât gurumin denņâ bâliņâ imbaņâ pindi gwâlanteņsâmap. ⁵⁷ Ka mumuņandâ mân kembu otniņgâm ândibapkât Anutu sâtâre okņangânat. Anutuņâ Yesu Kristo sângongoi gem tânnâņgoi ândiândi kâtik muyagiē. Zorat sâm âlip kwâkņangânat.

⁵⁸ Zorat op ko bukurâp, zen kâtigem kinbi. Âsâbâņ Kembugât nep tuum kâtigibi. Itâ nâņgâm tuubi, “Kembugât opņâ nep tuugindâ bon buņ mân upap.”

16

Yerusalem zeņgât siņgi kât mindubigât sâip.

¹ Kembugât siņgi a zeņgât kât mindunam Galata hânân a kâmutņâ kâmutņâ dâzâņgowan. Zo yatik upi.

² Kendon dâp kât tatziņgap dâp mirin panetâ tâpap. Yatâ op ândine nâ zeņgâren ga kâtkât diņâ mân sâm kârubi. ³ Nâ zeņgâren ga a nâņgâziņgâne âlip oi zo ekap

ziņgâm sâņgonzâņgua kât zo mem Yerusalem kamânân âibi. ⁴ Mo nâņga âlip oi ninoot ârândâņ âinat.

Paulo zâk Korinti zeņgâren âibam narâkņâ ziņgip.

⁵ Nâ Makedonia hânân âi walâm zeņgâren gâbat. Makedonia hânân narâk kârep mân ândibat. Yen walâbat. ⁶ Korinti zeņgâren gam tâtat mâme upat motņâi. Zen sot ândia map narâkņâ âkâbap. Oi ziņâ mâtâpkât betnan mine zoren mo zoren âibat. ⁷ Nâ narâk ziren yen ga ziņgit zâmban âibatkat mân otnigap. Zorat Kembuņâ nâņgi âlip oi zeņgâren gam mâik ņâi tâpatkat san. ⁸ Nâ narâk ziren Epeso kamânân ândia Pentekos kendon âkâbap. ⁹ Ziren Kembuņâ mâtâp patâ mem pâi nep patâ muyagei ziap. Oi siņgi âlipkat a kâsa doņbep ândie.

¹⁰⁻¹¹ Timoteo zâk zeņgâren gâi buku okņangâne keņgât mân op ândibap. Nâ Kembugât nep tuuman, yatik tuumap. Zorat zâkkât nâņgâne mân gibap. Mulun galemgum sâņgongune um lumbe op nâgâren gâbap. Nâ zâk sot buku nâmbutņâ zen ârândâņ gâbigât mambât ândian.

¹² Bukuniņâ Apolo, zâk bukurâp nâmbutņâ, zen sot zeņgâren gâbâpkât dukum sâņgongua mân bâbâlaņ oip. Narâk ziren buņâ, narâk ņâin mâtâp muyagemņâ zeņgâren gâbap.

Kembugât den sâsân a hurat kwatziŋgâbi.

13 Zen galem oranjâm siŋgi âlip mem kâtigibi. Kenjâtziŋ bujâ kâtigem ândibi. 14 Kut nâi nâi upme, zo umziŋandâ gâsâyagom upi.

15 Oi bukurâpnâ, den nâi sa nâŋgânek. Zen Setepano sot kâmut gakârâpnâ, zengât nâŋgâme. Zen Grik hânân kândom Kembugât siŋgi urâwe. Oi zen Kembugât siŋgi a kore otziŋgâm ândime. 16 A zo sot a nâmbutnâ ziŋ yatik nep tuume, zen ziŋgit hurat kwatziŋgâbi.

17 Setepano, Potunato sot Akaiko, zen nâgâren gane umnâ âlip oip. Korinti zen kârebân ândine zen gebâkziŋan nâgâren gam umâlep kwatniwe. 18 Nâ sot Korinti a zen ârândân umâlep kwatniŋgâwe. Zorat zen a yatâ zo zengât nâŋgâne âlip upap.

19 Asia hânân Yesugât kâmutnâ kâmutnâ zen Korinti a zengât nâŋgâm ândie. Akwila sot ambinjâ Pirisila sot zekât mirin mindume, zen Kembugât opnâ sâm sâtâre otziŋgâme. 20 Bukurâpnâ nâmbutnâ, zen yatik sâtâre otziŋgâme. Zen buku muyageyanjâm luyanjâm upi

21 Paulo, nâ den zi sa bukunâ nâiŋâ lâunan gâbâ mem ekabân kulemgum ândim gâi zi nâ ninak bitnandâ simbup mem den muruknâ zi kulemguan.

22 Nâi zâk Kembugât âkonzigi simgât siŋgi upap.

Kembuniŋâ Yesu gâ gâban. 23 Kembu Yesugâren gâbâ tânzâŋgozâŋgoŋ zorân zengâren zimbap. 24 Nâ Yesu Kristogât op umnandâ gâsâzâŋgomap.

Zo yatik.

Korinti a zengât ekap zagâtñâ Pauloñâ kulemgum ziŋgip.

Mâsop sot sâtâre den.

¹ Anutugât sâtât Yesu Kristogât Aposolo orâwan, nâ Paulo sot bukuziŋ Timoteo, net Korinti kamânân Anutugât kâmut sot Grik hânân Kembugât sinji a ândie, zengât ekap zi kulemgum ziŋget.

² Anutu Ibâniñâ sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângoziŋgoŋ sot um lumbe zengâren zimzap.

³ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibânâ Anutu sâmbâlip kwâkŋaŋgânat. Zâk tânzângoziŋgoŋ sot um diim gigiñâ mariñâ ândiap. Sâknam umbâlâ upmen dâp mem sândukŋan kwatniŋgâmap.

⁴ Anutuñâ sândukŋan kwatniŋgâmap, zo yatik bukurâpniñâ sâknam ândine sândukŋan kwatziŋgânatkât opmap.

⁵ Kristo sot pâlâtâŋ oindâ Kristo sâknam nâŋgip, zo yatik sâknam kwâkŋan ândimen. Oi nen zâk sot pâlâtâŋ oindâ Anutuñâ mem sândukŋan kwatniŋgâmap.

⁶ Neŋgâren sâknam muyagemap, zo zengâren um sânduk

sot kubikkubik muyag-ibapkât neŋgâren muyagiap. Um sândukñâ zo tânzângozi sâknam neŋgâren muyagemap, zo yatik zengâren muyagei kâtigem ândine umniŋ sânduksâbap. ⁷ Nen zengât nâŋgâm itâ sâmen, “Zen nen sot sâknam ândime, zo yatik nen sot um sânduk nâŋgâbi.”

Kembuñâ Paulo sot bukurâpñâ mumuŋan gâbâ mâkâziŋgip.

⁸ Bukurâpnâ, nen Asia hânân sâknam nâŋgâm ândim gawen. Zen zorat kwakpegât sa nâŋgânek. Zoren kut ñâi ñâi yâmbâtñâ kwâkniŋan zari ândiândiniñâ buŋ upap nâŋgâwen. ⁹ Nen mumuŋaŋgât sinji uen sâmbâ nâŋgâwen. Oi yen mân muyageip. Niŋ imbanâniŋaŋgât nâŋgindâ yen oi Anutuñâ a mumuŋan gâbâ mângiziŋgâmap, zâk kânok nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkŋaŋgânatkât zo yatâ muyageniŋip. ¹⁰ Oi zâk mumuŋan gâbâ mâkâniŋgipñâ yatik mâkâniŋgâbap. Zâkkât itâ nâŋgâmen, “Sâknam muyageniŋi mâkâniŋgâbap.” ¹¹ Korinti a zen ko ninânuñâ betniŋan minetâ Anutuñâ mâkâniŋgi zen sot a nâmbutñâ aksik patâ zorat zâkkâren sâiwap sâne âlip upap.

Paulo zâk um târârak ândeip.

¹² Nen niŋaŋgât nâŋgindâ âlip opmap, zo itâgât. Nen

mân kâitzângomen. Nen um salek ândeindâ umniñandâ hân a yenñâ, zengât nângânângâ mâtâp, zo mân nângâm ândiwen. Buñâ. Anutuñâ tânnângoï âlipñâ ândiwen. Zo a torenñâ zengât mâteziñanâk buñâ, Korinti a zengâren yatik ândimñâ kâtigiwen.

13-14 Yesu gâbap, narâk zoren zen neñgât op sâtâre upigât sot neñgoot yatik zengât op sâtâre utnatkât den zi kulemgum ziñgen. Oi den kulemguen, zorâñ yâmbâtñâ buñâ. Aksik sâlâpkum nângâbi. Nâ nângan. Zen den zo aksik nângâbi. Zo den muyap. Mârum torenñâ âlip nângâwe.

Pauloñâ sarâ mân sâmâip.

15 Kândom nen buku op ândinat sâm nângâm nâ zengâren gam umâlep kwatzingâbatkât sâwan.

16 Oi ga zingitñâ Makedonia hânân âibatkat sâwan. Oi zoren ândim puriksâm Korinti a zengâren dum gam umâlep kwatzingâ zingâ sângonnone Yudaia hânân âibatkat nângâwan.

17 Korinti a zengâren gâbat sâmñâ mân gâwan. Zorat nâgât dap nânge? Nâ um zagât op den yatâ sâwan? Nâ um kâtik a yatâ op um zagât opñâ zengâren gâbat sâmñâ birâm mân gâwan? Nâ yatâ buñâ. Nâ mem birâbirâ mân opman. 18 Ibâniñ Anutu, zâkñâ sâi kâtikkâtigin ândiapkât den

sâindâ dap op bon buñ upap? 19 Anutugât nanñâ Yesu Kristo, zâkkât den sinji nâ sot Siliwano sot Timoteo, niñâ dâzângowen. Zo bonñâ sot nâmbutñâ yenñâ mân oip. Buñâ. Yesugât den bonñigâk. Yesuñâ den sâi kâtigemap. 20 Anutuñâ den sâm kâtigeip, zorat bonñâ Yesugâren ziap. Zorat op Yesugât perâkñak sâm Anutu sâm âlip kwâkñangâmen. 21 Anutuñâ sâi nen sot zen ârândâñ Yesu sot pâlâtâñ op kâtigimen. Anutu zâk zikñak gâsum sâlâpnângoip. 22 Oi zâkñak târotâronangât undip Kaapumñâ umniñan pâip. Oi Kaapumñâ umniñan ândim Kembuñâ tânnângobapkât den umniñan sâm muyagemap.

23 Zengâren gâbat sâmñâ mân gâwan, zorat sa nângânek. Nâ Korinti kamânân ga den nep zingâm umbâlâ kwatzingâbatkât mân gâwan. Den zo Anutuñâ nângi perâkñak san. 24 Niñâ zengât a kutâ utnatkât mân sâmen. Zengâren umâlep muyagibapkât berân miangâm nep tuumen. Zen nângâm pâlâtânân kâtigem kinze, zo nângan.

2

Pauloñâ Korinti kamânân mân âbureip, zorat den.

1 Umnandâ itâ nângâwan, “Zen umbâlâ upegât zengâren dum zagâtñâ mân gâbat.” 2 Nâ itâ nângâwan, “Nâñâ den sa

umbâlâ utne waniņ zinj umâlep kwatnibi?" ³ Nâ zeņgâren ga umâlep kwatnibigât otnigip. Ka zeņgâren ga umbâlâ kwatnibegât um girem den kulemgum kwatziņgâwan. Umnandâ itâ nâņgâwan, "Umnan sâtâre muyagei zeņgâren zo yatik sâtâre muyagibap." ⁴ Ka umnâ bâliņ oi isemņâ ekap zo kulemgum ziņgâwan. Sâknam sot umbâlâ kwatziņgâbatkât buņâ. Umnâ zeņgâren kinmap, zorat topņâ tirâpziņgobatkât orâwan.

A nâiņâ bâliņ oip, zorat den.

⁵ A nâi bâliņ op umbâlâ muyageip, zorat ninâ umbâlâ orâwangât mân san. Korinti a nâmbutņâ zen umbâlâ muyagiwe. Oi umbâlâ zo pisuk kwâkziņan zarip. ⁶ A doņbepņâ a zo kubikņangâwe, zorat nâņga âkap. ⁷ A zo umbâlâ ândim tâmbetagobapkât tosaņâ birâm um diim gibapkât den dukubi. ⁸ Buku okņangâbigât san. ⁹ Nâ mâsikâm topziņ ikpatkât ekap kulemgum ziņgâwan. Zen dinnâ lubi mo mân lubi sâm kulemgum ziņgâwan. ¹⁰ Itâ sa nâņgânek. A nâi zâk nâgâren bâliņ mân oip. Nâ dap dabân yatâ tosaņâ birâbat? Zâk tosaņâ buņâ. Ka zen a nâigât tosa birâne nâņgoot yatigâk birâbat. Zen âlip upigât nâ Yesugât nep a op Kristogât mâteņan tosa zo biran. ¹¹ Sataņņâ kâitnâņgom

tâmbetnâņgobapkât yatâ upmen. Zâkkât orot mâmeņâ, zorat mân kwakmen. Âlip nâņgen.

Singi âlip, zo wârân âlipņâ yatâ.

¹² Nâ Taroa kamânân gam Kristogât singi âlip sâbatkât umnâ bâbâlan oip. Kembuņâ nep zo muyagem nigi, zo tubat sâm kubikaņgâwan. ¹³ Ka bukunâ Tito zâk Korinti a zeņgâren gâbâ mân kek âbureipkât umnâ âbamgwâbam oi uņgeuņge orâwan. Yatâ op a zâmbamņâ Makedonia hânân âiwan.

¹⁴ Opoņ, Kristo sot pâlâtâņ op kâtigem ândim Yesugât singi âlip, zo a dâzâņgom naņgindâ a doņbep nâņgâne zâkkât itomņandâ a hânņâ hânņâ zeņgâren laņ kârâm âimap. Zorat sâtâre patâ Kembangâren okņangânat. ¹⁵ Nen Kristogât itomņâ âlip yatâ upmen. Anutuņâ zo nâņgâmap. Oi a Kembangât singi ândie sot a simgât singi ândie, zen ârândâņ nâņgâbi. ¹⁶ Simgât singi, zen singi âlip zo kândâtkom itom zo nâņgâne mumuņangât kârokņâ yatâ oi birâme. Oi a ândiâdiņangât singi, zen itomņâ âlipņâ zo nâņgâne ândiâdigât wârân yatâ oi ândime.

Yesugât singi sâsâņâ, zo nep zâizâiņ sot nep yâmbâtņâ. Nen niņ imbaņan nep zo tuugindâ yâmbâtņâ upap. Ka Kembangât Kaapumņâ betniņan mei nep zo tuugindâ bâbâlan

upap. ¹⁷ Nen a nâmbutjâ zinjâ upme, yatâ mân upmen. A doņbepjâ zen anġâgwanġâ a yatâ op kât minam Anutugât den sâme. Nen ko um târârak ândim Anutugât sâtkât Anutu mâteņan Kristogât den sinġi târârak sâmen.

3

Korinti a zen ekap Paulonjâ kulengoip, zo yatâ.

¹ Zen neņġât dap nânġe. Zen neņġât dum zagâtjâ itâ se? “Zâizâinġ op den se.” A nâmbutjâ upme, zo yatâ op zeņġâren gam topniņanġât ekap tirâpzânġonatkât se? Mo zen topniņanġât ekap kulemgune nġi pindânatkât se? ² Yatâ mân utnat. Topniņanġât ekap, zo zen. Niņâ Korinti zeņġâren nep tuugindâ bonjâ âsagei a zen ek nânġâme. Nep zorat bonjâ topniņ muyagemap. Den Korinti a zeņġât umziņan kulemguwen, zo a aksik zinj ek sâlâpkum nânġâme. ³ Nen umniņandâ saaziņġâm zeņġâren nep tuugindâ Kristogât ekap yatâ urâwe. Topjâ muyap ziap. Ekap zo simbupjâ mân kulemguwen. Zo Anutu ândiândi mariņâ, zâkkât Kaapumjâ kulengoip. Kârân mân kulengoip. A umņan kulengoip.

⁴ Kristogât op Anutu nânġâm pâlâtânġ kwâkņanġâm zeņġât yatâ nânġâmen. ⁵ Sinġi âlip nep, zo zâizâinġ. Niņjak nep itâ zo mân

tuubem yatâ. Zorat niņjak itâ mân sânat, “Niņ imbanġâyân tuugen.” Buņâ. Anutuņâ tânnânġoi tuumen. ⁶ Kembugât nep a ândimen, zo itâġât. Anutuņâ târotâro uņakņanġât nep a mem kubikniņġip. Târotâro uņakņâ, zo sânġiņâ simbupjâ kulengoip, zo yatâ buņâ, Kaapumġât nep. Gurumin den Mosenjâ mârumņan kulengoip, zorân nânġomap. Ka Kaapumjâ ândiândi muyagem niņġâm.

⁷ Târotâro sânġiņâ, zo kârân kulengoip. Zo âsakņoot muyagei Mosenjâ meip. Zorat Mose si sânġânġâ âsakņoot oi Isirae a, zinjâ dap op ek nanġâbe? Oi âsakņâ zo zinzinj kâtik buņâ. ⁸ Târotâro uņakņanġât âsakņâ zorân sânġiņâ wâlap. Târotâro uņakņâ zorat mariņâ Tirik Kaapum. ⁹ Târotâro sânġiņandâ tosaninj sapsmap, zo âsakņâ giginjâ. Ka târotâro uņakņâ, zorânjâ târârakjâ muyageniņġâm. Oi zorat âsakņandâ walâm ba zariap. ¹⁰ Târotâro sânġiņanġât âsakņâ zo âsagei uņakņanġât âsakņandâ âsagem kwâtepkoi buņ uap. ¹¹ Zinzinj kâtik buņ, zo mârum âsakņoot âsageip. Oi zinzinj kâtikjâ, zorat âsakņandâ walâmjâ patâ uap.

Um ekapniņ zo Kembuņâ olaņmap.

¹² Târotâro uņakņanġât âsakņâ zo zinzinj kâtik zem zâimâmbap sâm um bâbâlanġ

op singi âlip kengât buŋ sâmen. ¹³ Mose yatâ mân upmen. Mosenâ târotâro sânginangât den zo Kembangâren gâbâ memnâ Sinai bâkŋan gâbâ gem a ziŋâ âsaknâ zinziŋ kâtik buŋâ, zo mân ikpigât si sângân kwâtepkoiŋ.

¹⁴ Isirae a zen um kâtik urâwegât târotâro sânginâ ekapŋoot sâlâpkum topnâ mân nângâm ândim gawe. Oi ekap zo um kâtik zengât umziŋan tok ziap. Kristo kânoknâ ekap zo olanbap. Kristonâ ekap zo olanj nângânangâziŋ pâronŋsâi Kembangât den zorat topnâ âlip nângâbi. ¹⁵ Perâkŋak, Isirae a zen um kâtik op mârumŋan gâbâ Mosegât den sâlâpkum gawe. Oi umziŋan ekapŋoot ziap. ¹⁶ Kembangât ekabân Mosenâ oip, zorat den nâi itâ ziap,

“Kembu mâte okŋangâbâ sâm si sângânjâ kwâtepkoiŋ, zo mem pam Kembu mâte okŋangâmâip.”

Zorat itâ nângâmen. A nâi Kembangâren mâte oi Kembuŋâ a zorat um nângânangânjâ mâtâp mimbap. ¹⁷ Kembu san, zo Kaapungât op san. Oi Kembangât Kaapum a nâigâren tâi dumun buŋ ândibap. ¹⁸ Oi Kembangât singi a, nen aksik si sângânŋiŋ ekap buŋ ziapkât Kembangât âsaknâ ek nângâmen. Kembangât holi tobat yatâ utnatkât kubikniŋgâm ândiap. Kubikniŋgâm âsaknâ ka âsaknâ

niŋgâm zâibap. Kembuŋâ nep zo nengâren tuumap. Oi Kembu san, zo Kaapungât op san.

4

Singi âlip zo ekapnâ buŋ.

¹ Kembu zâk tânnângom Kristo âsakŋangât den singi âlip zo sânatkât sâm niŋgip. Nep yatâ zo sâm niŋgipkât umniŋandâ mân lorimen. ² Kut nâi nâi anunŋoot, mân orotnâ, zo kândâtkumen. Den sarâ mân sâmen. Anutugât den mân gulipkumen. Buŋâ. Nen Anutugât mâtenan den bonjâ sâmen. Nen yatâ oindâ a nâmbutnâ ziŋâ topniŋâ ek nângâme. ³ Den singi sâmen, zo ekapŋoot uap oi ko tâmbetagoagonangât singi zengât umziŋan ekapŋoot opmap. ⁴ A nângâm pâlâtânziŋ buŋâ zen hân zirat a kutâ, Sataŋnâ umziŋ doonŋoi dap yatâ Kristo âsakŋangât den singi âlip zo nângâbe. Nen itâ nângâmen. Kristo zâk Anutugât holi tobat yatâ ândiap. ⁵ Den dâzângomen, zo niŋ singi buŋâ. Yesu Kristo zâk Kembuniŋâ ândiap sâmen. Oi nen Yesugât opnâ zengât kore mâman a op ândien. Nen zo yatâ dâzângomen. ⁶ Mârumŋan hân nâitâtik zei Anutuŋâ sâi âsakŋandâ âsageip. Oi yatigâk umniŋan âsaknâ pâip. Oi Kristogât si sângânŋan Anutugât âsaknâ zei ikmen.

Paulo zâk mâsimâsikâyân mân loreip.

⁷ Imbanjâ zi niinjan buņ, Anutugâren ziap. Zorat topņâ âsagibapkât umgât gom sambe âsakņâņoot zo âmaņ hânņâ tuutuun neņgâren pâip. ⁸ Oi nen sâknam top top kwâkņan ândim mân lorimen. Gin mandu yatâ ândim mân nâņgâm kwâkâ upmen. ⁹ Nen itâ nâņgâmen, “A zen nâņgom sâknam niņgâne Anutuņâ mân birâniņgap. A ziņ nâņgom mem nâi nâi otniņgâne mân mumen.” ¹⁰ Yatâ opņâ sâkniņan Yesugât mumuņâ, zo yatâ muyagei ândimen. Oi Yesugât ândiândiņ, zo yatik sâkniņan muyagibapkât zo yatâ âsagiap. ¹¹ Nen gwâlâ ândeindâ Yesugât opņâ a ziņ gwâlâ nâņgom hannâņgonam sâme. Yesu ândiândiņangât imbanjâ zo sâkniņan muyagibapkât yatâ otniņgâme. ¹² Oi itâ ziap. Korinti a zeņgâren Yesu ândiândiņangât imbanjandâ nep tuugi bonņâ âsagibapkât nen mumuņangât siņgi yatâ op ândim nep tuum ândimen.

Paulo zâk Kembu sot pâlâtâņ op nepkât âkon mân oip.

¹³ Nen siņgi âlipkât nep tuum sâknam nâņgâm sândânderj kârâm tuum ândimen. Kembugât ekabân den kulem nâi itâ ziap, “Nâ Kembu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm den sâman.”

Oi nen den kulem zorat dâp Kaapumņâ aleniņgi Kembu nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm den sâmen. ¹⁴ Nen itâ nâņgâm kwâtâtimen. Kembuņâ Yesu mângeip, zâk zo yatik Yesu sot mânģiniņgâm Korinti a zen sot ârândâņ zikņâ kiņ topņan nâmbari ândinat. ¹⁵ Nen zo zeņgât sâm nep yatâ upmen. Kembugât den laņ kârâm ari a donģbeņjâ nâņgâm Anutu sâtâre okņangâne zorâņâ târokwâi târokwâi zem zâibap. Yatâ utne Anutugât kutsiņģiņandâ patâ op sambâlem laņ kârâbap.

Hânân sâknam, zorâņ ģiģiņâ.

¹⁶ Hânân sâknam kwâkņan ândim umniņ mân lorimen. Buņâ. Nen itâ nâņgâmen. Nen hânân zi ândim imbanjâniņ diim ģei sâkniņ loremap. Umniņ ko Kembuņâ sirâmņâ sirâmņâ tângui kâwaliņoot kinmap. Kubigi uņakņâ opmap. ¹⁷ Hânân sâknamniņâ zo narâk kârep buņâ. Sâknam zo kubikniņgi bet hâuņâ âlipņâ, yâmbâtņâ sot ziniņ kâtikņâ, âsakņoot, zo zemniņgâbap. ¹⁸ Kut nâi nâi muyap, zoren umniņâ mân pâmen. Kut nâi nâi tik ziap, zoren umniņâ pâindâ muyageniņgâbap. Kut nâi nâi ikmen, zen ziniņ kâtik buņâ. Kut nâi nâi mân igikņâ, zorâņ ziniņ kâtikņâ uap.

5

*Silepniņ kândaņâ Kem-
buņâ mirâ kâtikņâ muyagem
niņgâbap.*

¹ Nen itâ nângâmen. Nen hân sâkniņ mem ândimen, zi silep yatâ dânđuņsâi birânat. Oi Anutuņâ mirâ kâtikņâ sumbemân muyagem niņgâbap. Mirâ zo betņâ mân tuutuunâ. Zinziņ kâtik

ņâi zo muyagem kinzap.

² Oi nen sumbemân mirâ zo minatkât âkņâle opņâ zorat nângânângâyâk ândien.

³ Um dânniņangât sâk pakeņâ buņ opapkât nângâmen. Sumbemân sâk uņakņâ minatkât nângâm ândimen.

⁴ Hân sâkniņoot ândim nângâm kwâkâ upmen. Hân sâkniņ zi buņ upapkât mân otniņgâmap. Buņâ. Sâk uņakņâ hâukwatnatkât otniņgâmap. Sâkniņ mumuņâ zi tâi ândiândigât sâk uņak hâukwâtnat sâmen. ⁵ Nen yatâ utnatkât Anutuņâ kubikniņgap. Zâk târotârogât undip Kaapumņâ niņgip.

*Nen hânân kwande yatâ
ândimen.*

⁶ Nen zorat op nângâm ândimen. Oi itâ nângâmen. Nen hân sâkniņan zi ândim Kambu sot mân ândimen.

⁷ Narâk ziren umņâ nângâm pâlâtâņ kwap ândimen. Bonņâ mân ek nângâmen.

⁸ Oi laņ nângâm bâbâlaņ kwap ândimen. Hân sâkņâ hân kwande ândiândiņ, zo birâm Kambu sot ândiândiņ, zorat âkņâlimen. ⁹ Hân kwande ândiândiņ mo

zâk sot ândinat zo ko itâ nângâm ândimen. Kambuņâ niņgiri âlip upapkât târârak ândinat. ¹⁰ Itâ nângâmen,

“Kambu Kristo zâk den sâm kwâkâkwâkâņ târarân tâi nen pisuk patâ mâteņan kirindâ hâuņangât den sâm mâkâniņgâbap. Âlipņâ mo bâliņâ zorat hâuņâ zikņik zikņik niņgâbap. Hân sâgân ândim kut ñâi ñâi upmen, zorat dân hâuņâ niņgâbap.” Zo yatâ nângâm orot mâmeniņ kubikņâ târârak ândinat. ¹¹ Oi Kambuņâ kengât op ândeindâ a orot mâmeziniņ kubik Kambu sot buku upigât dâzângomen.

Anutuņâ umniņâ ek topniņ nângâmap. Oi Korinti a zen yatik umziņandâ topniņ nângâbigât otniņgap.

¹² Nen itâ mân nângâmen. Nen niņ kutniņâ mem zaatnat. Oi ziņâ nângâniņgâne a âlip upap. Yatâ buņâ. A dinnâ mân lum zâizâiņ upme, zengât mâteziņan Korinti a, zen neņgât siņgi sâm aņun mân upigât den zi sâm kulemgum ziņgen. Zâizâiņ a yatâ zorâņ a topziņ mân nângâm sâtņak sâme. Zen neņgât dum zagâtņâ itâ se? “Sâk mâpâmâpâse den sâme.” Zen ko topniņ âlip nâņge. ¹³ A ziņ topniņ mân nângâm niņgiri um gulip op ândimen yatâ oi ko Anutu nepņangât op um gulip upmen. Mo a ziņ neņgât nângâne umniņ târârak ziap yatâ oi zengât op upmen.

¹⁴ Nen itâ nângâmen.

Kânoknâ aksik nengât hâuniñâ moip. Zo nângâmñâ itâ nângâm kwâtâtimen. Kristo umñandâ donbep gâsânângom ândeipñak ândiap. Oi zo yatâ nângâmñâ dabân yatâ kwâimbânangâm kândâtkunat? Zo yatâ utnatkât dâp buñâ. Kristo, zâk nengât hâuniñ moipkât nen aksik muwen yatâ uap. ¹⁵ Aksik nengât hâuniñ moip, zorat topñâ itâ. Ândiândi ândinat, zo niñangât opñâ buñâ. Hâuniñâ momñâ zaarip, zâkkât op ândinat.

¹⁶ Zorat narâk ziren a lañ mân zingitñâ umñâ birâzingâzingân, zo mân utnat. Mârum Kristo zâkkât sâk tobat ekñâ topñâ mân nângâm sâtñak sâwen. Narâk ziren ko yatâ mân utnat. A nâigât topñâ mân nângâmñâ sâtñak mân sânat. ¹⁷ Nen itâ nângen. A nâi Kristo sot pâlâtân opmap, zâk a uñakñâ opmap. Kut nâi nâi sânjinâ zo buñ oi Anutuñâ uñakñâ muyageip. ¹⁸ Kut nâi zo Anutuñâ sâi muyageip. Zâknâ sâi Kristoñâ diñingî nen Anutu sot buku urâwen. Oi nen nep tuugindâ a nâmbutñâ zen Anutu sot buku upigât nep zo sâm niñgip. ¹⁹ Nep zorat diñâ dâzângomen, zo itâ. Anutuñâ Kristo sot ândimñâ a zâk sot buku utnatkât mâtâp muyageip. Oi tosanin birip. A zen Anutu sot buku upigât dâzângom ândinatkât nep diñ zo sâm niñgip. ²⁰ Zorat nen Kristogât den sâsân a op Anutugâren gâbâ

den mem a itâ dâzângomen, “Zen Kristogât opñâ Anutu sot buku upi.” ²¹ Nengât opñâ Anutuñâ sâi Kristoñâ bâliñâniñ mem tosanoot oip. Itârân nen zâk sot pâlâtân opñâ Anutu târârak ândimap, zo yatâ utnatkât yatâ oip.

6

Paulo zâk Anutugât a ândim nepñâ tuugi bon âsageip.

¹ Nen Anutugât berân mâme a ândimñâ itâ dâzângomen. Anutugâren gâbâ tânzângozângoñ zo zengâren bon buñ opapkât umzin galem orangâm ândibi. ² Anutuñâ itâ sâi Kembangât ekabân kulemuwe, “Narâk parâwan, zoren nângâgiwan. Bâliñan gâbâ mâkâzingâzingân narâkñan bekan mewan.”

Nângânek. Narâk pâip zo zi sot bâliñan gâbâ mâkâzingâzingân narâknâ zi.

³ A zin nen sot nepniñ sâmbâliñ kwatniñgâbegât Kembangât mâtâbân bagibegât pâke mân pamen. A pisuk zinâ Kembangât sinji upigât otniñgâmap. ⁴ Nen Anutugât kore a ândimen. Zorat topñâ muyagibapkât itâ upmen. Sâknam kwâkñan ândim mân lorimen. Kiom minniñgâne sâsâlim ândimen. ⁵ Kâmbamñâ nângone sâsâlim ândimen. Tâk namin nâmbane tapmen. Kâsa osetziñan ândimen. Nepkât

sâknam zo nângâm sâtkum ândimen. Um wâgân ândimen. Nalem buñ ândimen. ⁶ Tosa buñ ândimen. Nângânângâniñoot ândimen. Um sânduk ândimen. A buku otziñgâmen. Tirik Kaa-pum sot ândimen. A buku otziñgâziñgân bonñâ ândimen. ⁷ Den bonñâ sâmen. Anutugât im-bañan ândimen. Târârak ândiândiñangât kâlâu bongen mem yangâgen sâiwa mem kinmen. ⁸ Sâm âlip sot añun oserân ândimen. A nâmbutñandâ neñgât nângâne sarâ opmap. Ka nen sarâ a buñâ. A bonñâ. ⁹ A ziñ neñgât nângâne gei kutsiñginiñoot ândimen. Zen neñgât mumuñangât siñgi ândie sâne nen gwâlâ ândimen. Ziñ nângone mân mumen. ¹⁰ Zen neñgât nângâne umbâlâ a opmap. Ka nen sâtâre a ândimen. Zen neñgât nângâne a kanpitâ opmap. Ka nen a nâmbutñâ kut ñâi ñâi betziñan mimen. Zen neñgât nângâne yenñâ opmap. Ka umgât gom sambe patâ zemniñgap.

Paulo zâk Korinti a zeñgât umñâ kirip.

¹¹ O Korinti a, umniñâ zeñgârâk kiri lâuniñ bâbâlan uap. ¹² Umniñandâ sipapzângowen. Zen ko umziñ dooñgune zeñgâren buku orotñâ zo bituktâ ziap. ¹³ Oi nâ nan bârarâpnâ itâ dâzâñgobâ. Zen umziñangât

mâtâp mem pane patâ op zimbap.

Bâliñâ sot âlipñâ, zet buku buku mân upabot.

¹⁴ A um kâtik zen nakziñ lune mân betziñan mimbi. Târârak sot gâñgoñâ, zet dap op buku buku upabot? Mo âsakñâ sot ñâtâtik, zet dap op târotâro upabot? ¹⁵ Kristo sot Satan, zet dap op um kânok upabot? Yesugât kâmut sot um kâtik a, zen dap op um kânok upi? ¹⁶ Mo Anutugât namâ sot lopiogât namâ, zet dap op târoyagobabot? Nâñge. Anutugât ândiândiñangât namâ, zo nen. Kembugât siñgi a nen lopio mâpâsime, zeñgâren mân târokwatziñgânat. Zorat Anutuñâ itâ sâi Kembugât ekabân kulemguwe,

“Nâ osetziñan sot umziñan tâtat mâme upat. Oi nâ Anutuziñâ op ândia zen arâpnâ op ândibi. ¹⁷ Zorat um kâtik zen sot pâlâtân mân ândibi. Zen umziñ sumun opapkât galem orañgâm upi. Yatâ utne nâ gâsuziñgâm galem otziñgâbat. ¹⁸ Oi nâ zeñgât ibâ ua zen nan bârarâpnâ op ândibi.” Kambu, imbañâ mariñandâ den yatâ sap.”

7

Paulo zâk Korinti a umziñ mân añgân kârâbigât dâzâñgoip.

1 Bukurâpnâ, Anutuņâ yatâ sâmb, sâmb kâtigeipkât kut ŋâi ŋâiņâ umniņ sumunkomap, zo sanjon kubikņâ târârakkât mâtâbân ândinat. Oi Anutu hurat kwâkņanņâm um salek ândinat. 2 Korinti a, zen umziņandâ mân anņân kârâniņgâbi. Nen zengâren kut ŋâi ŋâi bâliņ, zo mân urâwen. Oi kut ŋâi ŋâiziņâ mân tâmbetkuwen. Oi kut ŋâi ŋâiziņâ mân kâmbu miwen. 3 Nâ den sâmb bâliņ kwatziņgâm mân san. Nâ mârumb itâ sâmb dâzânņowan. Umniņandâ kâpizânņomen. Zen sot munat mo ândinatkkât nânņâmen. 4 Umnandâ itâ nânņan. Zen âlipņâ upi. Nâ zengât op sâtâre den sâman. Nâ yatâ nânņâm umnâ diim giap. Sâknamb kwâkņan ândim sâtâre muyageman.

Paulo zâk Korinti zengât siņgi nânņâm umņâ âlip oip.

5 Makedonia hânân gamņâ Korinti a zengât umniņ giremâk oi nânņâm kwâkâm ândiwen. Oi dabân sâk sânduk ândibem? Zoren sâkniņanņât siņgi kâmbamb sot sâknamb. Umniņanņât kenņât. Kut ŋâi yatâ zo muyageniņgâwe. 6 Ka mandu betziņan memap, Anutu, zâkņâ Tito sânņongoi Korinti a zengâren gâbâ âburem gâi umniņ diim geip. 7 Oi âbureip, zorarâk buņâ. Ziņâ umâlip den dukuwe, zo mem gâi nânņâm zâk sot umniņâ âlip oip. Zen nâgât den nânņâm a bâliņâ oip,

zorat umbâlâ op ândiwe sot nâgât opņâ nepziņ tângune zaatmap. Zorat siņgi dâtnogi nânņâm umâlep patâ orâwan.

Korinti a ziņ umbâlâ mâik ŋâi nânņâmņâ âlip urâwe.

8 Nâ mârumb ekap kulemgum ziņgâm umbâlâ muyageziņgâwan, zorat umnâ mân bâliap. (Ekap kulemguwan, zorat perâkņak umbâlâ nânņâwan.) Zi ko nânņan. Narâk pânņkânok umbâlâ muyageziņgâwan. 9 Umâlip nânņan, zo umbâlâ urâwe, zorat buņâ. Zen umbâlâ op umziņ melânņawe, zorat umnâ âlip uap. Zen umbâlâ bâbâlan nânņâmņâ umziņ kubikaņgi âlip upigât Anutuņâ nânņâziņgi âlip oip. Dinniņandâ zengâren âi mân bâliņ oip. 10 Wangât, umbâlâ bâbâlan zorân agât umziņ melânņi anņâ âlip upme, zorat. Umbâlâ yatâ zo muyagibapņâ bet nânņi mân bâliņ upap. Umbâlâ bâliņâ ko zorânņâ um kâtik a muyageziņgi tâmbetagobi.

11 Nânņânek. Umbâlâ nânņawe, zorân zengâren bonņâ muyageip. Umziņ bâliņ oi um kârâp muyagiwe. Zorat topņâ itâ. Top lâku sot tosa hâunņanņât kenņât opņâ kubikaņgâwe. Nen zengât nânņindâ âlip upapkât a zo kubikaņgâwe. Kut ŋâi zo yatâ muyageip, zo bâliņâ kwâimbâkwâimbân zo zengâren mân ziap, zorat topņâ muyageip.

¹² Mârum ekap kulemgum ziŋgâwan, zo a bâliŋâ oip, zâkkât buŋâ. Mo bâliŋâ okŋaŋgâwe, zâkkât op buŋâ. Den dâzâŋgoindâ Anutu mâtenan sât luluziŋaŋgât topŋâ muyagibapkât ekap zo kulemgum ziŋgâwan. ¹³ Oi zen yatâ op umniŋ diim giwe.

Korinti a ambân zij Tito umâlep kwâkŋaŋgâwe.

Oi umniŋ sânduksâip, zorik buŋâ. Zen Tito umâlep kwâkŋaŋgâne âburei nen doŋbepŋâ nâŋgâm sâtâre urâwen. Zen yatâ opŋâ Tito umŋâ diim giwe. ¹⁴ Nâ mâruman sâm bâbâlaŋ kwatziŋgâm Tito itâ sâm dukuwan. Oi den zo bon buŋ mân oip. Zengât op den sâwen, zo bonŋâ op naŋgip. Zo yatik Tito zengât sâm âlip den dukuwan, zo bonŋâ oip. ¹⁵ Tito zâk zengâren gâi sâk kâik urâwe. Yatâ opŋâ hurat kwâkŋaŋgâm sâtŋâ lum buku okŋaŋgâwe. Zâk zorat nâŋgâm umŋandâ zengârenâk kinmap. ¹⁶ Nâ ko zengât opŋâ um girem mân op ândibat, zorat umnâ âlip uap.

8

Makedonia hânân Yesugât kâmut zij kât minduwe.

¹ Bukurâpnâ, Makedonia hânân kâmutŋâ kâmutŋâ Anutuŋâ tânzâŋgoi bukuziŋ betziŋan miwe, zorat siŋgi dâzâŋgonâ. ² Zen sâknam sot mâsimâsikâyân ândim sâtâre op ândiwe. Kut ŋâi ŋâi

doŋbep mân ândim kanpitâ ândimŋâ laŋ bukurâpziŋ betziŋan minam kât doŋbep minduwe. ³ Nâ zengât nâŋgan. Zen tâtziŋgip dâp parâwe. Zen ziŋjik um bâbâlaŋâk urâwe. ⁴ Niŋâ mân sâindâ ziŋjak Yesugât kâmut Yudaia hânân ândie, zen betziŋan mimbigât sâm kâtigem dâtnowe. ⁵ Oi kut ŋâi ŋâi bâbâlaŋ upi sâindâ zen walâm uŋânâk itâ urâwe. Kâdom umziŋâ Kembugâren pane kiri nen aksik Anutugât opŋâ umziŋâ nengâren pane kirip.

Yerusalem kamânân umâlep muyageziŋgâwe.

⁶ Yatâ utnetâ Titonâ Korinti a zengâren ga kât mindu-mindu nep tuum toren birip, zo tuum naŋgâbapkât sâm pindien. ⁷ Oi nâŋgâm pâlâtâŋ sot siŋgi âlip den sâsâŋ sot den top nâŋgânâŋgâŋ sot nepkât kâtigime sot buku otniŋgâme. Kut ŋâi ŋâi zorat bonŋâ muyagiwegât yatik bukurâpziŋ kamân ŋâin ândie, zengât siŋgi kât mindunam um bâbâlaŋ op tuubi.

⁸ Den mâtâpŋâ mân ziŋgan. Yesugât kâmut nâmbutŋâ zen um bâbâlaŋ op kât minduwe. Korinti a zengâren buku orotŋâ zo dap dap ziap, zorat topŋâ âsagibapkât san. ⁹ Zen ko Kembuniŋâ Yesu Kristo zâkkât topŋâ nâŋgâme. Zâk gom sambe mariŋâ ândim nengât op zo birâm kanpitâ oip. Kanpitâ oip, zo nen gom

sambe patâ utnatkât yatâ oip.

¹⁰ Oi zi ninâ den dâzângobâ. Zo lune âlip upap. Zen kendon ombenjan kât mindunam bâbâlan op topkwarâwe.

¹¹ Oi zi târokwap op nangâne bâbâlan urâwe, zorat bonjâ muyagibap. Kut nâi nâi zemzingap, zorat dâp pane muyagibap.

¹² Um bâbâlan op panetâ Anutuñâ zengât nângi âlip upap. Pambi zo itâ. Nâi zâk patâ tâkñangâbap, zâk zo yatik pâmbap. Mâik nâi tâkñangâbap, zâk zo yatik pâmbap. Zen yatâ upi zo ko Kembuñâ nângi âlip upap.

¹³ Zen kâtziñ aksik pam nangâbigât mân san. Zâk zenâk tânzângobigât mân san. Zâk zen mo ziiñâ ârândâñak gom sambe muyagibigât san.

¹⁴ Korinti zengât sikumñâ narâk ziren Yudaia zengât pu molei kut nâi nâi ârândâñak zimbapkât san. Oi narâk nâin Yudaia zengât gom sambenâ Korinti a betziñan mei yatigâk ârândâñak dâp kânok upi.

¹⁵ Zorat Kembangât ekabân den kulem nâi itâ ziap,

“Donbep patâ sânduwe, zorâñâ sambe mân muyagiwe. Bituk sânduwe, zorâñ pu mân urâwe.”

Tito sot bukuzatñâ buku otziñgâbigât den.

¹⁶ Umnandâ Korinti a zengât gâsâzângomap, zo yatik Titonâ umñandâ

gâsâzângomap. Anutuñâ sâi yatâ âsagiap. Zo yatâ Tito zâkkâren muyagiapkât sâtâre utnat.

¹⁷ Nen sâindâ nângip, zorik buñâ. Zikñak umñandâ bâbâlan oi zengâren gâbam sap.

¹⁸ Yesugât kâmurân gokñâ bukuniñâ nâi, zâk ârândâñ sângonzâkoindâ gabot. A zo Yesugât kâmutñâ kâmutñâ, zengâren siñgi âlip nep tuumap.

Zorat zâkkât nângâne âlip opmap. Zâk sot Tito ârândâñ sângonzâkoindâ gabot.

¹⁹ Yesugât a kâmutñâ kâmutñâ, ziñâ a zo betniñan mimbapkât gâsum sâlâpkuwe. A ziñ Anutu sâm âlip kwâkñangâbigât Yesugât kâmut Yudaia hânân ândie, zen betziñan minam kât mindumindu nep zi tuum ândien. Umniñ zengâren kinzap, zorat nep zi tuumen.

²⁰ Sâm gulip muyagebapkât kât patâ zo a mâteziñan dâñ galem upmen.

²¹ Nen yatâ oindâ Kembuñak niñgiri âlip upapkât buñâ. A ziñ ârândâñ nengât nângâne âlip upapkât sâmen.

²² Nen a zagât zet sot bukuniñâ nâi sângonzângoindâ ge. A zo narâk nâmbutñan mâsikâm egindâ kâtigeip. Narâk ziren zengât op nepñâ tuugi âlip op walâm kâtigiap.

²³ Zen Titogât topñâ nânge. Zâk betnan mei ârândâñ nep tuum kore otziñgâmet. Bukuzatniñâ zekât nângâme. Zet kâmut ziñâ sângonzâkowe. Zet

nep tuugitâ Anutu sâmb âlip kwâkñangâme.

²⁴ Nen Korinti a zen sâmb bâbâlan kwatziñgâmen. Den zo bonpoot upapkât a zo ganetâ buku otziñgâne Yesugât kâmut kamân toren toren ândie, ziñ zo ek nâñgâbi.

9

Kât kânñan pam bet kubikpigât dâzângoip.

¹ Kembugât sinji a Yudaia hânân ândie, zen buku otziñgâm kât ziñgâbi, zorat âlip nânge. Zorat wangât op donbep kulemgum ziñgâbat?

² Korinti kamânân gok sot Grik hânân gok Yesugât kâmut ândie, zen kendon ombenñan bâbâlan op kât mindunam urâwe. Zorat sinji Makedonia a dâzânngua donbepñâ zengât sinji nâñgâm umziñ bâbâlan oip.

³ Nâ Korinti a zen sâmb bâbâlan kwatziñgâwan, zo yen opapkât bukurâpnâ sâñgonzânngua Korinti a zengâren gane kât zo mindune âkâbap. ⁴ Ninak bet Makedonia a nâmbutñâ zen sot ga kât pâpanñangât kwakne dinnâ giginâ oi nâ sot Korinti a ambân zen ârândân anun upem. ⁵ Zorat a sâñgonzânngua kâdom op ge. Ga takâne umâlepkât kât pambigât dâtnowe, zo pane tâpap. Kât pâpan, zo a sâtñangât bunâ. Kât zo umâlepkât Kembugât sinji sâmb pambi.

Umâlebân kut ñâi pâpan, zo Anutuñâ nânge âlip opmap.

⁶ Den sumbuñâ ñâi sa nâñgânek. Ñâi zâk nebân kut ñâi arikñâ bituk pâmbap, zâk zo yatik bâbâlanâk mem nimbap. Oi ñâi zâk nepñan kut ñâi yâmbât kârâm kâmitpap, zâk zo yatik yâmbâtñik mem nimbap. ⁷ Zorat itâ upi. Ñâi zâk nâñgâbap dâp yatik kât pâmbap. A sâtkât mân pâmbap. Kât zo zikñâ um bâbâlanñangât op pâmbap. A yatâ zo zengât Anutuñâ nâñgâziñgi âlip upap. ⁸ Anutu zâk imbanâ mariñândâ imbanânñangât mâsop minziñgi gom sambe muyageziñgi ziññâ mem nemñâ a ziñgâziñgânñangât op mân kwakpi. ⁹ Zorat Kembugât ekabân den kulem ñâi itâ ziap,

“Anâ sikumñâ kâsâpkum a kanpitâ ziñgâmap zâkkât orot mâmenâ âlipñâ zo âkââkânâ bun zem zâibap.”

¹⁰ Anutuñâ arikñâ muyagem ziñgi kârâm kâmitme sot bonñâ muyagem ziñgi nime. Ziñâ kârâm kâmitpigât arikñâ muyagem ziñgâm mâsop mei um bâbâlan op a nâmbutñâ ziñgâbigât gom sambe muyagem ziñgâbap. ¹¹ Yatâ âsagei gom sambeziñpoot opñâ Kembugât sinji a Yudaia hânân ândie, zengât sinji sâmb kât nengâren pane Yerusalem kamânân mem âinat. Zen yatâ

utnetâ Kembangât kâmut Yudaia hânân ândie, ziņ zorat Anutugâren sâiwap sâm mâpâsibi. ¹² Ziņâ Kembangât a kâmut yatâ otziņgânetâ pu zo molibap, zorarâk buņâ. Zorâņâ sâiwap sâm mâpâsibi, zorat gom sambe muyagei Anutugâren âi subap. ¹³ Zen Kristogât siņgi âlip nâņgâm lum ândim umâlepziņangât op kât zo mindum panetâ Yerusalem kamânân Kembangât kâmut sot a nâmbutņâ Korinti a zen buku târotâro kânok op Anutu sâm âlip kwâkņangâbi. Oi zengât itâ sâbi, “Korinti a zen siņgi âlip lunat sâweņâ lum buku otniwe.” ¹⁴ Oi Korinti a zengâren Anutu nepņangât bonņâ donbep muyagiapkât umņâ sipapzâņgom zengât op Anutugâren ninâu sâbi. ¹⁵ Opoņ, Anutuņâ imbaņâ tânnâņgoip. Nen zorat nâņgindâ walâwalâņ uap. Nen waniņņangât op yatâ otniņgap? Zorat mâpâsem sâiwap sâna.

10

Hângât kut ñai ñai, zorâņ nep bonņâ mân uap.

¹ Zi Paulo nâņâ, Kristo um sândukņâ op ândeip, yatik um sânduk sot um gigiņâ op itâ dâzâņgua nâņgânek. Zengâren gâbâ nâmbutņandâ nâgât itâ sâme, “Pauloņâ zi nen sot ândim lumbeņâ den dâtnâņgoip. Ka kârebân âi tap keņgât buņ den kâtikņâ kweraniņ sâm kulemgum kwatniņgâmap.” ² Zengât

sa nâņgânek. Bukurâp, zengâren ga ândim den kâtik dâzâņgom kubikziņgâbatkât mân otnigap. Zengâren gâbâ a nâmbutņandâ neņgât itâ sâme, “Paulo zâk hângât kut ñai ñai, zorat nâņgâm ândimâp. Oi hângât imbâņâ mem nep tuumâp.” Nâgât yatâ sâme. A zo zen den kâtik dâzâņgom kubikziņgâbatkât umnâ bâbâlaņ uap. ³ Nen hânân ândiândiniņ zo perâkņak ândimen. Oi hânân ândim kâwali op ândiândiņ zo sâkkât mâtâp ziap. Zo yatâ mân ândimen. ⁴ Kâwali opņâ ândiândi nep tuumen, zo hânân gokņâ buņâ. Zo Anutugât imbaņâ kâtikņâ zorâņâ kâsa zengât paset kâtikņâ zo kâdanmen. Anutugât imbaņan kâtigem a um kâtik zengât den bâliņâ sot sarâ zo koi gemap. ⁵ Oi zâizâiņ dennâ Anutugât den walâmap, zo kom kâbakņimen. Kristogât sât luluņ zorik zimbapkât nâņgânâņgâ top topņâ saam pamen. ⁶ Zen sât lulgât bâbâlaņ utne a nâmbutņâ zen den birâbirâziņangât zâņgom kubikziņgânatkât mambât ândimen.

A ñaiņâ Paulogât sâi gigiņâ oip.

⁷ Mâteziņan muyap ziap, zo iknek. Zen wangât sâkkât kut ñai zorarâk nâņgâne bonņâ opmap? Zengâren gâbâ a ñaiņâ zikņangât itâ nâņgâbap? Zâk zikņik Kristogât a bonņâ ândiap. Zâk itâ nâņgâbap. Nen

yatik Kristogât a ândien.
 8 Kembuñâ nep tuunatkât
 gâsum sâlâpnânngoip, zo zen
 tâmbet zângonatkât buñâ.
 Zeñgâren nep tuugindâ
 kâtigibigât sâip. Nâ nep
 nigip, zorat nânnga zâizâiņ oi
 zâizâiņ den sâwan. Zorat sâm
 aņun mân upat.

9 Nâ ekap kulemgum
 zingâman, zorat nânngâne
 kenğât den mân upap.
 10 Nâmbutņandâ nâgât
 itâ sâme, “Ekabân den
 yâmbâtņâ sot kâtikņâ
 kulemgum niņgâmap. Ka
 mâte otņingap, zo kakbak.
 Oi den sâsâņâ, zo giginâ
 sâmap.” Nâgât yatâ sâme.
 11 A yatâ zo, zinâ itâ nânngâbi.
 Nen kârebân ândim den
 kulemgum zingâmen, den
 zorat bonņâ osetziņan ga
 ândim muyageziņgâbat.

*Nepkât sâk mâme mân
 upi.*

12 A sâk mâme ândime,
 zeñgâren nen yatâ zorâņ dap
 op târokwap sâk mâme utnat?
 A yatâ zorâņ nenğât nepkât
 mân nânngâm ziiņanğârâk
 nânngâne zâizâiņâ oi sâk
 mâme op den laņ sâme.
 A nânngânânğâziņ buñandâ
 yatâ upme.

13 Nen ko Anutuņâ nep
 sâm niņgip, daņgon zo mân
 walâm Korinti a zeñgâren
 gâwan. Zorat nânngâmņâ sâm
 bâbâlaņ den sâm zâizâiņ den
 doņbep mân sâmen. Walâm
 den laņ mân sâmen. 14 Nen
 nepniņanğât târokwap mân
 sâmen. Nep daņgonniņâ zo
 perâkņak zeñgâren ziap. Nen

kândom zeñgâren gam Kris-
 togât siņgi âlip dâzânğowen.
 15 A nâmbut zeñgât nebân âi
 laņ kin sâk mâme den mân
 sâmen. Zeñgât ita nânngâmen.
 Nânngâm pâlâtânziņâ laņ
 kârâm ari nepniņanğât
 bonņâ sambâlem laņ kârâm
 âibap. Zo perâkņak nânngâm
 ândimen. 16 Zen yatâ utnetâ
 a kândâtziņan ândime zo,
 zeñgâren siņgi âlip nep tuum
 âinat. Ka a nâigât nepkât
 galem op zâizâiņ den zo mân
 sânat. 17 Kembuğât ekabân
 den nâi itâ ziap,
 “Nâi zâk zâizâiņ den sâbâ
 sâm Kembuñâ oip, zo-
 rat sâbap.”

18 Nâi zâk zikņanğât nânği
 zâizâiņ oi Anutuņâ zâkkât
 nânği gibap. Ka a nâi
 Anutuņâ egi âlip oi hurat
 kwâkņanğâbap.

11

*Siņgi âlip mârâtņâ nâi mân
 ziap.*

1 Nâ um gulip den mâik
 nâi dâzânğua laņ nânngâbi.
 Den zo sa nânngânek. 2 Nâ
 zeñgât op kâuk birâman.
 Oi kâuk birâm den sâman,
 zo Anutuğâren gok. A
 nâiņâ bâratņâ sigan ayân
 sâbap, zo yatâ zen Kristo
 sot mâpotziņgâwan. Nâi sot
 mân mâpotziņgâwan. 3 Zi
 ko mulumņâ Ewa kâitkoi
 bâliņ oip, zo yatâ zen a
 nâmbutņandâ kâitziņgone
 umziņ gulip oi Kristo mâik
 nâi birâbegât umnâ girem
 oi san. 4 A nâiņâ zeñgâren
 gam Kristogât top siņgiņâ

dâzângomen, zo birâm nâi dâzângomap. Oi zen zâkkât den nângâm Kaapum miwe, zo bujâ, ujakjâ nâi mine sinji âlip nenngâren gâbâ miwe, zo bujâ, sinji nâi dâzângomap. Dâzângoi zo mân birâm yen nângâne dâp opmap.

⁵ Nâ itâ sa nângâne. Nâ ninangât nânga Aposolo nâmbutjâ zâizâinj upme, zengât ombeziñan mân op ândian. Zen ziiñangât itâ nângâme, “Nen Aposolo a bonjâ zâizâinj ândien.” Ka zen aposolo sarâ a ândie. ⁶ Korinti a nâmbutjâ, zinjâ nâgât itâ sâme. Den sâm kubik sâsâj âlip, zo nâgâren mân ziap. Ka nâ itâ sa nângâne. Nângânangâ patâ, zo nângâman. Oi zorat topjâ sapsum dâzângom nanngâwen.

Sinji âlip nep a sarâjâ.

⁷ Zen patâ upigât nâ kanpitâ ândim Anutugât sinji âlip sângân buj dâzângowan. Zorat dap nânge? Zo bâlij orâwan? ⁸ Yesugât kâmut nâmbutjâ zengâren gâbâ zo perâkjak kât mem Korinti a zengâren kore otziñgâm nep tuuwan. ⁹ Nâ Korinti a zen sot ândim kut nâi kârum zengâren gâbâ kut nâi mân mewan. Bujâ. Bukurâpnâ zinjâ Makedonia hânân gâbâ gam betnan miwe. Oi Korinti a zengâren yen ândia kut nâi mân niwe. Oi ziren du sâbâ. Nâ zengâren ga ândim kut nâi nibigât mân san. ¹⁰ Kristogât den bonjâ zo

nâgâren ziap, zo perâkjak. Oi yatik Griik hânân gok nâi mân mem ga nibi. Nâ zo yatâ sâm kâtigian. Nâ sâtâre den zo mân birâbat. ¹¹ Dap nânge? Umnandâ mân gâsuzinjgi san? Yatâ bujâ. Umnandâ gâsuzinjgap, zo Anutuñjâ nângap.

¹² Oi opman, zo op ândibat. Oi zo yen bujâ. A nâmbutjâ Paulogât dâp nep tuumen sâm umziñ mem zâibegât yatâ op ândibat. ¹³ A yatâ zo, zen aposolo sarâjâ. Nep a bonjâ bujâ ândim Kristogât Aposolo bonjâ nenngât tobat yatâ upme. ¹⁴ Oi Korinti a zinj zorat nângâne mârâtnjâ mân upap. Satañ zikjâ sumbem a imbanjâ âsakjâziñoot, zengât tobat yatâ opmap. ¹⁵ Oi zorat a gakârâpnâ zen yatigâk târârakjângât kore ândimen, nenngât tobat ândinetâ nângindâ mârâtnjâ mân upap. Nen itâ nângen. Satañgât a gakârâpnâ zo, zen nepziñangât dâp hâuñjâ mimbi.

¹⁶ San, zo dum sâbâ. Nâgât nângâne um gulip a mân upap. Oi lañ dâtnonâ sâm dâtnonek. Yatâ nângânimjâ lañ dinnâ nângâbi. Nâ sâknâ mem zâi pam zâizâinj den sâbat. ¹⁷ Nâ um gulip den zi Kembugât sâtkât mân sâbat. Yatâ upatkât Kembujâ mân sâm nigip. Ka lañ kwakmak a yatâ opjâ zâizâinj den zi sâbat. ¹⁸ Korinti zengâren a donjbepnâ sâkkât kut nâi nâi zorat zâizâinj den sâme. Nâ yatik sâbat.

19 Oi top nângânângâ zen nâmbutñandâ kwakmak den dâzângone nângâne dâp opmap. 20 Oi a zo, ziñ kore a gâsuziñgâne yatik nângâne dâp opmap. Mo kut ñâi ñâiziñâ betziñan mimbi mo kâitzângobi mo zâizâiñ op pâlomziñan zângobi, zo zen nângâne dâp op nanğâbap. 21 Nen ko a lolotñandâ zo dap yatâ otziñgâbem. Zo anjun op san,

A nâmbutñâ ziñ wan mo wangât zâizâiñ upi, zo nâ yatik upâ sâam âlip upat. Nâ kwakmak a yatâ op den zo lañ san. 22 A nâmbutñâ zo, zen ziñangât itâ sâame, "Nen Yuda a." Yatâ sâame. Oi nâ zo yatik. Ziñangât Isirae a sâame. Nâ yatik Isirae a. Zen nen Abaramgât kiurâp sâame. Nâ yatik. 23 Zen nen Kristogât kore a sâame. Nâ lañ um gulip den sâbâ. Nâ Kristogât nep a tobat ñâi. Nâ nepkât sâknam nângâman, zo tobat ñâi. Oi tâk namin tâpman, zorâñ walâziñgap. Oi kâmbam nome, zo yatik. Oi tâmbetnonam utne opman, zo yatik. 24 Yuda a um kâtik ziñâ sâp bâtnâmbut tâkñâ lâpitnine teñgâziñ 39 oip. 25 Sâp karâmbut kâmbamñâ nowe. Ñâi ko kâkñâ nowe. Sâp karâmbut wanğâyân âi âbânğoi saruyân geiwan. Oi sirâm ñâtik ñâi wanğâ bâlei saruyân op ândiwan.

26 Mirâ mâtâp sindâweyân âim gam ândiwan. Too uurubân âim gam ândiwan.

Kâsa osetziñan âim gam ândia nonam urâwe. Yuda a osetziñan ândia nonam urâwe. Um kâtik osetziñan ândia nonam urâwe. Kamân patin ândia nonam urâwe. Mirâ kamân kâtikñan sâknamân ândiwan. Saru kwâkñan kenğât op ândiwan. Buku sarâ zeñgât oserân ândim sâknam ândiwan. 27 Yatâ ândim nep sâknam tuum ândiwan. Oi ñâtigân uman wâgân ândiwan. Tepkât mom hutuk ândiwan. Too nalem buñâ. Pateñ opñâ hâmbâ mot buñ. Mirâ namânâ buñ ândiwan. 28 Oi zorik buñâ. Sirâmñâ sirâmñâ Yesugât kâmut, zeñgât nângâm kwâkâ op ândiwan. 29 Dabân Yesugât kâmurân zeñgâren gokñâ ñâiñâ bâbâ lolot ândei nângâm tâtâlim ândibam? Dabân Yesugât kâmurân gâbâ ñâi bâliñ oi nângâm tâtâlim ândibam?

30 Oi nâ wannangât sa zâibap? Bâbâ lolotnangât sa dâp upap. 31 Kembu Yesu, zâkkât Ibâ Anutu, zâkkât mâteñan den perâkñak san, zo nângap. Zâk sâam âlip kwâkñangâm zâinat. 32 Damasiko kamânân a kutâ, kutñâ Arereta, zâkkât a sâkñandâ tâk namin nâbanbam kâwali a kamângât mâtâbân zâmbari gâsuninam tarâwe. 33 Ka kamân zoren bukurâpnâ, ziñ irin ginim kamângât poñ kâtikñâ âkñan nâbane gei zem zaat âiwan.

Paulonjâ kut nâi sen pup ek nanjip.

¹ Sâk mâme den sâindâ mân dâp upap. Oi laj sâbâ. Kembunâ umanân tirâpnogip sot den dâtnogip, zorat den sinji sâbâ. Zo den sumbunâ sâbâ. Muyapnâ mân sâbâ. ² Nâ, Kristogât a nâi, zâkkât itâ nângan. A zo, zâk Kembunâ mem zari sumbem tenjâ karâmbut, zoren zâi ândeip. Kendon patâ kiin kimembut zorân ombejan zâi ândeip. Zo sâk sot mo um dâpnoot zarip, zo mân nângan. Zo Anutuñâ nângap. ³⁻⁴ A zo Kembunâ kamân âlipnâ, Paradisi, zoren pâi ândim anjâ mân nângânângân sot anjâ mân sâsânjâ, zo nângip. Nâ a zo ekman. Zâk hân sâk sot oip mo hân sâk zo birâm oip, zo mân nângan. Zo Anutuñâ nângap. ⁵ A zo zâkkât op sâtâre den sâbat. Ninanğât sa mân dâp upap. Ka sâbâ sâm bâbâ lolotnangât op sâbat. ⁶ Sâtâre den sa sâi sâm gulip a mân opam. Zen nâgât nângâne zâizâinj opapkât mân upat. Kut nâi nâi ua ek nângâme, zorik zimbap.

Paulo zâk sâknam nângâm ândeip.

⁷ Kembunâ kut nâi sen mârât tirâpnogip, zorat umnâ zâizâinj opapkât sâknam nâi kwâknan pâip. Zo Satanğât kore a nâi. Zâk umnâ zâizâinj opapkât sâknam nim ândimap. ⁸ Sâknam zo birânibapkât sâp karâmbut Kembu dukuwan.

⁹ Ka Kembunâ den itâ sâm dâtnogip, “Nâ tângobat. Imbanjânâ zorân dâpkan upap. Nâgât imbanjâ zorân lolotkâ zo tângoi kâtigiban.” Zâk yatâ sâm dâtnogip. Zorat bâbâ lolotnâ zorat nânga zari sâtârenjoot upap. Zo yatâ op ândia Kristogât imbanjâ nâgâren zeî kâtigibat. ¹⁰ Kristogât op bâbâ lolot upat mo kâmbam nibap mo sâknamân ândibat mo sâm bâlij kwatninetâ ândibat mo mem nâi nâi otnine ândibat. Nâ bâbâ lolot ândia Kembunâ tânnogi kâtigeman, zorat umâlip nângâman.

Paulonjâ Aposolo nepnanğât top muyageip.

¹¹ Zi kwakmak den san, zo ziinjâ nâ yatâ sâbatkât kâtigine den zo san. Zinjâ sâm âlip kwatnine dâp opap. Ka zen yatâ mân upme. Zen nâ a yen ândiman sâme. Nâ ko itâ sa nângânek. A zen ziinanğât itâ nângâme, “Nen Aposolo a zâizâinj ândien.” Nâ a yatâ zo zengât ombezijan mân ândiman. ¹² Nâ Korinti a zengâren nep bâbâlanjâk tuum gâwan. Tuuga kut nâi nâi sen mârât muyagei zorânjâ Aposolo nepnanğât topnâ sâm muyageip. ¹³ Korinti a zen nâgât dap nânge? Zen nâgât itâ sâme? “Yesugât kâmut dâp dâbâk mân otninğâmap.” Korinti a zen dap otziingâwangât nângâne bâlij uap? Nâ kut nâi nâiziñâ mân betzijan mewan. Kât zengâren mân mewan, zorarâktâ nângâne

bâliņ oip? Yatâ oi ko zorat op tosanâ birâbi.

Paulo zâk Korinti a zeņgât umņâ kirip.

14 Nâ sâp zagât zeņgâren gâwan. Oi dum gâbam otnigap. Gamņâ orâwan, zo yatigâk sâkkât nâlem mot, zo nibigât mân sâbat. Nâ kât sikumziņaņgât buņâ, ziņaņgât otnimap. Katep mâik ziņâ ibâ mamziņ galem otziņgâbi, zo mân taap. Ibâ mam ziņâ katep mâik galem otziņgâne dâp upap. 15 Nâ um dâpziņ âlip upapkât, kât sikumâk buņâ, kore otziņgâm ândim ândiândinâ buņ upapkât nâņga âlip uap. Nâgât umnâ zeņgâren doņbep kinzapkât zeņgât umziņandâ nâgâren mâik nâi kinbap?

16 A nâmbutņandâ nâgât itâ sâme, “Kut nâi nâi muyap mân mem neip. Ka tigâk kâitnâņgom kut nâi nâi mem neip.” 17 Zorat zen sânek. Nâ ârâpnâ sâņgonzâņgua zeņgâren ga kut nâi miwe? 18 Tito zot bukuņâ nâi sâņgonzâkua zeņgâren gawet. Tito zâk gamņâ zeņgâren kut nâi betziņan meip? Mo kâitziņgom um gulip kwatziņgâwe? Zen nekât dap nâņge? Zâk sot nâ, net tobat kânok sot mâtâp kânok ândiet.

A nâmbut umziņ melâņbigât girem dâzâņgoip.

19 Den sâm gamen, zo nâņgâne sâk mâme den uap? Yatâ buņâ. Nen Kristo sot

ândim Anutugât mâteņan den sâmen. Bukurâp, den zo nâi mo nâigât buņâ. Zen aleziņgindâ kâtigibigât dâzâņgomen.

20 Nâ zeņgâren ga ziņgitsa mân dâp opapkât sot zen nâ nikne mân dâp opapkât girem uan. Zeņgâren kâsa, um kâlak, kuk, senân kwâteņ, sarân sâsâņ, den uman pâpan, zâizâiņ, kâmbu, gulipmalip, yatâ zo zei muyagebamgât umnâ girem uap. 21 Nâ zeņgâren gam a nâmbutņandâ um sumun, laņ mâman, kut nâi laņ orot zo opņâ umziņ mân melâņme. Oi yatâ op ândine zeņgâren ga Anutunandâ mem gei kwatnigi a yatâ zo zeņgât isem umbâlâ opamgât nâņgâm kwâkâ uan.

13

Tosagât op den sâsâņ muyagibap.

1 Zi Korinti zeņgâren du ga sap karâmbut upap. Den nâi sa nâņgânek. A kânokņâ a nâigât tosa sâbap zo ko denân mân pambi. Ka a zagât mo karâmbutņâ a nâigât tosa sânetâ denân pam kubikņaņgâbi. 2 A mârurum bâliņ urâwe sot nâmbutņâ sâp zagât zeņgâren gâwanân girem dâzâņgowan, zeņgât yatik kârebân tap den zi san. Zen bâliņâ mem ândine dum zagâtņâ zeņgâren gam mân birâziņgâbat. 3 Nâgât umnan den pâi sâman, zâk Kristo. Zâkkât kâwaliņâ

muyagei iknat sâmegât ikpi. Kristo zâk zeŋgâren nepŋâ âkon buŋâ imbanâŋoot tuumap. ⁴ Mârum perâkŋak lorei poruyân kuwe. Zi ko Anutugât imbanâŋoot zaat ândiap. Yesuŋâ hânân lotŋâ sot lumbeŋâ ândeip, zo yatik ândimen. Ka nen Kristo sot pâlâtân oindâ Anutugât imbanandâ mem kâtikŋan kwatniŋgi zeŋgâren ga nep tuum kubikziŋgânat.

Girem den.

⁵ Zen nânġâm pâlâtânziŋoot ândime mo buŋâ, Zorat umziŋ mäsikâm zorat topŋâ ikpi. Mo Yesu Kristoŋâ umziŋan ândimap, zo mân nânġe? Yatâ upme oi ko sâkŋak Kembangât a ândie sânat. ⁶ Nen ko sâkŋak Kembangât a mân ândimen. Zen zo yatâ mân nânġâniŋġâbigât nânġâmen. ⁷ Anutuŋâ galem otziŋgi zen bâliŋ mân upigât Anutugâren ninâu sâm ândimen. Nen niŋgitne Kembangât a bonŋâ utnat mo buŋâ, zorat mân sâmen. Zen Kembangât den lum târârak upi, zorarâk sâmen. ⁸ Nen yatâ zorâŋ dabân den bonŋâ kâsa miŋanġânat? Nen lunat, zorik taap. ⁹ Nen imbanâ kârum ândeindâ zen imbanâziŋoot upi? Zo yatâ âsagei ko âlip upap. Umziŋ lâmbari âlip upigât Kembangâren ninâu sâmen. ¹⁰ Nâ zeŋgâren ga den nep tuubamġât kârebân tapŋâ giren den zi kulemgum ziŋgan. Zen den zo nânġâm umziŋ kubikpi. Nâ zeŋgâren

ga nep tuubat. Kembangât imbanâ nigip, zorâŋâ tâmbetzânġobatkât buŋâ. Nâ tânzânġobatkât imbanâ nigip.

Den murukŋâ.

¹¹ Bukurâpnâ, den sâm kwâkâmŋâ den itâ sâbâ. Kelikmelik tapi. Oi girem den zo nânġâm umziŋ sot ândi mâmanziŋ kubikaŋġâm ândibi. Zen um kânok op um lumbe ândibi. Anutu, zâk buku sot um lumbe mariŋâ. Zâk zen sot ândibap.

¹² Zen buku op luyânġâm ândibi.

¹³ Kembangât singi a ambân nâmbutŋandâ ziŋ Korinti a zeŋġât nânġâme.

¹⁴ Kambu Yesu Kristogâren ġâbâ tânzânġozânġoŋ sot Anutugâren ġâbâ buku orot, zo zen sot tâpap. Oi Tirik Kaapumŋâ betziŋan mei zâk sot ândim zâimambi. Zo perâkŋak.

Zo yatik.

Galata a zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

*Paulonâ ziknangât topnâ
sâm muyagezingip.*

1 Nâ Paulo Aposolo a orâwan. A zing Aposolo ot mân sâm niwe. Yesu Kristo sot Anutu Ibânâ, zâk mumunan gâbâ mängeip, ziknâ nep zo sâm niwet. 2 Nâ sot bukurâpnâ nâ sot ândime, nen aksik Galata hânân ândime, zengât topzing nângâm ekap zi kulemgum zingen.

3 Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, ziknâ tânzângom um lumbenâ muyagem zingâbabot. 4 Yesu zâk Ibâningât sâtkât nen ândiândi bâliñâ zi ândimenân gâbâ mâkâningâbap sot tosaning buñ upapkât ândiândiñâ mân angân kârip. 5 Zorat narâkñâ narâkñâ Anutu sâm âlip kwâkñangindâ zimbap. Perâkñak.

*Nâi zâk singi âlip sâm
gulipkum nâi sâbap, zâk
simgât singi upap.*

6 Anutu zâk zen Kristo sot pâlatân utnetâ tânzângoi ândibigât diizingip. Diizingi zâk sot ândine mân kârep oi zâk kândâtkom singi âlip nâi zorat kindap kwap ândime. Zorat nângâm

pârâkpan. 7 Zorat itâ sa nângânek. Singi âlip top nâi bonjoot zo mân ziap. Buñâ. Ka a nâmbutñandâ Yesu Kristogât den singi âlip zo tâmbetkunam op um gulip kwatzingâme. 8 Singi âlip dâzângowen, zo zinzing kâtik. Zorat nen mo sumbem a nâiñâ singi âlip dâzângowen, zo birâm nâi dâzângonatkât sâm sâi ko tâmbetagonatkât singi upem. 9 Den mârumsen, zo dum sâbâ. A nâiñâ singi âlip kwâkâm zingâwen, zo birâm nâi dâzângobap, zâk tâmbetagobap. Oi nâ zorat nânga dâp upap.

10 Oi dap dap? Den san zi a zingâ nâgât nângâne âlip upapkât san? Mo Anutu zâk nâgât nângi âlip upapkât san. Nâ a zen nâgât nângâne âlip upapkât nep tuuman sâi ko Kembu Kristogât kore a mân opam.

*Paulo ziknâ topnangât
den.*

11 Bukurâpnâ, nâ den nâi dâzângua nângânek. Den singi âlip dâzângowan, zo ayân gâbâ buñâ. 12 A zo zingâ mân dâtnowe. Zo zingâ mân kwâkâm niwe. Yesu Kristo zikñak sâm muyagenigip.

13 Nâ mârumsen Yuda a zengât den kâtik Mosenâ sapsum zingip, zo lum ândiwan. Zo nânge. Yatâ ândim Yesugât kâmut imbanâ zângom tâmbetzângom ândiwan. 14 Oi sâkurâpniñangât den gei kombapkât sâm kâtigem tâlarâpnâ nâmbutñâ

walâzingâm kâtigem ândiwan. ¹⁵ Ka Anutu zâk mârûm mamnâ kâmbonjan gâbâ zâkkât singi upatkât nângi zeip. Yatâ nângi zeipkât tânnobam diinigip. ¹⁶ Nanjanngât den singi hân nâin goknâ zengâren âim dâzângobatkat nanjanngât topnâ sâm muyagenigip. Yatâ otnigi a zen sot den den mân orâwan. ¹⁷ Oi Aposolo a kândom muyagem Yerusalem kamânân ândiwe, zen sot singi âlipnanngât den mân âraguwen. Zengâren mân âiwan. Arabia hânân âi ândim Damasiko kamânân âburem gâwan.

Paulonâ Yerusalem kamânân zâi ândeip.

¹⁸ Ândia kendon patâ karâmbut âki Petero ikpat sâm Yerusalem kamânân zâim sirâm kiin bâtnâmbut zâk sot ândiwan. ¹⁹ Zâk sot Kembangât munnâ Yakobo zikirâwan. Aposolo a nâmbutnâ mân zingirâwan. ²⁰ (Den kulemguan, zi sarâ bujâ. Anutu mâtenjan perâknak sâm kulemguan.) ²¹ Yatâ opnâ Siria sot Kilikia hânân âi ândiwan. ²² Oi Kristogât kâmut Yudaia hânân ândiwe, zen si sângânnâ mân nigâwe. ²³ Zen nâgât singiyâk itâ nângâwe, “Anâ nângom molinijip, zâk singi âlip tâmbetkumâipnâ singi âlip a dâzângom ândimap.” ²⁴ Yatâ nângâmngâ nâgât op Anutu sâm âlip kwâknangâwe.

2

Paulonâ Yerusalem

kamânân zâim Aposolo a nâmbutnâ zingirip.

¹ Oi kendon patâ kiin kimembut âki Yerusalem kamânân dum zâibam Banaaba sot Tito diizika ârândân zâiwen. ² Oi zo yen bujâ. Kembujâ den sapsûm nigi lum zâiwan. Yesugât kâmurân a zengât a sâtnâ sâme, zengâren âim singi âlip hân nâin goknâ dâzângoman, zorat sapsûm zingâwan. Nâ singi âlip sâm ândiwan, zorat a sâtnâ neburâpnâ zen sapsûm zingâ nângânetâ âkâbapkât ziijik tatne den zo dâzângowan. ³ Tito zâk nâ sot ândeip. Zâk Yuda a bujâ, Grik a oi a sâtnâ zinjâ kwabâ kwâknangâbigât mân sâwe. ⁴ Ka a sarânjandâ kâmurân bagimnâ Yesu Kristo sot pâlatân op dumun buj ândeindâ tigân ningitnâ Mosegât gurumin den, zorânâ saaningi ândinatkat Tito kwabâ kwâknangâbigât sâwe. ⁵ A zo, zinj mem ge kwatningânam sâne mân loriwen. Buj kâtiknâ. Singi âlip mân tâmbetkune Galata a, zengâren hâlâluyâk op zim-bapkât mân nângâzingâwen.

Aposolo a nâmbutnâ zinj Paulo nepnanngât nângâne dâp oip.

⁶ (Oi a, zengât a sâtnâ sâme, zen mârûm dap mo dap op ândiwe, nâ zorat nânga tobat nâi mân uap. Anutu zâk hâtubâtu mân opmap.) A sâtnâ zo, zinjâ den unaknâ mân târokwatniwe.

⁷ Buñâ. Itâ nângâwe. Anutuñâ Petero Yuda a zengâren sinji âlip dâzângobapkât nep diñ sâmbindip, yatigâk nâ hân nâin gokñâ zengâren den sinji âlip dâzângobatkât nep diñ sâmbinip. ⁸ (Oi Petero mam okñangi nepñâ tuugi bon oip, zâk zikñâ yatik mam otnigi nep tuuga bon oip.) ⁹ Oi Kembuñâ nep tânnogip, zo ekñâ Yakobo sot Petero sot Yohane, zen Yesugât kâmut zengât patâ ândiwenâ nâ sot Banaba buku otnikâm bitnik kuwe. Oi net hân nâin gokñâ zengâren den sinji âlip nep tuugitâ zinjâ Yuda a zengâren tuunat sâwe. ¹⁰ Oi kanpitâ a ambân kut nâi nâi zingânam zorarâk dâtnowe. Oi nâ zorat den mâruman sâmbin kâtigwan.

¹¹ Oi Peteronâ Antiokia kamânân gam bâlin oi ekñâ a ambân mâteziñan kin den yâmbâtnâ dukuwan. Wangât, zâk bâlin oip, zorat op ko. ¹² Zâk hân nâin gokñâ zen sot nalembârândân niwe. Yatâ nem ândei Yuda a, Jakobogât arâpnâ zen gawe. A zo, zinj Mosegât den lum ândim hân nâin gok, zen sot nalembân nembârâwe. A zo, zen gane Peteronâ zingitñâ kengât opñâ a hân nâin gok birâzingâmñâ Yuda a zen sot nalembinip. ¹³ Nâin âi tapâ tapâ oi Yuda a nâmbutñâ, zinjâ târokwañgâne Banaba zâk yatik zengâren târokwaip. ¹⁴ Oi sinji âlipkât mâtâp walâm utne a ambân zengât mâteziñan Petero itâ

dukuwan, “Gâ Yuda a op hân nâin gokñâ zengât tobat opmatñâ dap op hân nâin gokñâ zinjâ Yuda a nengât tobat upigât sâmat?”

¹⁵ Yuda a nen hân nâin gokñâ zen yatâ mân muyagiwen. Nen Yuda a. ¹⁶ Ka nen itâ nângâmen. Anâ Mosegât gurumin denâk lune Anutuñâ zingiri tosazinj buñ mân upap. Ka anâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâme, zen Anutuñâ zingiri tosazinj buñ upap. Zorat op ko nen Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâmen. Nen itâ nângen. Gurumin denâk lum tosazinj buñ orot, zo mân taap. A zinj gurumin den lum ândine Anutugât mâteñan tosazinjoot kinbi. ¹⁷ Oi nen Kristo sot pâlâtân opñâ tosazinj buñ upapkât sâmenñâ bâlin upmen, zorat dap sânat? Itâ sânat? “Kristonâ betniñan mei bâlin upmen.” Yatâ mân sânat. Buñ kâtikñâ. Yatâ mân ziap. ¹⁸ Nen gurumin sânginjâ lulungât mâtâp birâmñâ zoren puriksâm ândinat. Zorânâ topniñâ itâ sapsubap. Nen den kuku ândiwen. ¹⁹ Gurumin den sânginjâ lubatkât nângâm lum osim ândia nogi mowan. Anutu sot pâlâtân op ândibatkat gurumin denñâ nogi mowan. ²⁰ Nâ Kristo sot poru nagân none mowan. Oi ândiandinâ zi ândian, zo ninâ buñâ. Kristonâ umnan ândiap. Oi sâk sot ândiandinâ ândiman, zo Anutugât nanñâ nângâm pâlâtân kwâkñangâm

ândiman. Zâknâ umjandâ gâsânogi ândiândinâ nâgât op buj oip. ²¹ Anutugât tânzângozânngoņgât den sinji âlip zo mân tâmbetkuman. A nen gurumin den lugindâ Anutuņâ niņgiri tosanij buj opabân Kristo zâk yen moip opap.

3

Gurumin dengât mâtâp lânjâwe.

¹ O Galata a, zen nângânângâziņ bujâ. Dap dap op um gulip kwatziņge? Yesu Kristo poru nagân kuwe, zâkkât sinji muyap sâm muyegeziņgâwen. ² Nâ den nâi mâsikâziņga dâtonek. Tirik Kaapum miwe, zo dap op miwe? Mosegât den kâtik lumjâ miwe? ³ Nângânângâziņ buj? Kaapum sot pâlâtân urâwenjâ zo birâm mâtâp sâņgiņan bagie? ⁴ Zen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkņangânetâ Kembugât imbanjâ muyagei igâwe. Kut nâi nâi zo ek nângâne yenjâ uap? Kaapumjâ zeņgâren nep tuugi bon mân âsagiap? ⁵ Zen sânek. Anutu zâk Kaapum ziņgâmņâ sâi sen mârât zeņgâren âsagemap, zo gurumin den luluziņangât mo nângâm pâlâtânziņangât otziņgap?

Abaramgât mâtâp lânjat.

⁶ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Abaram zâk yatik Anutu nângâm pâlâtân kwâkņangâm Kembugât den nâņgi bon oi Anutuņâ

tosanjâ bujâ sâip.” ⁷ Zorat itâ nângânek. A Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândimen, nen Abaramgât kiurâp bonjâ ândien. ⁸ A hân nâin gokņâ zen Anutu nângâm pâlâtân kwâkņangâne tosaziņ buj upapkât sâip. Zorat mârumņan nângâmņâ sinji âlip den Abaram itâ sâm dukuip,

“Gâgât mâsop zorâņ a hânjâ hânjâ zeņgâren âibap.”

⁹ Abarâmņâ Anutu nângâm pâlâtân kwâkņangip. Oi a Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândimen, nen Abaramgât mâsobân bagimen.

Nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândiengât ândiândi minat.

¹⁰ A zen Mosegât den kâtikjâ lum tosanij buj ândim sumbemân zâinatkat sâme, zen tâmbetagoagoņgât sinji upi. Wangât, Kembugât ekabân gurumin sinjiņangât kulemguwe, ziap, zorat, “Nâiņâ gurumin den ekabân den zem âriap, nâmbutņâ zo lum ândim den nâi birâbap, zâk um dâpņâ tâmbetagobap.”

¹¹ Gurumin den lum ândim Anutugât mâteņan tosanij buj orot, zo mân ziap. Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Nâi zâk nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândimap, zâk Anutugât mâteņan

tosanjâ buņ opņâ
ândiândi kâtik muyagem
ândibap.”

12 Gurumin denân ko
nâņgâm pâlâtâņgât mân
sâwe. Den nâi itâ sâwe,
“Nâi zâk gurumin den
lum kwâtâtibapņâ
ândiândi muyagibap.”

*Yesu zâk neņgât opņâ
sâknamân kirip.*

13 Kembangât ekabân den
kulem nâi itâ ziap,
“A nagân zâņgom kwânâņgâziņgân
zen bâliņangât sinġi.”

Oi Kristo zâk yatik neņgât
opņâ bâliņandâ kwâkņan
zarip. Bâliņan gâbâ
mâkâniņgâbapkât suupniņâ
meip. 14 Oi zorat hân nâin
nâin gokņâ, zen Yesu Kristo
sot pâlâtâņ op Abaramgât
mâsobân bagibi. Oi nen
Kaaupum neņgât sinġi sâip,
zo nâņgâm pâlâtâņ sot op
minatkât yatâ âsageip.

*Sinġi âlipkât bet sâwât, zo-
rat den.*

15 Bukurâpnâ, a niinjan
dâpkwap sâbâ. A nâiņâ
mumbamņâ bet boi zo
kâsâpkum zingâbap. Zorat
kwâkņan a nâiņâ komņâ den
nâi mân sâbap. 16 Anutuņâ
Abaram den kânņan dukuip,
zo Abaram sot kiunņâ zekât
sinġi sâip. Kiurâp donbep
zeņgât mân sâip. Kânokkât
sâip, zâk Kristo. 17 Nâ
itâgât op san. Anutu,
zâk mârumņan Abaram sot
târotârogât den sâip. Oi bet
kendon patâ 430 yatâ âki gu-
rumin den Mosegâren gâip.

Gurumin den bet gâip, zorâņ
den kândom sâsâņ, zo mân
kom gulipkoip. Târotâro
den kândom muyageip, zo
kâtigem ziap. 18 Anutuņâ
Mose gurumin den dukuip,
zo tosanin buņ oi sumbemân
zâizâiņangât mâtâp muyagei
sâi târotâro den zo buņ opap.
Ka Anutuņâ sinġi âlipkât bet
sâwât den, zo umâlepņangât
op Abaram kânņan sâm
pindip.

19 Gurumin den Moseņâ
sâin muyageip, zo wangât
sâsâņâ? Zo bâliņâziņâ zo
mem kabâņan pâmbapkât
Kembuņâ sâkurâpniņ sâm
ziņgip. Zo zinziņ kâtik zim-
bapkât buņâ. Abaramgât
kiunņâ Anutuņâ mârum
zâkkât den kânņan sâip,
zâk muyagei siriksâbapkât
sâsâņâ. Gurumin den zo
sumbem aņâ Anutugâren
gâbâ mem Mose bikņan
parâwe. 20 Mindumindu a
Mose zâk kânokkât buņâ,
toren toren zeņgât. Zâkņâ
minduziņgâm kirip. Ka Anu-
tuņâ den Abaram kândom
dukuip, zo zikņak dukuip.

*Gurumin denņâ a umziņ
mân melâņbap.*

21 Dap dap sânat? Gu-
rumin denņâ Anutuņâ den
Abaram kândom dukuip, zo
wâlâp? Yatâ buņâ. Guru-
min denņâ a umziņ mân
melâņbap. Zo yatâ orotņâ
sâi ko gurumin dengât
op a tosaziņ buņ orot, zo
muyagebap. 22 Bâliņandâ a
aksik patâ saaniņgi ândimen.
Topniņâ zo yatâ Kembangât

ekabân ziap. Oi zorat Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwapnâ Anutunâ Abaram den dukuip, zorat bonnâ âlip minat.

Mârum dumunân ândiwen.

²³ Yuda a nen mârum nângâm pâlâtânij buj ândeindâ gurumin denjâ saaniŋgi dumunân ândeindâ nângâm pâlâtânigât den âlipnâ, zo âsageip. ²⁴ Oi zorat gurumin denjâ galem otningâm Kristogâren nâambarip. Zo Kristogâren nângâm pâlâtân kwâknangâm tosanij buj upapkât yatâ oip. ²⁵ Nengât nângâm pâlâtânijangât mâtâp muyagei zoren lânjindâ gurumin dengât dumun zo ânangârip.

²⁶ Oi zen Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwâknangâwengât Anutugât nan bârarâp op ândie. ²⁷ Zen too sanjonziŋgâne Kristogâren târokwarâwe, zen aksik Kristo sot pâlâtân op ândie.

²⁸ Oi zorat Yuda a sot hân nâin gok, a zâizâin sot giginâ, a sot ambân, a kâsâpkum nen niinjik niinjik zo mân sâbi. Zen aksik Kristo sot pâlâtân opnâ kâmut kânok urâwe. ²⁹ Zen Kristogât sinji urâwenâ Abaramgât kiurâp bonnâ op ândie. Oi zorat Anutunâ mârum Abaram sinji den bonnâ dukuip, zorat bonnâ mem ândibi.

4

Anutugât nan bârarâp urâwen.

¹ Itâ sa nângânek. Katep mâik nâi ibânâ moi bet boi zo zâkkât sinji oi dâŋ mân galem upap. Zo kanpitâ yatâ ândibap. ² Oi zâkkât torerâpandâ zâkkât bet sâwât zo galemgum ândine lâmbatnâ ibânandâ narâk sâip, zo oi galem upap. ³ Kristogât sinji a ândien, nenngâren zo yatik ziap. Mârumnan umniŋan katep yatâ oi hângât kut nâi nâi zorat kore op ândiwen. ⁴ Oi bet narâknâ sâsânâ zo mâte oi Anutunâ nanjâ sângongoi ambân sigan nâigâren gem gâi kâmbonnâ opnâ meip. Zâknâ âsagemnâ Mosegât gurumin den lum kore op ândeip. ⁵ Zo ko nen gurumin dengât dumunân gâbâ olaŋningâbapkât yatâ oip. Nen Anutugât nan bârarâp utnatkât yatâ oip.

⁶ Oi nen Anutugât nan bârarâpnâ uengât Anutu nanjângât Kaapumnâ umniŋan sângongui gei Anutu itâ sâm konsâmap, "Aboŋ, Ibânâ âlipnâ." ⁷ Zorat nen kore a bujâ, narâpnâ ândimen. Oi nanjâ ândimnâ Anutu umâlepjangât bet sâwât marijâ op ândinat.

Kut nâi nâi bon buj kândâtkuwe, zo mân mâte utnat,

⁸ Zen mârumnan Anutu mân nângânangâm ândim lopio sot kut nâi nâi yennâ, zengât kore op ândiwe. ⁹ Narâk ziren ko Anutunâ ziŋgit buku otziŋgi zengoot zâk eknâ topnâ

nânge. Yatâ opnâ wangât sâkurâpziñgât pat sinji mem ândiwe, zo dum mâte otziñgânam kore otziñgânam ue. ¹⁰ Zen kendon top top zorat nângeane bonnâ oi tapme. ¹¹ Zorat nepnandâ zengâren tuuga bon buñ opapkât nângeam kwâkâ opman.

Galata a ziñ Paulo birâñangânam urâwe.

¹² Bukurâpnâ, nâ dâzângua nângeane. Nâ zengât tobat yatâ orâwan. Zorat ko zengoot nâgât tobat yatâ upi. Zen sot ândia bâliñâ mân otniwe. ¹³ Zen nângeame. Nâ mârum kamân nâin âibam ua mâsek otnigi birâm zen sot tap den sinji âlipnâ dâzângom ândiwan. ¹⁴ Nâ mâsek patâ op ândia zen âkonñâ buñ on galem otniwe. Oi mân nikne bâliñ oip. Buñâ. Zen niknetâ Anutugât sumbem a yatâ orâwan. Opon, niknetâ Yesu Kristo yatâ ua galem otniwe. ¹⁵ Oi narâk zoren sâtâre urâwe, zo dap op buñ uap? Zen mârum sinziñ keetnâ sâmbum nâ ninam urâwe. Zo yatâ tânnonam urâwe. Zo perâkñak nângeamñâ san. ¹⁶ Narâk ziren ko dap dap yatâ den bonnâ dâzângua niknetâ kâsaziñ yatâ uan?

¹⁷ A nâmbutñandâ den kelâkñoot sâme. Ziñâ zen kândâtnom zengât a upigât yatâ sâme. Zen den kelâk sâsânâ zo âlipñangât buñâ. ¹⁸ Kut nâi âlipñangât den kelâk sâsânâ, zorâñ âlipñâ.

Zo zengâren ga ândiayâk buñâ, zâmbamñâ aria utne âlip upap. ¹⁹ Murarâpnâ, nâ zengât op sâknam op tâpman. Oi zorik nângeam Kristogât tobat zengâren muyagibapkât sâknam zo nângeam zâibat. ²⁰ Nâ zengât nângeamñâ zengâren gamñâ den dâzângobatkât otnigap. Nâ zengât op nângeam kwâkâ uan.

Sera sot Haga nanzatzikñâ topzikñâ, zikñik zikñik.

²¹ Den nâi mâsikâziñga dâtonek. Gurumin dengât kore utnat sâme, zen zorat ekap sâlâpkum nângeame mo buñâ. ²² Zoren itâ kulemguwe. Abaramgât nanzatnâ âsagiwet. Nâigât kutnâ Ismael. Zâk kore ambân zâkkâren gâbâ âsageip. Nâi ko kutnâ Isaka. Zâk zikñâ âmbinñandâ meip. ²³ Oi kore ambânñâ meip, zo ko yenñâ muyageip. Ambinñandâ meip, zo Anutuñâ den kânñan sâip, zo kâtigei âsageip. ²⁴ Oi den zorat torenñâ itâ ziap. Ambân zagât zo sinji âlip târotâro zagât, zorat dâp urâwet. Anutuñâ Sinai bâkñan târotâro nâigât den Mose dukuip. Târotâro zorat arâpñâ zen kore a ambân urâwe, zorat dâp Haganâ oip. ²⁵ Haga zâk Sinai bakñâ Arabia hânân taap, zorat dâpkwap san. Oi Yerusalem mâirâp sot Sinai bakñâ, zen dâpziñ kânok ue. Zen kore a ambânâk ue. Zen Mosegât

gurumin den zo kore kwap ândime. ²⁶ Oi Yerusalem kamân ujaknâ u sumbemân taap, zâk Sera yatâ kore buj. Oi kamân zorânâ mamniŋ uap. Yesugât kâmut ândimen, nen Yerusalem ujaknâ sumbemân taap, zorat kâmut. ²⁷ Kembugât ekabân Yerusalem kamân sâŋgiŋâ sot ujaknâ marirâp, zengât den nâi itâ ziap,

“Ambân kâpin, katep mân mimiŋâ, gâ umâlep nânġâ. Katep âsaâsagiŋangât sâknâm mân nânġâmat, gâ sâtâre ot. Ambân apnâ bujâ, zâk katep donbep minziŋap. Ambân apnoot, zâk murarâ bituk minziŋap.”

²⁸ Bukurâpnâ, Anutuŋâ den kânŋan sâip, zorat bonġâ nen nan bârarâp urâwen. Oi zorat dâp Isaka âsageip. ²⁹ Mârum katep yenŋan âsageip, Ismael, zâknâ nâi Kaapungât sâtâkât âsageip, Isaka, zâk kâsa miŋangip. Narâk ziren zo yatik ziap. Mosegât gurumin den kore ândime, ziŋ Kristogât kâmut nen kâsa otniŋâme. ³⁰ Oi

Kembugât ekabân den dap yatâ ziap? Den nâi itâ ziap, “Kore ambân sot nanġâ molizikâna âibabot. Kore ambângât nanġandâ bet boi zi mân galem upap. Ziknâ ambinŋangât nanġandâ bet boi zo galem upap.”

³¹ Bukurâpnâ, Kristogât a nen kore ambângât kiun

buj. Nen ambinŋangât kiurâp uen. Zorat op ko Anutugât nan bârarâp op ândien.

5

Olanŋingipkât dumunân mân zâinat.

¹ Nen dumun buj ândinatâkât Kristonâ olanŋingip. Zorat a nâmbutŋandâ saaniŋânam sâne mân nânġânat.

² Nâ Paulo itâ dâzângua nânġânek. A nâmbutŋandâ itâ sâme, “Anutugât mâtenan tosaziŋ buj upigât Mosegât den lum ândibi.” Yatâ sâne nânġâziŋgâne kwabâ kwatziŋgâne ko Kristogât nep zo zengâren bon buj upap. Wangât, zen siŋgi âlipkât mâtâp birâwe upap, zorat. ³ Dum dâzângua nânġânek. Nâi zâk kwabâ kwâkŋangâbi, zâk gurumin den pisuk lum kwâtâtem ândibapkât sâsân. Ka zâk dap yatâ lum kwâtâtibap?

⁴ Den kâtik lum ândim tosanin buj utnat sâme, zen Kristo sot târotâro urâwe, zo mânânġâtse. Oi Anutugâren gâbâ tânzâŋgozâŋgoŋandâ, zo zengâren bon buj uap.

⁵ Nen ko Kaapumġâ diiniŋgi Yesu Kristo nânġâm pâlâtân kwâkŋangâm um bâbalaŋ op Anutu mâtenan tosanin buj kinatkât mambât ândimen.

⁶ Nen Yesu Kristo sot pâlâtân opnâ itâ nânġâmen, “Kwabâ zâŋgozâŋgoŋ sot daanoot ândiândin, zo bon bujâ uap. Kembugâren nânġâm pâlâtân

kwâkņangâm ândiândiņ sot buku orotņâ, zorâņ bonņâ uabot.”

Sâm gulip a, zengât den.

7 Zen sinġi âlipkât mâtâp topkwap âlip lânâwe. Zoren âinetâ ko nâiņâ pâke pâi den bonņangât mâtâp walâwe? Wannâ um gulip kwatziņġi mâtâp zo bire? 8 Anutuņâ diiziņġipņâ zen yatâ upigât mân sâip. 9 Bâu usiņandâ âbâņgum sirogân giari aksik kâlak op naņġâbap. 10 Nâ itâ nânġan. Kembuņâ diiziņġi nânġânâņġâziņâ nâġât yatâ upap. Oi aņâ um gulip kwatziņġâmap, zâk Kembangâren gâbâ hâuņâ mimbap.

11 Bukurâpnâ, nâ zen kwabâ kwatziņġâbigât dâzâņgoman sâi dap op kâsa otnibe. Nâ yâtâ dâzâņgoman sâi ko poru nakkât sinġi zo nânġâne mân bâliņ opap. 12 A um gulip kwatziņġânâmap kwabâ kwatziņġâbigât sâme, zengât itâ nânġâman. Zen ziņ sâkziņ kâriangânetâ sâi dâp opap.

Dumunniņ buņ ândim laņ gulip mân utnat.

13 Bukurâpnâ, zen dumun buņ ândibigât Anutuņâ diiziņġip. Oi nen dumun buņ ândien sâm um sâkkât âkņâle bâliņâ zo mân lum ândibi. Umziņandâ gâsâyagom kore orangâm ândibi. 14 Den kâtikņangât kombâņâ, zo itâ, “Gâ gikanġât otgimap, zo yatik a torenņâ zengât otgigi betziņan mem ândiban.”

15 Zen ko sâtziņandâ ziyangâm agom buņ upegât girem dâzâņguan.

Laņ gulip ândiândiņ, zorat bonņâ sot Kaapum wâratkum ândiândiņ, zorat bonņâ.

16 Sa nânġânek. Zen Kaapum wâratkum zâkkât imbaņan kâtigem ândibi. Oi um sâkkât âkņâle, zo mân upi. 17 Um sâkkât âkņâleņâ Kaapum komap. Oi zet zo kâsa kâsa oitâ zen kut nâi utnam upme, zo mân bâbâlaņ opmap. 18 Zen Kaapum wâratkune diiziņġi Mosegât den kâtikņandâ mân saaziņġâbap.

19 Um sâkkât âkņâle nep tik mân ziap. Zo itâ muyagemap. Laņ ândiândiņ, bukuņangât ambân laņ mimiņ, aņunziņ buņ laņ orot. 20 Lopio hurat kwâkwat, kware sunâ, kâsa kâsa, sârek den, um kâlak den, kuk sunġuruk, a zikņangât nânġi zâizâiņ, um kâsâp op kâsâpagoaņ. 21 A nâigât kut nâi nâi âkņâle op laņ mimiņ, too kâtik nem um gulip orotņâ, sii nalem nemņik ândiândiņ sot kut nâi nâi nâmbutņâ. Zorat mârûm dâzâņgowan, oi zi dum dâzâņguan. Aņâ bâliņâ zo upiņâ Anutuġât um topņan mân ândibi.

22 Ka Kaapumņâ umziņan ândei wâratkum ândime, zo zengâren bonņâ itâ muyagemap. Umņâ gâsâzâņgomap, sâtâre, um lumbe, um sânduk, buku op ândiândiņ, den luluņ,

23 Um diigi gei ândiândiņ, umņâ kendon ândiândiņâ. Kaapum den wâratkum ândine bonņâ zo zengâren muyagem zimbap. Gurumin denân kut nâi nâi âlipņâ zo mân utnatkât den nâi mân ziap. 24 Oi a ambân Yesu Kristogât siņgi ândime, zen ândiândi sâņgiņâ sot um sâkkât âkņâle bâliņâ zo buņ upapkât poru nagân kune kinzap.

25 Kaapumņâ ândiândi niņgi ândimengât Kaapumgât holi wâratkum zâkkât imbaņan kâtigem ândinat. 26 Sâkņâ zâizâiņ mân utnat. A torenņâ mân mem gei kwatziņgânat. A nâigât kut nâi nâi laņ âkņâle mân utnat.

6

1 Bukurâpnâ, a nâiņâ tosa muyagei zen Kaapum wâratkum ândime, zen um sânduk okņangâm sâm kubikņangâbi. Oi gikâ mâsimâsikâyân loribatkât gasâgâ kârâm ândiban. 2 Kut nâi nâi yâmbâtņâ zo berân miangâbi. Zo yatâ op Kristogât den kâtik zo lum ândibi. 3 Nâi zâk kut nâi bonņâ zo mân opņâ zikņangât nâņgi zâizâiņ opmap, a yatâ zo umņâ kâitkuap sâsâņ. 4 Zorat zâk zikņangât ândi mâmanņâ ek nâņgâm kubikpap. Yatâ opņâ a torenņâ mân mem ge kwatziņgâbap. 5 Nepkât yâmbât kâsâpkukuj zo a mariņâ dâp lum kinbi.

6 Den siņgi âlip kwâkâm ziņgâme, a zo ziņ betziņan mem kut nâi nâi kâsâpkum ziņgâbi.

Nâran orot mâmeniņangât bonņâ minat.

7 Gâ um gulip mân upan. Dap yatâ op Anutu kâitkuban? Aņâ Anutu kâit kunatkât dâp buņâ. Aņâ kut nâi nâi kârâm kâmitnat, zorat bonņâ yatik minat. 8 Nâi zâk um sâkkât âkņâle bâliņâ, zorat nepņâ tuubap, zâk yatik um sâkkât âkņâle bâliņâ, zorat bonņâ tâmbetagoagon muyagibap. Ka nâi zâk Kaapumgât nep tuubap, zâk yatik Kaapumgât bonņâ ândiândi kâtikņâ muyagibap. 9 Kut nâi nâi âlipņâ tuum ma ko âkon mân utnat. Nen mân lorem nep yatâ tuunarân bet sumbemân nep zorat bonņâ muyaginat. 10 Zorat itâ sa nâņgânek. Mâtâp muyagei a eluj patâ kut nâi nâi âlipņâ otziņgânat. Den siņgi âlip zo lum Yesugât kâmut zo kut nâi nâi mem zâi pam otziņgânat.

Girem sot mâsop den.

11 Zen kulem zi iknek. Den nâmbutņâ zo yen sa bukunâ nâi kulemgup. Ka âkââkâņ zi Paulo ninak bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum ziņgan. 12 A nâmbutņandâ zen kwabâyagobigât sâme. A zo, zen sâkņandik den siņgi âlip ziap. Zen Kristo poru nagân sâknam nâņgâm moip, zorat den siņgi sâne a ziņ sâknam ziņgâbegât yatâ upme. 13 A zo, zen zâizâiņ op zengât a

patâ utnatkât mâtâp urâwe.
A kwabâ agowe, zen den
kâtik mân lum kwâtâtime.

¹⁴ Nâ ko kut nâi nâi
yennangât bunâ, Kem-
buniñâ Yesu Kristo, zâk
nengât op poru nagân
sâknam nângâm moip, zo-
rarâk nângâm sâtâre op
ândiman. Yesu zâk nengât
op poru nagân moip, zorat
opnâ hângât kut nâi nâi eksa
yennâ opmap. Oi hân a um
kâtik ândime, zen kândâtnom
mân nângânangâ upme.

¹⁵ Kwabâ agom ândiândiñ
mo yen ândiândiñ, zorân
bon bunâ. Yesu sot pâlâtân
op ândiândi uñaknâ, zorân
bonnâ. ¹⁶ A den zi lum
ândime, zen Anutugâren
gâbâ um lumbenâ sot
tânzângoziñgonâ zimbap.
Anutugât kâmut zenngâren
zimbap.

¹⁷ Bet anâ sâknam mân
nibigât otnigap. Wangât,
nâ Yesu Kristogât op sâknam
nep tuum gâwan. Oi a ziñ
nonetâ gut dârâbut sâknan
doñbep ziap, zorat.

¹⁸ Bukurâpnâ, Kembuniñâ
Yesu Kristogâren gâbâ um
lumbenâ umziñan zem zim-
bap. Zo perâkñak.

Zo yatik.

Epeso zengât ekap Paulonâ kulemgum zingip.

Mâsop den.

1 Paulo nâ Anutugât sâtkât Yesu Kristogât Aposolo orâwanjâ Epeso kamânân Yesu Kristogât kâmut nângâm pâlâtân kwâkñangâm kâtigem ândime, zengât ekap zi kulemgum zingan.

2 Ibâniñ Anutu sot Kembuniñ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângożângoñ sot um lumbe zengâren zimbap.

*Anutunâ mâruman
sumbengât sinji kwatniñgip.*

3 Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Ibâ Anutu, zâknâ sumbemân gâbâ sinji âlipkât mâsop topñâ topñâ Kristogât opñâ niñgip. Zorat nen sâm âlip kwâkñangânat.

4 Zâk mâruman hân mân muyageibân nen zâkkât mâtejan um hâlâlu sot tosanin buñ kinatkât Kristogât sinji kwatniñgip.

5 Zâknâ umñâ gâsânângomñâ kânñan nângi zeipkât Yesu Kristogât opñâ nan bârarâp utnatkât sâm kâtigem niñgip.

6 Zikñâ nanñangât opñâ tânzângożângoñâ sângân buñ niñgipkât sâm sâtâre okñangânat.

*Yesugât gilâmjandâ
sângânniñ meip.*

7 Nannâ Yesu, zâkkât gilâmjandâ sângânniñ meipkât tosanin gulipkukun muyageip. Anutugâren

gâbâ tânzângożângoñ, zorat nângindâ imbanâ opmap.

8 Zâknâ imbanâ patâ tânnângoip. Tânnângom

nângânângâ bonñâ sot top nângânângânâ niñgip.

9 Oi zikñik den kânñan nângi âlip oi itâ mem kwânângip. Zo

itâ sâm muyageip. Den zo mâruman ekapñoot zeip.

Den zo itâ, 10 “Narâknâ nângâwan, zo gâtâm mâte

oi Kristonâ a sot kut nâi nâi hânân sot sumbemân zo

mâpotzingâmñâ kâukziñ sot patâziñâ upap.”

11 Anutunâ kut nâi nâi aksik umñangârâk sâm kâtigem muyagezingâmap,

zâk mâruman niñgit nângâm Kristogât opñâ nen

zâkkât a ambân gakârâpnâ utnatkât sâip. Oi nen sinji

âlipkât bonñâ minatkat sâip.

12 Zorat op kândom Kristogâren nângâm pâlâtân

kwâkñangâm ândimen, nen Anutu sâm sâtâre okñangâm

ândinat.

13 Zen yatigâk zâk sot pâlâtân urâwe. Zen den

bonñâ nângâne zorânâ kubikziñgi Yesugâren nângâm

pâlâtân kwâkñangâne Anutunâ undipñâ Tirik Kaapum

zingip. Anutunâ Tirik Kaapum niñgâbapkât mâruman sâm kâtigeip.

14 Sumbemân zarindâ kut

ñâi ñâi ningâbap, zorat undipniñâ Kaapum ningip. Anutu kutsingijangât sâtâre patâ muyagibapkât zâkkât arâpñâ neñgâren Kaapumñâ kubikkubik nep zo tuum nangâbap.

Singi âlip zengâren zim-bapkât Paulonâ ninâu sâip.

¹⁵ Zen Kembu Yesu nângâm pâlâtâñ kwâkñangâm Kembugât singi a buku otzingâme, zorat den singi nângâwan. ¹⁶ Zorat nâ zengât op narâk dâp nângâmñâ Kembugâren sâiwap sâm, sâm âlip kwâkñangâman. ¹⁷ Kembuñâ gâsuzingipkât yatâ opman. Oi narâk dâp zengât op ninâu itâ sâm dukuman.

Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât Anutu, Ibâ, âsakñâ neule mariñâ, zâkñâ Kaapum zingij zorâñâ nângânângâ zingâm Kembugât topñâ sâm muyagei nângâm biranji. ¹⁸ Oi umziñ ânângâri Kembuñâ gâsuzingâm sumbengât singi kwatzingip, zorat nângâm, nângâm kwâtâtibi. Oi Kembugât arâpñâ zen sumbemân kut ñâi ñâi âsakñâ neulenoot zingâbap, zorat nângâne bon upap. ¹⁹ Oi nângâm pâlâtâñniñoot, neñgâren imbanjâ patâ zorâñâ nep tuumap, zorat topñâ nângâbi. ²⁰ Imbanjâ zorat bonjâ igâwe. Zorâñâ Kristo mumuñan gâbâ mângim diim sumbemân zâim Anutugât âsanjâ bon-gen pâip. ²¹ Oi a kutâ

sot sumbem a, a top top imbanjâziñoot zengât a kâukziñâ pâipkât hânân sot sumbemân kotsingij ziap, zorâñâ koi giap. Narâk zirenâk buñâ. Zo yatâ zem zâimâmbap.

²² Anutuñâ a sot kut ñâi ñâi aksik Kristogât ombenjan zâmbamñâ kâukziñ upapkât sâm kâmut gakârâp neñgât kembuniñ kwânângip. ²³ Zâkkât kâmut zo kiñ bikñâ oindâ giniñgâm neñgât kâukniñ op ândiap. A sot kut ñâi ñâi dâpniñanâk niñgi meindâ dâp op âimap.

2

Mârumñan lanj gulip ândiwen.

¹ Zen mârum bâliñ top top opñâ um mumuñâ op ândiwe. Ka Kristonjâ mumuñan gâbâ mângizingij ândie. ² Mârum zen hân a zengât mâtâp lanj ândim âi wâke zengât a kutâ, Satan, zâkkât sât lum ândiwe. Narâk ziren zâkñâ singi âlip den ku a mam otzingij ândie. ³ Nen mârum zengât tobat yatâ op ândim sâkkât sot um nângânângâniñangât den lum ândim a nâmbut yatâ Anutugât kukñangât bonjâ muyaginatkat singi op ândiwen.

Anutuñâ mânginiñgâmñâ sumbengât singi sâip.

⁴ Yatâ op ândiwen. Ka Anutu zâk umñâ gâsum biranñingipkât buku otniñgip. ⁵ Bâliñâniñangât op um mumuñâ op ândiwen, nen

Kristo sot mânginingip. (Zen nânge. Umâlepñangât op kubikningip.) ⁶ Zâk Yesu Kristo sot mânginingâm zâk sot ârândân a kuta tâtarân tâtnatkât sumbemân nâmbarip. ⁷ Itâ muyag-ibapkât oip. Tânzângozângonjâ gom sambe, zo Yesu Kristo umâlepñangât op mâbâlâknem ningâbap. ⁸ Zen nânge. Zâk tânzângomjâ nânghâm pâlatânziñangât op kubikzingip. Zo ziñangât buñâ. Anutu umâlipñangât op sânghân buñ yatâ otzingip. ⁹ Nep nâi tuuwegât yatâ otzingâbap, zo buñâ. Zorat a nâinâ sâknâ mem zari mân dâp upap. ¹⁰ Nen Anutugât bikñan gok. Zâk Yesu Kristogâren muyageningip. Oi mâtâp âlipñangât nep tuum ândinatkât Anutuñâ sâm ningip. Mâtâp zo mârum kubigipkât zoren lân ândinat.

Barin gokñandâ kamânân gawe.

¹¹ Mârumñan um kâtik ândiwe, zorat nânghâm ândibi. Zen Yuda a buñâ, kamân nâin gokñâ. Oi Yuda a zinjâ kwabâ kwarangâmjâ ândiwenâ kwabâ ulin sâm dâzângomarâwe. ¹² Narâk zoren Kristo buñ ândiwe. Oi Isirae a zen Anutugât kâmut ândine zen kwande ândiwe. Isirae a zen Anutu sot târotâro opñâ zâkkât sinji den mem ândine, zen Anutu kârum bet bâsañ ândiwe. ¹³ Narâk ziren ko zen barin ândiwenâ Yesu Kristogâren

târokwap Kristo gilâmñangât op kamânân ândie.

Yesuñâ kâsa koi gei um kânok urâwen.

¹⁴ Yesu zikñak lumbenâniñ ândimap. Zâk a nakñâ zagât osetniñan kâsa op pâke kâtik zeip, zo kândañâ Isirae a sot hân nâin nâin gok minduningi kâmut kânok urâwen. ¹⁵ Zâknâ Yuda neñgât pâke den zeip, zo tâmbetnângobapkât imbanâ zemñangip, zo koi geip. Oi a kâmut zagât nekât kinkin gebagân kâmut unakñâ kânok zâk zikñak muyagem kin lumbenâ muyageip. ¹⁶ Zâk poru nagân moibân a nakñâ zagât zo bonñâ kânokgâk mâpotningâm Anutu sot buku utnatkât kâsa koi geip. ¹⁷ Oi zâk gamñâ barin ândiwe sot kamânân ândiwen, nen lumbenangât sinji den dâtnânghoi nânghâwen. ¹⁸ Oi nen aksik zâk sot pâlatân urâwengât Kaapum kânok mem Ibâ mâte okñangâmen.

A nen Kembugât namâ yatâ utnat.

¹⁹ Zorat op narâk ziren zen kwande mân ândie. Zen Kembugât sinji a nâmbutñâ zen sot Anutugât kamân mariñ op Anutugât kâmut opñâ zâkkât namâ op ândie. ²⁰ Namâ zorat tandâ Aposolo sot Propete. Zinjâ laningâne ândien. Ka Yesu Kristo ko kunkunniñ uap. ²¹ Zâkkâren anjâ anjâ târokwâindâ Kembugât hâlâlu namâ muyagem zâimap. ²² Kaapumñâ

Epeso kamânân ândie, zen yatik târokwatziŋgi Anutuġât namâ ue.

3

Kembuġâ den tikuġâ zeip, zo Paulo sâmuuyagem pindip.

¹ Zorat opuġâ Paulo nâ Yesu Kristogât tâk namâ a op ândian. Nâ hân nâin gok zengâren siŋgi âlip nep tuum ândimangât tâk namin nâbane ândian. ² Zen nâgât siŋgi nângâwe. Anutu tânzângozângonġangât op zengâren siŋgi âlip nep tuubatkât sâmuuyagem nigip. ³ Sâmuuyagem nigip. Den zorat pânġkânok kulemġuan. ⁴ Kristogât den tikuġâ zeip, zo ek nângâman. Zen den zi sâlâpkumuġâ nâgât yatâ nângâbi. ⁵ Den tik zeip, zo a mârum ândiwe, zengâren mân sâmuuyageip. Narâk ziren ko tirik Aposolo sot Propete nenġâren Kaapumuġâ sâmuuyageip. ⁶ Den tik zeip, zo itâ. A hân nâin nâin gokġâ, zen siŋgi âlip nângâmġâ lum Yuda a nen sot kâmut kânok op Yesu Kristogât op siŋgi den zorat bonġâ ârândân minat.

⁷ Oi siŋgi âlip zorat kore a ândibatkât Anutuġâ umâlepġangât imbaġâ patâ nigip.

Den tikuġangât bonġâ Yesuġâ muuyageip.

⁸ Nâ Kembuġât siŋgi a nâmbutuġâ ombeziġan a gigiġâ op ândiman. Ka

lan Kristogâren umġât gom sambe mân igikuġâ ziap, zorat den a hân nâin gokġâ sâmuuyagem zingâbatkât Kembuġâ sâmuuyagem nigip. ⁹ Anutuġâ a sot kut nâi nâi muuyageniŋgiġuġâ den tik pâi zeip, zo narâkġâ narâkġâ mân sâmuuyagem ândeip. Ka narâk ziren Anutuġâ zo sâmuuyagemġâ den zorat bonġâ sâmuuyagem zen sot a nâmbutuġâ aksik patâ dâzângobatkât sâip. ¹⁰ Narâk ziren Anutuġâ kâmut gakârâpġâ nenġâren nângânângânâ bonġâ mâbâlakuġei kulem top topġâ muuyagei sumbem a sot a imbaġâziġoot sumbemân ândie, zen ek nângâbi.

¹¹ Anutu zâk mârum hân mân muuyageibân den sâmuuyageip, zorat bonġâ Kembuniġâ Yesu Kristo sângongoi gem muuyageip. ¹² Oi zâkuġâ mâtâp mem niŋgi nângâm pâlatân kwap kengât buġ Anutu mâte okġangâmen. ¹³ Zorat nâ itâ dâzângua nângânek. Nâ zengât op sâknam kwâkuġan ândia umziġ mân yâmbâribap. Buġâ. Zen zorat nângânetâ âlip upap.

Paulo zâk Epeso a zengât op ninâu sâip.

¹⁴⁻¹⁵ Zorat op ko sumbemân sot hânân a kâmut ândien, niġâ Ibâ bonġâ, zâkkâren pindiġsâmuuyagem nigip op ninâu itâ sâman. ¹⁶ Anutu zâk sâi Kaapumuġâ umġât gom sambe imbaġâ muuyagem zingâ umziġ

lâmbat kâtigibap. ¹⁷ Oi Kristo nângâm pâlâtân kwâkñangâne umziñan tâtat mâme upap. Nak ândâñandâ hânân gei kinmap, zen zo yatâ buku orotñâ, zo gâsum kâtigem kinbi. ¹⁸ Oi zen Kembangât sinji a nâmbutñâ zen sot ârândân Kristo zâk umñâ gâsâzângomap, zorat toren toren mâpot nângâm kwâtâtibi. ¹⁹ Oi Kristo umñâ gâsâzângomap, zorânâ a nângânâñgâziñ walâmap, zo lañ nângâm birañbi. Oi Anutugâren umgât gom sambe piksâm ziap, zorânâ zengâren âi piksâbap. Nâ zengât op yatâ ninâu sâman.

Sâtâre den.

²⁰ Imbanjâñoot nengâren nep tuumap, zâk Anutu. Kut ñâi ñâi zorat nângâm ninâu sâmen, zorigâk buñâ. Kut ñâi ñâi walâwalân upapkât kâwali tâkñangap. Zorân ninâu sot nângânâñgâniñ walâmap. ²¹ Zâkkât op Yesu Kristogâren sot kâmurân sâtâreñâ narâkñâ narâkñâ zem zâimâmbap. Perâkñak.

4

Kaapumñâ mindunijgi kâmut kânok urâwen.

¹ Nâ Kembangât nep tuum ândia gâsunim tâk namin nâbanetâ tap ekap zi kulemgum ziñgan. Zorat zen itâ nângânek. Kembangânâ gâsâzângomñâ târârak ândibigât sâam ziñgip, zorat dâbâk ândibi. ² Giginâ sot um sânduk ândim buku orañgâm hâuñangât den

mân sâbi. ³ Oi Kaapum zâk lumbenangât tâkñâ mâpotziñgâm saaziñgip, zo mânângâtpegât galem orañgâm ândibi. ⁴ Zen kâmut kânok. Kaapum kânok. Sumbem kânokkât sinji, zorat sinji kwatziñgâm diiziñgip. ⁵ Kambu kânok. Nângâm pâlâtân kânok. Too sañgon kânok. ⁶ Anutu zâk Ibâniñ kânok. Zâk aksik patâ walâniñgâm kembuniñâ op ândiap. Oi um dâp imbanjâ niñgâm um dâp tâtat mâme opmap.

Kembunâ sinji âlip nepkât a top top nâambarip.

⁷ Kristo zâk nep sâam niñgip dâp imbanjâ niñgâmap. ⁸ Zorat Kembangât ekabân den ñâi itâ kulemguwe, ziap, “Zâk u sumbemân zariñ, narâk zoren tâk namâ a donjebp diiziñgâm zariñ. Oi a umgât gom sambe sot imbanjâ ziñgip.”

⁹ Yesu zâk u zariñ, zo yen mân sâwe. Zâk hânân sot âmbi hân ombenjan geip. Zâk hânân geibân gâbâ âburem zariñ. ¹⁰ Zâk geip, zâkñagâk sumbemñâ sumbemñâ walâm zariñ. Zâk sumbem sot hân piksâm ândibapkât zariñ. ¹¹ Oi zâkñagâk a nep sot imbanjâ ziñgip, zo itâ. A nâmbutñâ Aposologât nep sâam ziñgip. Nâmbutñâ Propete zâambarip. A nâmbutñâ sinji âlip mem hân ñâin âiâiñangât sâip. Nâmbutñâ kâmut zengât galem a. Nâmbutñâ sinji âlip

kwâkâm zingâ a. ¹² Zo zâkkât singi a gakârâpnâ mem kubikzingâm ândinat kât sâip. Kore nep zo tuugindâ Kristogât ken bet sot bonnâ lâmbatpapkât a yatâ zo nâambarip.

Singi âlibân mân lorinat.

¹³ Zo yatâ op singi âlip topnâ sot Anutu nanngângât topnâ nângâm kwâtâtem um kânok utnat. Singi âlibân ândim lâmbatnat kât sâip. Lâmbatnâ Kristogât tobat yatâ op ândinat. ¹⁴ Nen katep maik yatâ mân op ândinat. Wangât, Sarâ a zing um gulip kwatningânam upme, zorat. Sarâzingandâ pibâ yatâ mân mem kâbakneningi kâtigem kinat. ¹⁵ Itâ op ândinat. Nen umniandâ a gâsâzângom den bonngâk dâzângonat. Yatâ op ândeindâ mâtâp zo mo zo tirâpnângoi zoren ândim kâukniņ Kristo, zâkkâren târokwap kin lâmbatnat. ¹⁶ Zâkkâren târokwâindâ sânamniandâ sipapagoi sâkniņ kânok opmap. Oi torerâpnâ opnâ imbanâ zemningap sot nep sâm niņgip dâp nep tuumnâ umnâ gâsâyagom sâk kânok lâmbatnat.

Kwakmak mân ândinat.

¹⁷ Kembangât op tâk namin nâbarâwe, nâ den nâi dâzângobâ. Um kâtik a, zen nângânângâziņ kut nâi nâi yenņan pane zemap. Zen ko zengât tobat yatâ mân upi. ¹⁸ Um kâtik a, zengât um nângânângâziņ nâtatik

oip. Um kâtik op Anutugât ândiândi kândâtkum ândiwe. ¹⁹ Oi um nângânângâziņ bun sii nalem laņ nemnâ âkñâle sot bâliņ top top âkon bun upme.

²⁰ Epeso a, zen ândiândi yatâ ândibigât mân kwâkâm zingâwen. Kristogât topnâ sâm dâzângom ândiwen. ²¹ Den topnâ kwâkâm zingâwen oi ko Yesugâren den bon ziap, zo nângâwe. ²² Zen ândiândi sângiņâ kândâtkum umz- iņâ sângiņâ âkñâle sarâ zoren tâmbetkume, zo lândim pambi. ²³ Oi Kaapum nângânângâne umziņ mângei unakñâ upi. ²⁴ Oi ândiândi unakñâ mem ândibi, zo Anutugât tobat yatâ opnâ târârak sot hâlâlu muyageip.

Bâliņâ top top birânat.

²⁵ Zorat zen sarâ birâm den bonngâk sâm âragubi. Nen buku kânok ândien, zorat op yatâ utnat. ²⁶ Kugân bâliņ mân upan. Kuk den mân mem ândina mirâsiņ geibap. ²⁷ Satangât tirek mân kwâpan. ²⁸ Mârum kâmbu opmarâwe, zen birâm betnâ nep tuum kât nalem muyagemnâ a kanpitâ âlip tânzângobi. ²⁹ Den bâliņâ lâuziņan gâbâ mân gibap. Den âlipniņgâk tânagom sânetâ zorâņâ a tânzângom umziņ kelikpap.

³⁰ Anutugât Tirik Kaapumnâ umbâlâ opapkât diņâ mân birâbi. Anutugât tirik Kaapum, zo zengâren undip pâip, ziap. Gâsuziņgâbapkât

narâkñâ mâte oi Anutuñâ zo ekñâ gâsuziñgâbap. ³¹ Kâsa den, um kâlak, umân pâpan den, den sârek, kuk den sot kut ñâi ñâi sumunñâ zo zengât osetziñan mân zimbap. ³² Zen buku opñâ âlip orañgâm tosa birâm ândibi. Anutu zâk yatik Kristogât op tosa ziñ birip.

5

*Bâliñâ kândâtkom
ândinat.*

¹ Zen nan bârarâpñâ op ândie, zorat Anutuñâ opmap, yatik op ândibi. ² Oi buku op umziñâ gâsâyagom ândibi. Kristo zâk yatik buku otniñgâm nengât opñâ ândiândiñâ birip. Zo Anutuñâ egi âlip yatâ oip. Kembugât siñgi naleme une sei nâñgi âlip opmâip, zo yatâ.

³ Lañ mâman sot kut ñâi bâliñâ, mân orotñâ sot a ñâigât kut ñâi ñâi zorat âkñâle op lañ mimiñ, zorat tâtâlek den zo mân sâbi. ⁴ Den añunñoot, den lañ sâsanâ den gân yatâ sâroken zo sâne bâliñ upap. Sâiwap den sot sâm âlip den sâne dâp upap. ⁵ Zen itâ nâñgânek. Lañ mâman a, den sumunñâ sâme. A nâmbut zengât kut ñâi ñâi âkñâle op lañ mime. A yatâ zo, zen Kristo, Anutu umzik topñan tâtatñâ zo kârubi. A nâmbutñâ zengât kut ñâi ñâi zorat âkñâle op lañ upme, zen a ziñ lopio hurat kwapme yatâ Anutu

kândâtkom umziñ hângât kut ñâi ñâi zoren pane zemap.

*Tik kut ñâi ñâi añunñoot
mân utnat.*

⁶ Kâitzângom sarâ den dâzângone nâñgâne bonñâ mân upap. Bâliñâ top top zorat Anutu kukñangât bonñâ zo den ku a zengâren muyagibap. ⁷⁻⁸ Zoren zen mân betziñan mimbi. Zen mârumñan ñâtâtik sot ândiwe. Zi ko Kembugâren gam âsakñâ op ândie. Zorat âsakñangât kiurâp op zâkkât tobat op ândibi. ⁹ Âsakñangât bonñâ muyagemap, zo itâ. Umâlip ândiândi sot târârâk ândiândi sot perâkñak den sâsân. ¹⁰ Kut zo mo zo utnam Kembunâ nâñgi âlip upap mo buñâ, zen zorat nâñgâm sâlâpkum ikpi.

¹¹ Nâmbutñâ ñâtâtikkât kut ñâi ñâi utne mân betziñan mimbi. Buñâ. Bâliñâziñâ sâm kâkñan kwatziñgâbi. ¹² Um kâtik zen kut ñâi ñâi tik upme, zo ekap ziren mân sâm muyagian. Zo sâm muyagia sâi ko añunñoot opap. ¹³ Kut ñâi yatâ, zo sâm kâkñan pâindâ âsakñandâ zeri zorat topñâ muyagibap. Oi kut ñâi muyapñâ ziap, zorâñ âsakñoot upap. ¹⁴ Zorat Kembugât ekabân den ñâi itâ ziap, “Uman zematñâ zaat. Mu-muñan gâbâ zaat. Kristoñâ âsakñâ muyagem gibap.”

*Um kâtik op nepkât narâk
mân tâmbetkumat.*

15 Zorat op ko zen ândiândiziņangât galem op ândibi. Oi mân nâņgâm nâņgâm yatâ buņâ. Um nâņgânâņgâziņoot ândibi. 16 Narâk ziren bâliņandâ laņ kârâm ziapkât narâk nâmbut mân birâm nep kâtigem tuubi. 17 Zorat um nâņgânâņgâziņ buņâ yatâ mân ândibi. Nep zo mo zo utnam Kembuņâ nâņgi âlip upap mo buņâ, zorat nâņgâm sâlâpkum ikpi.

18 Oi too kâtik nem um gulip orotņâ, zo mân upi. Zo tâmbetagoagonangât nep. Kaapum ko nâņgânangâne umziņan piksâi ândibi. 19 Kaapumņâ mem bâbâlaņ kwatziņgi mâpâmâpâse kep mem um angâgwanğâ upi. Oi umziņandâ Kembugât kepņâ mem sâm sâtâre okņangâbi. 20 Oi Kembuniņâ Yesu Kristogât opņâ narâk dâp Anutu Ibâ kut nâi nâigât sâiwap sâm, sâm âlip kwâkņangâbi.

21 Zen Kristo hurat kwâkņangâm umņâ âwe kwarangâm ândibi.

A ambân zengât den.

22 Ambân zen Kembugât sât lulu ândie, yatik abârâpziņ zengât op ândibi. 23 Apņandâ ambinņangât kâukņâ uap. Zo yatik Kristo, zâk zengât kâukziņ uap. A ambân gakârâpņâ zen kiņ bikņâ ândie. Oi zâk kiņ bikņangât kubikkubik uap. 24 Oi kâmutņâ Kristogât sât lumap, zo yatik ambân zen

narâk dâp abârâpziņangât den lum ândibi.

25 Kristo zâk umņâ kâmut gâsuniņgâm buku otniņip. A ziņ zo yatik umziņ âmbirâpziņ gâsuziņgâm buku otziņgâbi. Kristo

zâk kâmutņâ buku otniņgâm neņgât suup meip.

26 Zâkņâ kâmut diņâ sot too saņgonniņgâm kubikniņgi salek op Anutu mâteņan hâlâlu kinatkât yatâ oip.

27 Oi kâmutņâ saņgon kubikniņgi hâlâlu sot tosaniņ buņ sot neuleniņoot mâteņan nâmbanbapkât sâm pindip.

28 Oi a zen ziiņ sâkziņ galem upme, yatigâk ambirâpziņ galem otziņgâbi.

29 Nâi zâk ambinņâ dâņ galem upap, zo zikņâ sâk yatik galem orangâbap.

29 A zikņâ sâkņâ mân kâsa okņangâmap. Buņâ. On galem orangâm ândimap.

Kristoņâ kâmutņâ otniņgâmap, zo yatâ. 30 Kristo zâk kâukniņâ ândiap. Oi

nen kiņ bikņâ, sâkņangât torerâp ândiengât yatâ galem otniņgâm ândimap.

31 Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Zorat a nâiņâ ibâ mamņâ zâpam ambinņangâren âi pâlâtâņ oi zet um sâk kânok op ândibabot.”

32 Den zo den sumbuņâ. Den zorat topņâ itâ nâņgan. Kristo sot kâmut, zengât op sâip. 33 Oi den zorat topņâ nâi itâ. Ap ambin, zengât op sâip. A aksik zen sâkziņ

buku otzingâme, zo yatik âmbirâpziñâ buku otzingâm ândibi. Oi ambân zen abârâpziñ hurat kwatzingâm ândibi.

6

Ibâ mam sot katep, zengât den.

¹ Katep zen Kembugât op ibâ mam zengât den lubi. Zorânâ mâtâp âlipñâ. ² “Gâ ibâ mamgâ hurat kwatzikâm dinzik luban.” Den kâukñâ zo Mosegât den kâtik ek-abân ziap. Oi den ñâi itâ târokwap sâsânâ, ³ “Yatâ op hânân narâk kârep ândim kwâtâtiban.”

⁴ Ibâ zen nan bârarâpziñ um kâlak muyagibegât kut ñâi kârâpñoot lañ mân otzingâbi. Kembugât den dâzângom kubikzingâm galem otzingâne lâmbatpi.

A patâ sot kore a, zengât den.

⁵ Kore a zen hân a patârâpziñ hurat kwatzingâm umziñ kânok zeï Kristo kore okñangânat yatâ upap sâm zo yatik patârâpziñ bimbi kwatzingâm zengât sâtziñ lum ândibi. ⁶ Hân a patârâpziñâ mâte pirik otzingâne ziñgitne âlip up-apkât buñâ. Nen Kristogât kore a sâm Anutuñâ mâtâp sâm ziñgip, zo lâñbi. ⁷ Zen itâ nângâbi, “Nen a zengârâk kore buñâ.” Yatâ nângâm Kembugât nângâm nepziñ âkon buñ tuubi. ⁸ Zen nângâme. Ñâi zâk kore a mo a patâ ândim kut

ñâi ñâi âlipñâ op ândibap, zâk Kembuñâ hâuñâ yatik pindâbap.

⁹ Oi a patâ zen kore arâpziñ yatik galem otzingâm ândibi. Oi mân zângom ziñgitsâbi. Kârâpñoot mân otzingâbi. Kore a sot a patâ, zengât patâziñâ sumbemân kembu patâ op ândiap. Zâk hâtubâtu mân otningâbap, zo nângâm ândibi.

Kâsa mân igikñâ ândime.

¹⁰ Sâm kwâkâm sâbâ. Kembugâren târokwatne imbanñâ zengâren zeï zo mem kâtigem ândibi. ¹¹ Oi Anutugâren gâbâ kâmbamgât hâmbâ timbâ mot mem ândine Satangât kâwali arâpñandâ kâitzângonam gane kâtigem kinbi. ¹² Zen nângâme. Kâsarâpniñ, zo hân a buñâ. Zen a mân igikñâ. Zen Satañ sot wâke gakârâpñâ. Zen bâliñ op ândime. Nâtâtikkât nep a, a kutâ sot a imbanâziñoot. Nen zen sot kâsa upmen. ¹³ Zorat nen Anutugâren gâbâ hâmbâ timbâ mot mem kâmbam narâk, narâk bâliñan kâtigem kirindâ kâsarâpniñ ziñ osiniñgâm birâm âibi.

Kâwaligât kut ñâi ñâi mem ândinat.

¹⁴ Nen itâ kinat. Den bonñandâ inzutniñ oi mem lap ândinat. Târârâk ândiândiñandâ hâmbâniñ oi akum ândinat. ¹⁵ Lumbenangât siñgi âlip mem kinat. Zorânâ kipâke gine giari lâñ kâtigem kinbi. ¹⁶ Oi mamñâ patâ ko

nângâm pâlâtânjâ dugumninj
oi mem kirindâ kâsa, bâlinjâ
marinanjât linjip kâlâunjâ
zo gâi kom kâbaknibap.
17 Oi pindok kâtik kutnjâ
kubikkubik, zo kâuknijan
akunat. Oi Kaapumgâren
gâbâ sâu patâ, Anutugât den,
zo mem kinat. 18 Narâk
dâp Kaapum wâratkum
Kembugâren ninâu sâm
mâpâsem ândinat. Oi lanj
gulip mân ândim, âkon buj
galem oranjâm ândinat. Oi
kamân dâp Kembugât sinji a
zenjât op ninâu sâm ândinat.

19 Oi zen nâgât op ninâu
sâm ândine Kembunjâ lâunâ
mem bâbâlanjoi sinji âlipkât
den tik zeip, zo sâm muyagi-
bat. 20 Na zorat sinji sâsânj a
ândiangât tâk namin nâbane
zeman. Zen nâgât op ninâu
sâne kenjât buj sinji âlip
sâm muyagia dâp upap.

Den murukjâ.

21 Tâk namin dap dap
yatâ ândiman, zen zorat
kwakpegât Tikiko, zâknjâ
zenjâren gamnjâ zorat den
sinji otzingâbap. Tikiko, zâk
bukuninj âlipnjâ, Kembugât
kore a sât lulujoot. 22 Zâknjâ
nenjât den sinji otzingâm
umâlep kwatzingâbapkât
sângongua gaap.

23 Bukurâpnâ, Anutu Ibâ
sot Kembu Yesu Kristo, ziknjâ
zen lumbe muyagezingâm
nângâm pâlâtânziñ mem
kâtigei buku oranjâm ândibi.

24 A umziñandâ Kembu
Yesu Kristo gâsum lum
kâpim ândimambi, zenjâren
tânzânjoganzonj zimbap.

Zo yatik.

Pilipi zengât ekap Pauloŋâ kulemgum ziŋgip.

Mâsop den.

1 Yesu Kristogât kore a Paulo sot Timoteo, net Pilipi kamânân Yesu Kristogât siŋgi a sot galem a sot a sâtŋâ, zengât ekap zi kulemgum pet.

2 Ibâniŋ Anutu sot Kem-buniŋ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzâŋgozâŋgoŋ sot um lumbenâ zengâren zimzap.

Paulo zâk tâk namin tap Pilipi a ambân zengât op Kembugâren ninâu sâip.

3 Nâ zengât nâŋgâman dâp Anutu sâiwap sâm dukuman. 4-5 Zen siŋgi âlip nâŋgâmŋâ nen sot pâlâtâŋ urâwen. Oi narâk zoren gâbâ ârândâŋ nep tuum gawen. Nâ zorat ninâu sâman dâp, zengât umâlep op Kembugâren sâiwap sâm ninâu sâman. 6 Oi itâ nâŋgâm kâtigian. Anutuŋâ nep âlip zengâren topkwâipŋâ tuum âim ândei Yesu Kristo taki bonŋâ muyagibap. 7 Nâ zengât yatâ nâŋgâman. Zo topŋâ itâgât. Nâ zoren siŋgi âlipkât op den nebân tap sot tâk namin ândia zen aksik tânnowe. Oi nâ zorat umnandâ zen saaziŋgâmap. 8 Yesu Kristoŋâ tânnogi umnandâ saaziŋgâmap, zo

perâkŋak dâzâŋgua Anutuŋâ nâŋgi bon uap.

9 Oi buku orotziŋandâ sot um nâŋgânâŋgâziŋ kubikaŋgâm lâmbari kut ŋâi ŋâi bâliŋâ sot âlipŋâ zo târârak ek nâŋgâm kubikpigât ninâu sâman. 10 Oi zen kut ŋâi bonŋâ ek nâŋgâm Kristo gâbapkât um salek sot tosa buŋ bâbâlanŋ op mambât ândibi. 11 Oi Yesu Kristoŋâ tânzâŋgoi ândiândi târârakât bonŋâ muyagine Anutugât sâtâre sot sâm âlip muyagibap.

Nâmbutŋandâ pabâtgwabât op siŋgi âlip sâwe.

12 Bukurâpnâ, zen kwakpegât dâzâŋgobâ. Ziren kut ŋâi ŋâi muyagenigip, zorâŋ siŋgi âlip laŋ kârâbapkât muyageip. 13 Nâ Kristogât opŋâ tâk namâ a orâwan. Tâk namâ zorat siŋgi orâwan, den zorâŋ a kâukŋâ sot kâwali a sot a torenŋâ ziren ândie, zengât kindapziŋan giarip. 14 Oi tâk namin yatâ ândim kâtigiangât bukurâpniŋâ doŋbep mârûm kengât urâwe, zen zo birâm Kembugâren nâŋgâm pâlâtâŋ kwap Anutugât den kengât buŋ sâme.

15 A nâmbutŋâ zen um kâlak otnim sâknam ninam Kristogât den zo um kâlâgân sâme. A nâmbutŋandâ ko umâlep otnim sâme. 16 Umâlep otnim sâme, zen nâ siŋgi âlip galem op tâk namin zeman, zorat umziŋandâ gâsânogi sâme.

17 Nâmbutnandâ ko zâizâin op kâsa otnim Kristogât kot sâne laŋ kârâmap. Zo tâk namâ kwâkŋan um sâknam muyageninam upme. 18 Oi yatâ mo yatâ, sâm gulipkum sâbi mo perâkŋak sâbi, zorat wangât donbep sânat. Kristogât den laŋ kârâm âibap, zorarâk sâtâre opman.

Paulo zâk mumuŋâ sot ândiândiŋâ, zorat ârândân okŋaŋgip.

19 Oi itâ sâm umâlip nângâm ândibat. Zen nâgât op ninâu sâne Yesu Kristogât Kaapumŋâ betnan mei olaŋnine ândibat. 20 Nâ itâ upatkât otnigi ândian. Nâ narâk ziren keŋgât sot aŋun sâsâli mân upat. Umnâ zâkkâren pam kore okŋaŋgâm ândibat. Op gâwan, zo yatâ op ândibat. Nâ wâgân ândibat mo mumbarân a ziŋâ nikne âlip oi Kristo sâm âlip kwâkŋaŋgâbi. 21 Nâgât ândiândiŋ, zo Kristo. Nâ mumbat mo ândibat? Nâi mo nâigât ârândân otnigap. Mumbatŋâ kut nâi âlipŋâ mimbat. Hângât kâbâ yâmbât zo birâm sumbemân kut nâi âlip zo mimbat. Zorat nâŋga sâtâreŋoot uap. 22 Ka hânân târokwap ândibat zo ko hânân nep tuuga bonŋâ muyagibap. Zorat nâ um zagât uan. Nâi mo nâigât bâbâlaŋ upâ. 23 Nâi mo nâigât ârândân otnigap. Hân zi birâm Kristo muyagem zâk sot ândibatkat âkŋâlian. Zâk sot ândibat, zorat nâŋga sâtâreŋoot uap.

24 Ka zen mandu upegât hânân târokwap ândia âlip upap. 25 Oi zorat itâ nângan. Nâ mân mom zen sot ândibat. Nâ betziŋan mem ândia nângâm pâlâtânziŋ gwâlântesâi sâtâre op ândibi. 26 Zenŋâren gamŋâ ândia nâgât op Yesu Kristo sâm âlip kwâkŋaŋgâm ândim zâibi.

Tânagom ândiândiŋ nep tuunat.

27 Zen umziŋ mindum ândibi. Oi saagua op Kristogât siŋgi âlip zo târârak mem kinbi. Zen Kristogât a gakârâpŋâ ândie, zorat yatâ op ândine dâp upap. Zen um kânok opŋâ tânagom kin siŋgi âlipkat ândiândi nep tuune ga ziŋgitpat mo kârebân ândim siŋgiziŋik nâŋga âlip upap. 28 Tânagom kin kâsarâpziŋâ zenŋât keŋgât mân op ândibi. Zen yatâ utne Anutuŋâ zâk kâsaziŋ birâziŋgâm zen gâsâzâŋgobap, zorat topŋâ muyagei ek nângâbi. 29 Anutuŋâ zen Kristo nângâm pâlâtân kwâkŋaŋgâbigât sâip. Oi zorik buŋâ. Zâkkât opŋâ sâknam nângâm kore okŋaŋgâbigât nângâziŋgip. 30 Nâ mârûm sâknam nep topkwap tuum ândia nigâwe. Oi irak zi yatik sâknam kwâkŋan tuuga siŋginâ nângâme. Oi zen yatik sâknam kwâkŋan siŋgi âlip nep tuum ândim kâtigibi.

2

Um Kânok op buku utnat.

1-2 Zengâren gâbâ Kristogât opñâ umziñ tânagom sot Kaapum sot op târotâro sot buku orot zo yatâ ziap? Um bâbâlan orot zo yatâ ziap? Mo zen Kristo sot pâlâtân utnetâ umziñ saamñâ kâtikñan kwapmap? Zo yatâ ziap oi ko um nângânângâziñ mâpotpi. Oi umziñ kânok oi zorarâk nângâm ândibi. Zen yatâ utnetâ sâtâre kwâkñan ândibat. ³ Zen zâizâiñ op sâk mâmeyân mân upi. Gâ gikâ umgâ mem gemñâ bukugangât nângâna zâibap. ⁴ Gâ gikangât kut ñâi âlip upapkât buñâ, bukurâpkâ zengât kut ñâi âlip upapkât ârândân nângâban.

Yesuñâ mâtâp lânip, zo yatik lânjat.

⁵ Yesu Kristogât nângânângâ zeip, zo yatik zengâren zimbap. ⁶ Zâk Anutuyâk op ândeipñâ Anutu tobat ândian sâm mân angân kârip. ⁷ Zâkñâ kut ñâi zo kwâkâm pam kore a zengât tobat op a tobat yatâ muyageip. ⁸ Oi tobatñâ ikne a tobat yatâ oip. Zâk a giginâ op ândim sât luluñ mâtâpñâ lân ândimñâ moip. Mumuñâ mâte oi poru nagân mumbapkât mân angân kârip. ⁹ Yatâ oipkât Anutuñâ mem zâi a zâizâiñâ patâ kwânângip. Kwânângâmñâ kut sinjinâ lan kârâm a zengât kot-singi, zo mâpot mem kinbapkât sâm pindip. ¹⁰ Oi sumbemân sot hânân sot hân ombenjan ândime, nen aksik patâ Yesugât kot nângâm

hânân gei pindiñsânat. ¹¹ Oi lâuniñandâ itâ sânat, “Yesu Kristo, zâkñâ Kembu patâniñâ ândiap.” Yatâ sâm Anutu Ibâ sâm âlip kwâkñangânat.

Âlip utnatkât kâtiginat.

¹² Bukurâpnâ, zen âsâbân sâtnâ lume. Zen sot ândiayâk buñâ, kârebân ândia zo yatik otnime. Zo yatâ op kubikkubikziñangât bonñâ muyaginam zikñik zikñik kâtigibi. Zorat umziñ kengât op sânam kwâtkwât op kâtigibi. ¹³ Wangât, Anutu zikñak umziñan nep tuugi um bâbâlan op sâtnâ lubigât imbanâ zingâmap, zorat. ¹⁴ Zen kut ñâi ñâi upme, zo âkon sâm sot um zagârân mâsimâsikâ mân upi. ¹⁵ Zen yatâ opñâ Anutugât nan bârarâp tosa buñ sot um salek op ândibi. A gângonâ narâk ziren ândie, zengât osetziñan âsakñâ yatâ op ândibi. ¹⁶ Âsak yatâ op ândiândigât den ziiñ mem ândim a ambân dâzângobi. Yatâ utne Kristo takâtakân narâkñan itâ sâm zengât sâtâre upat, “Sâknam nângâm nep tuuwan, zorat bonñâ muyagiapkât sâtâre upat.” ¹⁷ Zen nângâm pâlâtânziñâ Anutugât sinji sâm pane ziap. Nâ zo yatik sâknâ zâkkât sinji sâm mumbat, zorat umâlep sâtâre opñâ zen sot umâlep nângâbat. ¹⁸ Oi zen yatik sâtâre op nâgât umâlep nângâbi.

Timoteogât den.

¹⁹ Kembu Yesuñâ nângi dâp oi Timoteo kek sângongua zengâren gâbapkât san. Oi zengâren gâbâ den sinji mem âburem ga zengât sinji den dâtnogi umnâ diim gibap. ²⁰ A yatâ zo ñai mân ândie. Zâk perâkñak zengât nângâmñâ umñandâ tânzângobap. ²¹ Nâmbutñâ zen ziiñangât nângâm Yesu Kristogât nep zo dâñ mân tuume. ²² Timoteo ândiândiñangât topñâ âlip nânge. Nanñandâ ibâñâ beknjan memap, zo yatik nâ sinji âlip nebân betnan memap. ²³ Oi nâ ninan yatâ mo yatâ muyagibat, zo nângâmñâ zâk sângongua gâbap. ²⁴ Oi Kembuñâ nângânigi ninak zengâren kek gâbat.

Eaporidito, zâkkât den.

²⁵ Nâ kut ñai kârum ândia zen Eaporidito sângongune ga tânnogip. Zâk bukunâ op betnan memap sot kâwali a bukunâ ândimap. Zâk mâburem zingâbam san. ²⁶ Oi zâk mâsek op zeï zen sinjiñâ nângâwe. Zâkkât nângâm kwâkâ upegât umñâ zengâren tâi nângâm ândiap. Zâk zengâren gam zingitpapkât okñangap. ²⁷ Zâk mâsek donbep op mumbam oip. Oi Anutunâ tângum beknjan meip. Oi zorik bunâ. Nâgâren umbâlâ muyagebapkât beknjan meip. ²⁸ Zen ekñâ umâlip upigât sot nâ yatik nângâm kwâkâ mân ândibatkkât zâk mân anğân kârâm

sângongua gâbap. ²⁹ Zorat zengâren gâi zen umâlip nângânangâm Kembugât op buku okñangâbi. Zen a yatâ zo hurat kwatziñgâbi. ³⁰ Zâk Kristogât nepkât mumbam op zeip. Zengât hâuñâ kore otnibapkât sâkñâ mân anğân kârip.

3

Sinji âlip kukuñ a zo zengât galem utnat.

¹ Bukurâpnâ, den ñai sâbâ. Kembugât opñâ umâlibân ândibi. Den zo mârum sâm dâzângowan. Dum zorigâk kulemgum zingâbam nângâm mân kwaksan. Wangât, zorânâ tânzângobap, zorat.

² Zen wâu ulin zengât galem ândibi. Zen bâliñangât nep tuume. Sâkziñâ mânangâtme, a yatâ zo zengât galem orangâm ândibi. ³ Zo zen kwabâ kwarangâm nen Kembugât a sâme. Zo yenñâ. Nen ko Anutugât a bonñâ ândimen. Kaapumñâ otniñgi Kembu kore okñangâmen. Oi Yesu Kristo sot pâlâtân upmen. Oi nângâm pâlâtâniniñâ zo sâkkât zoren mân pamen. ⁴ Nâ sâkkâren târokwapâ sâm âlip opam. A nâmbutñâ zen sâkkâren târokwapme. Nâ yatâ upâ sâm walâziñgâbam. ⁵ Zorat topñâ sâm muyagibâ. Nâ muyagem sirâm nâmburân zagât zia karâmbuñan kwabânowe. Nâ Isirae a

kâmurân goknâ, Benyam-ingât kiunâ. Nâ Yuda a, Yuda zenġâren gâbâ âsagiwan. Nâ Parisaio a op Mosegât gurumin den lum ândiwan. ⁶ Kâtiknanġât op Kembugât kâmut, zenġât kâsa orâwan. Kembugât gurumin den zo perâkñak lum kwâtâtewan. Oi târârak mâtâp lân ândiwan.

Paulonâ Kristogât op kut nâi nâi birip.

⁷ Oi nâ mârum kut nâi nâi mem ândim nânġa bon oip. Bet ko Kristogât opnâ nânġa yennâ oip. ⁸ Perâkñak, nâ Kembuñâ Yesu Kristo, zâkkât topnâ ek nânġa bon oi kut nâi nâi mârum orâwan sot nâmbutnâ pisuk patâ, zorat nânġa yennâ uap. Nâ Kristo sot pâlâtân upat sâm kut nâi nâi sânġinâ eksa iisâk yatâ oi birâwan. ⁹ Nâ gurumin den lum târârak upatkât buñâ. Kristogâren nânġâm pâlâtân kwap tosanâ buñ ândiandin, zorat otnigap. Nânġâm pâlâtân zo Anutugâren gok. Zâkñâ nânġi tosanâ buñ upapkât san. ¹⁰ Nâ Kristo sot pâlâtân ua zaatzaatnânġât imbanâ nânġâren muyagei zâk sâknam nânġip, yatik nânġâbat. Yatâ opnâ moip, zorat holi muyagibat. ¹¹ Yatâ op âim mumunjan gâbâ zaatpat, zorat otnigap.

Kâtigem âim kikerân âi gâsunat.

¹² Nâ ninanġât itâ mân san, “Paulo nâ sârârak kârâm mârum kikerân ga

gâsuan.” Buñâ. Ka Yesu Kristonâ nâ gâsunigipkât kiket gâsubam sârârak kârâm âiman. ¹³ Bukurâp, kiket muyagem gâsuan, ninanġât nânġa yatâ mân uap. Zitâ opman. Kut nâi birâwan, zo kândâtkoman. Oi kut nâi mâtenan kinzap, zo mimbatkât kâtigeman. ¹⁴ Oi Anutunâ Yesu Kristogât op diinigi sumbemân âibatkat op kiket âi gâsubat.

¹⁵ A um nânġânânġânin lâmbarip, nen aksik zo yatâ nânġâm ândinat. Oi a nâmbutnandâ kut nânġât nânġâne mâtâp nâi opmap oi ko Anutunâ mâtâp âlip tirâpzânġoi ek nânġâbi. ¹⁶ Mâtâp lân gawen, zorik lân âinâ.

Nen sumbem kamânġât bonnâ ândinatkat ninġip.

¹⁷ Bukurâp, nâ mâtâbân kândom otzînga zen yatik mâtâp zirenâk molinim lânbi. A nâmbutnâ yatik ândim kândom otzîngâme, zenġâren sinziñ ek ândibi. ¹⁸ A donbep zenġât dâzânġom gâwan. Zi isem umbâlâ op dum dâzânġobâ. Zen Kristo poru nagân kukunâ, zâk kâsa minanġâme. ¹⁹ A zo, ziñ tâmbetagoanġânġât sinġi ue. Zen tep kâmbozinandâ kembu otzîngâmap. Oi anunġoot zorân umâlip kwatzîngâmap. Hânġât kut nâi nâi, zorarâk nânġâm ândime. ²⁰ Nen ko sumbem kamânġât bonnâ. Oi zoren gâbâ nenġât kubikkubik a, Kembu Yesu Kristo, zâkñâ

ga gâsânângobapkât mambât ândimen. ²¹ Zâk a sot kut nâi nâi mem gemnâ ziknâ ombenjan nâmbanbapkât imbanjâ zemngangap. Zâkkât imbanjâ zorânjâ sâkniņ giginjâ melânji zik sâk yatâ neule âsakņoot uapap.

4

Paulogât berân mâme a, zeņgât den.

¹ Bukurâpnâ, nâ ga ziņgitpatkât nânğan. Umnâ zeņgâren kinzap. Nâ zeņgât sâtâre opman. Zen Kembu sot pâlâtân op kâtigem ândibi.

² Eudodia sot Sintike, ambân zagât zo zet Kembugât op um kânok op ândibabot. ³ Oi betnan mema, gâ ambân zagât zo betzikņan mimban. Zet sot Kelemento sot buku nâmbutņâ, zen siņgi âlipkât nep tânnone tuuwen. Kutzinjâ ândiândi kâtikkât ekabân ziap.

Sâm bâbâlan den.

⁴ Zen Kembugât op umâlip nânngâm sâm âlip kwâkņangâm ândibi. Nâ dum sâbâ. Zen sâtâre op ândibi. ⁵ Zen um lumbenjâ sot um lâklâk ândine a ziņ ziņgit nânngâbi. Kembu takâtakâņangât narâk mâte otniņgap. ⁶ Kut nâi nâi zorat mân nânngâm kwâkâ upi. Umziņan den topņâ topņâ zei Anutu dukubi. Oi sâiwap sâm dukubi. ⁷ Oi Anutugâren gâbâ um lumbenjâ, zo a nânngânâņgâniņ walâmap.

Yesu Kristogât op um lumbenjâ zorânjâ neņgâren kwâlâlâksâm zimbap.

⁸ Oi bukurâp, den nâi sâbâ. Kut nâi nâi bonņâ sot hurat kwâkwat, kut nâi nâi târârakņâ sot salekņâ, kut nâi nâi tobat âlip sot hikpârâkņoot, kut nâi op kwâtâkwâtâtiņ sot umâlip muyagime. Kut nâi nâi zo aksik nânngâm ândibi.

⁹ Nâ den dâzâņgom tirâpzâņgua ek nânngâwe, zorik op ândine Anutu, lumbenjâ mariņandâ zen sot ândibap.

Paulo yatâ mo yatâ ândei âlip oip.

¹⁰ Zen betnan miegât Kembugâren umâlip patâ nânğan. Zen mârum nâgât nânngâm betnan minam mâtâpkât kwagâwe, zo nânğan. ¹¹ Nâ kut nâi kârum mân san. Nâ kut nâi nâi kârumņâ yen ândian, zorat nânnga mân bâliņ opmap. ¹² Nâ gigin op ândiândiņ mo gom sambe zemniņi ândiândiņ, zo yatâ âlip ândibam. Tepkât op ândiândiņ mo gomsambe kwâkņan ândiândiņ mo puyân ândiândiņ, zorat topņâ aksik nânngâman. Zo yatâ mo yatâ ândia âlip opmap. ¹³ Yesu Kristonjâ imbanjâ nigi kâtigeman, zâkkât op yatâ mo yatâ zo ândia âlip opmap.

¹⁴ Nâ sâknamân ândia zen betnan miwe, zorat nânnga âlip uap.

Paulo kut nâi nâi pindâwe.

15 Pilipi kamânân gok a ambân, zen nânge. Nâ sinji âlip nep topkwap Makedonia hân birâwan, narâk zoren Yesugât kâmut nâmbut zen yen ândine zen ziiñik nâ sot târotâro op betnan miwe. 16 Oi Tesalonike kamânân ândia sâkkât kut ñâi ñâi zo sâp zagât nim tânnowe. 17 Nâ kât sikum nibigât mân san. Sinji âlip bonjâ zengâren muyagibapkât san. Oi bonjâ zo zengâren lañ kârâbap. 18 Zinjâ nâ kut ñâi muyagem niwe, zorat sâiwap dâzângobâ. Nine gom sambe op ândian. Epaporiditonjâ zengâren gâbâ kut ñâi zo mem ga nigí gom sambe op ândian. Zinjâ nâ kut ñâi otniwe, zorat nânge Kembu okñangâwe yatâ uap. 19 Oi Kembunjâ zorat nânge âlip uap. Oi Anutu, zâk gom sambe muyagemapñâ Yesu Kristogât op kut ñâi ñâi donbep zingí kut ñâi mân kârum ândibi. 20 Oi Anutu Ibâniñâ, zâkkâren sâmbâ âlip zinziñ zem zâimâmbap. Perâkñak.

Den murukñâ.

21 Yesu Kristogât opñâ nângeziñgan. Zo Yesugât sinji a dâzângom nanjâbi. Bukurâp nâ sot ândime, zen nângeziñge. 22 Kembugât sinji a Roma a kutâ Sisagât kiñ top ândie sot Kembugât sinji a nâmbutñâ, zen aksik nângeziñge.

23 Kembu Yesu Kristogâren gâbâ tânzângoziñganandâ

um dâpziñgan
Perâkñak.
Zo yatik.

zimzap.

Kolosai zengât ekap Paulonâ kulemgum ziŋgip.

Mâsop sot sâiwap den.

1-2 Bukurâpniknâ, Kembangât siŋgi a Kolosai kamânân Kristo sot pâlâtân upme, zengât ekap zi kulemgum ziŋget. Paulo nâ Anutugât sâtkât op Yesu Kristogât op Aposolo orâwan. Nâ sot Timoteo, net zengât ekap zi kulemgum ziŋget. Anutu Ibâniŋanġâren gâbâ tânzânġozânġonġ sot um lumbe zengâren zem zimbap.

Kolosai zengât op sâiwap sâmarâwet.

3 Ninâu sâmet dâp net Kembuniŋâ Yesu Kristo, zâkkât Ibânâ Anutu, zâkkâren zengât op sâiwap sâm ninâu sâmet. 4 Zen Yesu Kristo nâŋgâm pâlâtân kwâkŋanġâwe sot Kembangât siŋgi a kamân nâmbutŋan gâbâ gane buku otziŋgâme, zorat sâiwap sâmet. 5 Sumbemân ândiândi kâtik zengât siŋgi pâipkât zo minam um bâbâlanġ op mambât ândime. 6 Anutugât tânzânġozânġonġanġât den, den bonġâ, zo zengâren gâi nâŋgâne zengâren bonġoot oip. Zo yatik siŋgi âlip zo hân dâp muyagem lanġ kârâm âim bon opmap.

7 Bukuniŋâ âlipnâ Epara, Kristogât kore a op ândim den sâmap. Zo yatik opmap, zâknâ siŋgi âlip dâzânġoi nâŋgâwe. 8 Oi Kaapumnâ umziŋ kubigi umziŋâ gâsâyagom ândie. Epara zâk zorat siŋinâ dâtnâkoip. Zâk zengât op nep tuumap.

Kolosai zengât op ninâu sâwet.

9 Oi net zengât den siŋgi zo nâŋgâm zobik topkwap zengât op ninâu sâm gamet. Anutunâ sâi Kaapumnâ den topnâ sot nâŋgânâŋgâ ziŋgi Anutugât den nâŋgâm kwâtâtibigât ninâu sâmet. 10 Kembunâ yatâ otziŋgi Kembangât a târârak ândine ziŋgiri dâp upap. Oi âlipnâŋât nep top top, zo tuum bonġâ muyagibi. Oi Anutugât topnâ nâŋgâm biranġi. 11 Anutu zâk imbanâ mariŋâ. Zâk imbanâ âsakŋoot zorânġ kâtikŋan kwatziŋgi kâtigem ândine kwâkziŋan kut nâi nâi yâmbât zari mân lorem kin um bâbâlanġak op sâiwap sâm dukubi. 12 Oi Ibâniŋ u âsakŋan ândiap, zâknâ ândiândi kâtikâk siŋgi kwatniŋgip. Zo Kembangât siŋgi a nengât siŋgi upapkât sâi ziap. Zen zorat nâŋgâm um bâbâlanġak op sâiwap sâm dukubigât ninâu sâmet. 13 Anutu zâk nâtâtik mariŋanġât bikŋan gâbâ mâkâniŋgâm nanŋanġât kiŋ topŋan nâambarip. 14 Nannâ zâk

tosaniņanġât sângânġâ pam bâliņan ġâbâ mâkâniņġip.

¹⁵ Anutu Ibâ, zâk mân igikġâ. Ka nanġâ Anutugât holiņâ sot topġâ muyageip. Mârum hân kwâkġan kut ġâi ġâi mân muyagei nanġâ kâdom muyageipkât kâukniņ ândieņġak ândiap.

¹⁶ Anutuġâ sâi nanġandâ a top topġâ sot kut ġâi ġâi sumbemân sot hânân zo muyageniņġip. Igikġâ sot mân igikġâ. Sumbem a âlipġâ imbaņâziņoot sot Sataņ sot sumbem arâpġâ bâliņâ imbaņâziņoot. A kutâ sot zâizâiņ zo aksik patâ nanġanġât imbaņandâ muyageziņġip. Oi zo zâkkât siņġi muyageziņġip.

¹⁷ Mârumġan a sot kut ġâi ġâi mân muyagei zei nanġâ kâdom muyageip. Oi zâk zobâ ândim ġâip. Nanġâ zâk a sot kut ġâi ġâi zorat galem a sâtġâ op ândiap. A sot kut ġâi ġâi zo zâkkât bikġan zem ġâmap. ¹⁸ Kiņ bitniņanġât kâukġâ ândiap, zo yatik Yesugât kâmut ândien, nen Yesugât kiņ bikġâ ândeindâ zâk kâukniņâ ândiap. Zâk ândiândi niņġi zâkkât kâmurân ândien. Nanġâ zâk mârumġan ġâbâ kâdom op mumuņan ġâbâ zaarip. Zâk a sot kut ġâi ġâi aksik zorat kâukġâ upapkât mumuņan ġâbâ kâdom otniņġâm zaarip.

Yesuġâ nen Anutu sot buku utnatkât diiniņġip.

¹⁹ Anutuġâ zikġâ imbaņâ sot ândiândiņâ sot holiņâ

nanġanġâren dâbâk zim-bapkât nâņġi dâp oip. ²⁰ Oi a sot kut ġâi ġâi hânân sot sumbemân Anutu kâsa okġanġâm ândiwen, nen Anutu sot buku utnatkât nanġâ sâm pindi poru nagân moi ġilâmġandâ lumbenâ muyageniņġip.

²¹ Kolosai a ambân zen mârum Anutu kâsa okġanġâm ândiwe. Zen Anutu kândâtkum ândiwe. Nâņġânġâziņ bâliņ oi laņ gulip ândim bâliņâ top top op ândiwe. ²² Ka Kristoġâ um salek kwatziņġi Anutu sot buku op zâkkât mâteņan hâlâlu sot tosa buņ ândibigât a yatâ opġâ poru nagân moip. ²³ Zorat zen

Yesugâren nâņġâm pâlâtâņ kwâkġanġâm kâtigem kinbi. Den siņġi âlip muyagem ziņġip, zo gulip opapkât mân loribi. Siņġi âlip zorat bonġâ minam um bâbâlaņġak op mambât ândibi. Zen yatâ utnetâ Yesuġâ diiziņġi Anutugât mâteņan aņun buņ kinbi.

Siņġi âlip a hân dâp zeņġâren laņ kârâm ariap.

Siņġi âlip zo zen Epa-paraņâ dâzâņgoip. Oi zenâk buġâ. Siņġi âlip zo a kamân dâp dâzâņgom arindâ nâņġawe. Paulo nâ nep zorat kore a orâwan. Oi nâ Kolosai zeņġât op sâknam kwâkġan ândiman.

²⁴ Kristoġâ a kâmutġâ neņġât kâukniņ ândiap. Oi nen ombenān kiņ bikġâ yatâ ândien. Oi Kristo zâk kâmut patâ neņġât op

sâknam nângip. Sâknam torenjâ nâi nângânângân ziap, zo kwâknan zâibapkât sâip. Zorat nâ umâlip op zengât op sâknam kwâknan ândiman. ²⁵ Anutuñâ nep sâm nigî zâkkât kâmut zengâren kore op ândiwan. Kore otzingâm ândibat sot a hân nâin goknâ singi âlip dâzângom nanjâbatkât sâm nigip. ²⁶ Singi âlip den zo narâknâ narâknâ ekapnoot zei mân nângâm ândim gawe. Ka narâk ziren Anutu ziknâk zâkkât singi a nen sâm muyageningip. ²⁷ Oi den mârum tik zeip, zo a hânjâ hânjâ muyagezingâbapkât Anutuñâ nângi âlip oip. Den zo bonnoot sot âsaknoot. Oi den zorat topnâ itâ. Kristogât Kaapumñâ umziñan ândiapkât sumbemân zâim neule âsaknoot ândibigât mambât ândie. ²⁸ Nen a ambân Kristogât topnâ sâm muyagezingâmen. Oi girem den dâzângomen. A pisuk patâ zen Kristo sot pâlâtân op mem kâtigem nângânângâziñ yâmbârem gwâlanteñsâbapkât yatâ upmen. ²⁹ Zen Kristo sot pâlâtân op kâtigem upigât Kristonâ imbanjâ nigî kâtigem sâknam nep tuuman.

2

¹ Kolosai zengât op kâtigem sâknam nep tuuman, zorat dâzângua nângânek. Kristogât kâmut Kolosai kamânân ândie sot Laodikea kâmânân ândie, zengât op ninâu

nebân kâtigem tuuman. A nigâwe sot a mân nigâwe ârândân. Zengât op nebân sâknam patâ nângâman. ² Zen Anutugât den tiknâ zeip, zorat topnâ nângâm kwâtâtibigât nep tuuman. Zen nângâm kwâtâtem umziñandâ gâsâyagoi um bâbâlan op kengât bun ândibi. ³ Yesu Kristogâren den nângânângâ sot top nângânângân mamñâ ziap. Oi zâk nângânângâ niñgi den bonnangât topnâ nângâmen. ⁴ A nâmbutnâ ziñ um gulip kwatzingâbegât yatâ san.

⁵ Nâ zengât nângâm ândiman. Nâ sâknandâ zen sot mân ândiman. Kârebân ândiman zo ko umnandâ ko zen sot ândiandâ Kristo nângâm pâlâtân kwâknangâm târoyagom ândine ziñgitnâ umnâ âlip uap. ⁶ Zen Kristo sot pâlâtân urâwe, zo yatik zâk sot pâlâtân op ândibi. ⁷ Den bonnâ mem ândim zâkkâren pâlâtân op kinbi. Zen yatâ opnâ topnâ nângâm kwâtâtibi. Mâtâp tirâpzângowe, zo lân kâtigem sâiwap sâm ândine zâkkâren zâibap.

Kristo sot pâlâtân op ândim umgât gom sambe mân kârunat.

⁸ A ziñâ zo zengât arâpziñâ upigât den kelâknoot dâzângom um gulip kwatzingâbegât umziñ galem orangâm ândibi. Den zo ayân gâbâ nângânângâ den, sarâ, yenñâ. Den zo

sâkurâpziñangât den pat yatâ. Den yatâ zo Kristogâren gâbâ mân muyageip.

⁹ Kristogât sâkñan Anutugât holiñâ sot ândiândiñ sot imbanjâ piksâm zei ândimap.

¹⁰ Kristo zâk a kutâ zâizâiñ sot kembu patâ otniñgâm ândiap. Sumbem a âlipñâ sot bâliñâ sot wâke top topñâ imbanjâziñoot, zen ombenjan ândie. Oi zâkkât siñgi a nen zâk sot pâlâtâñ oindâ ândiândi neñgâren piksâm sambâlem ziap, zorat zen umgât kut ñâi ñâi zorat mân kârume. ¹¹ Zen Kristo sot pâlâtâñ utne umziñan bâliñâ zeip, zo sanjorip. Zen sâgân kwabâyagowe, zorat buñâ. Zen ândiândi sâñgiñâ sâmbum pam Kristogâren pâlâtâñ urâwe.

¹² Tooyân sanjonziñgâwe, zorânâ Yesugât mumuñan târokwatziñgip. Oi Anutu zâk imbanjângât Kristo mumuñan gâbâ mânggeip. Imbanjâ zo yatik nâñgâm pâlâtâñ kwapme, zeñgâren zari Yesugât zaatzaatñan târokwatziñgip.

¹³ Zen mârûm bâliñâ op um mumuñâ ândine Anutuñâ tosaziñ birâmñâ Kristo sot mânggiziñgi ândie.

¹⁴ Oi tosaziñangât den ekabân zeip, zo moloñâ poru nagân mândi buñ oip.

¹⁵ Yatâ opñâ Satan sot wâke zâizâiñ sot imbanjâziñoot timbâ kâmbamziñ mem kom sâmbum a ambân mâteziñan topziñ sâm muyageip. Zâk poru nagân yatâ oip.

A ziñ um gulip kwatniñgâbegât gasâniñ kârâm ândinat.

¹⁶ A ziñ nalem nâmbutñâ birâm ândibigât mo Yuda zeñgât kendon patâ mo mâik tâtatñangât, zorat den sâkziñan sâne mân nâñgâbi. ¹⁷ Wangât, kendon zo bonñâ buñâ. Bonñâ bet muyagibap. Zorat bet muyagibap, zorat dâp zorân kândom gâip. Bonñâ ko

Kristogâren ziap. Oi zen zâk sot pâlâtâñ upme. ¹⁸ A nâmbutñandâ sâkkât âkñâlê bâliñâ pâke kwâtnam sâkkât kendon ândim sumbem a mâpâsibigât sâme. A yatâ zo, ziñ kut ñâi ñâi uman ekñâ zorat nâñgâne bon opmap. A yatâ zo, zen sâkziñ lan mem zâi pam den bon buñ, zo dâzâñgom ândime. Nâñgânâñgâziñâ zo ko ayân gâbâ âsageip. A zo, zen Kristo sot pâlâtâñ mân upme. ¹⁹ Kristo zâk kâukniñâ. Nen kiñ bikñâ yatâ. Oi kâukñan gâbâ sâñâmñandâ pâuksâm gem bonñâ mem kâtikñan kwap saaniñgâmap. Oi Kristo zâk um dâpkât nalem niñgâm tânnâñgoi lâmbatnatkât imbanjâ zemñangap. Anutu zâk yatâ nâñgâm kubigi ziap.

Kâsâp den a umân muygeip, zo mân nâñgânat.

²⁰ Zen Kristo mumuñan târokwapñâ hângât den kândâtkuwe. Oi ândiândi sâñgiñâ kândâtkomñâ dabân hângât a yenñâ yatâ ândim agât den lume?

²¹ A ziñ

den itâ sâne lume, “Zi mân gâsuban. Zi mân nimban. Zi mân mimban.” ²² Kut nâi nâi zo buŋ opmap, zo mân tâmbetgobap. Zorat opnâ wangât mân nimbi, mân mimbî sâme? Den yatâ zo Anutugât den buŋâ. Den zo a ziŋ umziŋan nângâm sâm kwâkâyanŋâme. Zorat a ziŋ den yatâ zo sâne mân nângâbi. ²³ A yatâ zorâŋ den nângânângâ tobat upme. Ka den sâme, zo bonŋâ buŋâ. Zo top nângânângânŋâgât den buŋâ. Zen sâkkât âkŋâle zorat pâke kwâtnam sâkkât kendon ândime. Sâkziŋ mem geinam sâne den zorâŋ den bonŋâ yatâ opmap. Ka yatâ zorâŋ bon buŋâ. Zorâŋâ sâkkât âkŋâle pâke mân kwâpâp.

3

Sumbemân zâim ândiândiŋ, zorat nângânat.

¹ Kristo zâk mumuŋan gâbâ zaatŋâ sumbemân zâi ândiap. Oi zen Kristo zaatzaatŋan târokwarâwe. Zorat urâ Anutugât âsanŋâ bongen Kristoŋâ den nângâm ândiap, zorarâk nângâm ândibi. ² Hânân den sâm âragume, zorat buŋâ. Sumbemân den âlipŋâ nângâm ândie, zorat nângâm ândibi. ³ Zen Kristo mumuŋan târokwarâwegât a mumuŋâ yatâ hân a zengât den bâliŋâ zo mân nângâm ândibi. Wangât, ândiândiziŋ zo Kristo sot Anutugâren tik ziap, zorat. ⁴ Oi Kristo zâk ândiândiŋ mâriŋandâ taki

zen yatigâk zâk sot ârândân âsakŋâ neulenŋan muyagem ândibi. Zen zorat op nângâm ândibigât san.

Um sângiŋâ lândim pânat.

⁵ Zen sâkkât âkŋâle bâliŋâ zorat kendon ândim kut nâi nâi itâ zo birâbi. Laŋ mâman, kut nâi nâi mân orotŋâ sot sâkkât âkŋâle bâliŋâ. A nâigât kut nâi nâi zorat âkŋâle mân upi. (A nâigât kut nâi nâinŋânŋât âkŋâle orot, zo Anutu kândâtkum umziŋ nâigâren pâpanŋâ yatâ.) ⁶ Um kâtik a ziŋ bâliŋâ zo aksik upmegât Anutuŋâ hâuŋâ ziŋgâbap. Oi Kristogât kâmut Kolosai kamânân ândie, zen mârum kut nâi bâliŋâ top top zo op ândiwe.

⁷⁻⁸ Narâk zi ko kut nâi nâi bâliŋâ zi aksik birâbi. Kuk sot den sârek, um kâlâk, mem ge kwâkwat den sot den bâliŋâ. ⁹ Sarâ mân sâbi. Um sângiŋâ sot orot mâme gâŋgoŋâ zo lândim pegât zo aksik birâbi. ¹⁰ Oi um uŋakŋâ zo Anutugâren gâbâ mem ândibi. Um uŋak Anutuŋâ muyageip, zo kubigi nângânângâ sot opnâ zikŋâ holi yatâ muyagem ândiap. Zen Anutugât topnâ nângâm kwâtâtem ândibigât yatâ oip. ¹¹ Zorat kâsâp ândiândiŋ zo âkip. Yuda a sot Grik a, kwabâ kwaranŋâwe sot mân kwabâ kwaranŋâwe, saru a mo barâ a, kore a sot a patâ zo aksik patâ Kristoŋâ mâpotniŋâmŋâ kâukniŋâ

ândiap. Oi nen aksik zâkkât ombeñan dâp kânok ândien.

Nen Kristo sot pâlâtân urâwengât sinji âlip lum ândinat.

¹² Anutuñâ umñandâ gâsuzingâm buku otzingâm gâsum sâlâpzançoip. Zorat zen itâ upi. Um lâklâk op buku upi. Zen umziñ giginâ oi um sânduk ândibi. Sinji âlip lum ândim âkon mân upi.

¹³ A ziñ bâliñ otzingâne zorat hâuñâ mân otzingâbi. Osetziñan tosa ñâi muyagei birâm kândâtkum ândibi. Kembuñâ tosaziñ birip. Zen yatik bukurâpziñangât tosaziñ birâbi. ¹⁴ Oi kut ñâi ñâi zo opñâ walâm umziñandâ gâsâyagom ândiândiñ, zo mem kâtigem ândine zorâñâ mâpotziñgi um kânok upi.

¹⁵ Oi Kristo sot pâlâtân op ândine zâkkâren gâbâ um lumbe zorâñâ umziñan nep tuubap. Zen lumbe opñâ um kânok op ândibigât Anutuñâ diiziñgip. Oi zâkkâren sâiwap sâm ândibigât nângip.

¹⁶ Kristogât den osetziñan lañ kârâbapkât kâtigibi. Oi nângânangâ den top topñâ kwâkâyangâm galem orañgâm ândibi. Yatâ utnetâ Kaapumñâ mem bâbâlañ kwatziñgi mâpâmâpâse kep sâñginâ sot sinji âlipkât kep mimbi. Umziñandâ Anutugâren sâiwap sâm, sâm âlip kwâkâyangâm mimbi. ¹⁷ Zen Kristogât kâmut gakârâpñâ ândie, zorat nângâm den mo nep utnam dâñâk upi. Zen zo yatâ utne âlip oi

Kembu Yesugât kutsiñginâ lañ kârâbap. Zen yatâ op ândibigât Kristoñâ imbañâ ziñgâbap. Zorat Anutu Ibâniñ sâiwap sâm dukubi.

¹⁸ Zen Yesu Kristo sot pâlâtân urâwenâ ândiegât itâ op ândibi. Ambân zen abarâpziñangât ombeziñan ândim sâtziñ lum ândibi.

¹⁹ A zen âmbirâpziñ buku otzingâm ândibi. Ambirâpziñ kârâpñoot mân otzingâbi.

²⁰ Katep zen ibâ mamârâpziñ den ñâi mo ñâigât sânetâ lubi. Zen yatâ utnetâ Kembuziñandâ nâñgi âlip upap. ²¹ Ibâ mam zen nan bârarâpziñ ziñgit um kâlak upegât kubikziñgânâ kut ñâi kârâpñoot walâwalân mân otzingâbi.

²² Kore a sot nep a, zen patârâpziñ zengât sâtziñ lubi. Zo a ziñ ziñgitne âlip upapkât buñâ. Kembu hurat kwâkâyangâm utne dâp upap. ²³ Nep aksik zo a patâ zengârâk opñâ buñâ.

Kembugât op bâbâlanâk tuubi. ²⁴ Zen itâ nângâbi. Zen hânân Kembu Kristo zâkkât kore a op ândie. Oi nepkât sângânñâ sumbemân ziap, zo Kembugâren gâbâ mimbi. ²⁵ Ka ñâi zâk

bâliñangât nep tuugi zo yatik hâuñâ yâmbâtñâ mimbap. Kembuñâ kore a sot a patâ dâbâk otzingâmap. Zâk hâtubâtu mân otningâmap.

4

¹ A patâ zengât den sa nângânek. Patâziñâ Kembu

zâk sumbemân ândiap, zorat zen zâkkât nângâm kore a gakârâpziņ kut nâi nâi târâragâk dâpziņan galem otziņgâbi.

Ninâu sâsâņangât den.

² Kolosai a, zen âsâbân ninâu sâm ândibi. Oi um wâgân ândim sâiwap sâm ninâu sâm ândibi. ³ Oi nengât op ninâu sâne Anutuņâ siņgi âlip sânatkât mâtâp muyageniņgi Kristogât den mârum tik zeip, zo sâm muyaginat. Nâ den zo dâzâņgom ândiwangât um kâtik, ziņ kâsa otnim gâsânom tâk namîn nâbane ândian. ⁴ Zorat Kolosai a zen nâgât op ninâu sâbi. Ninâuņâ betnan mine bâbâlan op Kembangât den zo sâm muyagia dâp upap.

⁵ Kolosai a, zen um kâtik a, kândâtņan gok, zen sot kândiangâm gulip ândiândiņ mân op kut nâi nâi nâņgâmņik upi. Kembangât den dâzâņgonam ândibi. ⁶ Dinziņâ kubikne sii semen yatâ naam oi dâzâņgobi. Zen yatâ opņâ a den melâņ dâzâņgonam mân kwakpi.

Tikiko sot Onesimo

⁷ Nâgât den siņgi zo Tikikoņâ otziņgâbap. Zâk Kembangât nebân bukunâ oi umnandâ gâsumap. Berân mâmeniņâ sot Kembangât kore a sât luluņoot. ⁸ Zâk zeņgâren gam den siņgi otziņgâbapkât sâņgongua gaap. Um bâbâlan kwatziņgâbapkât op

zeņgâren gaap. ⁹ Oi buku- niņâ Onesimo, Kembangât sât luluņ a zeņgâren gokņâ, zâk ârândâņ sâņgongua gamņâ kut nâi nâi ziren âsagiap, zorat den siņgi dâzâņgom naņgâbapot.

¹⁰ Bukunâ Aristako nâ sot tâk namîn ândiap, zâk sot Banabagât nepâņâ Mareko sot Yusito, kutņâ nâi Yosua, ziņâ nâņgâziņge. (Marekogât den mârumņan dâzâņgowan. Zâk zeņgâren gâi buku okņangâbi.) ¹¹ Aristako, Mareko sot Yusito, a karâmbut zo, ziņâ Yuda a zeņgâren gâbâ muyagiwe. Ziņâ Anutu um topņan ândiândiņâ muyagibapkât nep betnan mime. Yuda a nâmbutņâ Yesu sot pâlâtâņ urâwe, zeņgâren gâbâ nâi mân betnan mime.

¹² Oi Kolosai zeņgât kamânân gokņâ a nâi, Epapara, Kristogât kore a, zâkkât nâņgânâņgâņ Kolosai a zeņgâren ziap. Oi zen Yesu Kristo sot pâlâtâņ op Anutugât diņangât topņâ nâņgâm kwâtâtem lum ândibigât âsâbân ninâu sâm kâtigemap. ¹³ Zâkkât topņâ nâņgâmangât itâ dâzâņgobâ. Zâkņâ zeņgât opņâ sot Laodikea kamânân gok sot Hierapoli kamânân gokņâ Kembangât siņgi a ambân kâmut ândie, zeņgât op ninâu nep, sâknam nep patâ tuumap.

¹⁴ Dema sot mâsek kubikkubik a bukuniņâ Luka, zet nâņgâziņgâbapot.

¹⁵ Oi Laodikea kamânân bukuniñâ a kâmut sot Nim-basi sot kâmut zâkkât mirin mindume, zeñgât nâñgâm sâtâre opman. Den zo sapsun zingâbi.

¹⁶ Ekap zi a ambân sâlâpkum nâñgâm nanğâne ko Laodikea kamânân kâmut ândie, zeñgâren pane ari sâlâpkubi. Oi Laodikea zeñgât ekap ñai kulemguan, zo yatik zen zingâne sâlâpkubi.

¹⁷ Arikipo, zâk itâ dukubi, “Nep Kembunâ gigip, zo mulunâk tuum biranban.”

¹⁸ Den nâmbutñâ zo yen sa bukunâ ñaiñâ kulemgua. Ka zi ko Paulo nâ ninâ bitnandâ simbup mem kelikmelik den zi kulemgum paan. Nâ tâk namin ândian, zorat nâgât op ninâu sâbi. Anutugâren gâbâ tânzâñgozâñgoñâ zeñgâren zem sambâlem zimbap.

Zo yatik.

Tesalonike a zeŋgât ekap kânok Pauloŋâ kulemgum ziŋgip.

*Pauloŋâ zeŋgât op Anu-
tugâren sâiwap sâip.*

¹ Paulo, Siliwano sot Timoteo, nen Tesalonike kamânân kâmut ândie, zeŋgât ekap zi kulemgum ziŋgen. Zen Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo zet sot pâlâtân upme, zeŋgât ekap zi kulemguen. Tânzân gozân goŋ sot um lumbeŋâ zeŋgâren zimbap.

² Nen âsâbân zeŋgât op Anutugâren sâiwap sâm dukumen. Ninâu sâmen dâp zeŋgât nâŋgâm ândimen. ³ Zen nâŋgâm pâlâtânziŋŋâ op Kembu kore okŋaŋgâme. Zen umziŋandâ Anutu gâsum pâlâtân kwap nep tuume. Kembuniŋâ Yesu gâbapkât um bâbâlan op mambât ândie. Zen yatâ upme. Zorat nâŋgâm Ibâniŋâ Anutu zâkkâren ninâu sâmen. ⁴ Bukurâpnâ, nen itâ nâŋgen. Anutuŋâ umŋâ gâsum sâlâpzân goi gâsum sâlâpzân goip.

⁵ Yatâ otziŋgipkât den siŋgi âlip mem ga dâzân goindâ den yennâ mân oip. Zo imbanâŋoot sot Kaapum sot oip. Den zo nâŋgâne umziŋan giarip. Nen zen sot ândim kut ŋâi ŋâi urâwen,

zorat topŋâ ek nâŋgawe. Zeŋgât op yatâ op ândiwen, zo nâŋge.

⁶ Neŋgât orot mâme ek nâŋgawenâ yatik op ândiwe. Oi Kembu zik orot mâme zo ekŋâ yatik moliwe. Zen siŋgi âlip nâŋgâm mem ândiwe. Siŋgi âlip sâknam kwâkŋan mem ândine Tirik Kaapumŋâ mem bâbâlan kwatziŋgi sâtâre op nâŋgawe. ⁷ Zen Kembugâren nâŋgâm pâlâtân kwâkŋaŋgâne Makedonia sot Grik hânân siŋgiziŋ nâŋgâm yatik urâwe.

*Tesalonike a zeŋgât den
siŋgi kamân dâp arip.*

⁸ Zeŋgâren gâbâ Kembugât den lan kârâm âi Makedonia sot Grik hânân muyageip. Oi zorik bunâ. Zen Anutu nâŋgâm pâlâtân kwarâwe, zorat den siŋgi kamân dâp ari nâŋgâne niŋâ mân dâzân gowen. ⁹ Zen ziŋŋak nen zeŋgâren ga nep tuugindâ bonŋâ muyageip, zorat den siŋgi dâtnâŋgome. Oi zen lopio yennâ, anâ tuu-
tuuŋ, zo kândâtkom Anutu, ândiândi mariŋâ bonŋâ mâte okŋaŋgâm arâpnâ urâwe. ¹⁰ Oi nanŋâ Yesu mumuŋan gâbâ mângeip, zâk gâtâm sumbemân gâbâ gâbap. Oi narâk patin Anutu kukŋaŋgât bonŋâ zo sâi neŋgâren mân âsâgibap. Zen zâk gâbapkât um bâbâlan op mambât ândime. Nen zeŋgâren nep tuugindâ bonŋâ muyageip, zorat siŋgi

ziinjak nângâm nâ zo yatâ sârn
dâtnowe.

2

*Paulo zâk Kembuñâ egi
âlip upap, zorat sâip.*

¹ Bukurâpnâ, zengâren ga
nep tuugindâ bon buñ mân
oip, zo ziinjak nânge. ² Mârum
Pilipi kamânân nângom mem
nâi nâi otningâwe, zo nânge.
Yatâ otningâne Anutuñâ
betniñan mei kenğât buñ
zengâren gam ândiwen. Oi
a donbep kâsa otningâne
lañ Anutugât den siñgi zo
sapsun zingâwen. ³ Um
bâbâlañ den sâmen, zo
nângâm gulipkum mân
sâmen. Den sarâ mân sâmen.
⁴ Zorat op Anutuñâ niñgiri
âlip opmap. Den siñgi âlip
sânatkât sârn niñgip, zorat
dâp sâmen. A ziñ niñgitne
âlip upapkât buñâ. Anutuñâ
nenğât nângi âlip upapkât
sâmen. Anutu zâk umni-
nanğât top ekmap. ⁵ Zen
nenğât topniñ nângâme. Nen
mân kâitzângomen. Mân
elakzângomen. Oi zengâren
kât sikumğât âkñâle mân
urâwen. Zo Anutuñâ nângi
ko san.

⁶ A kutâ otzingânatkât mân
sâwen. Kristogât Aposolo op
ândim kut nâi nâigât sâindâ
dâp upap. Zo nângâmñâ
zen mo kamân nâmbutñâ
zen a kutâ otzingânatkât mân
sâwen. ⁷ Buñâ. Ambân
nâiñâ murarâpñâ on galem
otzingâmmap, zo yatâ nen
zengâren ândim galem
otzingâwen. ⁸ Nenğât âkñâle
zengâren zeipkât Anutugât

siñgi âlip dâzângonatkât
zorik buñâ. Nen kore
otzingâm ândinam urâwen.
Umniñâ zengâren kirip,
zorat.

⁹ Bukurâpniñâ, sâknam
nep tuum ândiwen, zo
nânge. Zengâren gâbâ kut
nâi nâi zo mân minam nâtik
sirâm nep kârâpñoot tuum
ândiwen. Kanpitâ mân
kwatzingânatkât zengâren
nep tuum ândiwen. Zo yatâ
op Anutugât den siñgi âlipñâ
dâzângowen, zo nângâme.
Oi Anutu zâk yatik topniñ
nângap. ¹⁰ Nen um salek sot
târârakñâ, tosa buñ ândim
Kembugât kâmut op ândie,
zengâren nep tuuwen. ¹¹ Nâi
itâ nângâme. Ibâñandâ
murarâñâ den dukumap, zo
yatik niññâ den dâzângowen.
Um bâbâlañ den sot girem
den dâzângowen. ¹² Anutuñâ
zâkkât um topñan sot
âsakñan ândibi sârn di-
izingâmmap. Oi zen zâkkât
a bonñâ op, zâkkât tobat
op ândibigât den yatâ zo
dâzângowen.

*Kembugât den lunetâ kâsa
otzingâwe.*

¹³ Nen Anutugât den
dâzângoindâ nângâne a den
mân oip. Zo âlip nângâwe.
Zo Anutugât den. Zen den zo
nângâm mem umziñan pane
nep tuumap. Oi zorat nen
âsâbâñ Anutugâren sâiwap
sâmen.

¹⁴ Bukurâpnâ, zen Anu-
tugât kâmut Yudaia hânân
Yesu Kristogâren pâlâtâñ
urâwe, zen sot tobat kânok

urâwe. Zen Yuda a ziñâ kâsa otziñgâm sâknâm ziñgâwe, zo yatik zeñgâren kamârâpziñandâ zâñgom sâknâm ziñgâwe. ¹⁵ Yuda a zen Propete sot Yesu Kristo zâñgone muwe. Oi nen yatik nâñgom moliniñgâbi. Zen Anutuñâ ziñgiri mân dâp uap. Zen a kâmutñâ kâmutñâ kâsa otniñgâme. ¹⁶ A hân ñâin gokñâ den siñgi âlip nâñgâbe sâmpâke kwatziñgâme. Hân ñâin gokñâ zen Kembugât siñgi a upigât âkonziñgap. Tosaziñâ târokwap utne patâ oi tosaziñangât op Anutugât kuk zo zeñgâren âsageziñgap.

Paulo zâk zeñgât op umñâ sisiwalon oip.

¹⁷ Bukurâp, nen zâmbam gam narâk zi mandu yatâ op ândiwen. Sâkniñandâ ziren mâik ñâi ândien. Umniñâ ko zen sot tap ziñgitnatkât otniñgap. ¹⁸ Oi zo ga ziñgitnatkât sâwen. Oi Paulo, nâ narâk ñâin ñâin gâbam ua Sataññâ mâtâp pâke kwap gâip. ¹⁹ Kambu Yesuñâ gâi ko nen mâteñan kin wan mo wangât sâtâre utnatkât nângen. Nen zeñgâren gam nep tuugindâ bonñâ âsageip, zorat sâtâre utnat. ²⁰ Zeñgât op sâtâre sot umâlip upmen.

3

Paulonñâ Timoteo sâñgongui arip.

¹ Net zeñgât nâñgâm kwâkâ op net nikñik Ateñ

kamânân tâtat sâwet. ² Oi net Timoteo sâñgongoitâ zeñgâren gâip. Zâk bukuniñâ Anutugât nep a ândim Kristogât siñgi âlip sâmap. Zâkñâ zeñgâren gam nâñgâm pâlâtânziñ mem kâtikñan kwâpam gaap. ³ Zen sâknâmân ândimñâ loribegât yatâ urâwen. Zen nâñge. Siñgi âlip zo sândukñâ ândim nâñgânatkât mân sâmpâke niñgip. ⁴ Nen zen sot ândim den kânñan itâ dâzâñgowen, “Nen sâknâm nâñgâm ândinat.” Den sâwen, zo yatik âsageip, zo nâñge. ⁵ Sarâ mariñandâ kâitzâñgoi nep zeñgâren tuuwen, zo bon buñ opapkât umnâ girem oi ândiandâ mân dâp oi a zo sâñgungua gaap. Siñgi âlip dâñ mem ândie mo mân mem ândie, zorat ek nâñgâbapkât gâip.

Timoteo zâk âburem gâip.

⁶ Narâk ziren ko Timoteo zâk âburem gam nâñgâm pâlâtân sot buku orotziñangât den siñgi dâtnâñgoip. Oi zen neñgât donbep umâlip nâñgâme. Oi nen ziñgitnat sâmen. Zeñgoot yatik nen niñgitnatkât sâme. ⁷ Bukurâpniñâ, nen ziren sâknâm kwâkñan ândim zeñgât nâñgâm kwâkâ op umniñ gwârâ oip. Nen yata ândimñâ nâñgâm pâlâtânziñangât siñgi nâñgâm umniñ diim gei ândien. ⁸ Zen yatâ op Kambu sot pâlâtân op kâtigem

ândine umniņ diim gei ândinat.

Kembugât den zengâren zimbapkât Paulonâ ninâu sâip.

⁹ Zengât op Anutu mâtenan umâlip patâ nângâmen. Oi Anutu sâiwap patâ dukoinâ dâp upap.

¹⁰ Nen zengâren ga ziņgitiņâ Kembugât den nâmbutiņâ tânzângomņâ târokwap ziņgânatkât âsâbâņ ninâu kâtikņâ sâmen. Nângâm pâlâtâņziņâ nâiyân pâton opapkât gwârâ uan.

¹¹ Oi Zorat Anutu Ibâniņâ sot Kem-buniņâ Yesu zikņak diiniņgi zengâren gânat. ¹² Zengâren ko Kembuņâ tânzângoī buku op ândime, zo târokwap op zâine gwâlântensâi ziņâ sot a nâmbutiņâ zen buku upi. Nen yatik zengât upmen.

¹³ Oi Anutuņâ tânzângoī umziņ mân loribap. Oi Kembuniņâ Yesu, zâk sot siņgi a târârakņâ, zen sot gâi zen Anutu Ibâniņangât mâtenan um salek, tosaziņ buņ kinbi.

4

Um sumun buņ, um salek ândibi.

¹ Bukurâpnâ, Kembu Yesu sot pâlâtâņ op den nâi sa nângânek. Zen ândi mâmanziņ kubik ândine ziņgiri âlip upap, zorat dâzângowen. Oi zen yatik op ândime. Zo yatik târokwap op zâibi.

² Nen Kembu Yesugât sâtkât den dâzângowen, zorat mân kwakme. ³ Anutuņâ itâ sâmap, “Bâliņâ birâm um salek ândibi.” Oi zorat sa nângânek. Zen laņ mâman a ambân, zengât mâtâp mân lâņbi. ⁴ Zen nâi zikņik zikņik Anutugâren târârak ândim zikņâ ambinņik mem galem upap. ⁵ Um kâtik a zen Anutu mân nângâņangâm âkņâleziņangârâk ambân laņ minziņgâm birâziņgâme. Zen zo yatâ mân upi. ⁶ Nâi zâk daņgon walâm bukuņangâren kâmbu oi Anutuņâ zorat hâuņâ pindâbap. Den girem zo mârumņan sâm muyagem dâzângowen. ⁷ Nen um sumun ândinatkat buņâ, um salek ândinatkat Anutuņâ diiniņgip. ⁸ Zorat nâi zâk den zo birâbap zo ko agât den buņâ, Anutugât den zo birâbap. Anutuņâ Tirik Kaapum umziņan pâmap, zo birâbap.

Um kânok op ândim nep tuunat.

⁹ Kembu zikņak buku upigât den umziņan pâmap. Zorat zen buku upigât den doņbep mân sâm kulegunat. ¹⁰ Oi zen Make-donia hân dâp Yesugât kâmut zen buku op ândime. Zen yatik op târokwap ândine gwâlântensâbapkât dâzângowen. ¹¹ Oi den itâ sâm dâzângowen, “A ambân âkon op yen tap den laņ sâlâpkume, zen yatâ mân upi. Zen ziņangât nângâne

giginâ oi bitziṅandâ nepz-
inâ tuum kâtigem ândibi.”
12 Zen bitziṅandâ nepziṅ
tuum kâtigem ândim sambe
kwâkṅan ândim mân kwakpi.
Oi um kâtik a ziṅâ orot
mâmezini zo ekṅâ hurat
kwatziṅgâbi.

Yesu gâbapkat den.

13 Bukurâpnâ, zen muwe
zeṅgât a um kâtik ziṅâ isem
umbâlâ upme, zo yatâ up-
egât dâzâṅgonâ. 14 Nen, Yesu
mom mumuṅan gâbâ zaarip,
den zo nâṅgâm itâ nâṅgânat,
“Yesu mom zaarip, zorat
Anutuṅâ zâkkât kâmut op
muwe, zo mângiziṅgâm
diiziṅgâm zâibap.” 15 Oi ṅâi
zi Kembugât den dâzâṅgonâ.
Hânân wâgân ândeindâ
Kembuṅâ gâbap, narâk
zoren niṅâ a muwe, zo
mân kândom otziṅgâm
zâinat. 16 Narâk zoren
Anutuṅât lâmun kwamit
sot Kembugât den kwamit
sot sumbem a patâgât den
kwamit âsagei Kembuṅâ
sumbemân gâbâ gem gâbap.
Gem gâi Yesu sot pâlâtân
op muwe, zen kândom op
zaatpi. 17 Zaatnetâ bet wâgân
ândinatṅâ nen minduniṅgâm
zeṅgâren târokwatniṅgâm
unumunumân diiniṅgâm
zari sumbem kabâṅan
Kembu sot kândiaṅgânat. Oi
Kembu sot ândim zâimânat.
18 Zen den zo sâm âragum
nâṅgâm umziṅ diim gei
ândibi.

5

*Kembugât narâk kek mâte
upap.*

1 Bukurâpnâ, narâkṅaṅgât
den zo wangât doṅbep
kulemgum ziṅgânat?
2 Ziṅak itâ nâṅgâme, “Mân
nâṅgâm ândine kâsâziṅ
ṅâtigân game yatik Kem-
bugât narâk patâ zo
mân nâṅgindâ âsagibap.”
3 Oi a zen âlip lum-
benan ândinat sâne narâk
zorenâk tâmbetagoagoṅ zo
muyageziṅgâbap. Ambân
kâmbonoṅot ṅâi, zâk katep
âsaâsagiṅ narâkṅâ mân
nâṅgi âsagibap, zo yatâ
âsagibap. A aksik zeṅgâren
zo yatâ muyagibap. 4 Zen ko
ṅâtâtigân mân ândime. Zorat
zen narâk zo âsagibabân
kâsa ziṅâ game yatâ gâi
mân kwakmak upi. 5 Zen
âsakṅâ sot maagât kâmut
op ândie. Zen ṅâtik sot
ṅâtâtikkât kâmut buṅâ.

*Narâk mân nâṅgengât um
gwâlâ op nebân ândinat.*

6 Zorat a nâmbutṅâ ziṅ
uman zine zen zo yatik mân
zimbi. Nen galem oraṅgâm
um wâgân ândinat. Um gulip
mân utnat. 7 Uman zânze,
zen ṅâtik uman zime. Too
kâtik nem um gulip upme,
zen yatik ṅâtigân too nem
bâliṅ top top muyagime.
8 Nen ko sirâmgât siṅgi op
ândienṅâ umniṅ galem op
ândinat. Oi nâṅgâm pâlâtân
sot buku orotṅâ, zorân
kâmbamgât hâmbâniṅ upap.
Oi kubikṅâ diiniṅgâmap,

zorat nângânat. Zorânâ kâmbamgât irâmarâkniñâ oi akum ândinat.

⁹ Zo itâgât. Anutuñâ neñgât kukñangât sinji mân sâip. Kembuniñâ Yesu Kristonâ kubikniñgi zâkkât sinji utnatkât sâmâp. ¹⁰ Zâkñâ neñgât op moip. Zorat nen momñâ mo gwâlâ ândim zâk sot pâlâtâñ utnatkât yatâ oip. ¹¹ Zorat zen sinji âlip mem kâtigem ândibigât dâzângone âragwârâgu op ândibi. Zen zo upme, zo yatik op ândibi.

A sâtnâ hurat kwatziñgâm a nâmbut tânzângobi.

¹² Bukurâpnâ, nen den kâtikñâ ñâi dâzângonâ. Zeñgâren sâknam nep tuume sot Kembangât kâmurân patâziñ op ândime, zen hurat kwatziñgâbi. Zen den dâzângome, zo zeñgât sâtziñ lubi. ¹³ Zen nepziñangât op buku otziñgâm nângâziñgâne zâibap. Oi zen um lumbe op ândibi.

¹⁴ Bukurâp, nâ kindap pâron den dâzângua nângâne. A konam ândime, zen girem dâzângobi. Sinji âlibân lorem ândie, zo tânzângobi. Oi bâbâ lolot ândime, zen yatik tânzângobi. Zo yatâ a otziñgâm ândim um taan mân nângâbi.

¹⁵ Bâliñ otziñgâne hâuñâ mâkâbegât galem orangâm ândibi. Ziinâ sot a nâmbutñâ zen kut ñâi ñâi âlipñik orangâm ândibi. ¹⁶ Sâtâre op ândibi. ¹⁷ Âsâbâñ ninâu sâm

ândibi. Mân birâbi. ¹⁸ Kut ñâi ñâi zeñgâren âsagei sâiwap sâbi. Zo Yesu Kristogât op sâbigât Anutuñâ sâm ziñgap.

¹⁹ Tirik Kaapumgât kârâp zo mân lâmuñbi. Kaapumgât den mân kwâkâbi. ²⁰ Anutugât den zo sapsune nângâne yenñâ mân upap. ²¹ Den zo nângâm kâsâpkubi. Âlipñâ oi mem ândibi. ²² Bâliñâ top topñâ zo birâbi.

Mâsop den.

²³ Lumbenâ mariñâ, Anutu, zikñak sanгонziñgâm kubikziñgi um salek op nañgâbi. Oi kaapum sot um dâpziñ sot sâkziñ hâlâlu zeï Kembu Yesu Kristo, zâkkât takâtakâñan tosaziñ buñ kinbi. ²⁴ Gâsuziñgipñâ sâi kâtigemâp, zâk zorat nep tuum nañgâbap.

²⁵ Bukurâp, zen neñgât op ninâu sâbi.

²⁶ Yesugât kâmut zen Kembangât op buku buku op luyangâbi.

²⁷ Nâ Kembangât mâteñan dâzângobâ. Zen ekap zi Yesugât kâmut aksik sâlâpkum ziñgâne nângâbi.

²⁸ Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkñâ tânzângoi um lumbe zeñgâren zimbar.

Zo yatik.

Tesalonike a zeŋgât ekap zagâtŋâ Paulonâ kulemgum ziŋgip.

Mâsop sot sâiwap den.

¹ Paulo, Siliwano sot Timoteo, nen Tesalonike kamânân kâmut ândie, zeŋgât ekap zi kulemgum ziŋgen. Ibâniŋ Anutu sot Kembuniŋâ Yesu Kristo, zet sot pâlâtâŋ upme, zeŋgât ekap zi kulemgum ziŋgen.

² Anutu Ibâ sot Kembu Yesu Kristo, zikŋâ tânzâŋgoitâ um lumbe zeŋgâren zimwap.

³ Nen zeŋgât op narâk dâp Anutugâren sâiwap sâmen. Yatâ oindâ nâŋgâm pâlâtâŋziŋâ zo gwâlântensâmap. Oi buku orotŋâ, zorâŋ zeŋgâren sambâlem zemap. Oi zorat Anutugâren sâiwap sâindâ dâp upap. ⁴ Oi um kâtik a, zen sâknam ziŋgânetâ sâknamân ândim nâŋgâm pâlâtâŋziŋ mân lorei kâtigem ândime. Nen zeŋgât nâŋgindâ âlip opmap. Oi zorat den siŋgi kamân dâp Anutugât kâmut gakârâp dâzâŋgomen.

Kembu zâk hâuŋaŋgât den târârak sâm kwâkâbap.

⁵ Zen sâkziŋan muyageziŋgâmap, ¹ Zorat zeŋgât op narâk dâp itâ sâbi, “Anutuŋâ den hâuŋâ sâsâŋ narâkŋan kut ŋâi patâ otŋiŋgâbap, zorat

dâp zi muyagiap.” Wangât, Anutuŋâ zeŋgât nâŋgi dâp oi um topŋan bagim ândibigât sâknam kwâkŋan ândie, zorat. ⁶ Oi gâtâm Anutuŋâ nâŋgâm kubigi târârak ziap, zo yatâ otziŋgâbap. Sâknam ziŋgâme, zen hâuŋâ yatik sâknam ziŋgâbap. ⁷ Narâk ziren Tesalonike a ambân, zen sâknam nâŋgâme. Ka bet ko zen nen sot yatik sândukŋan ândinat. Zo itâ muyagibap. Kembu Yesu, zâk sumbem a kâmut patâ imbaŋâziŋoot, zen sot sumbemân gâbâ gem gâi muyagibap. Narâk zoren yatâ otŋiŋgâbap. ⁸ Zâk kârâp mem gem a Anutu mân nâŋgâŋaŋgâme sot Kembu Yesugât siŋgi âlip nâŋgâm birâme, zen hâuŋâ ziŋgâbap. ⁹ A yatâ zo, zen Anutu mâteŋan gâbâ kâbakŋeziŋgâne sâknamân geim Anutu imbaŋaŋgât âsakŋâ mân ek ŋâtâtigân ândim zâimambi. ¹⁰ Oi narâk zoren kâmut gakârâpŋâ neŋgâren âsakŋâ muyagibap. Oi a ambân zâkkâren nâŋgâm pâlâtâŋ kwarâwe, zen aksik zâkkât nâŋgâne imbaŋâ oi mâpâsibi. Zen den sâm muyagem dâzâŋgowen, zo nâŋgâm kwâtâtiwegât yatâ upi.

Zen âlipziŋ upigât Paulonâ ninâu sâip.

¹ Zorat zeŋgât op narâk dâp itâ ninâu sâmen. Anutuniŋâ zâk gâsuziŋgip dâp kubikziŋgi ândibigât

tânzângobap. Oi imbanjândâ tânzângom kut nâi nâi âlipnâ nângâm, nângâm pâlâtângât nep bonnâ muyagibi. ¹² Yatâ utnetâ Kembuniñâ Yesu Kristo, kot zorat âsaknâ zengâren âsagibap. Oi zengoot zâk sot pâlâtâŋ op âsaknoot upi. Zo Anutuniñâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, ziknâ tânzânngoitâ yatâ âsageziŋgâbap.

2

A nâmbutnâ ziŋâ den sinji âlip birâne Yesu gâbap.

¹ O bukurâpnâ, Kembuniñâ Yesu Kristo gâi mindum kândianğânatkât den dâzângua nângânek. ² A nâmbutnâ, zen Kembugât narâk mârûm gaap sâm Kaapumğâren sâm mândâbi. Zo a lâuziŋandik sâm târokwapi mo ekap neŋğâren gaap sâm mândâbi. Zo um gulip kwatziŋğânâ yâta sâbi. Yatâ sânetâ kwakmak sot keŋğât mân upi. ³ Sarâ den yatâ mo yatâ sâm um gulip kwatziŋğâbegât galem oraŋğâm ândibi. Kembugât narâknâ mâte upâ sâi a doŋbep patânâ sinji âlip birâbi. Oi Anutugât den kukuŋ a imbanjoot, zâknâ muyagibap. A zo simân tâmbetagoabapkât sinji. ⁴ Zâknâ zâizâiŋ op Anutu sot kut nâi nâi anâ mâpâsime, zo kâsa otziŋğâbap. Oi Anutugât tirik namîn zâi tâtatnjan tap ziknangât sâbap, “Nâ Anutu.”

⁵ Nâ mârûm zengâren ga ândim zorat dâzângowan, zo nânge. ⁶ Narâk ziren pâke ziap, zo nânge. Pâke zo buŋ oi zâkkât narâknâ zo muyagibap. ⁷⁻⁸ Narâk ziren ko bâliŋandâ tik nep tuumap. Oi mâtâp pâke kwap zo siriksâi Anutugât den kukuŋ a, zo âsagibap.

Sarâ imbanjâ muyagibap.

⁹ A zo Satanjâ mam oknangâm imbanjâ pindi kulem sot sen mârât sarâ topnâ topnâ tuubap. ¹⁰ Oi a nâmbutnâ den bon nângâm âlip orot zo birâm tâmbetagoagoŋangât sinji upme, zen bâliŋandâ mem um gulip kwatziŋğâbap. ¹¹ A zen yatâ upmegât Anutunâ sâi sarâ mamnâ muyagei sarâ denân pâlâtâŋ op mem ândibi. ¹² Zo yen buŋâ. Den bonnâ zo birâmñâ kut nâi nâi bâliŋâ zorat âknâlîme. A zo zen hâuñâ ziŋğâbapkât yatâ muyagibap. Anutugât den kukuŋ a zo âsagei Kambu Yesugât lâunjan gâbâ Kaapumñâ gamnâ tâmbetkubap. Yesu takâbap, narâk zoren gam tâmbetkubap.

Kembugât den sot ninâu mân birâbi.

¹³ Bukurâpniŋ, zen Kambuñâ mârûm buku otziŋğâm gâsuziŋgip. Kaapumñâ um salek kwatziŋgi den bonnâ mem ândim zâkkât sinji upigât sâip. Zorat âsâbân zengât op Anutugâren sâiwap sâmen. ¹⁴ Zen yatâ upigât sâi den sinji

âlip dâzângoindâ nângâm Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât neule âsakñâ upigât diizingip. ¹⁵ Zorat bukurâp, zen kâtigemñâ den dâzângowen sot ekabân kulemgum zingâwen, zo mem kâtigem ândibi.

¹⁶ Kembuniñâ Yesu Kristo zot Anutu Ibâniñâ, zâkñâ umñâ gâsuningâm umâlepñangât op umâlep zinziñ kâtik muyagem niñgip. Oi bonñâ biken minat, zorat nângâm um bâbâlañ op mambât ândinatkat sâip. ¹⁷ Oi zâkñâ umziñ diim gem tânzângoi nep âlip sot den âlip mem kâtigem kinbi.

3

A ziñ Paulo bekñan mem ninâuñâ tângubigât sâip.

¹ O bukurâp, den ñâi itâ ziap, zo nângânek. Nengât op ninâu sâne Kembangât den lañ kârâm âibap. Oi zengâren kâtigem bon oip, zo yatik a zengâren op âibap. ² Anutuñâ galem otniñgi bâliñ mâme a ziñ mân nângobigât ninâu sâbi. A donbep zen Kembu mân nângâm pâlâtân kwâkñangâme, zorat.

³ Ka Kembu zâk sâi kâtigemap, zâkñâ galem otziñgâm tânzângoi bâliñ mariñandâ mân tâmbetzângobapum yen âim ga takâtakâ ⁴ Zen den dâzângoindâ nângâm lum ândimeñâ ândibi. Nen Kembangât op zengât um zâgât mân

upmen. ⁵ Kembuñâ umziñâ diigi Anutu umñandâ gâsâzângomap, zo nângâm Kristoñâ kâtigem ândeip, zo yatik kâtigem ândibi. Zen yatâ upigât ninâu sâmen.

Konam a, zengât den.

⁶ Bukurâp, Kembuniñâ Yesu Kristo, zâkkât sâtkât dâzângoindâ nângânek. Osetziñan gâbâ buku nâmbutñâ nepziñ tuum ândibigât dâzângowen. Den zo mân lum ândime. Zen konam a zo yatâ, zen sot mân ândibi. ⁷ Nen mâtâp topkwap lâñâwen, zo yatik moliniñgâbigât mân kwakse. Nen zen sot tapñâ konam a mân urâwen. ⁸ Nen zengâren gâbâ nalem sângân buñ mân nem ândiwen. Buñâ. Kanpitâ mân kwatziñgânam yatâ urâwen. Nalem sot sikumgât betñâ muyaginatkat sirâm ñâtik nep tuum ândiwen. ⁹ Oi yatâ utnatkat Kembuñâ mân sâm niñgip. Nep a nepñâ tuumñâ sângâm mimbap, zorâñâ bâbâlañ. Ka nen zengâren yatâ mân urâwen. Zen niñgitñâ yatâ upigât yatâ urâwen. ¹⁰ Nen zen sot tap itâ dâzângowen, “Ñâi zâk konam ândibap zo ko nalem mân pindâne nimbap.”

¹¹ Oi zi zengâren gâbâ den siñgi itâ gâi nângâwen, “A nâmbutñandâ nep birâm konam ândime. Zen nep mân op den lañ sâlâpkume.” ¹² A yatâ zo, zen Kembu Yesu Kristogât sâtkât girem den itâ dâzângoindâ nângâbi. Zen

uruņsâm nepziņ tuune bon
oi ziiņan gâbâ mem nem
ândibi.

¹³ Bukurâp, zen ko
âlipņanġât nep tuum ândim
âkon mân upi. ¹⁴ Ekabân
den zi kulemgum ziņgen,
zo a ņâiņâ biri topņâ sâm
muyagem birâne zikņik
ândim aņun upap. ¹⁵ Kâsa
upigât mân san. Bukuniņâ
sâm buku okņanġâm den
girem dukubi.

¹⁶ Kembu zâk lum-
begât mariņandâ lumbe
muyageziņgi narâk dâp, dâp
op zimbap. Oi Kembuņâ zen
sot ândibap.

¹⁷ Den nâmbutņâ zo yen
sa bukunâ ņâiņâ kulemgup.
Ka âkââkâņan zi ko Paulo ni-
nak bitnandâ simbup mem
kelikmelik den zi kulemgum
ziņgan. Ekap kulemguman
dâp yatâ opman.

¹⁸ Kembuniņâ Yesu Kristo,
zâkņâ tânzâņgoi um lumbe
zeņġâren zem zimbap.

Zo yatik.

Timoteogât ekap kânok Paulonâ kulemgum pindip.

Mâsop den.

¹ Nâ Paulo, Yesu Kristogât Aposolo. Anutu kubikkubikniñâ sot Yesu Kristo gâbapkât mambât ândimen, zet Aposolo nep sâm niwet.

² Timoteo, gâ Yesugât sinji âlip dâgoga nângâm nannâ ninâ yatâ oin. Gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozañgoñ, buku orotñâ sot um lumbe gâgâren zem zimbap.

Sâm gulip a, zengât den.

³ Nâ Makedonia hânân âibam op den dâgowan, zo yatâ upan. Epeso kamânân târokwap ândim a nâmbutñâ, zinjâ den sinji âlip sâm gulip-kume, zen kwâkâzingâna birâbi. ⁴ Zen den pat yenñâ sâm a tengânâ tengânâ ândim gawe, zo zengât sinji sâm kwâkâyangâme. Anutu kubikkubikkât denñâ, zo nângâne yenñâ opmap. Zen kut ñâi ñâi zo birâm ândibigât dâzângoban.

⁵ Sinji âlip sâmen, zorat bonñâ itâ muyagei dâp upap. Um salek sot um kânok sot nângâm pâlâtânziñoot ândim umziñandâ gâsâyagobi. ⁶ A nâmbutñandâ mâtâp zo

birâm âi gulip ândim den bon buñ sâm âragum mem ândie. ⁷ Oi ziiñangât itâ sâme, “Nen Mosegât gurumin den zorat kwâkâm zingâzingân a utnat.” Yatâ sâmñâ dinziñâ sot gurumin den zorat topñâ mân nângâm lañ sâme.

Gurumin den zo bâliñ mâme a zengât sâsânâ.

⁸ Kembugât gurumin den Mosenâ sâip, zorat itâ nângâmen. Zo den âlipñâ. Zo sâlâpkum nângâm ândim ândiândiniñ kubikanğâm ândeindâ dâp upap. ⁹ Zorat topñâ itâ ziap. Gurumin den zo a târârakñâ zengât sinji buñâ. A itâ zo zengât sinji. Den ku a, a hurat mân kwâkwat, bâliñ mâme a, um sumun a, a zen Anutu kândâtkom hângât orot mâme zorat nângâne zâizâiñ opmap. Ibâ mam tâmbetzângozañgoñ, kâmbam ku. ¹⁰ Lañ mâman a, añandik ayân bâliñ mâme. Añâ katep diim âim añgân kârâmñâ katepkât torerâpñâ zengât kât sângân nine ko katep zo zingâbat sâme. Sarâ sâsân a, Kembugât mâtenan sarâ sâm kâtigime. Kut ñâi ñâi Kembugât den bonñâ kâsa miñangâmap. Kut ñâi ñâi yatâ upme, zengât op Kembugât gurumin den ziap. ¹¹ Kembuñâ zâkkât den bonñâ sapsun zingâm ândibatkkât sam nigip. Zorat Anutu sâm âlip kwâkâñangâmen, zâkkât sinji âlip neule âsakñoot zo a dâzângoman.

Yesuñâ Paulo tosanjâ birâm nep diñ sâmpindip.

¹² Imbanjâ nim mem kâtikñan nâbarip, Kembuniñâ Yesu Kristo, zâk sâiwap sâmpdukuman. Zâkñâ nângânigi dâp oi nep diñ sâmpnigip. ¹³ Nâ mârumñan zâk sâmpbâliñ kwâkñangâm arâpñâ zângom kâsa minziñgâwan. Nâ nângâm pâlatânñâ buñâ. Kembugât topñâ mân nângâm lâñ orâwangât um lâklâk otnim tânnom nep zo sâmpnigip. ¹⁴ Kembuniñangâren gâbâ tânzângoziñgârendâ nâgâren piksâi Kristo Yesu sot nângâm pâlatân opñâ um kânok orâwan.

¹⁵ Yesu Kristo zâk bâliñ mâme a kubikñingâbam hânân geip. Den zo bonñâ. Den zo a pisuk patâ ziñâ nângâm simbitkubigât âsageip. Oi bâliñ mâme a zeñgât patâziñâ, zo nâ. Nâ mârum yatâ op ândiwan. ¹⁶ Nâ bâliñ op ka op ândia mân birâniñgip. Buñâ. Yesu Kristo zâk âlip tânnogip. Zorat topñâ itâ. Tânzângoziñgâren, zo nâgâren pâi a zen zo ekñâ nângâm pâlatân kwâkñangâm ândiândi kâtikñan bagibigât otnigip. ¹⁷ Ândim gawe sot ândim zâinat, zorat a kutâ mân mumuñâ sot mân igikñâ, Anutu kânok, zâkkât kutsiñgiñâ zo âsak neulenoot zem zâimâmbap. Zo perâkñak.

Pauloñâ Timoteo siñgi âlipkât kâwali nep tuubapkât

sâip.

¹⁸ Nannâ Timoteo, mârum a sâtñâ zen gâgât op Kaa-pungâren gâbâ den sâmpmuyagiwe, zorat dâgobâ. Gâ den zo nângâm kâwali nep tuum kâtigem ândiban. ¹⁹ Oi nângâm pâlatânñâ kâtigem zeimungâ galem otna salekkom zimbap. A nâmbutñâ ziñâ um salek ândiândiñ birâmñâ nângâm pâlatânziñ lorei gulipkuwe. ²⁰ Zo zeñgâren gâbâ ñai Hemenaiot ñai Alesande. A zagât zo Yesugât kâmurân gâbâ Satañgât bikñan zâparâwan. Oi Sataññâ sâknam ziki den bâliñzikñâ zo birâbabotkât zâparâwan.

2

Ninâuñgât den.

¹ Den nâmbutñâ dâzângobâ. Kândom ninâuñgât den sâbâ. Ninâu sot sâiwap den zorân ziññâ sot a nâmbutñâ zeñgât op Anutugâren ninâu sâmpândibi. ² A kutâ sot galem a ârândân tânzângom zeñgât op ninâu sâbi. Oi galemnângone târârak ândim lumbenñâ op sândukñan ândinat. ³ Zorân âlip upap. Kubikkubikñiñâ Anutu, zâkñâ zorat nângi dâp upap. ⁴ Zâkñâ a aksik patâ den bonñâ nângâm sumbemgât siñgi upigât nângâmap. ⁵ Anutu kânokñak ândiap. Oi Anutu sot a osetniñan a kânokniñâ ândiap, Yesu Kristo. Zâkñâ a pisuk patâ nen sumbemgât siñgi utnatkât mâtâp kubigi ziap.

6 Zâkñâ ândiândiñâ birâm aksik patâ nenğât suupniñ meip. Zorat den sinji sâsân narâk mâte oi sâne lañ kârâm ariap. 7 Zorat sinji sâsân sot Aposolo ândibatkat gâsum sâlâpnogip. Oi hân nâin nâin gokñâ den bonñâ sot nânğâm pâlâtânğât topñâ kwâkâm zingâbatkat sâm nigip. (Den zo sarâ buñâ, bonñâ san.)

A ambân zengât den.

8 A zengât san. Zen kamân dâp um kâlak sot sarâ birâm um salek zeî Anutugâren ninâu sâbi.

9 Zi ambân zengât san. Zen sâk pâke mem ândim urukmeruk ândine zorân neuleziñ upap. Oi neule top top sângân zâizâin mân pam ândibi. 10 Ambân Kembangât sinji ândinat sâmenjâ orot mâme âlipñâ utne dâp upap. 11 Ambân zen giginjâ ândim kindap kwatne a zen Kembangât den sâne nânğâbi. 12 Ambânjâ a Kembangât den kwâkâm zingâbap mo a walâzingâm den nâi sâbap, zorat nânğâ dâpñâ mân uap. Zâk yen uruñsâm ândibap.

13 Adam zâk kândom muyageip, Ewa zâk bet. 14 Oi sarâ mariñandâ Adam mân kâitkoip. Ambân kâitkoi bâliñ oip. 15 Ambân, zâk katêp mimiñanğârâk ândibap, zo ko nânğâm pâlâtân sot buku orot sot um salek sot gigin op ândibap. Ambân zen yatâ op ândine Anutuñâ gâsâzânğobap.

3

Yesugât kâmurân a satñâ ândie, zengât den.

1 Nâi zâk Yesugât kâmurân a sâtñâ ândibatkat sâbap, zâk nep âlipñanğât okñanğap sâsânjâ. Den zo perâkñak. 2 A zâk târârak ândimñâ ambân kânok sot pâlâtân ândimap. A yatâ zo a sâtñâ kwânânğâban. Oi umñanğât kendonagom ândibap. Mân op gulipkum, orotñik opmap. A lomba buku otzingâm kwâkâm zingâzingân nep zo târârak tuubap. 3 Too kâtik nem um gulip mân upap. Kâmbam mân kumbap. A lumbenâ op ândibap. Kât sikumgât âkñâle mân upap. 4 Ambâ murarâp dâñ galem otzingâbap. Murarâp girem den dâzânğoi sât lulu op ândibi. 5 Nâi zâk ambâ murarâp dâñ mân galem otzingâmap, zâk dâp op Anutugât kâmut galem otzingâbap? 6 Oi a nâi um kâtik ândeipñâ iraborâk Yesugât kâmurân târokwâip, zâk a sâtñâ mân kwânânğâbi. A yatâ zo, zâk zâizâin oi Sataññâ kâitkui kek birâbap. 7 A kândâtñan ândie, zinjâ a nâigât nânğâne dâp upap, a zorân a sâtñâ ândibap. Zinj sâm bâliñ kwâkñanğâne Satañğât ârâmbâgân gâsubapkât san.

Yesugât kâmut zorat galem a, zengât den.

8 Galem a zen yatik hâlâlû ândibi. Lâu purikgurik mân sâm ândibi. Wainj too donbep

mân nimbi. Kât sikumgât âkñâle mân upi. ⁹ Den sinji âlip zem gâip, zo um salegân pane zimbap. ¹⁰ Zen kânñan mâsikâziñgâm Yesugât kâmurân nep tuune âlip oi Yesugât kâmurân galem nep zo sâm ziñgâbi. ¹¹ Ambân Yesugât kâmut zengâren nep tuume, zen yatigâk hâlâlu ândibi. Uman pâpan mo sârân sâsâ den, den zo mân sâbi. Umziñangât kendon ândim den sânetâ bonñâ upap. ¹² Galem a ñâi, zâk ambân kânok mem zâk sot pâlâtân ândibap. Zâk murarâpñâ sot kut ñâi ñâi gakânâ dân galemziñ upap. ¹³ Galem a ñâi, zâk nepñâ tuugi âlip oi a ambân ziñ sâm âlip kwâkñangâbi. Oi zâk Yesu Kristo sot pâlâtân opñâ kenjât buñ nepñâ kâwalinoot tuubap.

Sinji âlip zorat den kombânâ.

¹⁴ Nâ gâgâren kek gâbat sâm den zi kulemgum gigan. ¹⁵ Nâ kut ñâi ñâiñâ saanigi kârep oi Anutugât kâmut zengât oserân nepkât mân kwakpangât den zi kulemgum gigan. Ândiândi mariñâ, Kembu Anutu, zâkkât kâmut nen zâkkât namâ op ândim, zâkkât den bonñâ sot kombânâ mem ândien. ¹⁶ Sinji âlipniñangât topñâ yâmbâtñâ tik pam zeip, zo Anutuñâ sâm muyageip. Zo âlipñâ sot sâtârenoot. Den zo itâ. “Yesu zâk sâk sot âsageip. Kaapumñâ topñâ

sâm muyageip. Sumbem a ziñâ igâwe. Hânñâ hânñâ a zengâren sinjiñâ sâm muyagiwe. Hân dâp a zen nângâm pâlâtân kwarâwe. Neule âsakñan mem zarip.”

4

Satanñâ a umziñ mem gulipkoi sinji âlip kumbi.

¹ Kaapum zâk kânñan itâ sâm muyagemap. Gâtâm narâk patâ mâte upâ sâi a nâmbutñandâ sinji âlip birâm um gulip op Satan sot wâke, zen sot pâlâtân op zengât den nângâbi. ² Zo ko sarâ añâ umziñâ heban oipkât a kâitzângom itâ dâzângobi, ³ “Ambân mân memñâ sigan ândibi sot nalem nâmbut mân nem kendon ândibi.” Nen ko den bonñâ itâ nângâmen. Anutuñâ nalem top top pam nanjip. Oi nen zâkkâren nângâm pâlâtân kwapñâ nalem zorat sâiwap sâm ninatkât sâip. ⁴ Anutugâren gâbâ kut ñâi ñâi muyageip, zo âlipñigâk. Oi sâiwap sâm mem nem ândimen oi ko zorat kwâkâkwâkânâ mân ziap. ⁵ Anutugât dennâ sot ninâuñandâ nalem zo mâsop mem hâlâlu pâip.

Um bâbâlanñan nep tuunat.

⁶ Yesugât kâmut den zo dâzângoban zo ko Yesu Kristogât kore a sât lulu ândiban. Oi nângâm pâlâtân den sot sinji âlip topñâ nângâm lum gâin, zorâñ umgan zem

tângogi ândiban. ⁷ Oi gâ den pat sot ambân sombâ den lâlalulu sâme, zo birâban. Gâ Kembangât mâtâbân târarak ândim umgâ kubikaŋgâm ândiban. ⁸ Sâkniŋâ kubikaŋgâm ândiândi, zo bâbalaŋ sot yennâ yatâ. Kâ Kembangâren nângâm umniŋ kubikaŋgâm ândiândiŋ, zorâŋ bonŋâ. Zorâŋ hânân sot sumbemân ândiândi muyageniŋgâbapkât sâsâŋâ. ⁹ Den zo bonŋâ. A aksik nângâm nanŋânat. ¹⁰ Oi nep zorat bonŋâ minatkât sâknam nep tuum ândimen. Oi Anutu, ândiândi mariniŋâ, zâkkât nângânângâyân upmen. Zâkŋâ a hân dâp nen kubikniŋgâbapkât imbaŋâ zemŋaŋgi ândiap. A nângâm pâlâtâŋniŋoot, zâkŋâ perâkŋak neŋgât kubikkubikniŋ op galemniŋ opmap.

Timoteo ândi mâmanŋaŋgât den.

¹¹ Den san, zi aksik dâzâŋgoban. Kut ŋâi ŋâi zo nângâm upigât girem dâzâŋgoban. ¹² Gâ a sigan op ândiatkât a ziŋ gâgât nângâne gigiŋâ mân upap. Gâ diŋgâ sot ândi mâmangâ sot buku orotkâ, nângâm pâlâtâŋ sot um salek ândim Yesugât kâmut zeŋgât mâteziŋan ândim mâtâp âlipŋâ lâŋ tirâpzâŋgona gekŋâ yatik upi. ¹³ Nâ gâbatkât mambât ândim siŋgi âlip sâlâpkum ziŋgâm dâzâŋgom ândiban. ¹⁴ A sâtŋâ zen

Kaapungâren gâbâ gâgât den sâm muyagem bitziŋâ kâukan pam mâsop mingiwe. Mâsop zo gulip opapkât mân loriban. Kâtigem nep tuuban. ¹⁵ Gâ zorat nângâ kwâkâ op nepkâ imbaŋâ tuuna bonŋâ muyagei ek nângâbi. ¹⁶ Gâ um sâkkâ galem op siŋgi âlip sâsâŋ nep sâm gigip, zo ârândâŋ galem upan. Gâ nep zo âsâbân tuum ândiban. Yatâ upan zo ko diŋgâ nângâme sot gikâ ârândâŋ ândiândi âlipŋan âibi.

5

Sâm kubikkubik den.

¹ A sombâ ŋâi dukubam den kârâpŋoot mân dukuban. Ibânâ sâm mulunâk dukuban. A katep âtâ murâpnâ sâm den dâpziŋanâk dâzâŋgoban. ² Ambân sombâ yatigâk mamârâpnâ sâm diim gem den dâzâŋgoban. Ambân sâk wâgân sot sigan, zen ponârâpnâ sâm sâkkâ galem op târarak kin den dâzâŋgoban.

Ambân malâ, zeŋgât den.

³ Ambân malâ sombâ, zeŋgât den tânguban. Ambân malâ sombâ kanpitâ, zeŋgât op san. ⁴ Malâ ŋâi nan bârarâp sot bagirâp ândibi oi ko ziŋâ Kembangât den mem kin âse âlarâpziŋ galem otziŋgâbi. Oi ombenjan kut ŋâi ŋâi ziŋgâwe, zorat tosa zo ziŋâ mâkâbi. Anutunâ zorat nâŋgi dâp upap. ⁵ Ambân malâ sombâ zâk zikŋik ândim

Anutugâren nângâm pâlâtân kwap wâratkubap. Oi âsâbân kut nâi nâigât kwaknâ zorat zâkkâren ninâu sâbap. Ambân malâ yatâ zo, zengât op san. ⁶ Ka ambân malâ sâk wâgân ândime, zengât girem den itâ sâban, “Zen laŋ ândibi zo ko mumuŋangât siŋgi op ândibi.” ⁷ Ambân malâ den so dâzângom kâtigena tosa buŋ ândibi. ⁸ A mo ambân nâi, zâk torerâpŋâ mo ibâ mam, ambân murarâp, zo dâŋ mân galem otziŋgâbap, zo ko zâk siŋgi âlip birâm um kâtik uap sânat. Wangât, zâk um kâtik a nâmbutŋâ walâziŋgâm bâliŋâ oip, zorat.

Malâ topziŋ nângâbi.

⁹ Malâ nâi zâk kendonŋâ 60 ândeip. Oi a kânok sot pâlâtân op ândeip, zo yatâ zo kutŋâ malâ zengât ekabân pane zimbap. Malâ nâi nan bârarâp buŋ sot torerâp buŋ, zâk Yesugât kâmut ziŋâ on galem upigât kutŋâ kulemgum galem upi. ¹⁰ Oi ambân zo sât lulu nep tuugip mo buŋâ, zorat topŋâ nângâbangât sâm mâsikâziŋgâban. Nan bârarâp minziŋgâm dâŋ galem otziŋgip mo buŋâ? Zâkŋâ lomba a ambân buku otziŋgip mo buŋâ? Yesugât siŋgi a on galem otziŋgip mo buŋâ? A sâknam nângâne betziŋan meip mo buŋâ? Nep âlip top top zo tuugip mo buŋâ? Nep top top zo tuugi ikne âlip oi topŋâ ekabân kulemgubi.

¹¹ Malâ sâk wâgân zen kutziŋâ malâ zengât ekabân panâ sâne kwâkâziŋgâban. Zen yatâ zorâŋ laŋ ândiândiŋangât otziŋgi a minam Kristo kândâtkubi. ¹² Oi mârum Kembugât nep tuubigât den sâwe, zo loŋgiŋne tosaŋoot opmap. ¹³ Oi zorik buŋâ. Nepkât mân nângâm mirâ lâkŋan nem obândime. Oi zorik buŋâ. Den bon buŋ sot den bâliŋâ laŋ sâme. ¹⁴ Zorat nâ itâ san. Malâ sâk wâgân ziŋ a dum mem murarâ minziŋgâm mirâ umŋan ândie, zen on galem otziŋgâbi. Yatâ op ândine kâsa ziŋ sâmbâliŋ kwatniŋgân den kârum birâbi. ¹⁵ Malâ nâmbutŋandâ mârum mâtâp âlipŋâ birâm Sataŋgât mâtâbân âiwe, zorat nâ yatâ san. ¹⁶ Yesugât kâmurân ambân nâi zâkkât toren malâ nâi ândibap zo ko zâk on galem upap. Yesugât kâmut zen ambân malâ zo mân galemgubi. Torerâp ândie, ziŋâ galem upi. Ka malâ nâi torerâpziŋ buŋâ zo ko kâmut ziŋ galem otziŋgâbi.

Galem a, zengât den.

¹⁷ Galem a, ziŋâ Kembugât nep kâtigem tuune âlip oi kut nâi mem zâi pam otziŋgâbi. Siŋgi âlip sâme sot kwâkâm ziŋgâme, a zo yatâ otziŋgâbi. ¹⁸ Galem a ziŋ nepkât sângân mimbi, zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap, “Wâugandâ zuu zigi mem ko kembu mân pindâna mân dâp upap.”

Oi den n̄ai it̄a,

“Nep a z̄ak nepk̄at s̄anḡan
mei d̄ap upap.”

¹⁹ A k̄anok̄n̄a galem
a n̄ai den̄an pamb̄a s̄ai
m̄an n̄anḡabi. A zaḡat
mo kar̄ambut z̄in̄a den
s̄as̄anḡanḡat s̄ane nep̄n̄a
tuuban. ²⁰ Galem a n̄ain̄a
b̄alin̄ op m̄an biri a k̄amut
zenḡat m̄ateziñan den s̄am
kubik̄n̄anḡana n̄ambut̄n̄a
z̄in̄a ek̄n̄a ken̄ḡat upi.

²¹ N̄a Anutu sot Yesu Kristo
sot sumbem ar̄ap̄n̄a zenḡat
m̄ateziñan it̄a s̄am k̄atigian.
Den d̄agogan, zi d̄an̄ak galem
otna n̄ai m̄an gibap. Oi
umgan̄ḡar̄ak a amb̄an lañ
m̄an otziñḡaban. H̄atub̄atu
m̄an otziñḡaban. ²² Ḡa a
nepk̄at m̄asop k̄aukziñan
bik̄a kek m̄an p̄amban.
Z̄ak zenḡat tosan̄a ḡaḡaren
z̄aibapk̄at yat̄a upan. Um
s̄akk̄a galem otna salekkom
zimbap.

*M̄asek̄at den sot
b̄alin̄anḡat den.*

²³ Ḡa umgan m̄asek̄ a s̄aban̄
muyagemap, zorat tooyak
m̄an nimban. Wain̄ too m̄aik
n̄ai nena ālip upap.

²⁴ Nar̄ak ziren a n̄ambut̄n̄a
b̄alin̄a utne sinniñand̄a
ikmen. Ek̄n̄a h̄auñ̄a
mimiñanḡat sin̄gi s̄amen. A
n̄ambut̄n̄a ko b̄alin̄az̄in̄a tik
ziap. Zo bek̄nan muyagei
h̄auñ̄a mimi. ²⁵ Orot m̄ame
ālip zo yatik muyagemap.
Tik ziap, zo yatik m̄an
zimbap. Zo bet muyagem
nan̄ḡabap.

6

Kore m̄aman a, zenḡat den.

¹ Kore m̄aman āndime,
zen pat̄ar̄apziñ̄a hurat
kwatziñḡam dinziñ lubi.
Anutuḡat den sot kut̄n̄a
s̄am b̄alin̄ kwapeḡat yat̄a
upi. ² Kore a n̄ambut̄n̄a
pat̄ar̄apziñ̄a Kembuḡat sin̄gi
āndime, zen m̄an mem gei
kwatziñḡabi. Zen Kem-
buḡat op̄n̄a buku k̄anok
uen s̄am̄n̄a m̄an mem gei
kwatziñḡabi. Pat̄ar̄apziñ̄
zen Kembu n̄anḡam
p̄al̄at̄an̄ kw̄ak̄n̄anḡane buku
otziñḡamap, zorat op̄n̄a um
b̄ab̄alañ̄an kore otziñḡane
d̄ap upap. Ḡa den zi
d̄az̄anḡona n̄anḡam yatik op
āndibi.

*K̄at sikum lañ m̄an mim-
ban.*

³ A n̄ai, z̄ak s̄am gulip
den n̄ai s̄am Kembuniñ̄a
Yesu Kristo, z̄akk̄at den
ālip̄n̄a bir̄am n̄ai s̄abap,
z̄akk̄at it̄a s̄anat, ⁴ “Z̄ak
um gulip op s̄ak̄n̄a mem
z̄aim den bon m̄an n̄anḡam
den yen̄n̄a lañ sap.” Den
zorat bon̄n̄a it̄a. Den
s̄arek, um k̄alak, s̄am b̄alin̄
kw̄akwat, den s̄aḡan s̄as̄an̄.
⁵ Oi den s̄am kw̄ak̄akw̄ak̄an̄
muyagemap. A zo umziñ
gulip oi n̄anḡan̄anḡaziñ
buñ oi k̄at sikum muya-
geniñḡabap s̄am Kembuḡat
k̄amur̄an āndie.

⁶ Kembu sot p̄al̄at̄an̄ oind̄a
t̄ann̄anḡoi n̄anḡind̄a umniñ
āk̄abap. ⁷ Nen it̄a n̄anḡamen.
Nen muyagem h̄an̄an bet
b̄asan̄ gawen. Oi zo yatik

momnâ bet bâsarj âinat.
 8 Zorat hânân zi nalem sot sâk pâke zemningi nângindâ âki ândinat. 9 Kât sikum patâ minatkât sâme, zen sarâ mariņangât ârâmbâgân zâibi. Oi kut nâi yenņâ sot bâliņâ top topņangât âkņâlê muyagem zorat nângânâ sâm tâmbetagobi. 10 Kât sikumgât âkņâlêņâ bâliņâ top top zorat topņâ uap. Oi a nâmbutņandâ zorat opņâ singi âlip kândâtkom zoren bagim umbâlâ muyagiwe.

Ândiândi kâtikņangât kâtigibi.

11 Anutugât singi a, gâ kut nâi nâi zo birâban. Gâ âlip opņâ târârak ândiândiņ sot singi âlip sot nângâm pâlâtâņ sot buku orot, kâtigigiņâ sot lâlôn kwatziņgâziņgâņangât kâtigiban. 12 Oi gâ nângâm pâlâtângât nep âlip tuuban. Tuum âim ândiândi kâtikņâ gâsuban. Gâ zorat op diigigip. Gikak yatâ upangât a donbep mâteziņan sâm kâtigena nângâwe.

13 Anutuņâ kut nâi nâi ândiândi muyageziņgâmap, zâkkât mâteņan sot Yesu Kristo a kutâ Pontio Pilato mâteņan sâm kâtigeip, zekât mâtezikņan itâ sâm, sâm kâtigem dâgobâ. 14 Gâ den kâtik sâm gigip, zo mem târârak kinna Kembuniņâ Yesu Kristo gâbap. 15 Zorat narâkņâ mâte oi imbaņâ mariņâ, a kutâ sot a zâizâiņ aksik zengât Kembu patâziņ, Anutu, zâkņâ haņgi mori Kembuniņâ Yesu takâbap.

16 Anutu zâk zikņik mu-muņâ buņâ. Zâk âsakņâ umņan ândiap. Gootņan mân âibemgât dâp. Anâ mân igâwe. Zâk mân ikpemgât dâp. Sâm âlip sot Kembu nepņâ memņâ ândim zâimâmbap. Perâkņak.

Kombâņâ zinzij kâtik muyaginat.

17 A kât sikum patâ zemziņgap, zen girem dâzângona sâkziņ mân mem zâibi. Kut nâi nâi buņ orot, zorat nângâne zorâņ kombâņziņ oi zoren mân kâtigibi. Anu-tuņâ gom sambe muya-geniņgi mem nem sâtâre op ândien, zorat nen zâkkâren nângâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândinat. 18 Oi sâm ziņgâna âlipņangât nep tuum umâlepkât op kut nâi nâiziņ kâsâpkum a kanpitâ ziņgâm ândibi. Oi singi âlipkât bonņâ muyagibi. 19 Yatâ opņâ kombâņziņ nâi zinzij kâtik memņâ ândiândi mimbi. Ândiândi zo bonņâ.

Timoteogât girem den

20 O Timoteo, gâ Kembugât den gigip, zo dâņ galemgum mem ândiban. Oi a nâmbutņandâ nen nângânâņgâniņoot sâm den yenņâ mo bon buņ zo sâne nângâm kubik birâban. 21 A nâmbutņâ den zoren mândâm nângâm pâlâtângât mâtâp birâwe.

Anutugâren gâbâ tânzâņgozâņgo zo zengâren zimbap.

Zo yatik.

Timoteogât ekap zagâtñâ Paulonâ kulemgum pindip.

Mâsop den.

¹ Paulo nâ Anutugât sâtkât Yesu kristonâ ândiândi muyageip, zorat den sa lan kârâbapkât Yesu Kristogât Aposolo orâwan.

² Timoteo, gâ Yesugât sinji âlip dâgoga nângâm ninâ nannâ yatâ oin, gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot Kembuniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozañgoñ, buku orotñâ sot um lumbeñâ gâgâren zimbap.

Timoteo nângâm pâlâtân bonñâ zemñangip.

³ Ibâ âserâpnâ zen hâlâlu ândim Anutu kore okñangâm gane kiunziñâ nâñâ yatik opmannâ sâiwap dukumñâ ñâtik sirâm ninâu sâm gâman. Gâgât nângâm ninâu sâman. ⁴ Gâ nâgât umbâlâ oin, zorat âsâbân nângâman. Oi gâ gekñâ umâlip patâ nângâbatkât otnimap. ⁵ Oi nângâm pâlâtân bonñâ zemgigap, zorat nângâman. Mamgâ Eunike sot âlagâ Loisi, zet Kambu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiwet. Oi gâ zo yatik nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiat, zo nângan.

Kâtigem sinji âlip nep tuban.

⁶ Oi nâ zorat nângâm itâ dâgobâ. Nâñâ bitnandâ kâukkan pa Anutuñâ imbanâ gigip, zo ona sei kârâpñoot upap. ⁷ Itâ nângâban. Kaapum Anutuñâ niñgip, zo kençât mân utnatkât niñgip. Kaapum zo imbanâ sot buku orot zorat mariñâ. Nen um sâk zorat kendon ândinatkat Kaapum niñgip.

⁸ Zorat gâ Kembuniñgât den sinji sâm muyagibam añun mân upan. Oi tâk namin nâbane ândian, nâgât den sinji sâbam añun mân upan. Anutuñâ imbanâ gibap dâp, nâ yatik, sinji âlipkât op sâknam kwâkñan ândiban. ⁹ Anutu zâkñâ kubikniñgâm hâlâlu ândinatkat diiniñgip. Zo âlip urâwen zorat buñâ. Zikñak nângi zeip sot um lâklâkñangât op yatâ otniñgip. Zo mârûm hân mân muyageibân Yesu Kristogât op sinji kwatniñgip. ¹⁰ Oi zorat bonñâ narâk ziren muyageip. Kubikkubikniñâ Yesu Kristo gei muyageip. Zâkñâ mumuñangât imbanâ koi gei ko ândiândiñ zinziñ kâtik muyageniñgap.

¹¹ Oi nâ zorat sinji sâsân sot Aposolo nep tuubatkât sâm nigip. ¹² Nâ zorat sâknam kwâkñan ândiman. Ka añun mân opman. Nâ nângâm pâlâtân kwap zâkkât um zagât mân opman. Nâ itâ nângâman. Imbanâñootñâ sinji âlip nep sâm nigip, zâkñâ dâñ galem otnigi Yesu

takâtakânjangât narâk mâte upap.

¹³ Den bonjâ zorat mâtâp tirâpgowan, zorik moliban. Zo Yesu Kristo nângâm pâlâtâj kwâkjanjâm umgâ gâsui yatâ upan. ¹⁴ Tirik Kaa-pumjâ umnijan ândimap, zâkjan mam otgigi den bonjâ gigip, zo galem otna zemgibap.

Onesiporo, zâkkât den.

¹⁵ Asia hânân aksik birânim âiwe. Oi osetzijan Pigelo sot Hemogene, zet ârândâj. ¹⁶ Onesiporjâ tâk namâ a nâgât mân ajun op umâlep kwatnim ândeip. Zorat Kembunjâ Onesiporogât kâmut gakânjâ tânzângobap. ¹⁷ Zâk Roma kamânân takâmjâ um bâbâlanjâk kârunim muya-genigip. ¹⁸ Zorat Kembunjâ nângâm narâk patin um lâklâkjanjât okjanjâbap. Zâk Epeso kamânân kore orotjâ imbanjâ tuum ândeip, zo gikak nângat.

2

Kembugât kâwali nep tu-uban.

¹ Nannâ, gâ Yesu Kristo sot pâlâtâj ândina tângogi ândim kâtigiban. ² A donjêp patâ zengât mâtezijan den dâgom ândiwan, zo Kembugât sinji a sât luluñoot nâmbutjâ dâzângom ândiban. Oi a zo, zen kâwaliziñoot a nâmbutjâ dâzângom ândibi.

³ Gâ, nâ yatik, Yesu Kristogât kâwali a kâtik op ândim zâkkât op sâknam nângâm mân âkongibap. ⁴ Njâi zâk

kâwali nep tuubapjâ dap op sâkkât nep top top zorat umjâ pâi zimzap? Zo kâwali a osetzijan pâip, zâk egi dâp oi zorik upapkât sâbap. ⁵ Katep ziñ kut njâi minam sârârâk kârâme. Zengâren gâbâ njâinjâ mâtâp birâm njâin gâbâ âibap, zo sângân mân mimzap. ⁶ Njâi zâk nep kârâm kâmit sâknam upapjâ nalem bonjâ kândom mem nei dâp upap. ⁷ Den sumbuñjâ dâgogan, zo nângâm kwâtâtiban. Kembu zâk sâi umgâ pâronsâi topjâ nângâm kwâtâtiban.

Mân loriban.

⁸ Gâ Yesu Kristogât nângâm nângâm ândiban. Zâk Dawidigât kiunñjâ mumuñjan gâbâ wâgân op zaarip. Zâkkât sinji âlip yatâ sâman. ⁹ Sinji âlipkât op sâknam nângâman. Oi um kâtik ziñ nâgât nângâne bâlij mâme ua yatâ kin bitnâ saaninetâ taan. Ka Kembugât sinji âlip den, zo dap op saane yen tâpap? ¹⁰ Nâ Anutugât sinji a zengât op sâknam patâ nângâm tâpman. Zen Yesu Kristo sot pâlâtâj utne kubikziñgi neule âsakjâ zinziñ kâtik mimbigât yatâ opman.

¹¹ Den itâ ziap, zo bonjâ, “Nen zâkkât mumuñjan târokwarâwen. Zorat op nen zâk sot ârândâj zaat ândinat.

¹² Nen zâk sot sâknam nângâm kâtiginat zo ko zâk sot a kutâ tâtarân tâtnat. Nen zâk kwâimbânanjindâ

sâi ko zâkoot yatik nen kwâimbâniḡâbap.

¹³ Nen den sâwen, zo mân lunat zo ko zâkkât denḡâ bon upap. Njâi sâmḡâ njâi sâsâḡâ, zo zâkkâren mân ziap.”

Sinji âlipkât sâm gulip.

¹⁴ Gâ den zo sâm Anutugât mâtenjan sâm dâzâḡgom ândina den yenḡâ mân sâm âragubi. Sârek den mân âragubi. Zen den yenḡâ, bon buḡâ, zo âragum ândibi zo ko den zorâḡâ zen tâmbetzâḡgobi.

¹⁵ Anutuḡâ gâgât nâḡgi dâp upapkât nep kâtigem tuum ândiban. Oi den bonḡâ tâḡtâḡ sâm ândiban zo ko Anutugât mâtenjan aḡun mân upan. ¹⁶ Den yenḡâ sâne mân betziḡan mimban. Zen yatâ op ândim um gulip op sinji âlip birâbi. ¹⁷ Sarâ den ârâgume, zo use kâtik yatâ op laḡ kârâbap. A yatâ zo zeḡḡâren gâbâ njâi Hemenaiot sot njâi Pileto. ¹⁸ Zet den bon birâm itâ sabot, “Mumuḡan gâbâ zaatzaat, zorat topḡâ itâ. Yesuḡâ mumuḡan gâbâ zaat ândiândi uḡakḡâ mârum muyageniḡip. Narâk patin sâk uḡakḡâ mân minat.” Zet yatâ sâmḡâ a nâmbutḡâ zeḡḡât nâḡḡâm pâlatâḡziḡ mem gulipkuabot.

Anutugât kunkun sot hâkop bonḡâ.

¹⁹ Anutuḡâ kât tandâ pâi giarip, zo kâtigem kinzap. Zorat den kulem njâi itâ ziap,

“Kembuḡâ sinji arâpḡâ ziḡgit nâḡḡamap.”

Oi den njâi itâ ziap, “Kembuḡât sinji a ândien sâme, zen aksik bâliḡâ kândâtkubigât sâip.”

²⁰ A kutâḡât namâ patin hâkop top top goide kât sot siliwa kât tuutuḡ, zorik buḡâ. Nak sot hânḡâ tuutuḡ, zo ziap. Hâkop nâmbutḡan kut njâi sâḡḡân patâ zorâḡ geibap. Nâmbutḡâ ko kut njâi njâi yenḡandâ geibap. ²¹ Hâkop njâi zâk kut njâi bâliḡâ buḡ, umḡâ salek op neulenḡoot upap oi hâkop sâḡḡân patâ. Oi namâ mariḡandâ eḡi hâlâlu zei nep âlipḡâ pindâbap. Den sumbuḡâ zi a neḡḡât op san. Umniḡ salekkoi hâlâlu ândinat san.

Kembuḡât a ândinat.

²² A sigan kut njâi njâi bâliḡâ ek âkḡâlîme, zo birâban. Oi umziḡ salek opḡâ Kambu sâm mâpâsime, zen sot âlip orotḡaḡḡât sot nâḡḡâm pâlatâḡ sot um lumbenḡâḡât kâtigiban. ²³ Den yenḡâ sot sârek den zo birâban. Gâ âlip nâḡḡat. Den yatâ sâne kâsâp sot um kâlak muyagemap. ²⁴ Oi Kembuḡât kore aḡâ den sârek op mân kwâkâyaḡḡâbi. Ziḡḡâ a aksik buku otziḡḡâm sinji âlip târârak kwâkâziḡḡâbi. Oi a ziḡ bâliḡ otziḡḡânetâ zorat hâuḡâ mân otziḡḡâbi. ²⁵ Oi Kembuḡât den birâme, a zo mulunâk dâzâḡgobi. Anutu zâk zikḡak mem gei kwatziḡi umziḡ melân

den bonnâ nângâbi sâm mulun dâzângobi. ²⁶ Oi umziņ pârõsâi Satangât ârâmbâgân zângoip, zoren gâbâ mâkâziņgâbap. Zen Satangât den lum ândiweņâ umziņ pârõsâi kândât-kubi.

3

Singi âlip gulipkukun a, zengât den.

¹ Gâ itâ nângâban. Narâk patâ mâte upâ sâi bâliņandâ laņ kârâm kâbâ yâmbât mem zaa kwap mem ge kwap imbanjoot niņgâbi. ² A itâ zo, ziņ ândibi. Ziņangât nângâne zâizâiņ, kâtkât âkņâle, den kârâpņoot sâsâņ, sâk mâme den, ibâ mam zekât den birâbirâ, sum nâne a, aņâ Anutu hurat mân kwâkņangâme. ³ Lumbe den mân sâsâņ, tosa mem ândiândi, sârân sâsâņ, nem gulipkukun, a ziniņâ, kut nâi nâi âlipņâ âkon upi. ⁴ Kâsa zengâren tirâpzâņgozâņgoņ, laņ orot, zâizâiņ upme. Sâkkât âkņâle mem ândim Anutugât âkņâle mân nângâbi. ⁵ Sâkņandik singi âlip nângâbi. Ka singi âlipkât imbanjâ mân zemziņgâbap. A zo yatâ ândine ziņgit kândâtzâņgoban.

⁶ Narâk ziren a nâmbutņâ zo yatâ ândie. Zen tik ândim ambân nângânâņgâziņ lolot zengât mirin zâim um gulip kwatziņgâme. Oi ambân zo tosa top top muyagemņâ umbâlâ upme sot âkņâle top top otziņgi laņ âim game. Aņâ ambân zo yatâ zorâņ

zengât upigât sâm lolot otziņgâme. ⁷ Ambân zo yatâ, zorâņâ narâk dâp den zorat topņâ kârûm mân nângâm kwâkâme. ⁸⁻⁹ Mârûmņan Yane sot Yambere zet Mose kâsa okņangâwet. Yatigâk a san, zen den bonnâ kâsa okņangâme. A zo, zen nângânâņgâziņ bâliņâ sot nângâm pâlâtâņziņ buņâ. Dap dabân bâliņandâ laņ kârâbap? A yatâ zo, zen sarâziņangât topņâ muyagei ek nângâbi. Wangât, kut nâi nâi ziņ upme, zo topziņ sâm muyagei a aksikņâ ek nângâm kândâtzâņgobi, zorat. Yane sot Yambere, a zagât zekâren muyageip yatâ.

Paulo sâkņan sâknam doņbep muyagenangip.

¹⁰ Gâ nâ sot ândim gâin. Kut nâi nâi orâwan, zo ek nângâm ândein. Singi âlip sâman sot nep tuuman, ândiândinâ, nângâm pâlâtâņnâ, buku orotnâ, kâtigem ândiândinâ zo ek nângâm ândein. ¹¹ None sâknam nângâwan. Antiokia kamânân, Ikonioņ sot Listera kamânân none sâknam doņbep nângâwan. Yatâ otninetâ Kembuņâ bitziņan gâbâ mâkâniņip. ¹² A nâmbutņâ Yesu Kristo sot pâlâtâņ op târârak ândibi, zen pisuk patâ yatik zâņgone sâknam nângâbi. Zo perâkņak. ¹³ Narâk ziren bâliņ mâme a sot sarâ a ziņ bâliņ upme. Bet ko walâm sarâ sot bâliņâ zorâņ tuune laņ kârâbap. Umziņâ

gulip oi a nâmbut um gulip kwatziŋgâbi.

Kembugât ekap sâlâpkum nâŋgâm ândibi.

¹⁴ Gâ ko den kwâkâm giwen, zo sot pâlâtân op ândiban. Den zo nâigâren mein, zorat mân kwaksat. Nâ den siŋgi zo giwan. Oi gâ topnâ nâŋgâmat, zo ka.

¹⁵ Oi gâ katepkan gâbâ tirik ekap sâlâpkum nâŋgâm gâingât zorân umgâ kubigi Yesu Kristo nâŋgâm pâlâtân kwap sumbemgât siŋgi op ândiban. Gâ zo yatâ ândibangât Kembugât ekap sâlâpkum ândina imbanâ gipap.

¹⁶ Den tirik ekabân ziap, zo pisuk Anutugât Kaa-pumgâren gâbâ muyageip. Oi den zo sâlâpkum nâŋgindâ siŋgi âlipkât topnâ kwâkâm niŋgâmap. Oi zorân topniŋ sâm muyagem umniŋ melânji târârakât tenjâyân ândinat. Târârak mâtâp tirâpnâŋgomap.

¹⁷ Yatâ op diiniŋgi Anutugât arâp op kut nâi nâi âlip orotjâŋgât nep top top zo âlip tuum ândinat.

4

Târârak ândim siŋgi âlip nep tuunâ.

¹ Nâ Anutugât mâtenjan sot Yesu Kristo, zâk kembu imbanâŋjootnâ gamnâ a gwâlâ sot mumunâ dinniŋâ sâm kwâkâbap, zekât mâtezikan sâm kâtigem dâgoga nâŋgâ.

² Gâ den siŋgi âlip sâban. Oi a zorat otziŋgâbap mo bunâ, zorat kâtigem sâban. Oi a

um girem den sot hâwat den kwâkâziŋgâm nep mulunân âkonjâ bun tuuban. ³ Narâk nâi mâte oi siŋgi âlip den zo a nâmbutnâ nâŋgâne pat palan oi birâbi. Zo birâmjâ den nâi nâŋgânatkât kindapziŋ hetâmkwapi. Kwâkâm ziŋgâziŋgân a muyageziŋgâbi. Umziŋ dâp oi yatik, zorik muyageziŋgâne kwâkâziŋgâbi.

⁴ Den bon zo birâm den pat yennâ zoren âi pâlâtân upi.

⁵ Gâ ko narâk dâp sâknam kwâkan zari kândâtkom kâtigiban. Oi siŋgi âlip sâsân nep tuum ândiban. Nep sâm gigip, zo tuum biranban.

Paulogât narâknâ pânkânok oip.

⁶ Kembugât siŋgi râma kom uwe, nâ yatâ otnibigât narâk mâte uap. ⁷ Nâ Anutugât ândiândi nep kâtigem tuum ga âkap. Sero kabânan katep ziŋ sârârâk kârâme yatâ nâ mârûm sârârâk kârâm kâtigem kikerân tâkan. Nâ nâŋgâm pâlâtânâ galemgua mân loreip.

⁸ Narâk ziren târâraknâŋgât sâŋgân mimbatkât mambât pâi ziap. Gâtâm narâk patin Kembu, top likuliku a târâraknâ, zâknâ sâŋgân nibap. Oi nâyâk bunâ. Yesugât takâtakâŋnâŋgât âknâlîme, zen ârândân ziŋgâbap.

A nâmbutjandâ Paulo pam âiwe.

⁹ Gâ kek nâgâren gâbangât kâtigiban. ¹⁰ Dema zâk hângât kut nâi nâi zorat

âkñâle op nâbam Tesalonike kamânân arip. Kereske zâk Galatia hânân arip. Oi Tito zâk Dalimatia hânân arip. ¹¹ Zi Luka sot nikñik ândiet. Gâ Mareko muya-gena ârândâñ gâbabot. Zâk nep âlip betnan mimbap. ¹² Tikiko zâk sâñgongua Epeso kamânân arip.

¹³ Gâ gâbamñâ mâtâpkât hâmbâ Taroa kamânân, Kapo zâkkât mirin parâwan, zo mem gâban. Oi ekap topñâ sot ilumñâ zo aksik mem gâban. I lumñâ mân birâban.

¹⁴ Liñgip kâlâu mot kâtñâ tuutuñ a, Alesande, zâk bâliñ doñbep otnigip. Zorat Kembuñâ hâuñâ pindâbap. ¹⁵ Zâkñâ dinninñâ doñbep koip. Zorat gâ zâkkât kenğât upân.

¹⁶ Denân nâbane tarâwan, narâk zoren buku ñainñâ den mân betnan meip. Buñâ. Zen aksik birâniwe. Zorat tosa mân zemziñgâbapkât nâñgan. ¹⁷ Kembuñâ ko betnan mei siñgi âlip um kâtik a, hân ñain gokñâ zeñgâren sa tânnogi sâm nañgâwan. Oi zâkñâ zuu kâtik Laionğât lâuñan gâbâ mâkânigip. ¹⁸ Kembu zâk bâliñâ top top zoren gâbâ mâkânim sumbemân Kembuğât kiñ topñan nâbanbap. Zâkkâren imbañâ âsakñâ zem zâimâmbap. Zo perâkñak.

¹⁹ Nâ Pisisila sot apñâ Akwila sot Onesiporo zâkkât kâmut zorat nâñgâziñgan. Zo dâzângoban. ²⁰ Erasto

zâk Korinti kamânân ândiap. Oi Toropimo zâk mâsek oi Milete kamânân parâwan. ²¹ Gâ map narâkñâ mân oi kek gâbangât kâtigiban.

Eubuluñâ nâñgâgigap. Puleñ sot Lino, Kalaudia sot buku nâmbutñâ, zen yatik nâñgâgige.

²² Kembuñâ um dâpkâ galem op ândibap. Kembuğâren gâbâ tânzâñgozâñgoñ zorâñ zeñgâren zimbap.

Zo yatik.

Titogât ekap Paulonâ kulemgum pindip.

*Sâm muyamuyage den sot
mâsop den.*

¹ Paulo nâ Anutugât kore a sot Yesu Kristogât Aposolo orâwan. Zâknâ gâsunimnâ zorat nep diñ sâm nigip. A ambân Anutugât sinji sâip, zen den bonnâ nânngâm, nânngâm pâlâtân kwâknangâbi sot diñâ lubigât nep zo sâm nigip. ² Oi ândiândi kâtikkât sinji den, zo bonnâ. Anutuñâ sarâ mân sâmap. Zâknâ mâruman hân mân muyageibân itâ sâip, “Ândiândi kâtik zengât sinji sâm kâtigian, zorat mambât ândibi.” ³ Narâk mâte oi diñâ zo sâm muyagemnâ Anutu kubikkubikzinandâ nânâ sâm muyagibatkat nep diñ sâm nigip.

⁴ Nâ sot sinji âlip mem ândiet, Tito, gâgât ekap zi kulemgum gigan. Anutu Ibâ sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lâklâk sot um lumbe zo gâgâren zimbap.

*Galem a sot a sâtnâ,
zengât den.*

⁵ Nep torennâ ziap, zo tuum nanngâbangât op Keret hânân gâbarâwan. Oi dâgowan yatik Yesugât

kâmut kamân dâp galem a gâsum sâlâpzângoban. ⁶ A nâi, zâk tosa buñâ, ambân kânok sot pâlâtân op ândibap. Oi nan bârarâp zen den sinji âlip mem ândibi. Nan bârarâpnâ gulipkukun sot zâizâin buñ ândibi. A yatâ zo nebân zâmbanban. ⁷ A sâtnâ nâi, zâk Anutugât nep a ândimapnâ tosa buñ ândibap. Zâk zâizâin mân upap. Kuk lan mân upap. Too kâtik nem um gulip mân upap. Kâmbam kukuñangât âknâle mân upap. Kât sikumgât âknâle mân upap. ⁸ Zâk a buku otzingâm kut nâi nâi âlipñangât âknâle nânngâmap. Sâkkât âknâle mân nânngâbap. A târâraknâ. A hurat kwatzingâmap. Sâkkât kendon ândibap. ⁹ Den bonnâ sâm dâzângowan, zo dâpñan mem ândibap. Oi zorânâ imbanâ pindi den bonnâ âlipnâ a kwâkâm zingâm ândibap. Oi Kembugât den ku a, zengât den mem ge kwâpap.

Den ku a sot sarâ a.

¹⁰ A donbep zen zâizâin op ândime. Zen den yennâ sot sarâ sâm a um gulip kwatzingâme. Yuda a kâmurân gâbâ a nâmbutnâ umzin patâ Mosegât den sinji sâññan ari sâknandik Yesugât sinji nânngâme, zen zo yatâ op ândime. ¹¹ A zo kât sikumgât opnâ den sarâ sâm a nâmbutnâ ambân murârâpzinoot zo um gulip kwatzingâme. A yatâ zo,

zenġât lâuziņ doonġunat.
 12 Keret a zenġât den sâsân
 a nġainġâ itâ sâip,

“Keret a zen sarâ sâme. Zen
 a konam op nalem
 nemņik ândime. Zuu
 bâliņ yatâ kut nġai nġai
 laņ nime.”

13 Den zo nânġa bon
 uap. Zorat ko den kâtik
 dâzânġona siņġi âlip târârak
 mem kâtigem kinbi. 14 Zen
 Yuda a zenġât den yenġâ
 sot den ku a zenġât den
 zo mân nânġâbigât girem
 dâzânġoban.

15 A um salek ândimeņġâ
 kut nġai nġigât nânġâne
 salek opmap. Ka a
 nânġâm pâlâtânġiņ buņ, zen
 nânġânânġâziņ sot umziņ
 sumunkoi kut nġai nġigât
 nânġâne mân salekkomap.
 Wangât, umziņ sumunkoip,
 zorat. 16 Zen itâ sâme, “Nen
 Anutugât topņġâ nânġâmen.”
 Sâtņak yatâ sâne orot
 mâmeziņġâ kwâimbâmap. Zen
 bâliņ mâme a. Den kukuņ
 a. Anutuņġâ ziņġiri tepbâurep
 opmap. Den ku a zo, ziņ
 âlipņanġât nep mân tuume.

2

A ambân patâ, zenġât den.

1 Gâ ko den âlipņġâ ziap,
 zorat dâp dâzânġom ândiban.

2 Oi sânanġâ a patâ ziņġâ
 kendonbandon sot hâlâlu
 ândibi. Umziņ bimbi kwapi.
 Nânġâm pâlâtânġ sot buku
 orot zo mem kâtigem kinbi.

3 Oi ambân patâ zo, zen
 yatigâk dâzânġona siņġi
 âlip nânġâm sarân mâme

sot den umân pâpan mân
 sâmņġâ too kâtik laņ mân nem
 ândiândi âlip zo wâratkum
 ândibi. 4 Oi ambân sâk wâġân
 dâzânġone ap murarâpziņ
 galem otziņġâm biranġi. 5 Oi
 aņun op laņ mân ândibi.
 Kendonbandon op mirin kut
 nġai nġai kubikņġâ abârâpziņ
 sâtziņ lubi. A kândâtņan
 ândie zo, ziņġâ ziņġitņġâ Anutu
 sâm bâliņ kwapeġât yatâ op
 ândibi.

*A sigan sot kore a zenġât
 den.*

6 A sigan yatik sâna
 kendonagom ândibi.

7 Oi gikak kut nġai nġai âlipņġâ
 zo op mâtâp tirâpânġona
 ekņġâ yatik upi. Sâkņak mân
 tuuban. Kembuġât den zo
 târârak wâratkum bonņik zo
 a ambân dâzânġom ândiban.
 8 Den âlipņġâ târârakņġâ sâna
 kâsa zen nânġâmņġâ aņun op
 Yesugât kâmut nen den mân
 sâm bâliņ kwatņiņġâbi.

9 Kore a dâzânġona
 patârâpziņ zenġât den lum
 kore âlip otziņġâne sâtâre
 upi. Oi patâ zenġât sâtziņan
 mân sâbi. 10 Oi kâmbu mân
 op ândim kut nġai nġiziņ
 yen ek galem upi. Yatâ
 opņġâ Anutu kubikkubikņiņ
 diņanġât neule âlip upi.

*Sanġon kubikņiņġipkât
 ândiândi âlipņġâ ândinat.*

11 A hân dâp âlip ut-
 natkât Anutugâren gâbâ
 tânzânġozânġoņġâ, zo
 muyageip. 12 Zorânġâ bet-
 niņan mem kubikņiņġi um
 kâtik zenġât ândiândi sot
 sâkkât âkņġale bâliņġâ zo

birâm ziren kendonbandon ândim Anutu ziknâ yatâ târâraknâ op ândinat. ¹³ Yatâ ândim Anutu patâ sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zâkkât neule âsaknâ muyagei ândiândi âlipnjan âinatkat um bâbâlan op nângâm ândinat. ¹⁴ Zâknâ nengât suupniñ mem bâlijan gâbâ mâkâniñgip. Oi zâkkât arâpnâ opnâ âlipnjanğât nep tuum ândinatkat sanjon kubikniñgip. ¹⁵ Gâ den zo dâzângom kubikziñgâm kâtigiban. A ziñ gâgât nângâne giginâ mân upap.

3

Tirik Kaapumgâren gâbâ a unjaknâ âsagiwen.

¹ Gâ a ambân Yesugât kâmurân ândie, zen dâzângona a kutâ sot zâizâiñ hurat kwatziñgâm dinziñ lubi. Oi nep âlip top topnâ ziap, zo bâbâlan op tuubi. ² Oi sâmbâliñ kwâkwat sot den sârek mân sâbi. Buñ kâtiknâ. Zen lumben ândim a pisuk umâlep kwatziñgâbi.

³ Nen mârumnjan um gulip op den kom ândiwennâ âknâle top top, zorat kore op kuk sot um kâlak muyagem um kâsa op ândiwen. Nen yatâ op ândeindâ a ziñâ nengât âknâle mân op ândiwe. ⁴ Ka Anutuñâ umñandâ gâsânângomñâ kubikniñgip.

⁵ Nen târârak ândim nep âlipnâ nâi tuuwengât buñâ. Um lâklâknjanğât op too sanjonniñgâm sâi Tirik

Kaapumñâ ândiândi unjaknâ niñgip. ⁶ Zâk kubikkubikniñâ Yesu Kristogât opnâ Kaapum niñgip. Zo bituktâ mân niñgip. ⁷ Zo nen Anutugât mâtenjan tosanin buñ kinñâ ândiândi kâtikkat sinji utnatkat yatâ otniñgip. Um lâklâknjanğât op yatâ otniñgip. Den zo perâknjak.

Den bon buñ, zo birâbi.

⁸ Gâ itâ dâzângom kâtigem ândiban. “Anutu nângâm pâlâtân kwapmenñâ âlipnjanğât nep tuum kâtigibi. Nep âlipnâ zo tuune a betziñan mimbap. Yatâ op ândine âlip upap.

⁹ A zen den yen âragume, zo kândâtkubi. Sâkurâpziñ kutziñjanğât den sot den sâmb kwâkâyanğame sot den kâtikkat den sârek zo birâbi. Den top top zo yen, bon buñâ.”

¹⁰ A nâi den sâi kâsâpagome, zo sâp kânok mo zagât dukuna mân nângi birânanğâna ziknik ândibap. ¹¹ Gâ nângat. A yatâ zo bâlijanğât nep tuumap. Orot mâmenandâ tosanñâ sâmb muyagemap.

Den murukñâ.

¹² Nâ Atemis mo Tikiko sângongua gâgâren gâi Nikopoli kamânân ga muyageniban. Nâ kamân zoren map narâknjan ândibat san.

¹³ Apolo sot gurumin den nângânângâ a Zena, zet sângonzâkona hân nâin âibabot. Mâtâpkât nalem zikâna mân kwakpabot.

¹⁴ Kâmut gakârâpniñâ zen âlipņanğât nep tuum umziņ upap. Oi a nâmbutņâ pu utne betziņan mine nepziņâ zo bon upap.

¹⁵ A nâ sot ândime, zen aksik gâ nânğâgige. Gâgâren a buku otniņgâme, zorat sot den dâzânğoban.

Kembugâren gâbâ tânzânğozânğon, zorâņ zeņgâren zimbap.

Zo yatik.

Pilemongât ekap Paulonâ kulemgum pindip.

*Sâm muyage den sot
mâsop den.*

¹ Nâ Paulo Yesu Kristogât opnâ tâk namin ândian. Nâ sot bukuniñâ Timoteo, net Pilemon nep betnikñan mema, gâgât ekap zi kulemgum giget. ² Oi ambân bukunikñâ Apia sot kâwali anikñâ Arikipo sot Yesugât kâmut Pilemon gâgât mirin mindume, zeñgât ârândân pet.

³ Ibâniñ Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekâren gâbâ tânzângozângoñ sot um lumbe zo zeñgâren zimbap.

*Paulo zâk Pilemongât op
Anutu mâpâseip.*

⁴ Nâ ninâu sâbam gâgât nângâm Anutugâren sâiwap sâman. ⁵ Gâ Kembu Yesu nângâm pâlâtân kwâkñangâm Kembugât sinji a zeñgâren umgâ kinmap. Oi zeñgât nângâm ândimat. Nâ zorat sinji nângâm Anutugâren sâiwap sâman. ⁶ Oi nângâm pâlâtânâ nen sot kânok uap. Kut nâi nâi âlipñâ Kristogâren gâbâ muyagem gâip, zo nângâbangât ninâu sâman.

⁷ Bukunâ, gâ Kembugât sinji a buku otziñgâm

umâlep kwatziñgâmat, zorat umnâ âlip oi sâtâre patâ orâwan.

*Kore a Onesimo, zâkkât
den.*

⁸ Gâ a buku otziñgâmatkât itâ dâgobâ. Gâ kut nâi upangât Kristogât opnâ sâbâ sâam âlip sa nângâm upan.

⁹ Ka buku orotñangât itâ dâgobâ. Nâ Paulo, a sombâ, Yesu Kristogât op tâk namin ândian. ¹⁰ Nâ katepnâ nâi Onesimo tâk namin ta ga muyagenigip, zâkkât dâgobâ. ¹¹ Mârum zâk gâ sot ândim mân bekan mem ândeip. Narâk zoren ândiândiñâ mân dâp oip. Narâk ziren ko zâk Kembugât a opnâ gâgât sot nâgât ârândân ândei dâp uap.

¹² A zo sângongua gâgâren gaap. Zo nâgât kâmbiamnâ, zo sângongua gâgâren gaap.

¹³ Nâ sinji âlipkât op tâk namin ta zâkñâ gâ gebâkkan betnan mem ândibapkât sâwan. ¹⁴ Oi gâ mân nângâna nâ yatâ upatkât nânga mân dâp oi mâburem gigan. Gâ gikak nângâm nibâ sâm niban.

¹⁵ Zâk birâgigi gikik mâik nâi ândein, zo topñâ itâgât motñâi. Âburem ga gâ sot ândim zâibap. ¹⁶ Zâk kore ayâk bunâ. Yesu sot pâlâtân op buku otgibam gaap.

Nâgâren yatâ op ândeip. Gâgâren ko walâmñâ otgibap. Zo itâgât sâkñandik gâgâren ândeip. Zi ko Kembugât a opnâ gâgât a bonñâ uap. ¹⁷ Gâ nâgât nângâne bugugâ oi ko zâk

diina gâi nângâna Paulo upap. ¹⁸ Zâkñâ kut ñâigâ gulipkoip? Gâgât tosa ñâi zâkkâren ziap, zo nâgât sinji sâban. ¹⁹ Paulo ninak den zi kulemgum gigan. Perâkñak, Nâ hâuñâ melâñ gibat. Ninâ tosa gâgâren patik ziap, zorat wanğât sâbat? Gâ nâgâren a unğakñâ âsagein, zorat san. ²⁰ Bukunâ, gâ Kembugât opñâ kut ñâi zo bâbâlanğak nibangât otnigap. Kristogât opñâ umâlep kwatniban.

Den murukñâ.

²¹ Sât lulu a ândiat, zorat nângâm den zi kulemgum gigan. Oi itâ nângan. Den dâgogan, zo sot walâm târokwap tuuban.

²² Zen nâgât op ninâu sâne Kembuñâ nângâmñâ sâi zeñgâren gâbatkât nângan. Zorat nâgât sinji kian kubikpan.

²³ A bukunâ Epapara, zâk Yesu Kristogât opñâ nâ sot tâk namin ândiap. Zâk zeñgât nângap. ²⁴ Oi nep betnan mimiñ a, Mareko sot Aristako sot Dema sot Luka, zen yatik gâgât nânge.

²⁵ Kembu Yesu Kristo, zâkkât tânzânğozânğon, zorâñ umziñan zimbap.

Zo yatik.

Hebiraio a zengât ekap.

Yesu zâk Anutugât topnâ sâmbuyagem ninjip.

1 Anutu zâk mârumņan Propete zikņâ topnâ dâzângozi zinjâ sâkurâpnij den holiņâ top topnâ dâzângom gawe. 2 Bet narâk murukņan ândien zi sâi nanņandâ diņâ dâtnângoip. Mârumņan Anutuņâ sâi nanņâ hân sot kut nâi nâi aksik muyageip. Zorat nanņâ zâk a sot kut nâi nâi zorat mariņâ upapkât sâmbuyagem. 3 Anutuņâ sâi nanņangâren zik holi tobat âsakņâ muyagem ziapkât ândiândiņangât dâp ândimâp. Oi imbanjâ diņandâ kut nâi nâi hânân sot sumbemân zo tângozi zemâp. Zâkņâ bâliņâniņâ sanjon kubikņâ sumbemân zâimņâ Anutu kâwali boriborinoot taap, zâkkât âsan bongen zâi ândiap. 4 Zâk sumbem a walâziņgâm ândiap. Zâk kot patâ memņâ kutņâ sumbem a zengât walâziņgip, ândiap.

Sumbem a zen giginjâ. Nanņâ zâk zâizâiņ.

5 Nanņâ zâk zâizâiņ ândiap. Sumbem a zen ombenjan ândie. Sumbem a zengât mâsikâziņgâm sâbâ. Anutuņâ sumbem a nâi zitâ dukuiņ?

“Gâ nannâ. Nâ itârâņ gâsum sâlâpgoga nannâ ândiat.”

Mo sumbem a nâigât itâ sâip?

“Nâņâ zâkkât ibâ op ândibat. Zâkņâ nannâ op ândibap.”

Buņâ. Anutuņâ sumbem a nâigât den yatâ zo mân sâip. 6 Ka Anutuņâ nanņâ kânok sângongui hânân gâi Anutuņâ zâkkât den itâ sâip, “Sumbem a zen nannâ mâpâsibi.”

7 Anutuņâ sumbem arâpnâ zengât itâ sâip,

“Nâņâ sa sumbem arâpnâ pibâ upme. Oi sa ko kore arâpnâ kârâp bâlam upme.”

8 Ka nanņangât itâ sâip, “Anutu, gâ a kutâ op ândim zâimâmban. Nepkâ sot imbanjâgâ zo zinzij kâtik zimbap. A kutâ tângâ zo mem târârak ândim a ambân kembu otziņgâm ândiban. 9 Târârakņangât otgimâp. Bâliņâ âkon opmat, zorat Anutu, gâgât Anutu sâtâregât kelâk sanjonigip. Zo bukurâpkâ sanjonziņgip, zengât dâp buņ, walâziņgip.”

10 Anutuņâ nanņangât den nâi itâ sâip,

“Kembu, gâ topkwâkwatņan hân muyagein. Oi sumbemņâ sumbemņâ muyagein. 11 Hân sumbem, zet buņ upabot. Gâ ko ândim zâimâmban. Hân

sumbem, zet hâmbâ yatâ sânġinâ upabot. ¹² Hâmbâ yatâ sânġinâ oitâ mem kâpizikâban. Kâpizikâmġâ uġakġâ muyagezikâban. Gâ ko ândimat yatik ândim zâiban. Gâgât narâk zo mân âkâbap.”

¹³ Anutuġâ sumbem a ġâi zitâ dukoip?

“Gâ âsannâ bongen tâtna kâsarâpkâ min-duziġga kiġġanġât kombân upi.”

¹⁴ Sumbem a ġâi den yatâ mân dukoip. Sumbem a zen Kembuġât kore a ândie. Zen Tirik Kaapum yatâ betniġan mimbġât sâsân. Anutuġâ sumbem a sânġonzânġoi a sumbemġât sinġi ândien, neġġâren gam betniġan mime.

2

Kubikkubik den mân birânat.

¹ Zorat nen den sinġi âlip nânġâwen, zo tâpâkum lorem birâbemġât nânġâm kâtiginat. ² Anutuġâ

sâi sumbem arâpġâ diġâ sâkurâpniġ dâzânġowe. Oi den sâwe, zo âsagemġâ kâtik op zeip. Oi den zo birâmarâwe, zo hâuġoot opmâip. ³ Narâk ziren ko Kembu zikġak kubikkubikni-inaġât den sâm muyageip. Oi kindapziġandâ nânġâwe, zen den zo dâtnânġone kâtigeip. Zorat dap dabân den kubikniġâbapkât imbanâ zemġânġap, zo birindâ

hâuġâ buġ upap? ⁴ Anutu zikġâ imbanâ sen pup sot sen mârât muyagem den zo tângoip. Sâi Tirik Kaa-pumġâ nânġip dâp imbanâ kâsâpkum niġip.

Yesu zâk narâk pânġânok sumbem a ombeziġan ândeip.

⁵ Narâk bet muyagibap, zorat sânâ. Narâk zoren Anutuġâ a ġâi kembuniġâ patâ kwânânġâbap. Sumbem a patâ op ândibigât mân sâip. ⁶ Agât op sâip. Kembuġât a ġâiġâ zorat den sâm muyageip. Den zo itâ,

“Anutu, gâ wangât a zeġġât op nânġâmat? Agât kiurâp wangât ek galem otziġġâmat?

⁷ Zen narâk pânġânok sumbem a zeġġât gigiġâ ândibigât sâm ziġġin. Gâ a nâmbutġâ zeġġât mâteziġan imbanâ ziġġâna hurat kwatziġġâme. ⁸ Gâ kut ġâi ġâi aksik bitziġan zâmbarin. Zorat zen mâirâp op ândibi.”

Anutu zâk kut ġâi ġâi a bitziġan zâmbarip, zo mân kâsâpkum pisuk pirâziġip. Narâk ziren ko kut ġâi ġâi aksik patâ a neġġât bitniġan pâip, zo mân âsagei ikxen. ⁹ Yesu ko a kembu op ândei ikxen. Zâk narâk mâik ġâi sumbem a zeġġât ombeziġan ândim sâknam nânġâm moip. Sâknam nânġâm moipkât neule âsakġâ sot kot patâ miap. Anutu zâk tânnânġobapkât sâi Yesuġâ a pisuk neġġât op

mumuņangât sâknam patâ nângip.

Yesu zâk neņgât murâpnâ sâbam nângi mân kwakmak oip.

¹⁰ Kut nâi nâi zo zâknâ muyageip sot galem opmap. Zâk nan bârarâp donbep sumbem âsakņan diiningâm zâibapkât nângâm ândeip. Oi kubikkubikņiņangât a patâ, Yesu, zâk sâknam nângâm moipkât kubikkubik a bonņâ ândibapkât Ibâņâ nângi âlip oip. Nângi dâp oip. ¹¹ Oi a um hâlâlu kwatziņgâmap, Yesu, zâk sot um hâlâlu kwatziņgi ândie, zen ârândân Ibâziņ kânok. Zorat zikņâ murâpnâ sâbat sâm nângi mân kwakmak oip. ¹² Zorat diņâ itâ ziap,

“Anutu, gâgât kutsiņgigâ murâpnâ sâm muyageziņgâpat, Kembugât kâmut osetziņan kep mem sâm sâtâre otgibat.”

¹³ Oi den nâi itâ ziap, “Anutu nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândibat.”

Oi den nâi itâ ziap, “Zi nâ sot Anutuņâ katep nigip, nen ârândân ândien.”

Yesu zâk neņgât tobat oipkât âlip betniņan mimbap.

¹⁴ Oi katep nen sip kelâkņiņoorâk ândieņgât Yesu zâk zorik meip. Zo zikņâ mumuņandâ mumuņâ mariņâ, Sataņgât imbaņâ koi geip. ¹⁵ A zo, ziņ munat sâm keņgât op ândine Sataņņâ tâkņâ saaziņgi

narâk dâp mumuņangât keņgât op tâpmarâwe, zen olaņziņgâbam yatâ oip. ¹⁶ Yesu zâknâ sumbem a betziņan mimbam mân geip. Zâk Abaramgât kiurâpnâ nen betniņan mimbam geip. ¹⁷ Oi zorat murâpnâ nen sot dâp kânok upapkât Anutuņâ zâk sâm pindip. Zâk yatâ opņâ a patâ op Anutu mâteņan kore okņangâm a ambân tânnângom niņangât bâliņâ saņgonbapkât sâm pindi yatâ oip. ¹⁸ Yesu zâk zikņak sâknam nângâm mâsimâsikâyân bageipkât a mâsimâsikâ muyageniņgi âlip betniņan mimbap.

3

Yesu zâk patâ. Mose zâk ombenjan.

Zorat op ko Kembugât siņgiyân a bukurâpnâ sumbemgât siņgi ârândân di- iningip, zen Yesugât nângâm ândibi. Yesu zâk Aposolo op Anutu kore okņangâm ândimâp. Ândei niņâ nângâm pâlâtân kwâkņangindâ zâknâ patâniņâ op ândiap. ² Anutuņâ gâsum sâlâpkoi sât luluņ ândeip. Mose zâk Anutugât a ambân gakârâpnâ osetziņan sât lulu ândeip. Oi Yesu zâk zo yatik ândeip.

³ Mirâ tuumâp, zâkkât kotņâ mirâgât siņgi walâmap dâp yatik Yesugât kutsiņgiņâ Mosegât wâlâp. ⁴ (Mirâ mot zo aņâ tuutuunâ. Ka kut nâi nâi muyamuyagiņâ,

zo mariņ Anutu kânok.)
⁵ Mose zâk Anutugât a ambân
 gakârâpņâ zengât osetziņan
 ândim kore a op sât luluņ nep
 tuum ândeip. Zâk bet den
 sâi muyagibapkât op kore op
 ândeip. ⁶ Kristo ko nanņandâ
 Anutu a ambân gakârâpņâ
 neņgât kâukniņâ ândiap. Zâk
 Ibâņangât sât luluņ ândiap.
 Oi nen sumbengât sinġi
 kwatniņġip, zorat nâņgâm
 um bâbâlaņ op âinatkat
 mambât ândinat oi ko zâkkât
 a ambân gakârâpņâ bonņâ
 op ândinat.

*Isirae a um kâtik urâwe,
 zo yatâ mân utnat.*

⁷⁻⁸ Zorat Tirik Kaapumņâ
 Kembangât den itâ sâip. Zo
 neņgât sinġi sâip,

“Zen itârâņ Anutugât diņâ
 nâņgâm mârumņan
 sâkurâpziņâ um kâtik
 urâwe, zo yatik mân
 upi. Sâkurâpziņâ
 mirâ kamân kâtikņan
 ândine mâsimâsikâņ
 muyagei um kâlagân
 laņ urâwe. ⁹ Sâkurâpziņ
 hân zoren kut nâi nâi
 orâwan, zo kendon
 40 umņan ek ândiwe.
 Ekņâ umziņ mân
 âburei laņ zâizâiņ ot-
 nim mâsikâniwe. ¹⁰ Oi
 nâ zorat nâņga bâliņ
 oi zengât itâ sâwan,
 ‘Zen umziņandâ gulip
 op gâmap. Zen nâgât
 mâtâp mân lâņme.’
¹¹ Yatâ op ândine
 kuk otziņgâm itâ
 sâwan, ‘Zen nâgât

ândim nâņgâ kamânân
 mânâk bagibi.’ ”

¹² Bukurâpnâ, zengâren
 gâbâ nâi zâk um kâtik
 op um sumun op Anutu
 kândâtkobapkât galem
 oraņgâm ândibi. ¹³ Itârâņ
 Kembangât diņâ nâņgâmņâ
 mân birâbi sâip. Itârâņ sâip,
 zo narâk zirat op sâip. Zorat
 sirâmņâ sirâmņâ umziņandâ
 kâitzâņgobapkât den sâm
 galem oraņgâm ândibi.
 Bâliņangât mâsimâsikâņâ
 zengâren gâbâ a nâi okņanġi
 um gulip otziņgâbapkât op
 sâip.

*Isirae a zengât sinġi
 nâņgâm kengât utnat.*

¹⁴ Nen Kristo nâņgâm
 pâlâtâņ kwâkņangâm
 kâtigem ândinat. Oi topkwap
 nâņgâm pâlâtâņ kwarâwen,
 zo âsâbâņ mem ândimņâ
 kikerân âi takâm Kristo sot
 bonņâ minat. ¹⁵ Kembangât
 ekabân den nâi itâ ziap,
 “Zen itârâņ Anutugât diņâ
 nâņgâm zâizâiņ op um
 kâtik urâwe, zo yatik
 mân upi.”

¹⁶ A ikâ ziņâ diņâ nâņgâm
 tâtâlim um kâlak muyagiwe?
 Zo nâin gokņandâ buņâ.
 Mosenâ kândom otziņġi
 Aigita hânân gâbâ diiziņġip,
 a zo aksik ziņâ. ¹⁷ Mo
 a ikâ zengât Anutuņâ
 nâņġi sumunkoi kendon 40
 âkip? Zo bâliņâ op ândim
 mirâ kamân kâtikņan mom
 naņgawe, zengât op yatâ oip.
¹⁸ Oi ikâ ziņâ zengât itâ sâm
 kâtigeip, “Nâgât ândim nâņgâ
 kamânân mân âibi?” Diņâ

birâm ândiwe zo, zengât op sâip. ¹⁹ Zorat itâ nângâmen. Zen mân nângâm pâlâtân kwarâwe, zorat ândim nângâ kamânân mân âiwe.

4

Ândim nângâ kamânân takânatkât sâm niŋgip.

¹ Ândim nângâ kamânân âinat sâsânâ. Singi den zo mân gulipkoi buŋ oip. Zorat neŋgâren gâbâ nâinâ mâtâbân gulip opapkât um girem utnat. ² Singi âlip den sâkurâpniŋâ dâzângowe, zo yatik nen dâtnângowe. Ka sâkurâpniŋâ zen den zo nângâm umziŋan mân pane zeipkât zengâren bon buŋ oip.

³ Singi âlip nângâm umniŋan pamen, nen ko ândim nângâ kamânân bagimen. Anutuŋâ sâkurâpniŋangât itâ sâip,

“Nâ kuk otziŋgâm itâ sâm kâtigiwan, ‘Zen nâgât ândim nângâ kamânân mân bagibi. Zen nâ sot ândim nângâ mân upi.’”

⁴ Anutu zâk narâk zoren yatâ sâip. Ka mâruman hân mot muyageip, narâk zoren Anutuŋâ nepnâ tuum kwâkâm kendon tap nângip. Anutuŋâ sirâm nâmburân kânok umŋan a sot kut nâi muyageziŋgip. Sirâm nâmburân zagât, zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Anutu, zâk kut nâi nâi muyagem nanŋâm

sirâm nâmburân zagât, zoren kendon tap nângip.”

⁵ Oi bet Isirae a mirâ kamân kâtikŋan um kâtik ândine Anutuŋâ den nâi u ziap, zo yatik zengât op itâ sâip,

“Zen nâgât ândim nângâ kamânân mân bagibi.”

⁶ Mârum ândiwe, zen singi âlip nângâm diŋâ birâm mân bagiwe. Ka a nâmbutŋandâ ândim nângâyân bagibigât mâtâp ziap. ⁷ Wangât, bet narâk nâin Anutuŋâ narâkŋâ du sâip. A kutâ Dawidigât lâuyan den san, zo pâi itâ sâip,

“Zen itârâŋ diŋâ nângâme oi ko um kâtik mân ândibi.”

⁸ Zorat op ko Yosua zâk mârum ândim nângâ kamân bonŋâ muyagem ziŋgi sâi bet Anutuŋâ narâkŋangât dum mân sâbap. ⁹ Zorat itâ nângâbi, “Anutu hân mot muyagem nanŋâmŋâ kendon tap nângip, zo yatik Anutugât a ambân neŋgât ândim nângâ kendon nâi tok ziap. ¹⁰ Anutu zâk nep tuum nanŋâm ândim nângip, zo yatik a niŋâ Anutugât ândim nângâyân baginatŋâ nep birâm ândim nângânat.”

Anutu diŋangât topŋâ.

¹¹ Oi niŋan gâbâ nâinâ lorem Isirae a mârum mâtâp bâliŋ lânâwe, zorik lânâbapkât ândim nângâ kamânân âinatkat kâtiginat.

¹² Anutugât den, zo ândiândiŋâ sot imbanâŋoot.

Oi sâu nâi umnâ kândâtñâ sâtñoot zorat dâp walâm sât kâtik zo nem giari umniñâ sot um dâpniñâ zo nem mânângâtmap. Oi um nângânângâninâ sot umnâ nângâm kubikkubik zorat topñâ muyagibapkât sâsân. ¹³ Kut nâi nâi, zo aksik muyagemap. Nâinâ Anutugât mâtenjan tik mân zemap. Zâkkâren kut nâi nâi muyap sot ekap buñ zemap.

Patâniñâ Yesu um bâbâlan op mâte okñangânat.

¹⁴ Anutugât tirik namâ galem a patâ nâi ândiniñgap. Anutugât nanñâ Yesu. Zâk sumbem walâm zâi ândiap. Zâk zo yatâ ândiapkât Kembu patâniñâ sâm nângâm pâlâtâñ kwâkñangâm ândinat. ¹⁵ Oi tirik namâ galem a patâniñâ zâk lor-eindâ nângâniñgâm mân nângânângâ mân opmap. Neñgâren mâsimâsikâ muyagemap, zo yatik mârum zâkkâren mâsimâsikâ top top muyageip. Oi zâk bâliñâ mân oip. ¹⁶ Zorat nen um bâbâlan op zâkkâren arindâ tânnângomâmbap. Oi kut nâi zo mo zo mâte otniñgi zâkkâren arindâ umâlipñangât op tânnângobap.

5

Yesu zâk sâknam nep tu-ugipkât Anutuñâ tirik namâ galem a patâ kwânângip.

¹ Hânân neñgâren Anu-
tugât tirik namâ galem

a gâsum sâlâpzângoip zo, zen a zengât opñâ Anutu mâtenjan muyagem a zengât tosgât bâu mot Kembugât sinji sâm kom umbigât zâambarip. ² Tirik namâ galem a yatâ zo, zâk zikñak a lotñâ ândiapkât kwakmak a sot gulip ândiândiñ zo âlip mulun kwatziñgâbap. ³ Topñâ yatâgât a zengât tosa sot zikñâ tosa ârândânñ Kem-
bugât sinji nalem umbapkât sâsânâ.

⁴ Nep zâizâiñ zo a nâi zik umgât mân tuubap. A nâi Anutuñâ gâsum sâlâpkum nep diñ sâm pindip, a zo zâkñak tuubap. Anutuñâ Aaronñ yatâ gâsum sâlâpkuiip.

⁵ Oi Kristo zâk zo yatik zik umgât nâñgi zari tirik namâ galem a patâ mân oip. Zo Anutuñâ gâsum sâlâpkumñâ itâ sâm nep diñ sâm pindip, “Gâ nannâ. Nâ irak zi gâsum sâlâpgoga nannâ ândiat.”

⁶ Oi den itâ sâip, “Gâ Melkisidek zâk yatâ tirik namâ galem a ândim zâiban.”

⁷ Yesu zâk hânân ândeip, narâk zoren umbâlâ patâ op isemñâ mumuñan gâbâ mâkâbapkât imbanâ zemñangip, Anutu Ibâ, zâkkâren ninâu sâip. Oi Yesu zâk Anutu hurat kwâkñangipkât Anutuñâ nângânangip. ⁸ Yesu zâk nanñâ ândeip oi lanñ sâknam nep tuum âim sat lulu topñâ nângip. ⁹ Kut nâi nâi op nanñipñâ sât lulu a ambân

zen kubikziŋgi ândiândi kâtik ândim zâimambi. ¹⁰ Zâk tirik namâ galem a patâ oip. Melkasidek, zâk mârumŋan Kembugât siŋgi nalem om kore okŋaŋgâm ândeip. Yesu zâkkât dâp ândibapkât Anutuŋa sâm pindip.

Katep zeŋgât nâŋgânâŋgâ yatâ mân ândibi.

¹¹ Zorat den doŋbep ziap. Oi zen kindapziŋ kâmbâk ândiegât dâzâŋgobat, zorat nâŋga yâmbâriap. ¹² Zen narâk kârep siŋgi âlip nâŋgâm gawe. Zorat op ko zen siŋgi âlibân lâmbatŋa a nâmbutŋa kwâkâm ziŋgâne dâp opap. Ka zen siŋgi âlibân mân lâmbatse. Zen yatâ zo siŋgi âlipkât den mâtenâ kwâkâm ziŋgâbigât dâp ue. Zen nalem kâtikŋaŋgât dâp buŋâ. Zen nam nânegârâk ândie. ¹³ Nam nime, zen katep sânat. Yatâ zorâŋa dap op den bonŋa zorat topŋa sâlâpkum nâŋgâbi. ¹⁴ Nalem kâtikŋa zo lâmbarâwe zeŋgât siŋgi. Um nâŋgânâŋgâziŋ muyagei âlipŋa sot bâliŋa nâŋgâm kâsâpkume, zeŋgât siŋgi.

6

Anutu birâŋaŋgâm um melâŋmelâŋ, zo mân taap.

¹ Zorat nen Kristogât den mâtenâ zo birindâ ze den yâmbâtŋa zo târokwap sânat. Kembugât den top kwâkwatŋa zo birânat. Zo itâ. Um melâŋmelâŋ sot ândiândi sâŋgiŋa bon buŋ zo

birâbirâŋ sot Anutu nâŋgâm pâlâtâŋ kwâkwat. ² Yesugât korân yatâ mo yatâ too saŋgonziŋgâziŋgân sot bet kâugân pâpan sot mumuŋan gâbâ zaatzaat sot narâk patin hâuŋa minat, zorat den. ³ Anutuŋa nâŋgâniŋgi den nâmbutŋa târokwatnâ.

⁴ A siŋgi âlip den mem umziŋ pâi âsakŋan âsagemap sot sumbemân gâbâ umgât gom sambe zorat den nâŋgâm âkŋaliwe sot Tirik Kaapum sot urâwe. ⁵ Oi Anutugât den zorat nâŋgâne âlip oi narâk patâgât imbanâ zo nâŋgâm âkŋaliwe. ⁶ A yatâ zo siŋgi âlip kândâtkom Anutugât nanŋa du poruyân kumbe yatâ upap. Zen yatâ utne a nâmbutŋa ziŋa Yesugât nâŋgâm bâliŋ kwapme. A yatâ zo dap op umziŋ melâŋ siŋgi âlibân ga gibi?

⁷ Zorat den sumbuŋa ŋai sa nâŋgânek. Hân ŋai mapŋa âsâbâŋ gai hân sânduksâi a kârâm kâmitme zeŋgât nalem muyagemap. ⁸ Ka hân zorenâk hibuk bâliŋik muyagemap, zo bon buŋaŋgât Anutuŋa sâm bâliŋ koi kârâpŋa simbap.

Kwik târârak kink-inŋaŋgât diŋa.

⁹ Bukurâpnâ, nâ den yatâ san, zo tâmbetagobigât buŋa. Zen siŋgi âlibân kubikkubik op âlip upigât yatâ nâŋgâm san. ¹⁰ Anutu zâk gulip orot buŋa. Zen zâkkât opŋa arâpŋa betziŋan mem buku otziŋgawe. Oi upme, zorat

dap yatâ nelâmkubap? Buñâ.
 11 Zen itâ upigât otnigap. Zen aksik patâ sinji âlibân kâtigem sumbemân âbigât um bâbâlan op mambât ândine narâk âkâbap. 12 Oi mân lorem sinji âlip a nângâm pâlâtân sot kâtigem ândim kut nâi nâi neñgât sinji sâip, zo galem upme, zo zengât mâtâp lânbi.

Sumbemgât sinji kwatningipkât mân kenğât utnat.

13 Anutuñâ Abaram sinji den dukum patâ nâigât mâtejan sâm kâtigibat sâm kârumñâ zikñan kwap sâm kâtigeip. 14 Oi itâ sâip, “Nâ perâkñak mâsop mingiga kiurâpkâ lan kârâm ândibi.” 15 Oi Abaram zâk den zorat bonñâ muyagibapkât mambât âkonñâ buñâ ândim bon muyageip.

16 Anjâ a patâ nâi zâkkât mâtejan sâm kâtigem sâne sâm kwâkâkwâkân orot zo mân muyagibap. 17 Zorat Anutu zâk a sinji kwatningi um zagât upegât umjandâ kâtigei sâip. Zorat topñâ muyagei sinji den zorat kwâkñan sâm kâtik den sâm târokwaip. 18 Anutu zâk sarâ buñâ. Den zagât sinji den sot sâm kâtik den zo kwânângâzikâm neñgâren tâmbetagoagonjngât sâi zâkkâren âiwen. Oi neñgât sinji kut nâi sâip, zo kâtigem minatkat yatâ oip. 19 Sinji kwatningâwe, zorat bonjandâ ândiândininjngât ândâniñ kâtikñâ, zo muyap buñâ. Oi ândâniñ zorânjâ

tirik namin sângum umjan tik pane ziap, zoren âi gâsum kâtigemap. 20 Sângumjan zo Yesuñâ kâdom otningâm bageip. Zâk Melkasidek zâk yatâ tirik namâ galem a op ândimajñâ yatâ oip.

7

Melkasidekât topñâ

1 Melkasidek zâk Salem kamân zengât a kutâ. Anutu u patâ, zâkkât tirik namâ galem a op ândeip. Abaramñâ a kutâ kâsarâpñâ zângomñâ âburem gâi Melkasidekñâ mâtâbân muyagem mâsop miñanjip. 2 Oi Abaramñâ sikum meip, zo kâsâpkum bâzagârân gâbâ Melkasidek kânok pindip. Melkasidek zâkkât kutñâ niñ denân itâ, “Târârakñâ a kutâ.” Salem a kutâ, zo niñ denân itâ, “Lumbenâ a kutâ.” 3 Melkasidek zâk ibâ mam zekât kutzikñâ Kembugât ekabân mân ziap, zorat topñâ mân nângâmen. Zâk sâkurâp kutziñâ ekabân mân ziap. Zâk âsaâsagin narâk ekabân mân ziap sot mumbapkât narâk ekabân mân ziap. Zâk Anutu nanñâ zâkkât dâp upapkât sâsânj. Zorat narâk dâp tirik namâ galem a op ândeip.

Melkasidek zâk tirik namâ galem a nâmbutñâ ândiwe, zo walâzingip.

4 Zi nângânek. Melkasidek zâk a zâizâiñ nâi. Zâkñâ sâkunniñâ Abaram walip, zorat Abaram zâk sikum âlipñâ zo kâsâpkum

bâzagârân gâbâ ma kânok zo pindip. ⁵ Bet Mose ândeip, zoren gâbâ Lewigât kiurâp nâmbutnâ zen tirik namâ galem upigât sâsânâ. Zen Abaramgât kiurâp nâmbutnâ torerâpziñâ zengâren gâbâ sikum kut nâi nâi bâzagârân gâbâ ma kânok mem ândiwe. Zen zo yatâ upigât den nâi Mosegât gurumin den ekabân ziap. ⁶ Ka Melk- isidek zâk zengât kâmurân gâbâ mân muyageip. Zâk mârurnan ândeip. Oi zâk Abaramgâren gâbâ bâzagârân gâbâ kânok meip. Anutuñâ Abaram sinji den kwâkñangip. Abaram zâk a patâ oip. Melkasidek ko zâk a zâizâin nâi op Abaram mâsop miñangip. ⁷ Zorat itâ nângânek, “A zâizâinandâ giginâ mâsop memap.” Den zo bonnâ. Zo nâinâ dap op kwâimbâbap? Zorat op ko itâ nângâmen. Melk- isideknâ Abaram walâm ândeip. ⁸ Narâk zi tirik namâ a buñ orotñandâ sikum bâzagârân gâbâ ma kânok mime. Ka narâk zoren ko Melkasidek zâk ândiândi kâtik ândibapkât sâsân, zâknâ sikum Abaramgâren meip. Lewi mân âsageip, narâk zoren sâkunñâ Abaramñâ sikum kâsâpkum Melkasidek pindip. ⁹ Zorat op ko nâ zorat nânga itâ uap. Lewi, zâk bâzagârân gâbâ ma kânok memapñâ sâkunñâ Abaram zâk sot Melkasidek sikum zo pindip. ¹⁰ Sâkunñâ Abaram mâtâbân gai Melk-

isidek zâk sot kândiangâwet, narâk zoren Lewi zâk mân muyageip. Zorat itâ nângânat. Lewi zâk sâkunñangâren gok, zorat op sikum kâsâpkum bâzagârân gabâ ma kânok Melkasidek pindip yatâ uap.

Tirik namâ galem a Lewigât kâmut, zengât nep zo mân dâp oip.

¹¹ Lewigât kiurâp, Aarongât kâmut, ziñ tirik namâ galem upigât Mosenâ gurumin den ekabân sâm ziñgip. Lewigât kiurâpnâ zengâren tirik namâ galem urâwe, zo âlip oi sâi wangât bet tirik namâ galem a nâi Melkasidek yatâ muyagebap? ¹² Oi tirik namâ galem a kâmut sânginâ zo siriksâi a unakñandâ galem upap. Yatâ oi sânginangât den kâtik zo siriksâi unakñâ nâi muyagibap. ¹³ Anutuñâ a nâi Melkasidek yatâ upapkât sâip. Zâk Lewigât kâmurân mân muyageip. Zâk nâin gokñâ. Mârum zâkkât kâmut zo, zengâren gâbâ nâinâ tirik namin nep mân tuubigât sâip. ¹⁴ Kembuniñâ Yesu, zâk Yudagat kiurâp zengâren gâbâ muyageip, zo nângen. Oi kâmut zo, zen tirik namâ galem upigât Mosenâ den mân sâip.

¹⁵ Oi zorat topñâ itâ muyagiap. Tirik namâ galem a nâi Melkasidek, zâkkât dâp muyagibapkât sâsân. ¹⁶ A zo ândiândi kâtikñâ imbanan tirik namâ galem op ândeipñâ ândiap. Zo

sâkunziŋgât den kâtik zeip, zorat dâbân buŋâ. ¹⁷ Oi zâkkât den Kembuŋâ itâ sâm muyagei Kembangât ekabân ziap,

“Gâ Melkasidek zâk yatâ tirik namâ galem a ândim zâimâmban.”

Yesu zâk târotâro bonŋangât nakŋâ.

¹⁸ Gurumin den sâŋgiŋâ mârur zeip, zo lolot sot bon buŋâ oipkât birâbirâŋ. ¹⁹ (Den kâtik zorâŋâ kut ŋâi mân kubikŋangip.) Oi zorat hâuŋâ Kembuŋâ mâtâp âlipŋâ muyagei zorâŋ diiniŋgi Anutu âlip mâte okŋangâmen. ²⁰ Uŋakŋâ muyageip, zo sâm kâtik den buŋ mân muyageip.

²¹ Sâŋgiŋâ, zen sâm kâtik den buŋâ tirik namâ galem a urâwe. Uŋakŋâ zi ko den kâtik kwâkŋan namâ galem a op ândeip. Zâkkât den kâtik Kembangât ekabân itâ kulemgune ziap,

“Kembuŋâ den sâm kâtigeip, zo mân birâbap. Zâk itâ sâip, ‘Gâ tirik namâ galem a op ândim zâimâmban, kâtikŋâ.’”

²² Yatâ opŋâ topŋâ itâ nâŋgânat. Yesuŋâ târotâro bonŋâ muyageip.

²³ Tirik namâ galem a sâŋgiŋâ, zen ko donbep, zinziŋ kâtik buŋâ. Zen ândim momarâwe. ²⁴ Uŋakŋâ, zâk ko ândiândi kâtik ândibapkât tirik namâ galem nep zo tuugipkât zem zâimâmbap. ²⁵ Zorat narâk dâp a Anutu mâte okŋangânam

Yesugâren gâindâ âlip betniŋan mem tânnângomap. Zâk ândiândi kâtik ândiapkât âsâbâŋ zeŋgât op Anutugâren ninâu sâmap.

Yesu zâk tirik namâ galem a bonŋâ.

²⁶ Tirik namâ galem a patâ, zâk hâlâlu sot tosa buŋ, salekŋâ, bâliŋ mâme a zen yatâ mân op ândiândiŋ. Oi zâim hân sot sumbem walâm patâ op ândiap. Yatâ zorâŋ neŋgât op Anutu mâtenan kin ândei dâp uap. ²⁷ Zâk tirik namâ galem a sâŋgiŋâ yatâ buŋâ. Sâŋgiŋâ, zen sirâmŋâ sirâmŋâ ziiŋâ bâliŋangât opŋâ Kembangât siŋgi nalem omarâwe. Omŋâ bet a ambân zeŋgât op omarâwe. Kristo ko neŋgât op sâp kânok Kembangât siŋgi sâm ândiândiŋâ pâi âkip. ²⁸ Mosegât den kâtik ekabân a yenŋâ, umziŋ lolotŋâ, zen tirik namâ galem a patâ ândibigât den ziap. Bet ko Anutuŋâ nanŋâ tirik namâ galem a patâ op târârak sot hâlâlu op ândim zâimâmbapkât gâsum sâlâpkum sâm kâtigeip.

8

Yesu zâk u sumbemân tirik namîn nep tuumap.

¹ Den zorat keetŋâ itâ. Tirik namâ galem a patâniŋâ ândiap. Zâk u sumbemân, imbanŋâ mariŋâ, zâkkât âsan bongen zariŋ. ² Zâk hâlâlu namâ bonŋâ zorat galem a pata ândiap. Namâ zo

anâ bunâ, Kembu zikņak muyageip.

³ Hânân tirik namâ galem a patâ zen Kembugât sii nalem umbigât sâm ziņgip. Zorat tirik namâ galem a patâniņâ Yesu, zâk dâp op Kembugât sinji kut nâi pâmbackât sâsân. ⁴ (Hânân den kâtik ziap, zorat dâp Kembugât sinji nalem uuņ ândie.) Oi Yesu zâk hânân ândim sâi namâ galem a patâ mân ândibap. ⁵ Hânân a zen nepziņâ tirik namâ yenņâ sot dâp zoren upme. Bonņâ ko sumbemân taap. Mose, zâk hâmbâ silep tuubam oi Kembuņâ itâ sâm dukuip, "Nâņgat. Dâp bâkņan tirâpgowan, zo yatigâk silep mot zo tuuban."

Târotâro uņakņanġât den.

⁶ Kristoņâ târotâro bonņâ muyageip, zorâņ sâņgiņâ wâlap. Zo yatigâk tirik namin nep tuumap, zorâņ sâņgiņâ wâlap. Târotâro uņakņan kut nâi nâi Anutuņâ neņġât sinji sâip, zorâņ sâņgiņâ wâlap. ⁷ Mârum târotâro sâņgiņâ zeip, zorâņ bon oi sâi bet nâi muyagibapkât diņâ mân âsagebap. ⁸ Anutu zâk a zeņġât nâņgi mân dâp oi itâ sâip,

"Gâtâm narâk nâin Isirae a kâmut sot Yuda a kâmut, zen sot târotâro uņakņâ nâi muyagibat. ⁹ Mârum sâkurâpziņâ Aigita hânân gâbâ diiziņġâm gam bitziņan ġâsum zen sot târotâro

orâwan. Târotâro uņakņâ ko târotâro sâņgiņâ zo yatâ bunâ. Mârumņan târotâro zo mân lune nâ kândâtzâņgowan."

¹⁰ Oi Kembuņâ itâ târokwap sâip.

"Bet Isirae a zen sot târotâro upat, zo ko itâ. Nâ den kâtiknâ umziņan pa geibap. Oi umziņ kâligen kulemgua zimbap. Oi nâ zeņġât Anutu ândibat. Oi zen kâmut gakârâpnâ ândibi. ¹¹ Oi a nâiņâ a bukuņâ mo torenņâ itâ mân sâm kwâkâm pindâbap, 'Hâiyop, ġâ Kembugât topņâ nâņġâ.' Buņâ. Zen ġiġiņâ sot zâizâiņ pisuk topnâ nâņġâm kwâtâtibi. ¹² Itâġât topnâ nâņġâm kwâtâtibi. Nâ tosaziņ birâbat. Bâliņâziņanġât dum mân nâņġâbat."

¹³ Oi Kembu zâk târotâro uņakņanġât den sâmņâ mârum zeip, zorat sâņgiņâ sâm birip. Oi kut nâi sâņgiņâ upam uap, zo mân zimbapkât sâsân.

9

Mârum Kembu mâte okņanġâwe, zo yenņâ.

¹ Târotâro sâņgiņan Kembu mâte okņanġâbigât mâtâp zeip. Oi zorat Kembugât hâmbâ silepņâ hânân zeip. ² Silep zo itâ tuuwe. Umņâ nâi mâteyâk hâlâlu namâ

sâwe. Zoren kârâp sisin zo kirip. Oi zoren tâtatnâ nâi tâip. Zorat kwâknan Kembugât sinji nalem hâlâlu sâsân, zo tâip. ³ Umnâ nâi sânğunjâ kom mânânngâtne zeip. Zo hâlâlu kâtiknâ sâne zeip. ⁴ Zoren kâbak hitom âlip uunâ goide kâtnâ tuutuun, zo tâip. Oi târotârogât ombonâ naknâ tuutuun, zo sâknan goidenâ kâpine tâip. Oi Aaronğât tân kâm takâm âiyagip, zo sot âmaņ goide kâtnâ tuutuun, zorat umnan nalem kutnâ Mana, zo zeip. Oi târotârogât gurumin den kârân kulengoip, zo zeip. Kut nâi nâi zo ombon umnan ziwe. ⁵ Ombon kwâknan sumbem a dâpnâ zagât abâtziknandâ ombon kwâknan pam kirâwet. Osetziknan tosazin buņ upapkât namâ galem anâ bâu gilâm lokimarâwe. Ziren kut nâi nâi zorat den kârep mân sâbat.

⁶ Kut nâi nâi zo kubikne zeî namâ umnâ mâteyâk zoren tirik namâ galem a zen âsâbân zâim nepzin tuumarâwe. ⁷ Ka namâ umnâ nâi zoren tirik namâ galem a patâ zâk ziknik kendon patâ nâigât umnan sâp kânok zâimâip. Oi gilâm buņ mân âimâip. Bâu gilâm sorâk âim ziknâ sot a ambân zengât tosgât lokimâip. Mân nânğâm tosa muyagiwe, zo buņ upapkât yatâ opmâip. ⁸ Zorat topnâ Tirik Kaapumnâ itâ tirâpnânğuaq. Tirik namâ galem a zin

umnâ mâteyâk zoren zâim nep tuum ândiwe. Narâk zoren umnâ nâi hâlâlu kâtik sâme, zorat bagibaginğât mâtâp mân âsageip. ⁹ (Den san zi den sumbuņâ. Narâk zi topnâ nânğâbigât san.) Hâmbâ silebân nalem sot zuu uunâ, zorân dap op a zin Anutu mâte oknânğâwe, zengât umzin salekkobap? ¹⁰ Zo sâkkârâk den kâtik. Nalem sot toogât sot sâk sanğon zorat den zeip, zo yatâ. Zo zinzin kâtik mân sâsânâ. Bonnâ muyagei zo birâbirân.

Kristo zâk tirik namâ nep bonnâ tuugip.

¹¹ Kristonâ ko kut nâi nâi bonnâ muyagibap sâsânâ. Zorat zâknâ tirik namâ galem a patâ muyageip. Oi hâmbâ silep tobat nâi, bonnâ, betnâ mân tuutuun, hânân mân ziap, zoren bageip. ¹² Zâk nonin makau zengât gilâm sot buņâ. Ziknâ gilâmñâ hâlâlu namin sâp kânok bagei gilâmñandâ sânğâniņ meip. Sânğâniņ meipkât zâkkât sinji urâwengât zâkkât sinji op zâimânat. ¹³ Nonin makau zengât gilâm, zorân a sâkzin salekkubapkât aam sâkzinan pane hâlâlu minzini Kembu mâte oknânğâmarâwe. Makau kârâbân sem simbup oip, zorat kâunâ zorân sâkzinan sanğori Kembu mâte oknânğâmarâwe. ¹⁴ Kaapumnâ ândeipnâ ândiap sot ândibap, zâk Kristo mam oknânği zâknâ

um sâknâ salek op Anutugât sinji sârn ândiândinâ biri gilâmñâ geip. Oi Kristonñâ gilâmñandâ umniñ sanjorip. Nen orot mâmenin gukupitñandâ tuugindâ umniñ sumunkoip, zo Kristonñâ sanjori salekkoip. Gilâmñâ umniñ sanjori Anutu, ândiândi marinñâ, zâkkât kore mâman a ambân urâwen.

Kristogât gilâmñandâ kut nâi nâi sângân meip.

¹⁵ Zorat Kristo zâk târotâro unakñangât nakñâ oip. Târotâro sânginjan ândim tosa muyagiwe, zo buñ upapkât moip. Oi zorat zâkkât sinji a zen bet sâwât, ândiândi kâtik zenğât sinji sâip, zo âlip mimbi.

¹⁶ Bet sâwâtkât mâtâp itâ ziap. Marinñandâ moi ko galem upme. ¹⁷ Wâgân ândei bet sâwât den sâsân zo yen zimbap. Moi ko den zorat bonñâ muyagibap. ¹⁸ Zorat târotâro sânginñâ zo gilâm buñ mân muyageip. ¹⁹ Mose zâk den kâtigân den top top minduminduyân a dâzângom nanğâm makau sot nonin gilâm too sot mâpotñâ râma sâmotñandâ zoren saam zorânñâ gilâmân kwândenñâ Kembangât ekap sot a ambân aksik patâ kwititapkoip. ²⁰ Zâknâ itâ dâzânğoip, "Anutunñâ târotâronñâ sârn kâtigem zinğip, zorat gilâm zi."

²¹ Yatigâk hâmbâ silep sot âmanj mot gilâmñâ kwititapkoip sanjonzinğip. ²² Zorat den kâtikñan sâsânğât

kut nâi nâi âksik sanjon nanğânğânğân sot gilâm buñ, zorân tosa guligulipkuñ mân ziap.

Kristo zâk sângânin meip dâp oip.

²³ Sumbemân kut nâi nâi bonñâ ziap. Oi zorat dâp hânân gilâm yennandâ kut nâi nâi sanjonbapkât sâsânñâ. Uren bonñâ ko Yesu zikñâ sângânñâ patâ sanjonbapkât mâtâpnñâ muyageip. ²⁴ Zorat opñâ Kristo zâk tirik namâ hânân, betñâ tuutuun, u bonñâ zorat dâp, zoren mân bageip. Zâk u sumbemân tirik namâ bonñâ, zoren bageip. Oi zoren Anutu mâtenjan ândim niinğânğât op nep tuumap.

²⁵ Tirik namâ galem a zen kendon dâp nonin makau kom gilâm mem zâime. Kristo zâk zo yatâ mân oip. Zâknâ sâp kânok um sâknâ zo Kembangât sinji sârn zâi pâip. ²⁶ Kristo zâk tirik namâ galem a nâmbutñâ zo yatâ opmâip sâi hân muyageibân gâbâ sâknam nânğâm gâbap. Zâk yatâ mân opñâ narâk murukñan zi suupniñ mem tosanin gulipkubapkât muyageip. ²⁷ Anñâ kânok munatkât sârn ninğip. Oi zorat kwâkñan dinninñâ sârn kwâkâbapkât sâsânñâ. ²⁸ Oi Kristo zâk yatik a donjeb nenğât tosanñâ kwâkñan zari sâp kânok moipñâ dum ga bâlinñâ sanjonbap, zo buñâ. Zâk gâbapkât um bâbâlan

op mambât ândimen, nen mininjâbapkât gâbap.

10

Mosegât den kâtik zo bonnjâgât dâpnâ.

¹ Den kâtik Mosenâ sâm muyageip, zo bonnâ bet muyagibap, zorat mân sâip. Buñâ. Zorat dâp hânân muyageip, zorat op sâip. Zo bonnâ buñâ. Zorat

op ko tirik namâ galem a, zen den kâtik zo lum kendonjâ kendonjâ Kembugât sinji nalem om ka om gane ma Anutu mâte oknjângâme. Zen âlip mân um hâlâlu minzjâgâmap.

² Yatâ oi sâi Kembugât sinji kut nâi nâi uujâ, zo buj opap. Zoren Anutu mâte oknjângâme, zenjât tosa buj oi sâi tosazinjâgât nângâ kwâkâ dum mân upe. ³ Kembugât sinji uujâ, zo kendonjâ kendonjâ muyagei tosazinjâgât nângâme. ⁴ Nonij makau gilâmjâ, zorâj dap op tosazinj gulipkubap? Zo buñâ.

⁵ Zorat Kristonjâ hânân gibam Ibâgâren den itâ sâip, “Kut nâi nâi gâgât sinji ume, zorat mân otgimâp. Sâk ko muyagem nigat. ⁶ A zij umzij mân kubikângâm zuu kâmbâk, zo kâmbukjâ uujâ sot bâlijângât tosa buj upapkât kut nâi utnetâ gâ zorat nângâna mân dâp uap.

⁷ Zo nângâm itâ sâwan,

‘O Anutu, sâtkâ lubam gewan. Kembugât ekabân nâgât den kulenguwe, zorat dâp muyagenibap.’”

⁸ Den itâ sâip, zo ziap, “Kembu, gâgât sinji nalem uujâ sot zuu kâmbâk bâlijângât tosa buj upapkât pâpan, zorat mân otgimâp. Zorat âkongimâp.” ⁹ Oi den nâi itâ târokwap sâip. “O Anutu, gâgât den lubam gewan.” Yatâ sâmjâ kut nâi sânginjâ kâbakjem unakjâ nâi kwânângip. ¹⁰ Zorat Anutugât dengât opnâ Yesu Kristo sâkñandâ suupnij mei um salek urâwen. Zo sâp kânok oip, zorat zinziñ kâtikjâ ziap.

Yesu zâk nenjât suup meip.

¹¹ Tirik namâ galem a, zen sirâmjâ sirâmjâ nepzij tuum Kembugât sinji nalem om ka om op ândime. Oi zo tosa âlip mân gulipkumâp. ¹² Kristonjâ bâlijângât suup sâp kânok mei âki u Anutugât âsan bongen zarip, ândiap. ¹³ Oi zâk zoren kâsarâpnâ kinjâgât kombân upigât mambât ândiap.

¹⁴ Um hâlâlu orotjângât mâtâp ândimen, nenjât umnij sâp kânok memjâ kubikkubiknijnâgât nep tuum nanjip. ¹⁵ Oi Tirik Kaapumjâ den sapsun nijnâgâmap. Den itâ sâi ziap,

¹⁶ “Kembuñâ den sap, zo itâ, ‘Nâ dinnâ kâtikjâ umzijan pa geibap.

Oi umziņan kulemgua zimbap.’”

17 Oi den ņâi itâ târokwâip, “Nâ toszin birâbat. Bâliņâziņanġât dum mân nânġâbat.”

18 Tosaniņ buņ oi zorat Kembuġât siņgi noniņ makau kom uuņâ zo buņ upap.

Sarâņâ buņ Anutu mâte okņanġânat.

19 Bukurâp, Yesu zâk gilâmņandâ mâtâp mem niņgipkât nen hâlâlu namin zâinam umniņ bâbâlaņ uap. Yesuġât op tirik namâ umņâ ņâi, hâlâlu kâtik sâme, zoren âlip baginat. 20 Yesu zâk zorat mâtâp uņak, zo muyageniņgip. Zâk zikņak ândiândiņ uņakņâ muyagem niņgip. Zâk sâņgum kom mânâmânânġât zo walâm umņâ ņâi, zorat hâlâlu kâtik sâme, zoren bageip.

21 Zâkņâ Anutuġât tirik namâ bonņâ zorat galem a ândiap. 22 Zorat nen nânġâm pâlâtâņ kwâkņanġâm um hâlâlu sot um bâbâlaņ op mâte okņanġânat. Zo umniņâ tosaņâ sumunkoip, zo gilâmņandâ saņgori salekkoi sâkniņâ too salekņâ saņgori mâte okņanġânat. 23 Oi sâi kâtikkâtigiņandâ kut ņâi siņgi kwatniņgipkât siņgi den zorik mem ândim kâtiginat.

24 Oi galem oraņġâm buku orot nep sot nep âlipkât esapagom kin nep tuunat. 25 Oi a nâmbutņâ siņgi âlipkât minduminduyân mân game, nen yatâ mân op zâimânat.

Narâk patâ mâte otniņgap. Zo yatâ nânġâm kâtigemņâ tânanom kinat.

Bâliņanġât nânġâm bâbâlaņ orot, zorat den.

26 Nen den bonņandâ umniņan âsagei bâliņâ bâbâlaņâk oindâ zorat nâiņâ suup mei gulipkubap? Buņâ. Yatâ mân ziap. 27 Zo

ko zo yatâ oindâ sâi ko hâuņâ yâmbâtņâ sot kârâp patâ zorâņ mambâtniņġâm zembap. Kârâp zorâņâ Kembuġât siņgi a kâsarâpziņ zo ziņgesibap. 28 A ņâiņâ Moseġât gurumin den zo nânġâm kumbap, zo ko a zagât mo karâmbut, ziņâ tosaņâ sâm muyagine a ambân ziņâ a zo tosaņanġât kune mumbap. Zo yatâ upme. Mân birâbigât sâsâņ. 29 Oi a ņâi, zâk Anutuġât nanņâ mem ge kwâkwat okņanġâbap, zâk hâuņâ mimbap. Târotâro uņakņanġât gilâm zorat nânġi yenņâ opmap, zâk hâuņâ patâ mimbap. Oi ņâi zâk buku orot mariņâ,

Kembuġât Kaapum sâm bâliņ kwâpap, zâk hâuņâ walâwalâņ mimbap sâmen.

30 Anutuġât topņâ nânġâmen. Zâkņâ den mâtâp ņâi itâ sâi ziap,

“Tosagât hâuņâ ziņġâziņġâņ, zo nâġât nep. Hâuņâ mâkâmâkâņ, zo nânġâ upat.”

Oi Kembuġât den ņâi itâ ziap,

“Kembu nâ arâpnaņġât den sâm kwâkâbat.”

³¹ Zorat itâ nângânâ, “Anutu ândiândiņ, zâkkât bikņan âiâiņ, zo yâmbâtņâ.”

Sinji âlip mem birâ mân utnat.

³² Zen mârûm kut nâi op-marâwe, zo nângâbi. Narâk zoren sinji âlip gâi umziņâ haņsâi sâknam kwâkņan ândim sâknam nep tuum kâtigiwe. ³³ Narâk nâin nâmbutņâ zen a mâteziņan diizingâm mem nâi nâi otzingâm sâknam zingâm sâm bâliņ kwatzingâwe. Oi zengâren gâbâ nâmbutņâ zen bukurâpziņâ yatâ otzingâne sâknam ârândâņ nângâwe.

³⁴ Zen bukurâpziņâ tâk namin zâine zengât op umbâlâ urâwe. Oi kât sikum betziņan mine sikum bonņâ zinziņâ kâtik zo neņgât sinji sumbemân pâi ziap sâm, nângâne âlip oip.

³⁵ Oi um bâbâlaņ op kâtigem ândim zâkkâren sângân patâ mimbi. ³⁶ Zorat zen kâtigem Anutugât den lum ândim, Anutu zâk kut nâi sinji kwatzingip, zorat bonņâ mimbi. ³⁷ Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Zorat narâkņâ pâņkânok ziap. zo âki gâbapkât sâsâņâ, zo mân tap nângâm kek gâbap.”

³⁸ Oi den nâi itâ ziap, “A âlipnandâ nângâm pâlâtâņgât op ândiândi mimbi. Ka a zen loribi oi ko zengât nânga mân dâp upap.”

³⁹ Nen ko lorem tâmbetagoagâņan âibapkât Anutuņâ gwâlâ âiâiņ, zorat sinji buņâ.

Nen nângâm pâlâtâņ kwâkņangindâ um dâpniņ hâlâlu zimbap, zorat sinji.

11

Nângâm pâlâtâņgât den.

¹ Kut nâi sinji kwatningip, zorat nângâm um bâbâlaņ op mambât ândiândiņ, zorâņâ nângâm pâlâtâņ uap. Kut nâi nâi mân igikņâ umņâ angân kârâm mem ândiândiņ, zorâņâ nângâm pâlâtâņ uap.

² Kembugât sinji a sângiņâ, zen nângâm pâlâtâņziņoot ândine Anutuņâ ziņgiri âlip oip. ³ Hân sumbem zo Anutugât sâtkât muyageip. Zo nângâm pâlâtâņ sot ândim nângâm kwâtâtimen. Kut nâi nâi igikņâ, zo mân igikņan gâbâ muyageip.

Abe sot Enoko sot Noa, zengât den.

⁴ Abenâ Kembu nângâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândim Anutugât sinji râma kom oi sei Anutuņâ egi âlip oip. Âtâņâ Kain ko nalem Kembugât sinji om pâi Anutuņâ birip. Abe zâk nângâm pâlâtâņņangât Anutuņâ egi a âlipņâ oi nalem zâkkât sinji oip, zo mem Abegât a târârakņâ sâip. Abe zâk nângâm pâlâtâņņoot ândeipkât nânga mumuņandâ mâtâp âlipņâ tirâpnâņgoi ziap.

⁵ Henok zâk Kembu nângâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândeip. Zorat mumuņan mem zari a ziņ kârûwe.

Oi mân mem zarip, narâk zoren Anutuñâ Henokât topñâ itâ sâmbuyageip, “Henok eksa âlip uap.”
 6 Mân nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeindâ Anutuñâ ningiri âlip orot, zo mân taap. Nâi zâk Anutu mâte okñangâbap, zâk kândom itâ nângâbap, “Anutu ândiap. Oi Anutu mâte okñangâm konsâm ândibi, zen bonñâ muyagem zingâbap.”

7 Noa zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât kut nâi bet âsagibap, zorat Anutuñâ den kânñan dukuip. Dukui Noañâ hurat kwâkñangâm zikñâ sot ambâ murarâpnâ gwâlâ ândibigât wangâ tuugip. Yatâ oi a nâmbutñâ, bâliñ mame a zengât topziñ muyageip. Oi Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât tosa buñ orot, zorat bonñâ meip.

Abaram.

8 Abaram zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât hânñâ birâm nâi galem upapkât diñâ muyagei lugip. Oi hân zorat mo zorat sâip, zo mân nângâm sât lulu op lum arip.
 9 Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât hân sinji kwâkñangip, zoren âimñâ kwande ândeip. Zoren ândim hâmbâ silebân tâtat mâme oip. Hân zo Isaka sot Yakobo, zekât ârândân sinji kwatzikip. Oi zet zo yatik urâwet.

10 Abaram zâk kamân nâi zinziñ kâtikñâ Anutuñâ muyageip, zorat nângânângâyâk ândeip.
 11 Sera, zâk zo yatik Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândimñâ ambân sombâ ândim imbanñâ muyagem kâbonñâ oip. Kiungât sinji kwâkñangip, zâkkât diñangât nângi bon oip.
 12 Zorat a sombâ op imbanñâ buñ oi zâkkâren gâbâ kiun donbep muyagiwe. Kiurâp zo sumbemân sângelak tap arie, tenngâziñ zorat dâp oip. Oi saru sâtñan sak ziap, zo anñâ mân sâlâsâlâpkun, zorat dâp muyagiwe.

13 A zo, ziñâ Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândim mom nangawe. Kut nâi nâi sinji kwatziñgip, zorat bonñâ mân memñâ âkñan ândi zeikñâ mâpâsem ândiwe. Yatâ opñâ topziñâ itâ nângawe, “Nen hânân yen kwande ândien.”
 14 Den yatâ sâmbân hân kâuk nâi muyaginam nângâm ândiwe.
 15 Oi ziñâ mirâ kamân kândâtkuwe, zorat nângâ kwâkâ mân urawe. Zorat otziñgi sâi âburinâ sâmbân âlip âburibe.
 16 Zen mirâ kamân nângâm âkñâlê urawe. Mirâ kamân âlipñâ nâi sumbemân ziap, zorat âkñâlêwe. Yatâ urawe, zorat op Anutuñâ, zâk zengât Anutu, zâkkât yatâ sâindâ nângi mân bâliñ opmap. Wangât Anutu, zâk zikñak kamân patâ nâi muyagem zengât sinji sâip, zorat.

Isaka sot Yakobo.

¹⁷ Abaram zâk Anutuñâ mäsiki nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât nanñâ Isaka Kembugât sinji sâmbam oip. Abaram zâk sinji den memñâ nan kânok zo buñ upapkât Anutugât sâtñâ lugip. ¹⁸ Anutuñâ mârumbam Abaram itâ sâmbam dukuip, "Isakagâren gâbâ kiurâpkâ âsagem lañ kârâm ândibi." ¹⁹ Abaramñâ itâ sâmbam nanñâ kumbam oip, "Anutu zâk a mumuñan gâbâ mângizingâbapkât imbanñâ zemñangap." Yatâ sâipkât nanñâ mumuñan gâbâ yatâ mâburem pindip.

²⁰ Isaka zâk Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândimñâ imbanñâ mem Yakobo sot Esau mäsop minzikâm kut ñai bet muyagibap, zorat den kânñan dâzâkoip. ²¹ Yakobo zâk yatik Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât mumbam op Yosepe nanzatñâ mäsop minzikip. Zâk tâññâ gâsum pindiñsâm tap Anutu mâpâsemñâ mäsop minzikip. ²² Yosepe zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât mumbapkât narâkñâ mâte oi Isirae a zen bet Aigita hân birâm âibi, zorat nângâmñâ sinjñâ mem âibigât den kânñan dâzângoip.

Mose sot Yosua.

²³ Mose muyagei ibâ mamñâ zet Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiwetkât egitâ âlip oi

a kutâgât den zorat mân kenngât op kân karâmbut katep tik pâitâ zeip.

²⁴ Mose zâk lâmbatñâ Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât a kutâ Parao bâratñangât nanñangâren sinji sânat sâne kwâkâzingip. ²⁵ Zâk Anutugât a ambân gakârâp zen sot umbâlâ sot sâknam nângâbapkât sâlâpagoip. Zâk Aigitâ a osetziñan ândim narâk pânkânok um sâkkât âkñâlê bâliñâ zo lum sâtäre upapkât nângi mân dâp oip. ²⁶ Oi Aigitâ hânân gâbâ kât sikum zorat nângi gigin oip. Oi Kembuñâ a bâliñan gâbâ mäkâningâbapkât sâsân, zâk yatik sâknam nângâm ândibapkât nângi bon oip. Zo gâtâm sângân mimbapkât yatâ nângâm oip.

²⁷ Zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât a kutâ kukñâ zorat kenngât mân op Aigita hân birip. Oi Anutu mân igikñâ, zo senñâ ekñâ yatâ zâkkâren pâlâtân oip. ²⁸ Mose zâk Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeipkât sâi sumbem a kâwaliñoot zâk mân zângobapkât Pasowa kendonân râma kom gaam gilâmñandâ mirâ hângiyân sañgorâwe. Sumbem a kâwaliñoot zorân murarâpziñ, kândom kâtep, zo tâmbetzângobam ga ekñâ walâzingip.

²⁹ Oi Isirae a zen Kembu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândiwegât saru

kuriñan mâtâp âsagei lân âiwe. Aigitâ a ziñ yatâ utnâ sâne saruñâ gwâkâziñgip.

³⁰ Isirae a zen Kembu nânğâm pâlâtân kwâkñanğâm ândiwegât Yeriko kamânân pañ patâ kirip, zo haamgum âinetâ sirâm nâmburân zagât âki amuñ gei giligâlaksâip.

³¹ Mâtâp ambân Rahaba, zâk Kembangâren nânğâm pâlâtân kwâkñanğâm ândeipkât Isirae a hân ek mânânğârâwet, zet buku otzikip. Yatâ oipkât den kwâkâ a zen sot mân kuwe.

Kembangât a nâmbutñâ, zengât den.

³² Den kêrep mân târokwap sâbat. Gideon, Barak, Simson, Yepita, Dawidi sot Samue sot Propete a nâmbutñâ zengât den sâm arindâ sâi kêrep opap.

³³ Zen aksik Kembu nânğâm pâlâtân kwâkñanğâm ândiwegât a kâmut patâ mem ge kwatziñgawe. Kubikkubik nep tuum birañawe. Kut ñai ñai singi kwatziñgip, zorat bonñâ miwe. Zuu kâtik Laioñ lâuziñ doonğuwe.

³⁴ Kârâp kâligen zâmbane Anutuñâ mem sândukñan kwatziñgip. Anğâ sâuñâ kârâziñgânâ sâne kâtigem ândiwe. Lolot ândiwenğâ imbanğâ mem ândiwe. Kâmbamân a kâwaliziñoot ândiwe. Hân torengen kâsaziñ zânğom moliziñgâm ândiwe. ³⁵ Ambân nâmbut zengât narâpziñâ mu-muñan gâbâ zaatne galem otziñgawe. A nâmbutñâ

a ziñ sâknam kwatziñgâm mem ñai ñai otziñgawe. Oi singi âlip birâne mân zânğonat sâne ândiândi kâtikñan zaatpigât nânğâm den zo birawe.

³⁶ A nâmbutñâ a ziñ den bâliñ top top sâm dâzânğom lapitziñgawe.

Oi nâmbutñâ kin bitziñ saam tâk namin zâmbarawe.

³⁷ Nâmbutñâ kâtñâ zânğowe. Nâmbutñâ nak gaanğâ gaaziñgawe. Nâmbutñâ kâmbamñâ zânğom gânduziñ mânânğârawe. Nâmbutñâ

kanpitâ ândim noniñ râma sâkñâ akum ândiwe. Mandu

yatâ op sâknam kwâkñan ândiwe. ³⁸ Hân a nâmbutñâ ândiwe, zengât dâp mân ândiwe. Zen a âlipñâ. Zen

mirâ kamân kâtikñan sot barâ kâtikñan ândiwe. Kât

kiyân sot hân mâtâpñan ândiwe.

³⁹ Zo zen aksik Anutu nânğâm pâlâtân kwâkñanğawegât

Anutuñâ zingiri âlip oip. Oi kut ñai singi kwatziñgip, zorat bonñâ mân muyagiwe.

⁴⁰ Topñâ itâgât. Anutu zâk neñğaren kut ñai zâizâiñ pâmbapkât nânği zeip. Zorat nen buñan ândiândi âlip ândibigât mân nânğâziñgip.

12

Yesu zâk kândom ot-ningipkât zâk wâratkum kâtiginat.

¹ A sânğiñâ kâmut patâ yatâ zorâñ haamnânğom niñgit tegât kut ñai yâmbât sot bâliñanğât tâkñâ kâpinânğomap, zo

mânângât birânat. Oi mâtâp tirâpnângowe, zorik âkonjâ buj sârârâk kârâm âim kikerân takânat. ² Oi Yesu, nângâm pâlâtângât marijâ sot bon muyamuyage, zâkkâren sen kwap ândinat. Zâk sâtâre muyagibapkât sâsânjâ, zorat nângâm poru nagân sâknam nângâm moip. Oi zorat aņun kwâkņan zari nângi yennâ oip. Yatâ opņâ Anutu, imbanjâ marijâ, zâkkât âsan bongen zarip, ândiap. ³ Bâliņ mâme zen kâsa okņangâm mem nġai nġai okņangâne nângâm tâtâlim kâtigeip. Zen ko umziņ loribegât zâkkât nângâmņâ âkonjâ buj kâtigibi.

Anutuņâ kubikningâmap, zorat den.

⁴ Zen bâliņandâ lotņan kwatziņgâbâ sâi kâtigem um sâkziņ kubikaņgâm kinkin, zo yatâ op ândiwe. Ka bâliņandâ kâtigem tâmbetzângobat sâi ko dap upi?

⁵ Anutuņâ narâpņâ zângonsâm itâ sâip. Den zo nelâmzâņguap? Den zo itâ sâip,

“Nannâ, Kembuņâ kubikgigi nângâna mân giginjâ upap. Kubikgigi umgâ mân loribap. ⁶ Anutu zâk a umņâ gâsuziņgâm zengât narâpnâ sâmap, zen zângom kubikziņgâmap.”

⁷ Zorat op ko Kembuņâ kubikziņgâbam sâi mân kenjât upi. Anutu

zâk zingiri nan bârarâp utne yatâ otziņgâmap. Zengâren ibârâpziņandâ yatik narâpziņ kubikziņgâme. ⁸ Anutuņâ zen kubikziņgâmap. Mân kubikziņgi sâi ko laņan gâbâ âsagiwe sâbem. ⁹ Oi nġai sâbâ. Hânân ibârâpniņ zen nângom kubikningâne dinziņâ lum hurat kwatziņgâmen. Oi sumbem marijâ, um dâpniņangât Ibâ, zâk yatik hurat kwâkņangâm ândeindâ dâp upap. Yatâ op ândim, ândim kwâtâtinat. ¹⁰ Hânân ibârâpniņ ziņ narâk pânġânok âkņâleziņâ dâp nângom kubikningâme. Sumbem Ibâniņandâ ko âlip op ândinatkât kubikningâmap. Zikņâ hâlâlu ândiândiyân târokwatnatkât opmap. ¹¹ Kubikkubik muyagibap dâp, zo nângindâ umâlip mân oi sâknam nângâmen. Oi bet ko kubikkubigân ândim kâtigimen, nenġâren bonņâ muyagemap. Kubikkubikkât bonņâ zo târârak ândiândiņ sot um lumbenâ.

Kâwali muyagem tânagobi.

¹² Zorat zen bitziņâ lolot sot pabutziņ bâliņâ zo kubikņâ kâtigibi. ¹³ Oi kinziņ lâņbigât mâtâp zo kubikņâ zengâren pabutziņ bâliņâ zo âlip oi lâņ âlip upi.

¹⁴ Zen a aksik patâ zen sot lumbe ândiândiņangât nep tuubi. Oi um hâlâlu op ândibigât kâtigibi. Um sumun sot ândim Kembu igikņâ, zo mân ziap.

15 Zengâren gâbâ nâinâ Anutugât tânzângoânḡon, zo walâbapkât galem oraḡâm ândibi. Oi os-etziḡan um kâlak dengât kârâpḡandâ ziḡgesebapkât galem oraḡâm ândibi. 16 Oi zengâren gâbâ nâinâ Esaugât mâtâbân lân lân ândiândiḡ sot a hurat mân kwâkwat mân upap. Esau zâk nalem kânok zorarâk op kâdom âsaâsagiḡaḡât bet sâwât zo birip. 17 Zen zâkkât nâḡgâme. Zâk bet mâsop mimbâ sâi aḡân kârip. Kut nâi oip, zorat isem umbâlâ op um melâḡmelâḡḡaḡât mâtâp mân muyageip.

Nen Sinai bakḡâ buḡâ, Sioḡ bakḡâ mâte urâwen.

18 Narâk ziren zen bakḡâ nâi gâsum mâsâsuatme. Kârâpḡoot, zoren mân âiwe. Oi nâtâtikḡâ, sasa sot pibâ zorat umḡan mân bagiwe. 19 Oi lâmun diḡâ patâ sot den kwamit patâ zo mân nâḡgâwe. Mârum ko sâkurâpziḡâ mirâ kamân kâtikḡan ândim den zo hiriḡsâbapkât ninâu sâwe. 20 Den itâ muyageip, zorat nâḡgâne imbaḡâ oip, “A mo zuu nâinâ bakḡâ zo lânḡi kâtḡâ kune mumbap.” 21 Kut nâi zo sânam kwâtkwâtḡoot muyagei Moseḡâ sâip, “Nâ keḡgât op sânamnâ sâmbuap.”

22 Mârum yatâ âsageip. Narâk zi ko zen bakḡâ yatâ zoren buḡâ. Zen Sioḡ bakḡâ, Anutu ândiândiḡ, zâkkât kamân patin

sumbemân, Yerusalem kamân uḡakḡan ga giwe. Oi sumbem a doḡbep, a mân sâlâpziḡaḡoânḡon sot sâtâre mindumindu patâ. 23 Anutugât narâpḡâ kutziḡ sumbemân kuleḡgoi ziap, zen mâte otziḡgâwe. Oi a aksik patâ neḡgât den sâm kwâkâkwâkân a patâ, Anutu sot a hâlâlu minziḡip, zengât um dâpziḡâ, zengâren târokwarâwe. 24 Oi Yesu târotâro uḡakḡaḡât nakḡâ, zâkkâren gamḡâ gilâm saḡonsaḡon mâte urâwen. Gilâm zorâḡ Abegât gilâmḡâ tosa sâm muyageip, zo yatâ buḡâ. Yesugât gilâm zorâḡ saḡoniḡgâbapkât geip.

Anutuḡâ hân sot sumbem mâḡgizikâbap.

25 Zen den dâzâḡgobap, zo zâk kândâtkubegât galem oraḡâm ândibi. Mârumḡan hânân ge Sinai bâkḡan gâbâ sâkurâpziḡâ den dâzâḡgoi birâne hâuḡâ muyageziḡip. Zi sumbemân ândim den dâtnâḡgomap, zâk kândâtkom dap yatâ hâuḡâ buḡ ândinat? 26 Anutuḡâ Sinai bâkḡan den sâi diḡandâ hân mâḡgeip. Oi zi ko du âsagibapkât sâm kâtigeip. Anutuḡâ itâ sâip, “Nâ narâk nâin dum hân mâḡgimḡâ sumbem ârândâḡ mâḡgibat.”

27 Dum mâḡgibat sâip, zo ko kut nâi nâi muyageip, zo mâḡgei buḡ upapkât nâḡgâm sâip. Buḡ oi ziziḡ kâtik zo muyagem yen zimbi.

28 Nen Anutugât um topņan ândinatkat sinġi kwatningip, zo zinzin kâtikņâ. Zo minat, zorat Anutu sâtâre okņangânat. Oi pindiņsâm hurat kwâkņangâm kenġât op mâpâsinat. ²⁹ Wangât, Anutuniņâ, zâk kârâp patâ yatâ, zorat op ko. Kârâpņâ kut ñai ñai bâliņâ sem nanġâbap, zorat san.

13

Um den.

¹ Buku oraņġâm ândime, zo zen mân birâne gibap. ² A hân ñain gâbâ gane zingit mân nânġânâņġâ mân upi. Mârumņan a ganetâ buku otziņġânâ sâm topziņ mân nânġâm sumbem a buku otziņġawe.

³ Bukurâpziņ tâk namin zâmbarâwe, zengât nânġâm, nânġâne ârândân ândien yatâ upap. Oi zen sâk sot ândiegât bukurâpziņ a ziņ zâņgone sâknam kwâkņan ândime, zengât nânġâm ândibi.

⁴ Ap ambin ândiandin, zorat nânġâne bon oi mân mem bâliņ kwapi. Oi itâ nânġâm ândibi. Laņ ândim târotâro mânâņġât ândime, zen Anutuņâ hâuņâ ziņġâbap.

⁵ Umziņandâ kât sikumġât âkņâlê mân upap. Oi kut ñai ñai tatgigap, zorat mân sâm mem ândiban. Kambu zâk itâ sâip, "Nâ mân birâgibat. Oi gek mân nânġânâņġâ mân upat." ⁶ Zorat nen um bâbâlaņâk itâ sânat,

"Kambu zâk betnan memap. Zorat a ziņ kâsa ot-nim yatâ mo yatâ ot-ninâ sâne mân kenġât upat."

Sinġi âlip kwâkâm niņġawe, zo mem ândim Yesu molinat.

⁷ A sâtņâ gakâziņ Anutugât den dâzâņgom ândiwe, zengât nânġâm ândibi. Zen mâtâp âlip lâņ ândim muwe. Mâtâp zorik ekņâ moliziņġâm Kembugâren nânġâm pâlatân kwâkņangâm ândinat.

⁸ Yesu Kristo, zâk ândeipņâ ândiap, zo yatik ândim zâimâmbap, kâtikņâ. ⁹ A ziņ den uņakņâ top top dâzâņgone zorâņâ umziņ mân gulipkubap. Umziņan Anutugâren gâbâ tânzâņgozâņgoņandâ tângui kâtigem kiri âlip upap. Kut ñai ñai nininândâ mân mem tâņgubap. Anâ mâtâp zo lâņġawe, zen bonņâ mân muyagiwe. ¹⁰ Neņġâren

Kembugât sinġi nalemm pâpanņâ taap. Zo hâmbâ silep galem upme, ziņ nimbigât mân sâsâņâ. ¹¹ Zen nânġâme. Zuu kom gaamņâ gilâmziņ tirik namâ galem a patâņâ bâliņangât tosaġât namin mem zari bonņâ kamân kândâtņan mem gei kârâbân ume. ¹² Zo yatik Yesu zâk gilâmņandâ a um hâlâlu miniņġâbapkat kamân kândâtņan kune moip. ¹³ Zorat nen yatik kamân kândâtņan zâkkâren giarindâ zâkkât op yatik

bâliņ otņiņgâbi. ¹⁴ Itâ nâņgâm utnat. “Kamân zinziņ kâtikņâ ziren mân taap. Nen kamân kâtikņan, zinziņ kâtik zimnap, zorat nâņgâm mambât ândien.” ¹⁵ Zorat nen Yesu sot pâlâtân opņâ târotâroniņanġât opņâ Anutu mâpâseindâ zorân tâbaniņ upap. Zâk hurat kwâkņanġâm ândim lâuniņandâ sâm sâtâre okņanġânat. Kutņâ sâm bâbâlân kwâkņanġânat.

Ninâu sâm betniņan mimbî.

¹⁶ Orot mâme âlipņâ utnam gulip mân upi. Anutu zâk zorat nâņgi zâkkât siņgi kut ļâi ļâi pame, zo yatâ utne bonņâ upap.

¹⁷ A sâtņâ gakârâpziņ, zeņgât sâtziņ lubi. Zen um dâpziņ galem upmeņâ nepziņanġât topņâ Anutu mâteņan sâm muyagibi. Zorat nepziņ umâlibân tuune dâp upap. Umbâlâyân tuune zeņgâren kut ļâi âlipņâ mân upap.

¹⁸ Zen neņgât op ninâu sâm ândibi. Nen umniņan tosa kârum ândimen. Kut ļâi ļâi utnam oindâ târârâk upapkât otņiņgâmâp. ¹⁹ Ninâuņâ betnan mine Kembuņâ melâņnigi zeņgâren kek gâbatkât dâzânġuan.

²⁰ Lumbenāņġât mariņâ, Anutu, zâk râma galem a patâ Kembuniņ Yesu târotâro zinziņ kâtik zorat gilâmgât mumuņan gâbâ mâņgei zarip. ²¹ Anutu

zâk imbaņâ sot kâwali ziņġâmņâ mem bâbâlan kwatziņgi diņâ lum nepņâ tuum kwâtâtibi. Oi zikņak nâņgi dâp opmap, zo Yesu Kristogât opņâ zeņgâren muyagibap. Zâkkâren sâm âlip kâtikņâ zem zâimâmbap, zo perâkņak.

²² Bukurâp, den kârep ļâi mân kulemgum ziņgan. Oi zen den girem zo nâņgâne mân bâliņâ upapkât sâm ziņgan. ²³ Oi nâ dâzânġua nâņgânek. Bukuniņâ Timoteo, zâk tâk namin gâbâ olaņâwe. Oi zâk kek gâbap oi ko zâk sot ġarat.

²⁴ A sâtņâ gakârâpziņ sot Kembuġât siņgi a ambân aksik nâņġâziņgan. Italia hânân ândie, zen yatik nâņġâziņge.

²⁵ Kembuġâren gâbâ tânzânġozânġoņâ aksik zeņgâren zimnap. Zo yatik.

Ekap Yakobonjâ kulemgoip.

Mâsimâsikâgât bonnjâ.

¹ Nâ Yakobo, Anutu sot Kembu Yesu Kristo, zekât kore anjâ. Kembugât a kâmut gakârâp sijsururuŋ op âi ândie, zen sâm sâtâre otziŋgâm ekap zi kulemguan.

² Bukurâpnâ, zengâren mâsimâsikâ top top muyagei nângâne sâtârenjoot upap.

³ Zen itâ nângâbi. Zen mâsimâsikâyân ândine zengâren kâtigigiŋ, zo muyagibap. ⁴ Oi kâtigigiŋ, zo zengâren bonnjâ muyagem kâtigibap. Oi muyagei zen umgât sikum Anutugât den mân kârum tosaziŋ buŋ op hâlâlû ândibi.

Nângânângâ kârum Kembugâren ninâu sânat.

⁵ Zengâren gâbâ njiŋâ nângânângâ kârum Anutugâren ninâu sâi pindâbap. Anutu zâk a sâm bâliŋ den zo mân dâtnângom um bâbâlanŋangârâk nângânângâ âlipnjâ niŋgâmap. ⁶ Zorat a um zagât opnjâ buŋâ, Kembu nângâm pâlâtâŋ kwâkŋangâm ninâu sâbi. Ka a um zagât upap, zo pibâ gâi saru âbâŋgum âim gâmap, zo yatâ upap. ⁷⁻⁸ A yatâ zo Kembugâren ninâuugât hâuŋâ mimbatkât sâi mân pindâbap. Um zagât op gulip ândimap, yatâ zorâŋ mân pindâbap.

Sikumziŋ zâizâiŋ zorâŋ bonnjâ buŋâ.

⁹ A ziŋ a kanpitâ zâkkât nângâne gigiŋâ opmap. Ka Anutuŋâ a zo a bonnjâ kwânâŋgi sâtâre patâ upap.

¹⁰ Oi yatigâk a ziŋ a sikumjoot zâkkât nângâne zâizâiŋ opmap. Ka Anutuŋâ a yatâ zo zâkkât sikumjoot zorat nâŋgi gigiŋâ opmap. Pâliŋpâliŋ neule bâlonjâ kek âmbârâŋgâm gemap, zo yatik a sot sikumjâ kek buŋ opmap. ¹¹ Mirâsiŋ takâmjâ hibuk bâlonjâ egi âkâm gem neulenjâ buŋ opmap. Zo yatik sikum a nepziŋâ tânâmŋan birâm neule yatâ op buŋ upi.

¹² Njâi zâk mâsimâsikâyân kâtigibap, zâkkât nâŋga sâtârenjoot uap. Zâk kâtigem umjâ oi ândei Kembuŋâ sâŋgânjâ pindi ândiândi kâtik ândibap. Zo umziŋâ zâkkâren kinzap, zengât siŋgi sâip.

Mâsimâsikâgât den.

¹³ A nji, zâk bâliŋangât mâsimâsikâgât itâ mân sâbap, “Anutuŋâ bâliŋangât mâsikâniŋap.” Bâliŋangât mâsimâsikâ, zo Anutugâren mân ziap. Zâkŋâ a nji bâliŋangât mân mâsikâbap. ¹⁴ Mâsimâsikâ zo itâ muyagemap. Njâi zâk zikŋak âkŋâlenjâ diimap. ¹⁵ Oi âkŋâlenjâ kâmbu kwap katap mimbap, kutjâ bâliŋâ. Bâliŋandâ lâmbatjâ sâk sot um ârândâŋ mumuŋ op simgât siŋgi upabot.

16 Bukurâpnâ, um gulip uegât gasâziņ kârâm ândibi. Bâliņâ, zo hânân gâbâ âsagemap. Âlipņâ, zo sumbemân gâbâ âsagemap. 17 Kut ñâi ñâi âlipņâ top top, zo uren gâbâ âsakņâ Ibâ kânok, zâkkâren gâbâ gemap. Zâkkâren, kâin yatâ, kwâtepmâtep mân ziap. 18 Anutuņâ nâņgâm sâlâpkuipkât den bonņandâ nan bârârâp muyageniņgip. Oi zâkkât arâp zengât tenġâyân kândom op kinatkât yatâ otniņgip.

Den nâņgânâņgân zorâņâ buņâ, luluņâ zorâņ bonņâ.

19 Bukurâpnâ, zen nâņgâneġ. Anâ den nâņgânatkât bâbâlaņ utnat. Den sâsâņ sot kuk den sâsâņ, zorat yâmbârinat. 20 A kuk orotņâ, zo Anutugât târârak mâtâp zo wâlap. 21 Zorat zen um sumun sot ġâņgoņâ zo birâm mulunân ândim siņgi âlip den umziņan pâip, zo buku op mem ândibi. Zorâņâ um dâpziņ kubikpapkât imbaņâ zemņâņgip.

22 Zen den kindapņak mân nâņgâbi. Buņâ. Nâņgâm lubi. Ñâi zâk kindapņak nâņgâbap zo ko umņâ kâitkum simġât siņgi upap. 23 Ñâi zâk den nâņgâm mân lubap, zâk anâ si sâņgânziņ niniņgurân ikme, zo yatâ upap. 24 Zen si sâņgânziņ ekņâ birâm âim tobatziņ nelâmzâņgomap. 25 Ñâi zâk Kembugât gurumin den bonņâ nâņgâm lum

kâtigem ândibapņâ bonņâ ek âkņâlem op ândibap.

Siņgi âlibân ândiândigât den.

26 Ñâi zâk siņgi âlibân ândiman sâm lâu sâput mân galemġumap, zo ko umņâ kâitkumap. A yatâ zorâņ siņgi âlibân ândiândiņ zo yenņâ upap. 27 Malâ mandu umbâlâ op ândine ziņgit on galem otziņġâbi. Oi hânân bâliņâ ziap, zo umziņ sumunkombapkât kândâtkubi. Zen yatâ op ândinetâ Anutuņâ ziņgiri âlip oi itâ sâbap, “Siņgi âlip mem ândie.”

2

Sikumziņoot sot kanpitâ zo dâbâk otziņġâbi.

1 Bukurâp, zen âsakņâ mariņâ, Kembuniņ Yesu Kristo, zâkkâren nâņgâm pâlâtâņ kwâkņanġâmenâ a zâizâiņ gigiņâ kut ñâi ñâi hâtubâtu mân otziņġâbi. 2 Nâ itâġât san. Yesugât a kâmut minduminduziņan a ñâi, lomba a, kamân ñâin gokņâ zâk hâmbâ neulenoot sâņgân zâizâiņ ġâi a ñâi, lomba a, kamân ñâin gokņâ hâmbâņâ alâkņâ pam kândâtņan ġâbap. 3 Oi zen a hâmbâ neulenoot zo ekņâ itâ sâm dukubi, “Ġâ zi ġa. Tâtat âlipņâ mâteyân zi ġe tat.” Yatâ sâm a kanpitâ itâ dukubi, “Ġâ ândi kin mo kian ġiņņan ġe tat.” 4 Zen a zengât holiziņâ mân nâņgâm yatâ upme. Zen zo yatâ osetziņan hâtubâtu otziņġâme. Yatâ

op Kembangât mâtâp gulip-kume.

⁵ Bukurâpnâ, den sa nângânek. Anutuñâ a dap yatâ zo gâsum sâlâpzângoip? Hânân a kanpitâ ândime, zen nângâm pâlâtânân umgât gom sambe opñâ Anutu um topñan ândibigât gâsum sâlâpzângoip. Zo a umziñandâ zâkkâren kinmap, zengât sinji sâip. ⁶ Oi zen ko a kanpitâ sinziñ ginñandâ ziñgitme. A ikâ ziñ denân zâmbanme? A sikumziñ patâ zorân kâsa otziñgâm denân zâmbanme. ⁷ Oi a sikumziñoot ziñ Yesugât kutsinji âlip kwâkniñan zarip, zo sâmbâlîñ kwapme.

Den ñai lum ñai birâbirân, zo mân dâp uap.

⁸ Gikanğât opmat, yatik bukuganğât upan. Den kâtik kombânñâ zo yatâ Kembangât ekabân kulemgune ziap. Zo lune perâkñak âlip upap. ⁹ Ka a sât hâtubâtu otziñgâbi zo ko bâliñ utne gurumin den zorânñâ topziñ sâmbuyagibap. ¹⁰ Ñai zâk gurumin den nâmbutñâ lumñâ ñai birâbap, zo den ku a upap. ¹¹ Zorat sâbâ. A ñaigât ambân, zâk sot mân ândiban sâip, zâkñagâk gâ kâmbam mân kumban sâip. Oi gâ a ñaigât ambân sot mân ândimñâ a kâmbam kumban zo ko gâ den ku a upan. ¹²⁻¹³ A ñai um lâklâk buñ otziñgâmap, zâk gâtâm Anutuñâ yatigâk um lâklâk buñ okñanğâbap. Ka a um

lâklâk op buku otziñgâbap, zâkkât topñâ Anutuñâ sâmbuyagei Kembangât mâteñan kenğât buñ kinbap. Zorat gurumin den zorân topniñ sâmbuyagibap. Zo nângâm kwâtâtemñâ um lâklâk op târârak op ândibi.

Nângâm pâlâtân bon buñ sot gukupitñâ.

¹⁴ Bukurâpnâ, a ñai nâ nângâm pâlâtân sot ândian sâbap, oi buku mân otziñgâbap, zâk nângâm pâlâtânñâ zo dap op tâmbet agoagonan gâbâ mâkâbap? ¹⁵⁻¹⁶ A mo ambân ñaiñâ hâmbâ, sâk pâke mo nalem kârum ândei kâmut zengâren gâbâ ñaiñâ mân beknan memñâ itâ dukubap. “Gâ âlip âi ândiban. Gâ pater opatkât sâkkâ kâpiban. Gâ nalem nem âkon upan.” Ñai zâk lâunandik yatâ sâmbap op beknan mimbap? ¹⁷ Zorat a ñai nângâm pâlâtân sot ândian sâmbuku mân otziñgâbap, zâkkât nângâm pâlâtân zo mumuñâ sânat.

¹⁸ Mo a ñaiñâ itâ sâbap? Gâ nângâm pâlâtân zemgigap. Nâ ko buku orotñâ zemnigap. Nângâm pâlâtânğâ buku orotñâ buñâ, zo tirâpnona ikpâ. Oi nâ buku orotñanğât nep tuum nângâm pâlâtânñanğât bonñâ tirâpğobat. ¹⁹ Anutu kânok ândiap, den zo nângâm kwâtâtemat. Gâ zo yatâ nângâm kwâtâtem sumbe-mgât sinji uan sâmat. Ka zitâ sâ nângâ. Wâke

ziñâ zo yatâ nângâm Anutugât kenğât op sânmziñ sâmbumap. ²⁰ Gâ a um kwamen, nângâm pâlâtân sot buku orot buñâ. Nângâm pâlâtânğâ zo yennâ.

Abaram sot Rahaba zet nângâm pâlâtân op bonñâ muyagiwet.

²¹ Nângâm pâlâtân bonñâ zorat sa nângâ. Sâkunniñâ Abaram, zâkkât nanñâ Kembugât siñgi sâm kumbat sâi Anutuñâ nângi tosanğâ buñ oip. Zo orot mâmenanğât yatâ oip. ²² Oi itâ nângâ. Abaramğât nângâm pâlâtân zo orot mâmenandâ bekñan meip. Oi nângâm pâlâtânâ târokwaî patâ oip. ²³ Oi zorat Abaramğât den kulem nâi itâ ziap,

“Abaram zâk Anutugât diñâ nângi bon oipkât Anutuñâ zâkkât nângi târârak oip.”

Oi zorat Abaramğât itâ sâwe, “Zâk Anutugât buku kânok.” ²⁴ Iknek. Anutu zâk a nâi nângâm pâlâtânñanğârâk egi tosanğâ buñ mân upap. Egi buku orotñanğât nep mâpot tuugi tosanğâ buñ upap.

²⁵ Oi yatik narâk nâin Anutuñâ Kanaan hân zo Isirae zengât siñgi sâi lañ mâman ambân Rahaba, zâkñâ Anutugât den nângi bon oi Isirae a zagât hân ek mânânğârâwet, zet zâkkâren gâitâ buku oztikâm tik mâtâp zâpari âiwet. Rahaba zâk buku orotñanğât nep tuugipkât Anutuñâ nângi

tosanğâ buñ oip. ²⁶ Zorat itâ ziap. Sâk zâk kaapumñâ buñ op mumuñâ muyagemap, zo yatigâk buku orotñâ buñ oi nângâm pâlâtânğâ zo mumuñâ opmap.

3

Nâmbâlamniñ galem utnat.

¹⁻² Bukurâpnâ, nen aksik patâ sâm tâpâkumen, zorat zengâren gâbâ donbepñâ um bâbâlan kwâkâziñgâziñgân nep tuunat mân sâbi. Nângânek. Den sâm kwâkâkwâkân narâkñan Kembuñâ kwâkâziñgâziñgân a nen den bâliñâ sâm ândimen, zorat hâuñâ yâmbâtñâ niñgâbap. Nen aksik patâ âsâbân sâm tâpâkumen. A nâiñâ den bâliñ mân sâbap, zâkkât a âlip, târârak sâsân. Yatâ zorân um sâkñanğât âlip upapkât nep tuubap. ³ Bâu patâ biosi zen dinniñâ lubigât lâuziñan tâk kâtik pamen. Zo pam kwâkñan tap mem purikgurik tuuginđâ âime. ⁴ Wanğâgât yatik nângâme. Zen patâ oi pibâ kâtikñandâ kom alei âime. Oi mâbugwâbure tuutuunğâ mâiktârâ zo mem mâburine mâtâp âiâiñ dâp âimap. ⁵ Oi a nâmbâlam zo yatik mâiktârâ, zo kut nâi nâi yâmbâtñâ op zâimap.

Nânge. Kârâp zâk mâiktârâ. Yatâ zorân hibugân pâindâ sem nanğâmap. ⁶ Nâmbâlamziñ zo kârâp yatâ. Zâkñâ sâk

toren walâzingâm bâliņangât mam op nep tuumapņâ um sâkniņ sumunkomap. Oi ândiândiniņâ oi semap. Zikņâ ko sim kârâbân gâbâ kârâp sâugi semap. ⁷ Zuu top top saruin sot hânân sot nii, mulum, zo aņâ mem sândukņan kwatziņgâmen. ⁸ Nâmbâlam ko a nâiņâ dap op mem sândukņan kwâpap? Zâk âkonņâ buņâ, purikgurik op bâliņâ memap. Mulum kâtik, kwaru yatâ. ⁹ Nâmbâlamniņandâ Kembu Ibâniņ sâm âlip kwapmen. Oi nâmbâlamniņandik a Anutugât holi tobat sâm bâliņ kwatziņgâmen. Lâu zobik den âlip sot bâliņâ gemap.

¹⁰ Bukurâpnâ, yatâ zorâņ mân dâp uap.

¹¹ Dabân yatâ too sinņan zobigâk naamņâ sot kâlakņâ mâpot gem gâbabot?

¹² Bukurâp, koserân dap yatâ koliņ muyagibap? Mo samân dap yatâ zâlâli muyagibap? Mo saruņâ samņâ upap?

Nâņgânâņgâ uren gok sot âmbiren gok.

¹³ Zengâren gâbâ nâņgânâņgâ a mo nâņgâm upme, zo ândie? Zâk lumbenâ ândim orot mâme âlip muyagem ândei nâņgânâņgânâņgât topņâ muyagei a ikpi. ¹⁴ Oi zengât umziņan um kâlak sot um zâizâiņ zeî sâkziņ mem zâim den bon nâņgen sâne sarâ upap. ¹⁵ Nâņgânâņgâ mâtâp zo ubâ gâip mân sâsâņ. Buņâ. Nâņgânâņgâ

zo hânân gokņâ. Ayân gok. Satangâren gok. ¹⁶ Kâsa kâsa, um kâlak sot zâizâiņ zimbap, zo yatik kâsâp sot sumunņâ zo zem zâibap.

¹⁷ Nâņgânâņgâ uren gokņâ, zorâņâ ko mâtâp âlip itâ muyagemap. Um salek, lumbenâ, sât lulu, buku orot sot siņgi âlipkât bonņâ nâmbutņâ. Um zagât mo sarâ ândiândiņ buņâ. ¹⁸ Lumbenâņgât nep tuume, zen arikņâ kâmitne târârakņangât bonņâ muyageziņgâmap.

4

Sâknam nep tuum bon mân muyamuyagiņ.

¹ Zengâren kâsa sot kâmbam zemap, zo top wangât? Sâkkât âkņâlê zemap, zorâņ kâmbamgât nep tuumap. ² Zen um sâkkât âkņâlê op kut nâi mân mime. Kâmbam kom kâsa op kut nâi mân mime. Zen ninâu buņ ândime, zorat. ³ Oi zen kut nâigât ninâu sâm âim ma ko mân mime, zo ko umziņan den bâliņâ zeî ninâu sâme. Zen itâ nâņgâme, “Kut nâi zo muyageniņgi kâtigem um sâkniņangât âkņâlê zorat bonņâ muyaginat.”

Umniņandâ nâin nâin mân nâņgânat.

⁴ Haai, târotâro mânâmânâņgât zen. Hânân kut nâi nâi ziap, zorat siņgi ândibannâ Anutu kândâtkuban. Zo nâņge mo buņâ? Zorat nâi zâk hânân kut nâi nâi ziap, zo buku

okņangâbapņâ Anutu kâsa okņangâbap. ⁵ Mo den kulem ñâi ziap, zo nângâne yen opmap? Den zo itâ,

“Umniņan Kaapum pâip, zo zâkkât siņgiyâk ândibapkat kâtigemap.”

⁶ Den kulem ñâi ko itâ ziap, “Tânnângonângon, zo donbep niņgâmap.”

Zorat den ñâi itâ ziap, “Anutu zâk a zâizâiņ zengât tân kwâkâmap. Ka a ziņangât nângâne gemap, zo ko tânzângozângon zo ziņgâmap.”

⁷ Zorat Anutu um topņan gigiņ op ândibi. Oi Sataņ kâsa minņangâne birâziņgâm âibap. ⁸ Zen Anutu mâte okņangâne zâkoot zen mâte otziņgâbap. Bâliņ mâme a ambân, zen bâliņâziņâ saņgon birânek. Âi kom ga kom upme, zen umziņ saņgone salek oik. ⁹ Zen topziņ nângâm birañņâ isem umbâlâ upi. Girâņziņâ zo melâņ umbâlâ upi. Oi sâtâreziņ zo melâņ girâp isebe. ¹⁰ Kembugât mâteņan umziņ diim ge ândine zâkņâ mem zaatziņgâbap.

Kembu mân walâm ândinat.

¹¹⁻¹² Bukurâpnâ. Gurumin den mariņâ sot sâm kwâkâkwâkâņ a kânok ândiap. Zâk zângobap mo kubikziņgâm birâziņgâbap, zorat imbaņâ zemņâņgap. Zen ko sâm bâliņ mân upi. Ñâi zâk bukuņâ sâm bâliņ kwap hâuņangât den sâbap, zâkņâ

gurumin den sâm bâliņ kwap kândaņbap. Gâ gurumin den sâm bâliņ kwap kândaņban zo ko sât luluņ a mân op, sâm kwâkâkwâkâņ a upan. Gurumin den mariņâ sot sâm kwâkâkwâkâņ a kânok ândiap. Zâk zângobap mo kubikziņgâm birâziņgâbap, zorat imbaņâ zemņâņgap. Gâ wangandâ bukugangât den hâuņâ sâban? Zo Kembugât nep.

Kembuņâ nângâniņgi kut ñâi utnat.

¹³⁻¹⁶ Bâi, itâ nângâne. Zen itâ sâme, “Itârâņ mo mukan kamân zoren âi kut ñâi ñâi aņgâgwanğâ op kât sikum mem ândeindâ kendon zi âki âburinat.” Zen zâizâiņ den sâm sâkziņ mem zâime. Zâizâiņ den zo bâliņâ. Mukan zo mo zo muyagibap, zo zen mân nâņge. Mo ândiândiziņâ zo dap yatâ? Zo kaapum yatâ. Zo mâik ñâi muyagem zorâņak buņ upap. Zorat itâ sânetâ dâp upap, “Kembuņâ nângâniņgi wâgân ândim yatâ mo yatâ utnat.” ¹⁷ Ñâi zâk mâtâp âlipņâ zo ekņâ laņ birâbap zo ko tosa muyagibap.

5

A kât sikumgât âkņâlê upme, zengât den.

¹ Kât sikum a zen sâknam muyageziņgâbap, zorat kânņan isem umbâlâ utnek. ² Irâ sikumziņ alâgem buņ upap. Oi pet hâmbâziņ mem ândime, zo hângât siņgi. ³ Narâk pânkânok

oi zen sikum motziņ min-
duwe, zo birâbi. Goide
kât sot kâtziņâ zo bâliņ
opņâ hân oi zorâņâ topziņâ
sapsubap. Kârâņņâ yatâ
ziņgesei sâknam nâņgâbi.
4 Nâņgânek. A nepziņ
hibuk urine kâitzâņgom nep
sâņgân diim gei ziņgâwe. Oi
kâlamziņan bon mimiņ nep
tuuwe, zen yatik otziņgâne
isene sumbem kâwali a
zeņgât Kembu kindapņan
giarip. 5 Sikum a ziņ
hânân sâknam kâbâ yâmbât
buņ ândim âkņâliwe. Nen
bâu nalem ziņgindâ nem
lâmbatne zâņgom om nimen.
Zen zo yatâ sii nalem patâ
nem ândimņâ kâmbamgât
siņgi op narâk patin bâu
yatâ zâņgom tâmbetzâņgobi.
6 Sikum a ziņ a târârak diņâ
sâm kwâkâm laņ kâmbamân
parâwe. Zâk sâkņanġât
hâuņâ mân sâip.

*Sâknam kwâkņan ândim
Kembu patâniņ ġâbapkât
mambât ândinat.*

7 Bukurâpnâ, zen Kembu
ġâbapkât mambât âkon buņ
ândibi. Nâņge. Nep mariņâ
ņâiņâ nep kârâm kâmit
nalem bonņâ âsagibapkât
mambât ândimap. Oi
maa sot map dâbâk oitâ
bonņâ lâmbatpapkât nâņgâm
ândimap. 8 Oi Kembuġât
narâkņâ pâņkânok uapkât
zen âkon buņâ mambât
ândim umziņ tângune
kâtigibap.

9 Bukurâp, zen a
torenņâ mân sâm bâliņ
kwatziņġâbi. Kuk den

mân dâzâņgobi. Patâņâ
gam hâuņâ ziņġâbapkât.
Nâņgânek. Patâniņâ zâk
hâņgi kândâtņan ga kinzap.

10 Bukurâpnâ, Propete
Kembuġât sâtkât den sâweņâ
sâknam kwâkņan ândim
kâtigiwe. Zeņgât mâtâp zo
lâņbi. 11 Nâņge. Sâknam
kwâkņan kâtigem ândiwe,
zeņgât nâņgindâ âlip uap.
Hiobe zâk sâknam kwâkņan
ândim mân loreip. Zâkkât
den siņgi nâņge. Oi Kem-
buņâ um nâņgâm bet kut ñai
ñai âlipņâ pindip, zo nâņge.
Kembuġât tânzâņgozâņgon
sot buku orotņâ patâ ziap.

Sâm kâtik den.

12 Bukurâpnâ, den ñai
zi sa nâņgânek. Zen
sumbemân mândâm den sâm
kâtigime. Zen hânân kwap
den sâm kâtigime mo kut
ñai ñaiyân kwap den sâm
kâtigime. Zo mân upi. Zen
dinziņâ perâkņakkât bonņâ
perâkņagâk âsagibap. Mo
buņâ sâne buņ upap. Zo tosa
muyagibegât yatâ upi.

Mâsek zine kut ñai upi.

13 Zeņġâren ġâbâ a ñâiņâ
sâknamân ândibap, zâk
Anutugâren ninâu sâbap.
Ñai zâk sâtâre op ândibap,
zâk mâpâmâpâse kep mim-
bap. 14 Zeņġâren a ñai
mâsek upap, zâkņâ Yesuġât
kâmut a sâtņâ sâi gam
zâkkât op ninâu sâbi. Oi
Kembuġât kot sâm kelâk
too saņgonņanġâbi. 15 Zen
nâņgâm pâlatâņân ninâu

sâsân, zorân mâsekñâ kubik-pap. Kembuñâ a zo tângoi âlipñâ upap. Tosañâ oip, zo gulipkubap. ¹⁶ Zorat zen âlip upigât bâliñâziñâ sapsun ninâuñâ tânagobi. A târârak ñâi ninâu sâi imbañoot upap. ¹⁷ Propete Elia, zâk a nen yatâ. Zâk map mân gibapkât kâtigem ninâu sâip. Ninâu sâi kendon patâ karâmbut sot kâin nâmburân kânok zorat umñan map mân gem zeip. ¹⁸ Oi bet dum ninâu sâi sumbemân gâbâ map gei hânân kut ñâi ñâi kâmñâ takip.

Gulip orotñâ zo diizingâne gabi.

¹⁹⁻²⁰ Bukurâp, zengâren gâbâ ñâi zâk den bonñâ zorât mâtâp, zo birâm walâm ari buku ñâiñâ diigi âburem gâbap, zo ko zâk itâ nângâbap, “Ñâi zâk bukuñâ mâtâp bâliñan gâbâ diimñâ Anutugâren pâi Anutuñâ a zorat tosa donbep gulipkubap. Oi a zo um dâpñâ mumuñangât sinji oibân gâbâ mâkâbap.”

Zo yatik.

Ekap kânok Peteronâ kulemguip.

Mâsop den.

¹ Petero, nâ Yesu Kristo zâkkât Aposolo ândianjâ Anutuñâ a diizingip, Ponto, Galata, Kapadosia, Asia sot Bitinia hânân oset-boset ândie, zengât ekap zi kulemguan. ² Anutu Ibânâ nângi zeipkât gâsum sâlâpâzângoip, zen Kaapumñâ um hâlâlu kwatziñgâbap sot Yesu Kristogât dijâ lunetâ zâkñâ zengât op moipkât um salek kwatziñgâbapkât diizingip. Zengâren um lumbenâ sot tânzângoizângoñ patâ op sambâlem zimbar.

Sumbemân kut nâi âlip zorat sâtâre utnat.

³ Nen Anutu, Kembuniñâ Yesu Kristo zâkkât Ibâ, zâk sâmbâ âlip kwâkñangânat. Zâkñâ Yesu Kristo mumujan gâbâ mângeiipkât tânnângom um bâbâlan op ândiândi bonñangât nângâm nângâm ândinatkât mânginingip. ⁴ Oi sumbemân nengât singi kut nâi zinziñ kâtik, buñ orot buñâ, zo pâi nengât mambâtningâm ziap. Zo minatkât yatâ otniñgip. ⁵ Anutu zâk imbanâñootñâ galem otniñgi nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândeindâ gâtâm narâk âki kubikkubikkât bonñâ muyagibap.

⁶ Zen zorat sâtâre op ândie. Narâk pânjkânok ziren Anutuñâ sâi sâknam sot kâbâ yâmbât top top sot umbâlâ kwâkñan ândine zorânâ mâsikâziñgâbap. ⁷ Zorat den nâi sâbâ. Goide kât zo yennâ, kârâbân pane sei topñâ muyagime. Zengâren yatik topziñ âsagibapkât sâknam sot kâbâ yâmbât âsageziñgâmap. Nângâm pâlâtânziñ bonñâ mo buñâ, zorat topñâ muyagibapkât âsagime. Zen nângâm pâlâtânziñ zo bonñâ, zorat sâknam kwâkñan ândine Yesu Kristo gâbabân zengât sâtâre sot sâmbâ âlip zo muyagibap. ⁸ Zen Yesugât holi tobat mân igâwenâ umziñ zâkkâren kinmap. Oi narâk ziren sinziñâ mân igâwenâ nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândie. Oi zorat sâtâre patâ, zo anâ mân nângânângân, zo nângânangâm. ⁹ Nângâm pâlâtânziñangât bonñâ, um dâpziñ sumbemân zâizâiñ, zorat mâte otziñgapkât sâtâre ue.

Propete zen den kânjan sâwe, zo bon muyageip.

¹⁰ Propete ziñ Anutugâren gâbâ tânzângoizângoñâ zi dap dap muyagibap sâmbâ zorat topñâ mâsikâm ândim gawe. Oi a narâk ziren ândien, nengâren tânzângoizângoñ zo muyagibapkât den kânjan sâwe. ¹¹ Propete ziñ itâ sâwe, "A bâliñan gâbâ mâkâniñgâbapkât sâsân, Kristo, zâk âsagem sâknam nângâmñâ ko neule âsâkñan

zâi mem ândibap.” Kaa-pumñâ den zo umziñan pâi zen narâk ikâ zoren mo dap yatin Kristo zo yatâ muyagibap sâmb, nângâm ândim gawe. ¹² Oi den sâwe, zorat bonñâ ziñan buñâ, neñgâren muyagibapkât sâsân, zo sâmb muyagiwe. Oi narâk ziren den zorat bonñâ muyageip. Anutuñâ Tirik Kaapumñâ sânngongi sumbemân gâbâ gem Kembugât singi a mam otzingi singi âlip dâzângowe. Singi âlip zo den bonñâ. Oi sumbem a ziñâ den zorat topñâ iknatkât nângâm ândiwe.

Ândiândi sânngiñâ zo kândâtubi.

¹³ Zorat zen um nângânângâziñ kubik um kendon ândibi. Oi Yesu Kristonñâ muyagemñâ tânzângobap, zorat nângâm nângâm um bâbâlan op mambât ândibi. ¹⁴ Ândiândi sânngiñâ sot lan gulip ândiândiñ mem ândiwe, zo narâk ziren mân mem ândibi. Buñâ. Anutugât diñâ lum ândibi. ¹⁵ Um hâlâlu mariñandâ diizingipkât zen zâk yatâ târârak op ândibi. ¹⁶ Kembugât den nâi itâ kulemgune ziap, “Nâ târârak ândiangât zen târâragâk ândibi.”

Yesu Kristogât gilâmñandâ sânnganiñ meip.

¹⁷ Zen Ibâniñ sâmb mâpâsime, Anutu zâk hâtubâtu mân opmap. Ândiândiniñangât tobatniñâ nângâm dinniñ sâmb

kwâkâbap. Zorat zen kwande ândim hurat kwâkñangâm ândibi. ¹⁸ Zen itâ âlip nângâme. Nen sâkurâpniñâ zengât mâtâp lâñ ândeindâ kut nâi yennâ, goide kât yatâ, zorân mân sânnganiñ meip. Buñâ. ¹⁹ Kristogât gilâmñandâ sânnganiñ meip. Zâk râma gwamñâ sâkñâ âlipñâ zo yatâ op ândeip. ²⁰ Anutu zâk mârumbân hân kombân mân muyageibân nep zo nanñâ sâmb pindip. Nânñangât muyamuyagiñ ko bet narâk murukñan zi neñgât op muyageip. ²¹ Zâkñâ nen Anutugâren târokwatniñgip. Anutuñâ mumuñan gâbâ mângim neule âsakñâ giñangi giarip. Zorat nen Anutu nângâm pâlâtân kwâkñangâm ândien.

Den singi âlipñandâ mânginiñgip.

²² Zen den bonñâ lunetâ um dâpziñ salekkoip. Oi buku bonñâ upigât yatâ muyageip. Zorat umñâ gâsâyagom ândibi. Umziñ nep zoren pane buku orot âsagem kâtigibap. ²³ Zen âsaâsagiñ unakñâ. Buñ orotñan buñâ, mân buñ orotñâ. Anutugât den ândiândiñ sot zinzin kâtik, zobâ muyagiwe. ²⁴ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“A zen hibuk yatâ. Oi neuleziñ zo hibuk neule bâlonñâ yatâ. Hibuk neule zo âmbârângâm gemap.

25 Anutugât den ko zo zinziņ kâtik. Zo zem zâimâmbap.”

Sinji âlip den dâzâņgowe, zo ko zi.

2

Nen Yesugâren pâlâtân op kâtiginat.

1 Zen bâliņâ sot sarâ sot kâsâp, umân pâpan, mem ge kwâkwat den zo birâm naņgâbi. 2 Birâmņâ katep mâik namgât otziņgâmap, zo yatik zen um dâpziņangât nalep, Anutugât den, zorat yatik otziņgâbap. Zo nemņâ sinji âlibân lâmbat kâtigem kinbi. 3 Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Kembuņâ tânzâņgoi nâņgâm âkņâle urâwe, zorat op zâkkât den nâņgâmņâ lunam upi.

4 Kembuniņâ Yesugât den nâi itâ ziap. Zâk mirâ kunkunņâ ândiândiņ. Aņâ ek birâne Anutuņâ zâkkât nâņgi zari mem sâlâpkoip. 5 Zorat zen hâmba ândiândiņ op zâkkâren târokwap kin zâimņâ Kaapungât namâ upi. Oi Kembugât tirik namâ galem a yatâ umziņâ Kembugâren pane ze kore okņangâbi. Zo Yesu Kristogât op nâņgi âlip upap.

6 Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Nâņgâ. Nâ Sioņ bâkņan, Yerusalem kamânân kunkun nâi kwânâņgan. Kunkun zo gâsum sâlâpkuwan, zo sâņgân patâ. Aņâ zâkkâren

nâņgâm pâlâtân kwapi zo ko mân kwakpi.”

7 Oi zen zâk nâņgâm pâlâtân kwâkņangâm ândime. Zen zâkkât nâņgâne bonņâ uap. Ka a nâmbutņâ nâņgâm pâlâtânziņ buņâ, zengât itâ sâip,

“Mirâ tuutuun a kunkun ek âkon op birâwe, zorân kunkun zinziņ kâtik op kinzap.”

8 Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“A zen kunkun zoren kom tâmbetagobi.”

A sinji âlip birâmņâ zoren kumbigât sâsâņ zo, zen yatâ upme.

Nen Anutugât kâmut urâwen.

9 Zen ko Anutugât kâmut gakâņâ sot tirik namâ galem a gakâņâ sot târârak a ambârâpņâ. Yatâ zo zen ko nâttâtigân gâbâ diiziņgâm ga âsakņan zâmbarip. Kut nâi nâi âlipņâ opmap, zorat sinji den sâne laņ kârâbapkât gâsuziņgip. 10 Zen mârumņan zâkkât a mân urâwe. Narâk ziren ko Anutugât a kâmut ândie. Mârumņan kwakmak ândiwe. Zi ko tânzâņgoi ândie.

Bâliņâ kândâtkom ândinat.

11 Bukurâpnâ, nâ dâzâņgua nâņgânek. Zen hânân kwande sot lomba ândimeņâ

um sâkziņangât âkņâle bâliņâ zo kândâtkubi.

12 Wangât, um sâkziņangât âkņâle bâliņâ zo um dâpziņangât kâsa yatâ uap,

zorot. Yatâ ândimnâ um kâtik osetziņan târârak ândibi. Yatâ ândine um kâtik a ziņâ zengât laņ bâliņ mâme sâmņâ topziņ ek nâņgâmņâ Anutuņâ takâbabân orot mâme nepziņangât Anutu sâm âlip kwâkņangâbi.

A kutâ zengât den lunat.

¹³⁻¹⁴ Kembugât op a kutâ sot a sâtņâ top top zengât sâtziņ lubi. A kutâ patâ ândiap, zâkkât sot hângât galem a zâambarip, zengât den kâtik ârândâņ lubi. Ziņâ bâliņ mâme a hâuņâ ziņgâbigât sot a âlipņâ ândie, zen sâm âlip kwatzingâbigât sâm ziņgip. ¹⁵ Zen ko nep âlip zi tuumņâ a um kâtik sâm gulip muyagime, zengât den mem gei pam-bigât Anutuņâ sâm ziņgip. ¹⁶ Zen olaņziņgipkât dumun buņ ândie. Oi ândiândi zorâņâ bâliņâ mân ekap-kubap. ¹⁷ Târârak ândim Anutu kore okņangâbi. ¹⁸ Zen a aksik zengât nâņgâne giginâ mân upap. Bukurâpziņ umziņandâ gasâzâņgoi ândibi. Anutu hurat kwâkņangâm ândibi. A kutâ patâgât sât lum ândibi.

Kore a, zengât den.

¹⁹ Kore a, zen patârâpziņ hurat kwatzingâm sâtziņ lum ândibi. A patâ âlipņâ sot sânduk ândiândiņ, zenâk buņâ. Kârâpņâ ândiândiņ, zen ârândâņ sâtziņ lum ândibi. ²⁰ Zen Kembugât nâņgâm âlip utnetâ laņ sâknam ziņgâne âkon den

mân sâm ândine ko Anutuņâ zengât nâņgi âlip upap. ²¹ Ka zen tosa muyagine lapitzingâne Anutuņâ dap yatâ nâņgi âlip nâi upap? Zen târârak ândim kâmbam ziņgi hâuņangât den mân sâm ândine Anutuņâ zengât nâņgi âlipņâ upap.

Yesugât mâtâbân lâņ âinat.

²² Zen yatâ upigât sâm ziņgip. Wangât, Kristo zâk yatik zengât op sâknam nâņgâm kândom otziņgip. Oi zen mâtâp zo ekņâ yatik lâņ âibi. ²³ Yesu zâk bâliņâ mân oip. Sarâ lâuņan gâbâ mân gâip. ²⁴ Zâk sâm bâliņ kwâkņangâne hâuņâ mân sâip. Sâknam pindâne hâuņangât den mân dâzâņgoip. Buņâ. Den sâm kwâkâkwâkâņ nep bonņâ tuumap, Anutu, zâkkâren nâņgâm pâlâtâņ kwâkņangâm ândeip. ²⁵ Neņgât bâliņandâ zâkkât sâkņâ kwâkņan zari poru nagân mem zâi moip. Nen bâliņâ birâm ândiândi târârak ândinatkat yatâ oip. Zâkkât useņâ zorâņ zengât use zo gulipkoi soģei âlipziņ urâwe. Zen râma yatâ laņ gulip ândiwe. Narâk zi ko um dâpziņangât galem a, Yesu, zâkņâ diiziņgi zâkkâren ga ândie.

3

A ambân zengât den.

¹⁻² Ambân zengât yatik sâbâ. Zen abârâpziņ zengât giginâ ândibi. Oi abârâpziņ

nâmbutņâ zen Kembangât den kom ândine zen den mân dâzângomņâ diim gem ândine abârâpziņ zengât orot mâme âlip zo ekņâ umziņ melâņbi. ³ Ambân zen sâkkât neule kâukziņ mem kubik kwâlak sâņgân zâizâiņ gânduziņan pame sot hâmbâ neule âlip mem ândime, zorat nâņgâne yennâ upap. ⁴ Neule bonņâ zo itâ. Umziņan tik zem muyagemap, zo neule zinzij kâtik muyagei Anutuņâ nâņgi zâizâiņ upap. Um lumbe sot um sânduk ândiândiņ, zorat san. ⁵ Kembangât sinġi ambân mârumņan ândiwe, zen neule zo mem ândiwe. Oi Anutugâren nâņgâm pâlâtâņ kwâkņanġâm ândim abârâpziņ sâtziņ lumarâwe. ⁶ Seranġâ Abaramġât den zo lum ândeip. Oi patânâ sâm ândeip. Oi zen kut nâi nâi âlipņâ opņâ keņġât buņ ândim Seragât bârârâp op ândibi.

⁷ A zengât yatik sâbâ. Ambân zen imbanġaziņ giginġâ. Zorat op ambirâpziņ zen nâņgâmņik kut zo otziņġâm ândibi. Oi ândiândi kâtikkât ârandân ândibigât sâip. Zorât a ziņ ambirâpziņ ġalem otziņġâm ândibi. Yatâ op ândine ninâuziņâ pâņsâsâņ buņ, hâlâluyâk zâibap.

⁸ Oi mâpot sâbâ. Zen aksik patâ umziņ diim gei um kânok op um sândugân ândibi. A torenġâ, zengât bukurâpniņâ sâm umziņandâ

ġasâyagom lumbenġâ op um nâņġânâņġâyân ândibi. ⁹ A ziņ kut nâi bâlġiņâ otziņġâne hâuņâ bâlġiņik mân otziņġâbi. A ziņ sâm bâlġiņ kwatziņġânetâ hâuņâ sâm bâlġiņ den mân dâzâņġobi. Buņâ. Zen sâm âlip kwatziņġâbi. Anutuņâ mâsop minziņġâbam diiziņġipkât a mâsop minziņġâbi.

¹⁰ Zorat Kembangât ekabân den nâi itâ zaip,

“Nâi zâk ândiândigât âkņâlemap sot narâk âlip muyagibapkât nâņġâmâp, zâk lâuņâ ġalem oi den bâlġiņâ mân takâbap. Oi lâuņan ġâbâ sarâ den mân ġâbap. ¹¹ Bâlġiņ top top zo kândâtkom kut nâi nâi âlipņik upap. Oi lumbenġâ mâtâp kârur muyagem nepņâ tuubap. ¹² Kambuņâ a târârak zen ziņġiri âlip opmap. Konsâm mâpâsime, zorat kin-dapkwap tâpmap. Bâlġiņ mâme zen ko Kambuņâ ziņġitņâ kâsa otziņġâm ândimâp.”

Sâknamġât den.

¹³ Zen ko kut nâi âlipņanġât nâņġâm nep tuum kâtigem ândine anġâ dap dabân tâmbetzâņġobi? ¹⁴ Bâlġiņ mâme a nâmbutņâ ziņ kâsa otziņġâne sânam kwâtkwât mân upi. Orot

mâme âlipņangât sâknam kwâkņan zâibi zo ko Anutuņâ zengât nâņgi âlip upap. Kâmbam zâņgonam utne sânamziņ mân sâmbubap. Keņgât mân upi. ¹⁵ Umziņ mem kubikne Kristoņâ ko kembuziņ ândibap. Oi nâņgânâņgâziņandâ Kembugâren nâņgâm ândime, zorat mâsikâziņgâne um bâbâlan op topņâ sapsubi. ¹⁶ Oi den zo mulunângen sâmņâ umziņan bâliņâ nâi mân muyagei sâbi. Hurunângen sâne âlip upap. Yatâ utne Kristo sot pâlâtâņ op ândim kut nâi nâi upme, zorat sâmbâliņ kwatziņgâme, a zo zen sarâziņangât top muyagei ek aņun upi. ¹⁷ Kristogât siņgi a zen kut nâi nâi âlip op ândine Anutuņâ nâņgi âlip oi kâmbam sot tâk namin zâmbanbi, zorat nâņga âlip uap. Ka bâliņ utne sâknam ziņgâbi, a zo zengât nâņga giap.

¹⁸ Kristo zâk târârak op ândimņâ a nâmbutņâ zengât bâliņâziņangât opņâ sâp kânok moi âkip. Târârakņandâ gâņgoņâ neņgât op yatâ oip. Nen Anutugâren nâmbanbapkât sâk sot ândeip, zo kune moip. Ka Kaapum sot ândei ko mâņgei zaarip.

Noa ândei ândiwe, zengât den.

¹⁹ Yesuņâ Kaapum sot ândimņâ um dâpziņ tâk namin zeip, zengâren âim siņgi âlip dâzâņgoip. ²⁰ Zen

mârumņan Noa zâk waņgâ tuum ândei Anutuņâ um lumenâ otziņgâm, a zo, zen diņâ lubigât mambâtziņgâm ândei diņâ birâwe. Oi a ambân bituktâ, nâmburân karâmbut yatâ, zengak waņgâyân zâine tooņâ mân gwâkâziņgi ândiwe. ²¹ Too uurup taki Noa sot a ambân gakâņâ waņgâyân zâim hâlâlu ândiwe. Oi too uurup patâ zorat dâpņâ tooņâ too saņgonziņgâme yatâ. Too zo sâkziņan gwapgwap zo mân saņgobapkât upmen. Buņâ. Yesuņâ mumuņan gâbâ zaripkât opņâ zen Anutu mâteņan hâlâlu sot tosaņâ buņ kinbigât too saņgonziņgâmen. ²² Yesu zâk sumbemân Anutugât âsan bongen zâi ândiap. Zoren ândei sumbem a zâizâiņ sot imbaņâziņoot aksik patâ zen zâkkât gigiņâ ândie.

4

Yesuņâ sâknam nâņgip, yatik nâņgâmņâ bâliņâ birânat.

¹ Kristo zâk sâknam nâņgip. Zen zo yatik upigât Kristogât nâņgânâņgâ yatâ upi. Oi itâ nâņgâbi, “Nâi zâk sâknam nâņgâmņâ bâliņâ kândâtkubap. ² Oi sâk sot ândiândiņ narâk ziap, zoren sâkkât âkņâle bâliņâ zo mân lumņâ Anutugât denâk lum ândibap.” ³ Mârumņan itâ op ândiwe. Lan ândiândiņ, âkņâle bâliņâ, too kâtik nem um gulip orot, nalem nemņik ândiândiņ, lopio sarâ kore

okɲaŋgâwe. Zen kut ɲâi ɲâi zo um kâtik a zen sot op gawe. ⁴ Oi narâk ziren um kâtik a zen sot laŋ gulip mân ândimegât nâŋgâne ɲâi oi sâm bâliŋ kwatziŋgâme. ⁵ Nâran ko ândiândiŋâ sot mumuŋâ, neŋgât den sâm kwâkâbapkât sâsâŋâ, Anutu, zâkkât mâtenjan pindiŋsâm kin topziŋ sâm muyagibi. ⁶ Oi topŋâ itâgât. Yesuŋâ a mumuŋâ siŋgi âlip dâzâŋgoip, zen mârum hânân sâk sot ândim mumuŋaŋgât siŋgi ândiwe. Ka Yesuŋâ moip, narâk zoren siŋgi âlip dâzâŋgoi um dâpziŋ sumbemân zâim ândiândi kâtik ândibigât mâtâp âsageip.

Narâk pânkânok uapkât buku op berân miangânat.

⁷ Hânân kut ɲâi ɲâigât narâkŋâ âkâbam uap, zorat zen um hâlâlu sot um wâgân kin ninâugât bâbâlaŋ upi. ⁸ Oi umziŋandâ gâsâyagom ândibi. Umziŋâ zo nep zoren pane zeî kâtigibi. Yatâ op ândine tosa birâbirâŋ zeŋgâren âsaŋibap. ⁹ Zen âkonŋâ buŋâ, buku oraŋgâm ândibi. ¹⁰ Anutuŋâ zen siŋgi âlipkât imbaŋâ top top zen ziŋgip, zo aŋâ aŋâ zemziŋgap. Zo mulun mem ândim tânagom ândibi. ¹¹ Nâi zâk siŋgi âlipkât minduminduyân den sâbap, zâk Kembugât den zorik sâbap. Nâi zâk bukurâpŋâ kore otziŋgâbapkât sâm pindip, zâk nep zo tuum

ândibap. Zo Anutuŋâ imbaŋâ pindi tuubap. Zen yatâ utne Yesu Kristoŋâ tânzâŋgoi ândimegât a zen Anutu mâtâsem sâm âlip kwâkŋaŋgâbi. Zâkkâren neule âsakŋâ sot imbaŋâ zeipŋâ zem zâimâmbap. Perâkŋak.

Yesugât op sâknam nâŋgâmŋâ umâlep muyaginat.

¹² Bukurâpnâ, zeŋgâren sâknam kârâpŋoot muyagem ziap, zorat op mân pârâk pambi. Sâknam zo zen mâsikâziŋgâbapkât âsagiap. ¹³ Kristo sâknam nâŋgip, zen yatik nâŋgâm ândie. Oi bet zâkŋâ neule âsakŋoot muyagei zâk sot sâtâre patâ upi. ¹⁴ Zen Kristogât a op ândiegât sâm bâliŋ kwatziŋgâne nâŋgâne âlip upap. Wangât, neule âsakŋâ mariŋâ, Anutugât Kaapumŋâ, zâk zen sot ge ândiap, zorat. ¹⁵ Zeŋgâren gâbâ a ɲâiŋâ den ku mo kâmbu mo a ku mo zâizâiŋ op sâi ko zorat hâuŋâ sâknam mem aŋun upap. ¹⁶ Ka zeŋgâren gâbâ ɲâi zâk Kristogât a op târârak ândiapkât kâmbam mo tâk namin pane zorat nâŋgi aŋunŋoot mân upap. Buŋâ. Zâk Kristo sâknam nâŋgip yatik sâknam nâŋgap, zorat Anutu sâtâre okŋaŋgâbap. ¹⁷ Nâŋgâne. Anutuŋâ top lâkulâku nep zo arâpŋâ neŋgâren topkwap tubapkât narâkŋâ mâte uap. Nep zo neŋgâren topkwap tuum âimŋâ siŋgi

âlip birâme, zengâren tuum dap otziŋgâbap? ¹⁸ Zorat Kembugât ekabân den nâi itâ ziap,

“Hâunŋgât den sâsân narâkŋan a târârak ziŋ sumbemân bagibag-iŋâ, zo yâmbâtŋâ oi ko bâliŋ mâme sot siŋgi âlip birâme, zen dap upi?”

¹⁹ Zorat Anutuŋâ nâŋgi âlip oi sâknam kwâkŋan zâibi, zen âlip orotŋanŋât nep tuum ândim Kembuŋâ tânzângobapkât um bâbâlanŋ op mambât ândibi. Wangât, Kembugât den zo kâtigemap, zorat.

5

A sâtŋâ ândiândigât den.

¹ Zengâren galem a ândie, zen nâ galem a bukuziŋandâ den dâzângobâ. Kristoŋâ sâknam nâŋgip, zo sinnâ bonŋandâ egâwan. Oi ândimŋâ zâk sot neule âsakŋâ mimbat, zorat op ko nâ den zi dâzângua nâŋgânek.

² Galem a zen Anutugât râma kâmut zi galem otziŋgâbigât sâm ziŋgip. Zo um yâmbât buŋâ, um bâbâlanŋâk galem otziŋgâbi. Nep yatâ zo tuum kât sikum mimiŋanŋât buŋâ, nep zorat umziŋ kiri tuubi. ³ Oi a kembu otziŋgâm buŋâ. Ziŋâ râma kândom otziŋgâm mâtâp âlipŋâ zo tirâpziŋgobi. ⁴ Yatâ op ândine ko gâtâm râma galem a patâŋâ gam sâŋgân neulenŋoot, ziziŋ kâtik zo ziŋgi mem ândibi.

⁵ A sâk wâgân ândime, zen yatik dâzângobâ. Zen a patâ zengât gigiŋâ ândibi. Oi zen aksik patâ nepkât sâŋgum, kutŋâ um gigiŋâ, zo lapŋâ kore orâŋgâm ândibi. Zen nâŋge. Kembugât ekabân den nâi itâ ziap. “Anutu zâk a zâizâiŋ kâbakŋezingâmap. Ka a um gigiŋâ ândime, zen tânzângomap.” ⁶ Zorat op ko zen um gigiŋ op ândim Anutu imbanâ mariŋâ, zâkkâren pindiŋsâm ândibi. Yatâ utne nâŋgi narâk mâte oi zâkŋâ tânzângobap. ⁷ Kut nâi nâigât nâŋgâ kwâkâ upme, zo Anutugât bikŋan pam birâbi. Zâk umŋâ zengâren kinzap. Zâkŋâ on galem otziŋgâmap. Zorat nâŋgâ kwâkâ mân op ândibi.

Um wâgân ândibi.

⁸ Zen um kendon ândim gasâziŋ kârâm ândibi. Kâsaziŋ Sataŋ, zâk zuu kâtik Laioŋ yatâ op nâi mo nâi zibâ sâm âi takâm, ga takâm obândimap. ⁹ Oi zen Kembugâren nâŋgâm pâlâtân kwâkŋanŋâm kâtigem kin, Sataŋ zâk kânzâratŋanŋâne âibap. Oi itâ nâŋgâbi. Bukurâpziŋ hân dâp zengâren yatik sâknam sot mâsimâsikâ muyagem ziap.

¹⁰ Oi Anutu, tânzângozâŋgoŋ mariŋâ, zâk neule âsakŋâ ziziŋ kâtik zo zemŋanŋap, zâkŋâ zen Kristo sot pâlâtânŋ op ândiegât neule âsakŋan bagibigât diiziŋgipŋâ sâi narâk pânkânok sâknam nâŋgânetâ ko melânŋ kubiziŋgâmŋâ mem kâtikŋan

kwatziᅅgâbap. ¹¹ Yatâ mo
yatâ tuubapkât imbanâ
zo zâkkâren zeipᅅâ zem
zâimâmbap, kâtikᅅâ. Zo
perâkᅅak.

Den murukᅅâ.

¹² Nâ den zo Siliwano
dukua ekabân kulemgum
ziᅅgap. Nâ zâkkât nâᅅga
buku bonᅅâ uap. Zen
um bâbâlaᅅ op siᅅgi âlip
mem kâtigem ândibigât den
pâᅅkânok zi dâzâᅅguan. Itâ
nâᅅgâm ândibi. Siᅅgi âlip
nâᅅgâm ândiwe, zo Anutuᅅâ
tânzâᅅgozâᅅgoᅅaᅅgât den
bonᅅâ. Zorat zen zorat
umᅅan bagim kâtigem kinbi.

¹³ Kembuᅅâ gâsuziᅅgip,
yatik Babiloᅅ kamânân
ândie, zeᅅgâren kâmutᅅâ
gâsuziᅅgi ândie. Oi zo ziᅅ
zeᅅgât nâᅅge. Oi nannâ
Mareko zâk ârândâᅅ. ¹⁴ Zen
buku buku op luyâᅅgâbi.

Kristogât siᅅgi ândie,
zeᅅgâren um lumbe zimbap.
Zo yatik.

Ekap zagât Peteronâ kulemguip.

Mâsop den.

1 Simon Petero, Yesu Kristogât kore a sot Aposolo, nânâ nen sot târârak marinjâ, Anutu sot kubikkubikniñâ Yesu Kristo, zekâren nânghâm pâlâtân kwatzikâm ândibigât diizingip, zengât ekap zi kulemgum zingon. ² Zen Anutu sot kembuniñâ Yesu, zet sot pâlâtân op ândiegât um lumbeñâ sot tânzân gozân goñ walâwalân zengâren zem zâibap.

*Singi âlipkât bon
muyagem âibi.*

³ Yesu zâk imbanânandâ nen um hâlâlu sot târârak ândinatkât imbanâ ningi ândien. Zo nen Anutugât tobat yatâ ândinat sot zâk sot neule âsakñan ândinatkât diiningâm zâkkât topñâ muyageningî zâk sot pâlâtân urâwen. ⁴ Zâk yatâ op umgât gom sambe patâ ningâbap, zorat singi sâip. Den zi nânghindâ zorat bonñâ niñan muyagei hânân âkñâlegât tâmbetagoagoñ ziap, zo kândâtkom Anutu sot pâlâtân op holi tobat kânok utnatkât sâip.

⁵ Zorat zen nânghâm pâlâtân kwâkñanghâm ândie, zen kâtigine târârak ândiândiziñ muyagibap.

Târârak ândiândiziñandâ top nânghânghâziñ muyagibap. ⁶ Nânghânghâziñandâ um kendon muyagibap. Um kendonñâ kâtikkâtiginiñâ muyagibap. Kâtikkâtigiziñandâ singi âlip sot ninâugât bâbâlan orotñâ muyagibap. ⁷ Singi âlip sot ninâugât bâbâlan upmenâ buku op ândiândiñ muyagibap. Buku op ândiândiñandâ tânagoagoñ muyagibap.

⁸ Kut nâi zo aksik zengâren muyagem zeî Kembuniñâ Yesu Kristo sot pâlâtân op ândim nep tuune bon buñ mân upap. ⁹ Ka nâi zâk kut nâi zo buñ ândibap, zâkkât itâ sâsân. Zâk siñ bâpsâsân sot um kâtik. Mârumñan sanjon kubigip, zo nelâmkoî ândiap. ¹⁰ Bukurâp, zen Kembunâ gâsum sâlâpzân goip, zorat kâtigem Kembu sot pâlâtân ândibi. Zo zengâren bon upapkât kâtigibi. Zen yatâ op ândimñâ mân lorem birâbi. ¹¹ Kâtigem op ândine kubikkubikniñâ, Kembu Yesu Kristo, zâkñâ diizingi sumbengât kiñ topñan bagim ândim zâimambi.

*Petero zâk mumbapkât
kânñan nânghip.*

¹² Zen den zo aksik kwâkâm zingâwe, zo nânghan. Oi zen den bonñâ nânghâmñâ mem kâtigem ândie, zo nânghâm lañ den zorik dâzân gom ândibat. ¹³⁻¹⁵ Nâ hân sâk birâbatkât narâkñâ itâ nânghan. Zo mân kêrep uap. Den zo Kembuniñâ Yesu Kristonâ sapsum nigip.

Oi nâ birâziŋga den zo nânġâm ândim zâibigât ekap zi ziŋgan. Nâ itâ nânġan. Nâ zi sâk sot ândim den zo dâzânġom ândia dâp upap.

Peteroŋâ Kembangât neule âsakŋâ egip.

¹⁶ Den siŋgi dâzânġowen, zo bonŋâ. Zo den pat mo siŋgi yenŋâ a niŋ nânġânânġâyân gâbâ mân dâzânġowen. Nen Kembangât neule âsakŋâ sot imbanŋâ igâwen. Zo yatâ ekŋâ imbanŋâ sot takâtakâŋâ zorat den siŋgi dâzânġowen. ¹⁷ Nen Yesu sot bâkŋan tâindâ sumbemân gâbâ neule âsakŋâ zâkkâren gâi Anutu Ibânâ sâm âlip den dukui. Oi Yesugât itâ sâip, “Zi nannâ. Umnandâ zâkkârenâk kinmap. Zâkkât nânġa âlip ŋâi uap.” ¹⁸ Nen zâk sot ârândânġ tirik bâkŋan zarindâ den zo sumbemân gâbâ gâi nânġâwen. ¹⁹ Oi zorat nen Propete a zengât den nânġindâ bon opmap.

Den zo kârâp âsakŋâ ŋâtâtigân âsagemap yatâ. Zen zoren ek ândine mirâ haŋsâbap. Oi umziŋan sâŋgelak patâ, Yesu, zâkkât âsakŋandâ maa yatâ âsagibap. ²⁰ Den patâ zi sa nânġânek. Propete a, ziŋ kut ŋâi ŋâi gâtâm âsagibap, zorat sâm Kembangât ekabân kânŋan kulemguwe. Zorat topŋâ anâ zikŋâ umgât mân sâbap. ²¹ Den zo a ziŋâ umziŋanġârâk mân sâwe. Buŋâ. Tirik Kaapumŋâ den zo Anutugâren gâbâ mem

umziŋan pâi den zo sâwe. Zorat anâ zik umgât den zorat topŋâ mân sâbap. Tirik Kaapumŋâ den zorat topŋâ sapsuŋanġi âlip sâbap.

2

Siŋgi âlip ku a, zengât den.

¹ Mârumŋan Isirae a zengâren propete a sarânâ nâmbutŋâ zo muyagem ândiwe. Oi narâk ziren zengâren yatik kwâkâm ziŋgâ a sarânâ muyagibi. Zen siŋgi âlipkât sâm gulip tigâk muyagei zengâren kâsâp muyagibap. Oi a yatâ zo Kembangât tosaziŋanġât op mom sâŋġânziŋ meip, zâk kwâimbânġâbi. Yatâ utne tâmbetagoagon muyageziŋgâbap. ² Oi zen laŋ mâman ândiândiŋ nep tuune a doŋbep ziŋ ziŋgit wârâtânġobi. Yatâ utnetâ ko den bon mâtâp zo sâm bâliŋ kwapi. ³ Zen kât sikumgât âkŋâle opŋâ den sarâ sâm kut ŋâi ŋâi zo laŋ betziŋan mimbi. Ka zen ko itâ nânġâbi, “Mârumŋan gâbâ zengât hâuŋanġât sâbam ândim gâip. Oi tâmbetzânġobapkât sâsânġ, zo tâmbetzânġobapkât mambâtziŋgâm ândiap.”

A mârumŋan hâuŋâ ziŋgip, zorat den.

⁴ Anutugât nânġâmen. Zâk sumbem a nâmbutŋâ bâliŋ utne mân birâziŋgip. Buŋâ. Simân kâbakŋeziŋġi ŋâtâtigân tâk namin geiwe.

Zoren den hâuñâ sâsânjanğât narâkñâ mambât ândie.

⁵ Anutu zâk mârumjan bâliñ mâme a mân birâziñgip. Noañâ ândiândi târârakât mâtâp zorat a ambân dâzânğomâip. Zâk sot a ambân nâmburân zagât zen wanğâyân zâim gwâlâ ândiwe. Oi bâliñ mâme a zenğâren too uurup patânâ takâm gwâkâziñgip.

⁶ Narâk ñâin Sodom sot Gomora kamân yatik buñ upabotkât sâi kârâp zikesei buñ urâwet. Zo bâliñ mâme a bet muyagem ândibi, zenğât girem sâm yatâ oip. ⁷ Ka a târârakñâ, Loti, zâk bâliñ mâme a ziñ lañ gulip ândine zorat nânği mân dâp oi Kembuñâ kâmut zobâ gâsui. ⁸ (Loti zâk a târârakñandâ osetziñan ândei zen bâliñ top top utne sirâmñâ sirâmñâ ek nânğâm umñâ bâliñ oi ândeip.) ⁹ Zorat itâ sâbâ. Kembuñâ a târârakñâ mâsimâsikâyân loribegât op tânzânğomap. Oi bâliñ mâme a zen hâuñjanğât narâgân sâknam ziñğâbapkat tâk namin zâmbanmap. ¹⁰ A umziñ bâliñjanğât kinmap, zen lañ mâman opñâ Kembu sot sumbem a zâizâiñâ sâm bâliñ kwatziñgâme. Kembuñâ a yatâ zo tâk namâ kâtikñan zâmbanbap. A yatâ zorân kenğât buñâ den kwâkziñan sâm sumbem a âsakñâ sot imbanğâziñoot zen sâm bâliñ kwatziñgâme. ¹¹ Yatâ upme. Ka sumbem a zen imbanğâ sot kâwali top

ñâi zemziñganğâ Kembuğât mâteñan mân sâm bâliñ kwatziñgâme.

¹² Ka lañ mâman a zo, ziñâ um nânğânânğâziñ buñ, zuu zânğom nime, zo yatâ. Kut ñâi ñâigât topñâ kârûm den lañ sâme. Zen zuu yatâ zânğobap. ¹³ A zo bâliñâziñjanğât sânğân mimbî. Zen anun buñ sirâmân kamân sombemân sâkkât âkñâle lum bâliñâ upme. Zen âkon buñ sii nalem sot kep kâmam zorat sâtâre upme. Zen osetziñan ândim um gulip kwatziñgânam yatâ upme. Ziñ osetziñan mân orotñâ op sii nalem nine zorat nânğa anunğoot uap. ¹⁴ A zo, zen sinziñâ lañ ek nânğâm âkñâle upme. Oi bâliñâ âkonñâ buñ upme. A lotñâ zen kut ñâi yatâ zorat mem um gulip kwatziñgâme. Kât sikumgât âkñâle op umziñ oip. A zo, zen simgât sinği. ¹⁵ Zen mâtâp târârak zo kândâtkom a sânğinâ, Bileam Berorogât nanñâ, zâkkât mâtâp bâliñâ zo lânme. Bileam zâk bâliñjanğât sânğân mimbatkât lañ oip. ¹⁶ Zâk bâliñjanğât op siñan geip. Oi doñgi diñ buñandâ a den yatâ sâm Propete a Bileam zâk den kârâpñoot dukui.

¹⁷ Bâliñ mâme a zo, zen too kârâksâsân yatâ. Oi pibânğâ saru kom kâbakñei âim gâmap, zo yatâ. A yatâ zo, ziñ ñâtâtikkât sinği upigât sâsân. ¹⁸ A zo, zen zâizâiñ den sâme. Oi a

nâmbutņâ bâliņņġât mâtâp birâm âlipņņġât mâtâp âinam utne kâitzâņgom laņ ândiândiņâ mâtâbân diizingâne âine bâliņņġât nep ârândâņ tuume. Ziņâ a itâ sâm dâzâņgome, ¹⁹ “Zen yatâ opņâ dumun buņ ândim kwâtâtibi.” Zo ziiņâ bâliņņġât dumunân zem sarâ yatâ sâme. Nen ko itâ nânġen. A nâiņâ wan mo wangât kore upap, zâk zorat dumunân zimbat.

Mâtâp sâņġiņan puriksâm sâi ko tosa mimbe.

²⁰ Nânġe. Singi âlip buņâ, zeņġât banġet kândâtġom Kembu Yesu Kristo mâte okņņġâm zâk sot pâlâtâņ urâweņâ puriksâm mâtâp sâņġiņan âinetâ bâliņ kâtikņâ upap. ²¹ A yatâ zo Kembuġât târârak mâtâp mân ek lânġe sâi bâliņ bituk opap. Zen târârak mâtâp zo lânġaweņâ den kâtikņâ kwâkâm zingâne zo birâm mâtâp sâņġiņan âine bâliņ kâtikņâ upap. ²² A yatâ zo, zeņġât den sumbuņâ itâ sâme. Zo bon opmap, “Wâuņâ mogatņâ zorik âburem dum nemap. Bâu zâk banġerân saņġon dum zagâtņâ saņġomap.”

3

Kembuġât den zo yenņâ mân upap.

¹ Bukurâpnâ, zeņġât ekap zi kulemgua sâp zagât uap. Nâ umziņ mângia Kembuġât den nânġâm kwâtâtibigât kulemgum

zingan. ² Kembuġât singi a Propete, zen mârumņan den sâwe, zorat nânġibigât otnigap. Oi Aposolo gakârâpņâ nen kubikkubikņiņâ, Kembu Yesu, zâkkât den kâtik dâzâņgowen, zorat ârândâņ nânġâm kwâtâtibigât otnigap.

³ Kânņan itâ nânġâm kâtigibi. Hângât narâk âkâbâ sâi den ku a muyagem bâliņņġât nep tuum ândim itâ sâbi, ⁴ “Kembu ġâbap sâme, zorat bonņâ ikâ? Sâkurâpniņ ândim muwe sot kut nâi nâi hân muyageibân ġâbâ zem gaap, zo ka.” ⁵ Zen topņâ itâ nânġâm tâtâlim den zo sâme. Anutuņâ sâi sumbem zâk mârum nâi âsageip. Oi hân, zâk yatik. Zo Anutu diņņġât tooyân ġâbâ muyagem too sot zeip. ⁶ Oi bet toonġandik a sot kut nâi nâi gwâkâzingâm nanġip. ⁷ Oi hân sot sumbem zi ziabot, zo Anutuġât denņâ saaziki kârâpkât singi op ziabot. Hâuņâ mimiņ narâk mâte oi bâliņ mâme a tâmbetagobigât mambât ziabot.

Kembu zâk neņġât op narâk mem kârep pâmap.

⁸ Bukurâpnâ, kut nâi zirât mân kwakpi. Kembu zâk sirâm kânokkât nânġi narâk kârep patâ yatâ opmap. Oi narâk karep patâ zorat nânġi sirâm kânok yatâ opmap. ⁹ A nâmbutņâ zen Kembuġât itâ sâme, “Kembu zâk den sâip, zo bonņâ muyag-ibapkât kwakņâ narâk

mem kârep kwâpmap.” Zen ko nânġâne yatâ mân upap. Buġâ. A nâmbutġâ tâmbetagobegât Kembuġâ zengât mambât ândimap. Zâk a pisuk patâ umziġ melâġâ zâkkâren mâte okġaġġâbigât nânġâmap.

Hân sot sumbem narâkzik âkâbap.

¹⁰ Kembuġâ narâk zo kâsa takâme yatâ muyagibap. Muyagei sumbem kwamit patâ op buġ upap. Oi kut ġâi igikġâ zo aksik kârâp sem naġġâbap. Oi hân sot hân kwâkġan kut ġâi ġâi muyageip, zo kârâpġak simbap. ¹¹ Kut ġâi ġâi zi buġ op naġġâbap, zorat zen um hâlâlu sot târârak ândim siġġi âlip mem ândibi. ¹² Yatâ op Anutugât narâk mambât ândibi. Oi narâk zo kek âsagibapkât nep tuum ândibi. Oi narâk zo mâte oi sumbem zo kârâp simbap. Oi kut ġâi ġâi igikġâ zo kârâp bâlamân ziġgesem too yatâ opġâ buġ upi. ¹³ Nen ko sumbem uġakġâ sot hân uġakġâ muyagibapkât sâip, zorat mambât ândimen. Zoren târârak ândiândiġ dâp op zimbap.

Den murukġâ sot mâsop den.

¹⁴ Bukurâp, zen kut ġâi yatâ zorat mambât ândim Anutu mâteġan um hâlâlu sot tosa buġ ândibigât umġâ hâbam op lumbenġâ ândine ziġġiri dâp upap. ¹⁵ Oi Kembuniġandâ narâk mem

kârepġan pâi itâ sâbi, “Kubikniġġâbam yatâ uap.”

Bukuniġâ, Kembuġât Tirik Kaapumġâ Paulo um bâbâlaġ kwâkġaġġi nânġânġġâ zo wâratkum den zo kulemgum ziġġip. ¹⁶ Zâk ekap kulemgumap dâp den zo sapsum ziġġâmap. Ekapġan den nâmbutġâ ziap, zo den muyap buġâ. Oi den yatâ zo a kwakmak sot lolot zo, ziġâ sâm gulipkume. Oi zâkkât ekap zorik buġâ. Kembuġât ekap nâmbutġâ zo yatik opġâ tâmbetagome.

¹⁷ Bukurâpnâ, den girem kânġan dâzânġuan. A laġ ândiândiġâ zengât sâm gulipġâ umziġan ġiari loribegât gasâziġ kârâm ândibi. ¹⁸ Oi kubikkubikniġâ, Kembu Yesu Kristo, zâkkât tânzânġozânġoġan sot top nânġânġġânġan kâtigem kinbi. Zâkkâren neule âsakġâ zemġânġap. Oi yatik zemġaġġâm zâibap. Zo perâkġak.

Zo yatik.

Ekap kânok Yohanejâ kulemgoip.

*Ândiândigât den sâm
muyageip.*

¹ Topkwap mârumjan gâbâ zem gâip, oi kindapniñâ nângâwen sot sinniñandâ igâwen. Ek nângâm kwâtâtemñâ bitniñandâ gâsuwen, zo ândiândigât den sât. ² Ândiândi mariñâ zo muyagei igâwengât ândiândi kâtikñangât sinji den dâzângomen. Ândiândi kâtikñâ zo Anutu Ibâgâren zem gamñâ neñgâren gâip. ³ Zorat kut ñâi ñâi ek nângâwen, zorik zen dâzângomen. Zen sot nen sot Ibâ sot nanñâ Yesu Kristo kâmut kânok utnatkât sâmen. ⁴ Yatâ muyagei sâtâre kwâkñan ândinat kât ekap zi kulemgum ziñgan.

Âsakñan ândiândiñ.

⁵ Den sinji Yesugâren gâbâ nângâwen, zo dâzângomen. Zo itâ. Anutu, zâk âsakñâ. Njâtâtik zâkkâren mân ziap. ⁶ Nen ñâtâtigân ândim Anutu sot pâlâtâñ urâwen sâindâ sâi ko sarâ opap. Oi den bonñâ mân mem ândibem. ⁷ Anutu zâk zik âsakñan ândiap, zo yatik nen âsakñan ândinat zo ko kâmut kânok opñâ nanñâ Yesu Kristo, zâkkât gilâmñandâ sañgonniñgi umniñ salek

upap. Yatâ oi tosaninñâ zo aksik gulipkubap.

⁸ Nen bâliñâ mân upmen sânat, zo ko umniñ kâitkunat. Oi den bonñâ neñgât umniñan mân zim-bap. ⁹ Ka nen bâliñâniñâ sapsunat, zo ko sâi bon opmap, Anutu, târârak mariñandâ tosaninñ birâm umniñ sañgori salek op kwâtâtinat. ¹⁰ Nen bâliñâ mân upmen, yatâ sâm sâi ko Anutugâren sarâ a ândimen yatâ opap. Yatâ oindâ sâi ko zâkkât den umniñan mân zembap.

2

Kristoñâ tânnângobap.

¹ Nan bârarâpnâ Yesugât kâmut op ândie, zen bâliñ upegât den zi kulemgum ziñgan. Neñgâren gâbâ ñâiñâ bâliñâ upap, zo ko Ibâgâren berân mâme a, Yesu Kristo, zâk târârakñâ mariñâ ândiap, zâkkât nângâbap. Zâk betniñan mem Ibâñâ dukui tosaninñ birâbap. ² Yesu Kristo zâk bâliñâniñangât suupniñ meip. Oi neñgârâk buñâ, hân dâp ândie aksik, zenñgât supziñ meip.

³ Nen itâ nângen. Nen Anutugât diñâ lum ândim zâk sot pâlâtâñ utnat. ⁴ A ñâi, zâk Anutugât diñâ mân lumñâ itâ sâbap, “Nâ Anutu sot pâlâtâñ opman.” Zâk sarâ a. A yatâ zorat umñan den bonñâ mân zemap. ⁵ Njâi zâk Anutugât den nângâm lubap, zâk perâkñak umñâ Anutugâren kinbap. Nen yatik Anutugât den nângâm

lum ândimnâ itâ nânġânat, “Irak ziren Anutu sot pâlâtân op ândien.” ⁶ Nâi zâk Anutu sot pâlâtân op ândian sâbap, zo ko Yesu ândeip, zorat dâp wâratkum ândei dâp upap.

Buku buku opnâ âsaknjan ândinat.

⁷ Bukurâpnâ, nâ den uŋaknâ nâi mân kulemgum zinjân. Den zo mârumanġân gâbâ nânġâm gawe, zorik. ⁸ Oi den kulemgum, zo den uŋaknâ oi Yesugâren sot zengâren ârândânġân bon uap. Zo topnâ itâgât. Nâtâtik buŋ oi âsaknâ bonnâ muyagem ziap.

⁹ Oi a nâi, zâk bukuŋâ kâsa oknânġâmmapnâ âsaknjan ândian sâbap, zâk tok nâtâtigân ândiap. ¹⁰ Oi nâi zâk bukuŋâ umġandâ gâsubap, zo ko âsaknjan ândimap. A zo bâlijan mân tâmbetagobap. ¹¹ Ka a nâi, zâk bukuŋâ kâsa oknânġâbap, zo ko nâtâtigân ândim nâtâtikkât mâtâp âibap. Nâtâtigân âi sinâ egi nâtiksâi mâtâp mân ek kwâtâtibap.

Patâ sot mâik zen aksik den nânġâbi.

¹² A ambân katep, zen Yesunâ zengât suupzinġân meip, zorat op tosazinġân gulipkumapkât den zi kulemgum zinjân.

¹³ Ibârâp, zen mârumanġân gâbâ ândim gâip, zâk sot pâlâtânġân op ândiegât den zi kulemgum zinjân.

A sigan, zen bâliġân marinâ kâsa oknânġâm kâtigiwe, zorat den zi kulemgum zinjân.

A ambân katep, zen Ibâgâren pâlâtânġân urâwegât den zi kulemgum zinjân.

¹⁴ Ibârâp, zen mârumanġân gâbâ ândim gâip, zâk sot pâlâtânġân urâwegât zengât den zi kulemgum zinjân.

A sigan, zen kâtigine Anutugât den umzinġân ziap. Zen bâliġân marinâ kâsa oknânġâm kâtigiwe, zorat den zi kulemgum zinjân.

Umniġân hânġât kut nâi nâiyân mân zimbap.

¹⁵ Umzinġân hânân mo hânġât kut nâi nâiyân mân pane zimbap. Nâi zâk umġân hânġât kut nâi nâiyân pâi zimbap, zo ko umġandâ Anutu Ibâ mân gâsubap. ¹⁶ Nânġe. Hânân kut nâi nâi bâliġân ziap, zo itâ. Sâkkât âknâle, senġân ekġân âknâle, sot umġân zâizâinġân. Zo Ibâgâren gâbâ buġân. Zo hânân gokġân. ¹⁷ Hân zâk âknâleġânoot zo buŋ upap. Ka nâi zâk Ibâgât den nânġâm lubap, zâk tâmbânġân ândim zâimâmbap.

Kristogât kâsa muyag-ibap.

¹⁸ Nan bârarâpnâ, narâk pânġânok uap. Kristogât kâsa kâwaliġânoot gâbapkât sâsânġân, zo nânġe. Oi narâk ziren kâsarâpnâ donġep muyagem gam ândie. Narâk pânġânok uap, zo nânġe. ¹⁹ A zo, zen osetniġân âsagiwe. Oi nenġât buku zo mân ândie. Zen nenġât buku ândim sâi

nen mân birâningâbe. Zen birâningâwe, zorat topnâ itâ. Zen nenngât buku buñâ.

²⁰ Zen ko tirik a Yesunâ Kaapumnâ zingipkât nângânângâziñoot ândie.

²¹ Zen den bonnâ mân nângâme sâmb ekap zi mân kulemgum zingân. Buñâ. Zen den bonnâ nângâmegât opnâ den zi kulemgum zingân. Den sarâ, zo den bon mariñangâren gâbâ mân gâmap.

²² Yesugât kâsa, zo nâi? Yesu, zâk a bâliñan gâbâ mâkâningâbap mârum sâsân, Kristo, zo buñâ. A nâiñâ yatâ sâi zâk sarâ a sâbi. Nâi zâk Ibâ sot nanñâ kwâimbâzikâbap, zâk Kristogât kâsa. ²³ Nâi zâk nanñâ kwâimbâbap, zâk Ibâ birâñangâbap. Ka nâi zâk Yesu zâk bâliñan gâbâ mâkâningâbap kât mârum sâsân sâbap, zâk Ibâ sot pâlâtân upap.

²⁴ Mârumñan gâbâ Kembugât den nângâm ândim gawe, zo nângâne umziñan ze nângâm ândibi. Zen yatâ op ândim nanñâ sot Ibânâ, zet sot pâlâtân op ândibi. ²⁵ Yesunâ kut nâi niñgâbap kât sâmb kâtigeip, zo ândiândi kâtiknâ.

Kaapumñâ sanjonniñgi Yesugâren sâtârem kinat.

²⁶ A ziq um gulip kwatzingâbegât ekap zi kulemgum zingân. ²⁷ Zengât itâ san. Kaapum zingip, zo zengâren ziap, zorat wangât a nâiñâ den dâzângobap?

Kaapum zingip, zâknâ kut nâi nâigât den dâzângomap. Den topnâ dâzângomap. Zâkkât den zo sarâ buñâ, zo bonnâ. Oi zen Kristo sot pâlâtân op ândibigât dâzângoip, zo yatâ upi.

²⁸ Nan bârarâpnâ, zen Kristo sot pâlâtân op ândibi. Yatâ op ândine zâk âsagem gâi kenngât sot anun mân op mâteñan âi kinbi. ²⁹ Anutu zâk târârak ândimap. Zen zâkkât yatâ nângâme. Zorat a nâi, zâk târârak ândei ekñâ sâbi, “Zâk Anutugâren gâbâ muyageip.”

3

Anutugât nan bârarâp ândien, zorat topnâ.

¹ Nângâne. Ibâniñandâ nenngât umñâ donbep kinzap. Kiri nenngât nan bârarâpnâ sâmap. Oi nen yatâ zo ândien. A um kâtik, zen mân buku otningâme, zorat topnâ itâ. Zen Anutu mân buku okñangâme.

² Bukurâpnâ, nen narâk ziren Anutugât nan bârarâp ândien. Oi biken dap muyaginât? Zo mân nângen. Ka itâ nângâm kwâtâtien, “Kembuniñâ takâm gâi tobatñâ ekñâ yatik utnat.” ³ Nâi zâk zo yatâ nângâm um bâbâlan op ândi mâmannâ kubikñâ târârak ândibap. Zâk Kembu târârak ândimap, zo yatik ândibap.

Bâliñ op Satangât orot.

⁴ Nâi zâk bâliñ memap, zâk gurumin den komap. Gurumin den kukuñâ, zo bâliñâ

bonjâ uap. ⁵ Yesugât itâ nânjâme, “Zâk bâliņâ maati-bam geip. Oi zâk bâliņâ mân oip.” ⁶ Oi nâi zâk Yesugâren pâlâtâņ op ândimapņâ bâliņ mân opmap. Ka nâi zâk bâliņ opmap, zâk zo Yesu mân ek nânjâmop.

⁷ Nan bârarâpnâ, nâiņâ um gulip kwatziņgâbâ sâi mân nânjâbi. Nâi zâk târârak mâtâbân âibap, zâk târârak a. Yesu târârak ândimap, zo yatâ ândibap. ⁸ Ka a nâi, zâk bâliņ opmap, zâk Sataņgât a. Sataņ zâk topņan gâbâ bâliņâ tuum ândim gâip. Yatik ândiap. Oi Anutugât nanņâ zâk Sataņgât nep kândaņbam geip.

Anutugât nan bârarâp ândim bâliņ mân orot.

⁹ Anutuņâ kâmut gakârâpņâ ândiândigât kâwali ziņgip, zorat zen dap dabân yatâ bâliņâ mem ândibi? Zen Anutugâren gâbâ gokņâ, zorat bâliņâ mân upme. ¹⁰ Anutugât nan bârarâp, zengât topziņâ itâ muyagei iknat. Nâi zâk ândiândi târârak mân ândibap, zâk Anutugâren gâbâ gokņâ buņâ. Oi nâi zâk bukuņâ kâsa okņanğâbap, zâkkât yatâ Sataņgâren gokņâ sâsâņ.

¹¹ Kembangât den mârumņan gâbâ nânjâm gawen, zo itâ, “Umziņandâ gâsâyagom ândibi.” ¹² Adamgât nanņâ Kain, zâkkât mâtâp mân lânjat. Zâk bâliņ

mariņanğâren gâbâ gokņâ, zorat munņâ koi moip. Zo itâgât. Zikņâ ândiândiņâ, zo bâliņâ. Munņanğât ândiândiņâ, zo âlipņâ. Zorat op ko koi moip.

Yesuņâ buku otniņgipkât buku oranğânat.

¹³ Bukurâpnâ, um kâtik ziņâ kâsa otziņgâne nânjâne nâi mân upap. ¹⁴ Nen bukurâpniņ buku otziņgâm ândiengât niinğât itâ nânjâmen. Mumuņan gâbâ ândiândiyân bagiwen. Nâi zâk bukuņâ buku mân okņanğâbap, zâk tok mu-muņan ândibap. ¹⁵ Oi nâi zâk bukuņâ kâsa okņanğâbap, zâk kâmbam ku a yatâ, a kuktâ. Zen itâ nânjâme, “Kâmbam ku a zengât umziņan ândiândi kâtik mân muyagem ziap.” ¹⁶ Yesu zâk nengât op ândiândiņ biri buku orotņanğât topņâ iksen. Oi nen yatigâk bukurâpniņ zengât op ândiândiņ birindâ dâp upap. ¹⁷ Ka a nâi hângât sikum zemņanği bukuņâ wan mo wangât kwakpap oi ekņâ mân nânjânğâbap, zâk dap yatâ umņandâ Anutugâren kinbap? Zo buņâ.

¹⁸ Nan bârarâpnâ, buku orotņâ, zo den mo sâtnak mân sâsâņ. Betņâ sot umņâ utnat. ¹⁹ Yatâ oindâ den bonņanğât kâmurân ândien, zorat topņâ muyagei nânjânat. Oi Anutu mâteņan umniņâ

kenġât buġ ândinat. Anutu mâtenjan umniġâ kenġât opapkât itâ nângânat. ²⁰ Umniġandâ kenġât oi itâ sânat, “Anutu zâk umniġanġât dâp buġâ. Zâk tobat nġâ ândim kut nġâ nġâ aksik zo nângâm nanġâmâp.” Zorat nen kenġât kândâtkum zâkkâren nângâm pâlâtân kwâknanġâm ândinat.

²¹ Bukurâpnâ, umniġandâ kenġât mân oi Anutu mâtenjan umâlip ândinat. ²² Oi diġâ lumġâ zâkkât mâtenjan kut nġâ nġâ oindâ egi âlip opmapkât zâkkâren wan mo wangât sâindâ niġâmâp. ²³ Zâkkât gurumin den itâ ziap, “Nanġâ Yesu Kristo nângâm pâlâtân kwapġâ umziġandâ ġâsâyagom ândibi.” Nen yatâ utnatkât Yesuġâ sâm niġip.

²⁴ A zen Anutugât den lume, zen zâk sot pâlâtân op ândime. Zâkoot zen sot pâlâtân opmap. Anutu zâkġâ Kaapumġâ niġip, zorân sapsun niġi nângâmġâ itâ nângen, “Anutu zâk nen sot ândimap.”

4

Tirik Kaapum sot wâke, zengât den.

¹ Bukurâpnâ, a den sâme, zo yen mân nângâbi. Den zorat topġâ nângâm sâlâpkum ikpi. Den zo Sataġâren gokġâ mo Anutugâren gokġâ, zo nângâm ândibi. Wangât, propete a sarânâ doġbep muyagem ândie, zorat. ² Den Anutugât

Kaapumân gokġâ, zen itâ ikpi. A nġâ, zâk itâ sâbap, “Yesu zâk a bâliġan ġâbâ mâkâniġġâbapkât sâsân, Kristo, zo zâk hânân muyageip.” Den zo yatâ sâi ko Anutugâren ġâbâ âsageip. ³ Oi a nġânâ Yesugât itâ sâbap, “A bâliġan ġâbâ mâkâniġġâbapkât mârur sâsân zo, zâk buġâ. Zâk a yennâ op hânân muyageip.” Den zo yatâ sâbap, zo ko den zo Anutugâren gokġâ buġâ. Den zo Kristogât kâsanġâ yatâ opap. Kâsa zâkkât itâ nângâme. Kâsa zâkkât imbanġâ hânân muyagibapkât sâsân, zo mârur zi muyagiap.

⁴ Nan bârarâpnâ, zen Anutugâren gokġâ, zorat ziġâ propete sarânâ zen sot agom kâtigemġâ kâsa otziġâwe. Oi zengât umziġan ândiap, zorânâ propete a sarâ zengât umziġan ândiap, zo walâmap. ⁵ Propete sarânâ zen hânân gokġâ, zorat hângât den sâne um kâtik a ziġâ nângâme. ⁶ Nen ko Anutugâren gokġâ. A Anutugât den nângâme, zen dinniġâ nângâbi. Ka nġâ zâk Anutugâren gok buġandâ dinniġâ mân nângâbap. Den bon mariġâ, Kembugât Kaapumġâ sot Sataġ arâpnâ, zengât topziġ yatâ âsagei iknat.

Anutuġâ buku otniġip, zorat topġâ.

⁷ Bukurâpnâ, nen umniġandâ ġâsâyagom ândinat. Buku orotġâ, zorat topġâ

Anutu. Nâi zâk bukurâpnâ buku otziņgâmap, zâk Anutugâren gâbâ muyageip sot Anutu sot pâlâtân opmap. ⁸ Nâi zâk bukurâpnâ mân buku otziņgâmap, zâk Anutu mân ek nâņgâmap. Buku orotņangât topņâ Anutu. Anutu umņandâ gâsânâņgom buku otniņgâmap. ⁹ Anutuņâ nanņâ kânok ândiândi muyageniņgâbapkât sâņgongoi hânân gem gâip. Anutu umņandâ gâsânâņgom yatâ otniņgip. ¹⁰ Buku orotņangât topņâ itâ ziap. Nen Anutu mân buku okņangâwen. Zâkņâ buku otniņgâm nanņâ sâņgongui gemņâ bâliņâniņangât suupņâ mem moip. Zorat nen Anutu mâtenan um salek kinat.

Anutuņâ buku otniņgâmap yatik neņgoot buku otziņgânat.

¹¹ Bukurâpnâ, Anutuņâ buku otniņgipkât neņgoot yatik umņâ buku buku oraņgânat. Nen yatâ oindâ dâp upap. ¹² A sinniņandâ Anutu mân igâwen. Um buku oraņgâm ândinat oi ko Anutu zâk nen sot pâlâtân oi buku orotņâ bonņâ neņgâren muyagem kwâtâtibap. ¹³ Zâk Kaapumņâ niņgip, zorat itâ nâņgen. Zâk nen sot pâlâtân opmap. Nen zâk sot pâlâtân upmen.

¹⁴ Ibâ zâk nanņâ hân dâp a nen kubikniņgâbapkât sâņgongoi geip. Oi nen sinniņandâ igâwengât den zo sâm muyagem dâzâņgomen. ¹⁵ Oi a nâiņâ, Yesu zâk

Anutugât nanņâ sâbap, zâk Anutu sot pâlâtân upap. Oi Anutuņâ zâk sot pâlâtân upap. ¹⁶ Zo yatâ oi itâ nâņgen, “Anutu umņandâ gâsânâņgomap.” Zo ek nâņgâm kwâtâtien.

Anutu zâk buku orot zorat mariņâ. Nâi zâk buku upapņâ Anutu sot pâlâtân upap. Oi Anutuņâ zâk sot pâlâtân upap.

Buku op keņgât mân utnat.

¹⁷ Biken den sâm kwâkâkwâkâņ narâkņan keņgât buņ kinatkât Anutuņâ buku otniņgip. Oi Yesuņâ buku otniņgâm ândimap, zo yatik hânân zi buku oraņgâm ândinat. ¹⁸ Keņgât sot buku, zet buku buku buņâ. Buku bonņandâ keņgât molibap. Keņgât, zo tosağât hâuņâ zo nâņgâm upme. Nâi zâk keņgât mem ândibap, zâkkâren buku mân muyagiap sâsâņ.

¹⁹ Nen ko Anutuņâ kândom buku otniņgipkât buku op ândimen. ²⁰ Nâi zâk Anutu buku okņangâman sâm bukuņâ kâsa okņangâbap, zâk sarâ a. Nâņgânek. Nâi zâk bukuņâ senņâ igikņâ buku mân okņangâmņâ dap op Anutu mân igikņâ, zo buku okņangâbap? ²¹ Yesugât den itâ ziap, “Aņâ Anutu buku okņangâmņâ bukuņâ buku okņangi dâp upap.”

5

Anutu sot pâlâtân op ândinat.

¹ A nâinâ, Yesu zâk a bâlijan gâbâ mâkâningâbâpkât mârûm sâsânj zo, sâm nângâm pâlâtân kwâkņangâbap, zâkkât Anutugât nanņâ sâsânj. Oi nâi zâk

Ibâ muyamuyagiņ buku okņangâbapņâ Ibâgât kiurâp yatik buku otziņgâbap.

² Nen Anutugât nan bârarâp buku otziņgâmen? Buku otziņgâmen, zo ko Anutu buku okņangâm, zâkkât den lugindâ, zorânâ topniņ sapsubap. ³ Anutu buku yen mân okņangânat. Diņâ lum buku okņangânat. Anutugât den zo yâmbâtņâ buņâ.

⁴ Anutugâren gâbâ muyagiwen, nen um kâtik a zengât orot mâme walâziņgâmen. Itâ opņâ walâziņgâmen. Nen Kembugâren nângâm pâlâtân kwâkņangâm ândim hângât imbanâ zo kom birâm walânat. ⁵ Nâinâ kâtigem kin hângât âkâk gâlâk zo koi gibap? A nâi zâk, Yesu zâk Anutugât nanņâ sâm, nângâm pâlâtân kwâkņangâbap. A zorân bonņâ upap.

⁶ Yesu Kristo zâk sumbemân gâbâ hânân geip. Hânân ândim toin giari Yohaneņâ sanjonņagip. Oi a ziņ poru nagân kune gilâmņâ gem gâip. Tooyâk buņâ. Too sot gilâm ârândânj.

⁷ Oi Kaapumņâ Yesugât topņâ sâm muyagemap. Oi Kaapum zâk den bonņangât

mariņâ. Sarâ mân sâmap.

⁸ Karâmbut ziņâ tânagom kin topņâ sâm muyagime, zen Kaapum sot too sot gilâm. Karâmbut zen zâkkât den kânok sâme. ⁹ A ziņ tânagom den sâne nângindâ bonņâ opmap. Oi Anutuņâ den nâi tângoi walâmap. Anutuņâ den nâi sâi bonņâ opmap. Anutugât tân den zo nanņangât den zo sâi muyageip. ¹⁰ Nâi zâk Anutu nanņâ nângâm pâlâtân kwâkņangâbap, zâk Anutugât den bonņâ nângâmap. Nâi zâk Anutugât den mân nângâbap, zâk Anutugât sarâ a sâbap. A yatâ zorân Anutuņâ nanņangât den tângoip, zo nângi bon buņ upap. ¹¹ Oi Anutu nanņangât den tângoip, zo itâ muyageip. Anutu zâk ândiândiņ kâtik muyagem niņgip. Ândiândi kâtik zo neņgât siņgi sâi nanņandâ galem oi ziap. ¹² Nâi zâk nanņoot pâlâtân upap, zo ândiândi kâtik mimbap. Ka nâi zâk nanņâ sot pâlâtân mân upapņâ ândiândi kâtik mân muyagibap.

Ninâu sot bâlijanğât den.

¹³ Zen ândiândi kâtik miwe, zorat nângâbigât ekap zi kulemgum ziņgan. Zen nanņangâren nângâm pâlâtân kwatne ândiândi kâtik zemziņgap. ¹⁴ Nen itâ sâm Anutu umâlep nângânangâmen. Nen wan mo wangât zikņak nângi ziap, zorat ninâu sâindâ nângâningâbap. ¹⁵ Zorat

opnâ wan mo wangât ninâu sâindâ nângâningâbap. Zorat nângâm itâ nângânat. Kut nâi nâi zo nenġât sinġi sap.

¹⁶ Nâi zâk bukunandâ bâliġ oi ikpap, (Bâliġâ zo simġât sinġi mân muyagibap.) zo eknâ zâkkât opnâ ninâu sâi ândibap. Bâliġâ nâmbutnâ opnâ simġât sinġi mân upi. Bâliġâ yatâ zorat san. Oi bâliġâ nâi opnâ simġât sinġi orotnâ, zo ziap. Yatâ zorat ninâu sâbigât mân san.

¹⁷ Ândiândi bâliġâ top top zo bâliġik. Oi bâliġâ torennâ zo simġât sinġi mân uap.

¹⁸ Nen itâ nângâmen. A mo ambân Anutugâren gâbâ muyageipnâ bâliġâ mân opmap. Anutugât nannandâ galem oi bâliġâ mariġandâ mân tâmbetkubap.

¹⁹ Nen Anutugâren gâbâ muyagiwen. Oi hân dâp a zie, zen ko bâliġ mariġanġât biknân ândie. Zo yatâ nângâmen.

²⁰ Anutugât nannâ, zâk gemnâ um nângânângâ muyagem niġipkât den bonnâ mariġâ nângâm pâlâtân kwâknângâmen. Oi den bon mariġâ sot nannâ Yesu Kristo, zet sot pâlâtân op ândimen. Zâknâ Anutu bonnâ sot ândiândi kâtik mariġâ.

²¹ Nan bârarâpnâ, zen Bem lopio kândâtzângom ândibi.

Zo yatik.

Ekap zagât Yohaneñâ kulemgöip.

*Ândiândigât den sâm
muyageip.*

¹ Yesugât kâmurân gâbâ a sâtñâ, nâ ambân Kembu Anutuñâ gâsum sâlâpgogip, gâ sot nan bârarâpkâ, zengât ekap zi kulemgum ziñgan. Nâ umnâ gâsâzângomap. Oi nâñak buñâ, den bonñâ nângâme, zen yatik otziñgâme. ² Kembugât den bonñâ umniñan ziap. Oi neñgâren yatik zem zâibap. Zorat op buku op ândinat. ³ Anutu Ibâ sot nanñâ Yesu Kristo, zekâren gâbâ um lumbe neñgâren sambâlem zimbap. Zet tânnângoitâ zekât den bonñâ sot buku buku zo neñgâren sambâlem zimbap.

*Umñâ buku orot, zorat
den.*

⁴ Nan bârarâpkâ nâmbutñâ zen Anutu Ibâgât den bon zo lum mem ândie. Nâ zorat siñgi nângâmñâ sâtâre patâ orâwan. ⁵ Oi zi ambân sâtñâ, gâ den bonñâ ñâi dâgoga nângâ. Den uñakñâ buñâ. Mârumñan gâbâ zem gâip, den zorik dâgobâ. Zen buku orañgâm ândibi. ⁶ Oi buku orotñangât toññâ itâ. Nen umniñandâ Anutugâren ari zâkkât den kâtik mem ândinat. Anutugât guru-min den mârumñan gâbâ zei

nângâm gawe, zo mem ândim buku orañgâm ândibi.

Sarâ a, zengât den.

⁷ Nângat. Sarâ a donbep muyagem ândie. Zen Yesu Kristo zâk hân sâk sot muyageip, den zo kwâimbâme. A yatâ zo ko sarâ a sot Kristogât kâsa sâsân. ⁸ Nen zengâren nep tuugindâ bonñâ muyageip, zo gulip opapkât galem orañgâm ândibi. Yatâ ândim ma ko sângân patâ mimbî. ⁹ Ka ñâi zâk Kristogât den mân mem ândim birâbap, zâk Anutu sot pâlâtân mân upap. Ka ñâi zâk Kristogât den nângâm mem ândibapñâ Ibâ sot nanñâ, zet sot pâlâtân upap. ¹⁰ Ka ñâi zâk Kristogât den mân mem ândibapñâ zengâren gâi mirâ angân kârâm buku mân okñangâbi. Zâk mân lum mânganbi. ¹¹ Ñâi zâk a yatâ zo buku okñangâbap, zâk bâliñangât nep tângubap.

Den murukñâ.

¹² Den nâmbut donbep ziap. Oi simbupñâ ekabân kwânângâbatkât mân otnigap. Nâ zengâren kek gandâ den lâuyân âragunatkât san. Oi umâlep patâ utnat.

¹³ Gatkâ Kembuñâ gâsum sâlâpköip, zâkkât nan bârarâp ziñâ nângâgime
Zo yatik.

Ekap karâmbun Yohaneñâ kulemguip.

Umâlep den.

¹ Yesugât kâmurân gâbâ a sâtñâ nâ, bukunâ Gaio, gâgât ekap zi kulemguan. Nâ gâgât perâkñak otnimap.

² Bukunâ, umgâ Kembugâren pâna âlip op ziap, zo yatik sâkkâ âlip oi ândibangât ninâu sâman. ³ Gâ den bonñâ mem lumat. Bukurâpkâ nâmbutñâ zen ga den sinji zo dâtnone nângâm umnâ âlip upap. ⁴ Nan bârarâpnâ zen den bonñangât mâtâp lânme. Den zo yatâ nângâm umâlep patâ ñai nângâman.

Kembugât nep a hurat kwatziñgâban.

⁵ Bukunâ, gâ buku otziñgâmat. Oi kamân goorânâk buñâ, kârebân gâbâ gane buku otziñgâmat. Zo âlip opmat. ⁶ A zen ziren Yesugât kâmut mindumin- duyân orot mâmegangât sâm âlip kwatgiwe. A gâgâren ganetâ Anutu kutñangât opñâ buku otziñgâmñâ zâmbana âine âlip upap. ⁷ Zen kutñangât op Anutugât nebân âi ândie. Zen um kâtik zeñgâren ândim kât sikum mân mimegât betziñan meindâ dâp upap. ⁸ Yatâ buku otziñgâm betziñan meindâ den bonñangât nep ârândâñ tuunat.

Diotrepe zâk a buku mân otziñgip.

⁹ Nâ Yesugât kâmut zeñgât ekap ñai kulemguwan. Oi Diotrepe zâk zikñangât a sâtñâ ândibat sâmñâ dinnâ birâmap. ¹⁰ Zorat opñâ nâ zeñgâren gamñâ ândi mâmanñangât topñâ sâm muyagibat. Zâk neñgât sarâ sâm, sâm bâliñ kwatniñgâmap. Oi zorigâk buñâ. Bukurâpniñâ nâmbutñâ zeñgâren ganetâ zâk mân buku otziñgâmñâ a nâmbutñandâ buku otziñgâne mân upigât sâm kâmurân gâbâ moliziñgi sâkñangât sinji upme.

Demeterio zâkkât nângâne âlip oip.

¹¹ Bukunâ, gâ a ziñâ kut ñai bâliñâ utnetâ zeñgât mâtâp mân lânban. Ñai zâk kut ñai ñai âlipñâ opmap, zâk Anutugâren gokñâ. Ka ñai zâk kut ñai ñai bâliñâ opmap, zâk Anutu mân ek nângâmap sâsân.

¹² Demeterio zâkkât topñâ a aksik patâ ziñ sâm muyagiwe. Zâk a âlipñâ op ândiap. Zâk Kembugât den bonñâ mem ândimap. Orot mâmenandâ topñâ sapsu- map. Oi nen yatik zâkkât sâm âlip kwâkñangâmen. Oi den bonñâ sâmen, zo âlip nângâmat.

Den murukñâ.

¹³ Den donjep ziap. Oi sim- bupñâ kulemgubatkat mân otnigap. ¹⁴ Nâ gâgâren kek

gâbatkât san. Gandâ den sâ
âragurat.

¹⁵ Um lumbe gâgâren
zimhap. Bukuniñâ zen
nângâgige. Nâ yatigâk
bukurâpniñâ gâgâren ândie,
zen nângâziṅgan. Zorat
dâzângoban.

Zo yatik.

Ekap Yudañâ kulemgoip.

Mâsop den.

¹ Nâ Yuda, Yesu Kristogât kore a, Yakobogât munñâ. Anutu Ibânñâ umñâ a ambân gâsâzân gom diizingi Yesu Kristonñâ galem otzingâmap, zengât ekap zi kulemguan. ² Zengâren buku sot um lumbe sot tânagoagon muyagem zimbap.

Sarâ a, zengât den.

³ Bukurâpnâ, Nen ârândân sinji âlip umñan bagim ândien. Sinji âlip den zorat kulemgum zingâbatkât otnigi ândiwan. Ka zi girem den nâi kulemgum zingan. Zen den sinji âlipñâ birâbegât opñâ ekap zi kulemgum zingan. Sinji âlip zo mem kâtigem ândim zâinatkât Anutugât sinji a sâm ninjip. Zo gulip opapkât den zi kulemgumñâ zingan. ⁴ A nâmbutñâ zen osetziñan tik bagiwe. Mârumñan zengât topziñ itâ sâm kulemguwe, "A yatâ zo, zen tâmbetagoagonan bagibi." A zo, zen um kâtik op Anutugât den sinji âlip zo târârak mân sâm kut nâi nâi bâliñ lañ op patâniñâ Yesu Kristo kwâimbânñangâme.

⁵ Anutugât diñâ birâme, zen hâuñâ zingâmap. Zo âlip nânge. Oi zorat sa nânğanek. Kembu zâk Isirae a Aigita hânân gâbâ mâkâzingip. Oi

zengâren gâbâ nâmbutñandâ zâkkât diñâ birâwe, zo ko tâmbetzân goip. ⁶ Oi sumbem a nâmbutñâ zen nep diñâ birâm mirâ kamânziñ birâwe. Yatâ utnetâ ko Anutu zâkñâ zen tâk kâtikñandâ saazingâm nâtâtigân zâmbari narâk dâp zem zâimambi. Anutuñâ sâi zen narâk patin hâuñâ mimbigât mambât zie. ⁷ Oi Sodom sot Gomora sot kamân nâmbutñâ zem arip, zen yatigâk bâliñâ lañ opñâ kut nâi nâi mân orotñâ muyagine kârâp tâmbânjan zâmbari gei ândie. Nen zo ekñâ yatâ mân utnatkât oip.

Kembugât den ku a, zengât den.

⁸ Oi bâliñ mâme a osetziñan bagim ândie, zen umânân nânğâm yatigâk kut nâi nâi bâliñâ zo upme. Oi sâkziñandâ bâliñâ muyagime. Oi zen a patâ mân hurat kwatzingâm sumbem a âsakñâziñoot zo sâm bâliñ kwatzingâme. ⁹ Bâliñ mâme a ziñ a imbanâziñoot lañ sâm bâliñ kwatzingâme. Ka sumbem a zengât patâ Mikai, zâkñâ yatâ mân oip. Zâk Mose kâmbârânñangât Satañ sot sârek âragumñâ Satañ den bâliñ dukubatkât nânği mân dâp oi itâ dukuip, "Kembuñâ hâuñâ gibap." ¹⁰ Ka bâliñ mâme a zi, zen kut nâi nâi topñâ mân nânğâm lañ sâm bâliñ kwatzingâme. Zen zuu yatâ nânğânânğâziñ buñ lañ op tâmbetagome. ¹¹ Yei, Zen gâtâm dap upi? Zen Kaingât mâtâp

lânme. Oi kât sikumgât opnâ Propete Bileamgât mâtâp bâliñâ lânme. Oi Kora zâk zâizâinânangât op tâmbetagoip, zen yatigâk zâizâinâzinangât op tâmbetagome.

¹² A nâmbutnâ zuu bâugât op sinji âlip minduminduyân takâme. A zo, zen anunziñ buñandâ yatâ upme. Yesugât sii nalem ninam mindune a zo osetziñan tapnâ anun buñ lan nime. Zen ziiñangât nânngâne zari upme. A zo, ziñ sasa yatâ. Pibânâ sasa mem âim gâi sâbâyân buñ opmap. Zen âup sasa barâ kwâkñan memap yatâ, bon buñ. A zo, zen nak keet kwânâkwânângân narâkñan keet buñ kinetâ kârâm sâmbum birâbirân yatâ. Topziñ zo yatâ. ¹³ A zo yatâ, zo sarunâ kom lum âim gâmap. Kut nâi nâi bâliñâ kom gâbârem lum âim gâmap yatâ. Zen sângelak gulip âim gâmap yatâ. A zo, zen nâtâtigân âi ândim âimambigât sinji sâip.

Henokñâ den kubikkubik narâk, zorat den sâip.

¹⁴ Adamgât kiurâp âsagem gane nâmburân zagât oi Henok muyageip. Oi Henok zâk a yatâ zo zengât itâ sâip, “Iknek. Kembu zâk tirik arâpnâ donbep patâ zen sot gâbâmap. A aksik zengât topziñ sâmbum muyagei um kâtik a bâliñâzinangât topnâ sâmbum muyagem zingâbap. ¹⁵ Bâliñ mâme a zen den bâliñ top top sâmbum Anutu sâmbum

bâliñ kwâkñangâwe, zorat hâuñâ zingâbap. ¹⁶ A yatâ zo, zen kut nâi nâi âsagei nânngâne bâliñik oi Anutu sâmbum bâliñ kwâkñangâme. Âkñâlezizangârâk kut nâi nâi nânngâme, zorat mâtâp lânme. Oi zen ziiñangât nânngâne zâizâin oi kutziñâ lum zaatme. Oi ziñâ a nâmbutnâ zengâren kut nâi nâi minam kelâk pame.

Girem den.

¹⁷ Buku âlip gakârâpnâ, zen Kembuniñ Yesu Kristogât Aposolo ziñâ den kândom sâwe, zo nânngâm ândibi. ¹⁸ Zen itâ dâzângom ândiwe, “Narâk pânkânok oi Anutugât den kukuñ a zo, ziñâ bâliñâzinangât nep tuum ândim ziiñangât nânngâne zâibap.” ¹⁹ A yatâ zo, ziñâ a kâsâpzanngobi. Zen hângât âkñâle zorat nânngânangâ ândibi. Oi zen Tirik Kaapum buñ.

²⁰ Bukurâpnâ, zen ko Tirik Kaapungâren gâbâ nânngâm pâlâtân bonnâ zorân mam otziñgi kâtigem ândibi. Oi Tirik Kaapum wâratkum ninâu sâmbum ândibi. ²¹ Yatâ utne Anutuñâ umñandâ gâsâzânngoi zâk sot pâlâtân op ândibi. Oi Kembuniñâ Yesu Kristo lumbenâ muyagei ândiândi kâtik muyagibigât mambât ândibi. ²² Oi a nâmbutnâ Kembugât den minâ birânâ mem ândime, zo tânzânngone mem kâtigibi. ²³ Oi a nâmbutnâ sim kârâbân geinam utne zengât umbâlâ op gâsum mâkâziñgâbi. Oi

zenġât bâliġâ zo zenġâren
âibapkât keġġât op galem
oraġġâm ândibi.

Den murukġâ.

²⁴⁻²⁵ Galem otziġġi mân
tâmbetagoġm ândine zâkkât
âsakiġan zâmbari um salek op
sâtâre op kinbiġât imbaġâ
zemġâġġap, Anutu kânok sot
Kembuniġâ Yesu Kristo, zâk
kubikkubikniġâ ândiapġâ
âsakiġâ neule sot imbaġâ
mârumġan ġâbâ zem ġâip sot
zemġâġġap, oi zem zâibap.
Zo perâkġak.

Zo yatik.

YohaneŅā den tikŅā zo sām muyageip.

Sām muyage den.

¹ Narāk mân kârep oi kut űāi űāi muyagibap sāsāű, zo YesuŅā kore arāpűā sām muyagem dātűāngobapkāt AnutuŅā Yesu dukuip. Yesu zāk sumbem űāi űāi sāűgongoi mem gem Yohane nāgāren gam dātűāngom tirāpnogip. ² Oi Yohane nāűā Anutugāt den sot Yesu Kristogāt topűā ek nāűgāwan, zo sot kut űāi űāi nāmbutűā egāwan, zo sām muyagiwan.

³ Oi den kāűűan āsageip, zi űāi zāk a mātēziűan sālāpkum ziűgābap, zikűā sot den sālāpkoi nāűgām mem āndibi, zengāt nāűga sātāreűoot uap. Wangāt, kut űāi űāi ekap ziren kulemguan, zi āsagibapkāt narākűā pāűkānok uap, zorat.

Kāmut nāmburān zagāt, zengāt māsop den.

⁴⁻⁵ Yohane nā Asia hānān Kristogāt kāmut nāmburān zagāt āndie, zengāt ekap zi kulemguan.

Anutu zāk āndeipűā āndiap sot gābap, zākkāren gābā sot Kaapum imbaűā nāmburān zagāt zākkāren tākűāűgāmap, zākkāren gābā sot Yesu Kristo zākkāren gābā um lumbenā sot

tānzāűgozāűgoű zengāren zimbap.

Yesu Kristo zāk sāi bonűā opmap, zākűā kādom otniűgām mu-muűan gābā zarip. Oi hān dāp a kutā, zengāt Kembu patā op āndiap. Zākűā uműandā gāsuniűgi gilāműandā tosaniűā gulip-koip. ⁶ Zākűā nen um topűan nāmban Ibāűā Anutu kore okűāűgām āndinatkāt gāsum sālāpnāűgoi kāmūt gakārāpűā urāwen. Zākkāren neule āsakűā sot imbaűā zeműāűgāpűā zem zāimāmbap. Zākűā kembu otniűgām āndim zāimāmbap. Zo perākűak.

⁷ Nāűgānek. Zāk unumunum kwākűan gāi a aksik patāűā sinziűandā ikpi. Oi a sum pāroű parāwe, zen ārāndāű ikpi. Oi hān dāp a kāmūtűā kāmūtűā, ziűā zākkāt umbālā op isebi. Den zo perākűak.

⁸ Kembu Anutu, zāk itā sap, “Nāűak kādom sot bet. Nā āndiwāűā āndian. Oi nā gābat. Nā imbaűā mariűā.”

Yohane Patimo tāunanān tāk namin tap sen pup egip.

⁹ Nā zengāt buku Yohane. Nen ārāndāű Yesu sot pālātāű āndiműā sākűam āndim kātigem Anutu um topűan āndimen. Nā Anutugāt den sot Yesugāt űiűgi sām muyagewan, zorat Patimo tāunanān tāk namin nābanetā tarāwan. ¹⁰ Oi tap nāűgā kendon oi Tirik Kaapuműā umnan mātāp meip.

Oi kândâtnan den patâ lâmun yatâ muyagei itâ nânġawan.
 11 “Kut nâi nâi ikpan, zo ek-abân kulemgumŋâ Yesugât kâmut nâmburân zagât ândie, zeŋġaren pâna âibap. Kâmut zo kamânziŋâ itâ, Epeso, Simirina, Peagamoŋ, Tiâtira, Sarde, Piladelpia sot Laodikea kamân.”

Yohaneŋâ Yesugât holi tobat egip.

12 Oi nâ a den dâtnogip, zo ikpam puriksâwan. Puriksâm itâ egâwan. Kârâp âsakŋâ nâmburân zagât goide kâtnâ tuutuunġ egâwan.

13 Kârâp âsakŋâ osetziŋan nâi kiri egâwan. Zâk tobatŋâ a yatâ. Hâmbânâ kârep gei kirip. Oi dimânġan mâpaŋ goide kâtnâ tuutuunġ zo zeip.

14 Kâuk sâmotŋâ zo kâukâu, kâu pula yatâ. Siŋâ tobatŋâ kârâp bâlam semap yatâ.

15 Kiŋâ ko âin kât kâtikŋâ kârâpŋâ sem kuriŋkomap yatâ. Oi diŋâ too sâmbon kwamit yatâ.

16 Oi bik bongen sâŋgelak nâmburân zâgât mem kirip. Lâuŋan gâbâ sâu patâ nâi sâtnâ toren toren ga kirip. Oi si sâŋġânċâ mirâsiŋ takâ zeri âsagemap, zo yatâ âsagem zeip.

Yesuŋâ Yohane lumbenċâ den dukuip.

17 Nâ tobatŋâ yatâ ekŋâ kiŋ topŋân gem mumuŋ yatâ op zewan. Ziandâ bik bonġandâ kwâknan pam itâ sâm dâtnogip, “Gâ mân keŋġât ot. Nâ kândom sot bet.

18 Oi ândiândi mâriŋâ, nâ. Nâ

momŋâ zaarâwannâ ândim zâimâmbat. Oi mumuŋâ sot sim mâtâp doodoonġuŋ, zo nânâ mem ândian.
 19 Kut nâi nâi eksat, zo sot kut nâi zo itârânġ muyagibap sot bet muyagibap, zorat siŋgi ârândânġ kulemguban.
 20 Oi bitnâ bongen sâŋgelak nâmburân zagât sot âsakŋâ nâmburân zâgât goide kâtnâ tuutuunġ, zo aksik ek nânġat, zorat topŋâ dâgoga nânġâ. Sâŋgelak nâmburân zagât, zo Yesugât kâmut nâmburân zagât zeŋġât galem a. Oi kârâp âsakŋâ nâmburân zagât, zo kâmut nâmburân zagât.”

2

Buku orotŋandâ mân buŋ upap.

1 “Epeso kamânân a kâmut ziŋâ galem a, ziŋanġât den itâ kulemġu, ‘Sâŋgelak nâmburân zagât bik bongen mem kinŋâ kârâp âsakŋâ nâmburân zagât goide kâtnâ tuutuunġ zorat osetziŋan âim gâmap, zâkŋâ gâgât den itâ sap,
 2 “Zen narâk dâp âkon buŋ nepziŋâ tuum kâtigime, zo sot orot mâmeziŋâ zorat den siŋgi gâi nânġan. Zen bâliŋ mâme a zeŋġât âkonziŋġâmap. Oi zorat a nâmbutŋâ zen nen Aposolo sâme, sarâziŋanġât topŋâ muyagiwe.
 3 Epeso a zen nâġât op kâtigem âkon mân upme. Oi zen mân lorime, zo ek nânġâm ândian.

4 Oi nâ itâ zorat zeŋġât nânġa bâliŋ opmap. Zen

mârumņan umziņandâ gâsânowe, zo yatik narâk ziren mân ziap. Zo birâwe. ⁵ Mârum op ândiwe, zo nâņgâm umziņâ melâņbi. Oi ândiwe yatigâk dum op ândibi. Zen umziņ mân melâņne zeņgâren gam kârâp âsakņâziņâ, zo lum pâmbat.

⁶ Nâi ko kut nâi âlipņâ utne nâņga âlip opmap. Mem gulip kwâkwat a, Nikolau, zâkkât arâņņâ kut nâi utne ekņâ âkon upme. Zo nâ yatik âkonimap.

⁷ Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzâņguap, zo kindapziņootņâ nâņgâm kwâtâtibi. Nâi zâk Sataņ sot agom kâtigem walâbap, zâk sumbemân Anutugât kâlam kutņâ Paradisi, zoren ândiândi nakkât bonņâ zemap, zo pinda nimbap.” ’ ”

Kembugât den mem ândim mumuņâ.

⁸ Yatâ sâmņâ itâ sâip, “Simiriņa kamânân a ambân kâmut ziņâ galem a, ziņaņgât den itâ kulemgū, ‘Bet sot kâdom, momņâ zaaripņâ gâgât den itâ sap. ⁹ “Zen sâknam kwâkņan hânân a giginâ ândime, zo nâņgan. (Oi zen umgât gom sambe imbaņâ zemziņgap.) Oi Yuda a nâmbutņandâ den bâliņ dâzâņgome, zo yatik nâņgan. Oi a zo, zen Yuda a bonņâ buņâ. Zen Sataņgât kâmurân gokņâ.

¹⁰ Zen sâknam dum nâņgâbi, zorat mân keņgât upi. Nâņgânek. Sataņ zâk

mâsimâsikâyân zâmbanbap. Zeņgâren a nâmbutņâ tâk namin zâmbanbap. Oi zeņgâren sâknam patâ sirâm bâzagât yatâ zimbap. Oi ziņâ Kembugât den mem kâtigem ândine zâņgone mUNETâ zorat sâņgâņņâ ziņgâbat.

¹¹ Kaapumņâ Yesugât kâmut den dâzâņguap, zo kindapziņootņâ nâņgâm kwâtâtibi. Nâi zâk Sataņ sot agom kâtigem walâbap, zo ko mumuņâ zagât, sim, zorâņ mân tâmbetkubap.” ’ ”

Bâliņaņgât mâtâp mân lâņbi.

¹² Yatâ sâmņâ itâ sâip, “Peagamōņ kamânân kâmut zeņgât galem a, ziņaņgât den itâ kulemgū, ‘Sâu sâtnâ toren toren mem ândimapņâ gâgât itâ sap, ¹³ “Zen kamân ândie, zo âlip nâņgan. Zoren Sataņņâ nep kâtikņâ tuumap. Zen kutsiņginâ târârak mem ândime. Oi den sâwan, zo lume. Um kâtik ziņâ kore anâ Antipa kuwe, narâk zoren nâgât den mem ândim mân loriwe.

¹⁴ Oi nâ zeņgât nâņga mâik nâi bâliņ uap. Zeņgât kamânân a nâmbutņâ ândie, zen Bileamgât mâtâp lâņme. Propete Bileam, zâk a kutâ Balakņâ Isirae a kâitzâņgoi bâliņ upigât dukuip. Oi zen lopiogât siņgi nalem nem kâmbu konda sot piuriyâunzabân bagiwe.

¹⁵ Oi zeņgât kâmurân a nâmbutņâ zen mem gulip kwâkwat a Nikolau, zâkkât arâņņâ zeņgât mâtâp lâņ

yatik urāwe. ¹⁶ Zorat zen umziņ melāņbi. Zen yatā mân utne nā zeņgāren kek gamņā a yatā zo kāsa otziņgām lâunāņgāt sâuņandā kârāziņgābat.

¹⁷ Kaapumņā Yesugāt kāmūt den dâzāņguap, zo kindapziņootņā nāņgām kwâtâtibi. Ņai zāk Satāņ sot agom kâtigem walābap, zāk sumbengāt nalem kutņā Mana, tik zeip, zo pindābat. Oi kât kâukāu Ņai pindābat. Kât zoren kot unakņā Ņai zei mârīņandā zikņik ek nāņgābap.” ’ ”

Isebegāt mâtâp mân lâņbi.

¹⁸ Yatā sāmņā itā sâip, “Tiatira kamānân kāmūt zeņgāt galem a, ziņāņgāt den itā kulemgū, ‘Anutu nanņā siņā tobat kârâp bālam yatā. Oi kiņā kât âin kârâpņā sei kuriņkomap, zo yatā, zākņā gāgāt itā sap, ¹⁹ “Nâ orot mameziņā nāņgan. Zen a buku otziņgāme. Zen nāņgām pâlâtāņ kwatnim nepkât kâtigime, zorat topņā ek nāņgan. Mârum nep tuum loriwe. Ka narāk zi ko nep tuum kâtigie, zo nāņgan.

²⁰ Oi nā itāgāt op zeņgāt nāņga mâik Ņai bāliņ uap. Zen ambân Ņai ambân kutā Iseba mârum ândeip, zo yatā zeņgāren ândei mân nāņgānāņgā urāwe. Zāk sarā ambân. Zāk nā Propete ambân sām arâpnā den dâzāņgoi laņ mâman op lopiogāt siņgi sām nalem nemarāwe. ²¹ Zākņā umņā melāņbapkat mambât

ândiwan. Kâ zāk umņā mân melāņā bāliņā mân birāmap.

²² Nāņgānek. Zorat sa sisi mâsek okņāņgi zim-bap. Oi a zāk sot laņ ândime, zen umziņ mân melāņne ârândāņ sâknam ziņgābat. ²³ Oi ambân zorat nan bârârâpņā zo zāņgua mom naņgābi. Yatā ua kamân dâp Kembangāt kāmūt zen nāgāt itā nāņgābi. Nāņā um nāņgānāņgāziņ ek nāņgāman. Oi nā aksik patā ândi māmāziņāņgāt topņā ekņā hâuņā melāņ ziņgābat. Nāgāt yatā nāņgābi.

²⁴ Tiatira kamānân a nāmbutņā zen sarā den zo birāme. Zen Satāņgāt den mân nāņgāme. Zeņgāt den sa nāņgānek. ²⁵ Kut Ņai Ņai mem ândie, zo dāņ mem ândine gābat. Nep Ņai yāmbâtņā kwākziņan mân paan.

²⁶ Ņai zāk Satāņ sot agom kâtigem nāgāt orot mame zo op ândim zari narāk âki nāņā imbaņā pinda a hân Ņain Ņain gokņā zeņgāt a sâtņā upap. ²⁷ Zāk tân kâtikņā zo bikņan mem a kutāziņ upap. Oi âmaņ kunzirindā âbāņgumap, zo yatā zāņgobap. Nā Ibānandā imbaņā nigip, zo yatik zāk pindābat. ²⁸ Oi sâņgelak patā zākât haņsābā sâi tâkap sâme, zo pindābat.

²⁹ Kaapumņā Yesugāt kāmūt den dâzāņguap, zo kindapziņootņā nāņgām kwâtâtibi.” ’ ”

3

Um mumuŅā mân ândibi.

1 Yatâ samŅā itâ sâip, "Sarde kamânân kâmut zengât galem a, ziŅaŅgât den itâ kulemgu, 'Anutugât Kaapum imbaŅā nâmburân zagât zâkkâren tâkŅaŅgap sot sâŅgelak nâmburân zagât zo mem ândiap, zâkŅā gâgât itâ sap, "Nâ orot mâmegauŅgât top nâŅgan. A ziŅgitnetâ wâgân ândie yatâ uap. UmziŅā ko mumuŅā ziap. ² Zorat zen zaatŅā zengâren a torenŅā munam ue, zo umziŅā kom mângibi. NâŅgânek. Anutu mâteŅan orot mâmeziŅā eksa mân dâp uap. ³ Zen umziŅ melâŅ den dâzâŅgowan, zo dâŅ mem ândibi. Yatâ mân utne kâsa ziŅ game yatâ nâ zengâren gâbat. Oi zorat narâkŅā mân nâŅgâbi.

⁴ Zengâren a nâmbutŅā ândie, zen hâmbâziŅ baŅerân mân saŅgonme. Zen bâliŅ mân upme. Oi a yatâ zorâŅ hâmbâ kâukâu mem ândim nâ sot tâtat mâme upi. Zen yatâ upigât nâŅgâziŅga dâp uap.

⁵ Nâi zâk SataŅ sot agom kâtigem walâm ândei hâmbâ kâukâu pinda mem ândibap. Oi kutŅā ândiândigât ekabân ziap, zo mân gulipkubat. BuŅā. Nâ kutŅā IbânaŅgât mâteŅan sot sumbem arâpŅā, zengât mâteziŅan sâm muyagibat.

⁶ KaapumŅā Yesugât kâmut den dâzâŅguap, zo

kindapziŅootŅā nâŅgâm kwâtâtibi." ' ' "

Kembugât den mem târârakŅā op ândibi.

⁷ Yatâ sâmŅā itâ sâip. "Piladelpia kamânân kâmut zengât galem a, ziŅaŅgât den itâ kulemgu, 'Dawidi zâk Yerusalem kamân mariŅā ândeip, zo yatik KembuŅā Yerusalem unakŅaŅgât mariŅā ândiap. ZâkŅā hâŅgi mem pâi ŅaiŅā mân dooŅgubap. Oi zâkŅā mâtâp zo dooŅgoi ŅaiŅā mân mem pâmbap. Tirik a sot sâi bon opmap, zâkŅā gâgât itâ sap. ⁸ "Nâ orot mâmeziŅaŅgât topŅā nâŅgan. NâŅgânek. Nâ mâteziŅan mâtâp mem parâwan, zo a ŅaiŅā dooŅgubapkât imbaŅā mân tâkŅaŅgap. Zen imbaŅâziŅ bituktâ zemziŅgap, zo nâŅgan. Oi dinnâ lum mem ândim kutsiŅginâ mân birâwe.

⁹ NâŅgânek. SataŅgât kâmurân gokŅā a nâmbutŅā, zen Yuda a bonŅā buŅā. Zen sarâ a ândime. Zen otziŅga gâgâren gam umziŅ topŅan pindiŅsâm itâ nâŅgâbi, 'Nâ umnandâ gâsuziŅgâm ândiman.' Zo nâŅgâm bi-raŅbi.

¹⁰ Zen âkon buŅ nâgât denân mem kâtigem ândiwe, zo ko sa sâknam narâk a hân dâp topziŅ muyagibapkât âsagibap, zo zengâren mân âsagibap. ¹¹ Nâ kek gâbat. Zorat kut Ņai Ņai mem ândie, zo dâŅ mem ândine a ŅaiŅā

ândiândiziŅaŅgât hâuŅâ zo mân betziŅan mimbap.

12 Nâi zâk Satarj sot agom kâtigem ândibap, zâk Anutugât tirik namin hambo yatâ kwânâŅga zoren kinkin kâtik kinmâmbap. Oi zâkkâren AnutunaŅgât kutŅâ kulemgubat. Oi Anutugât kamân, Yerusalem kamân uŅakŅâ Anutugâren gâbâ sumbemân gokŅâ zo gibap, zorat kutŅâ kulemgubat. Oi ninâ kutnâ uŅakŅâ zo zâkkâren kulemgubat.

13 KaapumŅâ Yesugât kâmut den dâzâŅguap, zo kindapziŅootŅâ nâŅgâm kwâtâtibi.” ’”

Mân lorebi.

14 Yatâ sâmŅâ itâ sâip, “Laodikea kamânân kâmut zengât galem a, ziŅaŅgât den itâ kulemgu, ‘Den bon mariŅâ sot sapsusuŅâ bonŅâ sot sâi kâtikkâtigiŅ, Anutugâren gâbâ kut űâi űâi muyageip, zorat topŅâ ândiap, zâkŅâ gâgât itâ sap,
15 “Nâ orot mâmeziziŅaŅgât topŅâ nâŅgan. Nâgât âkŅâle mân nâŅgâme. PatenŅâ sot kârâpŅâ oset ândime. Zen um oset ândime, zo nâŅgan. Zen patenj mo kârâpŅâ upigât otnigap. 16 Kârâp sot patenj osetzikŅan ândimegât too bâliŅâ yatâ lâunan gâbâ mogatzŅga gibi.

17 Zen ziiŅaŅgât topŅâ mân nâŅgâm laŅ itâ sâme, ‘Nen gom sambe zemŅiŅgap. Nen kut űâi űâi donbep miwen, zorat kut űâi űâigât mân kârunat.’ Zo sarâ.

Zen topziŅâ mân kârum laŅ yatâ sâme. Nâ ziŅgitsa zen a gigiŅâ, kanpitâ, laŅ ândim sinziŅ bâpsâsâŅ sot sâk bârak ândime. 18 Zorat dâzâŅgua nâŅgânek. Zen nâgâren gâbâ kune sâŅgân memŅâ sikumziŅoot upi. Oi hâmbâ kâukâu kwâlâm sâkziŅ kwâtepkune aŅunziŅ buŅ upap. Oi sinziŅaŅgât kelâk kwâlâm siŅziŅ saŅgonŅâ sinziŅâ âlip ikpi.

19 NâŅgânek. A ambân nâ umnandâ gâsâzâŅgoman, zo zâŅgom kubikziŅgâman. Zorat zen umziŅ melâŅâ um wâgân op kâtigem ândibi.

20 NâŅgânek. Nâ umgât mâtâp hâŅgi âkŅan kin kom kinzan. Oi űâi zâk dinnâ nâŅgâm hâŅgi mem pâi zâkkât mirin zâi tap nalem ârândâŅ nindat.

21 Nâi zâk Satarj sot agom kâtigem walâm ândibap, zâk nâ sot a kutâ tâtarân tâtat. Nâ yatigâk Satarj sot agom kâtigem walâm ândiwangât Ibânandâ zâk sot tâtarân tâpatkât diinigip.

22 KaapumŅâ Yesugât kâmut den dâzâŅguap, zo kindapziŅootŅâ nâŅgâm kwâtâtibi.” ’”

4

YohanenŅâ Anutugât neule tâtatŅâ egip.

1 Nâ kut űâi űâi zo ek nâŅga sumbem pâronűâi egâwan. Oi den kwamit patâ lâmun yatâ âsagei nâŅgâwan, zo sumbemân gâbâ dum muyagemŅâ itâ dâtnogip, “Gâ ziren kopgâna

kut ņai ņai muyagibap, zorat tirâpgoga eknan.”² Yatâ sâi KaapumŅâ mem hâbamŅan kwatnigi sumbemân neule tâtatŅâ ņai tâi kwâkŅan ņaiŅâ tâi egâwan.³ Oi zo tâip, zâkkât tobatŅâ kât kutŅâ Yaspa sot Konelian, kât kulem âlipŅâ, kuriŅâ yatâ. Oi tâtatŅâ toren toren mulum mogat yatâ kât kutŅâ Emerali, kât kulem âlip zoren kirip, holiŅâ gwâlâ.⁴ Oi neule tâtatŅâ 24 zorâŅ haamgum tarâwe. TâtatŅâ zorat kwâkŅan a patâ 24 tarâwe. Zen hâmbâziŅ kâukâu pamŅâ tarâwe. Oi kâukziŅan pindokziŅ pulimâtamŅâ tuutuuj zo pam tarâwe.⁵ Oi neule tâtatŅâ patâ zobâ hânpân sot kaŅkundunduj âsagem zeip. Oi tâtat sâŅgânŅan kârâp âsakŅâ nâmburân zagât sem tâip. Zo Anutugât kaapum imbanĵâ nâmburân zagât tâkŅanąap, zorat kârâp.⁶ Oi tâtatŅâ sâŅgânŅan saru ņai belonĳoot yatâ zeip.

Oi tâtatŅâ toren toren zuu patâ âlipŅâ kimembut tarâwe. Oi zo zen umziŅen kândâtziŅen sinziŅ doŅbep.⁷ Zuu âlip kimembut zeŅgâren gâbâ zuu ņai, zuu kâtik Laionĳât tobat. ņai ko bâu makau yatâ. ņai zâk si sâŅgânŅâ a yatâ. ņai zâk nii utak yatâ.⁸ Oi zuu kimembut zen abâtziŅâ nâmburân kânok. Oi zuu zo umziŅan kândâtziŅan sinziŅ doŅbep. Oi ņâtik sirâm kep itâ mime,

“Tirik, hâlâlu, hâlâlu, hâlâlu. Kembu Anutu, imbanĵâ mariŅâ, Zâk hâlâlu op ândiap. Zâk ândeipŅâ ândiap. Oi dum gâbap.”

⁹ Oi zuu kimembut ziŅâ Kembu, ândiândi mariŅâ, zâk sâiwap sâm, sâm âlip kwâkŅanąâm kutŅâ mem zaatme.¹⁰ Zo yatâ utnetâ a 24 tâtat âlipŅan tapme, zen ândiândi mâriniĵâ zâkkât um topŅan pindiŅsâm sâm âlip kwâkŅanąâm neule pindokziŅ zo um topŅan pam itâ sâm mâpâsime,

¹¹ “KembuniŅâ Anutu, gâ kut ņai ņai aksik muyageziŅgin. Gâ sâna kut kiŅ kiŅ zo muyageip, ziap. Zorat neule âsakŅâ sot sâm âlip den sot imbanĵâ, zo gâŅâ galem otna dâp upap.”

5

Yohanenĵâ ekap ņai sâbânĵâ om dooŅgudoonąun zo egip.

¹ Oi neule tâtatŅâ patin tâpmap, Kembu, zâk bik bon-gen ekap mem tâi egâwan. Ekap zo umŅan kândâtŅan kulemgum goŅkune zeip. Oi sâbâ nâmburân zagât zorâŅ pane gâsum kâtigeip.² Oi sumbem a patâ kâwaliŅĳoot tâi egâwan. Zâk den kâtikŅâ itâ sâip, “ņai târârak ândimŅâ ekap sâbânĵâ zo mem moloŅi dâp upap?”³ Yatâ sâi sumbemân sot hânân sot hân ombenąan gâbâ ņaiŅâ ekap zo moloŅ sâlâpkubap

mân muyagiwe. ⁴ Nâiŋâ âlipŋâ yatâ ândim ekap zo moloŋâ sâlâpkubapkât dâp mân muyagiwe. Zorat umnâ bâlei isewan. ⁵ Yatâ ua ko a patâ zengâren gâbâ nâiŋâ itâ sâm dâtnogip, “Mân ise. Nângâ. Yudagât kiurâp zengâren gâbâ a nâi zuu kâtik laioŋ yatâ nâi muyageip. Zâk Dawidigât kâmnâ. Zâkŋâ Anutugât kâsa zen sot agom kâtigem walâziŋgip. Zâkŋâ ekap sâbâŋoot nâmburân zagât zo âlip moloŋbap.”

Yohanenâ Râma egip.

⁶ Oi na eksandâ tâtatŋan zo zuu âlipŋâ kimembut sot a patâ 24, zengât osetziŋan râma gwamŋâ nâi kune kiri yatâ egâwan. Kâukŋan gooŋâ nâmburân zagât, siŋâ nâmburân zagât. Oi siŋâ nâmburân zagât, zo Anutugât kaapum. Oi Anutugât kaapum imbanâ nâmburân zagât tâkŋanŋap. Zâk hân dâp sâŋgonzâŋgoi âi ândie. ⁷ Oi Râma zâk âi neule tâtatŋan tâip, Kembu, zâkkât bik bongen ekap zo meip. ⁸ Ekap zo mei zuu kimembut sot a patâ 24, zen Râmagât um topŋan âi ziwe. Zen kâmam wâlŋziŋoot sot hâkop goide kâtnâ tuutuŋ, zo ârândânj mem gei ziwe. Hâkop umŋan gâbâ hitom âlipŋâ âsagem gâip. Hitom âlip, zo Anutugât tirik a zengât ninâu. ⁹ Oi zen kep uŋakŋâ nâi itâ miwe,

“Gâ gonetâ gilâmgandâ hân dâp a kâmutŋâ kâmutŋâ, den gându

nâi nâi suupziŋ mena Anutugât siŋgi urâwe. Zorat gâ ekap mem sâbâŋâ zo moloŋna dâp upap. ¹⁰ Gâ min-duziŋgâna Anutugât um topŋan tirik a kâmut urâwe. Oi zen hânân Anutu kore okŋanŋâm a ambân zengât a kutâ yatâ op ândibi.”

Sumbemân sâtâre patâ muyageip.

¹¹ Oi nâ sinnandâ eksa sumbem a donjeb patâ mân sâlâpzâŋgozâŋgoŋ, kâmutŋâ kâmutŋâ neule tâtatŋâ patâ zo haamgum kin sâtâre op kirâwe. Oi zuu âlipŋâ kimembut sot a patâ zen osetziŋan kin betziŋan mine kep itâ miwe,

¹² “Râma kuwe, zâk imbanâ sot sikum, gom sambe, nâŋgânâŋgâ sot kâwali, kot patâ sot sâm âlip den zo galem oi dâp upap.”

¹³ Oi sumbemân sot hânân sot hân ombenjan sot saruyân ândiwe, ziŋâ itâ sâne nâŋgâwan, “Neule tâtatŋan taap, zâk sot Râma ârândânj sâm bâbâlaŋ sot kot patâ sot imbanâ zemzikapŋâ zem zâibap.” ¹⁴ Oi zuu kimembut, ziŋâ itâ sâwe, “Perâkŋak.” Sâne a patâ ziŋâ Kembugât um topŋan gei zem den sâm mâpâsiwe.

6

Bâu patâ biosi kimembut, zengât den.

1 Oi nā sinnandā itā egāwan. Rāma zāk ekap sâbâņoot nâmburân zagât zeip, zo mem sâbâ ñai mem moloņip. Moloņi ko zuu kimembut zeņgâren gâbâ ñaiņâ den patâ, sumbem kwamit yatâ den sam sâip, “Gâ zi ga.” 2 Sâi zoren bâu patâ biosi kâukâu ñai gâi egāwan. Kwâkņan a ñai tâip, zâk timbâņoot. Oi a kutâ neule pindok âlip pindâne kâwali op kâmbamân zâņgom kâwâliziņ mem ge kwâpam arip.

3 Oi Râmaņâ ekap sâbâ zagât moloņi zuu ñaiņâ den sâm sâip, “Gâ zi ga.” 4 Sâi bâu patâ biosi kuriņâ ñai gâi egāwan. A kwâkņan tâip, zâk hânân lumbenâ buņ oi a kâsa kâsa upigât Kembuņâ imbaņâ pindip. Oi Kembuņâ a zo sâu patâ pindip.

5 Oi Râma zāk ekap sâbâņâ karâmbuņ moloņi zuu karâmbuņandâ sâip, “Gâ zi ga.” Oi nâ sinnandâ eksa bâu patâ biosi sumun ñai gâip. A kwâkņan tâip, zâk nalemgât yâmbâtņangât dâpņâ mem tâip. 6 Oi zuu âlip kimembut osetziņan gâbâ den ñai itâ âsagei nâņgâwan, “Sibit keet hâkop zagât, sâņgânņâ bâzagât. Oi segoņ kin zagât, sâņgânņâ bâzagât. Oliwa nak sot waiņ nak zo mân tâmbetkune bonņâ muyagibap.”

7 Oi Râmaņâ ekap sâbâ kimembuņ moloņi zuu kimembuņâ zorâņ den sâm sâip, “Gâ zi ga.” 8 Sâi

sinnandâ eksandâ bâu patâ biosi kâu ñai gâip. Oi a kwâkņan tâip, zâkkât kutņâ Mumuņ. Oi ñai kândâtņan gâip, zâkkât kutņâ Sim. Oi hânân danjon kimembuņangâren gâbâ karâmbut zo yen zeï ñai zoren kâmbam sot pu, mâsek sot zuu kâtikņandâ a ambân tâmbetzâņgom naņgâbigât imbaņâ zekâren zikip.

A siņgi âlipkât op zâņgowe, zeņgât den.

9 Râmaņâ ekap sâbâņâ bânâmbuņ moloņip. Oi a Anutugât den mem ândine zâņgowe sot Yesugât siņgi sâm muyagem ândine zâņgowe, zeņgât um dâpziņ Anutugât siņgi pâpanņâ zorat topņan zine ziņgirâwan. 10 Zen den kâtik sâm itâ sâwe, “O kutâniņâ patâ, hâlâlu op ândiat. Sâna bon opmap. Kembuniņâ, gâ wangât narâk mem kârep pam gilâmniņangât tosa a hânân ândie, zeņgât hâuņâ mân mâkâm ziņgat?” 11 Yatâ sâne hâmbâ kâukâu ziņgâm itâ dâzâņgowe, “Kore a bukurâpziņ nâmbutņâ zâņgonetâ teņgâziņâ dâpņan upapkât umziņ diim gei mambât mâik ñai ândibi.”

Narâk patin kut ñai ñai muyagibap, zorat den.

12 Oi itâ egāwan. Râma zāk ekap sâbâ nâmburân kânok moloņi wâriņ patâ meip. Oi mirâsiņ sumunkom âmaņ sâkņâ yatâ oip. Oi kâin patâ op kuririņ kârâm

tobatŅĀ gilām yatā oip. ¹³ Oi s̄angelak zen pibaŅĀ nak ilumŅĀ kwāmbārāŅgi hānān gemap, zo yatā hānān giwe. ¹⁴ Oi mundo kwapme yatā sumbem k̄apiaŅgām buŅ oip. Oi bakŅĀ hānān sot saruyān, zo ābāŅgum aleyaŅgām āiwe. ¹⁵⁻¹⁶ Kut ŅĀi ŅĀi yatā zo muyagei hān dāp a kutā sot a sātŅĀ sot k̄awali a sot sikum a sot zāizāiŅ, gigiŅ, zen aksik hān kāt mātāpŅan āi tik pam bakŅĀ sot sim, zeŅgāt itā s̄awe, “Ge kwāratnāŅgonek. Ge kwāratnāŅgonetā neule tātātŅan t̄apmap, zāk mân niŅgitpap. Oi Rāmagāt kuk nāŅgap, zorat bonŅĀ zo mân gāi iknat. ¹⁷ KukzikaŅgāt narākŅĀ oi a ŅĀi m̄ateziŅan k̄atigem mân kinbap.”

7

Isirae a k̄amut Kembugāt siŅgi urāwe.

¹ Oi n̄a sumbem a kimembut ziŅgirāwan. Zen hān muruk toren toren kirāwe. Oi pibā toren toren gābā gāmap, zo gāsum kirāwe. Pibā ŅĀi hānān mo saruyān mo nagān mân gābapkāt yatā urāwe. ² Oi mirāsiŅ takātakāŅan gābā sumbem a ŅĀiŅĀ gāi egāwan. Oi āndiāndi mariŅĀ, Anutu, zākkāt sāt̄kāt undip p̄apan ŅĀi mem āndeip. ZākŅĀ sumbem a kimembut saruyān sot hānān kut ŅĀi ŅĀi t̄ambetkubigāt siŅgi āndiwe, zen zāŅgōnsām itā d̄azāŅgoip, ³ “Zen hān mo saru mo nak kek mân

t̄ambetzāŅgobi. Nen Anutugāt undip zi kore arāpŅĀ zeŅgāt m̄ateziŅan p̄anat.”

⁴ Yatā s̄ai a m̄ateziŅan undipŅoot zeŅgāt teŅgā itā s̄ane nāŅgāwan, “Isirae a k̄amut k̄amutŅĀ, zeŅgāren gābā 144 tausen m̄ateziŅan undip zo parāwe. ⁵⁻⁷ Yuda k̄amurān gābā 12 tausen zeŅgāt m̄ateziŅan undip parāwe. ReubēŅgāt k̄amurān gābā 12 tausen. Gadegāt k̄amurān gābā 12 tausen. Aserēgāt k̄amurān gābā 12 tausen. NaptaliŅgāt k̄amurān gābā 12 tausen. Manasegāt k̄amurān gābā 12 tausen. SimeōŅgāt k̄amurān gābā 12 tausen. Lewigāt k̄amurān gābā 12 tausen. Isasagāt k̄amurān gābā 12 tausen. ⁸ SebulōŅgāt k̄amurān gābā 12 tausen. Yosepegāt k̄amurān gābā 12 tausen. BenyamiŅgāt k̄amurān gābā 12 tausen. A yatā zo m̄ateziŅan undip parāwe.”

A k̄amut doŅbepŅĀ Anutu m̄ateŅan kirāwe.

⁹ Kut ŅĀi ŅĀi zo ek nāŅgām ŅĀi egāwan. Hān dāp zorat sākziŅ tobat top top sot den top top, k̄amut patā patā ŅĀi, a ŅĀiŅĀ teŅgāziŅĀ mân sālāpkubap yatā, zen tātātŅan t̄apmap sot rāma, zekāt umzik topŅan kine ziŅgirāwan. Oi hāmbāziŅ k̄auk̄auyāk. Zen gālaŅgāt sot lākōm iinŅĀ bitziŅan mem kin den k̄atik sām itā s̄awe, ¹⁰ “Neule tātātŅan taap, Anutu sot Rāma, zet kubikkubikniŅĀ.”

11 Oi sumbem a aksik ziņ neule tātātņā sot a patā sot zuu ālipņā kimembut haamzāņgom kirāwe, zen umziņ topņan ge zem Anutu māpāsem itā sāwe. 12 “Perākņak sot sām ālip sot neule āsakņā, sāiwap, imbaņā, nāņgānāņgā, kot patā, zo Anutuniņā zākkāren ziapņak zem zāibap. Zo perākņak.”

Sāknam kwākņan āndiwe, zengāt den.

13 Oi a patā zengāren gābā nāiņā māsikānim sāip, “Dap nāņgat? Hāmbāziņ kākūkāu zo, zen waniņ gābā ga kinze?”

14 Māsikānigi den itā sām māburem dukuwan, “Patā, nā māt nāņgan. Gā nāņgat.” Sa dātņogip, “Zen sāknam patin gābā takām gawe. Oi hāmbāziņ Rāma gilāmņandā saņgone kākūkoi. 15 Zorat zen Anutu um topņan āndim nātik sirām zākkāt namin kore okņāņgām āndime. Oi neule tātātņan tātmap, Kembu, zāk zen sot tap galem otziņgābap. 16 Oi bet zen nalem mo toogāt māt mumbi. Maņā māt zāņgobap. Sāknam māt muyageziņgābap. 17 Rāma tātātņan tātmap, zākņā diiziņgi āndiāndi too sinņan āim āndibi. Oi si sāņgānziņan sinziņ tooņ zo Anutuņā saņgori isem umbālā māt op āndibi.”

8

Sumbem a nāmburān zagāt lāmum ziņgāwe.

1 Rāma zāk ekap sābā nāmburān zagāt zo moloņi sumbem hiriņsām māk nāi zeip. 2 Zo āki sumbem a nāmburān zāgāt Anutugāt um topņan kinme, zen ziņgitsa lāmum nāmburān zagāt ziņgāwe.

3 Oi sumbem a nāiņā hākop nāi goide kātņā tuutuunā, zo mem gamņā Kembugāt siņgi nalem pāpanņan zoren āi kiri kut nāi wārān ālip doņbep zo pindip. Oi zāk zo mem Anutugāt siņgi nalem pāpanņā zorat kārāpņan pāi sem wārānņā zariņ. Anutugāt siņgi a zengāt nināu sot māpot kārābān pāi sem wārānņā zariņ. Zo tātātņā gootņan kirip. 4 Wārān ālip bikņan kirip, zorat kābakņā zo Anutugāt siņgi a zengāt nināu bekņan mem Anutu mātēņan zariņ. 5 Sumbem a zo yatā opņā Kembugāt siņgi nalem pāpanņan gābā kārāp mem hākobān pam hānān lokei giariņ. Lokei giari sumbem kārām kwamit patā oi hānpān sot wāriņ patā muyageip.

Sumbem a kimembut lāmum waatnetā hānān wesāk top top muyageip.

6 Oi sumbem a nāmburān zagāt lāmum mem kirāwe, zen waatnam kubikaņgāwe.

7 Oi sumbem a kānok zāk lāmumņā waari kāt patēņ sot kārāp sot gilām māpotņā hānān gem gāip. Oi hān

daŅgon karâmbut zeip, zorat torengeŅ kârâp seip. Zoren nak sot hibuk mot zo aksik sem naŅgip.

⁸ Sumbem a zagâtŅĀ lâmunŅĀ waari kut ŅĀi bak patâ yatâ zo sem âbâŅgum saruyân giarip. ⁹ Giari saru daŅgon karâmbut zeip, zorat torengeŅ zo gilâm oip. Oi saru zuuŅĀ zoren mom naŅgâwe. Oi waŅgâ tarâwe, zo âbâŅgum naŅgâwe.

¹⁰ Sumbem a karâmbuŅĀ lâmunŅĀ waari sâŅgelak patâ ŅĀi sumbemân gâbâ kârâp bâlam yatâ gem too patâ sot too sinŅĀ nâmbutŅĀ zoren giarip. ¹¹ SâŅgelak zorat kutŅĀ kâlak kâtikŅĀ. Zorat hânân too zeip, zo daŅgon karâmbut zeip, zorat torengeŅ geim too zo aksik kâlakŅĀ oi a ziŅĀ nemŅĀ muwe.

¹² Sumbem a kimembuŅandâ lâmunŅĀ waari mirâsiŅ sot kâin sâŅgelak zeŅgâren dangon karâmbut zeip zorat torenŅĀ sumunkom âsakŅĀ gâutgâut oip. Oi Ņâtigân kâin sot sâŅgelak zeŅgât âsakziŅĀ paalaŅ oip.

¹³ Oi nâ ekŅĀ nii utak egâwan. Oi utak zo sumbem tânâmŅĀ den kâtikŅĀ itâ den sâip, "Yei, yei, yei, sumbem a karâmbut te. Zen lâmunziŅ waatne a ambân hânân ândie zo, zen dap upi?"

9

Sumbem a bâtnâmbuŅandâ lâmun waari dikon muyagiwe.

¹ Sumbem a bâtnâmbuŅ zo lâmun waari nâŅĀ eksandâ sumbemân gâbâ sâŅgelak ŅĀi âkam hânân gei egâwan. Zâk simgât mâtâp doodoonŅĀ zo pindâwe. ² Oi zâk simgât mâtâp mem pâi kâbak patâ kopgâip. Nep une sem takâmap, zo yatâ. KopgamŅĀ mirâsiŅ kwâtepkoip. ³ Kâbak umŅĀ gâbâ dikon doŅbep takâm hânân giwe. Kabât zo goozinŅĀ sâulegât tobat yatâ. ⁴ Zen hibuk mo nak nalem mot zo mân tâmbetzâŅgobigât sâm ziŅgip. A ambân Anutugât undip mâteziŅĀ mân zeip, zen kâsa minziŅgâbigât sâip. ⁵ Oi kâin bâtnâmbut umŅĀ kâbat ziŅ sâknam patâ ziŅgâne mân mumbigât sâm ziŅgip. Sâknam zo sâulenŅĀ ziŅgi sâknam nâŅgâme yatâ. ⁶ Oi narâk zoren a zen mumbigât otziŅgi ândim mân mumbi.

Dikon tobatziŅgât den.

⁷ Dikon zeŅgât tobat bâu patâ biosi yatâ. Kâwali a zen kwâkziŅĀ tap kâmbamân âinam kubikaŅgâme yatâ. Oi kâukziŅĀ pindok goide kâtŅĀ tuutuun yatâ zo tâip. Oi si sâŅgânziŅĀ, zo a yatâ. ⁸ Oi sâmotziŅ, zo ambân zeŅgât kâukziŅ sâmot yatâ. SâtziŅ, zo zuu kâtik laion sâtŅĀ yatâ. ⁹ Oi dimâziŅĀ dugum kât kâtikŅandâ tuutuunŅĀ yatâ zeip. AbâtziŅ kwamit, zo biosi sot a lalaŅĀ doŅbep kâmbamân sârârâk kârâm âine kwamitagomap yatâ. ¹⁰ DaaziŅĀ sâule daaŅĀ

yatâ oi sâtziņâ, zo daaziņan ziap. Zorâņ kâin bâtnâmbut umņan a ambân ziņgâne sâknam nâņgâm ândibi. ¹¹ Oi simgât sumbem a, zâk zeņgât a kutâ ândiap. Zâkkât kutņâ Yuda denân Abadon. Grik denân ko Apolionĵ. Oi niinĵ denân kiom a.

¹² Nii utakņâ sâp karâmbut den itâ sâip, “Yei.” Nâi zo âsagei âkap. Zagât zo yen ziaborâk.

Sumbem a nâmburân kânokņâ lâmun waari kâwali a muyagiwe.

¹³ Oi sumbem a nâmburân kânok zorâņ lâmun waariĵ. Oi Anutu mâteņan sinĵi nalem pâpanņâ goide kâtņâ tuutuunĵ murukņâ kimembut, zobâ den nâi âsageip.

¹⁴ Sumbem a nâmburân kânok lâmun mem kirip, zâkkât den itâ âsageip, “Euparata too patin sumbem a kimembut saaziņi zie, zen olanĵiņgâ.” Sâi olanĵiņgip.

¹⁵ Sumbem a kimembut, zen narâk zoren nep tubigât mârur sâm ziņgi ândiwe. Nep diņ sâm ziņgip, zo itâ. Zen hân daņgon karâmbut zorat torenņan a ambân zâņgone mumbigât sâip. ¹⁶ Sumbem a olanĵiņgâwe. Oi kâwali arâpziņâ biosi kwâkņan tâtatņâ, zeņgât teņgâ 2 handeret milion. Yatâ sâne nâņgâwan. ¹⁷ A sot bâu patâ tobat itâ egâwan. A zen dimâziņan dugum zo kuriņâ sot kâmbum sot gimbanĵa yatâ mem ândiwe. Oi biosi zeņgât kâukziņâ zuu kâtik

laionĵ kâukņâ yatâ. Lâuziņan gâbâ ko kârâp sot kâbak sot kât gimbanĵa kârâpņâ takâmap yatâ. ¹⁸ Oi kârâpņâ karâmbut zorâņâ hânân daņgon karâmbut zeip, zorat torenņâ a tâmbetzâņgoip. ¹⁹ Biosi zeņgât kâwaliziņâ, zo daaziņan sot lâuziņan ziap. Daaziņâ, zo mulum yatâ kâukņoot zorâņâ a tâmbetzâņgome.

²⁰ Oi a ambân nâmbutņâ tâmbetzâņgom naņgâm nâmbutņâ birâziņgâwe. Birânetâ zen kut nâi nâi zo ekņâ umziņ mân melâņawe. Zen ândi mâmanziņanĵât nâņgâne mân bâliņ oip. Zen wâke sot lopio top top zeņgâren pâlatâņ op ândimņâ mân birâwe. Zen lopio topziņâ itâ mân nâņgâwe, “Lopio zen sinziņandâ mân ek nâņgâme. Zen kinziņandâ mân âim game. Zen kindapziņandâ den mân nâņgâme.” ²¹ A zo, zen yatâ mân nâņgâwegât kâmbam sot kware sot kâmbu sot lanĵ ândiândiņ zo mân birâwe.

10

Sumbem a nâiņâ den sâi kâtigeip.

¹ Sumbem a imbanĵaņoot nâi sumbemân gâbâ gem gâi egâwan. Zâk sasa osetņan gâi kâuk kwâkņan mulum mogât zeip. Si sâņgânĵâ maa yatâ. Kiņâ zagât zo kârâp bâlam yatâ. ² Bikņan ekap nâi mem mâbâlakņem kirip. Oi kiņâ bongen zo sâru kwâkņan lânĵ kirip. Oi

kiņā yangâgen zo hânân lân kirip. ³ Kin den kâtikņâ zuu kâtikņâ laioņ doņbep zengât den yatâ sâip. Sâi sumbemân kaņkundunduj nâmburân zagât den sâwe. ⁴ Den yatâ sânetâ nâņgâm kulemgubam ua sumbemân gâbâ den ņâi itâ nâgâren gâip, “Sumbemân gâbâ den se, zo mân kulemgu. Yen dooņguna tâpap.”

⁵ Oi sumbem a ņâi saruyân sot hânân lân kirip, zâk bik bonņâ sumbemân pam den itâ sâm kâtigeip. ⁶ “Sumbem sot hân, saru sot kut ņâi ņâi zoren zie, zo muyageipņâ ândimņâ ândim zâimâmbap, zâkkât mâteņan itâ sâm kâtigibâ. Perâkņak, narâk kârep mân ziap. ⁷ Sumbem a nâmburân zagâtņâ lâmunņâ waari kwamit muyagibap, narâk zoren Anutugât den tikņâ Propete sap sum zingip, zorat bonņâ muyagibap.”

Sumbem a ņâiņâ Yohane ekap ņâi pindi neip.

⁸ Oi sumbemân gâbâ den nâņgâwan, zo yatik du âsagem itâ dâtnogip, “Gâ âimņâ sumbem a kiņâ saruyân sot hânân lân kin ekap mem mâbâlakņem kinzap, zâkkâren âi ekap zo me.” ⁹ Sâi nâ sumbem agâren âimņâ ekap nibapkât sa itâ dâtnogip, “Mem ne. Nenandâ lâugan âm yatâ op naamņâ upap. Ka umgan kâlak upap.” ¹⁰ Yatâ sâmņâ ekap zo niņi newan. Nia ko lâunan âm yatâ naam oip.

Zorâņ nem gwâka umnan giari kâlak oip.

¹¹ Oi itâ dâtnowe, “Gâ a kâmutņâ kâmutņâ, a hânņâ hânņâ, a sâk top top, den gându ņâi ņâi, zengât sot a kutâziņâ zengât op Anutugât den sâban. Mârum dâzâņgom ândein, zo yatik dum dâzâņgoban.”

11

Yohane namâ dâpkwap ik-papkât sâm pindâwe.

¹ A ņâiņâ tân kârep nim itâ dâtnogip, “Gâ zaatņâ Anutugât tirik namâ sot zâkkât siņgi kut ņâi ņâi pâpanņâ, zo dâpkwapņâ umņan ninâu sâm ândime, zo sâlâpzâņgoban. ² Namâ sâņgânņan sombemân zo mân dâpku. Zo birâna zeik. Zo a hân ņâin gokņâ, um kâtik zengât siņgi. Oi ziņâ tirik kamân, Yerusalem, zo (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 40 umņan lân kindiņkândaņ mimbî.”

Anutugât den sâsâņ a zagât muyageitâ simgât zuuņâ zâkobap.

³ “Oi nâgât den sâm muya-muyagiņ azatnâ imbaņâ zikandâ nâgât den dâzâņgom ândibabot. Pet hâmbâ alâkņâ mem ândim mân kubikaņgâm dâbâtzikņoot ândibabot. A ambân orot mâmeziņ melâņ bâlîņâziņ birâm ândibigât holi yatâ upabot. Yatâ op ândeitâ (sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 42 yatâ âkâbap. ⁴ Propete Sakaria, zâk

mârumņan Oliwa nak zagât sot kârâp âsakņâ zagât zorat den kânņan sâip. Oi a zagât zo zikņâ bonņâ upabot. Zet hângât a kembu zâkkât mâtenņan kinbabot. ⁵ Oi a ņâi tâmbetzâkobam oi lâuzikņan gâbâ kârâp ge simbap. Zorat a ņâiņâ kâsa otzikâm mumuņanġât sinġi upap. ⁶ A zagât zo sâitâ map mân gibapkât imbanġa zikip. Zorat sâitâ map mân gei Anutugât den sâm ândibabot. Oi sâitâ toonġa gilâm upapkât imbanġa zemzikap. Oi hânân kut ņâi ņâi sâtņoot sâitâ muyagibapkât imbanġa zemzikap. Yatâ utâ sâbabot, zo âlip upabot.

⁷ Oi Kembugât den sâsân narâk zo âki simân gâbâ zuu kâtikņâ kopga kâsa otzikâm zâkoi mumbabot. ⁸ Moitâ a ziņâ kâmbarâņzikņâ zo birânetâ kamân patin sombemân zimbabot. Kamân zorat kutņâ sumbuņâ, Sodom sot Aigita. A ziņâ Kembuzikņâ kamân zoren poru nagân kune moip. ⁹ Oi hân toren toren gâbâ a nâmbutņâ, sâkziņ tobat ņâi ņâi, den gându ņâi ņâi, zorâņâ kâmbarâņzikņâ sirâm karâmbut sot torenņâ zikitne zimbabot. Oi a nâmbutņâ hanzâkonâ sâne kwâkâziņġâbi. ¹⁰ Oi Propete zagât a sâknam ziņġâwet, zorat moitâ hânņâ hânņâ a ziņ umâlep op kut ņâi ņâi anġâġwanġâ urâwe.

¹¹ Sirâm karâmbut sot torenņâ âki Anutugâren gâbâ Kaapumņâ umzikņan giari

oksâm zaarâwet. Zaaritâ a ziņ zikitņâ keņġât donġbep urâwe. ¹² Oi sumbemân gâbâ den kâtikņâ zekâren itâ ġâip, “Zet zi kopġâit,” Oi kâsarâpzik zengât mâteziņan sasa kâligen zâim sumbemân zâiwet. ¹³ Narâk zoren wâriņ patâ meip. Wâriņ patâ mei kamân patin mirâ bâzagât zengâren gâbâ kânokņâ pâbâbâņsâi nâmburân kimembut ko tarâwe. Kamâņġât bikņâ toren toren gâbâ yatâ pâbâbâņsâne nâmbutņâ kâtigem tarâwe. Wâriņ patâ meipkât mirâ kâtņâ tuutuunġ donġbepņâ pâbâbâņsâm a 7 tausen yatâ zânġoi muwe. Oi a torenņâ âlip tarâwe, zen keņġât op Anutu, sumbem mariņâ mâpâsiwe.

¹⁴ Utakņâ yei sâm sâp karâmbut sâip, zorat zagâtņâ âkap. Kânok ziap, zo kek muyagibap.

Sumbem a nâmburân zagâtņâ lâmun waari kut ņâi ņâi muyageip.

¹⁵ Sumbem a nâmburân zagâtņâ lâmunġa waari sumbemân gâbâ den kwamit patâ op itâ sâwe, “A zen hânân a kutâ op kembu otziņġâme, zorat narâk âkap. Narâk zi ko Kembu sot anġa a bâliņan gâbâ mâkâziņġâbapkât sâsânġ, Kristo, zekât bitzikņan ariap. Oi Kristo zâk kembu otziņġâm zâimâmbap.” ¹⁶ Oi a patâ 24 Anutu mâtenņan tâtatziņan tarâweņâ kiņ topņan ge zemņâ Anutu itâ sâm mâpâsiwe,

17 “Kembu Anutu, imbanĵa marinĵa, gĵgĵaren sĵiwap sĵamen. Topkwap gĵa ĵndeinĵa ĵndiat. Oi gĵa imbanĵa mem dĵn kembu otningĵam ĵndiat. 18 Um kĵtik a kĵmutĵa kĵmutĵa, zen kuk diĵa sĵam ĵndim gane gĵa hĵunĵa zingĵabangĵat narĵknĵa mĵte uap. Oi mumunĵa zenĵat den sĵam kwĵkĵkwĵkĵnĵ narĵk mĵte uap. Oi kore arĵpkĵa Propete sot gĵgĵat siĵi a, a gigiĵa sot zĵizĵinĵ kutkĵa hurat kwapme, zen sĵngĵanĵa zingĵabangĵat narĵk mĵte uap. Oi hĵnĵnĵ tĵmbetzĵngome, zen tĵmbetzĵngobangĵat narĵknĵa mĵte uap.”

19 Zen yatĵa sĵanetĵa sumbemĵnĵ Anutugĵat tirik namĵa mĵtĵp pĵronĵsĵi igĵawe. Oi Anutu sot Mose tĵrotĵro urĵwet, zorat ombonĵ zeigĵawe. Oi hĵnpĵnĵ sot kwamit patĵa sot kanĵkunduĵ, wĵriĵ sot kĵt patenĵ ĵsagem zeip.

12

Sumbemĵnĵ ambĵnĵ nĵi kirip.

1 Sumbemĵnĵ sen mĵrĵt kulem nĵi itĵa muyageip. Ambĵnĵ nĵi ĵsagem kirip. Maĵnĵa hĵmbĵa yatĵa kĵpei kirip. Oi kiĵ tipĵnĵan kĵin. Oi pindokĵnĵ sĵngelak kiin zagĵat tarĵawe. 2 Oi ambĵnĵ zo

kĵmbonĵa op katep mimbam sĵaknam nĵngĵam isem yu yei sĵam tĵip. 3 Zĵk yatĵa op kiri kulem nĵi sumbemĵnĵ ĵsageip. Busem patĵnĵa, oĵa tobat yatĵa, kurinĵkurinĵ, kĵukĵnĵ nĵamburĵnĵ zagĵat, goonĵa bĵzagĵat. Oi kĵukĵnĵ dĵp a kutĵgĵat pindok tap arip. 4 Oi daĵnĵandĵa sumbem sĵngelak nĵambutĵnĵ zĵngom mĵki hĵnĵnĵ giwe. Oĵa zo yatĵa opĵnĵa ambĵnĵ zo katep mimbam oi itĵa nĵngĵam ambĵnĵ gootĵnĵan ĵi zeip, “Katep ĵsagei nimbat.” 5 Oi ambĵnĵ zorĵnĵ a katep meip. Katep zo kĵt kĵtik ĵin tĵnĵ mem hĵnĵ dĵp a zenĵat a kutĵa op galem zĵngobapĵat sĵsĵnĵa. Katep ĵsagei gĵsumĵnĵa Anutugĵat neule tĵtatĵnĵan mem zĵi parĵawe. 6 Oi ambĵnĵ zo kenĵat op mirĵa kĵmĵnĵ kĵtikĵnĵan arip. Zoren (sirĵam 1 tausen 2 handeret 60) kain 42 yatĵa galem okĵnĵngĵabigĵat Anutunĵa sĵi tĵtatĵnĵa kubigĵawe.

Satanĵ sumbemĵnĵ gĵbĵa kĵbakĵine geip.

7 Oi sumbemĵnĵ kĵmbam patĵa muyageip. Mikai zĵk sot sumbem a gakĵrĵpĵnĵa, zen oĵa sot kĵsa urĵawe. 8 Oi Mikai sot sumbem arĵpĵnĵa, zen kĵtigem oĵa sot sumbem arĵpĵnĵa kĵbakĵezingĵamĵnĵa sumbem anĵan kĵrĵawe. 9 Oi oĵa patĵa, mulum sĵnginĵa, Satanĵ, zĵk a ambĵnĵ hĵnĵ dĵp um gulip kwatzingĵamap, zĵk zĵnĵa gĵsum kĵbakĵine hĵnĵnĵ geip. Sumbem arĵpĵnĵa yatik kĵbakĵezingĵane hĵnĵnĵ giwe.

10 Oi sumbemân den kâतिकnâ itâ muyagei nânġâwan, “Kubikkubik sot imbanâ sot kembu op, zo Anutu sot anâ a bâliġan ġâbâ mâkâziġġâbapkât sâsânġ, Kristo, zekâren ziap. Narâk ziren bukurâpniġ zeġġât kâsa op sirâm nâtik dâp Anutu mâteġan sâm bâliġ kwatziġġâmop, zâk kâbakġine ġiarip.

11 Bukurâpniġâ zen Râma ġilâmġanġât imbanġan Sataġ sot agom kâtigem walâwe. Kembuġât den keġġât buġ sâm muyagem Sataġġât den mem ġei kwarâwe. Oi ândiândiziġ mân anġân kârâm buġ upapkât sâwe.

12 Zorat sumbem sot zoren ândie, zen sâtâre upi. Ka hânân sot saruyân ândie, yei, zen dap upi? Sataġ zâk zeġġâren gam kuk op ândiap. Narâġnâ kek âkâbap, zo nânġap. Zo nânġâm kuk op ândiap.

Oânġâ ambân kâsa okġanġip.

13 Oâ zâk hânân kâbakġine ġemġâ nânġâm ambân katep meip, zâk kâsa okġanġâm molim arip. 14 Oi ambân zo nii utak patâ abâtzatġnâ pindâne mulumġât keġġât op mirâ kamân kâतिकġan tâtat mâmeġan tik arip. Zoren kendon karâmbut sot torenġâ ġalem okġanġâm ândiwe. 15 Ambân zâk ari mulumġâ too patâ mogari ġem too uurup patâ oip. Too zorânġ ambân zo lum âibam oip. 16 Oi hânġnâ ambân

bekġan mem hân mâtâp oi too patâ zo zoren ġeim nanġip. 17 Yatâ oi ko oâ zâk ambân zorat kuk opġnâ kâmut ġakârâpġnâ zânġobam arip. Anutuġât ġurumin den lumġâ Yesuġât siġi zo mem ândime, zo zânġobam arip. 18 Oi zâk saru sâtġan ġei sagân kirip.

13

Saru umġan ġâbâ zuu kâतिकġnâ nâi kopġâip.

1 Oi nâ eksa saru umġan ġâbâ zuu kâतिकġnâ nâi kopġâip. Zâk kâukġnâ nâmburân zagât, ġoonġâ bâzagât. Oi ġoonġan zo a kutâ pindok bâzagât tarâwe. Oi kâukġan kot kulem zeip, zo den bâliġnâ zeip. 2 Tobatġnâ wâu patâ yatâ. Sâlâpġnâ, pusi yatâ. Lâuġnâ, zuu kâtik laionġât lânduġnâ yatâ. Oi oâ zâk imbanâ pindâm zâkkât tâtarân tap kembu otziġġâbapkât sâip. 3 Zuu zorat kâukġnâ nâi use patâ op mumuġanġât dâp yatâ eġâwan. Useġnâ zo soġei âlip oip. Oi hân dâp anâ anâ, zen zuu zo molim ek zâkkât nânġâne imbanâ oip. 4 Oânġâ zuu kâtik zo imbanâ pindip, zorat um kâtik a, ziġnâ sâm âlip kwâkġanġâwe. Oi zuu zo sâm âlip kwâkġanġâm sâwe, “Zuu zorat tobat nâiġnâ ândiap? Nâiġnâ dap mo dap okġanġâbap?”

5 Zuu kâtik zo sâk mâme opġnâ zâizâiġ den sâm den sumunġnâ sâbapkât sâm pindip. Oi Anutuġnâ zuu zo

(sirâm 1 tausen 2 handeret 60) kâin 42 yatâ umņan nepņâ tuubapkât narâk nâņgâņņip. ⁶ Oi zu kâtik zorâņâ Anutu zikņâ sot kutsiņņiņâ sot tâtatņâ sot sumbemân ândime, zen sâm bâliņ kwatziņgâm ândeip. ⁷ Oi Anutugât siņgi a kâsa otziņgâm zâņgobapkât oâņâ sâip. Oi hânņâ hânņâ, a sâk top top sot den gându top top, zengât a kutâ upapkât oâņâ imbaņâ pindip. ⁸ Oi hân a ziņâ ekņâ sâm âlip kwâkņanġâbi. Râma kune moip, zâk mârum hân mân muyageibân kutziņâ ândiândigât ekabân mân kulengoip, a zen zo zuu zo yatâ okņanġâbi.

⁹ Kindapziņoot ândie, zen den zi nâņgâm kwâtâtibi, ¹⁰ “Ņâi zâk tâk namâgât siņgi oipņâ tâk namin pambi. Ņâi zâk kâmbamġât siņgi oipņâ kâmbamņâ koi mum-bap.” Oi Anutuņâ siņgi a zen nâņgâm pâlâtâņ kwap kâtigem ândibigât sâip.

Hân kâligen ġâbâ zuu űâi kopġâip.

¹¹ Oi hân kâligen ġâbâ zuu kâtikņâ űâi kopġâi egâwan. Zâk Râma yatâ kâukņan gooņâ zagât zeip. Oi diņâ sâip, zo oâ diņâ yatâ. ¹² Oi zuu zorâņ zuu mârum kopġâip, zâkkât imbaņâ zo mem nep tuum kâtigeip. Zâkņâ sâi hân a ambân ziņ zuu űâi use opņâ âlip oip, zâk mâpâsiwe. ¹³ Oi zuu kâtik zagâtņâ, zâk kulem sen mârât patâ tuumap. Zâkņâ

sâi sumbemân ġâbâ kârâp gem ġâi a ikme. Kulem zo sot sen mârât nâmbutuņâ tuugi ġâwe. ¹⁴ Kulem yatâ zo zuu űâi zâkkât mâteņan tuugi a ziņ ekņâ umziņ gulip oi zuu mârum use op soġeip, zâkkât lopio sobibigât dâzânġoip. ¹⁵ Lopio zo sobim pane kiri zuuņâ lopio waatņanġi zaat den sâip. Zâk yatâ upapkât Anutuņâ nâņgâņņip. Lopio zâk sâi a ziņ mân sâm âlip kwâkņanġâwe, zen zâņgone muwe.

¹⁶ Oi a zâizâiņ ġiġiņâ, sikumziņoot sot sikumziņ buņâ, a kutâ sot kore mâman a, zo aksik sâi bitziņ bongen mo mâteziņan undip tuuwe. ¹⁷ Oi zuugât undip sâkziņan tuuwe, zo zâkkât kutņanġât tenġâ. Oi undip mân mem ândiwe, zen kut űâi űâi sâņġân mimbegât pâke parâwe. ¹⁸ A nâņġânâņġâziņootņâ zuu zirat tenġâ sot topziņ sâlâpkum nâņġâbi. Tenġâ zo agât kutņanġât tenġâ. Tenġâ zo 666.

14

Râma sot kâmut ġakârâpņâ Sioņ bâkņan kirâwe.

¹ Nâ eksandâ Râmaņâ Sioņ bâkņan kiri egâwan. Oi zâk sot 144 tausen, a yatâ zorâņ kirâwe. Oi mâteziņan zikņâ sot Ibâņanġât kot zeip, a yatâ zorâņ kirâwe. ² Oi sumbemân ġâbâ kwamit patâ nâņġâwan, zo too sâmbon patâ kwamituņâ yatâ sot sumbem kwamitsâmap

yatā. Oi kwamit zo nānga kāmam wāloŅ kwamit yatā oip. ³ Zen sumbemān Anutugāt tātātŅā sot zuu ālip kimembut sot a patā 24, zeŅgāt mâteziŅan kep uŅakŅā Ņāi mem tarāwe. Kep zo a nāmbutŅā ziŅ mān mime. A 144 tausen zeŅak mime. Hānān gābā YesuŅā sāŅgānzŅiŅ meip, zeŅak kep zo mime. ⁴ A zo, ziŅā ambān sot bāliŅ mān opŅā um salek āndiwe. RāmaŅā diiziŅgi zāk sot tātāt māme upme. Zen zo hān a zeŅgāren gābā kāndom Rāma sot Anutu, zik siŅgi upigāt RāmaŅā tābaziŅ meip. ⁵ Oi lāuziŅan gābā sarā den mān gemap. Zen a tārārakŅā.

Sumbem a karāmbut, zeŅgāt den muyageip.

⁶ Oi sumbemān sumbem a Ņāi egāwan. Zāk nii yatā sumbemān arip. Zāk hān a zeŅgāt den siŅgi ālip zinziŅ kātik, zo mem arip. HānŅā hānŅā, sāk tobat Ņāi Ņāi, den gāndu topŅā topŅā, zeŅgāt mem arip. ⁷ Zāk den yu kambāŅ sām itā sāip, “Zen Anutu hurat kwākŅaŅgām sām ālip kwākŅaŅgābi. Zāk hāuŅaŅgāt den sāsāŅ narāk mâte uap. Hān sumbem sot saru sot too siŅŅā sāi muyageip, zāk sām māpāsibi.”

⁸ Yatā sām ari kāndātŅan sumbem a ŅāiŅā gam zagātŅā den itā sāip, “BabiloŅ kamān marirāp, ziŅā a kāmūtŅā kāmūtŅā diiziŅgāne bāliŅāziŅaŅgāt um gulip nep

āsagem laŅ māmān a ambān op āndiwe.”

⁹⁻¹⁰ Oi kāndātŅan sumbem a ŅāiŅā gamŅā den kambāŅ itā sāip, “A ziŅ zuu kātik mo lopio zākkāren pindiŅsām mâteziŅan mo bitziŅan zuugāt undip mimbi, zo ko Anutugāt kukŅaŅgāt bonŅā yāmbātŅā zo zeŅgāren āsagibap. Zen Rāma sot sumbem arāpŅā zeŅgāt mâteziŅan kārābān geim kāt kārāpŅandā ziŅgesei sāknam patā nāŅgām zāimambi. ¹¹ Oi kārāpŅā a zo yatā ziŅgesei, zorat kābakŅā zo zāim zemāmbap. Zorat a zen zuu patā sot lopio māpāsime sot a mâteziŅan zuugāt undip zeip, zen ārāndāŅ sāknam nāŅgām sirām Ņātik nāŅgām zāimambi.” ¹² Zorat narāk zoren AnutuŅā siŅgi a zen Anutugāt gurumin den sot Yesugāt den siŅgi zo mem kātigem āndibigāt sāip.

Kembugāt kāmurān āndim muwe, zeŅgāt den.

¹³ Sumbemān gābā den Ņāi itā nāŅgāwan, “Gā den itā kulemgū, ‘Narāk ziren topkwap Kembu sot pālātāŅ op āndine zāŅgone mumbi, zeŅgāt nāŅga sātāreŅoot upap.’ KaapumŅā itā sap, ‘PerākŅak, zeŅgāt nāŅga sātāreŅoot upap. Zen nep patāziŅā tuum naŅgāmŅā tap nāŅgābi. Oi orot māmeziŅaŅgāt bonŅā āinetā muyageziŅgābap.’ ”

Hânân Kembugât a gâsâzângobap, zorat dâp muyageip.

¹⁴ Oi nâ eksa zari unumunum kâukâu muyagei egâwan. Oi unumunum kwâkņan ņai tâip, tobatņâ a yatâ. Kâukņan a kutâ pindok ņai tâip, zo goide kâtņâ tuutuunĵâ. Bikņan sâu sâtņoot mem tâip. ¹⁵ Oi tirik namin gâbâ sumbem a ņaiņĵâ gemņĵâ unumunum kwâkņan tâip, zo itâ sâm dukui, "Gâ sâugandâ kâlamân bonņâ mânângât me. Bonņâ mimiņangât narâk mâte uap. A minduziņgâm kâsâpzângozângoņ narâk mâte uap. Kâsâpzângone hâuņĵâ mimbigât narâk mâte uap." ¹⁶ Yatâ sâi unumunum kwâkņan tâipņĵâ sâuņĵâ mem hânân bonņâ zo mânângârip.

Bâliņ mâme ziņĵâ hâuņĵâ mimbî, zorat dâp muyageip.

¹⁷ Oi sumbem a ņaiņĵâ tirik namin gâbâ gem gâip. Zâk yatik sâu sât kâtikņĵâ mem ândeip. ¹⁸ Gâi sumbem a ņaiņĵâ Kembugât siņgi kut ņai ņai pâpanņĵâ zobâ gâip. Sumbem a zo, zâk Kembugât siņgi nalem uunĵâ kârâp zorat galem op ândeip. Oi zâk bukuņĵâ sâu sât kâtik mem ândeip, zo den sumbuņĵâ itâ dukui, "Sâugâ zorâņ hânân bonņâ mânângât naņgâ. Hânân waiņ bonņâ mârûm bâsigiap." (Den sumbuņĵâ zi Anutuņĵâ bâliņ mâme a hâuņangât tâmbetzângobapkât sâip.) ¹⁹ Sâi sumbem a bukuņandâ

sâu mem kin hânân waiņ keetņĵâ mânângâtņĵâ mem Anutu um kukņangât ombon patin pâi giarip. ²⁰ Oi kamân âkņan ombon patin pâi giari lân kwândâline gilâm gem zeip. Gilâm gem zeî dengân patâņĵâ op binbinņĵâ zo hânân gâbâ bâu biosi sâņgânņan yatâ. Oi dengân kâreņangât teņgâņĵâ ko 300 kilometa zo yatâ zeip.

15

Kembugât kore a ziņĵâ kep miwe.

¹ Oi sumbemân sen mârât ņai egâwan. Sumbem a nâmburân zagât, zen kut ņai ņai sâtņoot kâmut nâmburân zagât mem kirâwe. Kut ņai ņai zo âsagem naņgi Anutuņĵâ kukņangât op dum mân tâmbetzângobap.

² Oi saru ņai egâwan. Wikin yatâ sot kârâp bâlam mâpotņĵâ zeî egâwan. Oi a zuu kâtik sot lo-pio kâsa oztikâm kâtigem walâziņgâwe sot a mâteziņan zuugât undip zeņgâren mân zeip, a zo, zen Anutugâren gâbâ kâmam wâloņ mem saru sâtņan kine ziņgirâwan.

³ A zen Anutugât kore a Mose zâkkât kep sot Râma zâkkât kep itâ sâm mem ândiwe,

"O Kembu Anutu, imbaņĵâ mariņĵâ, orot mâmegâ zorat nâņgindâ imbaņĵâ opmap. Hânĵâ hânĵâ zeņgât a kutâ, kut ņai ņai opmat, zo târârak. ⁴ Kembu, gâ ņaiņĵâ hurat mân

kwatgibap? Zo yatâ mân taap. Nâiŋâ kutkâ mân sâm âlip kwâpap? Zo yatâ mân taap. Gâ kânok hâlâluyâk, zorat a kâmutŋâ kâmutŋâ zen gâgâren ga mâpâsegibi. Gâ hâuŋaŋgât nep tuuna top muyagiap.”

Sumbem a nâmburân zagât hâkopziŋoot kirâwe.

⁵ Oi eksandâ sumbemân tirik namin umŋâ nâi hâlâlu sâsâr, zorat mâtâp pâronŋsâm kirip. ⁶ Mâtâp pâronŋsâi sumbem a nâmburân zagât, zen kut nâi nâi sâtŋoot kâmut nâmburân zagât mem kirâwe. Zen namin gâbâ gem gawe. Zen hâmbâziŋ kâukâu mem ândiwe. Oi dimâziŋan mâpaŋ goide kâtŋâ tuutuunâ zo zeip. ⁷ Oi zuu âlipŋâ kimembut kirâwe, zeŋgâren gâbâ nâiŋâ sumbem a nâmburân zagât zo hâkop nâmburân zagât ziŋgip. Hâkop zo goide kâtŋâ tuutuun. Hâkop umŋan Anutu ândiândi mariŋaŋgât kukŋaŋgât bonŋâ piksâm zeip. ⁸ Oi namâ kâligen Anutugât âsakŋâ sot imbaŋaŋgât kaapumŋâ zo piksâm zeip. Oi sumbem a nâmburân zagât zen kut nâi nâi sâtŋoot kâmut nâmburân zagât mân muyagiwegât tirik namin zâizâiŋaŋgât mâtâp pâke kwâip.

16

Sumbem a ziŋâ hâkobân gâbâ kut nâi nâi hânân lokine

geip.

¹ Namâ kâligen gâbâ den kâtik gâi nâŋgâwan. Zo sumbem a nâmburân zagât zo itâ dâzâŋgoip, “Zen âi hâkop nâmburân zagât zoren gâbâ kut nâi nâi sâtziŋoot zo lokine Anutugât kukŋaŋgât bonŋâ hânân gibap.”

² Sâi sumbem a kânok zâkŋâ âim hâkopŋan gâbâ kut nâi lokei hânân giari zuu kâtikŋaŋgât undip mâteziŋan mem ândiwe sot a lopiogâren pindiŋsâwe, zen sâkziŋan use kâtik sot use kârokŋoot muyageziŋgip.

³ Oi sumbem a zagâtŋâ âi kut nâi saruyân lokei giarip. Giari saruŋâ gilâm oip. A mumuŋaŋgât gilâm yatâ oi saru zuuŋâ mom naŋgâwe.

⁴ Oi sumbem a karâmbuŋâ hâkobŋan gâbâ kut nâi lokei tooyân sot too sinŋan giari gilâm oip. ⁵ Oi sumbem a too galem tâip, zâkŋâ itâ sâi nâŋgâwan, “Ga hâlâlu ândeinnâ ândiat. Tosagât hâuŋâ, zorat nâŋgindâ târârak uap. ⁶ Kembugât siŋgi a sot Propete a zâŋgom gilâmziŋ tâmbetkuwegât gilâmâk ziŋgâna nimbi. Zo dâbâk otziŋgat.” ⁷ Sâi Kembugât siŋgi kut nâi nâi pâpanŋan gâbâ den itâ nâŋgâwan, “Perâkŋak. O Kambu Anutu, imbaŋâ mariŋâ, hâuŋâ ziŋgat, zo dâpziŋan uap.”

⁸ Sâi sumbem a kimem-buŋâ zâkŋâ hâkopŋan gâbâ kut nâi lokei mirâsiŋân arip. Ari mirâsiŋâ kârâp opŋâ a

doņbep ziņgeseip. ⁹ Oi a zen maņā ziņgeseip. Zen umziņ melāņ Anutu hurat kwākņanġābigāt Anutuņā kut ņāi ņāi zo sāi āsageip. Oi zen umziņ mān melāņāwe. Buņā. Zen Anutu sām bāliņ kwākņanġāwe.

¹⁰ Sumbem a bātnāmbuņā zākņā zuugāt tātārān hākopņan gābā kut ņāi lokei giari zāk sot a ambān gakārāpņā zengāt hān boņ zo ņātātiksām zeip. Oi a zen sāknam patā nāņgām biyakņā nāmbālamziņā hārārānsāmņā takā zeip. ¹¹ Oi sāknam sot useziņanġāt opņā Anutu, sumbem mariņā sām bāliņ kwākņanġāwe. Oi zen umziņ mān melāņ āndi māmanziņ bāliņā zo mān birāwe.

¹² Sumbem a nāmburān kānokņā hākopņan gābā kut ņāi lokei Euparata too patin giarip. Giari too kārāksāip. Kārāksāi mātāp āsageip. Mirāsiņ takātakāņan gābā a kutā sot kāwali arāpziņā gabigāt yatā muyageip. ¹³ Oi nāņā eksandā oā lāuņan gābā sot zuu kātik lāuņan gābā sot propete sarāņā zengāt lāuziņan gābā wāke bāliņā karāmbut, tobatziņ kaņ yatā op gawe. ¹⁴ Zo zen wāke bonņā. Zen sen mārāt top topņā tuubigāt imbaņā zemziņġap. Oi zen hān dāp a kutā āi minduziņgāmņā Anutu, imbaņā mariņā, zākkāt narāk patā zo māte oi kāsa op gām kāmbam kumbi.

¹⁵ Oi nā den ņāi itā

nāņgāwan, “Nā Yesu, itā sa nāņgānek. Zen narāknā mān nāņgāne kek gābat. Zorat ņāi zāk sāk bārak āndim aņun opapkāt sāk pākeņā mem pam um gwālāgwālā āndibap. Yatā upap, zo ko zākkāt nāņga sātāreņoot upap.”

¹⁶ Oi wāke zen hān dāp a kutā Yudaia hānān minduziņgāwe. Hān zorat kutņā Yuda denān Hamagedoņ sāme (Niņ denān ko Mage-doņ bakņā).

¹⁷ Oi sumbem a nāmburān zagātņā hākopņan gābā kut ņāi lokei sumbem kabāņan geip. Gei tirik namin Anutugāt tātātņan gābā den kātikņā ņāi itā sāip, “Mārum ākap.” ¹⁸ Hānpān sot kaņkundundūņ sot sumbem kwamit patā muyageip. Wāriņ patā ņāi meip. Wāriņ yatā zo mārumņan mān meip. ¹⁹ Oi kamān patā zo ābāņgoi karāmbut oip. Oi hāņņā hāņņā a zengāt kamān patā giligālaksāip. Babiloņ kamān patā zo yatik Anutu kukņanġāt op tāmбетkoip. ²⁰ Oi saruyān tāunanān zo aksik ābāņgum saruyān geiwe. Oi hānān bakņā zen ābāņgum naņgāwe. ²¹ Oi sumbemān gābā sumbem tipņā patā patā map yatā ubā gem ga sārätzāņgoip. Zāņgoi Anutu sām bāliņ kwākņanġāwe. Sumbem tipņā zo gem tāmбетzāņgoip, zorat op sām bāliņ kwākņanġāwe.

Ambân ņai zuu kuriņ kwākņan tāip.

¹ Oi sumbem a nâmburân zagât hâkop mem ândiwe, zeņgâren gâbâ ņaiņâ ga itâ dât nogip, “Gâ gâna mâtâp ambân patâ too doņbep naņgâmņan ândimap, zo tirâpgobat. Tirâpgomņâ hâuņâ mimiņaņgât den dâgobat. ² Hân a kutâ ziņ ambân zo zâkkâren gam zâk sot laņ mâman upme. Oi hânņâ hânņâ a zen zâk sot bâliņ op um gulip upme.”

³ Yatâ dât nom diinigi Kaa-pumņâ tirâpnogi itâ egâwan. Mirâ kamân kâtikņan ambân ņai zuu kuriņâ kwākņan tāip. Zuu zorat sâkņan kot bâliņâ top top zeip. Oi zuu zo kâukņâ nâmburân zagât. Goonâ bâzagât. ⁴ Oi ambân zo hâmbâņâ kâmbum sot kuriņâ mem ândeip. Oi neulenâ sâņgân zâizâiņ zo sâkņan dâp op zeip. Oi bikņan hâkop goide kâtņâ tuutuņ tāip. Oi hâkop zorat umņan kut ņai ņai sumun kârok piksâm zeip.

⁵ Ambân zorat mâteņan den sumbuņâ itâ zeip, “Laņ mâme ambân zeņgât patâziņâ sot hân kwākņan bâliņ top top zorat mamņâ. Babiloņ kamân patâ, nâ.” Den yatâ zo mâteņan zeip.

⁶ Oi ambân zo Anutugât siņgi a sot Yesugât siņgi den mem ândine zâņgowe, zeņgât gilâm nemņâ um gulip oi egâwan. Zo ekņâ nâ imbaņânâ buņ oip.

Zuu kâukņâ nâmburân

zagât, zorat den.

⁷ Yatâ ua sumbem aņâ itâ mäsikâniņip, “Gâ wangât nâņgâna imbaņâ uap? Nâ ambâņgât topņâ sot zuu kâukņâ nâmburân zagât sot goonâ bâzagât, zorat topņâ dâgoga nâņgâ. ⁸ Zuu kâtikņâ egin, zo mârum ândeipņâ narâk ziren mân ândiap. Oi zâk bet simân gâbâ kopgam tâmbet agoagoņ kâtikņan geibap. Zuu zo mârum ândeip. Oi narâk ziren mân ândiap. Oi bet gâbapkât a hânân ândie, zen ekņâ sâm âlip kwākņaņgâbi. Zen kutziņâ hân muyageibân gâbâ ândiândigât ekabân mân kulemgune zeip, a zo, ziņâ yatâ upi.

⁹ Zi a nâņgânâņgâņootņâ den zi nâņgâm kwâtâtibap. Zuu kâukņâ nâmburân zagât, zo bakņâ nâmburân zagât. Bakņâ zoren laņ mâman ambân zo tâtat mâme opmap. ¹⁰ Oi zuu kâukņâ nâmburân zagât, zoren zen a kutâ nâmburân zagât. A kutâ bâtnâmbut, zen buņ urâwe. ņai ândiap. Oi ņai gâtâm muyagibap. Zâkņâ muyagemņâ narâk paņkânok ândibap. ¹¹ Zuu mârum ândeip, oi narâk ziren mân ândiap, zâk a kutâ nâmburân zagât zeņgâren târokwâi nâmburân karâmbut upi. Oi tâmbet agoagoņan geibap.”

Goonâ bâzagât, zorat den.

¹² “Goonâ bâzagât egin, zo a kutâ bâzagât. Narâk ziren mân op ândie. Gâtâm âsagibi. A kutâ nepziņâ

topkwapnâ narâk pânkânok zuu sot a kutâ op ândibi. ¹³ A zen umziñ kânogâk zeï zuugât kore op kâwaliziñ bikñan pam ândibi. ¹⁴ Oi Râma sot kâmbam kumbi. Oi Râma zâk kâtigem zângom kâbakzeziñgâbap. Wangât, Râma zâk a kutâ sot a zâizâiñ aksik patâ walâziñgâm Kembu patâ op kinzap, zorat. Oi a kâmut zâk sot tâtat mame upme, zen gâsum sâlâpzângoip. Oi zen zâk sot pâlâtân op kâtigem ândie.”

Ambângât den.

¹⁵ Sumbem anâ den yatâ sâmñâ târokwap dâtnogip, “Lañ mâman ambân too doñbep nañgâmñan ândei eksat. Too zorân a hânñâ hânñâ sot a sâk tobat nâi nâi sot den gându nâi nâi. ¹⁶ Oi a kutâ bâzagât zen sot zuu ârândân lañ mâman ambân zo kâsa okñanğâm hâmbâ gakânâ beknan mem nañgâne sâk bârak tâi sunumñâ nemñâ siñitñâ kârâbân une simbap. ¹⁷ Oi zo yen mân upi. Anutuñâ umziñan den zo pâi diñâ lum um kânok oi zuu kore okñanğâm kâwaliziñ bikñan pam ândine Anutugât den bon upap. ¹⁸ Oi ambân eksat, zo kamân patâ. Zâk hân dâp a kutâ otziñgi kore okñanğâbigât imbanñâ zemñânğap.”

18

Babilon kamân giligâlaksâbap, zorat den.

¹ Oi sumbemân gâbâ sumbem a nâi gâi egâwan. Zâk kâwaliñâ imbanñâ zemñanğip. Hânân gem gâi âsakñandâ doñbep âsagem zeip. ² Zâk den kâtikñâ den sâm sâip, “Babilon kamân patâ giligâlaksap. Wâke zeñgât kamân uap. Wâke bâliñâ zoren âi tâtat mâme upi. ³ Zoren nii bâliñâ top top, zeñgât kamân uap. Kamân mâirâp ziñâ hân dâp a zen waiñ too ziñgâne nem um gulip op ârândân lañ mâman urâwe. Oi hângât a kutâ zen kamân zoren gam bâliñâ nep tuum ândiwe. Oi hân dâp anğâgwanğâ a zen kamân zorat sikumgât anğâgwanğâ op sikumziñoot urâwe. Zorat opñâ giligâlaksap.”

Kamân patâ Anutugât sâtkât giligâlaksâbap.

⁴ Sumbemân gâbâ Kembugât den kâtikñâ itâ âsagei nânğâwan, “Arâpnâ, zen kamân zo birâm âinek. Zen zoren ândim bâliñâziñ betziñan mimbegât. Oi kut nâi sâtñoot zeñgâren zâibapkât. ⁵ Kamân zorânâ bâliñâ kwâkñan kwâkñan zem zari sumbem weegap. Oi zi Anutuñâ tosanğânğât sap. ⁶ Kamân mâirâp

ziņ bāliņ otziņgāwe, yatik otziņgābi. Oi hāuņā zo walām otziņgābi. Ziņā too kātik ziņgāne niwe. Zeņgoot too kātik kātikņā ņāi ziņgāne nimbi. ⁷ Zen zāizāiņ op sii nalem kep kāmam tuum āndiwe, zorat dāp yatik sāknam sot umbālā muyageziņgābi.

Ziņā umziņan itā sāme, “Ņāiņā māt walāiņgābap. Um ālebān āndim zāinat.” ⁸ Yatā sāmegāt sirām zorenāk kut ņāi ņāi sātņoot zeņgāren muyagibap. Māsek sot isem umbālā sot pu. Oi kārāpņā kut ņāi ņāi sem kamān zo ārāndāņ simbap. Oi Kembu Anutu, zāk imbaņā mariņandā tosaziņā mākābap.

Kamān zo sei a ziņ ekņā umbālā upi.

⁹ Oi hāngāt a kutā, zen kamān zorat māirāp zen sot laņ āndiādiņ op sot bāliņā sot sii nalem kep kāmam op āndiwe. Zen kamān zorat kārāp kābakņā zari ekņā umziņ bālibap. Umbālā op isebi. ¹⁰ Zen kamān zorat hāuņāngāt keņgāt op kārēbāk kin itā sābi, “Yei, yei, kamān patā, Babilonj kamān kātikņā, gā hāuņā kegāk muyagegigap.”

¹¹ Aņgāgwaņgā a kamānņā kamānņā, zen sikumziņ

ņāiņā sāngān mimbap sām isem umbālā upi. ¹² Sikum ālip top top itā aņgāgwaņgā urāwe. Goide kāt, kāt, kwālak sāngān patā, sāngum neulenjoot kuriņā sot kāmum, nak, bāu patā Elepangāt gooņā. Oi kut ņāi ņāi nakņā tuume sot kātņā tuume. ¹³ Nalem wārānņoot topņā topņā sot too hitomņoot topņā topņā, waiņ too, kelāk, nalem top topņā sot rāma, makau, biosi, a lalaņ sot kore a ambān. Kut ņāi ņāi zo sāngān zāizāiņ yatā aņgāgwaņgā urāwe. Aņgāgwaņgā a ziņā kamān zorat marirāpņā zeņgāt itā sābi, ¹⁴ “Bonņā muyaginat sām āndime, zo buņ op naņgap, Oi sāndokņā zo buņ oip. Oi neule mot zo gulipkoip. Dum māt muyageziņgābap.”

¹⁵ A kut ņāi ņāi aņgāgwaņgā op kāt sikumziņoot urāwe, zen kamān zorat hāuņāngāt keņgāt op kārēbān kin isem umbālā op itā sābi, ¹⁶ “Yei, yei, kamān patā, gā pet hāmbā neulenjoot mem āndein. Oi neule top topņā sāngān zāizāiņ zo kegāk buņ uap. Kut ņāi ņāi zo kek tāmбетkum nāņgap.”

¹⁷⁻¹⁸ Oi waņgā mariņā sot waņgā galem a sot waņgā nep a zen kamān zoren sikum lam āim game, zen kamān kārāpkāt kābakņā zari ekņā kārēbān tapņā isem umbālā opņā sābi, “Kamān patā itā zo māt

taap.”¹⁹ Zen umbâla opŅâ suundum âlat amit âigirâp op itâ sâbi, “Yei, yei, kamân patâ, gâgât op wangâ mariŅâ zen kât sikumziŅoot urâwe. Kamân zi sâp kânok tâmbetkuap.”

Kamân patâ zo hiriŅsâm balo op zimbapkât sâsân.

²⁰ “Sumbemân ândie, zen sâtâre upi. Anutugât ŅiŅgi a sot Aposolo sot Propete, zen sâtâre upi. Kamân patâ zorat mâirâpŅâ ziŅâ bâliŅ otziŅgâwe, tosa zorat hâuŅâ AnutuŅâ ziŅgap. Zorat sâtâre upi.”

²¹ Den yatâ muyagei sumbem a imbaŅâŅoot ŅâiŅâ kât patâ Ņâi mem zaatŅâ lum pâi saruyân giari ko itâ sâip, “BabiloŅ kamân patâ zo yatik kâbakŅibap. Oi buŅ op kwâtâtibap.”²² Kep kâmam sot uluwet mo lâmun zorat kwamit zoren mân âsagibap. Oi bet kulem a zen zoren mân tuubi. Nepkât kwamit mân âsagibap.²³ Oi kârâp âsakŅandâ zoren mân âsagibap. Oi a ambân miaŅgânâmw kwamit mân âsagibap. Anġâgwangâ a zoren ândiwe, zen hân toren toren zengât walâziŅgâm zâizâiŅ op ândiwe. Kamân zorat kware suŅâ zorâŅ hân dâp a umziŅ gulipkoip.²⁴ Propete a sot Anutugât ŅiŅgi a hân dâp zâŅgowe, zengât gilâm zorat tosa kamân zo zâkkâren zeipkât yatâ okŅaŅgip.”

19

Sumbemân sâtâre utne YohaneŅâ nâŅgip.

¹ Oi sumbemân a kâmut patâ zen sâtâre utne kwamit nâŅgâwan. Zen sâm âlip kwap itâ sâwe, “Oe, kubikkubik sot neule âsakŅâ sot imbaŅâ zo AnutuniŅ, zâkkâren ziap.”² ZâkŅâ kamân zorat tosa hâuŅaŅgât nep tuugi bonŅâ sot dâp opmap. LaŅ mâman ambân zâkkât kamân mâirâp, ziŅ hân dâp a zen sot laŅ ândinetâ ko tâmbetzâŅgoip. Zengât tosaziŅaŅgât hâuŅâ ziŅgip. Oi Anutugât kore arâp zâŅgone muwe, zorat tosa zo mâkâm ziŅgip.”

³ Yatâ sâmŅâ dum sâwe, “Oe, kamân patâ zorat kâbakŅâ zâim zemâmbap.”⁴ Oi a patâ 24 sot zuu âlipŅâ kimembut zen neule tâtatŅan tâip, Anutu, zâkkât kiŅ topŅan gei tap sâm mâpâsem itâ sâwe, “Oe, zo perâkŅak. Anutu sâm mâpâsinâ.”⁵ Oi tâtatŅan gâbâ den Ņâi itâ muyageip, “Anutugât kore a zâizâiŅ sot gigiŅ, zen Kembu hurat kwapŅâ sâm âlip kwâkŅaŅgânek.”

Râmâgât sâtâre.

⁶ Oi sumbemân a ambân doŅbep patâ sâtâre utne kwamitŅâ nâŅgâwan. Zo too sâmbon kwamiragome yatâ sot sumbem kârâmap yatâ. Den itâ sâne nâŅgâwan, “Oe, Kembu AnutuniŅâ kembu otŅiŅgâmap.”⁷ Zorat nen sâtâre op sâm âlip

kwâkņanġânât. Oi Râma ambân mimbam uapkât sâtâre patâ muyagîbap. Râmagât ambân siņġinġâ, zâk târâkbârâk uap. ⁸ Zâk sânġum kâukâu mem ândibapkât nânġânġip.” (Sânġum kâu zirânġâ Anutugât siņġi a zeņġât orot mâmeziņġâ târârak.)

⁹ Oi sumbem aņġâ den ņâi itâ dâtnogip, “Kembuņġâ itâ sap, ‘Gâ itâ kulemġu. Râmagât sâtâre op sii nalem nimbigât zop sâip, zeņġât nânġa sâtâreņoot uap.’” Yatâ sâmiņġâ sâip, “Den dâgogan, zo Anutugât den bonņġâ.” ¹⁰ Yatâ dâtnogi nâ kiņ topņan gei mâpâsibam ua kwâkânim itâ sâip, “Yatâ mân ot. Nâ kore a bukugâ. Bukurâpkâ Yesugât den mem ândime, zeņġât bukuyâk. Gâ Anutuyâk mâpâsiban. Yesugât topņġâ sâmi muyamuyage, zo Kaapungât nep.”

Yohanenġâ Yesu sot arâpņġâ ziņġirip.

¹¹ Oi nâ eksandâ sumbem pâroņsâi biosi kâukâu ņâi tâi egâwan. Oi kwâkņan tâip, zâkkât kutņġâ sâi bon opmap sot sâi âsagemap. Zâk tosa hâuņanġât nep tuugi târârak opmap. Bâliņ mâme a zen kâmbamņġâ zânġomap. ¹² Siņġâ toren toren tobatņġâ kârâp bâlam yatâ. Kâukņan a kutâ pindok doņbep taap. Oi sâkņan kutņġâ kulemġoi ziap, zo zikņġik sâlâpkum nânġâmmap. ¹³ Oi hâmbâ kârep zo gilâm saņġonsaņġonņġâ mem

ândiap. Oi kutņġâ sâme, zo Anutugât sât. ¹⁴ Oi eksandâ ari sumbemân gâbâ sumbem kâwali a kâmutņġâ kâmutņġâ zen biosi kâu kwâkņan tap moliwe. Hâmbâziņ kâu timan âlipņġâ yatâ. ¹⁵ Oi zâkkât lâuņan gâbâ sâu sâtņoot kopġâmmap, zorânġâ a zânġom kâbakņeziņġâmmap. Oi tân kâtikņġâ mem ândim a kâmutņġâ kâmutņġâ, zeņġât a kutâ op galem otziņġâmmap. Oi waiņ bonņġâ omboņan pam kwândâline toonġâ geimap, zâk yatik kâsarâpņġâ zânġomap. Anutu, imbaņġâ mariņġâ, zâkkât kukņanġât op yatâ otziņġâmmap. ¹⁶ Hâmbânġan sot soonġan kârân kulem itâ ziap, “A kutâ sot a zâizâiņ zeņġât Kambu patâ.”

Yesu zâk sâuņandâ kâsarâp zânġobap.

¹⁷ Oi eksandâ sumbem a ņâi maayân kiri egâwan. Zâk zoren kin nii sumbemân âim gawe, zen aksik den kâtik sâmi dâzânġoip, “Ganek. Anutunġâ sâi nalem patâ muyagîbâmmapkât ga mindunek. ¹⁸ A topņġâ topņġâ zeņġât sunumziņ nimbi. A kutâ sot a sâtņġâ kâwaliziņoot, a patâ sot kore mâman a, a zâizâiņ sot gigiņ ârândânġ mune sunumziņ nimbi. Oi biosiziņ yatâ munetâ sunumziņ nimbi.”

¹⁹ Oi zuu kâtik sot hânġât a kutâ sot kâwali a gakârâpziņ mindune ziņġirâwan. Zen Biosi kâu kwâkņan tâmap sot a gakârâpņġâ kâsa

otziŋgânam gawe. ²⁰ Oi zuu kâtikŋâ sot propete sarâŋâ zet kâmbamân loreitâ gâsuzikâwe. (Mârum propete a sarâŋâ zuu kâtikŋangât mâtenjan sen mârât top top tuum a zuugât undip mâteziŋan zeip sot a lopi-ogâren pindiŋsâwe, zen um gulip kwatziŋgip.) Oi zet gâsuzikâm kârâp sem zemap, zoren zâpane geiwet. ²¹ Oi nâmbutŋâ ko biosi kâukâu kwâkŋan tâip, zo lâuŋan gâbâ sâuŋâ gam zâŋgom naŋgip. Oi nii ziŋâ gamŋâ sunumziŋ nemŋâ âkon urâwe.

20

Sataŋ tâk namin pambi.

¹ Oi sumbemân gâbâ sumbem a ŋâiŋâ gem gâi egâwan. Oi zâk simgât mâtâp dooŋgudoonŋuŋâ sot tâk kâtikŋâ patâ mem gem gâip. ² Oi zâk oâ, mulum sâŋgiŋâ, wâke zengât patâziŋâ, Sataŋ, zâk gâsumŋâ saamŋâ kendon 1 tausen tâgân zimbapkât Anutuŋâ sâmb pindip. ³ Sâmb pindâm simân kâbakŋei giarip. Giari mâtâp kâtikŋâ dooŋgumŋâ mâtâp sâbâŋâ mâtâp tuum dooŋgoip. Oi aŋâ aŋâ dum um gulip mân kwatziŋgâm yenâk zem ze kendon 1 tausen âkâbapkât sâmb pindip. Âki olaŋne gam narâk pâŋkânok ândibap.

A kâdom zaatpi, zengât den.

⁴ Oi zorenâk neule tâtatŋâ tap ari egâwan. Ek-sandâ a gamŋâ tâtatŋâ

kwâkŋan tarâwe. Zen a tosaziŋangât den sâmb kwâkâbigât sâmb ziŋgip. Oi a nâmbutŋâ mârum Yesugât opŋâ sot Anutugât den mem ândiwe, zorat opŋâ gânduziŋ mânâŋgârâwe, zengât um dâpziŋ egâwan. A zo, zen zuu kâtik sot zâkkât lopio mân mâpâsiwe. Oi zâkkât undip mâteziŋan sot bitziŋan mân mem ândiwe. Zengât um dâpziŋ ziŋgirâwan. Oi a zen sâkziŋ gwâlâ utne ziŋgirâwan. Oi zen Kristo sot a ambân kembu otziŋgâm ândine kendon 1 tausen âkâbap. ⁵ Mumuŋâ nâmbutŋâ, zen ko mân zaatŋâ kendon patâ 1 tausen âkâbapkât mambât zimbi. Zaatne ziŋgirâwan, zo zaatzaat kâdom. ⁶ Zaatzaat kâdom, zoren zaatpi, zengât nâŋga sâtâreŋoot upap. A zo târârak ândie. A yatâ zo mumuŋâ zagâtŋâ mân tâmbetzâŋgobap. Zen Anutu sot Kristo kore otzikâm ândibi. Oi zâk sot a kutâ nep tuum ândine kendon patâ 1 tausen âkâbap.

Sataŋŋâ tâk namin gâbâ gam a um gulip kwatziŋgâbap.

⁷ Oi kendon patâ 1 tausen âki Sataŋ tâk olaŋne tâk namin gâbâ kopgâbap. ⁸ Kopgamŋâ a kâmutŋâ kâmutŋâ hân dâpŋâ um gulip kwatziŋgâbam âibap. Oi a kâmutŋâ Gogo sot Magogo zo minduziŋgâm um gulip kwatziŋgi kâmbam kumbigât

gabi. Zen a ambân donbep, mân sâlâp zângozângoņ yatâ. Tenġâziņ saru sak yatâ. ⁹ Zen gamņâ hân gânduņ lâņ pitâm zem sipzânġowe. Anutugât a ambân kâmut sot kamân umņandâ ġasumap, Yerusalem, zo haangubi. Yatâ utne sumbemân ġâbâ kârâp gei ziņgesibap. ¹⁰ Oi um gulip kwatziņġâm ândeip, Sataņ, zâk kârâp patâ semap, zoren pane geibap. Zoren zuu sot propete sarâņâ zet mârum kâbakņezikâne gei ândiwet. Zoren ârândâņ ģâtik sirâm sâknam patâ nânġâm ândim zâimambi.

Tosagât hâuņâ mimbi.

¹¹ Oi nâ neule tâtatņâ patâ, kâukâu egâwan. Oi kwâkņan tâi egâwan, zobâ hân sot sumbem zet âi buņ urâwet. ¹² Oi a muwe, a zâizâiņ sot ġiġiņ, zen aksik tâtatņâ zorat topņan kine ziņġirâwan. Kine ekapņâ ekapņâ mem mâbâlakņiwe. Oi ekap ñâi mâbâlakņiwe, zo ândiândi kâtikkât sinġi a zeņġât ekap. Oi a muwe, zen ândi mâmanziņanġât den ekabân mârum kulemguwe, zo ekņâ zeņġât den sâm kwâkâwe. ¹³ Oi saruyân a mumuņâ ziwe, zo Anutuņâ sâi aksik zaat gawe. Oi a mumuņâ zen mumuņâ kamânân ândiwe, zen aksik zaat gawe. Oi mumuņâ zen ândiândiziņanġât topņâ sâmņâ hâuņâ melâņ ziņġip. ¹⁴ Oi mumuņâ sot mumuņ kamân zo lum kârâbân pane ġiarip. Kârâbân ġeigeiņ,

zo mumuņâ zagâtņâ uap. ¹⁵ A ambân zen kutziņâ ândiândi kâtikkât sinġi a zeņġât ekabân kârum mân muyagemņâ kârâbân zâmbane ġeibe.

21

Hân sot sumbem uņakņâ muyagibabot.

¹ Oi nâ hân sot sumbem uņakņâ zikirâwan. Sumbem sot hân sânġiņâ, zet buņ urâwet. Oi saru zâk yatik buņ oip. ² Oi tirik kamân, Yerusalem uņakņâ, zo sumbemân Anutugâren ġâbâ gem ġâi egâwan. Ambân ñâi ayân pânâ neule okņanġâme, yatâ oi egâwan. ³ Oi neule tâtatņan ġâbâ den kâtikņâ ñâi nânġâwan, “Ek. Anutuņâ a zen sot ândibap. Zâkņâ a ambân osetziņan tâtat mâme oi zen a ambân ġakârâpņâ op ândibi. ⁴ Anutu zikņik zen sot ândim sinziņ toonâ saņġori zagâtņâ mân iseibi. Narâk zoren mumuņâ mo âġirâp, sâknam, umbâlâ, zo mân âsagibap. Kut ñâi ñâi sânġiņâzo buņ op nanġâbap.”

⁵ Oi tâtatņan tâip, Kembu, zâkņâ itâ dâtnogip, “Nânġâ. Nâ sa kut ñâi ñâi uņakņâ muyagiap.” Yatâ sâmņâ sâip, “ġâ kulemġu, ‘Den zi, den bonņâ.’” ⁶ Oi itâ dâtnogip, “Hânân tuutuun, zo mârum âkap. Nâ kândom sot bet. Nâ kut ñâi ñâi top kwâkwat sot tuum nanġânanġâņ. Ñâi zâk toogât nânġi nâ ândiândi too sinņan ġâbâ too aam pinda

nimbap. Too zo sângân buņ. ⁷ Ņâi zâk Sataņ sot agom kâtigem walâbap, zâk too zo nimbap. Oi nânâ zâkkât Anutuņâ ândia zâkņâ nagât nannâ op ândibap. ⁸ Ka keņgât upme sot Kembugât den mem birâbirâņ, kâmbam ku, laņ mâman a ambân, kware suņâ a, lopio hurat kwâkņanġâme, sot den sarâ sâme, a zo, zen sim kârâbân ândim zâimambi. Sim kârâbân geigeiņ, zorâņâ mumuņâ zagâtņâ.”

Yerusalem kamân unjakņâ sumbemân gâbâ gibap.

⁹ Oi sumbem a nâmburân zagât hâkopziņan kut űâi űâi sâtņoot piksâi mem kirâwe, zeņġâren gâbâ űâiņâ nâġâren gam itâ sâm dâtnogip, “Gâna Râmagât ambân sinġi tirâpgobâ.” ¹⁰ Oi Kaapumņâ diinim um bâbâlaņ kwatnigi Sumbem aņâ diinim bak kârep űâi tâip, zoren zâim tirik kamân Yerusalem, sumbemân Anutugâren gâbâ geip, zo tirâpnogi egâwan. ¹¹ Anutugât neule âsakņandâ kamân zo kâpim zeip. Kamân zo kât neule âsakņâ âlipņâ zo yatâ zorâņâ tâip. ¹² Kamân zo poņ patâ saane haamgum kirip. Poņ zo mâtâp kubigâwe, zo kiin zagât. Oi hânġi kiin zagât. Oi mâtâp zorat kwâkņan sumbem a kiin zagât tarâwe. Oi hânġiyân Isirae a kâmut kâmutņâ kiin zagât, zeņġât kutziņ zeip. ¹³ Oi mirâsiņ takâtakâņan mâtâp karâmbut zeip. Oi

mirâsiņ geigeiņan mâtâp karâmbut zeip. Oi torengen mâtâp karâmbut zeip. Oi torengen mâtâp karâmbut zeip. ¹⁴ Oi poņ topņan kât tandâ kiin zagât kin arip. Oi tandâ kiin zagât zoren Râmagât Aposolo kiin zagât zeņġât kutziņâ zeip.

Yerusalem kamân unjakņanġât tobatņâ.

¹⁵ Sumbem a den dâtnogip, zâkņâ tân űâi goide kâtņâ tuutuunâ mem kirip. Tân zorâņ kamânġât poņ sot mâtâpņâ zorat dâp mem kirip. ¹⁶ Kamân zo muruk toren toren kimembut. Parâņâ sot binbinņâ sot kârepņâ, zo dâbâk. Sumbem aņâ tân mem kamân haamgum âim dâpkwâip. Tenġâņâ 2 tausen 4 handeret kilometa oip. Parâņâ binbinņâ sot kârepņâ, zo dâbâk oip. ¹⁷ Tân mem ândeip, zorâņ poņân pâi 66 kilometa oip. Aņâ dâp tuumen yatik sumbem aņâ mem ândim kamân zo dâpkwâip.

¹⁸ Poņ zo kât kâukâu neulenņoot, zorâņ tuuwe. Oi kamân zo goide kâtņâ tuutuun. Kât tobatņâ belo yatâ oip. ¹⁹ Poņ tandâ kât sângân zâizâiņâ kulem űâi űâi tuutuun. Tandâ kânok, zo kât kâu tobat belo yatâ zorâņ tuutuun. Kât zorat kutņâ Yaspa. Tandâ zagât, zo kât gwâlâgwâlâ, zorâņ tuutuun. Kât zorat kutņâ Sapaia. Kât tandâ karâmbuņ, zo kât kâuņâ tuutuun. Kât zorat kutņâ

Agate. Kimembuņ, zāk kât kulemņâ mâpot tuutuņâ. Kât zorat kutņâ Emerali. ²⁰ Kât tandâ bâtnambuņ, zo kuriņ sot kâuņâ mâpot tuutuņâ. Kât zorat kutņâ Sadoniki. Tandâ nâmburân kânok, zo kât kuriņandâ tuuwe. Kât zorat kutņâ Konelian. Kât nâmburân zagât, zo gimbaņandâ tuutuņ. Kât zorat kutņâ Krisolait. Oi tandâ nâmburân karâmbuņ, zo kât kâmbumņâ tuutuņâ. Kât zorat kutņâ Berili. Tandâ nâmburân kimembu, zo kât gimbaņoot mâpot tuutuņ. Kât zorat kutņâ Topasi. Kât bâzagât, zo wâgân sot gimbaņâ mâpot tuutuņâ. Kât zorat kutņâ Krisoparase. Tandâ kiin kânok, zo kât deņgop kuriņ yatâ zorâņ tuutuņ. Kât zorat kutņâ Haiasinti. Tandâ kiin zagât, zo kât kuriņ tobat ñâi zorâņ tuutuņâ. Kât zorat kutņâ Ametisi. ²¹ Hâņgi mâtâp kiin zagât, zo kaiput ñilip patâ ñâi zorâņ tuutuņâ. Hâņgi ñâi ñâiņâ zo yatik ka yatik tuum âiwe. Kamângât mâtâp, zo goide kât âlipņâ belo yatâ zorâņ tuum âiwe.

²² Kamân zoren tirik namâ ñâi mân tâi egâwan. Kambu Anutu, imbaņâ mariņâ, zâkņâ tirik namâziņ uap. Oi Râma zâk ârândâņ. ²³ Oi kamân zoren Râma zâk kârâp âsakņâ uap. Oi Anutugât neule âsakņâ kamân zoren âsagemap. Zorât kârâp âsakņâ mo kâin sot mirâsiņ âsakņâ,

zorat mân sâbi. ²⁴ Hân dâp a kâmutņâ kâmutņâ, zen Râmagât âsakņan zoren ândibi. Oi hân a kutâ, zen kut ñâi ñâi neuleņoot zo kamân zoren mem âibi. ²⁵ Kamân zoren mân ñâtiksâbapkât kamân zorat poņ mâtâp zo mân dooņgubi. ²⁶ Hân dâp a kâmutņâ kâmutņâ, zen kut ñâi hurat kwapme, hikpârâkņoot, neule âkņaleņoot, zo mem kamân zoren zâibi. ²⁷ Oi kut ñâi ñâi sumuņņâ zo mân mem kamân zoren bagibi. A ambân bâliņâ upme mo a ambân sarâ sâme, zen kamân zo mân bagibi. A ambân mârur, ândiândi kâtikkât siņgi sâip, kutziņâ Râmagât ekabân ziap, zo zeņak kamân zo bagibi.

22

Ândiândi too sot ândiândi nak zo, zekât den.

¹ Oi sumbem aņâ ândiândi too tirâpnogi egâwan. Too zo salek, âlipņâ. Zo Anutu sot Râma zekât neule tâtatņâ gobetņan gâbâ takâm gemap. ² Takâm gemņâ kamân tânâmņan gemap. Oi too nâmbu, nâmbu, mâtâp ziap. Too sâtņâ toren toren zoren ândiândi nakņâ kin ariap. Nak zorat bonņâ top topņâ kiin zagât. Bonņâ zorâņ kâin dâp muyagem hulu-lunsâmap. Oi hân dâp a zen nak iinņâ zo mem âlipziņ upi.

³ Kamân zoren kut ñâi ñâi bâliņâ mân zimbap. Oi Anutu sot Râma, zekât a kutâ tâtatņâ zoren muyagei

arâpņâ zen zoren kore okņanġâm ândibi. ⁴ Oi zâkkât si sânġânņâ ek ândibi. Oi mâteziņan zâkkât kutņâ zo zimbap. ⁵ Kamân zoren mân nâtiksâbap. Oi karâp âsakņâ mo maagât mân sâbi. Kembu Anutuņâ maa yatâ âsageziņġâbap. Oi kamân mâirâp zen a kutâġât nep tuum ândim zâimambi.

Sumbem aņâ Yohane den dukui pindiņsâm mâpâsibam oip.

⁶ Sumbem aņâ itâ sâm dâtnogip, “Den zi bonņâ, Kembu Anutuņâ sâi Kaa-pumņâ Propete a lâuziņan den pâi sâwe. Oi Kembuņâ sumbem aņâ sânġonnogi kore a gakâņâ zen kut nâi nâi kek âsagibap, zorât diņâ nânġâbigât kut nâi nâi zi tirâpġogan. Kembu zâkņâ itâ sap, ‘Nâ kek ġâbat.’”

⁷ Nâi zâk ekap ziren den sumbuņâ kulemgoi ziap, zo mulunâk mem ândei zâkkât nânġa sâtâreņoot upap.

⁸ Oi Yohane, nâ kut nâi nâi zo ek nânġâmņâ sumbem aņâ kut nâi nâi zo tirâpnogip, zâkkât kiņ topņan ge pindiņsâm mâpâsibam orâwan. ⁹ Yatâ ua ko kwâkânim sâip, “Yatâ mân upan. Nâ kore a bukugâ. Propete a sot bukurâpkâ zeņġât buku. Oi den ekap ziren ziap, zo mulunâk mem ândibi, zeņġât buku. Ģâ Anutuyâk mâpâse.” ¹⁰ Yatâ sâmņâ itâ dâtnogip, “Ekap zirat den sumbuņâ zo mân doonġuban. Den zo bon

upapkât narâk wâtâp uap. ¹¹ Zorat bâliņ mâme a zâk bâliņ upâ sâm op ândibap. Oi a sumunņâ nâi sumun upâ sâm op ândibap. Oi a târârak nâi târârak ândibâ sâm ândibap. Oi um hâlâlu ândimapņâ um hâlâluyâk ândibâ sâm ândibap.

¹² “Nânġâ. Kembu nâ kek ġâbat. Nep tuume, zorat dâp sânġân mimbigât mem ġâbat. ¹³ Nâ kândom sot bet. Nâ topņâ sot kwakņâ. Top kwâkwatņâ sot tuum kwâkâkwâkâņâ.”

¹⁴ Hâmbâziņ sanġon kubikme, zeņġât nânġa sâtâreņoot uap. Zen sâm ziņgi kamân zoren bagim ândiândi nak bonņâ nimbi. ¹⁵ Kamân âkņan ândibi, zen ko a wâu ulin yatâ, kware suņâ a, a ambân lanġ ândiândiņ sot lopio hurat kwapme, kâmbam kume sot sarâ den mem âkņâlem ândime.

Yesuņâ diiniņġâmap.

¹⁶ “Yesu nâ sumbem anâ sânġongua zâkņâ kâmut gakârâpnâ den zi sâm muyagem ziņgip. Nâ Dawidiġât kiun sot kâmņâ. Sânġelak patâ âsagei zâkkât haņsâbâ sâi tâkap sâme, zo nâ.

¹⁷ Kaapumņâ sot nâġât siņgi ândime, zen nâġât itâ sâme, ‘Ģâ ġâban.’ Oi nâi zâk den zo nânġâbapņâ yatik sâbap, ‘Ģâ ġâban.’ Nâi zâk toogât nânġâm ziren ġâbap. Nâi zâk zorat okņanġap oi ko

ândiândigât too sânġân buŋ pinda nimbap.”

Yohaneŋâ girem sâip.

¹⁸ Ekap ziren den kânġan kulemguan, zo sâlâpkum nânġâbi, zen girem dâzânġobâ. A ziŋ umziŋaŋġât op den ŋâi târokwapî, a zo Anutuŋâ kut ŋâi ŋâi sâtŋoot ekap ziren kulemguan, zoren târokwatziŋġâbap. ¹⁹ Oi a ziŋ den sumbuŋâ zi sâm gulipkubi, a zo, zeŋġâren

Anutuŋâ ândiândi nakkât bonġâ sot tirik kamânġât siŋġi den zo yatik sâm gulipkubap.

Den murukŋâ.

²⁰ Den zi sâm muyagiwe, zo tânguapŋâ itâ sap, “Kembu, nâ kek ġâbat.”

“Perâkŋak. Kembu Yesu, ġâ ġâban.”

²¹ Kembu Yesuġât um lumbe zeŋġâren zâi zem zimbal. Perâkŋak.

Zo yatik.